

Socialinis teisingumas teikiant orientavimo visą gyvenimą paslaugas žemo išsilavinimo suaugusiems migrantams

(KA2-Suaugusiųjų švietimas -2020-1-IT02-KA204-079842)

**Į socialinį teisingumą orientuota pilotinė mokymo programa
(IO2)**

2022

[Įveskite čia]

A2: (OER) Į SOCIALINĮ TEISINGUMĄ ORIENTUOTA PILOTINĖ MOKYMO PROGRAMA (IO2)

Turinys

Turinys	2
Įvadas	3
1. Mokymosi sritis Komunikacijos valdymas	6
1.1 mokymosi tema. Bendruomeniškumas	6
1.2 mokymosi tema. Aktyvus klausymasis	41
1.3 mokymosi tema. Konfliktų valdymas ir mediacija	79
2. Mokymosi sritis Lygybė	117
2.1. mokymosi tema. Nešališkumas	117
2.2 mokymosi tema. Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas	163
3. Mokymosi sritis Teisingumas.....	220
3.1. mokymosi tema Teisingumas ir lygios galimybės	220
3.2 mokymosi tema. Tarpkultūrinis supratimas ir santykiai.....	260
3.3 mokymosi tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas.....	302
4. Mokymosi sritis Atsakomybė.....	371
4.1. Advokacija	371

Įvadas

Bendrasis projekto tikslas: pagerinti suaugusiems migrantams, turintiems žemą kvalifikaciją, skirtų konsultacijų kokybę ir veiksmingumą.

Konkretūs tikslai:

- 1) stiprinti socialinio teisingumo supratimą visą gyvenimą trunkančio profesinio orientavimo praktikoje;
- 2) sukurti bendrą ir abipusiai pripažįstamą sistemą, pagal kurią būtų galima nustatyti į socialinį teisingumą orientuotas ugdytojo kompetencijas profesinio orientavimo srityje;
- 3) tobulinti andragogų įgūdžius, kad jie galėtų įgyvendinti kokybišką ir veiksmingesnę profesinio orientavimo praktiką kvalifikacijos kėlimo programose (2016/C 484/01).
- 4) stiprinti tikslinį orientavimą, skirtą pasiekti žmones, kuriems reikia ypatingos motyvacijos (2016 / C484/01), kaip teisingumo ir skatinimo aktyviai įsitraukti varomąją jėgą.

A2: (OER) Į SOCIALINĮ TEISINGUMĄ ORIENTUOTA PILOTINĖ MOKYMO PROGRAMA (IO2)

OB: pilotinė mokymosi programa suaugusiųjų migrantų mokytojams, pagrįsta Kompetencijų aprašu (IO1)

A2.1 Mokymosi programos kūrimas, remiantis kompetencijų sritimis ir profilyje apibrėžtomis nuorodomis.

A2.1 (A) Mokymosi programos koncepcijos kūrimas

A2.1 (B): Plėtojimas

A2.2 Mokymo medžiagos, skirtos mokytojams, rengimas. Mokymo medžiagą sudarys: savarankiško mokymosi medžiaga; medžiaga, skirta vadovaujamajam mokymuisi (taip pat ir skaitmeninėje aplinkoje: vaizdo įrašai pamokos); mokymo medžiaga, skirta patirtiniam mokymui.

Pilotinio mokymo kurso makrostruktūra

1. Mokymosi sritis Komunikacijos valdymas (60 val.)

1.1 mokymosi tema. Bendruomeniškumas (15 val.).

1.2 mokymosi tema. Aktyvus klausymasis (20 val.).

1.3 mokymosi tema. Konfliktų valdymas ir mediacija (25 val.).

2. Mokymosi sritis Lygybė (50 valandų)

2.1. mokymosi tema. Nešališkumas (25 valandos).

2.2 mokymosi tema. Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas (25 val.).

3. Mokymosi sritis Teisingumas (60 valandų)

3.1. mokymosi tema Teisingumas ir lygios galimybės (20 valandų)

3.2 mokymosi skyrius. Tarpkultūrinis supratimas ir santykiai (20 val.).

3.3 mokymosi tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas (20 val.).

4. Mokymosi sritis. Atsakomybė (30 valandų)

4.1. Atstovavimas (advokacija) (30 val.).

Laiko pasiskirstymas mokymosi temoms

Manome, kad projekto tikslui pasiekti tinkamas mokymosi laiko pasiskirstymas temose turėtų būti (apytiksliai) toks: 30 % savarankiškas mokymasis; 30 % vadovaujamas mokymasis; 40 % patirtinis mokymasis.

Skirtingoms programos dalims žymėti naudojamos piktogramos

Vertinimas, įsivertinimas

**Apibendrinimas,
grįžtamasis ryšys**

**Klausimai diskusijai,
klausimų tinklelis**

**Svarbūs, pagrindiniai
punktai**

Instrukcija

Mokymosi veikla

Refleksija

**Savarankiškas mokymasis,
skaitymas**

Priemonės

1. Mokymosi sritis Komunikacijos valdymas

1.1 mokymosi tema. Bendruomeniškumas

1. Įvadas

Šio modulio tikslas - tobulinti mokytojų, dirbančių su suaugusiais migrantais, žinias ir įgūdžius, siekiant ugdyti jų bendravimo įgūdžius ir išmokti užmegzti pozityvius ir empatiškus santykius. Šio modulio tikslas - didinti informuotumą apie tai, kaip mokytojai gali geriau bendrauti su mokiniais migrantais, atsižvelgdami į bendravimo ir vadovavimo stilius bei jų kultūrinę aplinką.

Mokymosi programą sudaro 15 valandų trukmės mokymai, iš kurių 4,5 valandos skiriamos savarankiškam mokymuisi, 4,5 valandos – vadovaujamajam mokymuisi ir 6 valandos – patirtiniam mokymuisi.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 1.1 Bendruomeniškumas	
Modulio pavadinimas	Socialumas (bendravimas)
Modulio tikslai	Šiuo moduliui siekiama padėti mokytojams tobulinti bendravimą su suaugusiais migrantais suaugusiųjų švietimo kontekste, kad būtų užmegzti teigiami, empatiški santykiai.
Būtinios modulio sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> - Noras mokytis - Dalyviai turi patirties dirbant su suaugusiais migrantais ir noro padidinti savo savimonę šioje srityje.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų: 15 valandų - Savarankiško mokymosi valandos: 4 valandos ir 30 minučių - Vadovaujamojo mokymosi valandos: 4 valandos ir 30 minučių - Patirtinio mokymosi valandos: 6 valandos
Modulio turinys	Modulį sudaro 5 komponentai. 1. Teorinis (savarankiškas mokymasis) Teorinio modelio tikslas - gilinti žinias apie visuomeniškumo sąvokas, kaip užmegzti pozityvius santykius, bendravimo svarbą

	<p>ir skirtingus bendravimo stilius, skirtingus vadovavimo tipus ir tarpkultūrinį požiūrį.</p> <p>2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)</p> <p>Vadovaujamojo mokymosi dalyje besimokantysis pagilins kai kurias savarankiško mokymosi metu jau įgytas sąvokas ir sužinos papildomos informacijos remdamasis turima patirtimi. Vadovaujamas mokymasis yra ir praktinis, ir teorinis, derinant šiuos du aspektus: trumpas paskaitas ir praktinę veiklą.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.1. Skirtingos bendravimo rūšys (Grupinė diskusija) - B.1. Koks aš esu lyderis? (Grupės dinamika ir vaidmenų žaidimas) - C.1 Mitas ar tiesa? (Grupės diskusija) <p>3. Patirtinis mokymasis</p> <p>Šioje dalyje pateikiamos praktiškai įgytų žinių panaudojimo gairės. Taip besimokantysis jas pavers kompetencija ir susimąstys apie bendravimo būdus bei gerą vadovavimo pavyzdį.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.2. Visuomenės sutartis - Grupės dinamika - B.2. Filmą "Invictus" ir pozityvi lyderystė - filmo peržiūra ir refleksija - C.2. Nežodinis ir nesmurtinis bendravimas - Grupės dinamika <p>4. Formuojamas vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Diskusijos - Savirefleksija - Klausimynai <p>5. Apibendrinamas vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klausimynai - Įsivertinimas
	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paaiškinti ir suprasti bendruomeniškumo sąvoką. - Paaiškinti ir suprasti bendravimo sąvoką ir įvairias jo rūšis. - Taikyti tinkamus bendravimo metodus, kad užmegztų teigiamus santykius su suaugusiaisiais migrantais. - Veiksmingiau klausytis ir atvirai reaguoti. - Pripažinti kultūros svarbą bendraujant su kitais.

<p style="text-align: center;">Mokymosi turinys</p> <p>☐ Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>A tema - Kaip naudotis sveiku bendravimu siekiant pagerinti ugdytojo ir suaugusiųjų migrantų santykius</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendruomeniškumo apibrėžimas • Bendruomeniškumas ir teigiami santykiai • Bendravimo svarba ir bendravimo stiliai • Bendravimo tipai <p>B tema - Gero vadovavimo stiliaus svarba skatinant teigiamus santykius</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teigiami ir neigiami vadovai arba bosai • Autokratinis arba autoritarinis vadovavimas • Demokratinis arba dalyvaujamas vadovavimas • Laissez-faire arba "laisvos rankos" vadovavimas • Paternalistinis vadovavimas <p>C tema - Prietarų ir mitų poveikis kuriant teigiamus santykius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarpkultūriškumo apibrėžimas • Tarpkultūrinis požiūris • Asimiliacija - įtraukimas - integracija <p>Veikla</p> <p>A tema</p> <p>A.1. veikla: A.1.</p> <p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Aprašymas: Tai grupinė diskusija, skirta apmąstyti, kokią įtaką bendravimas daro santykiams su mokiniais.</p> <p>Priemonės: Baltoji lenta ir rašikliai</p> <p>A.2. veikla: Visuomenės sutartis</p> <p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Aprašymas: Grupės veikla, kai mokytojas ir mokiniai nustato tam tikras pagrindines taisykles, kad pagerintų savo bendravimą.</p> <p>Priemonės: Kartonas ir spalvoti rašikliai</p> <p>B tema</p> <p>B.1. veikla: B.1.1.</p> <p>Trukmė: 2 valandos</p> <p>Aprašymas: Mokytojas turės galimybę patirti ir apmąstyti skirtingus vadovavimo stilius, pasitelkdamas vaidmenų žaidimą.</p> <p>Priemonės: Baltoji lenta, rašikliai ir 4 situacijos su 4 vadovavimo stiliais.</p>
---	--

	<p>B.2. veikla: Filmas "Invictus" ir pozityvi lyderystė Trukmė: Trukmė 3 val. 30 min. Aprašymas: Pažiūrėkite filmą "Invictus" ir pamąstykite apie teigiamą Nelsono Mandelos lyderystę. Priemonės: Filmas "Invictus", kompiuteris ir projektorius</p> <p>C tema</p> <p>C.1. veikla: Mitas ar tiesa? Trukmė: 1 val. Aprašymas: Bus pateikti 8 teiginiai apie migrantus ir pabėgėlius, iliustruojantys tipiškus klaidingus įsitikinimus ir išankstines nuostatas apie šias grupes. Priemonės: Sąrašas su teiginiu ir gairėmis instruktoriui.</p> <p>C.2. veikla: Neverbalinis ir nesmurtinis bendravimas Trukmė: 1 val. Aprašymas: Mokytojas pristato įvairias situacijas, kuriose įvyksta nesusipratimas, ir mokiniai, naudodami nesmurtinį bendravimą, turi rasti sprendimą. Priemonės: Nuostatų sąrašas</p>
<p>Bibliografija</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Introduction and definition of sociability: H. Ninomiya, in International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2001 ● Keyton, J. (2011). Communication and organizational culture: A key to understanding work experience. Thousand Oaks, CA: Sage. ● Cheney, G. (2011). Organizational communication in an age of globalization: Issues, reflections, practices. Long Grove, IL: Waveland Press. Giffin, K. & B. R. Patten. (1976). Basic Readings in Interpersonal Communication: Theory and application. New York: Harper & Row. ● Aarti, R. (2012). "Four Types of Communication" Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. 2004. Oxford: Oxford University Press. ● Cissna, K., & Schockman, H. E. (2020). Finding the Key to Positive Leadership: Applying Virtue Ethics and

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Mokymosi veiklą sudaro 3 mokymosi moduliai, kurių kiekvienas atitinka vieną mokymosi etapą.

1. Savarankiškas mokymasis: Dirbdami su suaugusiais imigrantais, išmoksite geriau bendrauti ir užmegzti pozityvius santykius. Šio modulio tikslas - plėtoti mokytojų, dirbančių su suaugusiais imigrantais, žinias ir įgūdžius, kad jie galėtų geriau bendrauti ir plėtoti pozityvius santykius. Juo taip pat siekiama suteikti mokytojams aktualių patarimų, kaip pagerinti bendravimą, padėti jiems nustatyti ir tobulinti vadovavimo stilių ir suprasti tarpkultūriškumo reikšmę šiuose procesuose.
2. Vadovaujamas mokymasis: juo siekiama praktiškai perteikti ankstesniame etape įgytas žinias ir informaciją. Tai mišrus mokymosi būdas, kai derinama teorinė ir praktinė veikla. Šiame etape žinios iš abstrakčios dimensijos pereina į realią. Šiame etape besimokantysis analizuoja situaciją ir kontekstą, kad galėtų mokytis ir atpažinti išmoktus principus.
3. Patirtinis mokymasis: šiuo etapu siekiama įtvirtinti žinias ir paversti jas kompetencija. Veikla yra visiškai praktinė ir reikalauja visapusiško besimokančiojo įsitraukimo, kurio metu reikia praktiškai pritaikyti ir išbandyti visus išmoktus dalykus.

3.(A) Savarankiškas mokymasis

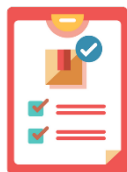

Šio modulio tikslas - tobulinti mokytojų, dirbančių su suaugusiais imigrantais, žinias ir įgūdžius, kad jie galėtų geriau bendrauti ir užmegzti pozityvius santykius. Juo taip pat siekiama suteikti mokytojams aktualių patarimų, kaip pagerinti savo bendravimą, padėti jiems nustatyti ir patobulinti vadovavimo stilių ir suprasti tarpkultūriškumo reikšmę šiuose procesuose.

Šios teorinės apžvalgos skyriai yra šie:

- Bendruomeniškumo apibrėžimas
- Bendruomeniškumas ir teigiami santykiai
- Bendravimo svarba ir bendravimo stiliai
- Bendravimo tipai
- Autokratinis arba autoritarinis vadovavimas
- Demokratinis arba dalyvaujamas vadovavimas
- Laissez-faire arba "laisvos rankos" vadovavimas
- Paternalistinis vadovavimas
- Tarpkultūriškumo apibrėžimas
- Tarpkultūrinis požiūris
- Asimiliacija - įterpimas - integracija

Kiekybinio vertinimo priemonė:

Naudoti prieš ir po savarankiško mokymosi modulio

1 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	
Kas tiesa kalbant apie bendruomeniškumą?	
Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
(+)	Socialiniai santykiai turi įtakos psichinei sveikatai, sveikai elgsenai, fizinei sveikatai ir mirtingumo rizikai.
( )	Socialinė integracija reiškia santykinį socialinių santykių nebuvimą.
2 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	
Koks yra teisingas patarimas, kad bendravimas būtų sveikas?	
Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Išklauykite vienas kitą ir bendraukite nesmerkdami. Tai neapima pokalbių apie seksą ar intymumą bei romantinių santykių.
( )	Dirbkite ir mąstykite kaip du savanaudžiai asmenys, galvokite apie savo asmeninius tikslus.
(+)	Būkite pasirengę išgirsti tai, kas neatitinka to, ką iš anksto laikote tiesa.
( )	Klausydamiesi kito pašnekovo, pasiruoškite paneigti arba duoti savo atsakymą.
3 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	
Iš pateiktų teiginių pasirinkite teisingą:	
Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Jei požiūris akcentuotas į bausmes, vadovas naudoja pozityvų vadovavimą.
(+)	Kad būtumėte pozityvus vadovas, turite turėti savigarbos ir saviveiksmingumo jausmą.
( )	Emocinis stabilumas nėra svarbus gebėjimas siekiant pozityvaus vadovavimo.
( )	Pozityvūs vadovai turėtų būti vadinami vadovais, o ne lyderiais.
4 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	
Kas apibūdina autokratinį ar autoritarinį vadovavimą?	
Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Vadovas neskiria jokių nurodymų ir leidžia grupei pačiai išsikelti tikslus ir spręsti savo problemas.
( )	Šiam stiliui būdingos konsultacijos su pavaldiniais ir jų dalyvavimas formuojant planus ir politiką.
(+)	Šis vadovavimo būdas grindžiamas grasinimais ir bausmėmis.
( )	Autokratinis vadovavimas grindžiamas griežta priežiūra, aiškiu vadovavimu ir vadovo įsakymais.
5 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	
Ką reiškia tarpkultūriškumas?	
Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Tai sukauptas žinių, patirties, įsitikinimų, vertybių, požiūrių, reikšmių, hierarchijų, religijos, laiko, vaidmenų, erdvių santykių, visatos sampratų, materialinių objektų ir turto, kuriuos per kartų kartas įgijo žmonių grupė, sandauga.
( )	Tai stereotipai apie kitas kultūras.
( )	Tas pats kaip ir daugiakultūriškumas.
(+)	Tai procesas, kurio metu skirtingų kultūrų atstovai sąveikauja, siekdami pažinti vienas kito kultūrą.
6 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)	

Kai kurie autoriai šiuos terminus vartoja kaip žymenis, bandydami apibūdinti politinio požiūrio į užsieniečius socialinį pagrindą:

Teisingą atsakymą pažymėkite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).

( ) Asimiliacija - Prieraišumas - Integracija

(+) Asimiliacija - Įtraukimas - integracija

( ) Prieraišumas - Įtraukimas - integracija

( ) Asimiliacija - Prieraišumas - Įtraukimas

Savirefleksija:

1. Ar mano rezultatas skyrėsi prieš ir po to, kai perskaičiau medžiagą?
2. Jei jūsų rezultatas buvo kitoks, kaip manote, kokiose temose patobulėjote? O jei ne, kodėl?
3. Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

Teorijų paaiškinimas, pagrindinės apibrėžimai, bendrieji matmenys

A tema - Kaip naudotis sveiku bendravimu siekiant pagerinti mokytojo ir suaugusiųjų migrantų santykius

Bendruomeniškumo apibrėžimas

Tarptautinėje socialinių ir elgsenos mokslų enciklopedijoje "visuomeniškumas" apibrėžiamas kaip gebėjimas mėgautis kitų žmonių draugija, o ne būti vienam.

Paveikslėlis iš: (<https://naujas.anyksciai.lt/naujienos/bendruomene-svyturys-2015-kelias-i-sekme/1380>)

Bendruomeniškumas - tai sąvoka, kurią istorikai vartoja siekdami suvokti įvairias socialinių santykių formas, ypač tarpasmeninius ryšius, kurie tam tikrame kontekste užsimezga sąmoningai arba nesąmoningai. Pagal socialinį pobūdį visuomeniškumas skirstomas į buržuazinį ir liaudies visuomeniškumą, o pagal formą - į formalų visuomeniškumą ir neformalų visuomeniškumą. Maurice Agulhon pirmasis panaudojo šią visuomeniškumo sąvoką kaip raktinį žodį analizuodamas Provanso visuomenę (1966 m.). Savo tyrime jis susiejo Provanso visuomeniškumą su respublikoniškų judėjimų gimimu kaimuose. Po pirmojo jo bandymo kiti istorikai ėmė taikyti šią sąvoką įvairioms socialinėms grupėms, įvairiems socialiniams aspektams, įvairioms kultūros sritims. Nuo XX a. septintojo dešimtmečio Prancūzijoje visuomeniškumas tapo garbingu socialinės istorijos bastionu. Vokietijoje ir Šveicarijoje atlikta daug tyrimų apie *Vereinswesen* (susivienijimą) ir *Geselligkeit* (visuomeniškumą); Italijoje - apie *sociabilità* (visuomeniškumą) arba *amicizia* (draugystę); Anglijoje - apie kaimynystės ir smuklės visuomeniškumą. Japonijoje ši visuomeniškumo sąvoka taip pat atliko euristinį vaidmenį ir atvėrė naują socialinės istorijos perspektyvą. Kita vertus, idėjų istorijos lygmeniu daug diskutuota apie egalitarinių pažiūrų draugijų ir viešosios sferos formavimosi ryšį.

Įvairiose teorijose teigiama, kad ekstraversija ir jos sudedamosios dalys - dominavimas, visuomeniškumas ir kalbumas - turėtų būti susijusios su gera sveikata, tačiau įrodymų yra nedaug. Tikėtina, kad žmonės, kurie yra gerai integruoti į bendruomenę, turi draugų ir palaiko gerus santykius su kitais, yra sveikesni. Tačiau tokia socialinė parama nebūtinai yra susijusi su dideliu ekstravertiškumu. Išsamesnė analizė atskleidžia, kad yra daug žmonių, kurie nėra itin ekstravertiški, tačiau palaiko svarbius ir stabilius socialinius ryšius.

Bendruomeniškumas ir teigiami santykiai

Socialiniai santykiai - tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai - turi įtakos psichinei sveikatai, sveikatos elgsenai, fizinei sveikatai ir mirtingumo rizikai. Socialinių mokslų specialistai ištyrė keletą skirtingų socialinių ryšių, kuriuos suteikia santykiai, ypatybių (Smith ir Christakis 2008). *Socialinė izoliacija* reiškia santykinį socialinių ryšių nebuvimą. *Socialinė integracija* reiškia bendrą dalyvavimo neformaliuose socialiniuose santykiuose, pavyzdžiui, su sutuoktiniu, ir formaliuose socialiniuose santykiuose, pavyzdžiui, su religinėmis institucijomis ir savanorių organizacijomis, lygi. *Santykių*

kokybė apima teigiamus santykių aspektus, pavyzdžiui, svarbių asmenų teikiamą emocinę paramą, ir įtemptus santykių aspektus, pavyzdžiui, konfliktus ir stresą. *Socialiniai tinklai* reiškia individą supančių socialinių santykių tinklą, ypač struktūrines savybes, pavyzdžiui, kiekvieno socialinio santykio tipą ir stiprumą. Kiekvienas iš šių socialinių santykių aspektų turi įtakos sveikatai.

Bendruomeniškumas

Santykių įprasminimas

Mūsų, kaip žmonių, santykiai su kitais žmonėmis yra gyvybiškai svarbūs mūsų psichinei ir emocinei gerovei ir net išlikimui. "Socialinė parama yra labai svarbi žmogaus buvimo žmogumi dalis, todėl, kai socialiniai santykiai nutrūksta arba yra pažeidžiami, tai gali turėti didelės įtakos mūsų psichinei sveikatai ir gerovei", - sako Northwestern Medicine psichologė Sheehan D. Fisher, PhD, kuri yra santykių ekspertė.

Teigiamus santykius gali palaikyti bet kurie du žmonės, kurie palaiko, skatina ir padeda vienas kitam tiek praktiškai, tiek emociškai. Pasak daktarės Fisher, svarbiausia sveikų santykių dalis yra sveikas bendravimas.

Pateikiame daktarės Fisher patarimus, kaip sveikai bendrauti santykiuose:

- Atminkite, kad kalbate ne su savimi. Bendraudami su kitu žmogumi stenkitės suprasti, iš kur jis kilęs ir kaip supranta pasaulį.
- Būkite pasirengę išgirsti tai, kas neatitinka to, ką iš anksto laikote tiesa.
- Klausykitės nesiruošdami prieštarauti ar atsakyti.

Atsitiktine tvarka, sveikus santykius palaikantys žmonės yra linkę:

- Išklaudyti vienas kitą ir bendrauti nesmerkdami. Tai apima ir veiksmingą bendravimą lytiniuose santykiuose ir intymumą, kad abi pusės būtų patenkintos savo seksualumu.
- Pasitikėti ir gerbti vienas kitą.
- Nuolat skirti laiko vienas kitam.

- Prisiminti vienas kito gyvenimo detales.
- Užsiimti bendra veikla.
- Bendradarbiauti kaip komanda, o ne kaip du savanaudžiai asmenys.
- Būti drausmingais. Prie artimų žmonių lengva atsipalaiduoti ir parodyti savo blogąją pusę, todėl daugeliui tinka frazė "Tu visada skaudini tuos, kuriuos myli". Sveikus santykius palaikantys žmonės turi drausmės nesielgti su savo antrosiomis pusėmis blogai vien todėl, kad jos yra artimos.
- Būti sveikais ir savarankiškais, užuot ieškojus savo tapatybės ar išgijimo kitame asmenyje.
- Vengti sutelkti dėmesį į tai, ką jie nori gauti iš kito asmens, o sutelkia dėmesį į tai, kaip santykiai gali būti abipusiai naudingi.

Štai sveikų santykių nauda:

Mažiau streso: Streso hormono kortizolio gamyba yra mažesnė. Tai rodo, kad poroje gyvenantys žmonės mažiau reaguoja į psichologinį stresą, o socialinė ir emocinė parama, kurią teikia partneris, gali būti puikus apsaugos nuo streso garantas. Yra netgi įrodymų, kad poros, kurios gyvena kartu, yra laimingesnės už tas, kurios kartu negyvena. "Žinojimas, kad kažkas jus myli ir kasdien palaiko, net jei to asmens fiziškai nėra šalia, stiprina psichinę sveikatą", - sako daktarė Fisher.

Geresnis gijimas: Tyrimai rodo, kad ilgalaikiai partneriai, kuriems buvo atlikta širdies operacija, tris kartus dažniau išgyvena pirmuosius tris mėnesius po operacijos nei pavieniai pacientai. Ilgalaikiai partneriai taip pat teigė labiau pasitikintys savo gebėjimu susidoroti su pooperaciniu skausmu ir apskritai mažiau nerimaujantys dėl operacijos. Nedidelė emocinė parama gali labai padėti žmogui atsigauti po procedūros ar ligos.

Sveikesnė elgsena: Sveiki santykiai yra puikus tonas sveikam gyvenimo būdai. Jei jūsų sutuoktinis, draugai ar kiti artimieji skatina sveikai maitintis, sportuoti, nerūkyti ir t. t., tikėtina, kad seksite jų pėdomis. Daug lengviau perimti sveiką elgesį, kai supa jus žmonės, kurie elgiasi taip pat.

Daugelis žmonių siekia jaustis taip, tarsi darytų kažką gero dėl kitų ir kaip nors pagerintų pasaulį. Buvimas mylinčiuose santykiuose, nesvarbu kokiuose, gali suteikti žmogui gerovės ir tikslo jausmą. Tiesą sakant, gali būti, kad tikslo jausmas iš tikrųjų gali prailginti jūsų gyvenimą.

Ilgesnė gyvenimo trukmė: Tyrimai rodo, kad socialiniai ryšiai gali pailginti gyvenimo trukmę.

Kiekvienas žmogus yra unikalus ir turi savų poreikių bei norų, susijusių su santykiais, streso valdymu ir prasmingu gyvenimu. Jei esate iš tų žmonių, kurie mėgsta būti vieni, tai irgi gerai, bet bandymas užmegzti keletą artimų santykių gali būti pastebimai naudingas jūsų psichinei ir fizinei sveikatai.

Kartais turėti bent vieną gerą draugą (arba patikimą bendradarbį, psichologą ar konsultantą), kuris padėtų jums spręsti tokias problemas kaip socialinis nerimas ar depresija, gali būti daugiau nei naudinga. Tai gali būti sunku, bet taip pat gali būti būtent tai, ko jums reikia. Netgi tik vienas ar du stiprūs, sveiki santykiai jūsų gyvenime gali turėti teigiamos įtakos sveikatai.

Įsivertinimas:

Perskaitykite kiekvieną aprašymą ir priskirkite jį prie tinkamos sąvokos:

- ... reiškia bendrą dalyvavimo neformaliuose socialiniuose santykiuose lygį.
- ... apima teigiamus santykių aspektus, pavyzdžiui, emocinę paramą, kurią teikia kiti svarbūs asmenys, ir įtemptus santykių aspektus, pavyzdžiui, konfliktus ir stresą.
- ... reiškia santykinį socialinių santykių nebuvimą.
- ... reiškia individą supančių socialinių santykių tinklą, ypač struktūrines savybes, pavyzdžiui, kiekvieno socialinio santykio tipą ir stiprumą.

Socialinė izoliacija	Socialinė integracija	Santykių kokybė	Socialiniai tinklai

Bendravimo svarba ir bendravimo stiliai

Bendravimą galima apibrėžti kaip informacijos ir bendro supratimo perdavimo vieno asmens kitam procesą (Keyton, 2011). Žodis komunikacija kilęs iš lotyniško žodžio communis, kuris

reiškia bendras. Apibrėžime pabrėžiama, kad, jei keičiantis informacija neatsiranda bendro supratimo, komunikacijos nėra. 1 pav. atspindi apibrėžimą ir nurodo svarbius komunikacijos proceso elementus (Keitonas, 2011). Giffin ir Patten (1976) taip pat teigia, kad komunikacija yra prasmės kūrimo ir jos priskyrimo procesas. Tai keitimasis idėjomis ir grupės narių sąveika. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (2004) komunikaciją apibrėžia kaip veiklą ar procesą, kurio metu išreiškiamos idėjos ir jausmai arba žmonėms suteikiama informacija.

Bendravimo tipai

Verbalinė komunikacija: Tai, kaip matyti iš pavadinimo, yra bendravimas žodžiais. Tai apima garsus, žodžius, kalbą ir kalbėjimą. Kalbėjimas yra veiksmingas bendravimo būdas: jis skirstomas į tarpasmeninį bendravimą ir viešąjį kalbėjimą (Aarti, 2011). Tarpasmeninis bendravimas vyksta tada, kai vienas asmuo kalba tiesiogiai kitam. Šiuo atveju bendravimas būtų neformalus: žmogus gali sakyti tai, ką iš tikrųjų jaučia, paisydamas socialinių normų, kuriomis vadovaujasi siuntėjas ir gavėjas. Viešasis kalbėjimas vyksta tada, kai vienas asmuo kalba didelei grupei. Šiuo atveju bendravimas yra formalus, saistomas taisyklių ir labiau orientuotas į tai, kad kalbėtojas pasiektų rezultatų. Visais šiais atvejais kalbėtojas gali norėti pralinksminti, informuoti, įtikinti arba argumentuoti. Verbalinė komunikacija dar gali būti vadinama žodiniu arba sakytiniu bendravimu. Joje gali būti naudojamos vaizdinės priemonės ir nežodiniai elementai, kad būtų lengviau suprasti prasmę ir sustiprėtų ryšiai bei būtų pasiektas aukštas supratimo lygis, pašalinant dviprasmybes ir gaunant tiesioginį grįžtamąjį ryšį.

- **Neverbalinė komunikacija:** Neverbalinė komunikacija - tai prasmės perteikimas nežodiniais pranešimais. Ji apima visą informaciją, pranešimus ir idėjas, kurias perteikiame nenaudodami žodžių, naudodami fizinį bendravimą, pavyzdžiui, balso toną, lytėjimą, kvapą ir kūno judesius.

Neverbalinė komunikacija apima muziką, šokį, tapybą, dramą ir skulptūrą. Taip pat įtraukiami simboliai ir gestų kalba (plg. Daniel, 2016). Taip yra todėl, kad kūno kalba, veido išraiška, balso tonas, fizinis kontaktas ir apranga perteikia daug informacijos. Geras neverbalinio bendravimo pavyzdys yra gestų kalba, kuria bet kada gali naudotis bet kas. Nežodinis ženklas, pavyzdžiui, varpelio skambėjimas, yra įprastas ženklas, kurį suprantame ir mes su jumis. Pats savaime varpelio skambėjimas nieko nereiškia. Tačiau atpažįstamuose kontekstuose jis gali reikšti "laikas į mokyklą", "pamokos pabaiga", "ar kas nors yra namuose" arba "parduodamos naudotos prekės". Anot Wilson (1972), beveik viską galima naudoti ne tik kaip ženklą, bet beveik kiekvienas ženklas gali būti naudojamas keliems skirtingiems dalykams perduoti. Toliau jis aiškina, kad viskas priklauso nuo susitarimo ir supratimo apie tai, kaip mes naudojame ženklus. Jo nuomone, bet kurio ženklo reikšmė priklauso nuo konteksto, kuriame jis naudojamas.

- **Rašytinė komunikacija:** Tai reiškia bendravimą su kitais žmonėmis raštu. Gerai bendrauti raštu galima įvairiomis kalbomis. Elektroninis paštas ir tekstiniai pranešimai, ataskaitos, straipsniai ir atmintinės - tai keletas rašytinio bendravimo būdų, naudojamų tiek verslo, tiek asmeniniais tikslais. Rašytinio bendravimo privalumas yra tas, kad jį galima daug kartų redaguoti ir taisyti, kol galiausiai jis išsiunčiamas numatytam asmeniui. Rašymas yra žmogaus išradimas. Apie rašto išradimą yra tiek pat legendų ir istorijų, kiek ir apie kalbos kilmę.
- **Vaizdinė komunikacija:** Tai vizualus informacijos pateikimas, pavyzdžiui, topografija, fotografijos, ženklai, eismo kodai, simboliai ir dizainas. Televizija ir vaizdo klipai yra elektroninė vizualinės komunikacijos forma (Aarti, 2011).

Sakoma, kad bendravimas yra kiekvieno *tarpasmeninio santykio* pagrindas. Iš tikrųjų veiksmingas bendravimas yra raktas į sveikus ir ilgalaikius santykius. Jei asmenys tarpusavyje efektyviai nebendruoja, neišvengiamai kyla problemų. Bendravimas atlieka svarbų vaidmenį mažinant nesusipratimus ir galiausiai stiprina asmenų tarpusavio ryšį. Santykiai praranda savo žavesį, jei asmenys neišreiškia ir neatsako į kitų jausmus įvairiais bendravimo būdais. Sveikiems santykiams būtinas sveikas bendravimas.

Jausmus galima išreikšti ir neverbaliniais bendravimo būdais. Jūsų kūno judesiai, gestai, veido išraiška, rankų judesiai visada ką nors perduoda. Įsitinkite, kad be reikalo nesiraukytumėte. Turėtumėte atrodyti laimingas ir patenkintas, kad kitas asmuo džiaugtųsi jūsų buvimu. Nežiūrėkite visada liūdnai ir sudirgę. Akių judesiai taip pat atlieka svarbų vaidmenį santykiuose. Tik iš akių galima suprasti, ar esate piktas, nelaimingas, ar nusivylęs.

Tarpasmeninis bendravimas - tai dviejų ar daugiau žmonių keitimasis informacija, idėjomis ir jausmais žodžiu ar neverbaliniais būdais. Jis dažnai apima keitimąsi informacija akis į akį balsu, veido išraiška, kūno kalba ir gestais. Tarpasmeninio bendravimo įgūdžių lygis vertinamas pagal pranešimų perdavimo kitiems veiksmingumą. Dažniausiai organizacijoje tarpasmeninis bendravimas apima

kasdienį vidinį darbuotojų bendravimą, susitikimus su klientais, darbuotojų veiklos vertinimus ir projektų aptarimus. Be to, šiandien internetiniai pokalbiai sudaro didelę darbuotojų tarpasmeninio bendravimo darbo vietoje dalį.

Įsivertinimas

Porų radimas: Perskaitykite apibrėžimus ir sujunkite juos su teisingais

- Tai reiškia, kad su kitais žmonėmis bendraujama raštu.
- Kaip matyti iš pavadinimo, tai yra bendravimas žodžiais. Tai apima garsus, žodžius, kalbą ir kalbėjimą.
- Tai vizualus informacijos, pavyzdžiui, topografijos, fotografijų, ženklų, eismo kodų, simbolių ir dizaino, pateikimas.
- Tai procesas, kurio metu prasmė perteikiama ne žodžiais. Jis apima visą informaciją, pranešimus ir idėjas, kurias perduodame nenaudodami žodžių, naudodami fizinį bendravimą, pavyzdžiui, balso toną, prisilietimą, kvapą ir kūno judesius.

Verbalinė komunikacija. Neverbalinė komunikacija

Rašytinė komunikacija Vizualinė komunikacija

B tema - Gero vadovavimo stiliaus svarba skatinant teigiamus santykius

Bendras vadovų veiksmų modelis, kurį suvokia jų darbuotojai, vadinamas vadovavimo stiliumi. Jis atspindi vadovo filosofiją, įgūdžius ir požiūrį praktikoje.

Būtina išstudijuoti skirtingus vadovavimo stilius, iš kurių galima pasirinkti tinkamą stilių, atsižvelgiant į situaciją, kurioje reikia vadovauti, ir susijusius asmenis.

Teigiami ir neigiami vadovai arba bosai

Yra įvairių būdų, kaip vadovai kreipiasi į žmones, kad juos motyvuotų. Jei požiūris pabrėžia apdovanojimus, vadovas naudoja pozityvų vadovavimą. Jei požiūris pabrėžia nuobaudas, vadovas taiko neigiamą vadovavimą. Neigiamus lyderius reikėtų vadinti viršininkais, o ne vadovais.

Pagal vadovavimo techniką išskiriami trys vadovavimo būdai - autokratinis, dalyvaujamas arba konsultacinis ir laisvai valdomas, o šiuos tris metodus atitinka trys valdymo stiliai - autokratinis, demokratinis ir laissez-faire. Prie jų galima pridėti dar vieną - paternalistinį stilių.

Kad taptumėte pozityviu vadovu, galite išsiugdyti arba patobulinti keletą svarbių įgūdžių ir savybių. Nors tai toli gražu nėra išsamus sąrašas, keletas svarbiausių savybių ir įgūdžių yra šie:

- Teigiamas poveikis
- Sąmoningumas
- Viltis
- Pasitikėjimas
- Savigarba
- Saviveiksmingumas
- Kontrolės lokavimas
- Emocinis stabilumas

Autokratinis arba autoritarinis vadovavimas

Paveikslėlis iš: <https://www.mindomo.com/eu/mindmap/classical-leadership-styles-bb3d1b8961524a1b8c2e30374a45afe8>

Autokratinis vadovas centralizuoja valdžią ir sprendimų priėmimą savo rankose. Jis duoda įsakymus, paskirsto užduotis ir pareigas nesikonsultuodamas su darbuotojais. Vadovas prisiima visą valdžią ir visą atsakomybę.

Autokratinis vadovavimas yra neigiamas, pagrįstas grasinimais ir bausmėmis. Pavaldiniai elgiasi taip, kaip jis nurodo. Jam nerūpi jų nuomonė ir jis neleidžia jiems daryti įtakos sprendimams. Jis mano, kad dėl savo autoriteto tik jis vienas gali nuspręsti, kas geriausia konkrečioje situacijoje.

Autokratinis vadovavimas grindžiamas griežta priežiūra, aiškiu vadovavimu ir viršininko įsakymais. Jis palengvina greitą sprendimų priėmimą, skatina veikti ir vieningai vadovauti. Jis priklauso nuo mažesnio delegavimo laipsnio. Tačiau per didelis įgaliojimų naudojimas gali sukelti streikų ir darbo ginčų. Tikėtina, kad jis gali sukelti nusivylimą ir atitolinti darbuotojų gebėjimų vystymąsi. Darbuotojai sunkiai dirba vien tam, kad išvengtų bausmės. Taigi jie sieks minimalių rezultatų, vien tam, kad išvengtų bausmės.

Šis vadovavimo stilius yra mažai veiksmingas, nes:

- (i) naujoji karta yra savarankiškesnė, mažiau nuolanki ir nepaklūsta griežtai kontrolei; ii) žmonės ieško egoistinio pasitenkinimo darbe ir
- (iii) didėjančių lūkesčių revoliucija pakeitė žmonių požiūrį.

Autokratinį vadovavimą galima suskirstyti į tris klases:

(A) **Griežtas autokratas**, kuris daugiausia remiasi neigiama įtaka, naudoja baimės ir bausmių jėgą, kad nukreiptų pavaldinius organizacijos tikslų link. Tikėtina, kad dėl to darbuotojai ims piktintis.

(B) **Geranoriškas autokratas**, kuris daugiausia remiasi teigiama įtaka; jis naudoja atlygį ir paskatas, kad nukreiptų savo pavaldinius organizacijos tikslų link. Naudodamas pagyrimus ir pamplekšnojimą per nugarą, jis užsitikrina pavaldinių, kurie priima jo sprendimus, lojalumą.

(C) **Manipuliatyvus autokratas**, kuris verčia darbuotojus jaustis, kad jie dalyvauja priimant sprendimus, nors sprendimą priėmė pats vadovas. McGregor šį stilių vadina X teorija.

Demokratinis arba dalyvaujamasis vadovavimas

Paveikslėlis iš: <https://blog.vantagecircle.com/democratic-leadership/>

Dalyvaujantys arba demokratiški vadovai decentralizuoja valdžią. Jų stiliui būdinga konsultacijos su pavaldiniais ir jų dalyvavimas rengiant planus ir politiką. Jis skatina dalyvauti priimant sprendimus. Jis vadovauja pavaldiniams daugiausia įtikinėjimu ir pavyzdžiu, o ne baime ir jėga. Kartais vadovas atlieka savo grupės idėjų ir pasiūlymų moderatoriaus vaidmenį. McGregor šį stilių įvardija kaip teoriją Y. Teilor mokslinė vadyba buvo grindžiama eilinių darbuotojų nesugebėjimu priimti veiksmingų sprendimų dėl savo darbo. Taigi sprendimų priėmimo teisė buvo suteikta vadovybei. Tačiau naujausi tyrimai rodo pavaldinių dalyvavimo būtinybę. Šiuolaikinės

tendencijos pasisako už atsakomybės pasidalijimą su darbuotojais. Tai skatins jų entuziazmą. Darbuotojai jaučia, kad vadovybė domisi jais, jų idėjomis bei pasiūlymais. Todėl jie linkę teikti savo pasiūlymus dėl tobulinimo. Demokratinio vadovavimo privalumai yra šie:

- didesnė motyvacija ir geresnė moralė;
- glaudesnis bendradarbiavimas su vadovybe;
- geresnis darbo našumas;
- nepasitenkinimo mažėjimas (v) bei pravaikštų ir darbuotojų kaitos mažinimas.

Laissez-faire arba "laisvos rankos" vadovavimas

Paveikslėlis iš: <https://blog.vantagecircle.com/laissez-faire-leadership-style/>

Laisvai valdantys lyderiai vengia valdžios ir atsakomybės. Laissez-faire arba nesikišantis lyderis atsakomybę už sprendimų priėmimą perduoda savo pavaldiniams ir imasi minimalios iniciatyvos administravimo srityje. Jis neduoda jokių nurodymų ir leidžia grupei pačiai nustatyti savo tikslus ir spręsti savo problemas. Vadovas atlieka tik antraeilį vaidmenį. Jis tiki tuo, jog kiekvienas savarankiškai rezultatų siekiantis grupės narys dės visas pastangas pasiekti norimo tikslo ir taip galima pasiekti maksimalių rezultatų. Lyderis veikia kaip teisėjas. Tačiau kadangi žmonėms nėra vadovaujama ir jie nekontroliuojami, organizacija gali žlugti.

1940 m. JAV skautų klubuose atliktas eksperimentas parodė, kad autokratinis vadovavimas gali sukelti grupės pasipriešinimą ir priešišumą vadovui. Demokratinėse grupėse vadovo nebuvimas mažai ką keitė, o autokratinėse grupėse produktyvus darbas sumažėjo iki minimumo, kai vadovo nebūdavo kambaryje. Demokratinis vadovavimas turi didesnę tikimybę pelnyti grupės lojalumą. Laissez-faire grupėse taip pat susiformavo draugiškas požiūris į vadovą, kaip ir demokratinėje grupėje. Tačiau grupių pasiūlymų buvo labai mažai, be to, jos buvo mažiau produktyvios.

Paternalistinis vadovavimas

Paveikslėlis iš: <https://www.cleverism.com/paternalistic-leadership-guide/>

Vadovaujantis šiuo valdymo stiliumi, vadovas prisiima tėvo funkciją. Paternalizmas reiškia, kad tėtis viską žino geriausiai. Santykiai tarp vadovo ir jo grupės yra tokie patys kaip santykiai tarp šeimos galvos ir šeimos narių. Vadovas vadovauja savo pavaldiniams ir juos saugo kaip savo šeimos narius.

Būdamas šeimos galva, jis suteikia savo pavaldiniams geras darbo sąlygas ir papildomas lengvatas. Manoma, kad darbuotojai iš dėkingumo dirbs daugiau. Šis vadovavimo stilius Japonijoje buvo stebėtinai sėkmingas dėl savitos socialinės aplinkos.

Šis vadovavimo stilius vis dar plačiai paplitęs mažose Indijos įmonėse. Tačiau toks paternalistinis požiūris vargu ar pasiteisins dirbant su brandžiais suaugusiais darbuotojais, kurių daugelis nemėgsta, kad jų interesais rūpintųsi "krikštatevis". Vietoj dėkingumo jis gali sukelti pavaldinių priešišumą ir pasipiktinimą.

Savirefleksija:

1. Kaip apibūdintumėte autokratinį ar autoritarinį vadovavimą?

---

2. Kaip apibūdintumėte demokratinį ar dalyvaujamąjį vadovavimą?

---

3. Kaip apibūdintumėte Laissez-faire arba laisvų rankų vadovavimą?

4. Kaip apibūdintumėte paternalistinį vadovavimą?

C tema - Prietarų ir mitų poveikis kuriant teigiamus santykius su suaugusiais migrantais

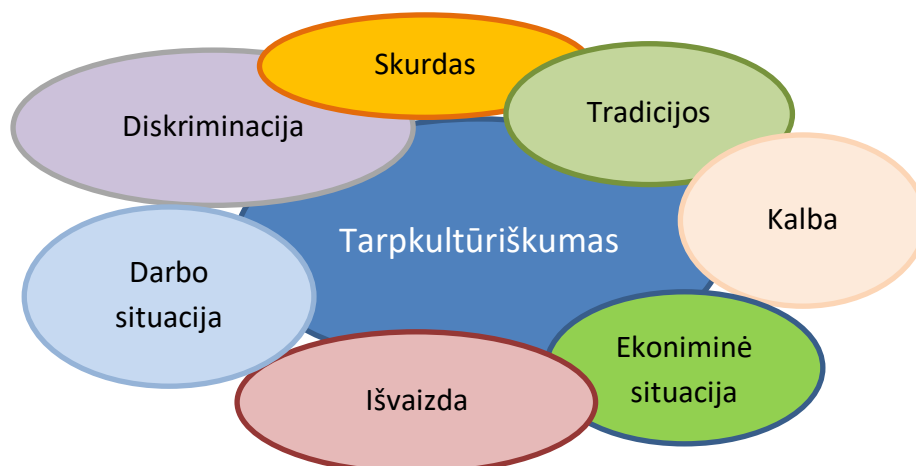
Tarpkultūriškumo apibrėžimas

Tarpkultūriškumas reiškia įvairių kultūrų egzistavimą ir teisingą sąveiką bei galimybę kurti bendras kultūrinės išraiškas per dialogą ir abipusę pagarbą. Tikslas - suprasti, kuo skiriasi įvairių kultūrų žmonių elgesys, bendravimas ir juos supančio pasaulio suvokimas. Kultūra daro didelę įtaką tam, kaip žmonės užsiima verslu, todėl kultūriniai aspektai yra labai svarbūs siekiant sėkmės tarptautiniame kontekste.

Kokia yra pagrindinė sąveikos sąvoka? Sąveika - tai tam tikras veiksmas, vykstantis dviem ar daugiau objektų darant poveikį vienas kitam. Sąveikos sąvokai esminę reikšmę turi abipusio poveikio idėja, priešingai nei vienpusio priežastinio poveikio.

Kokios yra kai kurios kultūros sąvokos? Kultūra - tai sukauptos žinios, patirtis, įsitikinimai, vertybės, požiūriai, reikšmės, hierarchija, religija, laiko, vaidmenų, erdvių santykių, visatos sampratos, materialūs daiktai ir nuosavybė, kuriuos per kartų kartas įgijo žmonių grupė.

https://www.researchgate.net/figure/Aspects-describing-interculturality-according-to-data-from-the-literature-review_fig1_354217001

Tarpkultūriškumas atsirado kaip atsakas į daugiakultūriškumo politikos kritiką. Kai kurie kaltino, kad jis nesugebėjo įtraukti skirtingų kultūrų į visuomenę, o atvirkščiai - suskaldė visuomenę, įteisindama atskiras bendruomenes, kurios save izoliavo ir pabrėžė savo specifiškumą, tuo tarpu kai tarpkultūriškumas grindžiamas tiek kultūrų skirtumų, tiek panašumų pripažinimu. Jis sprendė absoliutaus reliatyvizmo atsiradimo postmodernybėje ir daugiakultūriškume riziką

Filosofė Marta Nussbaum savo veikale "Ugdant žmogiškumą" (Cultivating Humanity) tarpkultūriškumą apibūdina kaip "bendrų žmogiškųjų poreikių skirtingose kultūrose ir nesutarimų bei kritinio dialogo kultūrų viduje pripažinimą" ir teigia, kad tarpkultūriškumo šalininkai "atmeta tapatybės politikos teiginį, kad tik tam tikros grupės nariai gali suprasti tos grupės požiūrį". *Tarpkultūriškumas* - tai procesas, kurio metu skirtingų kultūrų atstovai sąveikauja siekdami pažinti vienas kito kultūrą. Svarbu atsiriboti nuo savo įsitikinimų, jų neatmetant, ir išmokti objektyvizuoti savo kultūros atskaitos sistemą. Taip pat svarbu atsidurti kito vietoje ir išsiugdyti empatiją kitam.

Suprasti kultūrą - tai parodyti save iš kitos perspektyvos. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad kito kultūra neturėtų būti apibendrinta ar suvesta į stereotipų rinkinį. Galiausiai reikia įveikti išankstines nuostatas ir stengtis suprasti kitą ir jo ar jos tikrovės suvokimo būdą. Tai leis tinkamai iššifruoti kito skleidžiamą informaciją. Be abejo, svarbu būti apsirūpinusiam tam tikromis žiniomis, kurios leistų kiekvienam suprasti kito elgesį. Tarpkultūriškumas gali būti pilietiškumo ugdymo priemonė, nes leidžia įgyti tokių vertybių kaip pagarba kitiems ir tolerancija, kad būtų galima gyventi darnioje visuomenėje. Be to, kultūrų įvairovė yra ne trūkumas, o turtingumas. Tai įrodo tokia galinga valstybė kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, kurios moka pasinaudoti ten susiliejančių skirtingų kultūrų indėliu. Šiuo metu komercijos srityje tarpkultūrinių įgūdžių turėjimas yra labai svarbus dėl įvairių priežasčių. Įmonės nori, kad jų darbuotojai ne tik geriau suprastų savo darbo pobūdį ir kolegas, bet ir gebėtų prisitaikyti prie naujos darbo aplinkos ir išvengtų kultūrinių priešpriešų.

Tarpkultūrinis požiūris

Tegul toną užduoda Noelle de SMET: "Kas nutinka jei mes ir toliau laikome kitą žmogų svetimu ir tolimu... ir jei gynybiškai laikome save norma... arba jei pasitenkiname tik tuo, kad trinamės pečiais? Kultūrinių susitikimų nereikia vengti, jei jie gali vykti lygiaverčiuose santykiuose, be globėjiško sentimentalumo, ir gali būti užduodami klausimai, pavyzdžiui, apie mūsų pačių kultūrinės nuorodas ir "asociacijas"... Jei niekas nejaus grėsmės prarasti savo tapatybę ar prisitaikyti prie tos, kuri jam primetama, neabejotinai bus įmanoma įveikti visus stebinančius sudėtingumus, būdingus susitikimams, procedūroms ir gyvenimo ugdymui, kurie neignoruoja skirtumų ir pradeda kurti tarpkultūriškumą." Tarpkultūriniam požiūriui paprastai būdingi trys etapai: "*decentravimo*", *įsiskverbimo į Kito sistemą* ir *derybų*.

1. *"De-centravimas"*, tolimesnis žvilgsnis į save, mėginimas apibrėžti savo, kaip individo su kultūra ir subkultūromis (nacionaline, etnine, religine, profesine, institucine,...), susiliejančiomis asmeninėje raidoje, atskaitos rėmus. Taip suvokiama, kas yra reliatyvu savo pastebėjimuose, ir įprasminami savi atskaitos taškai. "Etapai, kuriais individas buvo socializuotas savo bendruomenėje, paskęsta laiko miglose tiek, kad jis gali ir nesuvokti, jog tai, kas atrodo "savaiame suprantama", yra kultūros nulemtas pasaulio konstruktas."

2. *Įsiskverbti į kito sistemą*, išėiti iš savęs ir pažvelgti į dalykus iš kito perspektyvos. "Tai yra atsivėrimo požiūris, asmeninės pastangos tyrinėti pagrindines temas, kurios susiformuoja aplink pagrindines atskaitos sistemas ir pamatinius ženklus, kuriuos kiekvienas žmogus interpretuoja ir derina unikaliu būdu."

3. *Derybos*, būtino minimalaus kompromiso ir supratimo ieškojimas, siekiant išvengti konfrontacijos, kai stipresnis primeta silpnesniam savo prioritetų kodeksą. Būtent čia kultūrinis reliatyvizmas, kuris norėtų, kad visos grupės narių vertybės egzistuotų kartu, tampa neveiksmingas. Kaip iš tikrųjų elgtis, kai kyla vertybių konfliktas? Gyventi kartu reiškia susitarti dėl bendro vertybių minimumo ir požiūrio į dalykus. Derybų sistemą galima išvesti iš sąžinės autonomijos principo.

Asimiliacija - įtraukimas - integracija

Kai kurie autoriai šiuos terminus vartoja kaip žymenis, bandydami apibūdinti politinio požiūrio į užsieniečius socialinį pagrindą. Neįsiveldami į klaidą, kurią nurodėme anksčiau (tarpkultūrinio požiūrio ir imigracijos požiūrio supainiojimas), manome, kad yra naudinga naudoti šiuos terminus, siekiant išnagrinėti, kaip mes mokome.

Asimiliacija: "Aš priimu Kitą, jei jis atmeta tai, kas jame kitoniška." Jis priimamas be išlygų ar diskriminacijos, bet tik tuo atveju, jei atsisako savo asmenybės ir visiškai bei nedvejodamas perima priimančiosios visuomenės vertybes ir elgesį.

Įtraukimas: "Aš toleruoju Kitą su jo išliekančiomis kultūrinėmis savybėmis, bet jis yra svetimas, kitoks ir toks liks." Jis turi teisę dirbti ir dalyvauti visuomenės gyvenime, bet jis ir toliau lieka kitoks.

Integracija: "Aš noriu ir toliau tikėti savo vertybėmis, bet neverčiu tavęs atsisakyti savųjų. Tai atviras procesas. Integracija priklauso nuo laiko tėkmės; laiko pilnatvėje ji duoda turtingą kryžminę dermę. "Derybos yra apsauginis barjeras nuo to asimiliacinio spaudimo, kuris gresia visiems profesionaliems institucijų atstovams, pretenduojantiems į universalią švietimo ar socializacijos funkciją. Individualios integracijos politika primeta tam tikrą akulturaciją, kuri dažnai būna brutali, atimdama iš asmenų jų tapatybę apibrėžiančias dalykus. Kai integruojasi priimančiojoje šalyje gimusi karta, tai sukelia ypatingas ksenofobines reakcijas, susijusias su kultūriniu artumu ir esama socialine konkurencija su vietos gyventojais.

<https://behorizon.org/analysis-of-academic-studies-on-the-integration-of-displaced-persons/>

Tačiau jos privalumas yra tas, kad ji nesukuria griežtos ilgalaikės konfrontacijos tarp nusistovėjusių grupių ir integruoja migrantus gyventojus arba bent jau jų vaikus. Kolektyvinės integracijos politika sudaro sąlygas akulturacijos procesui, trunkančiam tris ar galbūt keturias kartas, ir apsaugo pačius migrantus nuo emocinių traumų. Bet ji stiprina etninę savimone, prisidedama prie to, kad ribos tarp grupių būtų perinterpretuotos į etninius ir socialinius skirstymus, ir didina grupių konfrontacijos riziką.

Kolektyvinė integracija padeda pabrėžti, kad egzistuoja grupės, kenčiančios nuo kelių etninių ir socialinių kliūčių, siekiant pateisinti diskriminacijos veiksmus socialiniame gyvenime ir paskatinti valdžios institucijas imtis kompensacinės "pozityviosios diskriminacijos" politikos. Tačiau visų pirma ji gali lengvai atverti kelią "su bendruomene susijusiam" mąstymui viešojo gyvenimo veikloje, kad kiekviena etninė grupė reikalautų ir galbūt gautų proporcingą jos skaičiui atstovavimą kiekvienoje politinės valdžios srityje.

Įsivertinimas

Parašykite kritinę refleksiją apie tai, kaip bendraujate su migrantų mokiniais, nurodykite, kokį vadovavimo stilių paprastai naudojate (pateikite pavyzdžių), ir parenkite konkrečių veiksmų planą, kaip sukurti ir (arba) pagerinti teigiamus santykius su mokiniais.

Instrukcijos

- Esė turėtų atspindėti jūsų supratimą apie pagrindines temas - visuomeniškumą, pozityvų bendravimą ir santykius bei vadovavimo stilius.
- Esė turi būti ne ilgesnė nei 2 puslapiai (ne mažiau kaip 5000 spaudos ženklų su tarpais), Times New Roman 12 spaudos ženklų, 1,15 intervalu. Atkreipkite dėmesį, kad nuotraukos ir schemos neįskačiuojamos.

Vadovas mokytojui:

Mokytojas turi įvertinti mokinį pagal šiuos klausimus:

- Ar mokinys suprato pagrindines nustatytas sąvokas? (5 balai)
- Ar jie teisingai nustatė savo vadovavimo stilių? (2,5 balo)
- Ar jie pateikė konkrečių pavyzdžių? (2,5 balo)
- Ar jie nurodė konkrečius žingsnius, kaip pagerinti savo vadovavimo stilių ir (arba) bendravimą? (5 balai)
- Ar šie veiksmai yra tinkami ir įgyvendinami? (5 balai)

Mokytojas, norėdamas įvertinti šią esė, turėtų pateikti raštišką grįžtamąjį ryšį ir pažymį nuo 0 iki 20 balų (remiantis pirmiau pateiktais klausimais).

3.(B) Vadovaujamas mokymasis

A tema - Kaip naudotis sveiku bendravimu siekiant pagerinti ugdytojo ir suaugusiųjų migrantų santykius

A.1 veikla (1 val. 30 min.) Skirtingi bendravimo tipai - diskusija grupėje

Tai grupinė diskusija, skirta reflektuoti, kokią įtaką bendravimas turi santykiams su mokiniais.

Remdamiesi savo asmenine patirtimi, klasė aptars keletą pagrindinių sąvokų.

Klausimai, kurie bus naudojami diskusijoje:

- kaip manote, kas yra bendravimas?
- kaip manote, kuo skiriasi verbalinis ir neverbalinis bendravimas?

- Kaip sveikai bendrauti?
- Kaip sveikas bendravimas prisideda prie teigiamų santykių?
- Kaip veiksmingai bendrauti su žmogumi, kuris nekalba mūsų kalba (arba nekalba gimtąja kalba)?

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui:

Šios užduoties tikslas - kad dalyviai apmąstyty, kokią įtaką bendravimas turi jų santykiams su mokiniais, ypač su tais, kurie ne visada laisvai kalba gimtąja kalba (pvz., migrantais). Svarbu apmąstyti, kaip pranešimas yra suvokiamas (tekstu, kalbėjimu, tinkamu balso tonu, kūno kalba ir t. t.) ir kaip tai veikia santykius. Šios veiklos metu reikėtų išnagrinėti ir išsiaiškinti kai kurias pagrindines teorinės sistemos sąvokas.

Klausimai savirefleksijai:

- Kaip apibrėšite verbalinį ir neverbalinį bendravimą?
- Kiek jie svarbūs dirbant su suaugusiais migrantais?
- Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte pagerinti santykius su suaugusiais studentais migrantais?

B tema - Gero vadovavimo stiliaus svarba skatinant teigiamus santykius

B.1 užsiėmimas (2 val.) - Koks aš esu vadovas?

Mokytojas turės galimybę išbandyti ir reflektuoti skirtingus vadovavimo stilius, pasitelkdamas vaidmenų žaidimą.

Instrukcijos

- Dalyviai bus suskirstyti į 4 grupes. Kiekviena grupė atsitiktine tvarka išsirinks popierių su kontekstu ir lyderių tipais, kuriuos turės vaidinti (žr. toliau pateiktą skyrių apie reikalingas priemones); jie turės 15 minučių pasiruošti.
- Grįžę į didžiąją grupę dalyviai bandys atspėti, kokius vadovus jie matė vaidinime.
- Vaidinimas turėtų trukti apie 5-10 minučių. Kiekviena grupė turės paaiškinti, kaip supranta atsitiktinai jai priskirtą vadovavimo tipą.
- Kiekvienas raktinis žodis bus užrašytas lentoje, kad turėtumėte kiekvieno vadovavimo tipo aprašymą. Prireikus vedėjas gali nukreipti grupę apibrėžti kai kuriuos bruožus. Baigiamojoje dalyje visi dalyviai gali 15 minučių aptarti savo jausmus, patirtus užsiėmimo metu.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui:

Keletas klausimų, kuriais galima vadovautis baigiamojoje refleksijoje:

- Koks buvo didžiausias iššūkis atliekant šią veiklą?
- Ko išmokote?
- Kokį vadovą matote savyje? Kodėl?
- Ką nors pastebėjote, ką galėtumėte pakeisti savo praktikoje?

1 situacija - vienas iš jūsų yra mokytojas, o kiti - mokiniai. Mokytojas pastebi, kad kai kurie jo grupės nariai yra demotyvuoti, todėl atidžiai vadovauja kiekvienai jų užduočiai, siekdamas užtikrinti, kad jie teisingai laikytųsi procedūrų (BŪKITE AUTOKRATINIS).

1 situacija: grįžtamasis ryšys

Autoritarinis, autokratinis vadovavimas

Šis metodas naudingas, kai jūsų komanda turi tiksliai laikytis proceso, kad suvaldytų didelę riziką. Jis taip pat veiksmingas, kai reikia imtis praktinių veiksmų su žmonėmis, kurie nesilaiko numatytų terminų, skyriuose, kuriuose kyla konfliktų, arba komandose, kurios remiasi greitu sprendimų priėmimu.

Tačiau turite žinoti, kad, norėdami išlaikyti standartus, pasikliaudami kontrole ir bausmėmis, greičiausiai atstumsite žmones. Taip pat, jei iš savo komandos visada reikalausite, kad ji dirbtų didžiausiu greičiu, galite visus išvarginti.

Vietoj to galite parodyti pagarbą komandos nariams pateikdami savo sprendimų pagrindimą. Jei pasistengsite paaiškinti, kodėl taisyklės yra tokios, jie dažniau paisys jūsų lūkesčių.

Frontalų gebėjimą vadovauti galite patobulinti numatydami krizes, “tvirtai stovėdami ant kojų” ir priimdami tinkamus sprendimus esant spaudimui. Kartu žinokite apie galimą neigiamą jų poveikį

kūrybiškumui, idėjų rinkimui, motyvacijai ir pasitikėjimui komandoje. Per didelis autokratiškumas taip pat gali reikšti, kad jums bus sunku atsitraukti nuo detalių ir pažvelgti plačiau, strategiškiau.

2 situacija - vienas iš jūsų yra mokytojas, o kiti - mokiniai. Komandoje kyla konfliktas, todėl mokytojas su mokiniais kalba taip, tarsi jie būtų šeimos nariai, ir stengiasi būti šeimos galva; "tėtis viską žino geriausiai" (BŪKITE PATERNALISTINIS).

2 situacija: grįžtamasis ryšys

Paternalistinis vadovavimas

Vadovaudamasis šiuo valdymo stiliumi, vadovas prisiima tėvo arba paternalistinį vaidmenį.

Paternalizmas reiškia, kad tėtis viską žino geriausiai. Santykiai tarp vadovo ir jo grupės yra tokie patys kaip santykiai tarp šeimos galvos ir šeimos narių. Vadovas vadovauja savo pavaldiniams ir juos saugo kaip savo šeimos narius.

Būdamas šeimos galva, jis suteikia savo pavaldiniams geras darbo sąlygas ir papildomas lengvatas. Manoma, kad darbuotojai iš dėkingumo dirbs daugiau. Šis vadovavimo stilius Japonijoje buvo stebėtinai sėkmingas dėl savitos socialinės aplinkos.

Šis vadovavimo stilius vis dar plačiai paplitęs mažose Indijos įmonėse. Tačiau toks paternalistinis požiūris vargu ar pasiteisins dirbant su brandžiais suaugusiais darbuotojais, kurių daugelis nemėgsta, kad jų interesais rūpintųsi "krikštatevis". Vietoj dėkingumo jis gali sukelti pavaldinių priešišumą ir pasipiktinimą.

3 situacija - Vienas iš jūsų yra mokytojas, o kiti - mokiniai. Mokiniai turi per aštuonias valandas atlikti projektą, mokytojas nori sužinoti, kaip greičiausiai jį atlikti. (BŪKITE DEMOKRATIŠKAS)

3 situacija: grįžtamasis ryšys

Demokratinis, dalyvaujамasis vadovavimas

Taikant šį stilių, jūs nustatote tikslus, vadovaujate komandos diskusijoms ir priimate galutinį sprendimą. Tačiau taip pat pripažįstate, kad jūsų žmonės gali turėti vertingų įžvalgų apie problemą ar procesą, todėl aktyviai su jais konsultuojatės. Dėl to greičiausiai sulauksite kūrybiško indėlio ir naujų idėjų, kurių nebūtumėte sugalvoję, jei dirbtumėte vieni.

Pasirinkus šį stilių, gali kilti klausimas, kaip valdyti skirtingas nuomones komandoje. Jūsų tikslas - sukurti kultūrą, kurioje žmonės galėtų sveikai diskutuoti vieni su kitais. Taigi:

Parodykite pavyzdį ir patys būkite atviri ir lankstūs.

Siekdami užtikrinti kiekvieno dalyvavimą, pirmenybę teikite abipusei pagarbai.

Išmokite konfliktų sprendimo įgūdžių.

Žinokite, kad procesai gali tapti pavojingai lėti, jei į kiekvieną sprendimą įtrauksite savo komandos narius. Turėsite atidžiai nuspręsti, ar jums reikia taikyti autokratiškesnį požiūrį, net ir trumpam.

4 situacija - vienas iš jūsų yra mokytojas, o kiti - mokiniai. Mokytojas turi suorganizuoti tarpkultūrinį renginį, todėl perduoda užduotį mokiniams ir paprašo jų grįžti su planu. (BŪKITE LAISSEZ FAIRE)

4 situacija: grįžtamasis ryšys

"Laissez Faire" lyderis

"Laissez faire" - tai prancūzų kalbos frazė, perkelta į anglų kalbą ir reiškianti "Leiskite (žmonėms) daryti (ką jie nori)". Ja apibūdinama politika, kai situacijos paliekamos savieigai, nesikišant.

Taikydami šį vadovavimo stilių, suteikiate komandai galimybę pačiai priimti sprendimus ir organizuoti savo procesus be jokių nurodymų arba beveik be jų. Šio požiūrio pavojus yra tas, kad situacijos gali virsti chaosu, jei jūsų žmonių motyvacija yra menka arba jie turi prastų įgūdžių. Tačiau jis gali pasiteisinti, jei jie yra patyrę, išmanantys, pasitikintys savimi, kūrybingi ir orientuoti į rezultatą arba jei terminai lankstūs, o procesai paprasti.

Tačiau nepamirškite, kad kaip vadovas vis tiek būsite atsakingas už rezultatus! Todėl galbūt norėsite organizuoti komandos sprendimų priėmimo procesus, kad padėtumėte savo žmonėms, o patys laikytumėtės "laisvų rankų" požiūrio. Tik įsitinkite, kad tinkamą užduotį deleguojate tinkamam asmeniui, nes neatitikimas gali reikšti visos komandos nesėkmę.

Venkite pernelyg didelio nutolimo, net ir turėdami labai efektyvią ir savarankišką komandą. Versle bet kada gali įvykti pokyčių, todėl po pirminio instruktažo jūsų organizacijos reikalavimai komandai gali pasikeisti. Jei taip atsitinka, palaikykite ryšį su savo žmonėmis ir aiškiai bei greitai bendraukite su jais. Atminkite, kad galite pasiūlyti savo paramą netapdami mikromanipulatoriumi!

Klausimai savirefleksijai:

- a. Kaip lyderystę siejate su mokytojo vaidmeniu?

b. Kaip manote, kokie vadovavimo būdai yra naudingi dirbant su suaugusiųjų migrantų klase? Kodėl?

c. Kokių konkrečių priemonių galite imtis, kad pagerintumėte savo vadovavimo stilių?

Tema C - Prietarų ir mitų poveikis kuriant teigiamus santykius

C1 veikla. Mitas ar tiesa? (1 val.) - Grupės diskusija

Bus pateikti 8 teiginiai apie migrantus ir pabėgėlius, iliustruojantys tipiškus klaidingus įsitikinimus ir išankstines nuostatas apie šias grupes.

Keletas klausimų, kuriuos galima naudoti reflektuojant:

- Ar sutinkate su šiuo teiginiu? Kodėl? Kodėl ne?
- Ar tai plačiai paplitusi miskoncepcija apie šią grupę? Kodėl taip manote?
- Ką žinote apie šią konkrečią žmonių grupę?
- Ar manote, kad jums reikia daugiau sužinoti apie šią žmonių grupę, kad neskubėtumėte jos teisti?

Ar šis teiginys yra tiesa, ar mitas?

- Visi musulmonai yra arabai arba Artimųjų Rytų gyventojai.
- Islamas yra smurto religija, o musulmonai susitapatina su terorizmu.
- Islamas engia moteris ir verčia jas atlikti pavaldinių vaidmenį.
- Emigracija yra blogai, nes atima visas mūsų darbo vietas.
- Migrantai neturi aukštojo išsilavinimo.
- Migrantai nenori mokytis mūsų kalbos.
- Į mūsų šalį atvykę pabėgėliai nėra tikrinami.
- Dauguma migrantų čia gyvena nelegaliai.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui:

Naudodamiesi toliau pateiktais faktais, suteikite dalyviams grįžtamąjį ryšį apie teiginius:

- Visi musulmonai yra arabai arba Artimųjų Rytų gyventojai.

FAKTAI: Nors islamas kaip religija atsirado Artimuosiuose Rytuose ir ten yra švenčiausios jo vietos, šiame regione gyvena tik apie 20 proc. pasaulio musulmonų. Remiantis Pew Research Center skaičiavimais, 2015 m. pasaulyje gyveno 1,8 mlrd. musulmonų, t. y. maždaug 24 % pasaulio gyventojų. Nors daugelis žmonių mano, kad dauguma musulmonų yra kilę iš Artimųjų Rytų, iš tikrųjų Indonezijoje (Pietryčių Azijoje) šiuo metu gyvena daugiausia musulmonų. Prognozuojama, kad iki 2050 m. Indijoje (Pietų Azijoje) gyvens daugiausia musulmonų pasaulyje.

- Islamas yra smurto religija, o musulmonai susitapatina su terorizmu

FAKTAI: Kiekvienoje religijoje egzistuoja požiūrių ir elgesio spektras, o ekstremizmas nėra būdingas tik vienai konkrečiai tikėjimo sistemai. Yra žmonių, nuoširdžiai laikančių save musulmonais ir islamo vardu įvykdžiusių siaubingų nusikaltimų. Tokie žmonės ir jų islamo aiškinimas pagrįstai vadinami "ekstremistais"; islame jie sudaro mažumą, o didžioji dauguma musulmonų nepritaria jų smurtui ir jų aiškinimą laiko musulmonų tikėjimo iškraipymu. Ekstremizmas būdingas ne tik islamui.

- Islamas engia moteris ir verčia jas atlikti pavaldinių vaidmenį.

FAKTAI: Musulmonių moterų vaidmuo ir statusas visuomenėje negali būti atskirtas nuo moterų vaidmens platesnėje visuomenėje, nes viso pasaulio visų rasių, religijų ir tautybių moterys susiduria su nelygybe įvairiais lygmenimis. Musulmonės moterys nėra vienintelės. Korane aiškiai teigiama, kad vyrai ir moterys yra lygūs Dievo akyse, ir draudžiamas moterų žudymas, musulmonams nurodoma ugdyti dukras taip pat kaip ir sūnus, primygtinai reikalaujama, kad moterys turėtų teisę atsisakyti būsimo vyro, tam tikrais atvejais moterims suteikiama teisė į skyrybas ir t. t. Vis dėlto Korane nurodytų lyčių vaidmenų aiškinimas įvairiose šalyse ir kultūrose skiriasi, o islamo pasaulyje egzistuoja principai ir praktika, kurie pavergia ir engia moteris (pavyzdžiui, priverstinės santuokos, pagrobimai, atimtas išsilavinimas, apribota judėjimo laisvė). Daugelis šiuolaikinių moterų ir vyrų atmeta moterims taikomus apribojimus ir iš šios perspektyvos naujai interpretuoja Koraną. Taip pat svarbu suprasti, kad, panašiai kaip ir kitose religijose, žmonės, užimantys galios pozicijas, kartais pasinaudoja religija kaip būdu moterų opresijai pateisinti.

- Emigracija yra blogai, nes atima visas mūsų darbo vietas.

FAKTAI: 2015 m. atvykę daugiau nei milijonas pabėgėlių, daugiausia iš Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos, vėl iki pamatų sukrėtė Europos Sąjungą. Vėl atgijo seni nacionalizmo ir ksenofobijos demonai, sustiprėjo populistinės antieuropietiškos partijos, o primygtinis "nacionalinio

suvereniteto" reikalavimas užblokavo sprendimus, suderinamus su Europos principais ir žmogaus orumu. Jungtinėse Amerikos Valstijose 2019 m. imigrantai bendrai sumokėjo daugiau kaip 492 mlrd. dolerių mokesčių, įskaitant daugiau kaip 30 mlrd. dolerių mokesčių, kuriuos sumokėjo dokumentų neturintys imigrantai.

- Migrantai neturi aukštojo išsilavinimo.

FAKTAI: Svarbus migrantų integracijos į priimančiąją visuomenę aspektas yra išsilavinimo lygis. 2020 m. šiek tiek daugiau nei trečdalis (35,6 proc.) suaugusių migrantų (25-54 metų amžiaus), gimusių kitoje ES valstybėje narėje, turėjo aukštąjį išsilavinimą. Šis rodiklis buvo mažesnis tarp migrantų, gimusių ne ES (29,6 proc.).

- Migrantai nenori mokytis mūsų kalbos.

FAKTAI: Dauguma žmonių pamiršta, kad išmokti pirmąją kalbą užtrunka apie dvylika metų. Pirmuosius penkerius ar šešerius metus nuo gimimo mokomasi sklandžiai kalbėti, o dar maždaug šešerius metus reikia mokytis skaityti ir rašyti, išmokti akademinių ir tekstinių kalbos normų, taip pat plėsti gramatines struktūras, plėsti žodyną ir tobulinti pragmatines normas.

Pirmosios kalbos mokymasis gali užtrukti ilgiau, nei manėte, tačiau jo rezultatai yra palyginti vienodi (su sąlyga, kad mokyklinis ugdymas yra visuotinis populiacijoje). Priešingai, antrosios kalbos mokymosi rezultatai ir laikas, kurio reikia šiems rezultatams pasiekti, yra daug labiau kintantys.

- Į mūsų šalį atvykę pabėgėliai nėra tikrinami.

FAKTAI: Pabėgėliai, atvykstantys į šalį, tikrinami griežčiau nei kiti asmenys. Norėdami gauti pabėgėlio statusą, jie turi pateikti prašymą - pateikti patvirtinamuosius dokumentus ir dalyvauti pokalbyje.

- Dauguma migrantų čia gyvena nelegaliai.

FAKTAI: Tyrimų centro "Pew Research Center" naujais vertinimais, 2014-2016 m. Europoje gyvenančių neteisėtų imigrantų skaičius išaugo, o 2017 m. sumažėjo iki maždaug 3,9-4,8 mln. 2017 m. nelegalūs imigrantai sudarė beveik penktadalį Europoje gyvenančių žmonių, neturinčių ES ar ELPA pilietybės. 2017 m. sprendimo dėl prašymo suteikti prieglobstį laukiantys prašytojai sudarė beveik ketvirtadalį Europos nelegaliai gyvenančių imigrantų. Nelegalių imigrantų Europoje yra iš viso pasaulio. Maždaug pusė Europos neteisėtų imigrantų į regioną atvyko neseniai ir dauguma jų yra jauni.

Klausimai savirefleksijai:

- a) Ar atpažįstate tam tikrus stereotipus apie suaugusius migrantus? Kokius?
- b) Kaip jums pavyksta išsklaidyti šiuos stereotipus, kad užmegztumėte pozityvų ir sveiką bendravimą su suaugusiais mokiniais migrantais?

Šaltiniai:

- <https://www.adl.org/education/resources/tools-and-strategies/myths-and-facts-about-muslim-people-and-islam>
- <https://www.learningforjustice.org/magazine/spring-2011/ten-myths-about-immigration>
- <https://www.adl.org/resources/fact-sheets/myths-and-facts-about-immigrants-and-immigration-en-espanol>
- <https://www.bushcenter.org/catalyst/immigration/collins-immigration-myths.html>
- <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210707-2>
- <https://www.open.edu/openlearn/languages/more-languages/linguistics/what-makes-it-hard-migrants-learn-the-language-their-new-home>
- <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/11/14/5-facts-about-unauthorized-immigration-in-europe/>

3.(C) Patirtinis mokymasis

Veikla A. 2. (1 val.) Socialinė sutartis - darbas grupėse

Grupės veikla, kai mokytojas ir mokiniai nustato tam tikras pagrindines taisykles, kad pagerintų bendravimą.

Instrukcijos

- Mokytojas paprašo grupės nustatyti tam tikras pagrindines taisykles, kurios pagerintų grupės ir mokytojo bendravimą;

- Naudodamasis popieriaus lakštu ir spalvotais rašikliais, mokytojas pradeda diskusiją apie tai, kokių taisyklių reikėtų laikytis klasėje (pvz., nepertraukinėti, kai kiti kalba; nebūti agresyviai kitų atžvilgiu...).
- Kai visi sutinka su taisykle, ji užrašoma ant popieriaus lakšto.
- Kai visos taisyklės yra apibrėžtos ir surašytos, mokytojas ir mokiniai turėtų pasirašyti ir jį pasirašytą priklijuoti klasėje matomoje vietoje.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui

- Mokytojas turėtų paklausti skirtingų mokinių nuomonės, kad į procesą įtrauktų visus (pvz., tiesiogiai paklausti tylaus mokinio nuomonės).
- Mokytojas turėtų skatinti laikytis taisyklių, skatinančių pozityvų ir sveiką bendravimą, ir gali užduoti šiuos klausimus:
  - Ar manote, kad ši taisyklė yra įtrauki ir išreiškia daugumos norus?
  - Ar lengva ją pritaikyti praktiškai?
  - Kaip galime tai užtikrinti?
  - Ką daryti, jei kas nors nesilaiko taisyklių?

B.2 veikla - (3 val. 30 min.) Filmą "Invictus" ir pozityvios lyderystės tyrinėjimas

Pažiūrėkite filmą "Invictus" ir reflektuokite apie teigiamą Nelson Mandela lyderystę.

Instrukcijos

- Mokytojas turėtų šiek tiek pristatyti filmą ir paaiškinti, kad filmas bus žiūrimas ir lemiamais momentais bus sustabdytas, kad grupė galėtų reflektuoti.
- Mokytojas turėtų įjungti filmą ir jį sustabdyti 4 skirtingais momentais.
- Pirmasis momentas: Nuo 00.00s iki 33.33s (apie 30 minučių) - Kalbos sporto komisijos susirinkime scenos pabaigoje, po eilutės "*Kas su manimi?*".
- Antrasis momentas: Nuo 00.00s iki 58.30s (apie 25 min.) - scenos, kurioje Mandela nutraukia susitikimą, kad pamatytų naujienas apie vaikų regbio komandos treniruotę, pabaigoje, po eilutės: "*Ši nuotrauka buvo verta daugelio kalbų*".
- Trečiasis momentas: Nuo 58.30s iki 01.28.32s (apie 30 min.) – Apsaugos darbuotojų pokalbio stadione pabaigoje, dieną prieš rungtynes, po eilutės "*To mes visi norime*".
- Ketvirtasis momentas: Nuo 01.28.32s - 2.00.00 (apie 30 minučių) - Filmo pabaigoje.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojams:

- Dalyviai suskirstomi į grupes (ne daugiau kaip 4/5 žmonių vienoje grupėje), kad galėtų apmąstyti skirtingas filmo dalis.
- Po pirmojo momento mokytojas gali užduoti šiuos klausimus, kuriuos reikia apsvarstyti mažose grupėse:
  - Kokia yra šio konteksto problema ir (arba) iššūkis?
  - Kokių konkrečių pavyzdžių galite rasti filme?
  - Kokia buvo šių dviejų skirtingų grupių pozicija?
- Po antrojo momento mokytojas gali užduoti šiuos klausimus, kuriuos reikia apsvarstyti mažose grupėse:
  - Kokia yra Nelson Mandela misija?
  - Kokias strategijas Nelsona Mandela naudoja susidūręs su problemomis?
  - Ar jau galite atpažinti vieną iš mūsų nagrinėtų vadovavimo stilių? Pateikite pavyzdžių iš filmo.
- Po trečiojo momento mokytojas gali užduoti šiuos klausimus, kuriuos reikia apsvarstyti mažose grupėse:
  - Kokį poveikį turėjo Nelson Mandela strategijos ir (arba) sprendimai?
  - Nurodykite šias transformacijas, remdamiesi filmo pavyzdžiais.
- Po ketvirtojo momento mokytojas gali užduoti šiuos klausimus, kuriuos reikia apsvarstyti mažose grupėse:
  - Kokias filmo peržiūros metu išmoktas pamokas galiu pritaikyti savo gyvenime?
  - Jei reikėtų pasirinkti vieną svarbiausią pamoką, kokia ji būtų?

C.2 užsiėmimas (1 val. 30 min.) Neverbalinis ir nesmurtinis bendravimas - darbas grupėse

Mokytojas pristato įvairias situacijas, kurių metu įvyksta nesusipratimas, ir mokiniai turi rasti sprendimą, naudodami nesmurtinį bendravimą.

Instrukcijos

- Dalyviai suskirstomi į grupes (ne daugiau kaip 4/5 žmonių vienoje grupėje).
- Kiekvienai grupei pateikiamas vienas iš iššūkių (žr. priemonių skyrių) ir ji turi pasiūlyti sprendimą:
- Radusi sprendimo būdą, kiekviena grupė pristato savo iššūkį ir jo sprendimą klasei.

- Kiekvieną kartą, kai grupė pristato savo iššūkį ir sprendimą, kiti mokiniai komentuoja ir diskutuoja apie kitus galimus sprendimus.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojams:

Keletas klausimų, kuriais galima vadovautis baigiamųjų refleksijų metu:

- Kaip manote, kurie iš grupės diskusijų metu pasiūlytų sprendimų yra veiksmingiausi?
- Ar teko kada susidurti su kuriuo nors iš aptartų iššūkių? Kaip elgėtės? Ką darytumėte kitaip?
- Kaip sveikas bendravimas gali padėti užmegzti teigiamus santykius su klasės draugais?

Iššūkių sąrašas:

1 iššūkis:

Mokinys Nr. 1 tyčiojasi iš mokinio Nr. 2 religinių įpročių. Ši situacija jus neramina. Ką galite padaryti? Atminkite, kad turite palaikyti pozityvų sveiką bendravimą.

2 iššūkis:

Kiekvieną kartą, kai Nr. 3 kalba, klasės gale yra mokinių grupė, kuri juokiasi iš to mokinio akcento. Raskite galimus sprendimus, kad visi privalėtų gerbti kitus.

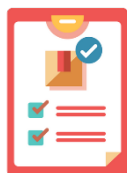
3 iššūkis:

Iš mokinio Nr. 4 kuprinės dingo jo asmeninis daiktas. Jis iš karto apkaltina vienintelį tamsaus gymio mokinį klasėje. Jūs žinote, kad jis dėl to nekaltas, nes visą laiką sėdėjo šalia jūsų. Kas, jūsų nuomone, grupės bendravime buvo negerai ir kaip tai galima išspręsti?

4 iššūkis:

5 mokinys nesupranta, ką sako mokytojas, nes dar nemoka kalbos. Kaip galite padėti šiam mokiniui?

Apibendrinamasis vertinimas:

- Parašykite esė: Kokie Nelson Mandela bruožai, pažiūrėjus filmą "Invictus", jums atrodo kaip pozityvaus lyderystės ir bendravimo pavyzdys?

- Viktorina:

1 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)
Kaip galėtumėte apibūdinti teigiamą, šiltą bendravimą?
Parašykite trumpą atsakymą:

2 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)

Koks yra teisingas patarimas, kad bendravimas būtų sveikas?

Teisingą atsakymą pasirašykite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).

( )	Išklausykite vienas kitą ir bendraukite nesmerkdami. Tai neapima veiksmingo bendravimo apie seksą ir intymumą, romantiškų santykių žmonėms.
( )	Dirbkite ir mąstykite kaip du savanaudžiai asmenys, galvokite apie savo asmeninius tikslus.
(+)	Būkite pasirengę išgirsti tai, kas neatitinka to, ką iš anksto laikote tiesa.
( )	Klausydamiesi kito klausytojo, pasiruoškite paneigimą arba atsakymą.

3 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)

Iš pateiktų teiginių pasirinkite teisingą:

Teisingą atsakymą pasirašykite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).

( )	Jei taikant šį stilių taikomos bausmės, vadovas taiko pozityvią lyderystę.
(+)	Kad būtumėte pozityvus lyderis, turite turėti savigarbos.
( )	Pozityvūs lyderiai turėtų būti vadinami viršininkais, o ne vadovais.

4 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)

Ką galite padaryti, kad bendrautumėte be smurto?

Parašykite trumpą atsakymą:

5 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)

Ką reiškia tarpkultūriškumas?

Teisingą atsakymą pasirašykite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).

( )	Tai stereotipai apie kitas kultūras.
( )	Tas pats kaip ir daugiakultūriškumas.
(+)	Tai procesas, kurio metu skirtingų kultūrų atstovai sąveikauja, siekdami pažinti vienas kito kultūrą.

6 KLAUSIMAS (5 TAŠKAI)

Kokiomis savybėmis pasižymi geras vadovas?

Parašykite trumpą atsakymą:

1.2 mokymosi tema. Aktyvus klausymasis

1. Įvadas

Šio modulio tikslas - užtikrinti, kad bendravimas tarp kultūrinių grupių būtų veiksmingas ir ugdytų į socialinį teisingumą orientuotus įgūdžius, nes aktyvus klausymasis yra svarbus įgūdis, kurio reikia norint pagerinti ir (arba) plėtoti mokytojų ir (arba) konsultantų bei žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų bendravimą. Taip yra todėl, kad dažnai, kai žmonės kalbasi tarpusavyje, jie klausosi tik pusiau. Priešingai, aktyvus klausymasis - tai būdas atkreipti dėmesį į kitus ir reaguoti į juos, taip gerinant tarpusavio supratimą, mažinant nesusipratimų tikimybę ir padedant spręsti problemas.

Žvelgiant iš šios perspektyvos, aktyvus klausymasis yra pagrindinis įgūdis, kurį mokytojai ir (arba) konsultantai turėtų ugdyti ir įgyti, kad galėtų veiksmingai spręsti įvairias galinčias kilti situacijas.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 1.2 Aktyvus klausymasis	
Modulio pavadinimas	Aktyvaus klausymosi svarba tarpkultūriame bendravime.
Modulio tikslai	<p>Šio modulio tikslas - užtikrinti, kad bendravimas tarp kultūrinių grupių būtų veiksmingas ir kad būtų ugdomi į socialinį teisingumą orientuoti įgūdžiai.</p> <p>Mokytojai ir (arba) konsultantai gebės paaiškinti pagrindinius aktyvaus klausymosi principus ir technikas, taikomas konkrečiose suaugusiųjų migrantų orientavimo situacijose.</p> <p>Tai reiškia, kad reikia gebėti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti į socialinį teisingumą orientuoto aktyvaus klausymosi principus ir technikas. • Tinkamai naudoti žodinius ir nežodinius pranešimus, atpažinti kūno kalbos signalų reikšmę. • Būti atviram klausantis ir reaguojant į gaunamą informaciją. • Sumažinti bendravimo barjerą tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų. • Bendrauti su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir vertinant kultūrinius ir lyčių skirtumus bendravime. • Taikyti tinkamas aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.
Būtiniosios modulio sąlygos	Specialių išankstinių sąlygų nėra.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų 20 - Savarankiško mokymosi valandos: 6 - Vadovaujamojo mokymosi valandos: 6

	<p>- Patirtinio mokymosi valandos: 8</p>
<p>Modulio turinys</p>	<p>Modulį sudaro 5 komponentai.</p> <p>1. Teorinis (savarankiškas mokymasis)</p> <p>Teorinio modulio tikslai ir uždaviniai: Apibrėžti, kas yra bendravimas, suprasti aktyvaus klausymosi svarbą į socialinį teisingumą orientuotame bendravimo procese ir išmokti pagrindinių aktyvaus klausymosi principų ir technikų, taikomų tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.</p> <p>Pagrindinės sąvokos, teorijos ir apibrėžimai:</p> <p>a) Aktyvaus klausymosi svarba siekiant pagerinti ir (arba) plėtoti mokytojų ir (arba) konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų bendravimą.</p> <p>b) Aktyvaus klausymosi apibrėžimas pagal tris pagrindines sudedamąsias dalis, padedančias įgyti esminių įgūdžių:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orientavimasis į klausytoją • Refleksijos metodas • Klausinėjimo įgūdžiai <p>c) Aktyvaus klausymosi kliūtys: Aktyviam klausymuisi yra daug kliūčių, įskaitant fizinius ir kultūrinius veiksnius. Taip pat yra kliūčių, kurias galite susikurti patys, jei nebūsate atsargūs. Tai netinkamos neverbalinės užuominos, stereotipinės reakcijos ir požiūris, netinkami atsakymai, apsimestinis supratimas ir pan.</p> <p>d) Aktyvaus klausymosi privalumai: Aktyvaus klausymosi privalumai: siekiant sėkmingo bendravimo, labai svarbu išsiugdyti klausymosi orientacijos elementus (empatiją, priėmimą, atitikimą ir konkretumą).</p> <p>2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)</p> <p>Šiame skyriuje išsamiai aptarsime pagrindinius aktyvaus klausymosi tarpkultūriniame bendravime elementus, pasitelkdami pavyzdžius ir praktinę mokymosi veiklą, kuri padės konsultantui ir (arba) mokytojui praktiškai pritaikyti teorines sąvokas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Klausydamiesi parodykite, kad kreipiate dėmesį. 2. Tinkamas atsakas yra geriausias grįžtamasis ryšys. 3. Neteiskite. <p>Su pirmiau minėtais elementais susijusi mokymosi veikla:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Pirmiausia klausykitės, o ne kalbėkite:</i> Aktyvaus klausymosi pratimas, skirtas lavinti gebėjimą klausytis nepertraukiant. 2. <i>Jokių nesusipratimų:</i> Aktyvaus klausymosi žaidimas konsultantui ir mokytojui, įrodantis gebėjimą tinkamai reaguoti. 3. <i>Pabandykite pabūti kalbėtojo vietoje:</i> Asmeninio klausymosi ugdymo veikla, kuria siekiama susilaikyti nuo vertinimo ir didinti empatiją. <p>Priemonės:</p>

	<p>Aktyvaus klausymo pratimai, savianalizės klausimai, pažangos dienoraštis</p> <p>3. Patirtinis mokymasis</p> <p>Patirtinio mokymosi būdai</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pažintinio interviu su migrantais struktūrizavimas taikant aktyvaus klausymosi priemones ir teorines koncepcijas. - Aktyvaus klausymosi metodų taikymas struktūruotoje migrantų konsultavimo įstaigoje. <p>4. Formuojamasis vertinimas</p> <p>Priemonės:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Parašykite vieną ar du sakinius, kuriuose būtų įvardyta pagrindinė paskaitos mintis. b. Kontrolinis sąrašas. c. Veskite dienoraštį, kad galėtumėte stebėti savo pažangą. <p>5. Apibendrinamasis vertinimas</p> <p>Priemonės</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Testas b. Įsivertinimo klausimai c. Realios užduoties ir vertinimo vadovas
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti į socialinį teisingumą orientuoto aktyvaus klausymosi principą ir metodus. • Tinkamai naudoti žodinius ir nežodinius pranešimus, atpažinti kūno kalbos signalų reikšmę. • Būti atviram klausantis ir reaguojant į gaunamą informaciją. • Sumažinti bendravimo barjerą tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų. • Bendrauti su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir vertinant kultūrinius ir lyčių skirtumus bendravime. • Taikyti tinkamus aktyvaus klausymosi metodus konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.
<p>Mokymosi turinys</p>	<p>1 tema - Aktyvaus klausymosi svarba siekiant pagerinti ir (arba) plėtoti pedagogų ir (arba) konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų bendravimą.</p> <p>2 tema - Aktyvaus klausymosi apibrėžimas, atsižvelgiant į jo pagrindinius komponentus, siekiant priartėti prie daugiakultūrinio konteksto.</p> <p>3 tema - Geriausia aktyvaus klausymosi praktika, padedanti įveikti bendravimo barjerus tarpkultūrinio bendravimo metodu.</p> <p>4 tema - Aktyvaus klausymosi privalumai taikant į socialinį teisingumą orientuotą požiūrį: lūkesčių valdymas, konfidencialumo klausimų sprendimas ir pokalbiai su migrantais, turinčiais skirtingus požiūrius, poreikius, interesus ir siekius.</p>

<p>Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>1 tema Trukmė: 3 valandos savarankiško mokymosi Veikla: Teorinės paskaitos Tipas: Savarankiškas mokymasis Priemonės: Skaitymo medžiaga, sąvokų žemėlapiai, sąvokų kontrolinis sąrašas</p> <p>2 tema Trukmė: 1 val. savarankiško mokymosi ir 2 val. vadovaujamojo mokymosi Veikla: Teorinės paskaitos ir vadovaujamosios užduotys (pratybos) Tipas: savarankiškas mokymasis, vadovujamasis mokymasis Priemonės: Skaitymo medžiaga, vadovaujamoji veikla</p> <p>3 tema Trukmė: 1 val. savarankiško mokymosi ir 4 val. vadovaujamojo mokymosi Veikla: Teorinės paskaitos ir vadovaujamosios užduotys (pratybos) Tipas: savarankiškas mokymasis, vadovujamasis mokymasis Priemonės: Paskaitos, vadovaujamoji veikla</p> <p>4 tema Trukmė: 9 valandos Veikla: 1 val. savarankiško mokymosi, 8 val. patirtinės veiklos Tipas: savarankiškas mokymasis - patirtinė veikla: 1 - pokalbio su migrantais formato struktūra pagal aktyvaus klausymosi principus 2 - į aktyvų klausymą orientuotas migrantų konsultavimo veikla. Priemonės: Skaitymo medžiaga, mokymo veikla.</p>
<p>Bibliografija</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Farson, R. E., Rogers, C. R. (2015). Active Listening. US: Martino Fine Books. 2015 Reprint of 1957 Edition. ● Purdy, Michael, and Deborah Borisoff (1997) eds. <i>Listening in everyday life: A personal and professional approach</i>. U.S: University Press of America. ● Leonardo, N. (2020). Active Listening Techniques: 30 Practical Tools to Hone Your Communication Skills. U.S: ROCKRIDGE Press. ● Weger Jr, Harry, Gina R. Castle, and Melissa C. Emmett. (2010) "Active listening in peer interviews: The influence of message paraphrasing on perceptions of listening skill." <i>The Intl. Journal of Listening</i> 24.1: 34-49. ● UNHCR. Protection Training Manual for European Border and Entry Officials - Session 5 Manual - (pp 9-15). UNHCR. retrieved from: https://www.unhcr.org/4d9474fc9.pdf ● Boni, E. Nino Ginnetti, N. - Il Colloquio Nella Relazione D'aiuto Rivolta A Rifugiati, Richiedenti Asilo E Beneficiari Di Protezione Internazionale – Italy: InMigrazione – Retrievid from: https://www.inmigrazione.it/UserFiles/File/Documents/16_IL%20COLLOQUIO.pdf

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

A.1) Modulio tikslų ir uždavinių pristatymas

Modulio tikslai ir uždaviniai - apibrėžti, kas yra bendravimas, suprasti aktyvaus klausymosi svarbą į socialinį teisingumą orientuotame bendravimo procese ir išmokti pagrindinių aktyvaus klausymosi principų ir technikų, taikomų ugdytojams / konsultantams ir žemos kvalifikacijos suaugusiems migrantams.

Apskritai aktyvus klausymasis - tai įgūdžių, kurie skatina konsultanto apklausiamą asmenį kalbėti ir padeda jam pasijusti išgirstam ir suprastam, visuma. Jis vadinamas "aktyviu", nes konsultantas sąmoningai daro dalykus, kad padėtų jiems jaustis galinčiais kalbėti, ir todėl, kad konsultantas visu savo dėmesiu įsitraukia į tai, ką kalbantysis sako, kaip jis elgiasi ir kaip jaučiasi. Aktyvus klausymasis vyksta tada, kai "klausomasi prasmės". Klausytojas turi perteikti empatiją, priėmimą ir nuoširdumą. Aktyvaus klausymosi gebėjimų ugdymas yra labai svarbus formuojant jautrų ir tikslingą požiūrį į migrantus, siekiant įgyti gebėjimą atpažinti skirtingus migrantų požiūrius, poreikius, interesus ir siekius.

Toks požiūris svarbus, kad konsultantas ir (arba) pedagogas galėtų parengti ir įgyvendinti veiksmus, kuriais siekiama socialinio teisingumo orientavimo praktikoje, skirtoje konkrečioms tikslinėms grupėms.

A. 2) Įsivertinimo priemonė

Aktyvaus klausymosi kontrolinis sąrašas

Įsivertinkite prieš pradėdami studijuoti ir taikyti šio modulio turinį. Užsirašykite savo atsakymus.

Perskaityt šio modulio medžiagą ir ją pritaikę, grįžkite prie priemonės ir dar kartą atsakykite į klausimus.

Rezultatai	Patikrinkite	Veiksmai
Aktyvus klausymasis teoriškai		
Paaiškinti į socialinį teisingumą orientuoto aktyvaus klausymosi principą ir metodus.		Žinau, kas yra aktyvus klausymasis.
		Žinau pagrindinius aktyvaus klausymosi principus
		Galiu paminėti bent vieną aktyvaus klausymosi požiūrį
Klausytis ir atkreipti dėmesį		
Būkite atviri klausydamiesi ir reaguodami.		Kai tik įmanoma, žiūriu į kalbantįjį ir palaikau akių kontaktą.

		Išlieku įsitraukęs ir klausausi, neblaškydamas savęs kitomis mintimis, kurias noriu išsakyti.
		Sutelkiu dėmesį į kalbėtojo žodžius ir vengiu išsiblaškymo.
		Vėl sutelkiu dėmesį į kalbėtoją, kai jaučiu, kad mano mintys nukrypsta nuo tikslo suprasti kalbėtojo žinutę ir požiūrį.
		Atitinkamu metu užduodu klausimus, kad išsiaiškintčiau dalykus, pavyzdžiui: "Ką turite omenyje, kai sakote...?"
Verbaliniai ir neverbaliniai pranešimai		
Tinkamai naudoti verbalinius ir neverbalinius pranešimus, atpažinti kūno kalbos signalų reikšmę.		Aš linkteliu galva, nusišypsau ir kartais panaudoju kitą tinkamą veido išraišką, kad parodyčiau, jog klausausi.
		Mano laikysena (pvz., sėdėjimas ir pasilenkimas į priekį) rodo, kad esu budrus ir susidomėjęs.
		Kai reikia, naudoju trumpus teigiamus vokalius raginimus, tokius kaip "taip" ir "uh-huh".
		Vengiu užsiimti keliomis užduotimis, pavyzdžiui, rašyti SMS žinutes ar vartyti užrašus, kad parodyčiau kalbėtojui, jog esu dėmesingas.
Neteisiu		
Sumažinti bendravimo barjerus tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.		Leidžiu kalbėtojui baigti, kad galėčiau išgirsti visą pranešimą.
		Išlieku atviras temai ir neleidžiu, kad mano asmeniniai filtrai, prielaidos, vertinimai ir įsitikinimai iškreiptų tai, ką girdžiu.
		Vengiu pertraukinėti, kad papasakočiau savo istorijas ar nuomonę, nes žinau, kad pertraukinėjimas gali gaišinti laiką ir nuvilti kalbėtojus.
Rezultatai	Patikrinkite	Veiksmai
Tinkamas reagavimas		
Bendrauti su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir vertinant kultūrinius ir lyčių skirtumus bendravime.		Reaguoju į žinutės turinį ar emocijas.
		Kai suprantu kalbėtojo pranešimą, užduodu klausimus, jei noriu sužinoti daugiau.
		Mandagiai laikiu, kol kalbėtojas atsakys į mano klausimus ar pastabas.
		Dirbdamas grupėje apibendrinu ir apmąstau tai, kas buvo pasakyta, perfrazuodamas, naudodamas tokius teiginius kaip "Aš girdžiu, kad..." ir "Jei teisingai supratau, atrodo, kad jūs jaučiatės...".

- Palyginkite rezultatus prieš ir po, pasižymėdami savo pažangą.

- Aprašykite skirtumus, analizuodami savo pagrindines stipriąsias ir silpnąsias puses, prireikus pagilinkite.

A.3) Teorijų, pagrindinių apibrėžimų, bendrųjų matmenų paaiškinimas

1 tema - Aktyvaus klausymosi svarba siekiant pagerinti ir (arba) plėtoti mokytojų ir (arba) konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų bendravimą.

Paprasčiausias tarpasmeninio bendravimo pavyzdys yra dviejų žmonių pokalbis. Ši veikla sudaro didelę dalį viso bendravimo, kuriame dalyvaujate kiekvieną dieną, ir jos geras atlikimas turi didelę įtaką jūsų, kaip patarėjo, kasdienės veiklos veiksmingumui.

Kad būtumėte veiksmingas konsultantas, visų pirma turite būti aktyvus klausytojas, o tai reiškia, kad pokalbio metu klausytis pašnekovo yra taip pat svarbu, kaip ir perteikti savo žinią. Tai ypač aktualu einant patarėjo pareigas.

Klausymasis yra svarbiausias tarpasmeninio bendravimo įgūdžių komponentas ir yra aktyvus procesas, kurio metu sąmoningai nusprendžiama klausytis ir suprasti kalbėtojo pranešimą. Kaip klausytojas turėtumėte išlikti neutralus ir nevertinti; tai reiškia, kad reikia stengtis nesilaikyti vienos ar kitos pusės ir nesusidaryti nuomonės, ypač pokalbio pradžioje. Tai ypač aktualu į socialinį teisingumą orientuotame pokalbyje.

Aktyvaus klausymosi tikslas - pagerinti savo gebėjimą tiksliai suprasti, ką kita šalis nori pasakyti kalbėdama su jumis. Tai nėra taip paprasta, kaip atrodo, nes aktyvus klausymasis reiškia, kad reikia klausytis prasmės (konkrečiai - prasmės, kurią suvokia kita šalis), o ne tik klausytis žodžių, kuriuos jie vartoja, ir priimti juos už gryną pinigą.

Aktyvus klausymasis reikalauja kantrybės, nes žmonėms reikia laiko iširti savo mintis ir jausmus prieš juos išsakant žodžiais. Tai reiškia, kad reikia susitaikyti su trumpais tylos periodais ir atsispirti pagundai kaskart, kai kalbėtojas daro pauzę, pradėti klausinėti ar komentuoti. Bendraudami su žemos kvalifikacijos migrantų grupėmis, turite atsižvelgti į užsienio kalbos sunkumus, kurie gali apsunkinti bendravimo procesą.

Klausytojas gali naudoti kelis aktyvaus klausymosi lygius, kurių kiekvienas lemia skirtingą bendravimo kokybę. Trys pagrindiniai aktyvaus klausymosi laipsniai yra šie:

- Kartojimas
- Perfrazavimas
- Reflektavimas

AKTYVAUS KLAUSYMO SI LAIPSNIS		
Pakartojimas	Perfrazavimas	Atspindėjimas
Suvokimas	Suvokimas	Suvokimas
Dėmesys	Dėmesys	Dėmesys
Prisiminimas	Prisiminimas	Prisiminimas
	Mąstymas ir samprotavimas	Mąstymas ir samprotavimas
Pakartokite, naudodami tuos pačius žodžius kaip ir kalbėtojas	Pranešimo perteikimas naudojant panašius žodžius kaip ir kalbėtojas	Pranešimo perteikimas savais žodžiais

Nėra visuotinai priimto aktyvaus klausymosi apibrėžimo, tačiau praktiniu požiūriu šio įgūdžio esmė - klausantis nustumti į šalį savo rūpesčius, požiūrį ir idėjas. Netrukdomi šių veiksmų galite stebėti visus sąmoningai ir nesąmoningai rodomus ženklus, todėl galite įžvelgti tikrąją sakomų žodžių prasmę.

Šis metodas neleidžia kalbėtojui abejoti, kad skiriate jam visą savo dėmesį, o kai jis naudojamas sumaniai, aktyvus klausymasis gali:

- Parodyti, kad skiriate visą dėmesį.
- Paraginti kitą šalį tęsti pokalbį.
- Iš naujo pradėti visiškai sustabdytą pasakojimą.
- Užtikrinti kitą šalį, kad verta būti atviram.
- Užtvirtinti, patobulinti arba pakoreguoti savo supratimą.
- Užpildyti visas pasakojimo turinio spragas.
- Pagerinti kitos šalies supratimą apie problemas.
- Užmegzti ryšį tarp jūsų ir kitos šalies.

Pagrindiniai punktai

-Aktyvus klausymasis yra paprastas metodas, kurį galite naudoti bendravimo įgūdžiams tobulinti.

-Aktyvus klausymasis reiškia, kad reikia klausytis ne tik sakomų žodžių, bet ir ieškoti prasmės.

-Aktyvus klausytojas yra neutralus, neteisiantis ir visapusiškai įsitraukęs į pokalbį.

-Aktyvus klausymasis parodo, kad skiriate visą dėmesį, skatina kitą šalį tęsti kalbą ir gali padėti užmegzti ryšį ir supratimą tarp jūsų ir kalbėtojo.

2 tema - Aktyvaus klausymosi apibrėžimas ir jo esminiai komponentai, siekiant priartėti prie žemos kvalifikacijos migrantų grupių;

Bet kuris mokytojas ir konsultantas, įvaldęs aktyvaus klausymosi techniką, galės produktyviau bendrauti tarpkultūrinio bendravimo kontekste. Taip yra todėl, kad migrantai jausis išklaustyti ir suprasti. Aktyvaus klausymosi sukurta atmosfera reiškia, kad jie noriai bendraus, taip sukurdami stiprų ryšį tarp jūsų ir jų.

Norint įvaldyti šį esminį bendravimo įgūdį, reikia suprasti tris aktyvaus klausymosi sudedamąsias dalis. Jie yra šie:

1. Buvimas klausytoju
2. Reflektavimas
3. Klausinėjimo įgūdžiai

Buvimas klausytoju

Sėkmingas aktyvus klausymasis prasideda nuo to, kad sąmoningai stengsitės į pokalbį žvelgti pozityviai nusiteikę kito asmens ir paties susitikimo atžvilgiu. Tai reiškia, kad pagrindinis jūsų klausimas yra ne "Ką aš galiu padaryti dėl šio žmogaus?" ar net ne "Kaip aš matau šį žmogų?", o "Kaip šis žmogus mato save ir savo situaciją?".

Geram klausytojui turėtų būti būdingas nedalomas dėmesys, empatija, pagarba, priėmimas, suderinamumas ir konkretumas.

Nedalomas dėmesys

Tai turėtų būti savaimė suprantama: 100 proc. jūsų dėmesio skiriama kalbėtojų. Turite užtikrinti, kad bet koks svarbus bendravimas vyktų aplinkoje, kurioje nėra jokių trukdžių ir kurioje jūsų niekas netrukdytų. Taip pat turėtumėte perjungti mobilųjį telefoną į tylųjį režimą ir vengti žiūrėti į jį, kompiuterio ekraną ar bet ką kitą, išskyrus asmenį, kurio klausotės.

Empatija aktyviai klausantis

Empatija prasideda nuo kito žmogaus jausmų suvokimo ir natūraliai vystosi iš aktyvaus klausymosi. Akivaizdu, kad įsijausti būtų lengviau, jei kita šalis tiesiog pasakytų, kaip ji jaučiasi. Tačiau, jei nebendraujate su žmogumi, kuris yra nepaprastai atviras, jums reikės interpretuoti neverbalines užuominas. Taip pat turite atkreipti dėmesį į tikslią kalbą, kurią jie vartoja. Tarpkultūrinio bendravimo procesuose tai labai opus klausimas, nes tiek verbalines, tiek neverbalines užuominas sunkiau suprasti ir jos gali būti paslėptos po tam tikrais su konkrečiomis kultūromis susijusiais aspektais, kurių jūs, mokytojai konsultantai, galite nežinoti arba negalėti iš karto pastebėti.

Empatiją galite parodyti pripažindami jų emocijas, nesvarbu, ar jos teigiamos, ar neigiamos. Pavyzdžiui: "Suprantu, kodėl taip jautiesi."

Gebėjimas įsijausti yra labai svarbus, nes padeda įsijausti į kalbėtojų svarbius dalykus. Empatiją stebėtinai sunku pasiekti, nes visi esame linkę patarti, pasakyti, sutikti ar nesutikti iš savo požiūrio taško.

Pagarba

Ja parodome, kad apie kiekvieną žmogų reikia galvoti gerai, o ne vertinti jį pagal iš anksto nustatytus asmeninės vertės standartus. Tai nebūtinai reiškia, kad su pašnekovu sutinkate, tačiau tai reiškia, kad turėtumėte būti pagarbūs asmeniniu lygmeniu, o ne atmetinai ar nuolaidžiai.

Priėmimas

Priėmimas šiame kontekste yra labai artimas pagarbos sąvokai ir vėlgi reikalauja nesmerkiančio požiūrio. Tai reiškia, kad turėtumėte vengti išreikšti pritarimą ar nepritarimą tam, ką sako kitas asmuo. Tai tiesiog priimama kaip esama padėtis ir tai bus atspirties taškas vėlesnėms diskusijoms. Toks požiūris skatina kalbantįjį mažiau gintis ir pasakyti dalykus, kuriuos kitu atveju jis galėtų nutylėti. Suaugusieji migrantai turi suvokti, kad jūsų požiūris yra nesmerkiantis, kad galėtų tęsti atvirą ir teisingą pokalbį.

Suderinamumas

Juo reiškiamas jūsų, kaip klausytojo, atvirumas, nuoširdumas ir tikrumas. Tai gali būti problema, jei turite stiprių neigiamų jausmų dėl to, ką girdite. Pavyzdžiui:

Jei jus kas nors erzina, gali būti labai sunku parodyti empatiją, pagarbą ar pritarimą.

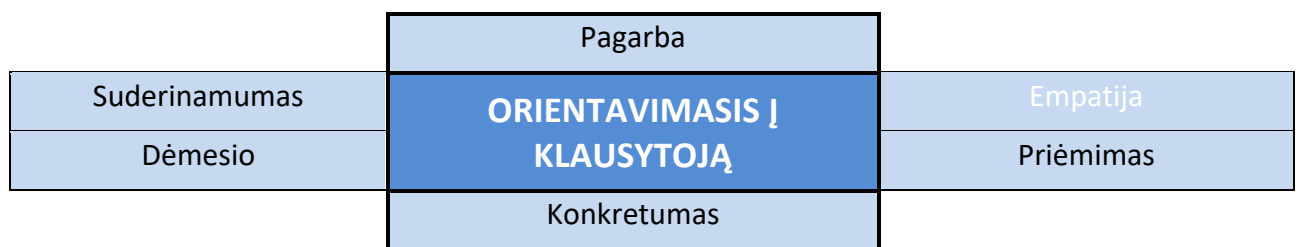
Tokiu atveju turėtumėte arba prisipažinti, kad jaučiatės susierzinęs, arba atidėti pokalbį, kol nusiraminsite.

Pirmasis būdas gali būti geresnis, nes jūsų sąžiningumas paprastai paskatins kalbėtoją taip pat atsiverti, o ne abu bendrausite po netikro palankumo kauke.

Suderinamumo principas yra svarbus, nes žmonės labai gerai moka suprasti vienas kito kūno kalbą ir paraverbalinius signalus. Tai reiškia, kad jei tai, ką sakote, prieštarauja tam, ką jaučiate, kita šalis tai pastebės ir manys, kad meluojate arba esate sutrikęs. Paprastai šios prieštaringos reikšmės kelia įtarimą arba priešišumą, tačiau adresatas nežino, kodėl.

Konkretumas

Konkretumas reiškia, kad reikia sutelkti dėmesį į konkrečius dalykus, o ne į miglotus apibendrinimus. Vartokite konkrečius veiksmažodžius, o ne abstrakčius žodžius. Svarbu paminėti konkrečius duomenis, pavyzdžiui, konkrečią realią situaciją, o ne abstrakčius. Visada minėkite faktus, kuriais galime remtis realiame gyvenime, patirtį, kuri mums tikrai nutiko. Dažnai žmogus, turintis problemą, vengia skaudžių jausmų, kalbėdamas abstrakčiai ar beasmeniškai, tačiau tai trukdo aktyviai klausytis, ypač bendraujant su suaugusiais migrantai. Jie taip pat gali nuasmeninti dalykus, sakydami ką nors panašaus į "Manau, kad dauguma žmonių nori...", o ne "Aš noriu". Konkretumą galite paskatinti klausdami, apie ką konkrečiai ar kokį konkretų įvykį jie kalba.

Pagrindiniai punktai

- Orientavimasis į klausytoją - tai sąmoningos pastangos į pokalbį žvelgti pozityviai nusiteikus kito asmens ir paties susitikimo atžvilgiu.
- Jam būdingas nedalomas dėmesys, empatija, pagarba, priėmimas, suderinamumas ir konkretumas.

Atspindėjimo technika

Antrasis aktyvaus klausymosi komponentas yra refleksijos metodas, kurio metu kalbėtojui perteikiama tai, ką, jūsų manymu, jis turi omenyje. Tačiau ji taip pat turi ir antrą svarbų elementą - išgirstos informacijos prasmės paaiškinimą. Konsultantas ir (arba) mokytojas visada turi įsitikinti, kad gerai supranta pašnekovo norimą perduoti žinią; šiam procesui gali trukdyti kalbos ir kultūriniai barjerai, kurie paprastai būna dideli bendraujant su žemos kvalifikacijos migrantai.

Praktikoje reflektavimas ir paaiškinimas yra tarpusavyje susiję, nes reflektavimas dažnai veda prie tam tikro paaiškinimo, o bandymai paaiškinti dažnai reikalauja tam tikro apmąstymo.

Šios technikos privalumai:

- Ji pagerina jūsų pačių supratimą
- Ji padeda kalbėtojui išsiaiškinti savo mintis.
- Ji įtikina, kad domitės kalbėtojo požiūriu.

Atspindėjimas

Šiai technikos daliai dažnai taikoma sąvoka "perpasakojimas", nes ji apima kalbėtojo žodžių perpasakojimą kaip klausimą. Pavyzdžiui:

Kalbėtojas: "Nemanau, kad tai įmanoma."

Klausytojas: "Norite pasakyti, kad pirmadienį negalite ateiti į italų kalbos pamokas?"

Svarbiausia, kad taikant šį metodą būtina atsižvelgti ne tik į kalbėtojo vartojamus žodžius, bet ir į jo neverbalinius ženklus.

Trumpesnių įsiterpimų privalumas yra tas, kad jie mažiau trikdo pasakojimo eigą. Trumpi klausimai taip pat verčia nenukrypti nuo pagrindinių minčių, tačiau tai ne visada įmanoma, nes reikia būti konkrečiams, o ne abstraktiems.

Atspindimas kalbantysis gali matyti, kad atkreipiate į jį dėmesį ir sąmoningai stengiatės suprasti, ką jis nori pasakyti. Jei norite tai padaryti žodžiu, galite naudoti frazes arba palaikymo garsus, pavyzdžiui, "Taip", "Tęskite", "Ah ha", "Gerai" arba "Mm". Šiek tiek pakeisdami savo laikyseną (pvz.,

pasisukdami į priekį) arba linktelėdami galva parodykite, kad suprantate, ką jie sako. Taip pat galite naudoti atitinkamą veido išraišką arba užmegzti akių kontaktą, kad pranešumėte kalbėtoji, jog jo klausotės.

Tai paskatina žmones atsiverti ir nuoširdžiai bei sąžiningai išdėstyti savo argumentus. Jei jaučiate, kad norima išsiaiškinti daugiau, galite perfrazuoti kelis paskutinius pasakytus žodžius arba užduoti atvirą klausimą, kad pokalbis nenutrūktų. Kai kuriais atvejais galite tiesiog patylėti, kad duotumėte kalbėtoji laiko vėl susikaupti. Šie paprasti būdai gali padėti atskleisti klausimus, apie kuriuos anksčiau nežinojote.

ATSPINDINT GALIMA PERFRAZUOTI.	
PASAKYTU ŽODŽIU	NEVERBALINIAIS IR PARAVERBALINIAIS SIGNALAIS

Paaškinimas

Atspindėjimo ir tiesioginių klausimų derinys gali padėti išsiaiškinti, ką žmonės turi omenyje. Taikant šiuos metodus galima ištaisyti nesusipratimus ir užpildyti pasakojimo spragas, taip geriau suprantant bendrą situaciją.

Refleksijos procesas suteikia galimybę kalbėtoji atkreipti dėmesį į jūsų supratimo netikslumus. Tačiau turite žinoti, kad jis gali nesiimti iniciatyvos tai padaryti. Todėl turėtumėte atidžiai stebėti jų kūno kalbą ir stebėti neverbalinius ženklus, kurie gali rodyti, kad neteisingai supratote jų prasmę.

Kitas dalykas, kurį reikia žinoti, yra tai, kad galite paaškinoti tik tą informaciją, kurią kalbėtojas išsakė. Jei įtariate, kad nutylima reikšminga informacija, negalite jos atspindėti įprastu būdu, nes nežinote, kokia ji yra. Vietoj to turite kaip nors atspindėti jos nebuvimą užduodami klausimus, kurie paskatintų kalbėtoją išskelti ją į viešumą.

Jūsų požiūriu, galutinis aiškinimosi rezultatas - išsamesnis ir tikslesnis bendros situacijos, susijusios su sąveika su žemos kvalifikacijos migrantais, supratimas ir išsamus konkrečių problemų, kylančių daugiakultūriame kontekste, supratimas. Žvelgiant iš kalbančiojo perspektyvos, galutinis rezultatas turėtų būti jausmas, kad jo aplinkybės ir požiūris buvo suprasti ir kad konsultantas ir (arba) mokytojas aiškiai ir išsamiai suprato iškilusius klausimus.

Svarbiausia šiame procese yra tai, kad konsultantas ir (arba) mokytojas turi įveikti bet kokį natūralų norą skubėti su pasiūlymais ar sprendimais. Tai svarbu siekiant išvengti savo emocijų pripažinimo bendravimo metu. Konsultantas / mokytojas turi leisti kalbėtoji pateikti visą vaizdą, kad jis atskleistų savo žinių lygį ir idėjų, kaip spręsti nagrinėjamą problemą, mastą.

Keletas paprastų metodų, kuriuos gali naudoti konsultantas ir (arba) mokytojas, kad užtikrintų, jog prašysite paaiškinimo, o ne pateiksite savo nuomonę, yra šie:

- Pasakykite, ką, jūsų manymu, pasakė kalbėtojas, kaip jūs tai suprantate.
- Patikrinkite, ar jie iš tikrųjų turėjo omenyje būtent tai.
- Naudokite atvirus, nedirektyvius klausimus, jei reikia.
- Paklauskite, ar viską supratote teisingai, ir būkite pasirengę būti pataisyti.
- Prisipažinkite, jei nesate tikri, ką kalbėtojas nori pasakyti.
- Jei reikia arba jei tai padeda suprasti, paprašykite pateikti konkrečių pavyzdžių.

Jei prieš užduodami klausimą ar pateikdami atsiliepimą paliksite kelias sekundes tylos, įsitikinsite, kad kalbėtojas pasakė viską, ką norėjo pasakyti. Savo dėmesingumą taip pat galite parodyti tiksliai perfrazuodami kalbėtojo žodžius į teiginį, kuris perteikia jūsų nešališkumą ir supratimą. Tai taip pat leidžia jums paaiškinti, kad supratote jo paaiškinimą apie problemą.

Kai naudojate paaiškinimą, svarbi šio metodo dalis yra jūsų gebėjimas apibendrinti visą bendravimo procesą, taip parodant, kad suprantate, kas buvo pasakyta. Apibendrinami būkite glausti, objektyvūs ir nevertinantys, naudokitės kalbėtojo išraiškos sistema, kad apibūdintumėte esminius pokalbio elementus.

Jei šis pokalbis yra kelių diskusijų dalis, kito pokalbio pradžioje dažnai pasinaudosite ankstesne santrauka, kad atnaujintumėte ir pakartotumėte savo dabartinį supratimą.

AIŠKINIMASĮ SUDARO:	
KLAUSINĖJIMAS IR ATSPINDĖJIMAS	SPRAGŲ UŽPILDYMAS IR KLAIDINGŲ ĮSITIKINIMŲ VENGIMAS

Klausinėjimo įgūdžiai

Trečioji **aktyvaus klausymosi** sudedamoji dalis yra klausinėjimo menas.

Kaip konsultantui ir (arba) mokytojui, labai svarbu išsiugdyti gebėjimą užduoti klausimus, kurie padėtų suprasti kalbėtojo situaciją ir pagelbėtų jam rasti išeitį. Klausimai padės jums:

- Sutelkti dėmesį
- Iškelti naujų idėjų
- Domėtis
- Įsipareigoti

Klausinėjimo įgūdžiai	
Dėmesio sutelkimas	Naujų idėjų iškėlimas
Domėjimasis	Įsipareigojimas

Egzistuoja septyni skirtingi klausimų tipai, kuriuos galite užduoti, ir turėtumėte įsitikinti, kad aiškiai žinote, kodėl užduodate klausimą tam tikru būdu ir tam tikru metu.

Klausimų tipai
Atviri
Uždari
Žvalgomieji
Perfrazavimas
Hipotetiniai
Vedantys
Refleksyvūs

Atviri klausimai paprastai naudojami siekiant paskatinti kitą šalį atsiverti, kad galėtumėte surinkti reikiamą informaciją. Jie dažnai prasideda klausimaisiais žodeliais kodėl, kas, kur, koks ir kaip.

Pastebėsite, kad jie geriausiai veikia, kai pokalbis jau vyksta laisvai. Pavyzdžiui:

"Kuo jums buvo naudinga italų kalbos pamoka?"
"Ką darėte, kad pagerintumėte savo kalbos įgūdžius?"

Žvalgomojus klausimus galima naudoti norint paaiškinti jau pasakytą dalyką arba sužinoti daugiau detalių. Daugelis jų padeda užmegzti ryšį, tačiau turite stengtis jų nepadauginti, nes žmonės gali pasijusti tarsi tardomi ar net puolami. Užduodami tokius klausimus įsitikinkite, kad jūsų verbaliniai ir neverbaliniai ženklai yra neutralūs arba palaikantys. Tokio tipo klausimai yra naudingi atskleidžiant detales, kurios iš pradžių galėjo būti nepastebėtos arba laikomos nereikšmingomis. Pavyzdžiui, pvz:

"Kodėl manote, kad tai yra teisinga / neteisinga?"
"Ką tai reiškia?"
"Kokios yra jūsų problemos sprendimo galimybės?"
"Gal galėtumėte patikslinti?"
"Kas su tuo susijęs?"
"Ką reikia spręsti?"
"Ar yra galimybė, kurios dar nesvarstėte?"
"Kaip jums pavyko susitaikyti su padėtimi iki šiol?"
"Kaip šią situaciją apibūdintų objektyvus stebėtojas?"
"Kas jums labiausiai rūpi šioje situacijoje?"
"Dėl ko nerimaujate?"

Į uždarus klausimus reikia atsakyti "taip" arba "ne". Tokius klausimus reikėtų naudoti retai, nes dėl jų bet koks pokalbis tampa nepatogus ir vienpusiškas, tačiau kai kuriais atvejais užtenka tik teigiamo

arba neigiamo atsakymo. Jautriose situacijose tokių klausimų geriau vengti, nes jie gali pakenkti ryšiui ir empatijai, kurie yra esminė aktyvaus klausymosi dalis.

Refleksyvūs klausimai dažnai naudojami siekiant patikrinti ir išsiaiškinti jūsų supratimą. Šio stiliaus klausimai atspindi tai, ką kalbėtojas ką tik pasakė, ir leidžia jam visapusiškai ištyrinėti savo žinias apie situaciją.

Šie klausimai taip pat suteikia galimybę kitam asmeniui išsakyti emocijas, kurias jis jautė tuo konkrečiu metu, o jums nereikia aiškinti, kodėl taip atsitiko. Naudojant reflektyvius klausimus jums nereikia aiškinti ar vertinti, kodėl kitas asmuo taip jautėsi. Pavyzdžiui:

Kalbėtojas - "Jaučiuosi nusivylęs savimi".

Klausytojas - "O kokia yra ši "nusivylimo savimi" patirtis?"

Kalbėtojas - "Pasus išduodančioje įstaigoje pareigūnai mane nuolat įskaudina".

Klausytojas - "Ką reiškia tas elgesys, kai tave užgaulioja?"

Įvadinius klausimus reikia naudoti atsargiai, nes jie reiškia, kad yra teisingas atsakymas į klausimą, o tai prieštarauja aktyvaus klausymosi principui. Jie naudingi tais atvejais, kai reikia pateikti norimą atsakymą arba paveikti žmonių mąstymą. Pavyzdžiui, pvz:

"Taigi, ar nebūtų buvę geriau...?"

"Ar nemanote, kad turėtume...?"

Hipotetiniais klausimais galite įvertinti, kaip žmogus galėtų elgtis arba ką jis galvoja apie galimą situaciją. Jie veiksmingi norint paskatinti asmenį sugalvoti ir aptarti naujas idėjas ar problemos sprendimo būdus. Pavyzdžiui:

"Ką darytumėte, jei...?"

"Kas nutiktų, jei...?"

Perfrazuoti klausimai yra vienas iš geriausių būdų patikrinti, kaip suprantate kalbėtojo žodžius. Pavyzdžiui:

Kalbėtojas - "Pirmadienį negaliu ateiti į mokyklą į italų kalbos pamokas".

Klausytojas - "Girdžiu, kaip sakote, kad pirmadienį negalite ateiti į mokyklą į italų kalbos pamokas."

Ar teisingai suprantu?"

Kai užduodate klausimą, pagalvokite, kaip ir kur norite "nuvesti" kalbėtoją. Jei užduotas klausimas nepadedą žengti teigiamo žingsnio į priekį, turite užduoti sau tris paprastus klausimus: "Ar aš paklausiau netinkamai?", "Ar mano pavartoti žodžiai galėjo būti neteisingai suprasti?" ir "Ar klausimas buvo tinkamas?". Atsakymai, kuriuos gausite paklausę savęs šių dalykų, leis jums ugdyti savo kompetenciją užduoti klausimus ir keisti savo elgesį ateityje.

3 TEMA - Geriausia aktyvaus klausymosi praktika, padedanti įveikti bendravimo kliūtis;

Norėdami veiksmingai taikyti aktyvaus klausymosi metodus, pokalbio metu turite atidėti į šalį savo asmeninius jausmus, užduoti klausimus ir perpasakoti atsakymus kalbėtojų. Kai kurios kliūtys, galinčios trukdyti tinkamai suprasti susijusius klausimus, yra fiziniai ir kultūriniai veiksniai, pavyzdžiui, triukšminga aplinka, stiprus regioninis akcentas arba terminų skirtumas. Daugiakultūriniame kontekste bendraujant su migrantais kalbos barjeras yra parametras, į kurį reikia atsižvelgti, siekiant kuo geresnio konsultanto / mokytojo klausytojo ir kalbančiojo migranto supratimo.

Be šių išorinių veiksnių, kuriuos paprastai gana lengva įveikti, yra ir mažiau akivaizdžių kliūčių, apie kurias turėtumėte žinoti.

Netinkami neverbaliniai signalai

Tai gali būti tokie dalykai kaip žiūrėjimas veidu į kitą šalį arba nusigręžimas nuo jos, akių kontakto neužmezgimas, įtempta išvaizda, uždara laikysena sukryžiuvus rankas ir pan. Jei tai, ką sakote, nuolat prieštarauja jūsų kūno kalbai, nėra jokios galimybės kitai šaliai atsiverti.

Jūsų laikysena ir gestai visada turi rodyti, kad skiriate visą dėmesį su jumis kalbančiam asmeniui. Išsiblaškytas verčia jus siųsti kalbėtojų netinkamus neverbalinius signalus, o užtenka vieno tokio signalo, kad sunaikintumėte aktyvaus klausymosi teikiamą naudą.

Dėmesio fokusavimas

Tai reiškia, kad dauguma žmonių yra linkę vienodai dalytis pokalbiu, iš pasyvaus vaidmens pereinama į aktyvų ir dėmesys nuo kitos šalies perkeliamas į save. Gali būti sunku to išvengti, kai jaučiate, kad suprantate su tuo susijusius klausimus.

Prieš kylant pagundai imtis dėmesio, prisiminkite, kad kai tik pradėdote duoti patarimus ar nurodymus, nebesiklausote kitos pusės. Konsultantai ir (arba) mokytojai niekada neturėtų pasiduoti šiai pagundai, nes nesiklausydami kalbėtojų neleidžiate jiems suteikti reikiamos pagalbos ir paramos.

Stereotipinės reakcijos

Kai siekiate išsiaiškinti situaciją naudodami reflektyvius klausimus, labai lengva įprasti pradėti klausimus tokiomis frazėmis:

"Norite pasakyti, kad...?"

"Ar tai reiškia, kad...?"

Jei nesate atsargūs užduodami tokius klausimus, galite atstumti kitą šalį, nes tai gali nuskambėti globėjiškai. Tokio tipo refleksyvius klausimus turėtumėte naudoti tik tada, kai iš tikrųjų reikia išsiaiškinti ką nors, ką jie pasakė.

Netinkami atsakymai

Jei jums užduodamas tiesioginis klausimas, tinkamiausias atsakymas paprastai yra atsakyti į jį, o ne ieškoti gilesnės prasmės. Jei kita šalis sako:

"Kada galime gauti atsakymus iš pasus išduodančios įstaigos pareigūnų?"

Geriausias atsakymas paprastai būna tiesioginis. Pavyzdžiui:

"Kitą savaitę gausime atsakymus."

"Turėčiau sužinoti ketvirtadienį."

Tada galite užduoti daugiau klausimų, jei jums iš tiesų reikia ką nors paaiškinti, tačiau turėtumėte stengtis vengti į tiesioginius klausimus atsakyti savo klausimu, nes taip galite pasirodyti neaiškus ar išsisukinėjantis.

Apsimestinis supratimas

Jei tikrai nesuprantate, ką kita šalis nori pasakyti, visada turėtumėte prašyti paaiškinimo tiesiogiai, pavyzdžiui, sakydami: *"Atsiprašau, nesupratau. Ką norite pasakyti?"*

Tikėtis, kad jų prasmė ilgainiui paaiškės, nebūtina ir tai kenkia visam procesui. Jei jums neaišku, kas buvo pasakyta, pasakykite tai ir paprašykite paaiškinimo.

Prasmės supratimo peržengimas ir prasmės nesupratimas

Peržengimas reiškia, kad priskiriate reikšmes, kurios gerokai pranoksta tai, ką kita šalis išreiškė, ir pateikiate interpretacijas, kurios yra jūsų spėjimas. Nepakankamas aiškinimas reiškia, kad nesuprantate pasakytų žodžių prasmės, nes jie nesutampa su jūsų nuomone apie tai, kaip viskas yra. Konsultantai ir (arba) mokytojai turi žinoti, kad stereotipai visada slypi, kai susiduriama su daugybe kultūrų, kurios labai skiriasi nuo mūsų pačių. Būtent dėl šios priežasties perdėtas aiškinimas yra pavojinga klaida, kurios neturėtumėte daryti.

Gali kilti pagunda ieškoti savo nuomonės patvirtinimo, todėl gali tekti sąmoningai stengtis to vengti.

Tuščiažodžiavimas

Labai ilgi ar sudėtingi atsakymai trikdo pokalbio eigą ir mažina tikimybę, kad suprasite kitos šalies poziciją. Trumpi, paprasti atsakymai yra veiksmingesni.

	Netinkami neverbaliniai signalai	
Apsimestinis supratimas	KOMUNIKACIJOS	Tuščiažodžiavimas

Stereotipinės reakcijos	BARJERAI	Prasmės supratimo peržengimas ir prasmės nesupratimas
	Netinkami sudėtingi atsakymai	

4 tema - Aktyvaus klausymosi įgūdžiai - aktyvaus klausymosi privalumai

Aktyvus klausymasis pagerina jūsų gebėjimą įsisavinti ir perteikti per pokalbį pateiktus duomenis ir informaciją. Tobulindami aktyvaus klausymosi įgūdžius ir technikas, savo bendravime klausytojams suteiksite daugiau aiškumo ir empatijos.

Esminis aktyvaus klausymosi aspektas yra gebėjimas blokuoti bet kokius trukdžius, kurie gali atsirasti bendravimo metu. 100 procentų atsiduodami pokalbiui išgirsite ir suprasite tikrąjį pranešimo turinį, taip pat galėsite pastebėti visus nesąmoningai rodomus ženklus.

Jei iš prigimties esate linkę skubėti atsakyti, prieš kalbėdami pratinkitės atsikvėpti, kad kitas asmuo turėtų galimybę užbaigti savo žodžius. Jei to nedarysite ir nutrauksite asmens atsakymą, kol jis nepaaiškino viso savo požiūrio, nesusidarysite išsamaus vaizdo. Saugokitės šios ir daugelio kitų kliūčių, kurių turite vengti, kad gautumėte aktyvaus klausymosi naudos.

Neturėdami viso diskusijos vaizdo, greičiausiai neteisingai interpretuosite pasikeitimą nuomonėmis. Norėdami sutelkti dėmesį į tai, kas jums sakoma, šiek tiek judindami galvą ar akis duokite kalbėtojiui ženklus, kad jis turi visą jūsų dėmesį. Jums taip pat gali tekti paprašyti kitų situacijoje esančių asmenų patylėti, kad kalbėtojas galėtų išreikšti savo mintis.

Taip elgdamiesi galėsite parengti įtikinamesnius atsakymus ir pasiekti komunikacijos tikslą. Tai taip pat parodo, kad suprantate kalbėtojo požiūrį ir kaip jis susijęs su jūsų įsitikinimais.

Atkreipdami dėmesį į kito asmens atsakymus, galėsite tiksliai įvertinti jo temos išmanymą ir tinkamai pritaikyti savo bendravimo stilių. Taip pat turėsite galimybę pranešti asmeniui, kad supratote, ką jis jums sako.

Taip jie jaučiasi vertinami ir noriai prisideda prie tolesnio darbo, be to, užtikrinama, kad mainai būtų abipusiai. Tai galima pasiekti tiesiog apibendrinant tai, ką jie pasakė, tokiomis frazėmis kaip:

- Ar jums tai suprantama?
- Ką manote?

- Ar sutinkate?
- Kokia jūsų nuomonė apie tai?

Be to, galite paskatinti kitą asmenį prisidėti prie jūsų pokalbio naudodami pauzę arba tylėdami. Tai suteikia jums du privalumus. Pirma, jums, kaip klausytojui, suteikiama laiko susikaupti mintims, o antra, žmonės turi įgimtą norą užpildyti tuštumą, todėl pradeda kalbėti.

Abipusis bendravimas, kurį skatina aktyvus klausymasis, taip pat suteikia galimybę pateikti pagrįstą grįžtamąjį ryšį ir padiskutuoti apie tai, kas, jūsų manymu, jums buvo pasakyta.

Tai vienas iš būdų, leidžiančių sumažinti trukdžius, kurie gali atsirasti pokalbio ar dialogo metu. Sėkmei pasiekti labai svarbu gebėti susitelkti į tikslą ir išlaikyti bendravimo dėmesį. Svarbus šalutinis tokio elgesio poveikis yra tas, kad kiti, bendraudami, seks jūsų pavyzdžiu.

Tobulindami savo gebėjimus naudotis visais trimis aktyvaus klausymosi komponentais - susitelkimu į patį klausymąsi, refleksijos technika ir klausinėjimo įgūdžiais - galėsite padidinti savo komandos narių efektyvumą ir produktyvumą.

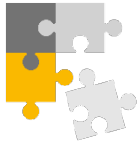
Aktyvus klausymasis yra įgūdis, kurį galima įgyti ir išsiugdyti praktiškai. Tačiau aktyvų klausymąsi gali būti sunku įvaldyti, todėl tam reikia laiko ir kantrybės. Tinkamai naudojamas aktyvus klausymasis gali duoti tris labai teigiamus rezultatus:

Pirma, klausytojas gauna informacijos, nes aktyvus klausymasis skatina kalbėtoją kalbėti apie daugiau dalykų ir išsamiau, nei jis ar ji būtų linkę kalbėti tiesiog atsakinėdami į nurodomuosius klausimus ar pasiūlymus. Toks diskusijos gilumas dažnai atskleidžia esmines problemas, įskaitant tas, kurių kalbėtojas anksčiau neįžvelgė.

Antra, tikėtina, kad klausymosi elementai (empatija, priėmimas, kongruencija ir konkretumas) stiprės, kol refleksyvaus klausymosi procesas tęsis. Tai yra sudedamosios dalys, kurių reikia atviram, pasitikėjimu grįstam pokalbiui su žemos kvalifikacijos migrantais.

Galiausiai aktyvus klausymasis skatina ir nukreipia motyvacijos energiją. Būdami klausytojai, priimate ir skatinate kalbėtoją, bet iniciatyvą paliekate jo rankose. Dėl to migrantai atpažins naujas veiklos kryptis ir taps labiau užtikrinti ir pasitikintys savimi.

AKTYVAUS KLAUSYMO SI TAISYKLĖS		
STENKITĖS PAŠALINTI DĖMESĮ BLAŠKANČIUS DALYKUS.	SEKITE VERBALINIUS IR NEVERBALINIUS ŽENKLUS.	SUTEIKITE GRĮŽTAMĄJĮ RYŠĮ, PATIKINKITE, KAD SUPRATOTE PAŠNEKOVA.

A.4) Mokymosi veikla

Atlikdamas šią mokymosi veiklą besimokantysis pirmą kartą praktiškai pritaikys teorines sąvokas.

Pratimas - Pirmiausia klausykis, paskui kalbėk

Tikslas: Įsijausti į klausytojo mąstysena

Apytikslė pratimo trukmė - 50 minučių

Apibendrinimas - 10 minučių

Aprašymas

Šis individualus aktyvaus klausymosi pratimas pagrįstas gerai žinoma įpročių formavimo strategija - "įsivaizdavimo" ir "apmąstymo" procesu. Šis vaizduote paremtas pratimas padės įtvirtinti elgesį, kai į kiekvieną pokalbį įsitraukiama turint tikslą pirmiausia klausytis, o ne kalbėti pirmam. Pakartosite klausymosi veiksmą, taip sustiprindami įprotį pirmiausia klausytis, o tik po to kalbėti. Šio proceso rezultatas - ilgainiui pradėsite automatiškai klausytis pagal nutylėjimą.

Ramioje, dėmesio neblaškančioje vietoje pagalvokite apie ankstesnę situaciją, kurioje dalyvavote kaip konsultantas / mokytojas, kai buvote nusiteikęs kalbėti pirmas. Dabar įsivaizduokite, kad į tą diskusiją įsitraukėte ketindami pirmiausia aktyviai klausytis. Šį vaizdinį mintyse repetuokite tol, kol nesunkiai įsivaizduosite save aktyviai klausantis kito (-ų) asmens (-ų).

Po to skirkite laiko apmąstymams, kaip klausymasis būtų pagerinęs situaciją, tuo metu, kai puolėte kalbėti pirmas, o tada skirkite laiko apmąstymams, kaip klausymasis galėtų būti naudingas santykiams būsimoje jūsų, kaip konsultanto ir (arba) mokytojo, veikloje.

Atlikdami užduotį užsirašykite savo mintis ir parenkite veiksmų planą, kurio imsitės kitą kartą, kai pateksite į tokią situaciją su suaugusiaisiais migrantais.

Tikslai

Šio aktyvaus klausymosi pratimo tikslas - padėti jums suprasti, kaip svarbu į kiekvieną diskusiją, ypač su suaugusiaisiais migrantais, pirmiausia įsitraukti kaip klausytojui, kad suprastumėte kito asmens požiūrį. Tuomet, kai tinkamai jį suprasite, galite pereiti į "kalbėtojo" vaidmenį ir pasidalyti savo požiūriu.

Kalbėdami visada stengiamės būti suprasti, o klausydamiesi aktyviai stengiamės suprasti kalbėtojo požiūrį į aptariamą temą. Nors labai vilioja valdyti pokalbį siekiant, kad būtume išgirsti ir suprasti, tačiau dažnai geresnė strategija yra pradėti kiekvieną diskusiją, pirmiausia turint tikslą klausytis. Tai leidžia iš tiesų užmegzti ryšį su suaugusiais migrantais, kai ateina jūsų eilė kalbėti. Ryšys užsimezga, kai dalijamės informacija, kuri jiems tikrai aktuali ir naudinga, ir kai tą informaciją suformuluojame

taip, kad ji jiems būtų priimtina. Tai reiškia, kad jei bandysite kalbėti pirmi, užuot skyrę laiko suprasti jų požiūrį, rizikuojate tapti nereikšmingi arba nesuprasti.

Instrukcijos

Susiraskite vietą, kurioje nebūtų jokių trukdžių, ir atsisėskite su užrašų knygele ir rašikliu, o jei jums labiau patinka technologijos, galite naudoti kompiuterį arba elektroninę užrašų knygelę.

Prisiminkite situaciją, kurioje jums teko dalyvauti kaip konsultantui ir (arba) mokytojui, dirbančiam su suaugusiais migrantais, kai buvote nusiteikęs kalbėti pirmas, o ne aktyviai klausytis.

Dabar užmerkite akis ir įsivaizduokite, kad į tą įprastą diskusijų valandėlę einate su intencija pirmiausia aktyviai klausytis, o ne kalbėti.

Įsivaizduokite, kad užduodate klausimus, norėdami išsiaiškinti daugiau informacijos, patikslinti ir patvirtinti girdimo dalyko prasmę.

Puikus būdas pradėti diskusiją kaip klausytojui - pradėti ją klausimu, pavyzdžiui, "Ar turite kokių nors naujienų?" arba "Kas nutiko po mūsų paskutinio pokalbio?".

Repetuokite šį vaizdą mintyse tol, kol lengvai įsivaizduosite, kaip aktyviai klausotės kito asmens.

Kai mintyse susidarysite aiškų aktyvaus klausymosi vaizdą, apmąstykite šiuos klausimus:

Kaip pasikeistų jūsų santykiai su tuo suaugusiuoju migrantu, jei turėtumėte įprotį pirmiausia atidžiai išklausyti?

Kaip pasikeistumėte pats, jei pirmiausia įklausytumėte?

Užsirašykite savo mintis. Rašymas padeda sustiprinti pažinimo procesą.

Galiausiai pagalvokite, kada kitą kartą dirbsite su suaugusiuoju migrantu kaip konsultantas ir (arba) mokytojas. Kokio praktinio veiksmo galite imtis kito pokalbio pradžioje, kad pirmiausia juos išklausytumėte ir leistumėte jiems kalbėti?

Pritaikykite šiuos metodus kito pokalbio metu, dirbdami kaip konsultantai ir (arba) mokytojai su suaugusiais migrantais.

Apibendrinimas

- Po šios diskusijos grįžkite prie šio aktyvaus klausymosi pratimo ir aptarkite diskusiją naudodamiesi toliau nurodytais veiksmais:

- Trumpai aptarkite, kas pavyko ir kas nepavyko. Ar jis buvo sėkmingesnis nei tas, kai laikėtės nuostatos kalbėti pirmas?
- Nuspręskite, kokį vieną klausymosi veiksmą pakartosite (arba pakeisite) kitos diskusijos metu.
- Porą minučių įsivaizduokite, kad atliekate šį veiksmą.
- Pakartotinai atlikite šiuos apibendrinimo ir (arba) apmąstymo veiksmus po reguliarių diskusijų, kad sustiprintumėte klausytojo mąstyseną.
- Jei reguliariai reflektuosite savo pastangas klausytis, pradėsite automatiškai daugiau klausytis ir realiose diskusijose. Klausymasis taps jūsų prioritetu.

3.(B) Vadovaujamas mokymasis

Perskaičius ir apmąstčius A dalyje pateiktą teorinę medžiagą, norint pagerinti praktinius aktyvaus klausytojo įgūdžius, svarbu taikyti toliau nurodytus pagrindinius elementus. Šie elementai įkūnija tinkamą požiūrį ir elgesį, kai dalyvaujate aktyvaus klausymosi komunikacijos procese.

Pagrindinės temos:

1. Klausydamiesi parodykite, kad esate dėmesingas
2. Tinkamas atsakas yra geriausias grįžtamasis ryšys
3. Neskubėkite susidaryti nuomonės.

Siūloma aktyvaus klausymosi veikla padės jums suprasti, kokie yra pagrindiniai aktyvaus klausymosi įgūdžiai, reikalingi norint būti geru klausytoju.

B.1.1.1) Klausydamiesi parodykite, kad esate dėmesingas:

Tai iš esmės reiškia, kad reikia atkreipti dėmesį į šiuos elementus:

- Įsitikinkite, kad esate atsisukę veidu į kalbėtoją ir skiriate jam dėmesį (pvz., atkreipkite dėmesį į savo kūno kalbą ir atvirą laikyseną).
- Pašalinkite trukdžius.
- Venkite be reikalo pertraukti kalbėtoją.
- Paskatinkite kalbėtoją tęsti pokalbį trumpais žodiniiais komentarais.
- Parodykite veido išraišką, pavyzdžiui, palinkčiokite galva arba nusišypsokite.

B.2.1. Naudotos priemonės: Vadovaujamojo mokymosi veikla - Pratimai

1 pratimas: Pirmiausia klausykitės, o ne kalbėkite (2h)

Aprašymas: Aktyvaus klausymosi pratimas, skirtas lavinti gebėjimą klausytis nepertraukiant.

Instrukcijos

Suraskite žmogų, kuris galėtų savanoriškai dalyvauti trumpame maždaug penkių minučių pokalbyje.

Pakvieskite savanorį pasirinkti temą ir pradėti apie ją kalbėti, o jūs turite tik tyliai, nieko nesakydami, klausytis, kol kitas asmuo kalba, ir stengtis suprasti, ką kalbėtojas nori pasakyti.

Kai kalbėtojas baigia kalbėti, galite kalbėti perfrazuodami tai, ką supratote.

Perfrazavimo pabaigoje kalbėtojas gali patvirtinti, kad jo perfrazavimas yra teisingas, arba patikslinti jį.

Įsivertinimo klausimai

Atsakykite į toliau pateiktus klausimus ir peržiūrėkite, kaip jums sekėsi atlikti šią užduotį:

- 1 - Ar galėjote tiesiog klausytis nepertraukdamas?
- 2 - Ar jums kilo pagunda pertraukti kalbėtoją, kol jis kalbėjo?
- 3 - Kokią naudą klausymo veiklai davė jūsų nepertraukinėjimas?

Veskite dienoraštį, kad galėtumėte stebėti savo pažangą: Atkreipkite dėmesį į visą užduotį ir sudarykite pagrindinių stipriųjų ir silpnųjų pusių sąrašą.

B.1.2) Tinkamas atsakas yra geriausias grįžtamasis ryšys

Tai iš esmės reiškia, kad reikia atkreipti dėmesį į šiuos elementus:

- Užduokite susijusius ir aktualius klausimus.
- Siekite paaiškinimo perfrazuodami.
- Pagarbiai pareikškite savo nuomonę (-es).
- Atsakykite atvirai ir sąžiningai, tinkamu tonu.

2 pratimas Jokių nesusipratimų

Aprašymas: Aktyvaus klausymosi žaidimas, skirtas konsultantams ir mokytojams, įrodantis gebėjimą tinkamai reaguoti.

Trukmė: 2 valandos

Instrukcijos

Šiame žaidime dalyvauja du dalyviai.

Sėdėkite nugarą į partnerio nugarą. Pirmasis dalyvis turi paveikslėlį, kurio neturi rodyti antrajam dalyviui. Antrasis dalyvis turi piešimo popieriaus ir rašiklį ir 5 minutes užduoda klausimus apie paveikslėlį, kad kuo tiksliau jį nupieštų.

Dalyvis gali laisvai atsakyti ir apibūdinti paveikslėlį taip, kaip nori.

Pabaigoje pirmasis ir antrasis dalyviai palygina piešinį su originaliu paveikslėliu ir jį aptaria.

Dabar apsikeiskite vaidmenimis su nauju paveikslėliu ir pakartokite pratimą.

Pratimo pabaigoje abu dalyviai kartu aptaria bendravimo sunkumus ir jų įveikimo būdus, taikydami aktyvaus klausymosi strategijas.

Įsivertinimo klausimai

Atsakykite į toliau pateiktus klausimus ir peržiūrėkite, kaip jums sekėsi atlikti šią užduotį:

- 1 - Kaip gerai supratote partnerio paveikslėlių aprašymus?
- 2 - Su kokiais sunkumais susidūrėte?
- 3- Kas padėjo geriau suprasti partnerio paveikslėlį?

Veskite dienoraštį, kad galėtumėte stebėti savo pažangą: Atkreipkite dėmesį į visą užduotį ir sudarykite pagrindinių stipriųjų ir silpnųjų pusių sąrašą.

B.1.3) Neskubėkite susidaryti nuomonės:

Tai iš esmės reiškia, kad reikia atkreipti dėmesį į šiuos elementus:

- Venkite daryti prielaidas.
- Būkite empatiški ir nesmerkiantys.
- Vertinkite komunikaciją iš kalbėtojo perspektyvos.
- Tiesiog leiskite kalbėti.
- Išklauskite visą pranešimą prieš pateikdami savo komentarus.

3 pratimas: Pabandykite pabūti kalbėtojo vietoje

Aprašymas: Asmeninio klausymosi lavinimo veikla, kuria siekiama kuo labiau vengti vertinimų ir didinti empatiją bendraujant.

Trukmė: 2 valandos

Instrukcijos

Ši užduotis pagrįsta pokalbiu su žmogumi, kuris turi skirtingus ideologinius įsitikinimus, pavyzdžiui, su veganu ar mėsos valgytoju.

Tikslas - pažintiniu požiūriu įsijausti į žmogų, kuris turi kitokius įsitikinimus nei jūs. Tęsdami pokalbį stenkitės įsigilinti į savo pašnekovo ideologinius įsitikinimus, visada išlikdami draugiški ir skatindami vaisingą diskusiją, kad geriau suprastumėte partnerio požiūrį.

Stenkitės, kad jums būtų vis patogiau bendrauti su žmogumi, kuris su jumis nesutinka.

Įsivertinimo klausimai

Atsakykite į toliau pateiktus klausimus ir peržiūrėkite, kaip jums sekėsi atlikti šią užduotį:

- Ar bandėte įtikinti pašnekovą primesdami savo įsitikinimus?
- Ar susilaikėte nuo savo nuomonės reiškimo ir jausmų apie pašnekovo ideologiją?
- Ar visada išlaikėte pagarbą?

Veskite dienoraštį, kad galėtumėte stebėti savo pažangą: Atkreipkite dėmesį į visą užduotį ir sudarykite pagrindinių stipriųjų ir silpnųjų pusių sąrašą.

3.(C) Patirtinis mokymasis

Patirtinio mokymosi būdai:

- Pažintinio interviu su migrantais struktūrizavimas taikant aktyvaus klausymosi priemones ir teorines koncepcijas.
- Aktyvaus klausymosi technikų taikymas struktūruotoje migrantų konsultavimo grupėje.

C.1) Patirtinio mokymosi būdai.

Atsižvelgiant į įgytas kompetencijas ir siekiant jas konkrečiai pritaikyti, siūloma mokytis iš patirties:

1. Pažintinio interviu su migrantais struktūrizavimas taikant aktyvaus klausymosi priemones ir teorines koncepcijas;
2. Aktyvaus klausymosi technikų taikymas struktūruotoje migrantų konsultavimo grupėje.

Norėdami teisingai įgyvendinti, vadovaukitės kitais nurodymais ir rekomendacijomis.

C.1.1) Pažintinio pokalbio su migrantais struktūrizavimas taikant aktyvaus klausymosi priemones ir teorines koncepcijas

Kontekstas: Konsultantai ir (arba) mokytojai, vykdydami savo profesinę veiklą, susiduria su daugybe žemos kvalifikacijos suaugusių migrantų. Pirmasis žingsnis po pažinties yra pokalbis, kurio metu siekiama išsiaiškinti informaciją. Pokalbio metu nesiekama apgalvoti kiekvieno klausimo, kurį reikėtų užduoti, kad būtų gauti kuo išsamesni atsakymai. Juo veikiau siekiama suteikti pradinį tašką informacijai apie įvairius jų gyvenimo ir psichologinės patirties elementus, kurie yra pagrindinis ramstis plėtojant būsimus konsultantų / mokytojų ir suaugusiųjų migrantų santykius, rinkti. Pokalbio klausimai turėtų atitikti prašymo pobūdį ir konkretaus prašytojo pasakojimo detales. Naudokite tik tuos klausimus, kurie gali būti susiję su aptariamu reikalu. Tai padės užmegzti tvirtus abipusiu pasitikėjimu grindžiamus santykius. Atsižvelgiant į suaugusiųjų migrantų pažeidžiamumą, svarbu atsargiai, apgalvotai ir jautriai spręsti, ar užduoti klausimą, ar ne.

Trukmė: Pokalbio trukmė valandomis priklauso nuo to, su koku žmogumi bus kalbama, tačiau paprastai pokalbis neturėtų trukti trumpiau nei pusvalandį.

Instrukcijos

Pokalbis pradedamas klausimais apie asmens duomenis, pavyzdžiui, vardą, pavardę, tautybę, gimimo vietą, gimimo datą ir t. t.

Tada gilinamasi į klausimus, susijusius su vidiniu "aš":

- Kur gimėte? Ar galite apibūdinti vietovę? (Kaimo ar miesto vietovė)
- Kuo vertėsi jūsų tėvai? Kokia buvo jų profesija?
- Ar galite apibūdinti aplinką, kurioje užaugote? Augote kaime ar mieste? Kuo užsiėmė jūsų šeima?
- Iki kokio amžiausėjote į mokyklą? Kur lankėte mokyklą? Koks jūsų aukščiausias išsilavinimo lygis? Kada baigėte mokyklą?
- Ar turite darbo patirties? Kaip save išlaikėte? Pateikite išsamią informaciją.
- Kur paskutinį kartą gyvenote gimtinėje?
- Ar šioje šalyje esate vienas, ar su šeima? Ar pasiilgstate ko nors savo gimtinėje?
- Kokie yra jūsų norai ir troškimai ateičiai?
- Ko tikėtės iš šios šalies?
- Ar trokštate grįžti į savo šalį? Papasakokite apie tai.
- Kaip manote, kas jums nutiks, jei grįšite į savo šalį?
- Apibūdinkite savo abejones ar baimes, susijusias su grįžimu į savo šalį, jei tokių yra.

Tikslas - vesti pokalbį laikantis teorinių aktyvaus klausymosi principų, aprašytų A skyriuje, ir bendrauti su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant bendravimo skirtumus.

Veiklos etapai turėtų apimti:

1. Susitikite su suaugusiuoju migrantu.
2. Įsitinkite, kad susitikimui skirsite pakankamai laiko.
3. Pokalbį atlikite patogioje aplinkoje, kurioje nėra jokių pašalinių daiktų ir kur jums niekas netrukdytų.
4. Jei reikia, užsirašykite pastabas.
5. Kiekvieno pokalbio pabaigoje skirkite keletą minučių apibendrinimui.

Patirtinio mokymosi metu naudojamos priemonės:

1. Kompiuteris ir interneto prieiga.

2. Spausdinta interviu versija.
3. Vertimo į įvairias kalbas programos.

C.2.1) Į aktyvų klausymąsi orientuotas migrantų konsultavimas:

Kontekstas: Konsultavimo stalas yra viena dažniausių darbo veiklų, kurias konsultantas atlieka dirbdamas su suaugusiais migrantais.

Ši veikla apima aktyvų klausymąsi kaip svarbų aspektą, o uždavinys – vesti pokalbį laikantis pagrindinių aktyvaus klausymosi principų, taikant tinkamas technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.

Trukmė: Apskritai konsultacija neturėtų trukti trumpiau nei vieną valandą.

Veiklos etapų ir (arba) veiksmų aprašymas.

Veiklos etapai turėtų apimti:

- Pirmojo kontakto metu išreikškite empatiją ir įsitikinkite, kad suprantate priežastį (-is), dėl kurios (-ių) migrantui reikia konsultacijų.
- Kai sužinosite konsultavimosi priežastį (-is), būtinai pasiruoškite patenkinti jo prašymus.
- Susitarkite su suaugusiuoju migrantu, kad galėtumėte skirti jam pakankamai laiko konsultacijoms.
- Konsultavimo veiklą vykdykite patogioje aplinkoje, kurioje nėra jokių trukdžių ir kurioje jūsų niekas neblaškys.
- Jei reikia, užsirašykite pastabas.
- Kiekvienos konsultacijos pabaigoje skirkite keletą minučių apibendrinimui.

Patirtinio mokymosi metu naudojamos priemonės

1. Kompiuteris ir interneto prieiga.
2. Atspausdinta bet kokios naudingos medžiagos, skirtos migrantų prašymams patenkinti, versija.
3. Vertimo į įvairias kalbas programos.

C.3) Apibendrinamasis vertinimas.

Mokymosi rezultatas Nr. 1

Paašškinti į socialinį teisingumą orientuoto aktyvaus klausymosi principą ir metodus.

Vertinimo priemonė: Testas

1 - Trys pagrindiniai aktyvaus klausymosi laipsniai: Pakartojimas, perfrazavimas, reflektavimas.

TIESA

NETIESA

2 - Aktyvus klausytojas neturėtų būti neutralus, vertinantis ir ne pilnai įsitraukęs į pokalbį.

TIESA

NETIESA

3 - Trys aktyvaus klausymosi komponentai:

- a) Dėmesio sutelkimas į klausytoją, refleksijos technika, klausinėjimo įgūdžiai
- b) Dėmesio sutelkimas į klausytoją, klausytojo technika, klausinėjimo įgūdžiai
- c) Dėmesio sutelkimas į klausytoją, refleksijos technika, perfrazavimo įgūdžiai

4 - Aktyviam klausymuisi būdinga:

- a) nedalomas dėmesys, empatija, pagarba, priėmimas, nesuderinamumas ir konkretumas.
- b) nedalomas dėmesys, empatija, pagarba, priėmimas, suderinamumas ir konkretumas.
- c) nedalomas dėmesys, empatija, pagarba, nepritarimas, suderinamumas ir konkretumas.

5- Aktyviu klausymu pagrįsto bendravimo metu užduodami klausimai turėtų būti uždari, kad būtų gauta aiški informacija:

TIESA

NETIESA

6 - Aktyviam klausytojui svarbu...

- a) Suplanuoti, kaip ketinate reaguoti.
- b) Atkreipti dėmesį į jausmus, slypinčius už žodžių.
- c) Pertraukti kalbėtoją, kad pasakytumėte savo mintį.

7- Norint įveikti barjerą, labai svarbu bendraujant...

- a) Iš klausyti pranešimą, iš karto jo nevertinant ir nesusidarant išankstinės nuomonės.
- b) Atkreipti dėmesį į reikšmingą kūno kalbą (išraiškas, gestus).
- c) Jei reikia, užsirašyti pastabas.

8- Ko neturėtų daryti aktyvus klausytojas?

- a) užblokuoti visus trukdžius, kurie gali būti ten, kur bendraujate.
- b) iliustruoti savo supratimą apie kalbėtojo požiūrį.
- c) nutraukti kalbėtoją, kad pasakytų savo mintį.

Atsakymai: 1:TIESA - 2:NETIESA - 3:a - 4:b - 5:NETIESA - 6:b - 7:a - 8:c

Vertinimas:

8: 4 lygis

6-7: 3 lygis

3-5: 2 lygis

1-2: 1 lygis

0: Žemiau ribos

Vertinimo rubrika

MOKYMOSI REZULTATAI	MOKYMOSI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS
Paiškinti į socialinį teisingumą orientuoto aktyvaus klausymosi principus ir metodus.	Kai kurių arba visų aktyvaus klausymosi principų paaiškinimas.	Teorinės žinios apie pagrindinius aktyvaus klausymo principus ir techniką.	4 lygis	Besimokantysis visiškai supranta aktyvaus klausymosi principus; jis nustato ir įvertina taikymo sritis realiose situacijose pagal socialinio teisingumo principą.
			3 lygis	Besimokantysis geba visiškai nustatyti aktyvaus klausymosi principus ir techniką, pripažindamas jos svarbą dirbant su žemos kvalifikacijos migrantų grupe.
			2 lygis	Besimokantysis gali nustatyti ir iliustruoti pagrindines aktyvaus klausymosi sąvokas.
			1 lygis	Besimokantysis turi ribotas žinias apie principus ir metodus
			Žemiau ribos	Besimokantysis neįsisavino pagrindinio aktyvaus klausymosi principo

Mokymosi rezultatai Nr. 2:

Tinkamai naudoti žodinius ir nežodinius pranešimus, atpažinti kūno kalbos signalų reikšmę.

Priemonė: Įsivertinimo kontrolinis sąrašas

Kol kas nors kalba, aš:	Dažniausiai	Kartais	Retai
Palaikau akių kontaktą su kalbėtoju		☑531	
Atkreipiu dėmesį į jausmus, slypinčius už žodžių.		☑531	
Atsisuku veidu į kalbantį asmenį.		☑531	
Atkreipiu dėmesį į reikšmingas veido išraiškas		☑531	
Stebiu reikšmingus kūno gestus		☑531	

Bendros kiekvieno stulpelio sumos: _____ + _____ +

_____

Bendra suma = _____

Vertinimas:

- 5: Žemiau ribos
- 6-10: 1 lygis
- 11-15: 2 lygis
- 16-20: 3 lygis
- 21-25: 4 lygis

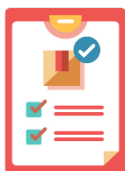
Vertinimo rubrika

MOKYMOSI REZULTATAI	MOKYMOSI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS
Tinkamai naudoti žodinius ir nežodinius pranešimus, atpažinti kūno kalbos signalų reikšmę.	Verbalinių ir neverbalinių pranešimų perteikimas ir kūno kalbos signalų aiškinimas.	Tinkamas verbalinių ir neverbalinių pranešimų naudojimas bendravimo procese.	4 lygis	Besimokantysis visiškai geba naudoti verbalinius ir neverbalinius pranešimus, suvokdamas jų vertę daugiakultūriniame kontekste.
			3 lygis	Besimokantysis tinkamai naudoja verbalinio ir neverbalinio bendravimo įgūdžius įvairiose situacijose.
			2 lygis	Besimokantysis geba atpažinti ir naudoti pagrindinius verbalinius ir neverbalinius pranešimus.
			1 lygis	Besimokantysis ribotai geba naudoti verbalinius ir neverbalinius pranešimus bendravimo procese
			Žemiau ribos	Besimokantysis nežino, kaip naudoti verbalinius ir neverbalinius pranešimus bendravimo procese.

Mokymosi rezultatas Nr. 3

Klausykitės ir būkite atviras, kad galėtumėte veiksmingiau reaguoti.

Priemonė: Įsivertinimo kontrolinis sąrašas

- Bendraudamas su žmonėmis įprastai atsižvelgiu į kito žmogaus požiūrį.
Įprastai (5) - Kartais (3) Retai (1)
- Bendraudamas su žmonėmis esu labiau linkęs daryti pareiškimus, o ne užduoti klausimus.
Įprastai (1) - Kartais (3) Retai (5)
- Man iš tiesų yra įdomiau klausytis, o ne kalbėti.
Įprastai (5) - Kartais (3) Retai (1)
- Daug daugiau dėmesio skyriau tam, kad būčiau suprastas, o ne tam, kad suprasčiau kitus.
Įprastai (1) - Kartais (3) Retai (5)
- Stengiuosi visapusiškai suprasti migrantų prašymus, kad galėčiau veiksmingai reaguoti.
Įprastai (5) - Kartais (3) Retai (1)

Vertinimas:

5:	Žemiau ribos
5-10:	1 lygis
11-15:	2 lygis
16- 20:	3 lygis
21-25:	4 lygis

Vertinimo rubrika

MOKYMOSI REZULTATAI	MOKYMOSI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS
Klausytis ir gebėti būti atviru, kad galėtų veiksmingiau reaguoti.	Efektyvus atsakinėjimas, atviras požiūris į klausymo procesą.	Atviras klausymasis, kad būtų įmanoma veiksmingai atsakyti.	4 lygis	Besimokantysis sugeba suprasti, analizuoti ir kritiškai apmąstyti migrantų poreikius, reaguodamas tikrai atvirai ir veiksmingai.
			3 lygis	Besimokantysis sugeba visapusiškai suprasti migrantų poreikius ir efektyviai į juos reaguoti.
			2 lygis	Besimokantysis geba išklausyti ir nustatyti pagrindinius migrantų

				poreikius bei efektyviai į juos reaguoti.
			1 lygis	Besimokantysis turi dalinį gebėjimą reaguoti atvirai ir veiksmingai bendrauti su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantis.
			Žemiau ribos	Besimokantysis nesugeba atvirai ir veiksmingai reaguoti bendraudamas su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantis.

Mokymosi rezultatas Nr. 4

Sumažinti bendravimo barjerą tarp pedagogų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.

Priemonė: Įsivertinimo kontrolinis sąrašas

- Užduodu klausimus, kad sužinočiau daugiau informacijos, ir skatinu kalbėtoją tęsti pokalbį.
5 - **3** - **1**
- Pakartoju savais žodžiais tai, ką tik išgirdau, kad įsitikinčiau, jog teisingai supratau
5 - **3** - **1**
- Iš klausau žinutę, iš karto jos nevertindamas ir nesusidarydamas išankstinės nuomonės, gerbdamas kitų jausmus ir požiūrį.
5 - **3** - **1**
- Pripažįstu, kad kiekvienas turi savo istoriją ir gyvenimo kelią.
5 - **3** - **1**
- Klausausi atidžiai, kad suprasčiau kito žmogaus jausmus ir požiūrį.
5 - **3** - **1**

Vertinimas:

5:	Žemiau ribos
5-10:	1 lygis
11-15:	2 lygis
16-20:	3 lygis

21-25: 4 lygis

Vertinimo rubrika

MOKYMO SI REZULTATAI	MOKYMO SI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS
Sumažinti bendravimo barjerus tarp pedagogų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.	Gebėjimas sumažinti bendravimo kliūtis	Vykdėti bendravimo su žemos kvalifikacijos suaugusiaisiais migrantais procesą, mažinant kliūtis.	4 lygis	Besimokantysis geba atpažinti, analizuoti ir įveikti bendravimo kliūtis tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.
			3 lygis	Besimokantysis žino ir įgyvendina strategijas, kaip įveikti bendravimo barjerus tarp mokytojų / konsultantų ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų.
			2 lygis	Besimokantysis žino ir taiko pagrindines bendravimo kliūčių įveikimo strategijas.
			1 lygis	Besimokantysis žino pagrindines bendravimo kliūčių įveikimo strategijas, tačiau nesugeba jų įgyvendinti.
			Žemiau ribos	Besimokantysis nesugeba sumažinti bendravimo barjero.

Mokymosi rezultatas Nr. 5

Bendrauti ir palaikyti santykius su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir įvertinant kultūrinius ir lyčių bendravimo skirtumus.

Priemonė: Įsivertinimo klausimai

Norėdamas atlikti savęs vertinimą, konsultantas ir (arba) mokytojas turėtų pravesti bent 5 pokalbius, kad gautų vertingą grįžtamąjį ryšį. Žr. C.1.1

Pokalbio metu:

1. Neskubėdamas tęsiau pokalbį, nedarydamas jokie spaudimo, kad migrantą nuraminčiau.
☑ Dažnai (5) - ☑ retkarčiais (3) ☑ beveik niekada (1)
2. Įsivaizdavau, kad žinau, ką ketina pasakyti suaugęs migrantas, ir nustojau klausytis.
☑ Dažnai (1) - ☑ retkarčiais (3) ☑ beveik niekada (5)
3. Įsiklausiau į pašnekovo požiūrį, net jei jis skiriasi nuo mano požiūrio.
☑ Dažnai (5) - ☑ retkarčiais (3) ☑ beveik niekada (1)
4. Aš pertraukiau migrantą, norėdamas papasakoti apie savo nuomonę ir įsitikinimus
☑ Dažnai (1) - ☑ retkarčiais (3) ☑ beveik niekada (5)
5. Galėjau tęsti pokalbį neblaškydamas dėmesio, kad galėčiau tinkamai atsakyti į pranešimo turinį.
☑ Dažnai (5) - ☑ retkarčiais (3) ☑ beveik niekada (1)

Vertinimas:

5:	Žemiau ribos
6-10:	1 lygis
11-15:	2 lygis
16- 20:	3 lygis
21-25:	4 lygis

Vertinimo rubrika

MOKYMOŠI REZULTATAI	MOKYMOŠI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS
Bendrauti su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir vertinant kultūrinius ir lyčių bendravimo skirtumus.	Bendravimo su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantais proceso vertinimas atsižvelgiant į kultūrinius ir lyčių skirtumus.	Taikomas požiūris, kuriuo vertinami kultūriniai ir lyčių skirtumai bendravime.	4 lygis	Besimokantysis geba analizuoti ir visapusiškai atpažinti bei įvertinti kultūrinius ir lyčių skirtumus bendraudamas su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantais.
			3 lygis	Besimokantysis žino, kaip bendrauti ir užmegzti ryšį su žemos kvalifikacijos migrantais, atpažindamas ir vertindamas kultūrinius ir lyčių bendravimo skirtumus.
			2 lygis	Besimokantysis žino ir įgyvendina pagrindines strategijas, kaip bendrauti ir užmegzti ryšį su žemos kvalifikacijos migrantais, pripažįstant ir vertinant kultūrinius ir lyčių skirtumus.
			1 lygis	Besimokantysis žino pagrindines strategijas, kaip

				užmegzti kontaktą ir ryšį su žemos kvalifikacijos migrantais.
			Žemiau ribos	Besimokantysis nemoka bendrauti ir užmegzti ryšio su žemos kvalifikacijos migrantais, atpažindamas ir įvertindamas kultūrinius ir lyčių skirtumus bendravime.

Mokymosi rezultatas Nr. 6

Taikyti tinkamas aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.

Priemonė: Įsivertinimo klausimai

Norėdamas užbaigti įsivertinimo vertinimą, konsultantas ir (arba) mokytojas turėtų atlikti bent 5 konsultavimo veiklas, kad gautų vertingą grįžtamąjį ryšį.

- Mandagiai laikiu migranto atsakymo į mano klausimus ar komentarus.
☐ Dažnai **(5)** - ☐ retkarčiais **(3)** ☐ beveik niekada **(1)**
- Supratęs migranto pranešimą, užduodu klausimus, kad paskatinčiau kalbėti ir įsitikinčiau, jog suprantu turinį.
☐ Dažnai **(5)** - ☐ retkarčiais **(3)** ☐ beveik niekada **(1)**
- Galėjau tęsti konsultavimą be išankstinio nusistatymo ir be jokių išankstinių nuostatų.
☐ Dažnai **(5)** - ☐ retkarčiais **(3)** ☐ beveik niekada **(1)**
- Galėjau nustatyti skirtingus migrantų požiūrius, poreikius, interesus ir siekius.
☐ Dažnai **(5)** - ☐ retkarčiais **(3)** ☐ beveik niekada **(1)**
- Gebėjau veiksmingai reaguoti į migrantų prašymus ir poreikius.
☐ Dažnai **(5)** - ☐ retkarčiais **(3)** ☐ beveik niekada **(1)**

Vertinimas:

5:	Žemiau ribos
5-10:	1 lygis
10-15:	2 lygis
15- 20:	3 lygis
20-25:	4 lygis

Vertinimo rubrika

MOKYMOSI REZULTATAI	MOKYMOSI REZULTATŲ ĮRODYMAI	RODIKLIŲ VERTINIMO KRITERIJAI	LYGIAI	APRAŠAS

<p>Taikyti tinkamus aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>	<p>Tinkamų aktyvaus klausymosi technikų naudojimas vadovaujant konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>	<p>Gebėjimas vadovauti suaugusiems migrantams konkrečiomis aplinkybėmis taikant aktyvaus klausymosi technikas</p>	<p>4 lygis</p>	<p>Besimokantysis geba kritiškai apmąstyti, pasirinkti ir taikyti geriausią aktyvaus klausymosi strategiją konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>
			<p>3 lygis</p>	<p>Besimokantysis geba tinkamai taikyti aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>
			<p>2 lygis</p>	<p>Besimokantysis geba taikyti pagrindines aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>
			<p>1 lygis</p>	<p>Besimokantysis geba apibrėžti tik pagrindines aktyvaus klausymosi technikas konkrečiomis suaugusiųjų migrantų orientavimo aplinkybėmis.</p>
			<p>Žemiau ribos</p>	<p>Besimokantysis nežino ir netaiko tinkamų aktyvaus klausymosi technikų konkrečiomis suaugusiųjų migrantų konsultavimo aplinkybėmis.</p>

1.3 mokymosi vienetas. Konfliktų valdymas ir mediacija

1. Įvadas

Šio modulio tikslas - tobulinti su suaugusiais migrantais dirbančių mokytojų žinias ir įgūdžius, kad jie galėtų užkirsti kelią konfliktams savo darbo vietoje ir juos valdyti, gilinant žinias apie konfliktus, jų priežastis ir konfliktų valdymą, susijusį su suaugusiais migrantais. Siekiama suteikti mokytojams konkrečių konstruktyvaus konfliktų valdymo priemonių, kad jie galėtų pasinaudoti konfliktų pokyčių galimybėmis, ugdyti asmenį, grupę ir organizaciją.

Mokymosi programą sudaro 30 valandų trukmės mokymai, iš kurių 8 valandos skiriamos savarankiškam mokymuisi, 10 valandų – vadovaujamajam mokymuisi ir 12 valandų patirtiniam mokymuisi. Joje taip pat yra formuojamojo vertinimo ir apibendrinamojo vertinimo priemonių.

2 Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 3	
Modulio pavadinimas	Konfliktų valdymas ir mediacija
Modulio tikslai	Modulio tikslas - pagerinti mokytojų, dirbančių su suaugusiais migrantais, žinias ir įgūdžius, kad jie galėtų užkirsti kelią konfliktams ir juos valdyti savo darbo vietoje, gilinant žinias apie konfliktus, jų priežastis ir valdymą, susijusį su suaugusiais migrantais. Taip pat siekiama suteikti mokytojams konkrečių konstruktyvaus konfliktų valdymo priemonių, kad jie galėtų pasinaudoti konfliktų teikiamomis galimybėmis keistis, ugdyti asmenį, grupę ir organizaciją.
Būtiniosios modulio sąlygos	Dalyviai turi darbo su suaugusiais migrantais patirties
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų: 30 valandų - Savarankiškas mokymasis: 8 valandos - Vadovaujamas mokymasis 10 valandų - Patirtinis mokymasis: 12 valandų
Modulio turinys	Modulį sudaro 5 komponentai. 1. Teorinis (savarankiškas mokymasis) <ul style="list-style-type: none"> - Teorinio modulio tikslas - pagilinti žinias apie įvairių konfliktų priežastis ir tipus bei konfliktų valdymą (aktualu mokytojams, dirbantiems su suaugusiais migrantais). Be to, siekiama pagilinti žinias apie konfliktų priežastis konkrečiai darbo su suaugusiais migrantais kontekste ir apie tai, kaip išvengti konfliktų ir juos valdyti tame pačiame kontekste.

Naudojamos šios pagrindinės apibrėžimai:

- Konfliktų elementai.
- Konflikto eskalavimas - septyni eskalavimo etapai.
- ABC modelis - konflikto trikampis.
- Skirtingi konfliktų valdymo stiliai.
- Žmogiškieji poreikiai, kurių nepatenkinus kyla nusivylimas.
- Su suaugusiais migrantais susijusių konfliktų kilmė ir skirtingos konfliktų rūšys.
- Konfliktų prevencijos veiksniai.

2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)

- Sąvokos, teorijos ir pagrindinių dimensijų gilinimas: Konfliktai ir jų valdymas, konfliktų priežastys ir kilmė, konfliktų eskalavimas, konfliktų prevencijos veiksniai.
- Atvejų scenarijai: Konflikto eskalavimas.
- Tarpusavio mokymasis: Veiksniai, padedantys išvengti konfliktų.
- Vaidmenų žaidimas: Įvairių rūšių konfliktų valdymas.
- Pratimai: Skirtingi konfliktų valdymo stiliai, konfliktų prevencija dirbant su suaugusiais migrantais.
- Grupės diskusija: Dažniausiai pasitaikantys konfliktų tipai.
- Grupės diskusija: Konfliktų priežastys.

3. Patirtinis mokymasis

- Praktinis užsiėmimas darbo vietoje, kai kyla konfliktas.
- Pratybos darbo vietoje: konfliktų valdymas dirbant su suaugusiais migrantais.
- Praktinės užduotys konfliktų prevencijai.

4. Formuojamasis vertinimas

- Konfliktų valdymas grupinės diskusijos metu.
- Konfliktų valdymo stilių aptarimas grupėje.
- Refleksija.
- Rašymo santrauka.

5. Apibendrinamasis vertinimas

- Viktorina (kiekybinis vertinimas).
- Savirefleksijos klausimai (kokybinis vertinimas).
- Įsivertinimas.
- Įsivertinimo apklausa (kokybinis vertinimas).

<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Modulis turi 4 mokymosi rezultatus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Besimokantysis gebės apibūdinti įvairias konfliktų dalis ir konfliktų eskalavimą. 2. Besimokantysis gebės apibūdinti konfliktų valdymo strategijas ir nurodyti, kokias strategijas taikyti įvairiose konfliktinėse situacijose. 3. Besimokantysis gebės nustatyti ir analizuoti bendras konfliktų priežastis ir kilmę dirbant su suaugusiais migrantais. 4. Besimokantysis gebės apibūdinti ir taikyti metodus ir strategijas, kaip išvengti konfliktų ir kaip juos spręsti dirbant su suaugusiais migrantais.
<p>Mokymosi turinys</p> <p>☐ Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>A tema - Įvadas į konfliktus ir jų valdymą</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 veikla, 3 val. savarankiško mokymosi - konflikto apibrėžimas, konflikto elementai ir konflikto eskalavimas. Priemonė: Teorinis pristatymas. - 2 veikla, 2 val. vadovaujamojo mokymosi - Konflikto eskalavimo atvejų scenarijai. Priemonės: Atvejo scenarijų rašymo instrukcija. <p>B tema Konfliktų valdymo ir mediacijos strategijos</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 veikla, 3 val. savarankiško mokymosi - konstruktyvus konfliktų valdymas, skirtingi konfliktų valdymo tipai. Priemonė: Teorinis pristatymas. - 2 veikla, 2 val. vadovujamasis mokymasis - Mokymasis bendradarbiaujant: Veiksniai, padedantys išvengti konfliktų Priemonė: Mokymosi bendradarbiaujant su kolegomis instrukcijos - 3 veikla, 2 val. vadovujamasis mokymasis - vaidmenų žaidimas: Įvairių rūšių konfliktų valdymas, priemonė: Vaidmenų žaidimo instrukcijos. - 4 veikla, 1 val. vadovujamasis mokymasis - Pratimas: Skirtingi konfliktų valdymo stiliai. Priemonė: Pratybų instrukcijos - 5 veikla, 4 h. Patirtinis mokymasis - Praktinės užduotys darbo vietoje, kai kyla konfliktas <p>C tema - Konfliktų priežastys ir kilmė bei veiksniai, kurie užkerta kelią konfliktams</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 veikla, 2 val. savarankiškas mokymasis - Žmogaus poreikiai, kurių nepatenkinus kyla nusivylimas, dažniausi konfliktų tipai,

	<p>veiksniai, kurie užkerta kelią konfliktams. Priemonė: Teorinis pristatymas.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 veikla, 1 val. vadovaujamas mokymasis, diskusija grupėje: Dažniausiai pasitaikantys konfliktų tipai dirbant su suaugusiais migrantais. Priemonės: Grupinės diskusijos instrukcija. - 3 veikla, 1 val. vadovaujamas mokymasis, diskusija grupėje: Bendrieji konfliktų tipai - 4 veikla, 1 val. vadovaujamas mokymasis, diskusija grupėje - Konfliktų priežastys. Priemonė: Grupinės diskusijos instrukcija - 5 veikla, 4 val. patirtinis mokymosi, Pratimas: konfliktų valdymas dirbant su suaugusiais migrantais - 6 veikla, 4 val. patirtinis mokymasis, Praktinės užduotys, skirtos konfliktų prevencijai
<p>Bibliografija</p>	<p>Jordan, Thomas (2015). <i>Konflikthantering i arbetslivet. Förstå, hantera och förebygg</i>. Malmö: Gleerups.</p> <p>Nilsson, Björn (2017). <i>Samspel i grupp. Introduktion till gruppdynamik</i>. Lund: Studentlitteratur.</p> <p>Pruitt, Dean G; Kim, Sung Hee (2004). <i>Social conflict: escalation, stalemate and settlement</i>. 3. ed. New York: McGraw-Hill</p> <p>Ydrén, Johan (2010). <i>Konflikthantering</i>. Stockholm: Forum för konstruktiv konflikthantering.</p> <p>Exercise by Thomas Jordan " Har din arbetsplats en problemlösande samarbetskultur?", from Jordan, Thomas (2015). <i>Konflikthantering i arbetslivet. Förstå, hantera och förebygg</i>. Malmö: Gleerups. Free to use.</p> <p>http://www.perspectus.se/tj/arbetsblad/2.1problemlosandekultur.pdf</p>

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Šiame mokymo modulyje sužinosite daugiau apie konfliktų ypatybes, jų eskalavimo būdus, priežastis ir kokius metodus bei priemones galima naudoti jiems valdyti. Išmoksite įvairių konfliktų valdymo strategijų ir sužinosite konkrečių priemonių, kaip konstruktyviai valdyti konfliktus dirbant su suaugusiais migrantais. Konfliktų ir jų valdymo teorijos apima skirtingus konfliktų tipus, konfliktų priežastis, konfliktų eskalavimą ir konfliktų valdymo teorijas, pavyzdžiui, ABC modelį. Visos teorijos yra aktualios ir susijusios su darbo su suaugusiais migrantais kontekstu, o tikslas - tobulinti žinias ir įgūdžius, kaip užkirsti kelią konfliktams ir taikyti konfliktų valdymą darbo kontekste.

Modulį sudaro trys dalys:

- Savarankiškas mokymasis - tai teorinė dalis, kurios tikslas - susipažinti su svarbiausiomis teorijomis ir žiniomis apie konfliktus, jų valdymą, konfliktų priežastis ir prevenciją.

- Vadovaujamas mokymasis, kai derinamas teorinis ir praktinis mokymasis, siekiant pagilinti teorinėje dalyje įgytas žinias.
- Patirtinis mokymasis - tai mokymasis, kai teorinėje dalyje įgytos žinios ir vadovaujamo mokymosi metu įgytos žinios pritaikomos praktiškai darbo vietoje ir realiame gyvenime.

3(A) Savarankiškas mokymasis (teorinė dalis) - teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji aspektai

Ši dalis prasidės kiekybiniu ir kokybiniu vertinimu, kuris bus pakartotas apibendrinamojo vertinimo metu, siekiant palyginti dalyvio žinias ir įgūdžius prieš mokymą ir po jo. Bus nagrinėjamos trys temos:

- A tema - Įvadas į konfliktus ir jų valdymą.
- B tema - Konfliktų valdymo ir mediacijos strategijos.
- C tema - Konfliktų priežastys bei veiksniai, kurie užkerta kelią konfliktams.

Įsivertinimo priemonės

1. Kiekybinis vertinimas:

1 klausimas	
Kuris iš šių teiginių yra teisingas, kalbant apie konfliktus?	
Teisingą atsakymą pasirašykite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Konfliktai visada yra destruktivūs ir sukelia stresą bei psichikos ligas.
( )	Gerai valdomi konfliktai gali būti konstruktyvūs.

2 klausimas	
Ką konflikto trikampyje reiškia "ABC"?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
( )	A = nuostatos B = atvirumas C = konfliktas
( )	A = priešiškus B = elgesys C = konfliktas
( )	A = nuostatos B = elgesys C = prieštaravimas

3 klausimas

Nurodykite bent keturis konflikto eskalavimo etapus.

>
>
>
>
>
>
>

4 klausimas

Kurie yra penki bendri sprendimo stiliai?

Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.

( )	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencija • Bendradarbiavimas • Kompromisas • Vengimas • Prisitaikymas
-----	---

( )	<ul style="list-style-type: none"> • Įtikinamas • Diplomacija • Projekcija • Bendradarbiavimas • Konkurencija
-----	--

5 klausimas

Kas teisinga kalbant apie konfliktų valdymą pagal ABC modelį, jei konflikto centre yra požiūris?

Pasirinkite vieną ar daugiau teisingų atsakymų iš toliau pateiktų atsakymo variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).

[ ]	Išklausykite ir pabandykite suprasti kito požiūrį.
-----	--

[ ]	Sutelkite dėmesį į prieštaravimą.
-----	-----------------------------------

[ ]	Sukurkite aiškia sistemą ir saugią atmosferą, kad galėtumėte aptarti prieštaravimus.
-----	--

[ ]	Pirmiausia atsiprašykite dėl savo elgesio.
-----	--

6 klausimas

Išvardykite septynis žmogaus poreikius, kurių nepatenkinus kyla nusivylimas.

>
>
>

>
>
>
>

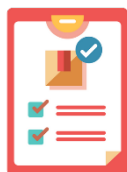
7 klausimas	
Kokie yra dažniausi konfliktų tipai?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pluso (+) arba minuso (-) simbolį.	
☐	Padėtis, elgsena, pasiskirstymas, struktūra
☐	Pasiskirstymas, padėtis, struktūra, elgsena, vertybės
☐	Vertybės, pasiskirstymas, elgsena

8 klausimas	
Užpildykite konfliktų prevencijos veiksmų teksto tarpelius	
Geras _____, kuriame jaučiame empatiją ir pagarbą....	
Nevertinkite _____ su dalyviais / suaugusiais migrantais	
Atviras _____, nustatyta ir aiški _____ sistema.	
Užtikrinkite dialogą, kad _____ ir kylantys konfliktai būtų sprendžiami ankstyvuoju etapu.	
Apibrėžkite bendrus vaidmenis, taisykles, tikslus ir _____.	

9 klausimas	
Ką daryti, jei nuolat kyla konfliktų?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pluso (+) arba minuso (-) simbolį.	
☐	Jūs leidžiate kilti savo jausmams, visos išraiškos yra gerai.
☐	Paaškinate, kad esate nusiminęs, ir prašote pertraukos.
☐	Jūs laikote savo jausmus viduje.

2. Savirefleksija (kokybinis vertinimas)	
	
Atsakykite į klausimus	
<ul style="list-style-type: none"> ● Su kokiais konfliktais susidūrėte dirbdami su suaugusiais migrantais ir kaip šiandien juos spręstumėte kitaip? ● Kaip manote, ar skirtingi migrantų poreikiai, kurie nėra tenkinami, turi įtakos konfliktų kilimui? ● Kaip sprendžiate konfliktus skirtingais jų etapais? ● Kaip manote, kokį konfliktų valdymą reikėtų taikyti dirbant su suaugusiais migrantais? 	

- Kaip bandėte išvengti konfliktų dirbdami su suaugusiais migrantais ir kaip galėtumėte patobulinti savo strategiją?

3. Įsivertinimas: Ar ugdytojas ir asociacija turi problemų dėl sprendimo kultūros ir bendradarbiavimo?

Apibraukite, jūsų manymu, tinkamiausią alternatyvą.

1. Problemų sprendimas

Kai kyla problemų ar susierzinimo, galiu būti tikras, kad konstruktyviu dialogu galime rasti gerą sprendimą.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1	2	3	4	5

2. Pagarba

Kai mano klientas studentas / suaugęs migrantas turi pastabų ir pageidavimų, gali tikėtis, kad su juo bus elgiamasi pagarbiai ir suinteresuotai.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1	2	3	4	5

3. Mokymasis

Mano asociacijai būdingas noras užtikrinti aukštos kokybės paslaugomis. Mes džiaugiamės nesutarimais ir kritiškais nuomonėmis, nes jos gali padėti tobulėti ir mokytis.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1	2	3	4	5

4. Prisitaikymas

Studentas/pilnametis migrantas gali pasitikėti, kad noriu būti paslaugus, jei jis/ji turi specialių pageidavimų ir poreikių dėl individualių gyvenimo sąlygų ir asmenybės skirtumų.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1	2	3	4	5

5. Žmogiškas susitikimas

Susitikime su suaugusiu migrantu mes susitinkame ir bendraujame kaip lygūs su lygiais, neatsižvelgdami į individualius gyvenimo sąlygų, asmenybės ir vaidmens skirtumus.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

6. Pirmiausia klausimai

Neskubu daryti skubotų išvadų apie kitus. Jei kas nors pasako ką nors, kas atrodo kvaila ar keista, pirmiausia paklausiu, kas buvo pasakyta.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

7. Tolerancija

Esu tolerantiškas, nes kartais žmonės klysta ir padaro klaidų, todėl suaugęs migrantas gali klysti ir kalbėti apie klaidas, nerizikuodamas būti pavadintas nekompetentingu.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

8. Noras keistis

Noriu užtikrinti aukštos kokybės verslą ir atsiduoti tam, ko reikia mūsų pasauliui. Todėl teigiamai vertinu darbo metodų ir prioritetų permąstymą bei keitimą.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

A tema - Įvadas į konfliktus ir jų valdymą

Mokymus apie konfliktų valdymą pradėsime nuo to, kad pagalvotumėte, kada paskutinį kartą patys su kuo nors konfliktavote. Rimtai ar nelabai. Tai gali būti konfliktas su kaimynu, šeimos nariu, kolega iš darbo, o gal su kuo nors iš šios grupės?

Yra daugybė konfliktų rūšių, tiek rimtų, skausmingų, tiek lengvų ir nereikšmingų. Minutėlę pagalvokite apie konfliktą, kurį esate patyrę. Kaip jis vyko? Kaip jautėtės? Ar konfliktas buvo išspręstas? Ar manote, kad jis buvo išspręstas gerai abiem pusėms?

(Prieš tęsdami kalbą, duokite grupei laiko pagalvoti).

Mokymų metu nepamirškite šios patirties, kad šiandien gautą informaciją galėtumėte susieti su kuo nors konkrečiu.

Konfliktai yra žmonių santykių, taigi ir kasdienio grupių gyvenimo dalis, nepriklausomai nuo to, ar grupėje vyrauja gera dinamika, ar ne. Jei konfliktai sprendžiami konstruktyviai, jie gali tapti teigiama pokyčių jėga tiek asmeniui, tiek grupei, tiek įmonei. Šiuose mokymuose sužinosite daugiau apie konfliktus ir jų kilimo būdus, įvairias konfliktų valdymo strategijas, taip pat praktinių patarimų, kaip konstruktyviai spręsti konfliktus. Mokymų tikslas - kad gebėtumėte konstruktyviai spręsti konfliktus, jei jie kiltų konkrečioje jūsų grupėje. Taip pat gausite pasiūlymų ir praktinių priemonių, kaip užkirsti kelią konfliktams grupėje.

Šioje mokymo sesijoje derinsime informatyvius mokymo komponentus su diskusijomis ir pratybomis mažesnėse tikslinėse grupėse ir visoje klasėje.

Konflikto apibrėžimas

Šis žodis gali būti apibrėžiamas kaip "susikirtimas" ir "susidūrimas". Konfliktai kyla, kai viena ar kelios šalys nori ko nors, ko kita šalis nenori duoti ar padaryti. Toks prašymų ir poreikių blokavimas sukelia nusivylimą - dėl to bent viena iš šalių bando daryti įtaką kitai šaliai, kad pasiektų savo tikslų, o kartu šalys retai kada nori išklaudyti viena kitos patirtį ar nuomonę.

Konfliktai:

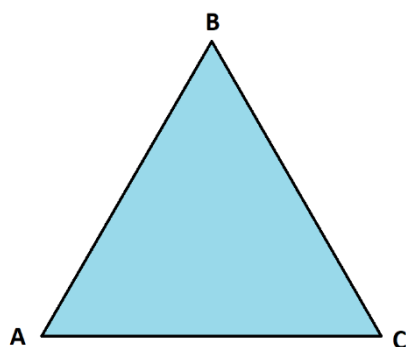
- Gali susidurti nuomonės, interesai, vertybės, tikslai, poreikiai, įpročiai ir asmenybės. Kuo didesnė ir įvairesnė grupė, tuo didesnė tikimybė, kad kils konfliktų.
- Gali būti ilgalaikiai arba trumpalaikiai, žodiniai arba fiziniai.
- Gali kilti tarp grupių, grupių viduje arba tarp atskirų asmenų.
- Jie gali būti destruktivūs ir neigiamai paveikti tiek žmones, tiek verslą, kai per ilgesnį laiką paūmėja ir nėra sprendžiami. Tokiais atvejais padaugėja fizinių ir psichinių ligų, o kartu pablogėja bendradarbiavimas, atsiranda intrigų, sumažėja atsidasavimas bendriems grupės tikslams, sumažėja verslo efektyvumas ir kokybė.
- "Konfliktai visada yra tokios situacijos, kai žmonės nori ką nors pakeisti, ir dažnai tai tampa potencialu postūmiui (...), kuris gali lemti daug gerų dalykų." (Šaltinis: Thomas Jordan, konfliktų valdymo tyrėjas)
- Jei su jais tinkamai elgiamasi, jie gali būti konstruktyvūs ir teigiami grupei. Konstruktyvus konfliktų valdymas gali užkirsti kelią stresui ir psichikos ligoms, taip pat stiprinti ir plėtoti santykius bei darbo metodus, nes galima mokytis, semtis naujų idėjų ir įžvalgų.
- Konfliktų nebuvimas gali būti pernelyg dominuojančio vadovo, didelio grupinio spaudimo visiems mąstyti ir veikti vienodai arba pernelyg monotoniškų darbo užduočių ženklas.

Konflikto elementai

Supraskite, iš ko susideda konfliktas:

ABC modelis parodo skirtingus konflikto elementus, o kartu vizualizuoja konflikto dinamiką ir konflikto raidą. Skirtingi kampai parodo, kaip konfliktuojančius žmones motyvuoja skirtingi aspektai. Konfliktas gali prasidėti bet kuriame kampe, o skirtingi elementai gali daryti įtaką vienas kitam, kad konfliktas paaštrėtų. Šią teoriją sukūrė taikos ir konfliktų tyrinėtojas Johan Galtung ir ją galima taikyti konfliktams tarp individų, grupių ir tautų.

Johan Galtung ABC modelis / konfliktų trikampis. Galtung yra norvegų profesorius, taikos ir konfliktų tyrinėtojas. Šį modelį jis sukūrė XX a. septintajame dešimtmetyje.

ABC modelį sudaro trikampis, kurio skirtingi kampai atspindi vieną konflikto aspektą.

Kampas A. Požiūris, emocijos ir mintys

Šis konflikto kampas atspindi šalių požiūrį viena į kitą. Požiūriui įtakos turi skirtingų šalių mintys ir jausmai apie save ir priešingą šalį, taip pat tai, kaip jos interpretuoja tai, kas sakoma ir daroma

konflikto metu. Šalys dažnai skirtingai suvokia ir išgyvena tai, kas ir kodėl įvyko, - ir ši patirtis konflikto eigoje gali keistis. Požiūriui įtakos turi ir pačių šalių patirtis bei normos, susijusios su tuo, kaip reikėtų būti ir elgtis. Šalių motyvacija ir įsipareigojimas išspręsti konfliktą taip pat turi įtakos kampui A.

Konfliktai sukelia emocijas, o emocijos skatina konfliktus. Emocijos gali užvaldyti konfliktą, jei joms leisime. Konflikto metu pasitaiko, kad priešinga pusė vaizduojama kaip priešas arba karikatūrizuojama su pernelyg neigiamomis savybėmis. Dažnai esame linkę neigiamą kitų elgesį aiškinti kaip nulemtą jų asmenybės trūkumų, o ne kaip kažką, ką lėmė išorinės aplinkybės. Stiprūs jausmai verčia mus perdėti tai, ką patiriame, ir lengviau klaidingai interpretuoti. Kai esame pikti, mums taip pat sunku suabejoti savo patirtimi. Jei konflikte daug dėmesio skiriama šiam kampui, gali būti, kad ginčytini dalykai buvo nustumti į antrą planą, o pati priešinga pusė laikoma pagrindine problema.

Pavyzdys: Asmenį A erzina asmuo B, nes jis dažnai pertraukinėja ir daug kalba per kiekvieną susitikimą. Asmuo A mano, kad B yra blogas komandos žaidėjas, visažinis ir arogantiškas žmogus.

Kampas B. Elgesys.

Šis konflikto aspektas yra susijęs su šalių elgesiu, t. y. kaip šalys bendrauja ir elgiasi konflikto metu. Jis apima veiksmus - tai, ką darome ir ko nedarome, taip pat tai, ką sakome žodžiu ir išreiškiame kūno kalba. Piktdžiuga, veido išraiška, gestai ir laikysena daro didesnę įspūdį nei tai, ką sakome. Kūno kalba sudaro 60 proc., balsas - 30 proc. ir žodžiai - 10 proc.

Konfliktai gali sukelti nemalonius jausmus, baimę ir nerimą. Kai kurie žmonės šiuos jausmus išgyvena išsisukinėdami, vengdami, teisindamiesi, neigdami arba bėgdami nuo konflikto. Kiti pereina į kontrpuolimą ir su pykčiu bei agresija konfrontuoja su priešinga šalimi.

Kai šalis nori apginti savo poziciją, dažnai naudojamos stiprios emocinės išraiškos. Poreikis išlaikyti savo įvaizdį ir pasitikėjimą savimi kartais tampa svarbesnis už santykius su kitais žmonėmis. Gynybinis elgesys apsunkina konfliktų valdymą ir dalyvaujančių šalių bendravimą. Elgesys paprastai keičiasi konflikto eigoje
konfliktas gali paaštrėti. Be to, daugelis žmonių savo elgesį suvokia kaip neišvengiamą atsaką, kurį priverčia priešingos pusės elgesys, o ne kaip abipusę abiejų pusių veiksmų ir reakcijų sąveiką.

Pavyzdys: Asmuo A nesako asmeniui B, kad nesijaučia gerbiamas, kai B pertraukinėja ir perima iniciatyvą per susitikimus. Tačiau asmuo A akimis veria asmenį B, kai taip nutinka, o po susirinkimo asmuo A eina kalbėtis su kitais grupės žmonėmis apie tai, kad B per susirinkimus visada yra toks egocentriškas.

Kampas C. Fakto klausimas, faktinė aplinkybė, iš angliško žodžio "conflict"

Kampas C susijęs su ginču, t. y. faktiniu dviejų šalių prieštaravimu. Faktinis klausimas yra logiškas ir bendras konflikto pradžios taškas. Faktinį klausimą sudaro nesuderinami dviejų šalių prašymai ir poreikiai, ir jis ne visada yra aiškus ar akivaizdus. Konflikte gali būti keli faktiniai klausimai - tai gali būti veiksnys, prisidedantis prie konflikto eskalavimo. Dažniausiai pasitaikančių konflikto rūšių sąrašė (žr. pirmiau) pateikiami tipiški konflikto faktinių klausimų pavyzdžiai.

Pavyzdys: Asmuo A mano, kad asmuo B per susitikimus pertraukinėja ir neatidžiai klausosi. Faktinis klausimas susijęs su poreikiu jaustis gerbiamu ir vertinamu asmeniu grupėje.

Konflikto eskalavimas

Konflikto etapų supratimas:

Nors visi konfliktai yra unikalūs, yra bendrų įvykių, kurie skatina konfliktą, ir įvykių, kurie jį stabdo, dėsningumų. Šie elgesio modeliai paprastai atsiranda mums patiems jų nesuvokiant - mes reaguojame, užuot veikę, o tai reiškia, kad konfliktinėse situacijose dažnai turime tam tikrus elgesio modelius, prie kurių grįžtame. Konfliktas paaštrėja, kai patiriame, kad nesulaukiame palaikymo savo norams ir prašymams, ir palaipsniui vis galingesnėmis priemonėmis paveikiame priešingą pusę.

Žinodami, kaip konfliktai paaštrėja, galite pasiruošti priemonių, kaip konstruktyviai suvaldyti konfliktą. Atpažindami požymius, kad konfliktas pradeda aštrėti, galite sąmoningai atsisakyti destraktyvaus elgesio ir užkirsti kelią konflikto eskalavimui.

Skirtingi eskalavimo tipai:

Emocijų eskalavimas: Mes susijaudiname ir kurį laiką elgiamės blogiau, bet paskui vėl nurimstame. Šie konfliktai yra laikini; jie greitai sumažėja ir retai kada padaro nuolatinę žalą santykiams.

Požiūrio keitimas: Konflikto metu elgesys palaipsniui blogėja, mūsų požiūris į priešingą pusę ir suvokimas apie ją tampa vis aštresnis ir atkaklesnis. Neigiamas požiūris į priešingą šalį apsunkina ir mažina motyvaciją konstruktyviai valdyti konfliktą. Konfliktus, kurių metu šalys pakeitė požiūrį viena į kitą, taisyti užtrunka ilgiau ir reikalauja aktyvių visų dalyvių pastangų. Todėl, nepaisant konflikto, turėtumėte būti atsargūs, kad nesugadintumėte savo santykių su kitais žmonėmis.

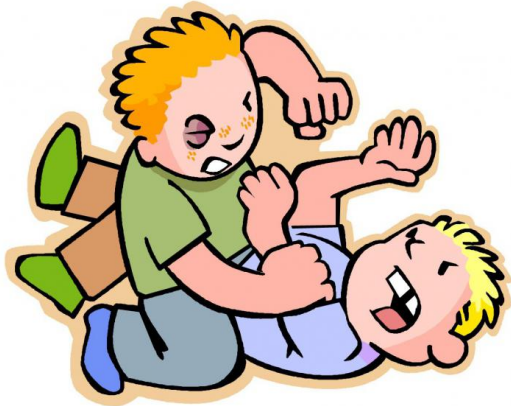
Dabar galite pagalvoti apie paskutinį konfliktą, kuriame dalyvavote, ir apsvarstyti, kokią konflikto eskalavimo modelio etapą pasiekėte tame konflikte.

Septyni eskalavimo kopėčių etapai

Eskalavimo kopėčios rodo, kaip konfliktai eskaluojami etapais. Panašiai laipsniškai vyksta ir konflikto deeskalacija. Konflikte dalyvaujančios šalys gali būti skirtinguose etapuose. Čia

apžvelgsime įvairius eskalavimo etapus ir kartu pateiksime pasiūlymų, kaip elgtis, kad konfliktas būtų sprendžiamas kiekviename etape.

1. Įtampa
2. Suasmeninimas
3. Konflikto aštrėjimas
4. Veiksmas
5. Priešų įsivaizdavimas
6. Atviras priešiškusumas
7. Atsiskyrimas

1 etapas: įtampa
Konfliktas sutelktas į prieštaravimą.

Veiksmas:

- Apibrėžkite faktinį klausimą; ar konfliktas yra bendras visoms susijusioms šalims?
- Sutikite, kad priešinga pusė gali turėti kitokią, skirtingą situacijos patirtį.
- Sutelkite dėmesį ir atskirkite faktinį klausimą nuo asmens.
- Paaškindite dalykus ir pagrįskite savo argumentus asmeniškai. Pavyzdžiui, sakykite: "Kai dirbame, man reikia ramybės ir tylos, kad galėčiau susikaupti", o ne "Tu erzina, kai šnekiesi".

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

2 etapas: suasmeninimas

Kitos šalies kaltė ir asmuo tampa svarbesni už prieštaravimą. Asmeniniai išpuoliai ir gynyba labiau emociškai įtraukia šalis į konfliktą. Pradeda formuotis požiūrio pokyčiai ir mažėja pasitikėjimas. Kyla prestižo klausimas, o šalys nori ne tik išspręsti konfliktą, bet ir jį laimėti.

Veiksmas:

- Grįžkite prie faktinio klausimo ir sutelkite dėmesį į jį.
- Atsiprašykite ir atsitraukite, jei užsipuolėte asmeniškai.
- Perkelkite dėmesį nuo kitų į save. Pavyzdžiui, sakykite "Aš manau / jaučiuosi", o ne "Yra daug žmonių, kurie mano, kad tu...".
- Išreikšdami savo nuomonę nevartokite apibendrinimų, pavyzdžiui, "visą laiką, visada, niekada, žmonės, vienas", kaip, pavyzdžiui, "Jūs visada vėluojate".
- Priimkite vienas kito skirtumus.

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

3 etapas: konflikto aštrėjimas

Konflikte išryškėja daugiau klausimų ir problemų, kai dėmesys atitraukiamas nuo pirminio prieštaravimo ir sutelkiamas į priešingą pusę kaip asmenį. Į konfliktą įtraukiama daugiau problemų, kad būtų galima priešingą šalį įsprausti į rėmus. Dažnai tai gali būti senos problemos, kurios nebuvo tokios svarbios, kai santykiai su kita puse buvo geresni.

Veiksmas:

- Sutelkite dėmesį į pradinį faktinį klausimą arba alternatyvią konflikto sritį.
- Toliau nebandykite spręsti kelių lygiagrečiai išryškėjusių problemų.
- Šiame etape patartina pasitelkti trečiąją (neutralią) šalį, kuri tarpininkautų ir vadovautų konflikto valdymui.

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

4 etapas: veiksmas - šalys nustoja bendrauti viena su kita

Jei bus leista tęsti 3 etapą, šalys laikys tolesnį bendravimą beprasmiu. Niekas nesiklauso vienas kito, o diskusija sukasi uždarame rate. Socialinė sąveika sumažėja, jei konfliktas tęsiasi ilgesnį laiką. Kai nebendraujame žodžiu, daugiau dėmesio skiriama kūno kalbai ir elgesiui. Daugėja nesusipratimų ir neigiamų interpretacijų. Kalbame vienas apie kitą, o ne vienas su kitu. Bergždžios, beprasmės kalbos, apkalbos suburbia žmones į grupes, o aplinkiniai gali būti skatinami pasirinkti pusę ir prisijungti prie konflikto. Šiame etape šalys yra labiau pasiryžusios veikti nepateisindamos savo ketinimų kitai šaliai. Toks elgesys dažnai suvokiamas kaip baudžiamasis ir įžeidžiantis.

Veiksmas:

- Tęskite arba pradėkite bendrauti su priešinga šalimi.
- Paaiškinkite savo veiksmų ketinimus, kad būtų išvengta neteisingų interpretacijų.
- Šiame etape labai padeda trečioji (neutrali) šalis.
- Kad padėtumėte į konfliktą įsitraukusiems aplinkiniams, turėtumėte išlaikyti neutralumą. Skatinkite šalis susitikti ir bendrauti, užuot užėmę poziciją ar klausęsi nesąžiningų kalbų.

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

5 etapas: priešiška įsivaizdavimas

Šiame etape neigiamas priešingos pusės įvaizdis tampa tiesa. Kitas žmogus dabar suvokiamas kaip piktas ir kvailas žmogus, ir žmogus nebesuvokia, kad pats neigiamai interpretuoja priešingą pusę. Suvokimas yra perdėtas ir be niuansų. Požiūrio pasikeitimas yra faktas, kuris pririša partnerius prie jų nuomonės. Konfliktą reikia laimėti bet kokia kaina - priešinga pusė pasiduos, pralaimės ir atsiprašys. Tam tikra savikontrolė išlieka dėl baimės apsijuokti prieš aplinkinius, tačiau pasitikėjimo savimi ir vilties dėl tarpusavio supratimo ir solidarumo nebelieka. Konfliktas yra rimtas ir atima daug energijos.

Veiksmas:

Šiame etape šalys yra priklausomos nuo trečiosios (neutralios) šalies pagalbos.

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

6 etapas: Atviras priešiškus

Šiame etape priešinga pusė suvokiama kaip objektas, o ne kaip individas, kuris, kaip ir jis pats, kenčia nuo konflikto. Šalys atvirai demonstruoja savo neigiamas nuostatas. Tai gali pasireikšti atviru puolimu, grasinimais, žeminančiu įžeidinėjimu arba fiziniu smurtu.

Veiksmas:

- Šiame etape šalys yra priklausomos nuo trečiosios (neutralios) šalies pagalbos. Tai paskutinė galimybė suvaldyti konfliktą.
- Net ir tada, kai konflikto neįmanoma išspręsti, galima spręsti konfliktinę situaciją. Nustatykite pozicijas apibrėždami, ko skirtingos šalys nori ir ko nenori, taip pat, ko šalys yra pasirengusios atsisakyti.

Eskalacija: Konfliktas pereina į kitą etapą, kai kas nors pradeda elgtis taip, kaip kita šalis mano esant nepriimtina.

7 etapas Atsiskyrimas

Šalys nebegali likti toje pačioje aplinkoje. Viena iš jų iš dalies pabėga arba yra išstumama. Taip gali atsitikti, kai kas nors savanoriškai palieka asociaciją arba yra priverstas pasitraukti.

Svarbiausias dalykas, norint sustabdyti eskalavimą ir užkirsti jam kelią, yra bendravimas tarpusavyje. Išklauskite, kad suprastumėte vienas kitą. Priimkite, kad jūsų nuomonės gali skirtis.

Šaltinis: Johan Ydrén, Thomas Jordan.

Paklauskite grupės:

- Ar atpažįstate eskalavimo kopėčių etapus? Ar konfliktas eskalavosi šia tvarka, ar pasuko kita linkme?

B tema Konfliktų valdymo ir mediacijos strategijos

Konfliktų valdymas

Iki šiol kalbėjome apie bendrus konfliktų šaltinius, konfliktų tipus ir konflikto elementus bei etapus. Dabar galime pereiti prie to, kaip galima konstruktyviai valdyti konfliktą.

Aiškiai ir organizuotai sprendžiant konfliktus sukuriama geras ir sveikas grupės klimatas. Tokiais atvejais konfliktai gali būti stiprinantys ir teigiami grupei. Potencialiai kūrybinga jėga ugdo ir žmones, ir verslą. Konstruktyvus konfliktų valdymas užkerta kelią stresui ir psichikos ligoms, neutralizuoja bendraamžių spaudimą ir slopinančias normas, kad visi turi mąstyti ir elgtis vienodai. Jei jie gerai valdomi, potencialiai gali rūpintis keliais grupės interesais, o kartu burti bendruomenę ir kurti grupės solidarumą.

<https://prezi.com/p/ietaxei4vkho/konfliktai-ju-sprendimas-ir-valdymas/>

Ką reiškia konstruktyvus konfliktų valdymas?

Konstruktyvus konfliktų valdymas reiškia, kad iš konflikto pasimokysite ir imsitės reikiamų priemonių, kad išspręstumėte esmines problemas, dėl kurių kilo konfliktas. Atsižvelgiant į tai, nėra jokių garantijų, kad visus konfliktus pavyks išspręsti taip, kad visos suinteresuotos šalys būtų

patenkintos, tačiau konfliktų valdymo įgūdžiai vis dėlto gali būti labai naudingi ir turėti didelę reikšmę (Jordan 2015, 10).

Konfliktų valdymas pagal ABC modelį / konfliktų trikampį

Nagrinėdami konflikto elementus, kalbėjome apie ABC modelį / konfliktų trikampį. (Parodykite paveikslėlį su apibendrinamaisiais punktais prie kiekvieno kampo). Dabar grįšime prie šio modelio, tačiau šį kartą gilinsimės į tai, kaip galima spręsti konfliktą, daugiausia dėmesio skirdami įvairiems konflikto aspektams.

Žvelgdami į konfliktą iš skirtingų konflikto trikampio kampų, galite susidaryti bendrą konflikto vaizdą ir pamatyti, kurioje konflikto dalyje yra geriausios sąlygos pradėti konstruktyviai valdyti konfliktą. Pirmasis žingsnis - nustatyti, kur konfliktas yra skirtingų ABC modelio kampų atžvilgiu. Ar dėmesys sutelktas į faktinį klausimą (prieštaravimą), elgesį ar emocijas ir požiūrį?

Kai konflikto objektas yra požiūris:

Jei konflikto centre yra neigiamos nuostatos ir emocijos, šalys turi pakeisti savo požiūrį viena į kitą.

- Pripažinkite, kad konfliktas egzistuoja, ir žiūrėkite į jį kaip į bendrą šalių problemą.
- Daugiausia dėmesio skirkite aiškios saugios ir palankios atmosferos sukūrimui prieš pradėdami svarstyti fakto (prieštaravimo) klausimą.
- Klausykitės ir stenkitės suprasti kito požiūrį. Tai būtina konflikto sprendimo sąlyga.
- Klauskite, kodėl galvojate ir jaučiatės taip, kaip galvojate, ir pabandykite tai išreikšti žodžiais, nors tai gali būti sunku.

Kai konfliktas susijęs su elgesiu:

Jei konfliktas pasižymi destruktiviu dalies ar vienos iš šalių elgesiu, pirmiausia reikėtų sumažinti ir nutraukti destruktivų elgesį.

- Atsiprašykite ir atsitraukite, jei užsipuolėte asmeniškai.
- Pasistenkite sutelkti dėmesį į faktinį klausimą - tegul šalys žodžiais įvardija, su kuo iš tikrųjų susijęs konfliktas.
- Vadovaukitės patarimais dėl konfliktų, daugiausia dėmesio skirdami požiūriui.

Kai konfliktas sutelktas į faktinį klausimą (prieštaravimą):

Jei nei elgesys, nei emocijos nesustiprėjo ir neišsiplėtė, yra gera proga pradėti nuo faktinio klausimo.

- Jei prieštaravimas nėra akivaizdus ar aiškiai išreikštas, pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kokie pagrindiniai poreikiai ir interesai, dalyvaujančių šalių nuomone, nėra tenkinami. Įprasta turėti lūkesčių, kad kiti žmonės suprastų, kaip žmogus galvoja ir jaučiasi, tačiau apie tai nepranešama.
- Išdrįskite būti aiškūs ir kalbėti apie savo poreikius ir mintis, net jei tai nepatogu ar sunku.
- Klausykitės ir stenkitės suprasti kito požiūrį.

Konfliktų valdymo stiliai

Kiekvienas konfliktas yra unikalus, o žmonės elgiasi skirtingai. Nepaisant to, žmonės linkę spręsti konfliktus pagal penkis konfliktų stilius. Konfliktų stilius galima suskirstyti į kategorijas pagal skalę, kurioje nurodoma, kiek viena šalis rūpinasi savo interesais (vertikaliąją ašį) ir kitos šalies interesais (horizontaliąją ašį):

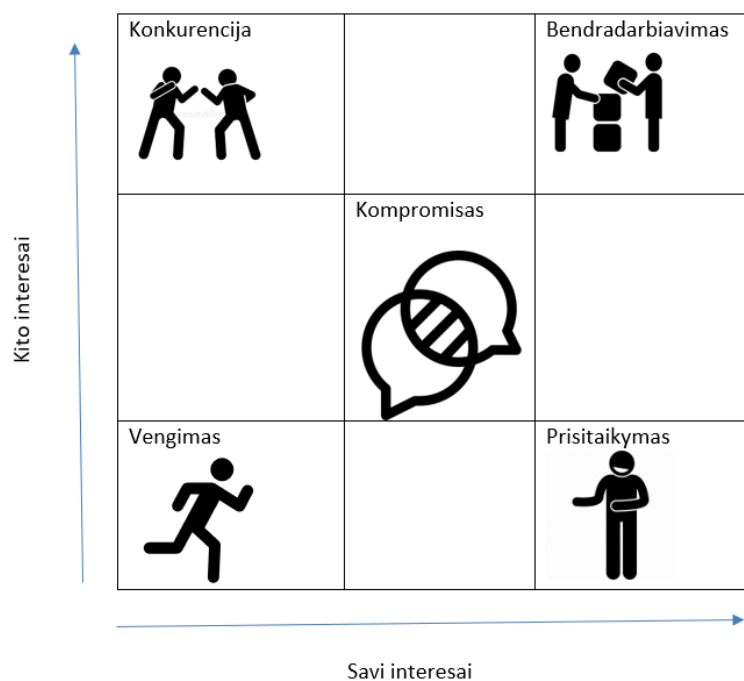
Konkurencija

Bendradarbiavimas

Kompromisas

Vengimas

Prisitaikymas

Skirtingais konflikto etapais žmonės gali maišyti konflikto stilius. Tačiau priklausomai nuo įpročių, patirties ir asmenybės daugelis žmonių linkę teikti pirmenybę vienam ar dviem konfliktų valdymo stiliams, o ne kitiems. Svarbi konstruktyvaus konfliktų valdymo dalis - įsisąmoninti ir suprasti savo ir kitų elgesį konfliktų metu.

Konkurencija

Tai reiškia, kad:

- Viena šalis rūpinasi tik savo interesais ir stengiasi laimėti konfliktą.

Trūkumai

- Jei kita šalis taip pat naudoja konkuruojantį stilių, gali kilti eskalacija.

- Kitų žmonių poreikiai ir interesai užgožiami, todėl pagrindinė problema gali išlikti ir vėliau peraugti į naują konfliktą.
- Gali sukurti blogą grupės klimatą ir neigiamai paveikti santykius.

Tinka:

- Kai reikia priimti greitus sprendimus arba krizių atvejais, kai reikia imtis skubių veiksmų.
- Kai vadovas tai daro siekdamas nutraukti konfliktus, kurių neįmanoma išspręsti dialogu ar diskusijomis.

Vengimas:

Tai reiškia, kad:

- Viena šalis ignoruoja konfliktą, vengia jo, juokiasi iš jo arba fiziškai išsina iš jo, tikėdamasi, kad jis išnyks savaime.
- Viena šalis atideda svarbius klausimus.
- Viena šalis remiasi formaliomis taisyklėmis, kad išspręstų konfliktą (beasmenis valdymas).

Trūkumai:

- Viena šalis nepaiso savo ir kitos šalies interesų.
- Konfliktas išlieka ir gali paaštrėti, jei jam bus leista tęstis.

Tinka:

- Dėl nereikšmingų ar periferinių klausimų ir (arba) problemų.
- Kai neigiamos konfliktų valdymo pasekmės yra didesnės už naudą.
- Kai prieš priimant sprendimą dėl konflikto reikia daugiau informacijos.
- Kai yra kitų problemų, kurioms reikia teikti pirmenybę, ir jei konflikto valdymą galima atidėti.

Kompromisas

Tai reiškia, kad:

- Šalys pradeda derybas, kurių metu pasiekiamas priimtinas, bet ne idealus sprendimas. Šalys duoda ir ima, bet nė viena negauna to, ko nori, nors visko ir neparanda.
- Sprendimas teisingas.

Trūkumai:

- Nė vienos iš šalių poreikiai ir interesai nėra visiškai patenkinti.
- Nebūtinai tiria ar sprendžia konflikto priežastis.

Tinka:

- Kai konkuruoti ir bendradarbiauti nepavyksta.
- Kai šalys dėl skubos priežasčių nori pasiekti veiksmingą sprendimą. Kompromisas nereikalauja ilgesnio konflikto aptarimo ar nagrinėjimo.
- Suteikti šiek tiek erdvės atsikvėpti konflikto metu, tikintis bendro sprendimo.

Prisitaikymas

Tai reiškia, kad:

- Viena šalis prisitaiko prie priešingos šalies norų ir nepaiso savo interesų.

Trūkumai:

- Viena šalis vienybę vertina labiau nei svarbių problemų ir klausimų sprendimą.
- Viena šalis nepaiso savo interesų.

Tinka:

- Kai viena šalis supranta, kad kita šalis yra teisi klausimo ar ginčo metu.
- Kai klausimas yra svarbesnis kitam nei sau pačiam.
- Kai santykių darna laikoma svarbesne už asmenines pažiūras ir nuomonę.

Bendradarbiavimas

Tai reiškia, kad:

- Viena šalis labai rūpinasi abiejų šalių interesais ir stengiasi rasti tokį sprendimą, kuris, visų suinteresuotų šalių nuomone, atitiktų jų poreikius. Pagrindinių poreikių paieška.
- Suteikia konstruktyvaus konfliktų valdymo įgūdžių.

Trūkumai:

- Laiko sąnaudos.

Tinka:

- Kai yra laiko ir kai šalys nori rasti visiems tinkamą sprendimą.
- Kai du požiūriai yra vienodai svarbūs ir kompromisas yra neįmanomas.

C tema - Konfliktų priežastys ir kilmė, kada ir kokie veiksniai užkerta kelią konfliktams

Žmogiškieji poreikiai, kurie sukelia nusivylimą, kai yra blokuojami ir nepatenkinami:

Sąžiningumas

Pasitikėjimas

Pagarba

Patvirtinimas	Suprantamumas	Stimuliacija
Protingas darbo krūvis	Solidarumas	Autonomija

- Pagarba - ar jaučiuosi gerbiamas?
- Pasitikėjimas - ar pasitikiu savo grupės nariais ir užduotimi?
- Patvirtinimas - ar mano rezultatai pakankamai geri?
- Suprantamumas - ko iš manęs tikimasi?
- Stimuliacija - ar tobulėju atlikdamas užduotis, ar jos man įdomios ir malonios?
- Autonomija - ar man suteikta teisė daryti įtaką ir kontroliuoti?
- Solidarumas - ar jaučiuosi susijęs su kitais grupės nariais?
- Protingas darbo krūvis - ar darbo situacija yra tvari?

Dažniausiai pasitaikantys konfliktų tipai:

- *Pasiskirstymo konfliktas* - Kaip grupėje turėtų būti paskirstytas laikas ir ištekliai? Pasiskirstymo konflikto metu šalys nesutaria dėl to, kaip turėtų būti paskirstytos užduotys ir kiek laiko jos gali užtrukti.
- *Pareigų konfliktas* - Kaip turėtų būti paskirstyti vaidmenys ir atsakomybė? Kam turėtų būti priskirtas geresnis / blogesnis vaidmuo ar užduotis? Kieno žodis turi didžiausią svorį? Esant vaidmenų konfliktams, tik viena šalis gali arba privalo priimti vaidmenį / atsakomybę.
- *Struktūros konfliktas* - Kokios sistemos, prioritetų tvarka ir procedūros taikomos? Struktūrinių konfliktų metu šalys nesutaria dėl tvarkos asociacijoje / versle. Pavyzdžiui, tai gali būti susiję su organizacijos struktūra, delegavimo tvarka, įgaliojimais, sprendimų priėmimo procesais, tikslais ir metodais.
- *Elgesio konfliktas* - kaip turėtume elgtis? Kokie bendravimo stiliai ir būdai įsipareigoti laikomi gerais?
Elgesio konfliktai yra susiję su grupės normomis. Kuris elgesio būdas yra priimtinas, o kuris - ne, tiek atsižvelgiant į darbo užduotis, tiek į grupės narius, tiek į kitus, esančius už asociacijos ribų. Pavyzdžiui, kiek atsakomybės asmuo prisiima už užduotis, darbo tempą ir elgesį su kitais.

- *Vertybių konfliktas* - kas svarbu asociacijos nariams? Kas yra teisinga ar neteisinga, kas veikia, o kas ne?

Vertybinių konfliktų atveju dalys nesutaria, kokia perspektyva turėtų būti pagrindinis asociacijos principas. Nariai gali patirti, kad dėl laiko stokos ar išteklių trūkumo jiems neleidžiama daryti to, ką jie laiko savo veiklos esme (tai, kas skatina ar teikia malonumą).

Konfliktų prevencijos veiksniai

Nors konfliktai gali būti konstruktyvūs, tai nėra dalykas, kurį reikėtų skatinti. Konfliktų kyla daugumoje grupių, tačiau jų galima išvengti, jei sukuriamas geras darbo klimatas. Konfliktams kelią užkerta šie veiksniai:

- Geri santykiai, kai jaučiame empatiją ir pagarbą vienas kitam. Santykiai vystosi, kai pažįstame vienas kitą. Nenuvertinkite kavos pertraukėlių ar socialinės veiklos su kitais grupės / asociacijos nariais.
- Atviras bendravimas - nustatytos ir aiškios bendravimo sistemos. Pavyzdžiui, tai gali būti apibrėžta bendrai surašytomis susirinkimų taisyklėmis. Užtikrinkite, kad būtų sukurtas dialogo forumas, kad įtampa ir prasidedantys konfliktai būtų sprendžiami ankstyvame etape. Pavyzdžiui, tai galėtų vykti kaip reguliarios apskritojo stalo diskusijos, susijusios su valdybos posėdžiais.
- Klausymasis ir pastangos suprasti vienas kitą.
- Aiškūs ir bendri tikslai mažina konkurenciją grupėje. Ar visi sutaria, kokia yra misija, kokie yra tikslai ir kaip jų pasiekti? Reguliariai priminkite grupei apie tikslus ir misiją. Švęskite pasiektus tikslus ir projektus, tai sukuria grupės solidarumą.
- Apibrėžkite vaidmenis, taisykles ir lūkesčius grupėje.

3.(B) Vadovaujamas mokymasis

Sąvokos, teorijos ir pagrindiniai aspektai: skirtingi konfliktų tipai ir konfliktų valdymas, konfliktų priežastys, konfliktų eskalavimas, konfliktų prevencijos veiksniai. Tai apima: atvejo scenarijų, mokymąsi bendradarbiaujant, vaidmenų žaidimą, pratybas ir grupines diskusijas.

A tema: Atvejų scenarijai: Konflikto eskalavimas:

Instrukcijos:

Dirbkite poromis. Kiekvienas užrašo tam tikro etapo konfliktą (neminėkite etapo) - iš savo patirties arba išgalvotą.

Poros keičiasi užrašais, o kitas asmuo bando nustatyti, kurioje stadijoje yra konfliktas.

Pakartokite ir aptarkite, kaip elgtis skirtingose konflikto situacijose ir etapuose.

Pagalbinė priemonė: "Septyni konflikto eskalavimo žingsniai" iš teorinės dalies.

B tema: Vaidmenų žaidimas: skirtingi konfliktų valdymo stiliai

Instrukcijos:

Kiekvienai porai priskirkite po raidę (A arba B) ir duokite po vieną vaidmens kortelę. Ant kortelių užrašyti skirtingi konfliktų valdymo stiliai, kuriais dabar poros ketina vadovautis. Kiekviena pora gauna perskaityti konflikto scenarijų ir tada pabandyti jį išspręsti pagal jiems priskirtus konfliktų valdymo stilius.

Po 5 minučių diskusija nutraukiama. Porai duodama nauja vaidmens kortelė, ir dabar jie bandys išspręsti konfliktą naudodami naują konfliktų valdymo stilių.

Praėjus dar 5 minutėms, vaidmenų žaidimas nutraukiamas ir vyksta bendra visos klasės diskusija. Kaip skirtingos poros mano, kad konfliktą pavyko išspręsti pirmą kartą? Ar viskas vyko kitaip, kai jos gavo naujas vaidmenų korteles? Jei taip, kodėl? Kokias vaidmenų korteles jie turėjo? Kokie veiksniai buvo lemiami sprendžiant konfliktą tais atvejais, kai poros pavyko? Kurie veiksniai buvo svarbiausi tais atvejais, kai konflikto išspręsti nepavyko?

Vaidmenų žaidimo kortelės

Prisitaikymas

Viena pusė prisitaiko prie priešingos pusės norų ir nepaiso savo interesų.

Vengimas

Viena pusė stengiasi konfliktą ignoruoti, iš jo pasijuokti, jo išvengti ir atidėti.

Kompromisas

Viena šalis stengiasi rasti priimtina sprendimą, kad būtų iš dalies patenkinti abiejų šalių interesai. Nė viena iš dalyvaujančių šalių negauna to, ko nori, ir nepraranda visko.

Konkurencija

Viena šalis rūpinasi tik savo interesais ir stengiasi laimėti konfliktą.

Bendradarbiavimas

Viena šalis labai rūpinasi abiejų šalių interesais ir stengiasi rasti tokį sprendimą, kuris, visų suinteresuotų šalių nuomone, atitiktų jų poreikius. Pagrindinių poreikių paieška.

Konflikto scenarijus:

Asociacijoje suplanuokite ir ruoškitės renginiui. Pastatykite scena, įrenkite apšvietimą ir papuoškite renginio vietą.

Pasiskirstykite vaidmenimis. Asmuo A pastebi, kad užduotys pagal lytį yra stereotipiškai paskirstytos vyrams ir moterims. Asmuo A atkreipia grupės dėmesį, kad jei asociacijoje norime laikytis demokratijos ir normų kritikos dvasios, turėtume perskirstyti užduotis taip, kad jos nebūtų stereotipinės pagal lytį.

Asmuo B su tuo nesutinka ir mano, kad kiekvienas turėtų atlikti tas užduotis, kurios jam labiau patinka. Kas gali būti demokratiškiau nei iš tikrųjų pasirinkti užduotį, kurią ruošiamės susidomėję?

Pabandykite išspręsti konfliktą remdamiesi savo vaidmens kortele ir konfliktų valdymo stiliumi.

Apibendrinimas

- Ką atsakė visi grupės nariai? Ar atsakymai skiriasi? Jei taip, koku (-iais) būdu (-ais)?
- Kaip galime pagerinti bendradarbiavimo kultūros patirtį? Kokių konkrečių priemonių gali imtis grupė, kad pagerintų problemų sprendimo kultūrą?

B ir C temos: Skirtingi konfliktų valdymo stiliai, konfliktų prevencija dirbant su suaugusiais migrantais

Instrukcijos:

Konsultavimo ir (arba) mokymo srityje gebėjimas perprasti žmones ir greitai suprasti, su kuo bendraujate, yra neįkainojamas įgūdis. Tai paverčia jūsų susitikimą su klientu galimybe užčiuopti galimą problemą / grėsmę / galimybę ir kaip ją reikia spręsti. Tai vienas iš profesinių santykių pagrindų. Būdami mokytojas, susidursite su įvairių tipų klientais. Net jei jie priklauso tai pačiai grupei "suaugusieji migrantai", jų kilmė, asmenybės ir patirtis skiriasi. Gebėjimas nustatyti, su kuo turite reikalų, leidžia sukurti tinkamą strategiją, kad maksimaliai pagerintumėte bendravimą su jais.

Mokytojas turėtų pateikti bendrą bendravimo su klientais aprašymą ir paaiškinti, kad kiekvienas klientas, net ir priklausydamas tai pačiai tikslinei grupei, turi skirtingas paskatas, poreikius ir galimybes.

Dalyviai kviečiami papasakoti apie situaciją, kai jiems teko spręsti visiškai skirtingus konfliktus, ir papasakoti, kaip jie sprendė šias situacijas. Jie kviečiami remtis savo patirtimi iš kasdienio bendravimo su klientais ir palyginti bendrus bei skirtingus požiūrius ir atsakymus.

Apibendrinimas

- Po smegenų šturmo pokalbio instruktuojantis mokytojas išdalina dažniausiai pasitaikančius konfliktus ir būdus, kaip įprastai į juos reaguojame.
- Grupės diskusija apie strategijas ir patarimus, kaip elgtis su skirtingais klientais. Mokytojas skatina dalyvius pasisakyti šiomis temomis:
- Kokios yra svarbios sąlygos, kad būtų galima daugiau sužinoti apie atskirus klientus?
- Kaip specialistai galėtų pasirūpinti šiomis sąlygomis?
- Instruktuojantis mokytojas aiškina, kad mokytojai turėtų dirbti orientuodamiesi į klientą, atsižvelgdami į konkrečius jo poreikius ir galimybes.

C tema: Grupės diskusija - Dažniausiai pasitaikantys konfliktų tipai

Instrukcijos:

Dirbkite grupėse. Visi sudaro dažniausiai pasitaikančių konfliktų tipų sąrašą, remdamiesi savo darbo su suaugusiais migrantai patirtimi. Jei įmanoma, pateikite konflikto, susijusio su kiekvienu iš skirtingų tipų, pavyzdį (iš savo patirties arba įsivaizduojamą). Išvardykite juos nuo 1 iki 5.

Palyginkite su kitais grupės nariais ir aptarkite. Taikykite išmoktas konfliktų valdymo strategijas ir aptarkite, kaip elgtis pagal skirtingus scenarijus.

Pareigų
konfliktas

Struktūros
konfliktas

Pasiskirstymo
konfliktas

Elgesio
konfliktas

Vertybių
konfliktas

C tema: Grupės diskusija - Konfliktų priežastys

Instrukcijos:

- Pakartokite žmogaus poreikius, kurių nepatenkinus kyla nusivylimas, iš teorinės dalies.

Klausimai grupei:

- Ar atpažįstate save? Galite pamąstyti, ar turite asmeninę patirtį, kai patyrėte nusivylimą kuriuo nors iš pateiktų pavyzdžių.
- Kaip manote, ar tai taikytina suaugusiems migrantams jų situacijoje?
- Kas pasikeis mūsų pačių elgesyje su suaugusiais migrantai ir jūsų mokyme ir (arba) vadovavime, jei atsižvelgsite į šiuos dalykus.

C tema: Konfliktų prevencijos veiksniai

Instrukcijos:

Pakartokite penkis svarbius veiksnius, padedančius išvengti konfliktų. Kaip galite tai pritaikyti savo, kaip pedagogo, darbo situacijoje. Kiekvienas parašo sąrašą su konkrečiais pasiūlymais, remdamasis savo patirtimi arba pasiūlymais. Kiekvienas pristato tai grupei, o kiti pateikia grįžtamąjį ryšį. Toliau grupėje aptarkite su pasiūlymais susijusius iššūkius ir galimybes.

Pagalbinė priemonė: "Veiksniai, užkertantys kelią konfliktams" iš teorinės dalies.

3.(C) Patirtinis mokymasis

A, B ir C temos: Praktinės užduotys darbo vietoje, kai kyla konfliktas

Instrukcijos:

- Grįžę į savo darbo vietą, šiame pratime rasite dvylika konstruktyvaus konfliktų valdymo žingsnių:
1. Pripažinkite ir sutikite, kad kyla konfliktas. Žvelkite į konfliktą kaip į bendrą užduotį, kurią reikia konstruktyviai išspręsti. Atminkite, kad konfliktai gali paskatinti teigiamus pokyčius.
  2. Konfliktą spręskite kuo anksčiau - tai sudaro geresnes sąlygas išspręsti konfliktą, kol jis nesustiprėjo ir nepradėjo eskaluoti.
  3. Žmonės gali užimti gynybinę poziciją, tikėdamiesi, kad bus suprasti, ir bijodami, kad jų poreikiams ir interesams iškilis grėsmė. Todėl dialoge turėtumėte sukurti erdvę pasitikėjimui ir saugumui, nustatydami pokalbio rėmus, pvz:
    - Gerbiame vieni kitus, net jei nesutinkame vieni su kitais.
    - Nuoširdžiai pasakojame, kaip jaučiamės ir ką galvojame.
    - Nepertraukdami leidžiame vienas kitam baigti kalbėti.
    - Tikslas - išspręsti konfliktą be tolesnio eskalavimo.
  4. Diskutuokite akis į akį ir leiskite visoms šalims pasisakyti.

- Sąžiningai ir aiškiai išsakykite savo mintis ir emocijas.
- Pradėkite nuo savęs ir laikykitės savo nuomonės bei emocijų. Sakykite "Aš manau / jaučiu", o ne "Yra daug žmonių, kurie mano, kad...".
- Atskirkite fakto klausimą nuo asmens. Sakykite: "Man reikia ramybės, kai dirbame individualiai, ir man trukdo tavo šnekos", o ne "Tu man trukdai, kai šnekiesi".
- Nenaudokite apibendrinimų, tokių kaip "visą laiką, visada, niekada, žmonės, kažkas", kaip, pavyzdžiui, "Tu visada vėluoji".
- Niekada negalvokite už priešingą pusę. Vietoj to turėtumėte tiesiogiai paklausti asmens, ką jis galvoja ir jaučia. Laikykitės faktų.

5. Konflikto metu dažnai elgiamės ir reaguojame iš įpročio - atminkite, kad neprivalote elgtis taip, kaip paprastai elgiatės.

- Akimirką suvaldykite savo emocijas ir pagalvokite, kaip norite elgtis šioje situacijoje. Ką aš jaučiu? Kodėl taip jaučiuosi? Ar noriu taip jaustis ir reaguoti? Norint išvengti konflikto eskalavimo, svarbu priminti sau, kad yra konstruktyvių konflikto sprendimo būdų.

Ar bijote konfliktų?

- Išgryninkite konfliktą - žiūrėkite į jį kaip į bendrą užduotį, kurią galima išspręsti ir kuri gali duoti teigiamų rezultatų.
- Spręskite problemą. Jei apsimesite, kad problema neegzistuoja, arba paprasčiausiai ją užglaistysite, konfliktas neišnyks. Iš dalies tai sukelia jums nereikalingų kančių, o iš dalies gali sukelti trintį grupės dinamikoje, kuri gali turėti neigiamą poveikį visai grupei.
- Atminkite: "Jūs nesugadinsite nuotaikos, nuotaika jau sugadinta".

Ar „sprogstate“ konfliktų metu?

- Konfliktai dažnai sukelia tunelinį matymą, o jei esame supykę, mums dažnai sunku suabejoti savo patirtimi. Nepasiduokite norui atkeršyti dar blogesniu elgesiu, jei priešinga pusė elgėsi blogai.
- Paaškindite, kad esate susijaudinęs, ir paprašykite pertraukos nusiraminti, jei jums sunku kontroliuoti savo emocijas ir reakcijas.

6. Sutarkite dėl fakto klausimo. Išstirkite konflikto prieštarumą, leisdami skirtingoms šalims išklaudyti, pakartoti ir apibendrinti kitos šalies patirtį. Svarbu turėti bendrą konflikto supratimą.

- Užduokite patikslinamųjų klausimų, pvz: "Ar teisingai supratau, jei...? ir "Ar norite pasakyti, kad...?".
- Stenkitės nepertraukinėti vienas kito. Jei norite pakeisti, papildyti, pataisyti ar patvirtinti aiškinimą, geriau jį pataisyti vėliau.
- Stenkitės klausytis, kad suprastumėte priešingą pusę, užuot įtikinėję ją, kad esate teisus. Išklaudyti ir būti išklausytam suteikia pagarbą ir padeda susitaikyti.

7. Priimkite ir gerbkite tai, kad kitas asmuo turi kitokį požiūrį į situaciją. Mūsų unikalus patirties, poreikių ir vertybių bagažas daro įtaką mūsų supratimui ir interpretacijai, taip pat ir mūsų konflikto sprendimo būdai.

8. Atsiprašykite, kai to reikia. Pripažinkite savo klaidas.
9. Ar yra kokių nors strateginių dokumentų arba bendrų taisyklių, kuriomis galima remtis? Nuoroda į aiškias taisykles gali palengvinti konfliktų valdymą.
10. Kreipkitės pagalbos į trečiąją (neutralią) šalį, kuri galėtų vadovauti diskusijai, jei derybos nutrūko arba jei konfliktas paaštrėjo iki tokio lygio, kad negalite judėti į priekį spręsdami konfliktą.
11. Sukurkite rašytinį veiksmų planą su konkrečiomis priemonėmis ir tikslais. Svarbu nustatyti galutinį terminą, iki kada veiksmų planas turi būti įgyvendintas.
  - Sutarkite dėl konfliktų valdymo tikslo.
  - Aptarkite siūlomus sprendimus ir įvertinkite juos pagal tai, kiek jie realūs ir įgyvendinami.
  - Įvertinkite, kaip sekėsi įgyvendinti veiksmų planą ir spręsti konfliktą. Ar konfliktas išspręstas? Ar problemos išnyko? Ar liko dar kas nors, ką reikia apgalvoti ir kuo reikia pasirūpinti?
12. Kai konflikto nepavyksta išspręsti, galima apdoroti konfliktinę situaciją. Išsiaiškinkite pozicijas apibrėždami, ko nori skirtingos šalys, ko jos nenori ir ko gali atsisakyti, ir nustatykite ribas, ką galima toleruoti.

"Nepamirškite, kad konfliktų valdymui reikia praktikos, o kai konfliktai sukelia tunelinį matymą, turime sustoti ir priminti sau, kad yra ir kitų būdų veikti" (Johan Ydren).

B ir C temos: Pratybos darbo vietoje: konfliktų valdymas dirbant su suaugusiais migrantais

Instrukcijos:

Mokytojas skiria 45 minutes pasiruošimo laikui, per kurį galima pasikartoti teorinių užsiėmimų metu įgytas žinias.

- Mažose grupelėse dalyviai nusakys kultūrinius skirtumus tarp vieno ar dviejų individualių klientų, atvykusių iš kitos šalies, ir priimančiosios šalies, ir nurodys, kokio pobūdžio konfliktai dažniausiai kyla susitikus su ugdytoju.
- Aptarkite didelėje grupėje, ar jie atpažįsta aprašytus konfliktus iš savo patirties.
- Mokytojas palengvina diskusiją naudodamasis šiais klausimais:
  - Išanalizuokite vieno iš savo klientų ir savo šalies kultūrinius skirtumus
  - Kokie dažniausiai kyla konfliktai?
  - Kalbant apie koučingą, kaip manote, ar konkrečios žinios yra svarbesnės atsižvelgiant į kultūrinę aplinką? Kodėl? Kodėl ne?

- Apibendrinkite, kaip pasirinktumėte spręsti skirtingus konfliktus.

Grįžtamasis ryšys ir kartojimas

Žmonės, dirbantys integracijos srityje susiduria su asmenimis, turinčiais skirtingą kultūrinę aplinką. Modelis rodo, kad kartais mes nesuvokiame, kokią įtaką mūsų bendravimui daro mūsų pačių kultūrinis paveldas ir (arba) mūsų bendravimo būdas. Todėl jis padeda pažvelgti į žmones iš kitos perspektyvos, prireikus pasiūlyti paramą ir paaiškinimus.

A, B ir C temos: praktinės užduotys, kaip užkirsti kelią konfliktams

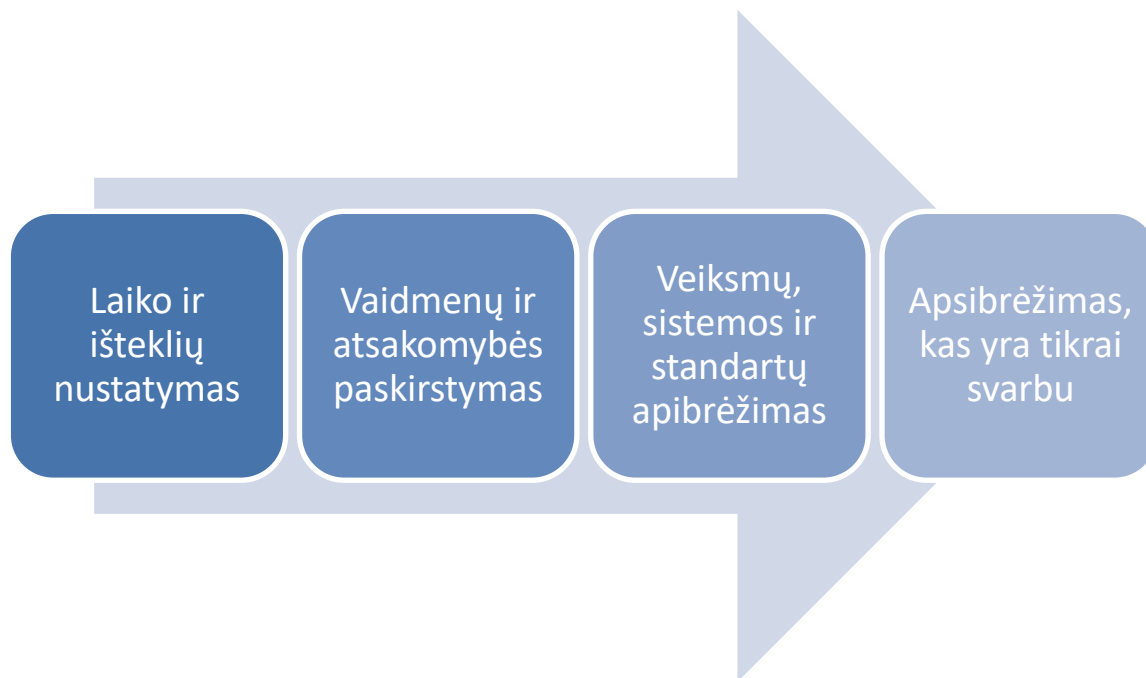
Instrukcijos:

Užkirskite kelią dažniausiai pasitaikantiems konfliktų tipams atlikdami šias užduotis. Prie kontrolinio sąrašo galite grįžti ir kitais atvejais, tačiau patariame apsispręsti, kada aptarsite atitinkamą punktą, kad įsitikintumėte, jog jis bus atliktas. Tai svarbus žingsnis siekiant pagerinti darbo klimatą grupėje ir sukurti pagrindą gerai veikiančiai grupei klestėti. Viską dokumentuokite raštu ir laikykite jį tokioje vietoje, prie kurios visi galėtų prieiti.

- Nustatykite, kaip grupėje ir tarp jūsų ir suaugusio migranto turėtų būti paskirstomas laikas ir ištekliai, kad būtų išvengta paskirstymo konfliktų.
- Nustatykite, kaip turėtų būti paskirstyti vaidmenys ir atsakomybė, turėtų būti aišku, kas ką daro ir kokias pareigas apima kiekvienas vaidmuo, kad būtų išvengta vaidmenų konfliktų.
- Nustatykite, kokios procedūros, sistemos ir standartai jums taikomi. Tai turėtų apimti taisykles, reglamentuojančias, kaip elgiamės vieni su kitais grupėje / tarp jūsų ir suaugusio

migranto, taip pat taisykles, reglamentuojančias, kaip elgiamės vieni su kitais už grupės ribų. Sutarkite, kokio įsipareigojimo tipo tikimasi iš narių ir kokie bendravimo stiliai taikomi, kad būtų išvengta struktūrinių konfliktų.

- Apibrėžkite, kas svarbu jūsų grupei ir (arba) suaugusiam migrantui. Užrašykite darbo tikslus, paskirtį ir viziją. Kokiu požiūriu reikėtų vadovautis? Kas yra teisinga ar neteisinga, gera ar bloga? Bendra vizija padeda išvengti vertybinių konfliktų.

4. Formuojamasis vertinimas

Grupės diskusija: Aptarkite grupės požiūrį į konfliktų valdymą.

Klausimai grupei (savirefleksija arba diskusija poromis):

- Ką paprastai darote, kai kyla konfliktas? Ar esate kalbėję apie tai, kaip tai daryti? Ar turite savų konfliktų valdymo strategijų?
- Kodėl naudinga mokėti spręsti konfliktus? Ar tai svarbu?
- Kokią svarbiausią konfliktų valdymo pamoką išsinešate su savimi?

Grupės diskusija: Skirtingi konfliktų valdymo stiliai

Klausimai grupei (savirefleksija arba diskusija poromis):

- Ar esate linkę naudoti tam tikrą konfliktų valdymo stilių?
- Ar mėgstate naudoti skirtingus konfliktų valdymo stilius, priklausomai nuo situacijos ir vaidmens (darbe, namuose ar priklausomai nuo skirtingų santykių)?
- Ar kuris nors iš konfliktų valdymo stilių yra lengvesnis ar sunkesnis? Kodėl?

Refleksija:

- Skirtingose situacijose tinka skirtingi konfliktų valdymo stiliai. Praktika ir skirtingų stilių naudojimas suteikia daugiau galimybių prisitaikyti prie situacijos.
- Jei esate linkę visada rinktis tam tikrus konfliktų valdymo stilius, tai gali riboti jūsų gyvenimą ir santykius.
- Kai kitą kartą įsitrauksite į konfliktą, sustokite ir pagalvokite, ar taip norite jaustis, reaguoti ir elgtis. Galite aktyviai reflektuoti, kritiškai peržiūrėti ir iš dalies pakeisti savo mintis, emocijas, įpročius, automatines reakcijas ir elgesį. Galima praktikuoti savęs suvokimą ir iš naujo išmokti įprastų impulsyvių veiksmų.
- Dar kartą galite pagalvoti, ar grupėje jau esate turėję konfliktą, susijusį su kuriuo nors iš minėtų tipų. Svarbu šį apmąstymą nešiotis su savimi, kad galėtumėte toliau spręsti neišspręstus konfliktus arba užkirsti kelią panašiams ateityje.

Rašymo santrauka:

Dirbkite poromis. Parašykite 100 žodžių santrauką apie tai, ką sužinojote per mokymus. Perskaitykite ją kitam asmeniui ir aptarkite.

- Kas buvo svarbiausia?
- Kas naujo?
- Kokias idėjas norėtumėte pakeisti savo vadovavimo ir (arba) mokymo, organizacijos ir individualiu lygmeniu?

Apibendrinamasis vertinimas

Įsivertinimo priemonė

Kiekybinis vertinimas:

1 klausimas

Kuris iš šių teiginių yra teisingas, kalbant apie konfliktus?	
Teisingą atsakymą pasirašykite skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Konfliktai visada yra destruktivūs ir sukelia stresą bei psichikos ligas.
( )	Gerai valdomi konfliktai gali būti konstruktyvūs.

2 klausimas	
Ką konflikto trikampyje reiškia "ABC"?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
( )	A = nuostatos B = atvirumas C = konfliktas
( )	A = priešiškus B = elgsena C = konfliktas
( )	A = nuostatos B = elgsena C = prieštaravimas

3 klausimas	
Nurodykite bent keturis konflikto eskalavimo etapus.	
>	
>	
>	
>	
>	
>	
>	
>	

4 klausimas	
Kurie yra penki bendri sprendimo stiliai?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
( )	<ul style="list-style-type: none"> ● Konkurencija ● Bendradarbiavimas ● Kompromisas ● Vengimas ● Prisitaikymas
( )	<ul style="list-style-type: none"> ● Įtikinamas ● Diplomacija ● Projektavimas ● Bendradarbiavimas ● Konkurencija

5 klausimas	
Kas teisinga kalbant apie konfliktų valdymą pagal ABC modelį, jei konflikto centre yra požiūris?	
Pasirinkite vieną ar daugiau teisingų atsakymų iš toliau pateiktų atsakymo variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
☐	Išklausykite ir pabandykite suprasti kito požiūrį.
☐	Sutelkite dėmesį į prieštaravimą.
☐	Sukurkite aiškia sistemą ir saugią atmosferą, kad galėtumėte aptarti prieštaravimus.
☐	Pirmiausia atsiprašykite dėl savo elgesio.

6 klausimas	
Išvardykite septynis žmogaus poreikius, kurių nepatenkinus kyla nusivylimas	
>	
>	
>	
>	
>	
>	
>	
>	

7 klausimas	
Kokie yra dažniausi konfliktų tipai?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
☐	Padėtis, elgsena, pasiskirstymas, struktūra
☐	Pasiskirstymas, padėtis, struktūra, elgsena, vertybės
☐	Vertybės, pasiskirstymas, elgsena

8 klausimas	
Užpildykite konfliktų prevencijos veiksmų teksto tarpelius	
Geras _____, kuriame jaučiame empatiją ir pagarbą....	
Nevertinkite _____ su dalyviais / suaugusiais migrantais	
Atviras _____, nustatyta ir aiški _____ sistema.	
Uztikrinkite dialogą, kad _____ ir kylantys konfliktai būtų sprendžiami ankstyvajame etape.	
Apibrėžkite bendrus vaidmenis, taisykles, tikslus ir _____.	

9 klausimas	
Ką daryti, jei nuolat kyla konfliktų?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
☐	Jūs leidžiate savo jausmams ateiti, visos išraiškos yra gerai.
☐	Paaiškinate, kad esate nusiminęs, ir prašote pertraukos.

( ) Jūs laikote savo jausmus viduje

Savirefleksija (kokybinis vertinimas)

Atsakykite į klausimus:

- Su kokiais konfliktais susidūrėte dirbdami su suaugusiais migrantais ir kaip šiandien juos spręstumėte kitaip?
- Kaip manote, ar skirtingi migrantų poreikiai, kurie nėra tenkinami, turi įtakos konfliktų kilimui?
- Kaip manote, kokį konfliktų valdymą reikėtų taikyti dirbant su suaugusiais migrantais?
- Kaip bandėte išvengti konfliktų dirbdami su suaugusiais migrantais ir kaip galėtumėte patobulinti savo strategiją?

Įsivertinimas: Ar mokytojas ir asociacija turi problemų sprendimo ir bendradarbiavimo kultūrą?

Apibraukite, jūsų manymu, tinkamiausią alternatyvą.

1. Problemų sprendimas

Kai kyla problemų ar susierzinimas, galiu būti tikras, kad konstruktyviu dialogu galime rasti gerą sprendimą.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1			4	5

2

3

2. Pagarba

Kai mano klientas studentas / suaugęs migrantas turi pastabų ir pageidavimų, gali tikėtis, kad su juo bus elgiamasi pagarbiai ir suinteresuotai.	Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
	1			4	5

2

3

3. Mokymasis

Mano asociacijai būdingas noras užtikrinti aukštos kokybės veiklą. Mes džiaugiamės nesutarimais ir kritiškais požiūriais, nes jie gali padėti tobulėti ir mokytis.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai teisinga
1	2	3	4	5

4. Pristatymas

Studentas/pilnametis migrantas gali pasitikėti, kad noriu būti paslaugus, jei jis/ji turi specialių pageidavimų ir poreikių dėl individualių gyvenimo sąlygų ir asmenybės skirtumų.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

5. Susitikimas kaip žmogaus su žmogumi

Susitikime su suaugusiu migrantu mes susitinkame ir bendraujame kaip lygūs su lygiais, neatsižvelgdami į individualius gyvenimo sąlygų, asmenybės ir vaidmenų skirtumus.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

6. Pirmiausia klausiamė

Neskubu daryti skubotų išvadų apie kitus. Jei kas nors pasako ką nors, kas atrodo kvaila ar keista, pirmiausia paklausiu, kas buvo pasakyta.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

7. Tolerancija

Esu tolerantiškas, nes kartais žmonės klysta ir padaro klaidų, todėl suaugęs migrantas gali klysti ir kalbėti apie klaidas, nerizikuodamas būti pavadintas nekompetentingu.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

8. Noras keistis

Noriu užtikrinti aukštos kokybės veiklą ir atsiduoti tam, ko reikia mūsų pasauliui. Todėl teigiamai vertinu darbo metodų ir prioritetų pervertinimą bei keitimą.

Visiškai netiesa	Retais atvejais tiesa	Iš dalies tiesa	Iš esmės tiesa	Visiškai tiesa
1	2	3	4	5

2. Mokymosi sritis Lygybė

2.1 mokymosi tema. Nešališkumas

1. Įvadas

Modulio tikslas - atsisakyti šališko asmenų, dirbančių su žemo išsilavinimo imigrantais, elgesio ir veikti remiantis nešališku požiūriu individo, grupės ir organizacijos viduje. Taip siekiama užmegzti sveiką bendravimą su pabėgėliais, imigrantais ir prieglobsčio prašytojais priimančiose šalyse ir pagerinti gaunamų paslaugų kokybę.

Mokymosi programą sudaro 25 valandos mokymosi, iš kurių 7,30 valandos skiriamos savarankiškam mokymuisi, 7,30 valandos – vadovaujama mokymuisi ir 10 valandų – patirtiniam mokymuisi. Joje taip pat yra formuojamojo vertinimo ir apibendrinamojo vertinimo priemonių.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 2.1.	
Modulio pavadinimas	Mokymosi sritis Lygybė - nešališkumas
Modulio tikslai	Šio skyriaus tikslas - supažindinti žmones su šališku žemo išsilavinimo imigrantų elgesiu ir ugdyti nešališką supratimą šiuo klausimu. Taip siekiama socialiai ir ekonomiškai integruoti pabėgėlius, migrantus ir prieglobsčio prašytojus priimančiose šalyse, dalyvaujančiose projekte.
Būtinios modulio sąlygos	Dalyviai turi patirties dirbant su suaugusiais imigrantais ir nori padidinti savo savimonę šioje srityje.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų (25 valandos) - Savarankiško mokymosi valandos (7 val. 30 min.) - Vadovaujamo mokymosi valandos (7 val. 30 min.) - Patirtinio mokymosi valandos (10 valandų)
Modulio turinys	Modulį sudaro 5 komponentai. 1. Teorinis (savarankiškas mokymasis) Teorinio modulio tikslas - pagilinti žinias apie neutralumo, diskriminacijos, objektyvumo ir šališkumo sąvokų apibrėžimą, šališko

	<p>elgesio priežastis ir tipus, atvirumą skirtumams ir nešališkumą (taikoma mokytojams, dirbantiems su suaugusiais imigrantais).</p> <p>2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)</p> <p>Remiantis individualaus mokymosi metu įgyta patirtimi, informacija apie nešališkumą bus papildyta naujais metodais ir šaltiniais, taip pat bus parengtas vadovas. Planuojama įgytas žinias pritaikyti ir išbandyti. Mokymosi metu bus prašoma stebėti rezultatus ir ieškoti problemų sprendimų.</p> <p>3. Patirtinis mokymasis</p> <p>Tikimasi, kad dalyvis įgis patirties, įtvirtindamas žinias ir mokymąsi apie nešališkumą per eksperimentinį mokymąsi.</p> <p>4. Formuojamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Duomenų analizė siekiant patikrinti rezultatus. ● Grįžtamasis ryšys apie esė ● Grįžtamasis ryšys apie veiklą <p>5. Apibendrinamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Esė ● Viktorina
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pripažinti, kad visi žmonės gali naudotis žmogaus teisėmis. 2. Dirbant su imigrantais laikytis nešališko požiūrio. 3. Suprasti, kad skirtumai yra įvairovė. 4. Vengti diskriminuojančių žodžių, posakių ir elgesio.
<p>Mokymosi turinys</p> <p>☐ Mokymosi /mokymo veikla</p>	<p>A tema. Kokia yra nešališkumo sąvoka?</p> <p>Temos tikslas: Aprašoma pagrindinė nešališkumo sąvoka ir kai kurie pagrindiniai principai, taikomi dirbant su imigrantais.</p> <p>A.1 veikla. Teorijos apie nešališkumą pristatymas</p> <p>Savarankiškas mokymasis (2 val.):</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys.

- Savarankiško mokymosi užduotis

**A.2 veikla. Grupės diskusija apie nešališkumą
Vadovaujamas mokymasis (1 val. 30 min.):**

Priemonės:

- Klausimai diskusijai

A.3 veikla. Stebėjimas ir bendravimas su institucija, organizacijų asociacija ir kt.

Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):

Priemonės:

- Patirtinio mokymosi vadovas.
- Savarankiško mokymosi medžiaga:

Integrity and Impartiality, Barbara Herman, The Monist Vol. 66, No. 2, Integrity and Purity in Art and Morals (April, 1983), p. 233-250.

<https://www.jstor.org/stable/27902803>

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- Impartiality, T. Jollimore, Stanford Encyclopedia of Philosophy.

<https://plato.stanford.edu/entries/impartiality/#:~:text=Atsižvelgiant%20tikimybę%20identifikuoti%20kiekvieną%20asmenį%20yra%20vieno%20svarbus.>

- Ethics and Impartiality, John Cottingham, Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition Vol. 43, No. 1, Jan. 1983, pp. 83-99.

<https://www.jstor.org/stable/4319575>

- The Possibility of Impartiality, William Lucy, Oxford Journal of Legal Studies, Volume 25, Issue 1, Spring 2005, pp. 3–31.

<https://academic.oup.com/ojls/article-abstract/25/1/3/1598135?login=false>

B tema. Nešališkumo sritys

Temos tikslas: Paaiškina ir analizuoja nešališkumo sąvoką ir pagrindinius principus darbo su imigrantais kontekste.

Paaiškina ir analizuoja, kas riboja nešališkumą, atsižvelgiant į kitų kultūrų suvokimą/ pirmenybės teikimą kitoms kultūroms/ lūkesčius dėl migrantų kultūros.

B.1 veikla. Teorijos apie nešališkumo sritis pristatymas

Savarankiškas mokymasis (1 val. 30 min.):

Priemonės:

- Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys.

B.2 veikla. Dalijimasis nešališkumo pavyzdžiais ir patirtimi.

Vadovaujamas mokymasis (2 val.):

Priemonės:

- Klausimai, skirti pasidalinti patirtimi ir pavyzdžiais.

B.3 veikla. Kūrybinė drama - parašykite savo istoriją

Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):

Priemonės:

- Veiklos organizavimo vadovas
- Grįžtamojo ryšio apie veiklą vadovas

C tema. Nešališkumo problemos

C.1 veikla. Teorijos apie nešališkumo problemas pristatymas

C.1. Diskriminacija

C.1.1. Lytis

C.1.2. Rasė arba etniškumas

C.1.3. Religija

C.1.4. Pilietybė

C.1.5. Amžius

C.1.6. Diskriminacija dėl negalios

C.2. Kultūra

Temos tikslas: Identifikuoja ir kritiškai parodo, kaip savo paties šališkumas ir išankstinės nuostatos gali paveikti įžvalgumą ir profesinę veiklą.

C.2 veikla. Filmo („The Best of Enemies“) aptarimas.

Vadovaujamas mokymasis (2 val.):

- Filmo aptarimas

Priemonės:

- Veiklos vadovas

	<p>C.3 veikla. Atvejo analizė apie nešališkumo praktiką. Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Atvejo analizė <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiklos vadovas <p>D tema. Kaip galiu išlikti nešališku?</p> <p>Temos tikslas: Tikslingai parenka ir pritaiko įvairius metodus, kad palaikytų nešališkumą bendraujant su imigrantais.</p> <p>Atpažįsta ir įveikia nešališkumo problemas organizacijoje ir bendruomenėje bei organizuoja intervencijas nešališkumui palaikyti.</p> <p>D.1 veikla. Teorijos apie tai, kaip galime išlikti nešališki pristatymas. Savarankiškas mokymasis (1 val. 30 min.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teoriniai pranešimai (1 val. 30 min.) <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Savarankiško mokymosi vadovas (savarankiško mokymosi tikslai, klausimai). - Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindinės sąvokos, bendrieji matmenys. <p>D.2 veikla. Nešališkumo darbo vietoje pavyzdžių aptarimas grupėse Vadovaujamas mokymasis (2 val.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grupės diskusija (2 val.) <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiklos vadovas <p>D.3 veikla. Jei būtumėte teisėjas? Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jei būtumėte teisėjas? (2 val. 30 min.) <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiklos vadovas

<p>Bibliografija</p>	<p>Priedas</p> <p>Aslan, A. (2017). International Migration And Muslim Women (In European Context). <i>Batman University Refereed Journal of Islamic Sciences Faculty</i>, Vol 1/Issue 1, November, 2021, http://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12402/161</p>
-----------------------------	---

[7/ULUSLARARASI%20G%C7%96VE%20M%20SL%20MAN%20KADINLAR%20%20%28Avrupa%20Balam%20nda%29%5b%23335837%5d-337203.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.studocu.com/pt-br/document/universidade-federal-de-pernambuco/engenharia-de-sistemas-de-informacao/7/ULUSLARARASI%20G%C7%96VE%20M%20SL%20MAN%20KADINLAR%20%20%28Avrupa%20Balam%20nda%29%5b%23335837%5d-337203.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Canadian Judicial Council, Ethical Principles for Judges, November, 2021, [https://cjc-](https://cjc-ccm.ca/cmslib/general/news_pub_judicialconduct_Principles_en.pdf)

[ccm.ca/cmslib/general/news_pub_judicialconduct_Principles_en.pdf](https://cjc-ccm.ca/cmslib/general/news_pub_judicialconduct_Principles_en.pdf)

Cottingham, J. (1983). Ethics and Impartiality. *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, Vol. 43, No. 1, pp. 83-99.

<https://www.jstor.org/stable/4319575>

Herman, B. (1983). Integrity and Impartiality, *The Monist*, Vol. 66, No. 2, 233-250,

<https://www.jstor.org/stable/27902803>

Jollimore, T. (2021). Impartiality. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*,

<https://plato.stanford.edu/entries/impartiality/#:~:text=The%20plausibility%20of%20identifying%20the,every%20person%20is%20equally%20important.>

Lane, J. (2022). Impartiality. *Journal of Research in Philosophy and History*, Vol. 5, No. 1, November, 2021,

https://www.researchgate.net/publication/357679024_Impartiality

Lucy, W. (2005). The Possibility of Impartiality. *Oxford Journal of Legal Studies*, Volume 25, Issue 1, pp. 3–31.

<https://academic.oup.com/ojls/article-abstract/25/1/3/1598135?login=false>

StuDocu, Module 10 Reason and Impartiality as Requirements for Ethics, November, 2021, <https://www.studocu.com/ph/document/batangas-state-university/ethics/lecture-notes-10-reason-and-impartiality-as-requirements-for-ethics/15956176>

<https://www.studocu.com/ph/document/batangas-state-university/ethics/lecture-notes-10-reason-and-impartiality-as-requirements-for-ethics/15956176>

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Trumpa turinio apžvalga ir sudarytas mokymosi planas.

Dirbdami su suaugusiais imigrantais išmoksite neutralumo strategijų ir įgysite konkrečių priemonių, kaip valdyti diskriminaciją. Teorinio modulio tikslas - pagilinti žinias apie neutralumo, diskriminacijos, objektyvumo ir šališkumo sąvokų apibrėžimą, šališko elgesio priežastis ir tipus, atvirumą skirtumams ir nešališkumą (taikoma mokytojams, dirbantiems su suaugusiais imigrantais). Visos temos yra aktualios ir susijusios su darbo su suaugusiais imigrantais kontekstu, o tikslas - ugdyti žinias ir įgūdžius, kad galėtume užkirsti kelią šališkam elgesiui ir praktikuoti objektyvumą savo darbinėje veikloje.

3. A. Savarankiškas mokymasis

A. 1) Tikslai

Šio modulio tikslas - ugdyti mokytojų, dirbančių su suaugusiais imigrantais, žinias ir įgūdžius, kad jie būtų nešališki ir objektyvūs darbo vietoje, gilinant žinias apie šališkumą suaugusių migrantų atžvilgiu, šališko elgesio priežastis ir nešališkumą. Siekiama, kad mokytojai turėtų apčiuopiamų priemonių, kurios padėtų užkirsti kelią diskriminuojančiam elgesiui ir sustiprinti nešališką elgesį, kad pagerėtų asmens, grupės ir organizacijos veikla.

Teorinėje dalyje vartojami šie pagrindiniai apibrėžimai:

- Kas yra nešališkumas ir kodėl jis svarbus?
- Nesąžiningo elgesio valdymo būdai
- Kas yra objektyvumas?
- Nešališkumo svarba etikoje
- Kas yra diskriminacija ir kokios jos priežastys?
- Kaip taikomos neutralumo strategijos dirbant su suaugusiais imigrantais?
- Papildomi šaltiniai (knygos, vaizdo įrašai, žurnalai, straipsniai, filmai)

A. 2) Įsivertinimo priemonė (pavyzdžiai)

Kiekybinio vertinimo klausimai:

1. Ar besąlygiškai priimate savo šalyje gyvenančius žmones?
  - Taip
  - Ne
2. Ar norėtumėte būti migranto kaimynu?

-Taip

-Ne

3. Su kuo galite susidurti savo gyvenime?

-
-
-
-
-

4. Ar tai įtraukta į nešališkumo sąrašą?

-Taip

-Ne

5. Kuri iš toliau išvardintų problemų nėra nešališkumo problema?

A) Diskriminacija

B) Lytis

C) Religija

D) Nacionalizmas

E) Žiniasklaida

A. 3) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

A tema - Kokia yra nešališkumo sąvoka?

A.1 veikla. Teorijos apie nešališkumą pristatymas. Savarankiškas mokymasis.

Nešališkumą galima apibūdinti kaip principą, pagal kurį sprendimai turi būti grindžiami objektyviais kriterijais, o ne šališkumu, išankstinėmis nuostatomis ar pirmenybės teikimu vienam asmeniui, o ne kitam dėl netinkamų priežasčių. Nešališkumas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad perduodama informacija būtų nepaveikta jokios išorinės įtakos.

Nešališkumo apibrėžimas reiškia, kad vienai pusei ar nuomonei nesuteikiama daugiau palankumo nei kitai. Nešališkumo pavyzdys yra teisėjas teismo procese. Vienodas požiūris į visas šalis, varžovus ar ginčo dalyvius; objektyvus, nešališkas, sąžiningas.

Europos Sąjungos teisė nurodo Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją.

Teisė į gerą administravimą:

Kiekvienas žmogus turi teisę į tai, kad Sąjungos institucijos, įstaigos, biurai ir agentūros jo reikalus tvarkytų nešališkai, teisingai ir per protingą laiką (41 straipsnis).

Elgsenos požiūriu, kai tai apibrėžiama kaip žmogaus elgesys ir požiūris elgesio dimensijoje, tai yra nenorėjimas dalyvauti ar sąmoningas dalyvavimas kokiame nors įvykyje, pavyzdžiui, nepalaikyti ar nebūti kokios nors futbolo komandos sirgaliumi.

Filosofiniu požiūriu išlikti nešališkam galiausiai yra pasirinkimas arba sprendimas, nes viskas žemėje yra tarpusavyje susiję, o mes, kaip žmonės, esame atsakingi už gyvenimą. Todėl neįmanoma būti tikrai nešališkam.

Sociologiniu požiūriu nešališkumu laikomas pritarimas daugumos nuomonei, elgesiui ir veiklai, neprieštaravimas jai, mąstymas ir elgesys, atitinkantis normas.

Mokslinio tyrimo metodo požiūriu, tokiems tyrimams, kaip eksperimentas ir stebėjimo įrodymas, dėl mokslo prigimties reikia nešališko požiūrio.

Teisine prasme nešališkumas reiškia asmenų ir institucijų, kurie veikia kaip arbitrai sudarant sutartį, ir daugiausia teismų nešališkumą. Teismų, kaip valdžios, nešališkumas užtikrina ir palengvina kitų dviejų valstybę sudarančių valdžios struktūrų objektyvią kontrolę.

Politinis nešališkumas, ypač parlamentiniuose režimuose, paaiškinamas tuo, kad parlamento prezidiumas nešališkai perduoda ir valdo sprendimus ir veiksmus, kuriuos priima parlamentas. Be to, būseną, kai užsienio politikoje, tarpininkavimo veikloje neteikiami jokie siūlymai kariaujančioms valstybėms ir kartu ginami pačios šalies interesai, vadinama „aktyviuoju neutralumu“.

A.1. Nešališkumas skirtingais aspektais

Elgsenos požiūriu
nenori dalyvauti ar sąmoningai dalyvauja renginyje, pvz., nepalaiko jokios futbolo komandos arba nėra jos gerbėjas

Filosofiniu požiūriu
išlikti nešališkam galiausiai yra pasirinkimas arba sprendimas, nes viskas žemėje yra tarpusavyje susiję, o mes, kaip žmonės, esame atsakingi už gyvenimą

Sociologiniu požiūriu
pritarimas daugumos nuomonei, elgesiui ir veiklai, neprieštaravimas jai, mąstymas ir elgesys, atitinkantis normas

Mokslinio tyrimo metodo požiūriu
tokiems tyrimams, kaip eksperimentas ir stebėjimo įrodymas, dėl mokslo prigimties reikia nešališko požiūrio

Teisine prasme
asmens ir institucijų, kurie veikia kaip arbitrai sudarant sutartį, ir daugiausia teismų nešališkumas

Politinis nešališkumas
ypač parlamentiniuose režimuose, paaiškinamas tuo, kad parlamento prezidiumas nešališkai perduoda ir valdo sprendimus ir veiksmus, kuriuos priima parlamentas

Kokia nešališkumo svarba etikoje?

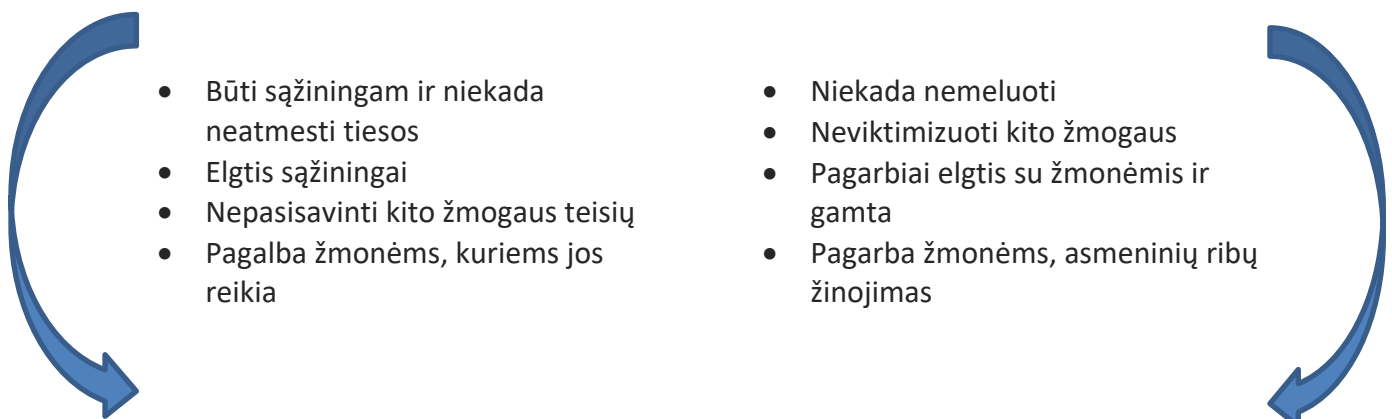
Etika - tai praktika elgtis teisingai, būti teisingu žmogumi ir mąstyti apie vertybes. Terminas etika kilęs iš graikų kalbos žodžio „ethos“, reiškiančio „asmenybę, charakterį“.

Nors šios sąvokos vartojamos pakaitomis, moralę ir etiką galima laikyti skirtingomis sąvokomis. Etika, kaip filosofijos sritis, dažniausiai apima diskusijas apie teisingą gyvenimą ir šioje srityje plėtojamus teiginius, o moralė remiasi socialiniais susitarimais, tradicijomis, prielaidomis, taisyklėmis ir įstatymais. Žinoma, dėl šių sąvokų ir teiginių ginčijamasi.

Etika apima daugybę klausimų ir diskusijų įvairiose disciplinose. Daugelyje sričių, tokių kaip antropologija, ekonomika, politika, sociologija, teisė, kriminologija, psichologija, biologija, ekologija, vykstantys etiniai debatai sudaro šių sričių pagrindą. Kadangi etika yra apie universalias vertybes, ji susijusi su sprendimais ir tiesomis, kurie gali apimti visas žmogiškąsias praktikas. Etika, kuri remiasi tokiomis sąvokomis kaip gėris, blogis, tiesa, netiesa, teisingumas, nusikaltimas, vertybė, dorybė, sąžinė, skirstoma į skirtingus pošakius.

Šiandien yra etikos rūšių, turinčių skirtingas reikšmes. Visų pirma labiausiai žinomos yra individualioji etika, darbo etika, organizacinė etika ir verslo etika. Prie etikos rūšių priskiriama vadybinė etika ir profesinė etika. Individualioji etika labiau grindžiama moralinėmis vertybėmis. Individualioji etika susijusi su žmogaus atsakomybe visuomenei.

Yra tam tikrų etinių vertybių, kurias visi pripažįsta. Galimų etinių vertybių sąrašas:

Tai taip pat reikalauja nešališkumo sprendžiant dėl galimo moralinės taisyklės pažeidimo, t. y. morališkai negalima pažeisti taisyklės tokiomis aplinkybėmis, jei būtų neracionalu norėti, kad kiekvienas žinotų, jog tomis pačiomis aplinkybėmis jiems leidžiama pažeisti taisyklę.

Idėja, kad nešališkumas yra moralinės pasaulėžiūros bruožas, kelia akivaizdžių klausimų ir sunkumų, susijusių su mūsų įprastais įsitikinimais ir elgesiu. Dauguma mūsų gyvena taip, kad rodo didelį šališkumą giminaičiams, draugams ir kitiems artimiesiems, taip pat kitiems, su kuriais esame susiję. Gali atrodyti, kad pasaulyje egzistuojanti didelė nelygybė paskirstant turtą ir išteklius nelabai dera su šiuolaikiniam žmogui būdingu požiūriu, kad moralės požiūriu visi žmonės tam tikra esmine prasme yra lygūs. Nors bendri ir abstraktūs moralės principai, reikalaujantys nešališkumo, daugeliui iš mūsų atrodo gana patikimi, mūsų konkretnės pažiūros ir praktika dažnai atrodo, kad tam teikia gerokai mažesnę reikšmę.

Tačiau neaišku, ar nešališko geranoriškumo reikalavimai yra pakankami, kad išpildytų moralės reikalavimus. Tinkamas ir pagarbus elgesys su žmogumi gali reikalauti tam tikrų emocijų ir/arba kognityvinių reakcijų: jautrumo jo poreikiams ir vertybėms, empatijos jo kančioms ir pan. Tačiau jei šios reakcijos vaizduojamos kaip teigiamų bruožų ar savybių rezultatai (o ne, tarkime, tiesiog kaip

šališkumo ar išankstinių nuostatų nebuvimo rezultatas), tada neaišku, ar vien nešališkumo tarp žmonių pakanka, kad būtų užtikrintas žmogaus turimas ir rodomas jautrumas. Iš tiesų, apibūdinant nešališkumo atstovą neigiamais terminais (t. y. apibrėžiant įvairias nuostatas, emocijas ar informacijos fragmentus, kurių jis neturi arba kurie jo nejaudina), dažnai kyla pavojus, kad nešališkumo atstovas bus vaizduojamas kaip nedraugiškas ir net abejingas.

Refleksija

Parašykite bent 5 sakinių santrauką apie tai, ką sužinojote.

-
-
-
-
-

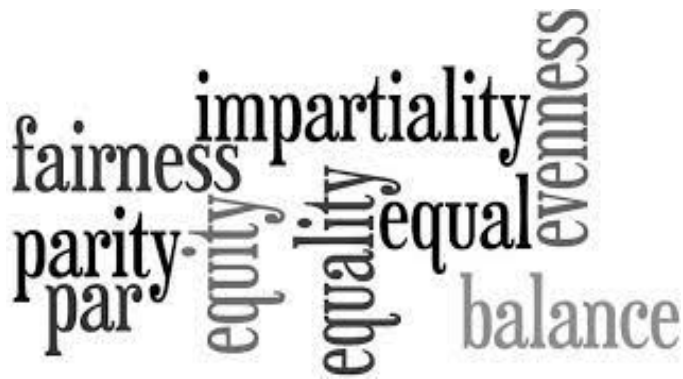
B tema - Nešališkumo sritys

B.1 veikla. Teorijos apie nešališkumo sritis pristatymas. Savarankiškas mokymasis.

Tam tikri nešališkumo reikalavimai yra esminiai. Naujienų reportažuose neturėtų būti rasizmo, seksizmo ir šališkumo tam tikrų religinių, tautinių ar etninių grupių atžvilgiu. Žiniasklaidoje neturėtų būti aiškios redakcinės nuostatos ir ji neturėtų būti formuojama dėl priklausomybės tam tikroms šalims, apie kurias kalbama reportaže. Šie pagrindiniai nešališkumo reikalavimai nėra ginčytini.

Žmogus, kaip socialinė būtybė, visuose savo veiksmais sąveikauja su kitais. Dėl šios sąveikos žmonėms tenka tam tikra atsakomybė, susijusi su jų požiūriu ir elgesiu kitų visuomenės narių atžvilgiu. Viena iš sąvokų, vartojamų kalbant apie šias žmogaus atsakomybes, yra nešališkumo sąvoka. Taip stipriai, kad nešališkumo sąvoka laikoma viena iš svarbiausių sąlygų, kad žmogus galėtų sveikai gyventi visuomenėje. Kadangi nešališkumas turi individualų ir socialinį aspektus, nešališkumo samprata turi būti nagrinėjama ne tik individualiai, bet ir atsižvelgiant į jos poveikį socialinei sričiai tiek auklėjant žmones, tiek formuojant institucijas.

Šioje dalyje bus nagrinėjamos šios nešališkumo sritys:

- Teisėjų nešališkumas
- Nešališkumas pilietinėje visuomenėje
- Viešųjų institucijų nešališkumas
- Nešališkumas pagal profesinės etikos principus
- Politinis nešališkumas
- Nešališkumas žiniasklaidos kalboje
- Nešališkumas profesinėje veikloje

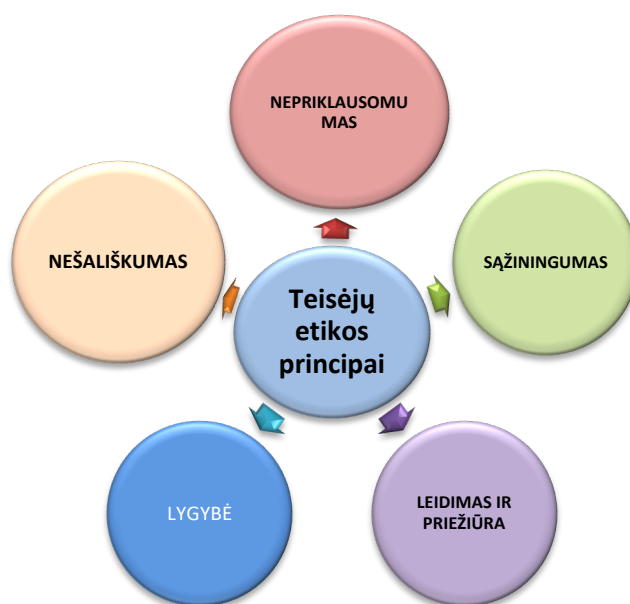
B.1. Teisėjų nešališkumas

Nors teisėjų nepriklausomumas reiškia institucinę ir konstitucinę teisėjų apsaugą nuo spaudimo ir kišimosi dėl jų atliekamos socialinės funkcijos, kitas svarbus principas, lydintis teisėjų nepriklausomumą, yra „teisėjų nešališkumo“ principas.

Nuotrauka iš: <https://www.apeliacinis.lt/naujienos/teismo-nepriklausomumas-ir-nesaliskumas-yra-esmine-zmogaus-teisiu-ir-laisviu-uztikrinimo-garantija/891>

Nepriklausomumas reiškia teisėjų apsaugą nuo aplinkos poveikio, o nešališkumas reiškia, kad nepriklausomas teisėjas atsikrato išankstinio nusistatymo ir ideologinių tendencijų vidiniame sprendimo priėmimo etape. Užtikrinant teisėjų nepriklausomumą itin svarbu nešališkai naudotis teisminėmis galiomis. Teisėjų nepriklausomumas apima atsakomybę nešališkai taikyti teisę. Teisėjų nešališkumas yra esminis teisingumo elementas.

Nešališkumo principas reikalauja, kad teisėjai taikytų teisę be asmeninio šališkumo ar išankstinių nuostatų žmonių atžvilgiu. Teisėjai turėtų vienodai ir nuosekliai skleisti teisę. Kitaip tariant, teisėjų nešališkumas turėtų būti panašus į vienodą teisės apsaugą. Teisėjai turi taikyti teisę visiems vienodai arba nešališkai. Šis principas pažeidžiamas, kai teisėjas yra šališkas ar turi asmeninį išankstinį nusistatymą kurios nors ginčo šalies atžvilgiu. Blogos valios jausmas arba, atvirkščiai, palankumas vienai iš šalių yra nederamas ir rodo, kad teisėjas nėra pakankamai nešališkas, kad teisingai išspręstų bylą. Kai kurių rūšių išankstinės nuostatos yra nesuderinamos su teisėjo funkcija ir teisėjams nepriimtinos. Akivaizdu, kad išankstinis nusistatymas dėl rasės neturėtų vaidinti jokio vaidmens teisėjo temperamentui. Didžiojoje daugumoje bylų, kurios patenka į teisėjų rankas, rasė yra nereikšminga aplinkybė, neturinti nieko bendra su nagrinėjamu klausimu. Rasinis šališkumas dažnai grindžiamas klaidingais stereotipais apie žmonių grupes. Išankstinis nusistatymas dėl rasės žemina ir įžeidžia žmones, į kuriuos jis nukreiptas. Jis atmeta vienodą įstatymo apsaugą ir jam ne vieta teismo procese. Panašiai ir išankstinis nusistatymas dėl lyties ir išankstinis nusistatymas dėl etninės ar religinės kilmės yra netinkami teisėjui ir turėtų būti pašalinti iš teismo proceso.

Užtikrinti teisėjų nepriklausomumą yra valstybių pareiga ir atsakomybė. Visų pirma, pagrindiniai teisėjų nepriklausomumo principai turėtų būti garantuoti Konstitucijoje, o jų įgyvendinimo taisyklės turėtų būti reglamentuotos įstatymu taip, kad neliktų vietos abejonėms.

B.2. Kodėl teisėjų nešališkumas yra svarbus?

Dreyfus byla

Dreyfus byla; 1894 m. teismo procesas, kurio metu kapitonas Alfred Dreyfus buvo neteisingai apkaltintas šnipinėjimu ir teisiamas Prancūzijoje, ir po to sekę įvykiai.

Prancūzijos kariuomenės karys kapitonas Alfred Dreyfus yra pagrindinis knygos „The Worldly Unforgettable Judgment Delusion“ veikėjas. Dreyfus yra turtingos šeimos sūnus ir žydas. Tuo laikotarpiu, kai buvo plačiai paplitęs antisemitizmas, kapitonas Alfred Dreyfus buvo suimtas dėl to, kad jis išsiuntė slaptus karinius dokumentus vokiečių karo atašė Von Schwartzkoppen, dar neprasidėjus teismo procesui spauda paskelbė jį kaltu, o laikraščiai su rasistinėmis antraštėmis be teismo jam įvykdė mirties bausmę.

Dreyfus procesas prasidėjo 1894 m. Byla buvo grindžiama dokumentu, tariamai parašytu Dreyfus ranka, kuris buvo rastas Vokietijos karinio atašė šiukšlių dėžėje. Jokių kitų įrodymų byloje nėra. Dreyfus pareiškė, kad ant popieriaus esanti rašysena nėra jo rankos kūrinys, o užuot ištyrus, ar šis dokumentas priklausė Dreyfus, jis buvo nuteistas pagal Prancūzijos žvalgybos parengtą ataskaitą. Kaltinamasis Dreyfus ir jo advokatas nematė žvalgybos parengtos ataskaitos, o remdamiesi šia ataskaita, kuri nebuvo parodyta teisminio nagrinėjimo etape, teismo teisėjai vienbalsiai nuteisė jį už valstybės išdavystę. Dėl šio sprendimo iš Dreyfus buvo atimtas karinis laipsnis ir jis buvo nuteistas kalėti iki gyvos galvos; nors sprendimas buvo apskūstas, nuosprendis nebuvo panaikintas. Dreyfus buvo nugabentas į Velnio salą atlikti bausmės iki gyvos galvos.

Įvykiai po Dreyfus teismo

Nuteisus Dreyfus, kuris pradėjo atlikti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, Prancūzijoje tuo metu kilo didelės diskusijos. Diskusijos, prasidėjusios dėl Dreyfus nekaltumo, virto nacionaliniu uždaviniu ir kova, kurioje dalyvavo kariuomenė, parlamentas, vyriausybė, spauda ir intelektualai. Dreyfus šalininkai buvo blokuojami ir baudžiami. Majoras Picquart, kuris buvo paskirtas karinės žvalgybos tarnybos vadovu praėjus dvejiems metams po to, kai teismas nuteisė Dreyfus, išsamiai išnagrinėjęs Dreyfus bylą, atskleidė, kad tikrasis kaltininkas buvo kitas karininkas, vardu Easterhazy. Picquart įrodinėjo, kad Dreyfus byla turėtų būti nagrinėjama iš naujo, tačiau buvo išsiųstas į Tunisą. Dėl pakartotinio incidento paviešinimo spaudoje Prancūzijos generalinis štabas buvo priverstas pateikti ieškinį prieš Easterhazy, tačiau po dvi dienas trukusio teismo proceso karinis teismas Easterhazy išteisino.

B.3. Nešališkumas pilietinėje visuomenėje

Nevyriausybės organizacijos - tai pelno nesiekiančios organizacijos, kurios savo narius ir darbuotojus samdo savanoriškai ir gauna pajamų iš aukų ir nario mokesčio. Jos nepriklauso valstybinėms institucijoms ir veikia savarankiškai, užsiima lobizmu, įtikinėjimu ir veiksmis, siekdamos politinių, socialinių, kultūrinių, teisinių ir aplinkosaugos tikslų. Nevyriausybės organizacijos veikia rūmų, sąjungų, fondų ir asociacijų pavadinimais. Fondai ir asociacijos yra juridinės draugijos, įsteigtos siekiant plėtoti visuomenei naudingą veiklą ir visiems padėti. Labai svarbu, kad nevyriausybės organizacijos visus procesus vykdytų nešališkai, skaidriai ir atskaitingai.

Paveikslėlis iš: <https://www.delfi.lt/news/daily/law/teisejas-ir-advokatas-vienos-teisingumo-masinos-sudetines-dalys.d?id=67736316>

Tačiau aptarnavimo proceso metu jos gali elgtis šališkai. Pavyzdžiui, vėžiu sergantiems pacientams padedanti NVO atsisakė priimti vėžiu sergantį sirą nes jis buvo imigrantas. Šiuo atveju negalima kalbėti apie nešališkumo principą. Tačiau, atsižvelgiant į žmogaus teises, NVO turėtų teikti nešališkas ir vienodas paslaugas.

Kokiais principais remiantis galima įgyvendinti nešališkumą nevyriausybėse organizacijose?

1 - nepriklausomumas/savarankiškumas: Nepriklausomumas/savarankiškumas reiškia, kad NVO veikia nepriklausomai ir laisvai pagal tarptautinę ir nacionalinę teisę ir nesijaučia spaudžiama jokių politinių ar socialinių pažiūrų, idėjų, ideologijų.

2 - abipusė pagarba: Pagal abipusės pagarbos principą, be lygybės principo numatytos sistemos, visos suinteresuotosios šalys turi išklausti viena kitos nuomonę, stengtis ją suprasti, gerbti ir laikyti teisėta. Būtina pripažinti, kad nevyriausybės organizacijos yra lygiavertės procesų suinteresuotosios šalys ir turime gerbti jų žinias, patirtį ir kompetenciją.

3 - lygybė: Lygybės principas pilietinėje visuomenėje reiškia abipusių lygių teisių pripažinimą. Kad šis principas būtų įgyvendintas, visos šalys turi pripažinti viena kitą lygiavertėmis suinteresuotosiomis šalimis.

4 - skaidrumas: Skaidrumo principas grindžiamas visų suinteresuotųjų šalių teise gauti informaciją. Vien informacijos buvimo nepakanka skaidrumui užtikrinti. Informacija turi būti tikslinga, laisvai prieinama, laiku paaiškinta, tiksli ir išsami.

5 - pliuralizmas: Dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose turėtų būti užtikrinamas laikantis pliuralizmo principo ir užtikrinamas įvairiais mechanizmais. Dalyvavimo procesuose turėtų būti atsižvelgiama į visus visuomenės skirtumus, todėl turėtų būti skatinamas ir užtikrinamas nevyriausybinų organizacijų, turinčių skirtingą požiūrį į nagrinėjamą klausimą ir turi potencialo būti dalyvavimas.

B.4. Viešųjų institucijų nešališkumas

Kiekvieno asmens teisės nustatomos valstybės tarnybos metu. Viešajame sektoriuje būtina laikytis vienodo ir nešališko požiūrio į kiekvieną asmenį principo. Priešingu atveju tai veda prie diskriminacijos ir sukelia socialinę įtampą. Šia prasme viešųjų paslaugų teikėjai verslą ir sandorius turėtų vykdyti remdamiesi viešųjų paslaugų principais. Šie principai yra šie:

Viešųjų paslaugų sąmoningumas: Viešųjų paslaugų srityje - palengvinti kasdienį žmonių gyvenimą, kuo veiksmingiau, greičiau ir efektyviau tenkinti poreikius, gerinti paslaugų kokybę, didinti žmonių pasitenkinimą, siekti, kad paslaugos būtų orientuotos į poreikius ir rezultatus.

Atsidavimas tikslui ir misijai: Valstybės pareigūnai; veikti pagal institucijos ar organizacijos, kurioje jie dirba, tikslą ir misiją, vadovautis šalies interesais, bendruomenės gerove ir savo institucijos tarnybos idealais.

Sąžiningumas ir nešališkumas: Vykdydami savo pareigas, valstybės tarnautojai, vadovaudamiesi teisėtumo, teisingumo, lygybės, nešališkumo ir sąžiningumo principais, visuose savo veiksmuose ir

sandoriuose nediskriminuoja ir nėra šališki dėl tokių priežasčių, kaip kalba, religija, filosofiniai įsitikinimai, politinės pažiūros, rasė, lytis. Nesielgti priešingai pagrindinėms teisėms ir laisvėms, jų neriboti ir neužkirsti kelio lygioms galimybėms.

Pagarba ir pasitikėjimas: Elgtis taip, kad būtų užtikrintas pasitikėjimas viešojo administravimo institucijomis, vengti elgesio, kuris kenkia visuomenės pasitikėjimui valstybės tarnyba, kelia įtarumą ir kenkia teisingumo principui.

Mandagumas ir pagarba: Valstybės tarnautojai turėtų elgtis mandagiai ir pagarbiai su kitais darbuotojais ir asmenimis, kuriems teikiama paslauga, rodyti reikiamą dėmesį, o jei klausimas nepriklauso jų kompetencijai, nukreipti juos į atitinkamą padalinį ar instituciją.

Interesų konflikto vengimas: Valstybės tarnautojai privalo būti atsargūs dėl bet kokios naudos, kuri turi ar gali turėti įtakos jų nešališkam ir objektyviam pareigų atlikimui ir kuri teikiama jiems patiems, jų giminaičiams, draugams, asmenims ar organizacijoms, su kuriomis jie palaiko ryšius; būti atsargūs dėl savo finansinių ar kitokių įsipareigojimų ir panašių asmeninių interesų ir imtis būtinų priemonių, kad būtų išvengta interesų konflikto.

B.5. Nešališkumas pagal profesinės etikos principus

Vertybės ir moralinės taisyklės yra etiško elgesio gairės. Etinės vertybės - tai asmens gyvenimo ir veiklos galimybės. Tokias galimybes realizuojantis asmuo tampa „vertingu“, arba „etišku žmogumi“. Etinės vertybės; jos hierarchiškai išdėstytos aukštesnių taisyklių ir pagrindinių taisyklių, universaliųjų vertybių, aukštesnių vertybių, vietinių vertybių, profesinių normų arba profesinės etikos pavidalu. Prie universaliųjų vertybių galima priskirti gyvybės šventumą, pagarbą žmonėms, sąžiningumą, teisingumą, lygybę, laisvę, žodžio laikymąsi, konfidencialumą, lojalumą, nuosavybės teises, privatumą, visuomenės gerovę ir kt. Be to, buvo sukurtos šių vertybių subvertybės.

Nešališkumo, kaip profesinio principo, tikslas - teikti paslaugas visai žmonijai nešališkai, be išankstinio nusistatymo ir vienodai, netenkinant asmeninių ar grupinių interesų ir tikslų arba išankstinių nuostatų, laikantis pagarbos pagrindinėms žmogaus teisėms. Profesija tikisi, kad jos atlikėjai laikysis šio principo.

B.5. Politinis nešališkumas

Nešališkumas politinėje veikloje reikalauja, kad nebūtų teisiškai įtvirtintų socialinių klasių ar kastų ribų ir kad nebūtų diskriminacijos, kylančios iš neatskiriamos asmens tapatybės dalies. Pavyzdžiui, lytis, rasė, amžius, seksualinė orientacija, kilmė, kasta ar klasė, pajamos ar nuosavybė, kalba, religija, įsitikinimai, pažiūros, sveikata ar negalia negali būti pagrindu nevienodai traktuoti prieš įstatymą ir negali būti nesąžiningai mažinamos galimybės. Parlamentiniuose režimuose, atsakinguose už šios padėties užtikrinimą, politinis nešališkumas užtikrinamas parlamento pirmininkaujančiai institucijai nešališkai perduodant ir valdant parlamento priimtus ir vykdomus sprendimus. Be to, būseną, kai užsienio politikoje, tarpininkavimo veikloje neteikiami jokie siūlymai kariaujančioms valstybėms ir kartu ginami pačios šalies interesai, vadinama „aktyviuoju nešališkumu“. Kartais valstybėms gali būti sunku vykdyti visiškai nešališką politiką. Šiuo atveju tarptautinės organizacijos, tokios kaip JT, ES ir įvairios tarptautinės sutartis pasirašiusios valstybės, turėtų būti priverstos vykdyti savo nešališkumo įsipareigojimus.

B.6. Nešališkumas žiniasklaidos kalboje

Žiniasklaidos šališkumas - tai žurnalistų ir naujienų kūrėjų šališkumas žiniasklaidoje, pasireiškiantis daugelio įvykių ir istorijų, apie kurias pranešama, atranka ir jų nušvietimu. Terminas „žiniasklaidos šališkumas“ reiškia ne atskiro žurnalisto ar straipsnio, o žurnalistikos standartams prieštaraujantį ar plačiai paplitusį šališkumą. Dėl žiniasklaidos šališkumo krypties ir laipsnio įvairiose šalyse plačiai ginčijamasi. Žiniasklaidos nešališkumo praktiniai apribojimai yra tokie: žurnalistai negali pateikti visų turimų istorijų ir faktų, be to, reikalaujama, kad atrinkti faktai būtų pasakojami nuosekliai. Kiekviena naujienų organizacija ir kiekviena naujiena turėtų išlikti nešališkomis. Nes žiniasklaida ir naujienų

šaltiniai, apie kuriuos neturime nešališko supratimo, gali iššaukti iš anksto socialiai nuteikiantį elgesį ir priešišumą kitokiems nei mes.

B.7. Nešališkumas profesinėje veikloje

Paveikslėlis iš: <https://primepay.com/blog/celebrate-workforce-year-during-national-employee-workplace-days-weeks-months>

Diskriminacija gali vykti tiek tarp darbdavių ir darbuotojų, tiek tarp darbuotojų darbo metu. Tai, kad įmonės, samdydamas ir atrinkdamas darbuotojus, nesuderina jų kvalifikacijos su darbo vietos kvalifikacija, kad pretendams į darbo vietą taikomi tam tikri apribojimai arba kad pageidaujamos savybės aiškiai nereikalingos toje darbo vietoje, rodo, jog diskriminuojama nuo pat profesinio gyvenimo pradžios. TDO (2003; 2007) teigimu, kadangi tai sukuria didelę nelygybę tarp asmenų, akivaizdžiausias diskriminacijos pavyzdys yra tada, kai asmenys ieško kitų savybių nei pagrindinės sąlygos, kurių reikalauja darbo kvalifikacija.

Klasifikuojamos ir nagrinėjamos šios diskriminacijos rūšys: diskriminacija dėl religijos ir etninės kilmės, kuri dažniausiai pasitaiko profesinėje veikloje, diskriminacija dėl amžiaus, diskriminacija dėl lyties ir diskriminacija dėl negalios. Šia prasme labai svarbu užtikrinti nešališkumą kiekviename profesinio gyvenimo etape. Nešališkumo pripažinimas neišvengiamai reiškia visų diskriminacijos formų panaikinimą. Apsauga nuo diskriminacijos ir nešališkumo yra visuotinė ir pagrindinė teisė. Nešališkumas, kaip pagrindinis teisės principas taikomas tiek profesinėje veikloje, tiek visose socialinio gyvenimo srityse. Jis užtikrina vienodą požiūrį į asmenis, esančius vienodoje padėtyje profesinėje veikloje.

B.8. Kaip galite spręsti nešališkumo klausimus profesinėje veikloje kaip vadovas ar kolega?

Suprasti kiekvieną pusę

Prieš bandydami išspręsti problemą, turite tinkamai suprasti, iš kur yra kilusi kiekviena pusė ir kokios yra jų pagrindinės problemos. Pasikalbėkite su kiekviena įtraukta puse atskirai prieš suvedant jas kartu ir leiskite joms kalbėti atvirai, net jei jos kritikuoja kitus žmones.

Nustatykite priežastį

Tai gali būti asmenybės konfliktas arba kažkas galėjo nevykdyti savo pareigų, tačiau bet kuriuo atveju svarbu išsiaiškinti problemos esmę. Reikia ne tik nustatyti, kas įvyko, bet ir suprasti, kas kiekvieną pusę nuliūdino. Pavyzdžiui, gali būti, kad asmuo A liko neįtrauktas į asmens B elektroninį laišką. Dėl to buvo praleistas projekto terminas, tačiau asmuo A jaučiasi nusiminęs, nes jaučiasi neįvertintas, nors iš tikrųjų tai tikriausiai buvo tik netyčinė klaida.

Nebūkite priešiški nusiteikę

Lengva nusivilti, kai jaučiate, kad žmonės nėra visiškai sąžiningi arba iš tikrųjų neatsako į jūsų užduotą klausimą, tačiau būdami priešiški nusiteikę priversite juos jaustis aukomis. Sutelkite dėmesį į tai, kas juos nuliūdino arba kas, jų manymu, buvo padaryta neteisingai. Taip pat būtų gerai sužinoti jų nuomonę apie tai, kas turėjo būti padaryta, o ne tai, kas įvyko.

Nesistenkite ištaisyti praeities

Jei pasakysite, kas turėjo įvykti, lengvai galite tapti vienos pusės šalininku, net jei to nenorite. Vietoj to turėtumėte sutelkti dėmesį į tai, ką galima padaryti, kad ateityje vėl nepasikartotų panašios situacijos. Tai ypač svarbu, jei susiduriate su dviem tos pačios komandos nariais, nes bet kokia nuolatinė trintis gali pakenkti moralei ir produktyvumui.

Venkite kaltės priskyrimo

Susitikus abiem pusėms, galima lengvai suklysti bandant priversti jas atsiprašyti arba pripažinti savo vaidmenį situacijoje. Tai gali pakurstyti ir sukelti dar didesnį konfliktą. Vietoj to paprašykite, kad kiekvienas darbuotojas išsakytų savo susirūpinimą dėl susidariusios situacijos ir sutelkite dėmesį į tai, kaip išvengti panašių situacijų ateityje.

Refleksija

Parašykite bent 5 sakinių santrauką apie tai, ką sužinojote.

-
-
-
-
-

C tema – Nešališkumo problemos

C.1 veikla. Teorijos apie nešališkumo problemas pristatymas. Savarankiškas mokymasis.

Siekdami nešališko elgesio, susiduriame su problemomis. Tai diskriminacija (dėl lyties, etninės kilmės, religijos, ideologijos, amžiaus), kultūra.

Paveikslėlis iš: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tyrimas-lietuviai-stresa-malsina-saukdami-ant-artimuju-ir-svaigindamiesi-alkoholiu-56-411992>

Žmogaus smegenys, norėdamos suprasti pasaulį, natūraliai skirsto daiktus į kategorijas. Pavyzdžiui, labai maži vaikai greitai išmoksta atskirti berniukus nuo mergaičių. Tačiau vertybių, kurias priskiriame skirtingoms kategorijoms, išmokstame iš tėvų, bendraamžių ir stebint pasaulį. Dažnai

diskriminacija kyla iš baimės ir nesupratimo. Diskriminacija gali būti žalinga, net jei nesate buvę akivaizdžių šališkumo apraiškų taikiniu.

C.1. Diskriminacija

Diskriminacija yra svarbi sąvoka, apibrėžiama kaip išankstinio nusistatymo išraiška elgesyje. Tai specifinis elgesys, kai vienos grupės narių atžvilgiu elgiamasi kitaip nei kitos grupės narių atžvilgiu. Tai veiksmas, kuriuo priimami arba atmetami kiti žmonės vien dėl jų priklausymo tam tikrai grupei. Diskriminacija, kurią sudaro tik neteisingi vertinimai, pagrįsti kitų žmonių priklausymu tam tikrai grupei, dažnai siejama su išankstiniu nusistatymu (susijusiu su rase, kilme ar kitomis grupėmis).

Diskriminaciją ir išankstinį nusistatymą iš dalies galima paaiškinti istoriškai susiklosčiusiomis socialinėmis ir ekonominėmis tarpgrupinių socialinių santykių sąlygomis ir psichodinaminiais procesais, kurie gali lemti konkurenciją. Išankstinis nusistatymas - polinkis elgtis palankiai arba nepalankiai tam tikros grupės atžvilgiu.

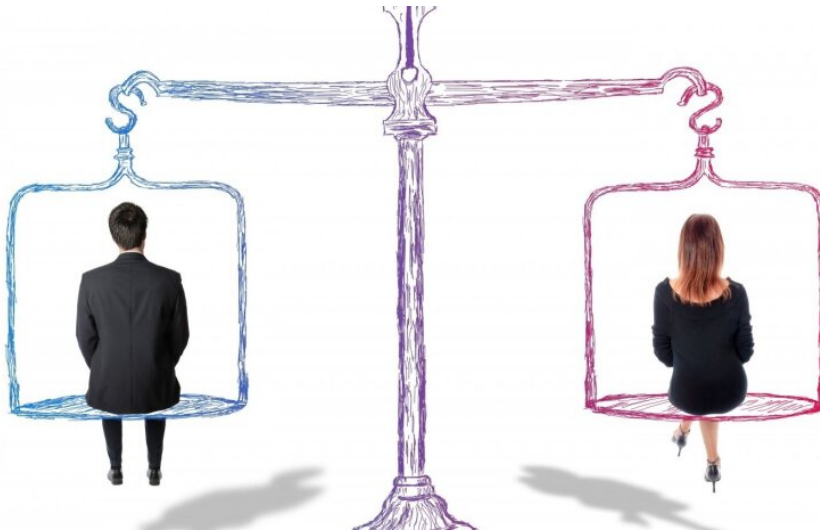
Diskriminacija (atskiras elgesys/diskriminacija) yra elgesys. Diskriminacija - tai atstumo laikymas, dėl kurio neįmanoma priartėti prie svetimos grupės, ir daugiau ar mažiau formalus jos institucionalizavimas. Grupės nariai skirtingas grupes gali laikyti per skirtingą socialinį atstumą. Kai kurios grupės laikomos „artimais giminaičiais pagal santuoką“. Kitos net nelaikomos „artimais draugais“ ar „kaimynais“ ir laikomos per „dirbančių mano šalyje“ atstumą. Kitos laikomos dar labiau nutolusiomis ir net nepriimamos į šalį. Vienas svarbiausių to pavyzdžių - tai, kad juodaodžiai ir kinai 1930 metais JAV nebuvo įleidžiami į restoranus. Tokio skirtingo požiūrio priežastis - rasistinis ir diskriminacinis nusistatymas prieš Tolimųjų Rytų gyventojus.

Tai, kaip nurodo Allport, yra tam tikras *teisių neigimas, kurį* sukuria išankstinis nusistatymas. Dėl šios priežasties išankstinis nusistatymas ir diskriminacija yra pavojingas procesas, galintis sukelti žmogaus teisių pažeidimus ir genocidą. Viena vertus, išankstinis nusistatymas, stereotipai ir diskriminacija gali priversti pažeidžiamą grupę jaustis „išvien nugalėta“, „pasmerkta pralaimėti“ ir sumažinti lūkesčių lygį. Šioje vietoje labai svarbi „tikėjimo sėkmės tikimybe poveikio“ sąvoka, kuri yra viena iš pagrindinių kontrolės lokuso teoretikų prielaidų; individų pastangos siekti tikslo labai priklauso nuo jų sėkmės galimybių įvertinimo. Šiuo požiūriu grupės, kurios yra diskriminacijos taikinys, gali būti linkusios „nesistengti“ jokiais klausimais ir palaikyti savo grupę ieškodamos asmeninių pasiteisinimų.

Neigiama situacija, kurią sukelia tikslinių grupių ar asmenų diskriminacija, neapsiriboja vien tik „pasitraukimu“ ir „bauginimu“. Kartu ji sukelia ir tolesnę psichologinę žalą. Daugiau kaip 90 proc. ekspertų nuomone, ji sukelia žalingas pasekmes diskriminuojamiems grupės nariams. Diskriminacijos ir demokratinės lygybės principų prieštaravimas sukuria įtampą; šios grupės nariams atsiranda menkavertiškumo ir nepageidaujamo jausmas; atsiranda paklusnumas, baimė būti

nužudytam, polinkis atsitraukti ir agresija, pablogėja tikrovės suvokimas. Be to, diskriminuojamos grupės nariai turi ir psichikos sveikatos sutrikimų. Pradėję galvoti, kad neteisingai elgiasi su grupe, kurią jie atstumia, jie patiria stiprius vidinius konfliktus ir kaltės jausmą.

C.1.1. Lytis

Paveikslėlis iš: <https://www.delfi.lt/temos/lyciu-lygybe>

Seksizmas - tai diskriminacija dėl asmens lyties. Jis siejamas su stereotipais ir lyčių vaidmenimis ir gali apimti įsitikinimą, kad viena lytis yra savaime pranašesnė už kitą. Kraštutinis seksizmas gali skatinti seksualinį priekabiavimą, prievartavimą ir kitas seksualinio smurto formas. Diskriminacija dėl lyties gali apimti seksizmą ir yra diskriminacija žmonių atžvilgiu dėl jų lytinės tapatybės, lyties ar jų lyčių skirtumų. Diskriminacija dėl lyties ypač aiškiai apibrėžiama kalbant apie nelygybę darbo vietoje. Ji gali kilti dėl socialinių ar kultūrinių papročių ir normų. Diskriminaciją dėl lyties galime skirstyti į dvi rūšis:

Diskriminacija dėl lyties: Tai diskriminacija, atėmimas ir apribojimai dėl lyties, dėl kurių žmonės negali būti pripažinti, naudotis ir gauti naudos iš pagrindinių laisvių politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje srityse, priklausomai nuo jų moteriško ar vyriško vaidmens.

Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės: Asmenys, kurių seksualinė orientacija skiriasi nuo heteroseksualumo, patiria pagrindinių žmogaus teisių, ypač teisės į gyvybę, pažeidimus. Ši diskriminacija yra žmogaus teisių pažeidimas, pradedant homoseksualumo laikymu „liga“ ir dėl to bandymu jį „išgydyti“ ir baigiant translyčių ir homoseksualių asmenų žudynėmis.

C.1.2. Rasė arba etniškumas

Etnocentrizmas - tai polinkis savo kultūrą, religiją ir etninę grupę laikyti aukštesne, o kitas grupes niekinti ir žeminti. Vienas iš etnocentristinio elgesio bruožų yra tas, kad kitų grupių atmetimas yra bendro pobūdžio. Etnocentriškas asmuo yra linkęs neigiamai vertinti grupę, kuriai jis nepriklauso, ir

žmones pirmiausia vertina pagal grupes, kurioms jie priklauso. Dar vienas etnocentriško asmens bruožas yra tas, kad jis keičia kitos grupės apibrėžimą, priklausomai nuo diskusijos konteksto. Priklausomai nuo situacijos, kitos grupės gali būti nereliginos, komunistai, juodaodžiai arba bet kuri religinė grupė (Alkan, 1983:109).

Rasizmas yra etnocentristinio požiūrio tęsinys. Rasizmas paprastai apibrėžiamas kaip „asmens įsitikinimas, kad kuri nors kita rasė yra prastesnė nei jo“. Žodis „rasė“ ilgą laiką buvo vartojamas etninėms ar kultūrinėms grupėms įvardyti, nors iš tikrųjų jis reiškia žmonių grupių skirtumus. Teigiama, kad toks vartojimas yra maišymosi rezultatas, kad rasinės grupės remiasi paveldimais ryšiais, o etninės grupės - socialiniais ir kultūriniais ryšiais (Harlak, 2000:34).

Rasinė diskriminacija pasireiškia tada, kai su darbuotojais elgiamasi kitaip nei su kitais darbuotojais dėl nepakeičiamų savybių, pavyzdžiui, fizinių bruožų, priskiriamų jų rasei. Pavyzdžiui, bet koks įstatymas draudžia diskriminuoti azijietį dėl fizinių savybių, tokių kaip veido bruožai ar ūgis. Diskriminacija dėl odos spalvos pasireiškia, kai su asmenimis dėl jų odos pigmentacijos elgiamasi skirtingai nei su kitais asmenimis. Diskriminacija dėl odos spalvos gali pasireikšti toje pačioje etninėje grupėje.

C.1.3. Religija

Religinė diskriminacija - tai skirtingas žmonių ar grupių vertinimas ar elgesys su jais dėl to, kuo jie tiki ar netiki, arba dėl jų požiūrio į tam tikrą religiją. Pavyzdžiui, 1933-1945 m. Adolf Hitler ir jo nacių partija diskriminavo Vokietijos žydus ir didelę dalį Europos gyventojų. Jie buvo verčiami gyventi getuose, ant drabužių nešioti Dovydo žvaigždę, siunčiami į koncentracijos ir mirties

stovyklas Vokietijos kaimuose ir Lenkijoje, kur jie buvo kankinami ir žudomi dėl jų žydų religijos. Daugelyje įstatymų (svarbiausi iš jų - 1935 m. Niurnbergo įstatymai) žydų tikėjimo žmonės buvo atskirti kaip neva žemesni už krikščionių gyventojus.

C.1.4. Pilietybė

Diskriminacija dėl pilietybės paprastai įtraukia į darbo įstatymus (žr. pirmiau esantį skyrių apie diskriminaciją dėl įdarbinimo). Kartais ją susieja su rasine diskriminacija, nors ji gali būti ir atskirai. Ji gali būti įvairi - nuo įstatymų, kuriais draudžiama atsisakyti priimti į darbą dėl tautybės, užduoti klausimus apie kilmę, iki draudimų atleisti iš darbo, priversti išeiti į pensiją, mokėti kompensacijas ir atlyginimus ir pan. dėl tautybės. Diskriminacija dėl tautybės gali pasireikšti kaip „priėmimo lygis“ sporto ar darbo komandoje naujų komandos narių ir darbuotojų, kurie skiriasi nuo daugumos komandos narių tautybės, atžvilgiu.

Kultūra yra būdinga visuomenei. Kiekviena visuomenė, nesvarbu, ar ji išsivysčiusi, ar neišsivysčiusi, ar menkai išsivysčiusi, turi savo kultūrą. Primityviose visuomenėse gali nebūti visų kultūros elementų; Tačiau egzistuojančiose visuomenėse visi šie elementai yra išbaigti ir tarp jų turi būti harmonija ir pusiausvyra, kad jie visapusiškai funkcionuotų tarpusavyje. Kai kuriose iš jų pasireiškiantis perteklius ar nepakankamumas, gali pakenkti kitoms. Dėl to visuomenėje atsiranda sukrėtimų ir spragų. Šiuo požiūriu kultūra yra darnios ir subalansuotos visumos išraiška. Ši subalansuota visuma suteikia visuomenei sveikatos, tarnauja asmens integracijai ir laimei visuomenėje.

Kultūra yra universalė. Visuotinę kultūrą sudaro elgesys ir supratimas, kuriuo gyvena visos tautos ir kuri joms rūpi kaip bendra vertybė. Pavyzdžiui, eismo taisyklės yra vienodos visose šalyse. Tokios sritys kaip žmogaus teisės, švietimas, įstatymai, sportas, menas, literatūra, muzika yra bendros visų tautų vertybės.

Kultūros negalima kritikuoti. Kadangi kultūra vystosi priklausomai nuo tautos valios ir pageidavimų, ji yra uždara kritikai. Būtų neteisinga vienos tautos kultūrą laikyti teisinga, o kitos - neteisinga. Kiekvienos tautos kultūra yra savaip teisinga ir tinkama.

Kultūra yra atvira pokyčiams. Istorijos eigoje visuomenės įtakoja kitos kultūros. Ši įtaka vyksta tokiais kanalais kaip geografinis artumas, migracija, karas, prekyba, turizmas, o apskritai stiprių tautų kultūra daro įtaką kitoms tautoms. Šiandien amerikietiškoji ir europietiškoji kultūra paplitusi daugelyje pasaulio šalių. Taip yra todėl, kad šios visuomenės yra ekonomiškai ir politiškai stiprios.

C.2.2. Kokie veiksniai turi įtakos tarpkultūriniam bendravimui?

Taylor (1994) tarpkultūrinę kompetenciją apibrėžia kaip kultūrinių žinių ir elgesio įgūdžių turėjimą, kad asmuo galėtų suprasti ir sąveikauti su kita kultūra arba kitos kultūros atstovu.

Mūsų kultūriniai bruožai yra mūsų turtas. Padeda mums pamatyti gyvenimą iš kitų perspektyvų. Taigi kultūriniai skirtumai leidžia mums į gyvenimą pažvelgti iš platesnės perspektyvos. Inkultūracija - tai naujos, dar neegzistuojančios kultūros sukūrimas susitikus visuomenės subkultūros arba skirtingų kultūrų žmonėms. Taip sukuriama nauja kultūra. Akultūracija vyksta sąveikaujant dviem skirtingoms kultūroms.

Tarpkultūrinis jautrumas - tai jautrumas kultūriniais skirtumams ir skirtingų kultūrų žmonių požiūriui.

Kultūriniai konfliktai kyla dėl skirtingų kultūrų žmonių elgesio normų ir vertybių skirtumų. Kiekvienas žmogus elgiasi pagal savo kultūros vertybes ir normas. Tai gali sukelti susvetimėjimą ir konfliktus dominuojančioje kultūroje.

Skirtingų kultūrų žmonių įpročiai gali skirtis atsižvelgiant į jų gyvenimo būdą. Jei apibendrinsime juos keliais punktais:

- Skirtingų kultūrų žmonių įpročiai skiriasi priklausomai nuo visuomenės, kurioje jie užaugo. Pavyzdžiui, pirmiausia pusryčiai ryte.
- Kadangi visos visuomenės turi skirtingus skiriamuosius bruožus, pavyzdžiui, kalbą, religiją ir rasę, jų kultūros taip pat skiriasi.
- Vienas svarbiausių visuomenės kultūrą lemiančių elementų yra religija. Religija šimtmečiais nušvietė visuomenės kultūras. Religiniai „daryti“ ir „nedaryti“ lėmė šias kultūras.
- Žmonių tradicijos ir papročiai lėmė skirtingų kultūrų susiformavimą. Kiekvienos visuomenės tradicijos praeityje ir dabartyje skiriasi.

Kitas skirtumas - tradicinių drabužių skirtumai. Pavyzdžiui, tradicinis Škotijos drabužis yra kiltas. Jį dėvi ir vyrai. Tačiau daugelyje šalių vyrams nepriimtina dėvėti sijonus.

Religiniai skirtumai: Tai vienas didžiausių skirtumų formuojant kultūrą. Įsitikinimai vaidina svarbų vaidmenį formuojantis kultūroms. Religiniai įsitikinimai skiriasi. Kitaip tariant, skiriasi įsitikinimai.

Tradicijos ir papročiai: Žmonių tradicijos ir papročiai gali skirtis. Netgi toje pačioje šalyje gyvenantys žmonės turi regioninius papročius ir tradicijas. Tai savaime yra kultūrinis skirtumas.

Valgymo įpročiai: Kadangi kai kurios šalys turi tradicinę valgymo ir gėrimo kultūrą, šis įprotis taip pat gali būti laikomas kultūrinių skirtumų priežastimi.

Gyvenamosios vietos: Galima sakyti, kad žmonių gyvenamosiose vietose yra skirtingi kultūriniai įpročiai. Skiriasi kaimo vietovėje ir mieste gyvenančio žmogaus gyvenimo būdas.

C.2.3. Politinė diskriminacija ir daugiakultūriškumas

Diskriminacija - tai kultūrinio ir politinio požiūrio pavadinimas, kuris bet kokį skirtingumo ar kitoniškumo santykį paverčia galios santykiu, hierarchijos problema. Tokiu būdu siekiama panaikinti skirtumą ir sukurti pavyzdį, bet kadangi tai neįmanoma, galima ignoruoti kitokį ar kitonišką. Tokios sąlygos gali įgauti įtraukimo formą, verčiant migrantą perimti esamą dominuojančią kultūrą, arba visišką nutildymą ir išstūmimą - abu šie būdai yra diskriminaciniai.

Tik labai nedidelė ir privilegijuota migrantų dalis sugeba sukurti savo sistemą ir integruotis šalyse į kurias atvyksta. Kadangi dauguma yra iš žemo išsilavinimo ir žemų pajamų grupės, dėl didelio skurdo ir atskirties gali kilti grėsmė, kad jie kartkartėmis ims neproporcingai ir nekontroliuojamai judėti. Daugiakultūriškumas neturėtų reikšti prievartinio dominuojančios kultūros pritaikymo ar jos išstūmimo taikant diskriminacinę politiką. Pirmuoju atveju tikslą bandoma pasiekti įtraukiant užsienio/svetimus veiksnius ir padarant juos panašius į savo, o antruoju - atsikratant visų užsienio/svetimų veiksmių ir juos išvalant.

Todėl koegzistencija ir daugiakultūriškumas (būtina visų rūšių visuomenių ir bendruomenių sąlyga) įmanomi tik pripažįstant nehierarchinį skirtingumą, nesukeliantį dominavimo santykių.

Santrauka

Parašykite bent 5 sakinių santrauką apie tai, ką sužinojote.

-

-

-

-

-

D tema - Kaip galiu išlikti nešališku?

D.1 veikla. Teorijos apie tai, kaip galime išlikti nešališki pristatymas.

Atrodo, kad nešališkumas dažniausiai reikalingas konkrečių vaidmenų kontekste, pavyzdžiui, kai asmuo veikia kaip teisėjas, arbitras, žurnalistas ar kokios nors viešosios institucijos atstovas, arba, galbūt, kai vertiname ir renkamės pirmos eilės moralės taisykles.

Visuose santykiuose su kolegomis, partneriais ir visuomenės nariais turime išlikti nešališki. Tai pasiekama būnant nešališku, sąžiningu ir objektyviu. Turime atsižvelgti į skirtingas situacijos puses ir užtikrinti, kad į kiekvieną iš jų būtų atsižvelgta vienodai. Neteikti pirmenybės vienam asmeniui ar grupei, pripažįstant, kad diskriminacija didina neteisingumo jausmą ir apsunkina mūsų darbą. Neleisti, kad bet kokioje situacijoje mūsų asmeniniai jausmai, įsitikinimai ar nuomonė darytų

neteisingą įtaką mūsų veiksams. Kiekvieną situaciją vertinti atsižvelgiant į jos ypatumus ir užtikrinti, kad elgesys yra teisingas ir nuoseklus.

Elgesys:

- Atsižvelgti į individualius poreikius ir reikalavimus visuose veiksmuose.
- Suprasti, kad sąžiningas elgesys su visais nereiškia, kad su visais elgiamasi vienodai.
- Visada suteikti žmonėms lygias galimybes išreikšti savo nuomonę.
- Bendrauti su visais, užtikrinant, kad aktualiausia informacija yra pateikta visiems.
- Vertinti kiekvieno požiūrį ir nuomonę aktyviai klausantis tam, kad sužinoti koks yra jų požiūris.
- Priimti teisingus ir objektyvius sprendimus remiantis geriausiais turimais įrodymais.
- Jei reikia, sudaryti visiems vienodas galimybes gauti paslaugas ir informaciją.

D.1. Būdai, kaip išlikti nešališkam

Aptariant asmeninių interesų ir sprendimų ryšį

Mąstydami apie nešališkumą, grupės nariai turi savęs paklausti, ar nėra prieštaravimo tarp jų patarimų ar sprendimų ir jų asmeninių interesų. Geras būdas pasitikrinti - įsivaizduoti sąžiningą ir kompetentingą stebėtoją: Ar šis asmuo turi pagrindo įtarti, kad jūsų objektyvumas galėjo būti pažeistas? Jei taip, reikės imtis veiksmų, kad tai ištaisytumėte.

Aptariant ryšį tarp institucinės ar tapatybės priklausomybės interesų ir priimamų sprendimų

Grėsmė grupės nario nešališkumui gali būti prašymas jį elgtis prieštaraujant taisyklėms, kitiems profesiniams reikalavimams ar net jo pareigoms pagal įstatymą. Grupės nariai, tiesiogiai dirbantys organizacijoje, gali susidurti su ypatingu spaudimu atlikti savo darbą atsižvelgiant į tos organizacijos dalykinius interesus ir turi būti budrūs, kad neklaidintų reguliavimo institucijų, valdybų ar kitų vartotojų.

Sprendimus priimantis asmuo atveria save diskusijai

Abi pusės vertindamos galimą šališkumą turėtų žinoti, kad šališkumas gali būti įvairių formų, įskaitant etinį ir techninį šališkumą. Šališkumo pavyzdžiais gali būti situacijos, kai techninė metodika pasirenkama dėl to, kad grupės narys ją išmano, net jei kitos yra tinkamesnės (tai nereiškia, kad yra neteisinga naudoti techniką, kurią galima greitai įgyvendinti; aiškiai žinoti pasirinkto metodo pagrindimą), arba net jei toks pasirinkimas yra tinkamas, kai narys nenori išreikšti abejonių dėl kolegos, kuris taip pat yra draugas darbo. Pavyzdžiui, jei reikia teikti paslaugą tam tikroje srityje arba įdarbinimo tema, net jei turimos visos kvalifikacijos, darbdavys arba paslaugos teikėjas gali veikti šališkai. Jis (ji) gali suteikti darbą ar paslaugą savo grupės nariui. Grupės nariai gali sumažinti riziką veikti šališkai, žinodami apie galimą šališkumą ir į tai atsižvelgdami, kad užtikrintų, jog priimdami sprendimus ar teikdami patarimus elgiasi nešališkai. Atvirumas tinkamam kitų asmenų iššūkiui ir noras keisti ar pritaikyti savo požiūrį gali padėti sumažinti šališkumo riziką, nes galima būti šališkam ir apie tai net nežinoti.

Nešališkumo užtikrinimas teisiniais būdais:

Siekiant užtikrinti nešališkumą, būtina dirbti įvairiose srityse. Svarbiausia iš jų - naudojimasis teisėmis ir laisvėmis, kurias turėtų garantuoti įstatymai. Jei nepaisant įstatymų negalima naudotis teisėmis ir laisvėmis, tai turėtų garantuoti teismų sistema. Teismų sistemą sudaro teisėjai, prokurorai ir advokatai. Teisėjų, prokurorų ir advokatų gebėjimas būti garantu priklausomai nuo jų gebėjimo dirbti nepriklausomai, nešališkai ir laisvai.

Be abejo, yra tarptautinių principų, rekomendacijų ir nacionalinių teisės aktų, kurie leidžia prokurorams ir advokatams saugiai atlikti savo pareigas. Ypač pažymėtina; Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje Nr. R (94) 12 (1-2-b) valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir vaidmens teigiama, kad „įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijos turėtų užtikrinti teisėjų nepriklausomumą ir neturėtų būti imtasi jokių veiksmų, kurie tam keltų pavojų“.

1990 m. Havanoje priimtuose Jungtinių Tautų „Prokurorų vaidmens principuose“ teigiama, kad jei prokurorai veiks laikydamiesi nurodytų principų, jie prisidės prie teisingo ir nešališko baudžiamojo teisingumo ir veiksmingos piliečių apsaugos nuo nusikaltimų. Nurodoma, kad skiriant prokurorus niekas negali būti diskriminuojamas dėl kokių nors priežasčių ir kad turi būti atsižvelgiama į apsaugos priemones, apsaugančias nuo diskriminacijos.

Be to, 1967 m. įstatymas su pakeitimais dėl diskriminacijos dėl amžiaus įdarbinant saugo 40 metų ir vyresnius asmenis nuo diskriminacijos dėl amžiaus. Pagal šį įstatymą neteisėta diskriminuoti asmenį dėl jo amžiaus atsižvelgiant į bet kokius įdarbinimo terminus, sąlygas ar privilegijas.

Pašalinant žiniasklaidos šališkumą:

Žiniasklaida atlieka svarbų vaidmenį nustatant nešališkumą. Vienintelis dalykas, kurį žurnalistai, teikiantys viešąsias paslaugas, gali padaryti kaip žmonės, yra stengtis kiek įmanoma teisingiau, subalansuočiau ir „nešališkiau“ rašyti naujienas.

„Nežinau, kuriuo kanalu tikėti“.

Visų pirma, žurnalistai, kurie vykdo šią veiklą, turi turėti reikiamus intelektinius gebėjimus ir profesinį pasirengimą, kad galėtų rengti nešališkus pranešimus. Iš žurnalisto, kuris stengiasi būti kuo nešališkesnis rašydamas naujienas, tikimasi, kad jis stengsis į naujienas neįtraukti savo nuomonės. Šiuo atveju žurnalistas turi teisę pasirinkti nagrinėjamą temą ir remdamasis savo žiniomis nustatyti, kas yra svarbu, o kas ne.

Ši žurnalisto teisė kyla iš būtinybės nustatyti įvykį, kuris yra naujienų objektas ir pateikiama informaciją naujienų tekste. Skaitytojas turi turėti galimybę vertinti sąveikaudamas su naujienų tekstu, kuris nedaro jokio kito poveikio, kaip tik pasakoja apie patį įvykį. Tik tokiu būdu žurnalistika atsisako būti profesija, kuri kažkokiu būdu vadovauja skaitytojui ir leidžia jam nuoširdžiai vertinti.

Kaip užtikrinti, kad elgtumėtės sąžiningai ir nešališkai?

- Nurodyti kas turi priimti sprendimą.
- Užtikrinti nešališkumą ir nepriklausomumą.
- Užtikrinti procedūrinį teisingumą.
- Nustatyti spręstinus klausimus.
- Nustatyti faktus.
- Įvertinti faktus ir priimti sprendimą.
- Pateikti prasmingas ir tikslias savo sprendimo priežastis.
- Patikrinti savo šališkumą.

Būti nešališkam nesutarimų metu reiškia atsisakyti noro teisti, nuspręsti ar spręsti ir susitelkti į tai, kas leistų suprasti visų dalyvių požiūrį. Tai reiškia, kad reikia vienodai atidžiai

išklausyti ir pripažinti kiekvieno asmens požiūrį.

Refleksija

Parašykite bent 5 sakinių santrauką apie tai, ką sužinojote.

-

-

-

-

-

A. 4) Vertinimo priemonė. Esė rašymas.

Parašykite 10 teiginių arba 100 žodžių santrauką apie tai, ko išmokote.

Esė rašymo vadovas:

1. Esėje turėtų atsispindėti tai, kaip jūs suprantate pagrindines sąvokas: nešališkumas.
2. Esė turėtų būti ilgesnė nei 2 puslapiai (ne mažiau kaip 5000 spaudos ženklų su tarpais), Calibry šrifto 12 dydžiu, tarpai tarp eilučių - 1,15 intervalo. Neskaičiuojant paveikslėlių ir schemų.
3. Atsakant į klausimus turėtumėte ne tik rasti, nukopijuoti ir įkelti atitinkamas dokumentų dalis, bet ir pateikti savo požiūrį, komentarus, pavyzdžius iš savo patirties.
4. Esė struktūra:
  - I. Įvadas
Trumpa pastraipa apie nešališkumo priežastis.
  - II. Pagrindinė dalis (sugalvokite pavadinimą šiam skyriui).
Parašykite kelias pastraipas apie tai, ko išmokote šiame skyriuje, ir apie nešališkumą.
  - III. Apibendrinimas
Parašykite santrauką apie tai, ką sužinojote apie nešališkumo svarbą ir jo vietą mūsų gyvenime.

Grįžtamojo ryšio vadovas:

Mokytojas turi įvertinti parašytą esė pagal šiuos klausimus. Kartu jis turi suteikti mokiniui grįžtamąjį ryšį, raštu atsakant į šiuos klausimus.

Klausimai:

1. Ar jis (ji) apibūdino, ką reiškia nešališkumas?
2. Ar jis (ji) apibūdino, ką reiškia diskriminacija?
3. Ar jis (ji) paminėjo diskriminacijos keliamas problemas?
4. Ar paminėjo nešališkumo priežastis?
5. Ar pateikė nešališkumo pavyzdžių?
6. Ar paminėjo, kaip svarbu būti nešališkam?

3. B) Vadovaujamas mokymasis

B. 1) Tikslai.

Sąvokos, teorijos ir pagrindiniai aspektai.

A tema. Kokia yra nešališkumo sąvoka? Mokymosi veikla.

A. 2 veikla. Grupės diskusija apie nešališkumą (1 val. 30 min.):

Instrukcijos:

- Mokiniai bus suskirstyti į 5 grupes.
- Remiantis asmenine patirtimi bus diskutuojama apie tai, ką reiškia nešališkumo sąvoka ir kokie veiksniai trukdo išlikti nešališkam. Trukmė - 1.30 val.

Klausimai diskusijai:

- Kas pirmiausia ateina į galvą, kai pagalvojate apie nešališkumą?
- Kaip manote, kas yra nešališkumas?
- Kokie veiksniai trukdo būti nešališkam?
- Kodėl svarbu būti nešališkam?
- Kokias socialines ir politines problemas visuomenėje gali sukelti šališkumas?

Grįžtamojo ryšio vadovas:

- Šios diskusijos tikslas - padėti dalyviams suvokti, kaip jie apibrėžia ir interpretuoja nešališkumą.
- Bus aptarta, kaip nešališkumo principas socialinėje, politinėje ir ekonominėje sistemoje palengvina ir pagerina jos veikimą ir kokia jo svarba užtikrinant socialinę sanglaudą.
- Atlikus daugialypę analizę, kuria siekiama įvertinti nešališkumą visais jo aspektais, bus aptarti veiksniai, skatinantys žmones elgtis šališkai ir kaip tai paveiks socialinę lygybę ir žmogaus teisėmis grindžiamą praktiką pagrindinių etikos principų kontekste.
- Didinti sąmoningumą siekiant įvertinti asmeninių veiksnių (polinkio, temperamento, charakterio, ankstesnio mokymosi) įtaką mūsų elgesiui ir požiūriui; šiuo tikslu bus gautos nuomonės ir pasiūlymai, kaip sukurti egalitarinį, dalyvavimo ir įvairovės požiūrį, siekiant

suvokti, kad tapatybė, kultūra, etniškumas, priklausomybė, tradicijos, socialinis pripažinimas ir išankstinės nuostatos gali būti kliūtis nešališkumui ir šią kliūtį pašalinti.

- Bus aptarta, kokia žala gali būti padaryta socialinei grupei ar klasei, kuri iš tikrųjų yra palankiai vertinama ir kurią ilgalaikėje perspektyvoje reikia apsaugoti, kad dalyviai suvoktų integralumą ir nešališkumą.
- Todėl diskusijos bus vertinamos pagal šią sistemą ir dalyviams bus suteiktas grįžtamasis ryšys.

B tema. Nešališkumo sritys. Mokymosi veikla.

B. 2 veikla. Dalijimasis nešališkumo pavyzdžiais ir patirtimi (2 val.):

Tikslas: Tikslas: Dalyviai, dalindamiesi savo patirtimi, pasidalins savo mintimis apie šią patirtį.

Instrukcijos:

- Mokiniai bus suskirstyti į 5 grupes.
- Bus diskutuojama apie diskriminacijos patirtį ir pavyzdžius nešališkumo srityse. Laikas - 2 valandos.
- Pagrindinis tikslas - suteikti dalyviams galimybę sužinoti žodžio „diskriminacija“ reikšmę ir išskirti patirtis, kurias jie gali susieti su diskriminacijos sąvoka.
- Įvardijus žodžio „diskriminacija“ reikšmę, bus aptartos nešališkumo sritys ir išsakyti jausmai, diskutuojant apie tai, ar jie susiduria su diskriminacija tiek socialiniame, tiek profesiniame gyvenime.
- Atsižvelgiant į tai, kad, remiantis žiniasklaidos naujienų pavyzdžiais, gali būti šališkas požiūris, komunikacijos problema ir informacijos trūkumas, bus pabrėžiama teisingo žiniasklaidos naudojimo ir žiniasklaidos nešališkumo svarba.

Klausimai diskusijai:

- Kokią diskriminaciją patiriate savo profesiniame gyvenime? Pateikite pavyzdį ir pasidalinkite savo jausmais.
- Ar manote, kad gaunant paslaugas bet kurioje srityje (švietimo, sveikatos, teisės, darbo ir kt.) su jumis elgiamasi nešališkai?
- Ar kada nors gavę paslaugą buvote diskriminuojami?
- Ar galite pateikti šališkai žiniasklaidoje parašytų naujienų pavyzdį?

Grįžtamojo ryšio vadovas:

Diskusijos metu bus stebimi dalyvių pasiekimai ir perspektyvos remiantis pagrindinėmis minėtomis sąvokomis, o dalyviams bus suteikiamas grįžtamasis ryšys pagal šiuos klausimus.

- Ar jis (ji) gali atskirti nešališką ir diskriminuojantį elgesį?
- Ar jis (ji) žino nešališkumo sritis?
- Ar jis (ji) žino nešališkumo sričių svarbą ir tai, kaip svarbu būti nešališkam (-ai) šiose srityse?
- Ar jis (ji) žino apie diskriminacijos žalą?

C tema. Nešališkumo problemos. Mokymosi veikla.

C. 2 veikla. Filmo („The Best of Enemies“) žiūrėjimas. Diskusija (2 val.):

Instrukcijos:

Mokinių savarankiškai žiūrėto filmo („The Best of Enemies“) aptarimas.

Klausimai diskusijai:

- Kodėl baltieji negalėjo būti tikri dėl savo išrinktų atstovų?
- Kokie veiksniai turi įtakos rinkėjų nešališkumui?
- Kaip mūsų socialiniai vaidmenys ir statusai veikia mus priimant sprendimus?
- Ką manote apie tarybos narių nūsikusimą, kai kalba Ann Atwater?
- Ką manote apie paskutinę C. P. Ellis kalbą?

D tema. Kaip išlikti nešališku? Mokymosi veikla.

D. 2 veikla. Grupės diskusija apie nešališkumo pavyzdžius darbo vietoje (2 val.):

Instrukcijos:

- Mokiniai bus suskirstyti į 5 grupes.
- Bus diskutuojama apie nešališkumą, nešališką elgesį ir nešališkumo svarbą. Tam skiriamos 2 valandos.

Klausimai diskusijai:

- Ar įmanoma būti nešališkam?
- Kaip galime būti nešališki?
- Kokia yra nešališkumo svarba?
- Kokie yra nešališkumo privalumai?

3. C) Patirtinis mokymasis

C.1) Patirtinio mokymosi būdai.

A. 3 veikla. Stebėjimas ir bendravimas su institucija, organizacijų asociacija ir kt. (2 val. 30 min.):

Šiame mokymosi etape bus surengti susitikimai pasikeiti idėjomis su įvairiomis institucijomis ir fondais apie tai, ką daryti ir ką reikia padaryti dėl migrantų diskriminacijos ir nešališkumo.

Instrukcijos:

- Pageidautina salė su apvaliais stalais ir prie kiekvieno stalo ne daugiau kaip 8 žmonės.
- Į susitikimą kviečiami dalyviai ir įvairių organizacijų, fondų ir bendruomenių vadovai.

- Kviestinių organizacijų ir fondų vadovų prisistatymas. Tam skiriama 30 minučių.
- Tada dalyviai suskirstomi į grupes po 5 žmones ir į kiekvieną grupę įtraukiama po vieną organizacijos ir fondo vadovą.
- Tuomet pradedamos aptarti nešališkumo ir diskriminacijos sampratos problemos. Šiai veiklai skirtas laikas - pusantros valandos.
- Bus keičiamasi idėjomis apie nešališkumo sampratą ir siūlomi sprendimai dėl diskriminacijos.
- Susitikimo pabaigoje kiekvienos grupės atstovas trumpai papasakoja apie tai, ką jie aptarė grupėje. Šiam užsiėmimui skiriama 30 minučių.
- Pagrindiniai susitikimo klausimai:
  1. Kaip apibūdintumėte diskriminaciją?
  2. Kas, jūsų nuomone, yra nešališkumas?
  3. Su kokiomis su diskriminacija susijusiomis problemomis dažniausiai susiduriate savo darbe?
  4. Kokias neigiamas pasekmes sukelia diskriminacija?
  5. Kaip išlikti nešališku?

B. 3 veikla. Kūrybinė drama - parašykite savo istoriją (2 val. 30 min.):

Instrukcijos:

- Suskirstykite dalyvius į penkias grupes.
- Į dėžutę sudėkite 5 korteles su 5 nešališkumo sričių pavadinimais (nešališkumas pilietinėje visuomenėje, viešųjų institucijų nešališkumas, politinis nešališkumas, nešališkumas žiniasklaidos kalboje, nešališkumas profesiniame gyvenime).
- Paprašykite kiekvienos grupės pasirinkti po kortelę. Pasiruošimui skiriama 15 minučių.
- Paprašykite kiekvienos grupės parengti nešališkumo ir diskriminacijos scenarijų pasirinkta tema. Tam skirkite 45 minutes.
- Paprašykite grupes pristatyti parengtus scenarijus. Trukmė - 30 minučių.

Grįžtamojo ryšio vadovas:

Po vaidinimo aptarkite nešališkumo ir diskriminacijos sritis, atsakydami į šiuos klausimus (1 val.):

- Kaip jautėtės susidūrę su diskriminaciniu elgesiu?
- Kas lemia diskriminaciją?
- Kokia yra diskriminacijos žala?

- Kodėl svarbus nešališkumas?

C.3 veikla. Atvejo analizė apie nešališkumo praktiką (2 val. 30 min.):

Tikslai:

Bus diskutuojama apie diskriminaciją ir nešališkumą nagrinėjant pagrindines bylas dėl nešališkumo praktikos. Vėliau bus vertinami rezultatai.

Instrukcijos:

- Suskirstykite dalyvius į penkias grupes. 15 minučių.
- Informavę grupes apie veiklą, išdalykite grupėms šiuos klausimus. 15 minučių
- Paprašykite grupes perskaityti klausimus ir aptarti savo atvejus pagal šiuos klausimus. Tam skirkite 45 minutes.
- Paprašykite kiekvienos grupės paaiškinti, kokias išvadas padarė po diskusijos. Tam skirkite 45 minutes.

Klausimai diskusijai:

Aptarkite priimtus sprendimus pagal šiuos klausimus:

- Kas yra diskriminacija ir nešališkumas?
- Kaip manote, kas yra nešališkumas?
- Kokios yra didžiausios problemos susijusios su diskriminacija jūsų darbe?
- Ar manote, kad dirbdami su imigrantais ir tautinėmis mažumomis galite elgtis nešališkai?
- Kokie galėtų būti nešališkumo pavyzdžiai?

D.3 veikla. Jei būtumėte teisėjas? (2 val. 30 min.)

Instrukcijos:

- Suskirstykite dalyvius į penkias grupes. 15 minučių.
- Informavę grupes apie veiklą, kiekvienai grupei išdalinkite po kortelę su istorija. 15 minučių

- Paprašykite grupės perskaityti istoriją ir pabūti teisėjais šios istorijos byloje ir aptarti bylą. Tam skirkite 45 minutes.

- Paprašykite kiekvienos grupės paaiškinti po diskusijos priimtus sprendimus ir nurodyti jų priežastis. Tam skirkite 45 minutes.

Klausimai diskusijai:

Aptarkite priimtus sprendimus pagal šiuos klausimus:

- Ar manote, kad per teismo procesą esate nešališkas?
- Ar įmanoma būti nešališkam?
- Kokie veiksniai trukdė išlikti nešališku priimant sprendimus?

Istorija:

Trejų metų Zeynep, kurios tėvai yra skyrybų procese, laikinąją globą teismas suteikė motinai Ayşe. Tėvas yra 22 metų amžiaus, Sirijos pilietis, nebylys ir bedarbis. Skyrybų proceso metu jis gyvena su motina. Kita vertus, motinai 20 metų, ji dirba kasininke turguje. Po teismo Ayşe brolis Firat sako, kad skyrybų procesas labai paveikė seserį, ji smurtavo prieš vaiką ir beveik kasdien vartojo alkoholį. Jis taip pat priduria, kad rytoj pasiims vaiką ir apsigyvens užsienyje, o tėvui Mohammed vaiko niekada neparodys. Tai išgirdęs Mohammed planuoja pagrobti savo vaiką. Vidurnaktį jis slapta įžengia į namus, kuriuose gyvena Ayşe ir jos vaikas. Jis priverčia televizorių žiūrincią Ayşe užuosti apsvaigimą sukeliančios medžiagos kvapą. Pajutusi medžiagos kvapą Ayşe nualpsta. Mohammed pasiima vaiką į savo namus ir vėl pradeda globos bylą. Jei būtumėte teisėjas, kaip nuspręstumėte, ar vaikas turėtų likti su motina, ar su tėvu? Nepamirškite nurodyti savo argumentų.

Apibendrinamasis vertinimas

1. Viktorina (klausimų pavyzdžiai):

1. Kuris iš šių pavyzdžių yra nešališko elgesio pavyzdys?
  - A) Mokytojas vienodai elgiasi su visais klasės mokiniais.
  - B) Mokytojas savo tautybės mokiniams skiria 10 taškų daugiau.
  - C) Visada suteikti paskutinę eilutę, kai migrantams priskiriami eilės numeriai.
  - D) Gydytojo nenoras gydyti migrantą.
  - E) Kai kurių šalių piliečių nepriėmimas į restoraną

2. Kuri iš toliau išvardintų yra nešališkumo sritis?

- A) Žiniasklaida
- B) Viešosios institucijos
- C) Politika
- D) Profesinis gyvenimas
- E) Visos

3. Ar galite parašyti 3 nešališkumo privalumus?

-
-
-

4. Ar jis įtrauktas į nešališkumo sąrašą?

-
-
-
-
-

5. Kuri iš toliau išvardintų nėra nešališkumo problema?

- A) Diskriminacija
- B) Lytis
- C) Religija
- D) Nacionalizmas
- E) Žiniasklaida

2. Esė

Parašykite 50 teiginių arba 500 žodžių santrauką apie tai, ko išmokote.

Instrukcija:

Esėje turėtų atsispindėti tai, kaip jūs suprantate pagrindines sąvokas: nešališkumas, diskriminacija, nešališkumo sritys, nešališkumo problemos.

- Esė turėtų būti ilgesnė nei 2 puslapiai (ne mažiau kaip 5000 spaudos ženklų su tarpais), Times New Roman šriftu 12 dydžiu, tarpai tarp eilučių - 1,15 intervalo. Neskaičiuojant paveikslėlių ir schemų.

- Atsakant į klausimus turėtumėte ne tik rasti, nukopijuoti ir įkelti atitinkamas dokumentų dalis, bet ir pateikti savo požiūrį, komentarus, pavyzdžius iš savo patirties.

Esė struktūra:

I. Įvadas

Trumpa pastraipa apie nešališkumo ir diskriminacijos reikšmę.

II. Pagrindinė dalis (sugalvokite pavadinimą šiam skyriui).

Parašykite pastraipą apie nešališkumo ir diskriminacijos priežastis.

Parašykite pastraipą apie nešališkumo sritis.

Parašykite pastraipą apie nešališkumo praktikos kliūtis.

Parašykite kelias pastraipas apie tai, ko išmokote šiame skyriuje, ir apie nešališkumą.

III. Apibendrinimas

Parašykite santrauką apie tai, ką sužinojote apie nešališkumo svarbą ir jo vietą mūsų gyvenime.

Grįžtamojo ryšio apie esė vadovas:

Dėstytojas turi įvertinti parašytą esė pagal šiuos klausimus. Kartu jis turi mokiniui pateikti grįžtamąjį ryšį raštu atsakydamas į šiuos klausimus.

Klausimai:

1. Ar jis (ji) apibūdino, ką reiškia nešališkumas?
2. Ar jis (ji) apibūdino, ką reiškia diskriminacija?
3. Ar jis (ji) paminėjo diskriminacijos keliamas problemas?
4. Ar paminėjo nešališkumo priežastis?
5. Ar paminėjo nešališkumo sritis?
6. Ar paminėjo nešališkumo problemas?
7. Ar pateikė nešališkumo pavyzdžių?
8. Ar jis (ji) paminėjo nešališkumo svarbą?

3. Kontrolinis sąrašas (visų veiklų)

	Taip	Ne	Iš dalies
1 - Žinau nešališkumo principus.			
2 - Žinau, kokios yra nešališkumo sritys			
3 - Žinau apie diskriminacinį elgesį.			

4 - Atpažįstu problemas, kurios gali iškilti stengiantis išlikti nešališku.			
5 - Manau, kad lengva elgtis nešališkai situacijose daugiakultūroje aplinkoje.			
6 - Mūsų pačių mintys lemia šališką elgesį bendraujant su tais, kurie skiriasi nuo mūsų.			

2.2 mokymosi tema. Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas

1. Įvadas

Modulio tikslas - padėti asmenims, dirbantiems su žemo išsilavinimo imigrantais, atsikratyti išankstinių nuostatų ir stereotipų ir veikti remiantis empatišku požiūriu individualiai, grupėse ir organizacijoje. Taip siekiama pagerinti bendravimo su imigrantais ir jų aptarnavimo kokybę, atskleisti tarpusavio supratimą.

Mokymosi programą sudaro 25 valandos, iš kurių 7,30 valandos skiriamos savarankiškam mokymuisi, 7,30 valandos – vadovaujama mokymuisi ir 10 valandų – patirtiniam mokymuisi. Joje taip pat yra formuojamojo ir apibendrinamojo vertinimo priemonių.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 2.2	
Modulio pavadinimas	Mokymosi sritis Lygybė - išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas
Modulio tikslai	Skyriaus tikslas - supažindinti žmones su žemo išsilavinimo migrantų išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais ir tobulėti šioje srityje. Suteikti pedagogams konkrečių priemonių, pagrįstų empatišku požiūriu, individualiai, grupėse ir organizacijoje, kad jie galėtų teikti nešališkas ir objektyvias paslaugas.
Būtiniosios modulio sąlygos	Dalyvis turi darbo su suaugusiais imigrantais patirties ir nori ugdyti socialinę savimone, didindamas savęs pažinimą šioje srityje.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų (25 valandos) - Savarankiško mokymosi valandos (7,30 val.) - Vadovaujamo mokymosi valandos (7,30 val.) - Patirtinio mokymosi valandos (10 valandų)
Modulio turinys	Modulį sudaro 5 komponentai. 1. Teorinis (savarankiškas mokymasis) Teorinio modulio tikslas - pagilinti žinias apie išankstinių nuostatų, stereotipų, empatijos sąvokų apibrėžimus, įvairių išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastis ir tipus, taip pat kaip elgtis su išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais (taikoma mokytojams, dirbantiems su suaugusiais imigrantais). Pagrindinis naudojamas apibrėžimas yra toks: - Kas yra išankstinė nuostata, jos priežastys

- 5 būdai, kaip valdyti išankstines nuostatas
- Kas yra stereotipas, stereotipų priežastys
- Išankstinių nuostatų ir stereotipų teorijos
- Kaip dirbant su suaugusiais imigrantais įgyvendinamos išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo strategijos?
- Skyrius su papildoma medžiaga

Priemonės:

Teorinė medžiaga.

Skaitymas (straipsniai ir knygos)

Filmų žiūrėjimas

2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)

- Žinių tikrinimas plečiant individualius mokymosi šaltinius ir pertvarkant savo mokymosi šaltinius atsižvelgiant į žinias.
- Patikimų ir tikslų informacijos šaltinių pasiekimo vadovas.
- Turimos patirties ir žinių panaudojimas taikant interaktyvius mokymosi metodus.

Priemonės:

Atvejo analizė

Vaidmenų žaidimai (scenarijai)

Kūrybinė drama ir veiksmingas bendravimas

Filmų rekomendacijos ir apžvalga

Kortelės

Veikla:

Žodžio konotacija

Ar galite pasakyti „Ne“?

Ar pakanka vienos nuotraukos?

3. Patirtinis mokymasis

- Rezultatų įvertinimas ir aptarimas surengiant susitikimą, kuriame bus aptarti suaugusiųjų migrantų atlikto darbo rezultatai, siekiant įgyti patirties šioje srityje atliekant eksperimentinius tyrimus.
- Tikėtinų mokymosi rezultatų, gautų atlikus srities tyrimus, tikrinimas

Priemonės:

Susitikimai

Vaidmenų žaidimai (scenarijai)

Stebėjimas ir bendravimas su institucija, organizacijų asociacija ir kt.

	<p>Kortelės</p> <p>Veikla: Jūsų kaimynas migrantas Kitokia pusbrolio/pusseserės patirtis Kieno tai istorija?</p> <p>4. Formuojamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Duomenų analizė rezultatų tikrinimui. -Grįžtamasis ryšys apie patirtinio mokymosi esė. -Grįžtamasis ryšys apie atvejo analizę. -Testai prieš ir po. <p>5. Apibendrinamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> -Mokymosi rezultatų įvertinimas pagal atitikimą tikslui. -Esė - parašykite istoriją (su raktiniais žodžiais) apie tai, ko išmokote. -Testai
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Apibūdinti, paaiškinti ir analizuoti stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą bei pagrindines jų valdymo strategijas. 2. Apmąstyti ir atpažinti, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą. 3. Sąmoningai pasirinkti ir taikyti įvairias strategijas, kad būtų lengviau be stereotipų bendrauti su migrantu. 4. Numatyti, atpažinti ir identifikuoti stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingus atskiriems migrantams ir migrantų grupėms ir tikslingai pasirinkti strategijas, padedančias migrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę. 5. Aptarti, atpažinti ir užginčyti organizacijoje ir bendruomenėje taikomas stereotipų ir išankstinių nuostatų suformuotas praktikas.
<p>Mokymosi turinys</p> <p>-Mokymosi/ Mokymo veikla</p>	<p>A tema. Kas yra išankstinė nuostata ir stereotipas?</p> <p>Temos tikslas: Paaiškinti ir išanalizuoti stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą.</p> <p>Savarankiškas mokymasis (2,30 val.):</p> <p>A1 veikla - Teoriniai pristatymai (1 val.)</p> <p>A2 veikla - Skaitymas (straipsniai ir knygos) (1 val. 30 min.)</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Savarankiško mokymosi vadovas (savarankiško mokymosi tikslai, klausimai). - Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys).

- Straipsniai

Vadovaujamas mokymasis (1,30 val.):

A3 veikla - Atvejo analizė - žodis ir konotacija (1 val. 30 min.)

Priemonės:

- Kortelės su žodžiais
- Veiklos vadovas

Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):

A4 veikla - Stebėjimas ir bendravimas su institucija, organizacijų asociacija ir kt. (2 val. 30 min.)

Priemonės:

- Veiklos vadovas

Savarankiško mokymosi medžiaga:

-Implicit Bias and Philosophy, Michael Brownstein ir Jennifer Saul, Oxford University Press, p. 90-115.

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TJQDDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA90&dq=info:9JSmRyREZIJ:scholar.google.com/&ots=0HV5B4Eahp&sig=sBaUYsMBHsqmm1COKOHkhywpjvk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- Stereotypes and Prejudice in the Perception of the “Other”, Cătălin-George Fedor, Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 149, 5 September 2014, pp. 321-326.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814049702>

- Stereotypes and Prejudices at School: a Study on Primary School Reading Books, Daniela Damigellaa, Orazio Licciardello, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 127, 2014, pp. 209 – 213.

https://www.researchgate.net/publication/262196255_Stereotypes_and_Prejudices_at_School_A_Study_on_Primary_School_Reading_Books

Norintiems toliau nagrinėti šią temą, patariama žiūrėti:

<https://m.youtube.com/watch?v=zftZI1M1S2Y&t=10s>

https://m.youtube.com/watch?v=NBN_SJMdErc

B tema. Išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys

Temos tikslas:

- Apmąstyti ir atpažinti, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.
- Paaiškinti ir išanalizuoti išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastis.

Savarankiškas mokymasis(1 val.):

B1 veikla - Teoriniai pristatymai (1 val.)

Priemonės:

- Savarankiško mokymosi vadovas (savarankiško mokymosi tikslai, klausimai).
- Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys).

Vadovaujamas mokymasis (2 val.):

B2 veikla - Kūrybinė drama ir efektyvus bendravimas - ar pakanka vienos nuotraukos? (2 val.)

Priemonės:

- Kortelės su nuotraukomis
- Veiklos vadovas

Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):

B3 veikla - Susitikimas su kaimynu migrantu (2 val. 30 min.)

Priemonės:

- Veiklos vadovas
- Formuojamojo esė vertinimo kriterijai

C tema. Stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšys

Temos tikslas:

Paaiškinkite ir išanalizuokite stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšį.

Savarankiškas mokymasis(1 val.):

C1 veikla - Teoriniai pristatymai (1 val.)

Priemonės:

- Savarankiško mokymosi vadovas (savarankiško mokymosi tikslai, klausimai).
- Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys).

Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):

C2 veikla - Susitikimas – kitokia pusbrolio/pusseserės patirtis (2 val. 30 min.)

Priemonės:

- Veiklos vadovas
- Formuojamojo esė vertinimo kriterijai

D tema. Neigiamas išankstinių nuostatų ir stereotipų poveikis ir pasekmės

Temos tikslas:

1. Numatyti, atpažinti ir identifikuoti stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingus atskiriems migrantams ir migrantų grupėms ir tikslingai pasirinkti strategijas, padedančias migrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę.
2. Analizuoti neigiamą išankstinių nuostatų ir stereotipų poveikį ir pasekmes.

Savarankiškas mokymasis (2 val.):

D1 veikla - Filmo žiūrėjimas (2 val.)

Priemonės:

- Filmą („The African Doctor“)
- Veiklos vadovas

Vadovaujamas mokymasis (1 val. 30 min.):

D2 veikla - Filmo aptarimas (1 val. 30 min.)

Priemonės:

- Filmą („The African Doctor“)
- Veiklos vadovas

E tema. Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas

Temos tikslas:

1. Sąmoningai pasirinkti ir taikyti įvairias strategijas, kad būtų lengviau be stereotipų bendrauti su migrantu.
2. Numatyti ir nustatyti stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingus atskiriems migrantams ir migrantų grupėms ir tikslingai parinkti strategijas, padedančias migrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę.
3. Aptarti, atpažinti ir užginčyti organizacijoje ir bendruomenėje taikomą stereotipų ir išankstinių nuostatų suformuotą praktiką.

Savarankiškas mokymasis (1 val.):

E1 veikla - Teoriniai pristatymai (1 val.)

Priemonės:

- Savarankiško mokymosi vadovas (savarankiško mokymosi tikslai, klausimai).

	<ul style="list-style-type: none"> – Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys. <p>Vadovaujamas mokymasis (2 val. 30 min.):</p> <p>E2 veikla - Atvejo analizė - ar galite pasakyti „ne“? (2 val. 30 min.):</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Veiklos vadovas <p>Patirtinis mokymasis (2 val. 30 min.):</p> <p>E3 veikla - Vaidmenų žaidimai (scenarijai) - Kieno tai istorija? (2 val. 30 min.)</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kortelės su istorijomis – Veiklos vadovas
<p>Bibliografija</p>	<p>Priedas</p> <ul style="list-style-type: none"> -American Psychological Association. November, 28, 2021, https://www.apa.org/topics/racism-bias-discrimination - Brownstein, M. & Saul, J. (2016). <i>Implicit Bias and Philosophy</i>, Oxford University Press. -Cambridge Dictionary, November, 27, 2021, https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/stereotype - Damigella, D. & Licciardello, O. (2014). Stereotypes and Prejudices at School: a Study on Primary School Reading Books. <i>Procedia - Social and Behavioral Sciences</i>, Volume 127, pp. 209 – 213. https://www.researchgate.net/publication/262196255_Stereotypes_and_Prejudices_at_School_A_Study_on_Primary_School_Reading_Books -Fedor, C. (2014). Stereotypes and Prejudice in the Perception of the “Other”. <i>Procedia - Social and Behavioral Sciences</i>, Volume 149, pp. 321-326. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814049702 -Fiske, Susan T. Prejudice, Discrimination, and Stereotyping. NOBA, November, 28, 2021, https://nobaproject.com/modules/prejudice-discrimination-and-stereotyping -LUMEN, Prejudice and Discrimination, November, 28, 2021, https://courses.lumenlearning.com/wmopen-psychology/chapter/prejudice-and-discrimination/ -New World Encyclopedia, Prejudice, November, 29, 2021, https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Prejudice -MARICOPA, Stereotypes, Prejudice and Discrimination, November, 28, 2021, https://open.maricopa.edu/culturepsychology/chapter/stereotypes-prejudice-and-discrimination/ -Pressbooks, Module 9: Prejudice, November, 29, 2021, https://opentext.wsu.edu/social-psychology/chapter/module-9-prejudice/ - Vescio, T. & Weaver, K. (2017). Prejudice and Stereotyping. <i>Oxford Bibliographies</i>, November, 27, 2021, https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199828340/obo-9780199828340-0097.xml

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Šiame modulyje sužinosite daugiau apie išankstinių nuostatų ir stereotipų ypatumus, jų plitimo būdus, išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastis ir kokius metodus bei priemones galima naudoti jiems valdyti. Dirbdami su suaugusiais migrantais, išmoksite įvairių strategijų apie išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymą ir įgysite konkrečių priemonių, kaip ugdyti empatišką elgesį. Modulyje aptariamos išankstinių nuostatų ir stereotipų teorijos, išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo teorijos, skirtingi išankstinių nuostatų ir stereotipų tipai, išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys. Visos teorijos yra svarbios dirbant su suaugusiais imigrantais. Tikslas - įgyti žinių ir įgūdžių, kaip užkirsti kelią išankstinėms nuostatoms ir stereotipams, išsiugdyti empatišką supratimą ir taikyti išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymą savo darbo kontekste.

3.(A) Teorinis mokymasis

A.1) Modulio tikslai

Šio modulio tikslas - pagerinti su suaugusiais imigrantais dirbančių mokytojų žinias ir įgūdžius, kad jie galėtų užkirsti kelią išankstinėms nuostatoms ir stereotipams bei juos valdyti savo darbo vietoje, gilinant žinias apie išankstines nuostatas ir stereotipus, išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastis bei išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymą, susijusį su suaugusiais imigrantais. Tikslas - suteikti mokytojams konkrečių konstruktyvaus išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo priemonių, kad jie galėtų pasinaudoti išankstinių nuostatų ir stereotipų kaitos galimybėmis, ugdyti asmenį, grupę ir organizaciją.

Teorinėje dalyje naudojami pagrindiniai apibrėžimai:

- Kas yra išankstinė nuostata ir išankstinių nuostatų priežastys
- 5 būdai, kaip valdyti išankstines nuostatas
- Kas yra stereotipas ir stereotipų priežastys
- Išankstinių nuostatų ir stereotipų teorijos
- Kaip dirbant su suaugusiais imigrantais įgyvendinamos išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo strategijos?

-Implicit Bias and Philosophy, Michael Brownstein and Jennifer Saul, Oxford University Press, pp. 90-115.

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TJQDDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA90&dq=info:9JSmRyREZIIJ:scholar.google.com/&ots=0HV5B4Eahp&sig=sBaUYsMBHsqmm1C0K0Hkhywpjvk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

-Stereotypes and Prejudice in the Perception of the "Other", Cătălin-George Fedor, Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 149, 5 September 2014, pp. 321-326.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814049702>

-Stereotypes and Prejudices at School: a Study on Primary School Reading Books, Daniela Damigellaa, Orazio Licciardello, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 127, 2014, pp. 209 – 213.

2) Įsivertinimo priemonė

Kiekybinio vertinimo klausimai:

1 klausimas	
Kuris iš šių teiginių yra teisingas, kalbant apie išankstinę nuostatą?	
Parašykite teisingą atsakymą skliausteliuose įrašydami pliuso simbolį (+).	
( )	Tai svarbiausia informacija, padedanti pažinti bendruomenę.
( )	Išankstinė nuostata - tai neigiamas požiūris ir jausmas tam tikros socialinės grupės atžvilgiu.

2 klausimas	
Kuriame iš toliau pateiktų pavyzdžių teisingai išvardintos išankstinės nuostatos sudedamosios dalys?	
Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.	
(a)	A = Afektinis B = Kognityvinis C = Konatyvus
(b)	A = Afektinis B = Kognityvinis C = Konflikto
(c)	A = Požiūrio B = Afektinis C = Kognityvinis

3 klausimas	
Įrašykite 5 būdus, kaip sumažinti išankstines nuostatas ir stereotipus.	
>	
>	
>	
>	
>	

4 klausimas

Kokie yra diskriminuojantys elgesio būdai vertinant nuo švelniausio iki griežčiausio?

Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.

( )	<ul style="list-style-type: none"> ● Prieštaravimas ● Atsiribojimas ● Diskriminacija ● Fizinis puolimas ● Sunaikinimas
( )	<ul style="list-style-type: none"> ● Prieštaravimas ● Atsiribojimas ● Fizinis puolimas ● Diskriminacija ● Sunaikinimas

5 klausimas

Pateikite 5 išankstinių nuostatų ir stereotipų, iš kasdieninio gyvenimo, pavyzdžių.

>
>
>
>
>

6 klausimas

Kuri nėra diskriminacijos forma?

Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.

( )	amžius
( )	rasė
( )	lytis
( )	humanizmas

7 klausimas

Tuščiuose laukeliuose įrašykite konfliktų prevencijos veiksnius

Kognityvinė išankstinė nuostata reiškia tai, kuomet žmonės tiki _____.

_____ gali apimti institucijas arba socialines ir politines sistemas.

Kai įmanoma ir praktiška, pasipriešinkite _____.

8 klausimas

Kuris iš diskriminacijos, stereotipų ir išankstinės nuostatos ryšių yra teisingas?

Pasirinkite teisingą atsakymą iš toliau pateiktų variantų, skliausteliuose įrašydami pliuso (+) arba minuso (-) simbolį.

( )	Kiekviena išankstinė nuostata turi elgesio aspektą. Tačiau jis ne visada pasireiškia.
( )	Išankstinės nuostatos ir stereotipai skatina diskriminaciją.
( )	Kultūra palaiko išankstines nuostatas.

☒ **Savirefleksija, klausimai kokybiniam vertinimui:**

- Ar pažįstate daugiau žmonių iš įvairių socialinių grupių nei jūsų tėvai?
- Kaip dažnai girdite, kad žmonės kritikuoja grupes nieko apie jas nežinodami?
- Ar manote, kad kai kurios asociacijos yra paprastesnės už kitas?
- Kokios grupės pasižymi ambivalentiškais polinkiais, atrodo kompetentingos, bet šaltos arba šiltos, bet nekompetentingos?
- Ar jūs arba jūsų pažįstamas asmuo tiki, kad grupių hierarchija yra neišvengiama? Ar pageidautina?
- Kaip žmonės gali išmokti sugyventi su žmonėmis, kurie atrodo kitokie nei jie?

A.3) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

A tema - Kas yra išankstinė nuostata ir stereotipas?

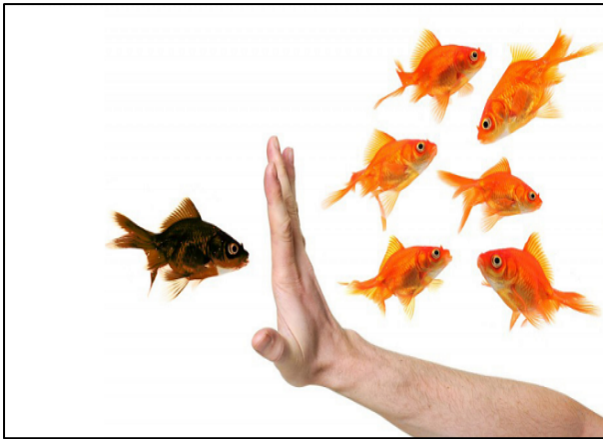
Išankstinė nuostata ir diskriminacija yra faktinės situacijos, su kuriomis dažnai susiduriama socialiniame gyvenime. Jos gali pasireikšti įvairiose srityse ir skirtingais pavidalais. Šia tema yra daug istorinės medžiagos. Žmonijos istorijoje būta daugybės įvykių, susijusių su išankstinėmis nuostatomis ir diskriminacija: pavyzdžiui, diskriminacija dėl lyties, rasės ir tikėjimo. Žmonės, susidūrę su diskriminacija ar išankstine nuostata per įvairius incidentus, skundžiasi dėl to, tačiau jie negalėjo nustoti demonstruoti tokio elgesio. Žmonės nustatė skirtumus tarp manęs ir tavęs, mes - tu; Tai lėmė, kad šie įvykiai tęsiasi, nustatydami požiūrį į asmenis ar grupes, neturinčias jiems būdingų bruožų. Tokiu požiūriu, kaip diskriminacija ar išankstinė nuostata asmens atžvilgiu; jie pateisino save; tam tikru būdu tokiu pat elgesiu atsilygino tai padariusiam asmeniui. Tai virto nesibaigiančiu gyvenimo ratu.

Išankstinė nuostata - tai iš anksto išreikštas, nesubrendęs, neįrodytas, nepagrįstas nuosprendis, požiūris ar nuomonė.

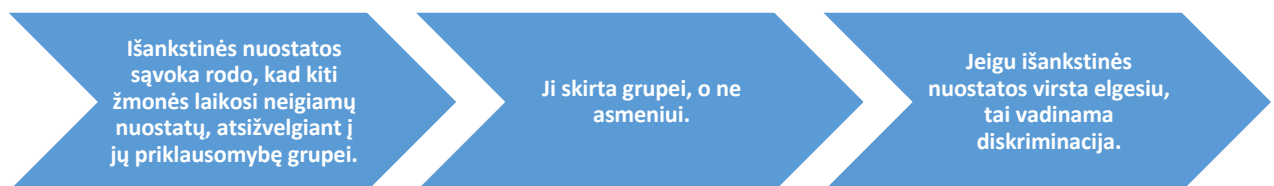

Išankstinė nuostata

Išankstinė nuostata - tai neigiamas požiūris ir jausmas asmens atžvilgiu, grindžiamas vien tik jo priklausymu tam tikrai socialinei grupei (Allport, 1954; Brown, 2010). Išankstinės nuostatos paplitusios žmonių, kurie priklauso nepažįstamai kultūrinei grupei atžvilgiu. Tai sąvoka, turinti individualius, grupinius ir socialinius aspektus. Išankstinės nuostatos apibrėžimas skiriasi priklausomai nuo srities, kurioje jis vartojamas. Norint iš naujo apibrėžti šališkumą; Tai teigiamos-neigiamos nuostatos, kai individas, grupė ar visuomenė neturi pakankamai informacijos arba gaudami neteisingą informaciją priima kitos šalies atžvilgiu (žinios-grupė-visuomenė). Todėl išankstinė nuostata yra požiūris. Pažvelgus į žodžio požiūris etimologiją, lotynų kalba jis reiškia pasirengimą veikti. Daroma prielaida, kad išankstinė nuostata daro įtaką elgesiui. Pačia bendriausia prasme požiūris apibrėžiamas kaip išmoktas polinkis, kuris verčia individą rodyti tam tikrą elgesį tam tikrų žmonių, objektų ir situacijų akivaizdoje. Jei mūsų požiūris į objektą ar įvykį yra teigiamas, yra tikimybė, kad mūsų sprendimai dėl jų bus teigiami; Jei mūsų požiūris yra neigiamas, yra tikimybė, kad mūsų sprendimai dėl jų bus neigiami. Asmens požiūrio plika akimi pamatyti neįmanoma, tačiau stebint jo elgesį galima susidaryti nuomonę apie jo požiūrį į objektą.

Su išankstine nuostata, kuri suprantama kaip požiūrio tipas, susiduriama daugelyje mūsų socialinio gyvenimo sričių. Išankstinė nuostata - tai dažniausiai neigiamas priešiškas vertinimas ir požiūris į grupės narius (apibūdinamus pagal rasę, etninę kilmę, religiją, lytį, profesiją, išsilavinimo lygį ir t. t.). Požiūris yra vienas iš išankstinių nuostatų priešasčių. Požiūris yra ilgalaikės emocijų, įsitikinimų ir elgesio tendencijos, kurios yra labai organizuotos. Šios tendencijos nukreiptos į kitus žmones, grupes, idėjas, kitus šalies aspektus ar objektus.

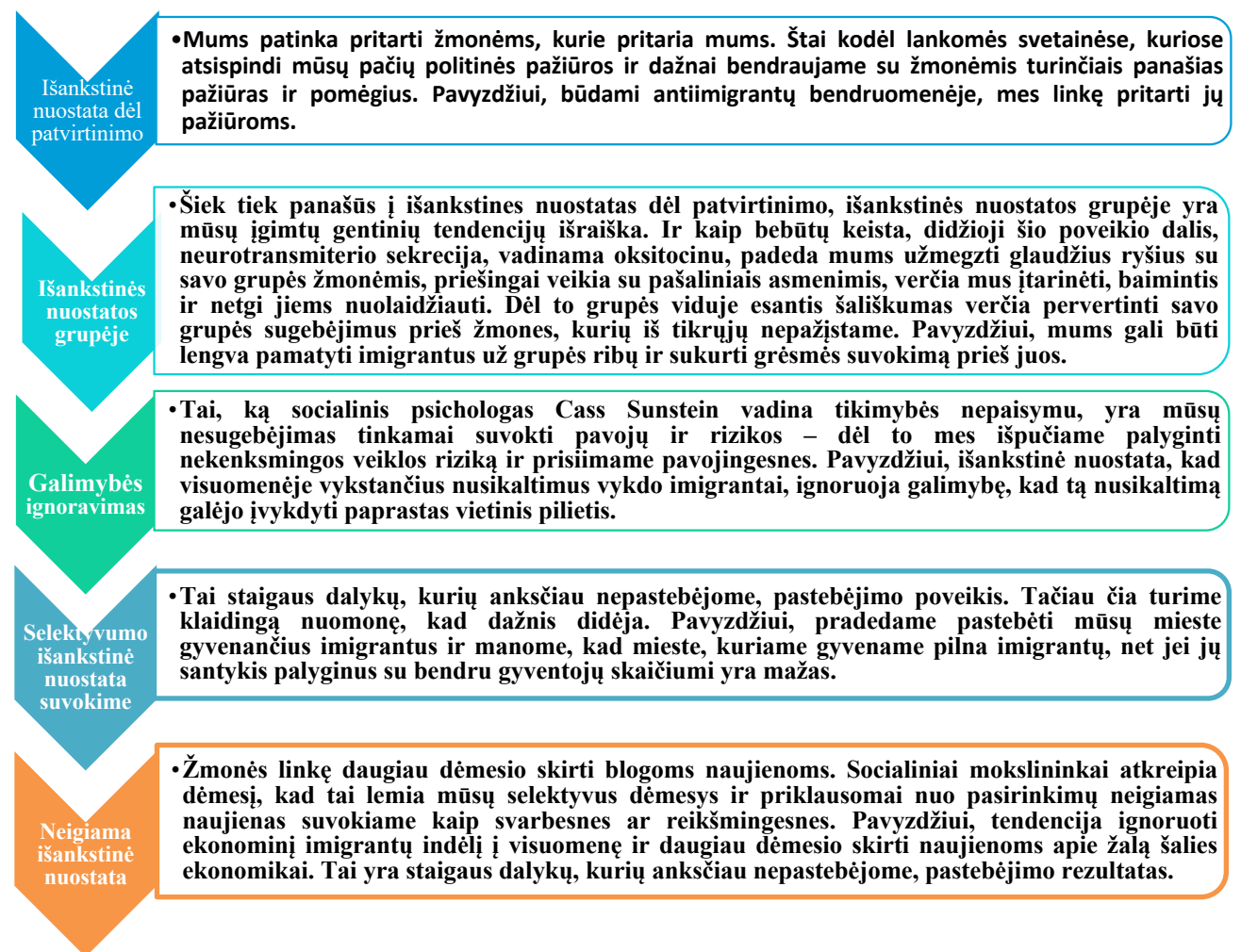
Dvi išankstinės nuostatos sudedamosios dalys

1. **Kognityvinė išankstinė nuostata** reiškia tai, ką žmonės mano esant tiesa. Kognityvinės išankstinės nuostatos pavyzdžiu gali būti tam tikros metafizinės ar metodologinės filosofijos laikymasis, atmetant kitas filosofijas, kurios gali pasiūlyti išsamesnį teorinį paaiškinimą.

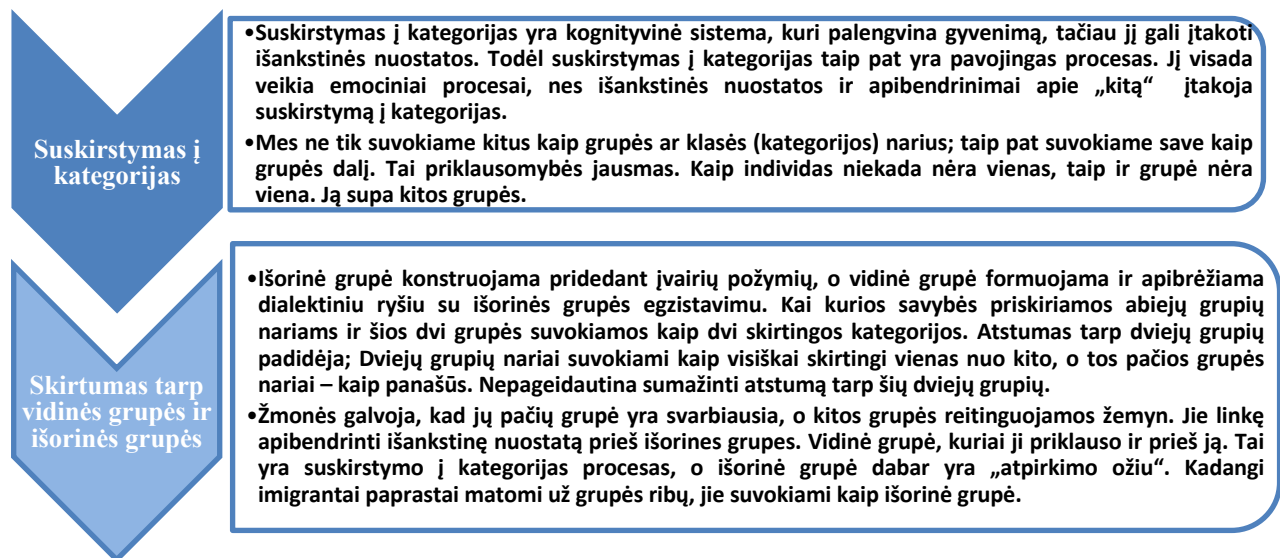
Svarbu atskirti kognityvines išankstines nuostatas nuo loginių klaidų. Loginė klaida yra loginio argumentavimo klaida.

Kai kurie socialiniai psichologai mano, kad mūsų kognityvinės išankstinės nuostatos padeda veiksmingiau apdoroti informaciją, ypač pavojingose situacijose. Tačiau dėl jų galime padaryti didelių klaidų. Štai keletas svarbiausių dalykų, kuriuos reikėtų įsidėmėti.

Keletas kognityvinių išankstinių nuostatų, trukdančių mums racionaliai mąstyti:

2. **Afektyvi išankstinė nuostata** reiškia tai, ką žmonės mėgsta ir ko jie nemėgsta. Afektyvios išankstinės nuostatos pavyzdžiu gali būti požiūris į tam tikrų klasių narius, pavyzdžiui, rasės, etninės kilmės, tautybės ar tikėjimo. Psichologinė išankstinė nuostata - tai išankstinė nuostata prieš tam tikrą grupę, kuri yra aprūpinama iš socialinių šaltinių, kurie, atrodo, neturi kognityvinio pagrindo.

3. **Konatyvinė išankstinė nuostata** parodo kaip žmonės yra linkę elgtis. Ji laikoma požiūriu, nes žmonės iš tikrųjų nesielgia pagal savo jausmus. Konatyvinės išankstinės nuostatos pavyzdžiu gali būti išsireiškimai apie tai, ką žmogus darytų, jei hipotetiškai pasitaikytų proga.

Stereotipai

Stereotipas - tai specifinis įsitikinimas ar prielaida (mintys) apie asmenis, grindžiamas tik jų priklausymu grupei, neatsižvelgiant į jų individualias savybes. Stereotipai gali būti teigiami arba neigiami, o pernelyg apibendrinti jie taikomi visiems grupės nariams. Kitaip tariant, stereotipas yra tam tikros klasės ar grupės žmonių asmeninių ar fizinių savybių schema. Schema - tai pažintinė struktūra, kurioje pateikiamos žinios apie sąvokos požymius. Tai yra tarpusavyje susijusių kognicijų, pavyzdžiui, minčių, įsitikinimų ir nuostatų, rinkinys. Ji leidžia mums, turint ribotą informaciją, lengvai suvokti asmens, situacijos, įvykio ar vietos prasmę. Pavyzdžiui, „visi žydai yra šykštūs“, „visi jaunuoliai klausosi garsios muzikos“. Stereotipai - tai situacija, kai nepaisoma individualių žmonių savybių ir visiems jiems priskiriami bendri bruožai. Tai gali sukelti įvairūs motyvai, pavyzdžiui, baimė, ekonominiai sunkumai, padarymas „atpirkimo ožiu“.

Taip pat galima sakyti, kad stereotipai - tai išvados apie asmenines ar fizines visos žmonių grupės savybes. Pavyzdžiui, vokiečiai yra protingas, kruopštus ir rimtas. Šios išvados retai taikomos daugeliui tos pačios klasės žmonių ir dažnai klaidina socialinės sąveikos požiūriu. Stereotipai daro poveikį atminčiai. Kai turime informacijos apie asmenį, kartais tą asmenį įtraukiame į stereotipą, o tada pateiktą informaciją apjungiamo su savo stereotipe esančia informacija. Taigi mūsų atmintis apie asmenį iš dalies susiformuoja remiantis stereotipu. Stereotipas yra griežtas mentalinis grupės vaizdas. Pavyzdžiui, rasizmas arba etninė diskriminacija yra neišvengiamas socialinio gyvenimo aspektas. Stereotipams nesvarbu vaizdų autentiškumas. Net jei yra žinių ar patirties, kad susidaręs vaizdas nėra toks, koks yra tikrovėje, atsižvelgiama į taisyklę „išimtys nepažeidžia taisyklės“ ir jis nekeičiamas.

Stereotipų ypatybes galima išdėstyti taip:

1-Stereotipai iš dalies yra paprasta informacija. Jie palengvina informacijos gavimą apie aptariamą problemą ir asmeninės nuomonės susidarymą. Jie taip pat aprūpina išankstines nuostatas, kurios yra giliai įsišaknijusios visuomenėje. Taigi jie pateikia situacijas, kurios prieštarauja tikrovei.

2-Jie išreiškia nuspėjamą ar emocinę būseną ir yra vertybiniai sprendimai. Jie yra paveldimi iš kartos į kartą. Jie yra kultūros turinio dalis.

3-Stereotipai kyla iš visuomenės, papročių ir tradicijų arba mūsų asmeninių tendencijų ir sukuria įsitikinimus stereotipinių vertybinių sprendimų forma.

4-Stereotipai dažnai yra klaidingi ir neigiami sprendimai ir vaizdai. Jie labiau išankstinės nuostatos nei tiesa. Pavyzdžiui; karys airis, paslaptinis rytietis, neklažada juodaodis. Yra ir teigiamų stereotipų. Pavyzdžiui, prancūzės yra intelektualios, amerikietės – linksmos.

5-Stereotipai yra žodinės kultūros produktai, nes jie pagrįsti įprastomis žiniomis. Stereotipai įgyjami, skleidžiami ir taip per įvairių grupių pokalbius tampa elgesiu .

Teoriniai požiūriai į stereotipus ir išankstines nuostatas

Išnagrinėjus stereotipų apibrėžimus ir stereotipų tyrimus, matyti, kad stereotipai skirstomi į tris skirtingus požiūrius: psichodinaminį, sociokultūrinį ir kognityvinį.

Psichodinaminis požiūris

- Psichodinaminis požiūris pabrėžia motyvacinių ir psichologinių veiksnių, galinčių atsirasti naudojant stereotipus, svarbą. Šis požiūris, paremtas Freudo psichoanalitine teorija, aiškina, kad išankstinės ir stereotipinės asmens nuostatos, kaip neatskiriamos visos asmenybės dalys, apsaugo nuo vidinio asmens konflikto ir pabrėžia ankstyvosios vaikystės patirties vaidmenį.
- Ši teorija, veikianti individualiu psichologiniu požiūriu, remdamasi individo vidiniame pasaulyje vykstančiais procesais ir akcentuodama asmenybės faktorių, bando paaiškinti stereotipus, trukdančius formuotis draugiškiems ir geriems santykiams tarp skirtingų grupių narių. Žmonės instinktyviai nori save vertinti teigiamai. Kita vertus, Steele (1988) paaiškino šio motyvo atsiradimo priežastis teigiamos savirodos teorijoje. Šia kryptimi žmogus pasirenka nuvertinti kitus žmones ir grupes, šlovindamas save favoritizmo motyvu. Remiantis šiuo paaiškinimu, neigiami stereotipai socialinių grupių atžvilgiu kyla iš žmonių noro palyginti savo grupę su kitomis grupėmis ir laikyti ją vertingesne.

Sociokultūrinis požiūris

- Sociokultūriniame požiūryje akcentuojama, kad stereotipai sužinomi ir vystosi socializacijos ir kultūros įtakoje. Remiantis šiuo požiūriu, kultūroje apibrėžtus socialinius stereotipus individai sužino iš savo socialinės aplinkos, taip pat iš savo šeimų ir yra linkę juos suvokti kaip stereotipus.
- Sociokultūrinis požiūris į stereotipus grindžiamas Lippmanno (1922) teiginiu, kad „stereotipų šaltinis yra kultūrinė aplinka“.
- Nagrinėjant stereotipus iš grupės formavimosi ir grupės konflikto perspektyvos: nustatyta, kad grupės formuoja ir standartizuoja neigiamas nuostatas ir stereotipus išorinių grupių atžvilgiu, kai užmezga funkcinius santykius konkurencijos ir slopinimo sąlygomis. Remiantis tyrimo rezultatais, grupinis solidarumas didėja dėl konkuruojančių grupės santykių, o socialinis atstumas didėja dėl neigiamų stereotipų prieš išorinę grupę. Buvo matyti, kad kiekviena grupė šlovina savo grupę ir šmeižia kitą grupę, ir tokiu būdu jie bandė pateisinti savo elgesį ir stereotipus.

Kognityvinis požiūris

- Kognityvinės perspektyvos centre akcentuojama, kad asmenys, siekdami geriau valdyti sudėtingą socialinį pasaulį informacijos apdorojimo procese, naudoja stereotipines žinių struktūras ir įsitikinimus. Šie stereotipai vadovauja informacijos paieškos ir gavimo procesams ir daro įtaką naujos informacijos perkodavimui, plėtojimui, vaizdavimui ir atkūrimui. Ši situacija gali pasireikšti asmens elgesyje. Apibendrinant galima teigti, kad kognityvinis požiūris suvokėjus mato kaip kognityvines struktūras, kuriose yra visuomenės narių žinių ir įsitikinimų santrauka.
- Hamiltonas ir Giffordas (1976) stereotipų, atitinkančių žmonių informacijos apdorojimo procesus, formavimąsi aiškino klaidingų santykių teorija. Iliuzinis ryšys gali būti paaiškintas kaip ryšio tarp dviejų faktiškai nesusijusių įvykių nustatymas ir šio ryšio lygio padidinimas. Nustačius šį ryšį tarp įvykio ir rezultato, tai gali sukelti išankstinį elgesį. Be to, matoma, kaip stereotipiniai įsitikinimai išlaikomi per išankstinį informacijos apdorojimą, kai vadovaujamasi ankstesniais suvokėjus įsitikinimais.

Savarankiško mokymosi medžiaga:

- Implicit Bias and Philosophy, Michael Brownstein ir Jennifer Saul, Oxford University Press, p. 90-115.

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TJQDDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA90&dq=info:9JSmRyREZIIJ:scholar.google.com/&ots=0HV5B4Eahp&sig=sBaUYsMBHsqmm1C0K0Hkhypwjk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- Stereotypes and Prejudice in the Perception of the “Other”, Cătălin-George Fedor, Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 149, 5 September 2014, pp. 321-326.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814049702>

- Stereotypes and Prejudices at School: a Study on Primary School Reading Books, Daniela Damigella, Orazio Licciardello, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 127, 2014, p. 209 - 213.

https://www.researchgate.net/publication/262196255_Stereotypes_and_Prejudices_at_School_A_Study_on_Primary_School_Reading_Books

Norintiems toliau nagrinėti šią temą, patariama žiūrėti:

<https://m.youtube.com/watch?v=zftZI1M1S2Y&t=10s>

https://m.youtube.com/watch?v=NBN_SJMdErc

- Lippmann (1992) į literatūrą įvedė stereotipo sąvoką, kuri reiškia „vaizdinius mūsų galvose“.
- Socialinės psichologijos literatūroje tarpgrupinių santykių, įsitikinimų ir reprezentacijų kontekste vartojami stereotipai yra nepagrįsti įsitikinimai apie asmenį, grupę ar bendruomenę.
Pavyzdys; vokiečiai yra drausmingi.
Prancūzai yra geri kulinariai.
Japonai mėgsta savo orumą ir t. t.

Diskriminacija

Kai kas nors elgiasi iš anksto nusistatęs prieš tam tikrą žmonių grupę, tai vadinama diskriminacija. Diskriminacija - tai neigiami veiksmai, kuriuos asmuo patiria dėl savo priklausymo tam tikrai grupei (Allport, 1954; Dovidio & Gaertner, 2004). Dėl neigiamų įsitikinimų (stereotipų) ir neigiamų nuostatų (išankstinių nuostatų) apie tam tikrą grupę žmonės dažnai blogai elgiasi su išankstinių nuostatų objektu. Diskriminacija gali apimti institucijas arba socialines ir politines sistemas.

„Daugybė žmonių mano, kad mąsto, o iš tikrųjų jie tik pertvarko savo išankstines nuostatas.“ - William James

Įsivertinimo priemonė

Kelių pasirinkimų testas:

1. Kuris iš toliau pateiktų pavyzdžių nėra stereotipų kūrimo pavyzdys?
  - a) Turime būti apsaugoti nuo pabėgėlių.
  - b) Visi japonai yra labai darbštūs.
  - c) Imigrantai didina nusikalstamumą ir smurtą.
  - d) Vokietija yra Europos šalis.

2. Kuris iš toliau pateiktų pavyzdžių nėra išankstinė nuostata?
  - a) Šio egzamino negalite išlaikyti.
  - b) Esu tikras, kad su mumis nevažiuosite.
  - c) Jis nemoka kurti gražios poezijos.
  - d) Jis nusipirko nelabai gražų automobilį.

„Jis pabrėžia ankstyvosios vaikystės patirties vaidmenį ir aiškina, kad išankstinės ir stereotipinės asmens nuostatos, kaip neatsiejama visos asmenybės dalis, apsaugo nuo asmens vidinio konflikto.“

3. Kurio iš teorinių požiūrių į stereotipus ir išankstines nuostatas apibrėžimų yra pateiktas aukščiau?
  - a) Psichodinaminis požiūris
  - b) Sociokultūrinis požiūris
  - c) Kognityviniai požiūris
  - d) Istorinis požiūris
4. Kuris iš toliau pateiktų teiginių yra neteisinga informacija?
  - a) Stereotipų šaltinis yra kultūrinė aplinka.
  - b) Stereotipai yra tik teigiamos nuostatos.
  - c) Stereotipai - tai išvados apie asmenines ar fizines visos žmonių grupės savybes.
  - d) Stereotipai daro poveikį atminčiai.
5. Kuris nėra stereotipų bruožas?
  - a) Stereotipai atsiranda įvairiose grupėse, jie yra skleidžiami ir tai tampa elgesiu.
  - b) Stereotipai išreiškia nuspėjamą arba emocinę būseną ir yra vertybiniai vertinimai.
  - c) Stereotipai paveldimi iš kartos į kartą.
  - d) Stereotipus galima lengvai pakeisti.

Refleksija

Ar galėtumėte bent 5 sakiniais apibendrinti tai, ką sužinojote?

Kova su diskriminacija

Rosa Louise McCauley Parks (1913 m. vasario 4 d. - 2005 m. spalio 24 d.) - amerikiečių pilietinių teisių judėjimo aktyvistė, labiausiai žinoma dėl savo pagrindinio vaidmens Montgomerio autobusų boikoto metu. Jungtinių Valstijų Kongresas ją pagerbė kaip „pirmąją pilietinių teisių damą“ ir „laisvės judėjimo motiną“.

1955 m. gruodžio 1 d. Montgomeryje, Alabamos valstijoje, Parks nesutiko su autobuso vairuotojo James F. Blake įsakymu atlaisvinti keturių vietų eilę „spalvotųjų“ skyriuje ir užleisti ją baltajam keleiviui, kai tik „baltųjų“ skyrius buvo užpildytas. Parks nebuvo pirmasis asmuo, pasipriešinęs autobusų segregacijai, tačiau Nacionalinė spalvotųjų žmonių pažangos asociacija (NAACP) manė, kad ji buvo geriausia kandidatė, kuri po suėmimo už pilietinį nepaklusnumą pažeidžiant Alabamos segregacijos įstatymus, galėjo pasirūpinti teisiniu ginču ir padėjo įkvėpti juodaodžių bendruomenę daugiau nei metus boikotuoti Montgomerio autobusus.

Byla įstrigo valstijos teismuose, tačiau 1956 m. lapkričio mėn. federaliniame Montgomerio autobusų teismo procese *Browder prieš Gayle* buvo priimtas sprendimas, kad autobusų segregacija prieštarauja Konstitucijai pagal JAV Konstitucijos 14-osios pataisos lygios apsaugos

straipsnį.

Parks pasipriešinimo aktas ir Montgomerio autobusų boikotas tapo svarbiais judėjimo simboliais. Ji tapo tarptautine pasipriešinimo rasinei segregacijai ikona, organizavo ir bendradarbiavo su pilietinių teisių lyderiais, įskaitant Edgar Nikson ir Martin Liuter King jaunesnįjį. Tuo metu Parks dirbo siuvėja vietinėje universalinėje parduotuvėje ir buvo NAACP Montgomerio skyriaus sekretorė. Neseniai ji lankė „Highlander“ liaudies mokyklą, Tenesio centre, kuriame buvo rengiami aktyvistai, kovojantys už darbininkų teises ir rasinę lygybę. Nors vėlesniais metais ji buvo plačiai pagerbta, dėl savo poelgio ji taip pat nukentėjo: buvo atleista iš darbo ir dar daugelį metų sulaukė grasinimų nužudyti. Netrukus po boikoto ji persikėlė į Detroitą, kur trumpam susirado panašų darbą. Nuo 1965 iki 1988 m. ji dirbo afroamerikiečio JAV atstovo John Conyers sekretore ir registratore. Ji taip pat aktyviai dalyvavo judėjime „Black Power“ ir rėmė politinius kalinius JAV.

Išėjusi į pensiją, Parks parašė autobiografiją ir toliau tvirtino, kad kovoje už teisingumą dar reikia daug nuveikti. Parks sulaukė nacionalinio pripažinimo, įskaitant 1979 m. NAACP Spingarn medalį, Prezidento laisvės medalį, Kongreso aukso medalį ir pomirtinę statulą Jungtinių Valstijų Kapitolijaus Nacionalinėje statulų salėje. Po mirties 2005 m. ji tapo pirmąja moterimi, kurios garbė ilsisi Kapitolijaus Rotondoje. Kalifornijoje ir Misūrije Rosa Parks diena minima per jos gimtadienį, vasario 4 d., o Ohajuje, Oregone ir Teksase - per jos suėmimo metines, gruodžio 1 d.

B tema - Išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys

Žmonės yra labai įvairūs, nors turime daug panašumų, turime ir daug skirtumų. Socialinės grupės, kurioms priklausome, padeda formuoti mūsų tapatybę (Tajfel, 1974). Kai kuriems žmonėms gali būti sunku suderinti šiuos skirtumus, todėl gali atsirasti išankstinė nuostata kitokių žmonių atžvilgiu. Išankstinė nuostata paplitusi žmonių, kurie priklauso nepažįstamai kultūrinei grupei atžvilgiu. Taigi tam tikros švietimo rūšys, kontaktai, bendravimas ir santykių su skirtingų kultūrinių grupių nariais užmezgimas gali sumažinti polinkį į išankstinę nuostatą.

Tiesą sakant, vien tik įsivaizdavimas, kad bendraujate su skirtingų kultūrinių grupių atstovais, gali turėti įtakos išankstinei nuostatai. Iš tiesų, kai eksperimento dalyvių buvo paprašyta įsivaizduoti save teigiamai bendraujančius su kitos grupės atstovais, tai paskatino teigiamą požiūrį į kitą grupę ir padidino teigiamų broožų, susijusių su kita grupe, paplitimą.

Be to, įsivaizduojama socialinė sąveika gali sumažinti nerimą, susijusį su tarpgruopine sąveika (Crisp & Turner, 2009). Kokių socialinių grupių, kurioms priklausote ir kurios prisideda prie jūsų tapatybės, pavyzdžių galite pateikti? Socialinės grupės gali būti lyties, rasės, etninės kilmės, tautybės, socialinės klasės, religijos, seksualinės orientacijos, profesijos ir daugelis kitų. Kaip ir socialinių vaidmenų atveju, vienu metu galite priklausyti daugiau nei vienai socialinei grupei. Išankstinės nuostatos pavyzdys - neigiamas požiūris į žmones, kurie gimė ne Jungtinėse Amerikos Valstijose. Nors žmonės, turintys tokią išankstinę nuostatą, nepažįsta visų žmonių, gimusių ne Jungtinėse Valstijose, jie jų nemėgsta dėl jų, kaip užsieniečių, statuso.

Išankstinių nuostatų priežastys

Psichodinaminiai paaškinimai

Pagal psichoanalitinį požiūrį išankstinė nuostata yra psichodinaminis procesas. Psichoanalitikų teigimu, išankstinės nuostatos ir stereotipai yra susiję su natūraliu žmogaus polinkiu. Šio požiūrio savininkai teigia, kad ankstyvoje vaikystėje patirti nusivylimai sukelia emocinę įtampą. Vėlesniais metais jie sukūrė modelį, kad kai jaučiama tam tikra agresija ir priešiški jausmai, jų nepateisina esama situacija, jie per projekcijos mechanizmą priskiriami kitiems.

Kai dėl blokavimo puolamas taikyns nerandamas, reaguojant į blokavimo pasekmes, vietoj tikrojo taikinio puolami kiti taikiniai, „atpirkimo ožių“ taikyns. Tokio elgesio pavyzdžiai buvo juodaodžių linčiovimas, sinagogų deginimas ir mažumų grupių atstovų puolimas.

Antroji iš psichodinaminių teorijų sutelkė dėmesį į tai, kad išankstinė nuostata susiformuotų tik silpno charakterio ar ydingos asmenybės konfigūracijos žmogui. Ši perspektyva nepriima išankstinės nuostatos kaip normalios būsenos; Išankstinės nuostatos atsiranda dėl neurotiškų žmonių nesaugumo ir didelio nerimo.

Sociokultūriniai paaškinimai

Nagrinėja išankstinę nuostatą tik psichologiniu požiūriu, net jei tai paaškina situaciją asmeniniu požiūriu, negali atsakyti į kai kuriuos klausimus socialiniu požiūriu. Todėl, jei išankstinę nuostatą nagrinėjame tik psichologiniu požiūriu, darome psichologinę redukciją. Tačiau socialinis-psichologinis požiūris prasideda nuo socialinio reiškimo lygmens, paremto stebėjimu, pereina per asmenybės lygmenį, o paskui vėl į socialinį lygmenį. Šiuo atžvilgiu istorinių, sociokultūrinių priežasčių įvertinimas nagrinėjant išankstinę nuostatą yra suskirstytas į tris kryptis:

Istorinės, ekonominės, situacinės (fenomeninės), asmeninės ir sociokultūrinės priežastys:

Išankstinės nuostatos, kuriuos Prothro laiko „keblia Amerikos padėtimi“, yra požiūris, įgytas iš šeimos, mokytojų ir bendraamžių. Dėl šios priežasties išankstinės nuostatas būtina vertinti kaip mokymosi proceso dalį, o ne tik susieti jas su natūraliu žmonių polinkiu.

Socialinio mokymosi metu įgytų išankstinių nuostatų šeimoje pradedama mokytis dar labai jauname amžiuje. Be to, jis/ji išmoko kai kurių grupių etikečių. Jei šių grupių etiketėse yra žeminančių būdvardžių, vaikas žinos, kad šie žodžiai vartojami tik tada, kai pykstama arba kalbama blogais žodžiais. Kai vaikas šiek tiek paauga ir pradeda eiti į mokyklą, kaimynystė ir miestelis, kuriame jis užaugo, ir toliau jį/ją veikia. Vaiką supantys žodžiai, elgesys, sprendimai, paskalos ir slapyvardžiai palieka pėdsakus vaikų atmintyje ir šis pėdsakas verčia juos priimti tokias pat išankstinės nuostatas kaip ir jų tėvų ar kaimynų. Taigi vaikas pradeda suvokti savo vietą visuomenėje, nustatydamas apibrėžtas tapatybes. Kuria samprata apie tai, „kaip aš elgiuosiu“ su savo puseje esančiais ir kitais. Naudoja bendraamžių grupių etiketes.

Šiame procese pamiršamas tėvų ir bendraamžių vaidmuo formuojant stereotipus ir manoma, kad taip buvo anksčiau. Suaugęs jis yra žmogus, turintis išankstinių nuostatų, kurias sukelia platesnė sociokultūrinė struktūra.

Apibendrinant galima teigti, kad išankstinė nuostata susiformuoja dėl bendros psichodinaminių, istorinių, ekonominių, situacinių, socialinio mokymosi, masinės komunikacijos ir kultūrinių veiksmų sąveikos. Kaip teigia Goldstein, išankstinės nuostatos dažniausiai atsiranda situaciniu, istoriniu ir kultūriniu lygmenimis.

Refleksija

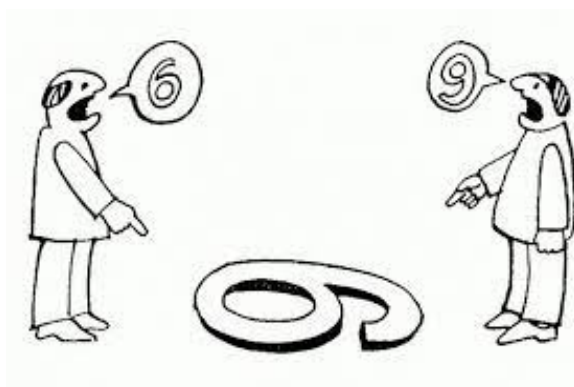

Ar galėtumėte užrašyti 3 išankstinių nuostatų priešastis?

Stereotipų priešastys:

Stereotipai gelbsti asmenį nuo naujo mokymosi proceso dėl kiekvieno naujo nuostatos objekto ar asmens (grupės), su kuriuo jis susiduria. Suteikdami galimybę naudotis tam tikromis tendencijomis ir lūkesčiais, palengvina asmens darbą, įveda tvarką ir nuoseklumą jo elgesyje. Kuo mažiau žmogus turi žinių apie grupę, tuo lengviau priima kitų žmonių idėjas apie tą grupę ir yra linkęs kurti stereotipus. Priešingai šiai situacijai, nereikia kurti stereotipų apie gerai žinomas grupes ir asmenis.

Norėdamas susidaryti nuomonę apie grupę, apie kurią mažai žinoma, žmogus renka informaciją, kurią perskaitė ir išgirdo iš kitų. Taigi susiformavęs jo šabloniškas požiūris per trumpą laiką leidžia individui susidaryti nuomonę apie tą grupę. Tai leidžia iš anksto nustatyti lūkesčius ir elgesį su grupės nariu, apie kurį dažniausiai žinoma nedaug. Šiomis aplinkybėmis individas, turėdamas mažai informacijos apie kitas grupes, stereotipų dėka gali kurti aplinką pagal save ir iš anksto numatyti savo reakcijas į aplinką.

Apskritai, kuo geriau individas pažįsta socialinę grupę, tuo didesnę įvairovę joje mato. Vertinimas pagal stereotipus didėja, kai žinomumas mažėja. Tuo pat metu, kai grupė tampa mažesnė ir silpnesnė, dalyvavimas mažėja, o vertinimas stereotipais didėja.

Stereotipai padeda sumažinti kognityvinį ir socialinį netikrumą. Jie taip pat gali paaiškinti socialinius vaidmenis, galios diferenciaciją ir tarpgrupinius konfliktus, įteisinti statusą ir suteikti teigiamą reikšmę grupės identitetui. Galima teigti, kad stereotipus lemia daugelio veiksnių įtaka, ypač sociokultūrinių ir religinių priešasčių, ideologinių ir ekonominių priešasčių, aplinkos veiksnių, individo asmenybės struktūros, lūkesčių, baimių, įvaizdžio, kurį norima palikti, draugų grupių ir kt.

Stereotipai vystosi dviem kryptimis:

1. Polinkis apibendrinti

- Tai skleidžia vieno ar kelių žmonių, kurių mes nepažįstame, savybes visiems kitiems tos pačios kategorijos žmonėms. Pavyzdžiui, kas nors turėdamas žemo ūgio, išdykusį vaiką mano, kad visi žemo ūgio vaikai yra išdykę. Tai staigus, emociškai apibendrintas vaizdas apie situaciją, kurioje mes gyvename, daug negalvojant apie daugumą.

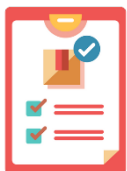
2. Polinkis privatizuoti

- Tai yra tada, kai savo nuomonę apie šalį, grupę ar situaciją pritaikome asmeniui iš tos šalies, grupės ar situacijos. Pavyzdžiui, turkas imigrantus laiko nusikaltėliais, net nepalaikydamas jokių santykių su imigrantais. Tai galioja ne tik pirmam. Stereotipai užima reikšmingą vietą socialiniame gyvenime ir žmonių santykiuose. Iš esmės galime sakyti, kad stereotipai išreiškia išankstinę nuostatą, idėjos apsėdimą arba kartais prietarą, o ne faktą. Kognityvinis požiūris į stereotipus buvo pristatytas kaip atsakas į asmenybe pagrįstus paaiškinimus. Nors stereotipai yra pažinimo proceso rezultatas, jų negalima kontroliuoti, todėl tai nėra neišvengiamos pasekmės, už kurias asmuo negali būti atsakingas.

Refleksija

Ar galėtumėte užrašyti 3 stereotipų priežastis?

Įsivertinimo priemonė

Kelių pasirinkimų testas:

1. Kuri iš toliau išvardytų priežasčių nėra išankstinės nuostatos priežastis?
  - a) Socialinio mokymosi būdu įgytų išankstinių nuostatų pradeda mokytis šeimoje nuo mažens.
  - b) Išankstinės nuostatos - tai nuostatos, įgytos iš šeimos, mokytojų ir bendraamžių.
  - c) Išankstinė nuostata atsiranda dėl neurotiškų žmonių nesaugumo ir nerimo.
  - d) Išankstinės nuostatos atsiranda natūraliai.
2. Kuri iš toliau išvardytų priežasčių nėra stereotipo priežastis?
  - a) Norėdamas susidaryti nuomonę apie grupę, apie kurią mažai žinoma, žmogus renka informaciją, kurią perskaitė ir išgirdo iš kitų, ir taip susiformuoja stereotipų pagrindai.
  - b) Stereotipai gali atsirasti dėl sociokultūrinės ir religinės informacijos.
  - c) Stereotipai atsiranda kartu su išsilavinimu.
  - d) Galima teigti, kad stereotipus lemia daugelio veiksnių poveikis, pavyzdžiui, ideologinių ir ekonominių priežasčių, aplinkos veiksnių, individo asmenybės struktūros, lūkesčių ir kt.
3. Kuri iš pateiktos informacijos apie išankstines nuostatas ir stereotipus yra teisinga?
  - a) Išankstinės nuostatos ir stereotipai gali būti vartojami pakaitomis.
  - b) Išankstinės nuostatos ir stereotipai reiškia tą patį.
  - c) Nors išankstinės nuostatos ir stereotipai painiojami tarpusavyje, abi sąvokos nurodo skirtingas situacijas.
  - d) Negalima kalbėti apie ryšį tarp išankstinių nuostatų ir stereotipų.

Refleksija

Ar galėtumėte bent 5 sakiniais apibendrinti, ką sužinojote?

C tema - Stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšys

Diskriminacija ir išankstinės nuostatos dažnai suvokiamos kartu arba vartojamos pakaitomis. Tačiau abi šios sąvokos reiškia skirtingas situacijas. Kaip rodo pats žodis, išankstinės nuostatos reiškia „išankstinį nusistatymą“. Čia kalbama ne apie asmens veiksmus, o apie mintis galvoje. Mintys, esančios galvoje, gali būti teigiamos arba neigiamos. Žmonės paprastai išankstinei nuostatai priskiria neigiamą reikšmę, tačiau ši sąvoka gali turėti abi savybes. Jei diskriminacija; Tai neigiamos išankstinės nuostatos pavertimas elgesiu. Tačiau ne kiekviena neigiama išankstinė nuostata virsta elgesiu. Diskriminacija pasireiškia įvairiomis formomis; kartais ji prasideda nuo laikymosi atokiau nuo asmens, apie kurį jis turi išankstinę nuostatą, gali peraugti iki jo naikinimo. Veiksniai, atskleidžiantys šią situaciją, yra individo kultūrinė aplinka, ekonominė struktūra, išsilavinimas ir, svarbiausia, šeima.

Paveikslėlis iš: <https://prezi.com/p/xn0igv7kg7ks/stereotipai-kaip-ju-isvengti/>

Tie, kurie visuomenėje dėl kokių nors priežasčių yra vertinami kitaip, vadinami kitokiais, užsieniečiais, mažumomis, imigrantais, keistais, svečiais, pabėgėliais, prieglobsčio prašytojais. Nors kiekviena sąvoka turi skirtingą akcentą ar reikšmę, visos šios sąvokos išreiškia grupių skirtumus. Šiose sąvokose, apibūdinančiose asmenis, kurie nepriklauso dominuojančiai grupei, glūdi skirtumas tarp mūsų ir jų. Iš esmės etnocentrizmas sudaro pagrindą šiai diferenciacijai ir atitinkamai pastangoms susitapatinti su skirtingomis sąvokomis. Žmonės vertina kitas kultūras lygindami jas su savąja. Toks

požiūris vadinamas etnocentrizmu. Etnocentrizmas kyla iš žmonių santykių. Panašumas suteikia komfortą, skirtumai kelia diskomfortą. Skirtingus įsitikinimus, vertybes ir elgesį suvokiame kaip grėsmę savo vertybėms ir įsitikinimams.

Šios išankstinės nuostatos, turinčios neigiamų bruožų, pačios savaime visuomenėje neišlieka. Išankstinės nuostatos integruojasi į stereotipus. Žmonės paprastai apibendrina priskirdami tas pačias savybes beveik visiems grupės nariams (neatsižvelgdami į jų skirtumus). Šie apibendrinimai sudaro stereotipus. Šiuo požiūriu stereotipai - tai žmonių įsitikinimai apie grupę ir primena apie grupės savybes.

Apibendrinimas, išankstinės nuostatos ir stereotipai - tai šališkumai, kurie kartu sukuria ir palaiko socialinę nelygybę. Išankstinė nuostata - tai požiūris ir jausmai - teigiami ar neigiami, sąmoningi ar nesąmoningi - kuriuos žmonės turi apie kitų grupių narius. O stereotipai tradiciškai apibrėžiami kaip konkretūs įsitikinimai apie grupę, pavyzdžiui, apibūdinimai, kaip tam tikros grupės nariai atrodo, kaip jie elgiasi ar kokie yra jų gebėjimai. Stereotipai - tai kognityviniai vaizdiniai apie tai, kuo grupės nariai yra panašūs vieni į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų grupių narių. Svarbu tai, kad žmonės gali žinoti apie kultūrinius stereotipus ir turėti kognityvinius šių įsitikinimų vaizdinius, asmeniškai nepritardami tokiems stereotipams, be išankstinės nuostatos ir nesuvokdami, kad tokie stereotipai gali turėti įtakos jų vertinimui ir elgesiui.

Socialinio tapatumo teorija ir socialinis skirstymas į kategorijas

Socialinės tapatybės teorija teigia, kad žmonės linkę savo socialinį pasaulį suskirstyti į prasmingai supaprastintus žmonių grupių vaizdus. Tada šie atvaizdai suskirstomi kaip *prototipai* arba „neaiškios santykinai riboto kategorijų apibrėžiančių savybių rinkiniai, kurie ne tik apibrėžia vieną kategoriją, bet ir padeda atskirti ją nuo kitų kategorijų“ (Foddy & Hogg, 1999). Šis socialinio skirstymo į kategorijas procesas skatina pabrėžti suvokiamus panašumus mūsų grupėje ir skirtumus tarp grupių bei apima savąjį aš. Kuriame savąjį ratą arba grupes, su kuriomis mes tapatinamės, ir išorines grupes, arba grupes, kurios nepriklauso mums, ir priskiriame save savojo rato nariu. Dėl to elgesys sukuriamas taip, kad savasis aš prilyginamas ryškiam grupės prototipui, kuris apibrėžia konkretų supratimą, poveikį ir elgesį, kuriuos galime parodyti. Mes teikiame pirmenybę savajam ratui, tai vadinama savojo rato favoritizmu, kad padidintume savivertę ir sukurtume teigiamą savęs sampratą. Kita pasekmė yra ta, kad mes linkę matyti, kad išorinės grupės nariai yra panašūs vienas į kitą, o mūsų savasis ratas yra įvairus, tai vadinama išorinės grupės homogeniškumo efektu (Park & Rothbart, 1982). Viena iš priežasčių, kodėl taip gali nutikti, yra ta, kad mes paprastai mažiau bendraujame su atskirais išorinių grupių nariais, todėl esame mažiau su jais susipažinę. Jei turime kontaktą, mažiau tikėtina, kad jie bus laikomi vienodais.

Konfliktų teorija

Kita mąstymo kryptis teigia, kad grupės imsis žalingos ir diskriminacinės praktikos, nes konkuruoja dėl ribotų išteklių. Įdomu tai, kad konkurencija atsiranda dėl tikrojo galios ir išteklių disbalanso, vadinamo realistine grupių konfliktų teorija (LeVine & Campbell, 1972), arba dėl suvokto disbalanso, vadinamo santykinio nepriteklumi. Pirmosios grupės atveju dėl riboto darbo vietų skaičiaus konkuruojančios grupės gali imtis diskriminacinių veiksmų arba pateikti priešiškus pastabų apie kitą grupę.

Dominuojančios grupės taip pat nori išlaikyti status quo arba tęsti sau pavaldžių grupių kontrolę. Tie, kurie orientuojasi į socialinį dominavimą (SDO), mano, kad jų grupė yra dominuojanti ir pranašesnė už išorines grupes, ir siekia, kad hierarchija būtų tokia, kokia ji yra dabar.

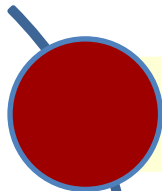
Priskyrimo teorija

Priskyrimo teorija (Heider, 1958) teigia, kad žmonės yra motyvuoti paaiškinti savo ir kitų žmonių elgesį, priskirdami tokio elgesio priežastis arba kažkam kas yra pačiuose, arba tam tikram bruožiui, kurį turi, tai vadinama dispoziciniu priskyrimu, arba kažkam už asmens ribų, tai vadinama situaciniu priskyrimu. Taip pat darome esminę priskyrimo klaidą (FAE; Jones & Harris, 1967), tai yra klaidą priskiriant priežastį kito asmens elgesiui, kai automatiškai priskiriame dispozicinę priežastį dėl jo veiksmų ir nepaisome aplinkybių. Susiejus su dabartine diskusija apie išankstines nuostatas ir diskriminaciją, mes darome pažintinę klaidą dėl grupės tarnavimo šališkumui nekreipdami dėmesio į teigiamą išorinės grupės nario elgesį, priskirdami dispozicinius veiksnius, jų neigiamam elgesiui, o neigiamą elgesį priskirdami situaciniams veiksniams ir teigiamą elgesį – dispoziciniams veiksniams savojo rato nariams.

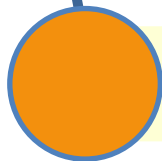

Įsivertinimo priemonė

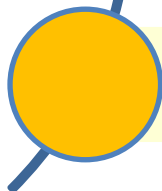
Užbaikite apibrėžimą

1. Diskriminacija yra...

2. Išankstinė nuostata yra...

3. Stereotipas yra...

Refleksija

Ar galėtumėte bent 5 sakiniais apibendrinti, ką sužinojote?

D tema - Neigiamas išankstinių nuostatų ir stereotipų poveikis ir pasekmės

Stereotipai pradeda formuotis ankstyvame amžiuje. Tam įtakos turi įvairūs politiniai, istoriniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai. Stereotipines nuostatas dažniausiai aprūpina iš kitų žmonių išgirsta informacija, jos padeda užpildyti tikrų žinių trūkumą ir apibrėžia asmeniui tiesą. Todėl tai dažnai yra labiau emocionalu nei racionalu. Dėl šių ypatybių galima teigti, kad stereotipai nesunkiai keičiasi ir laikui bėgant yra stabilūs. Paprastai stipri emocinė stereotipų galia rodo, kad jų šaknys giliai įsišaknijusios visuomenėje ir leidžia paaiškinti skirtingų grupių, lyčių ir rasių santykių pobūdį. Jei stereotipai lengvai pasiekiami atmintyje, jie tampa pastovūs ir suteikia kryptį individų nuostatoms ir elgesiui. Gavus naujos informacijos stereotipų gali nepavykti kvestionuoti, dažnai senosios atmintyje esančios schemos nulemia naujų duomenų skaitymą.

Stereotipai lemia asmens lūkesčius ir elgesį. Taigi jie lemia, kaip ir koku būdu žmonės stebi ir įprasmina įvykius, žmones ir grupes, ir leidžia individui filtruoti objektyvią išorinio pasaulio tikrovę. Šiuo atveju galima sakyti, kad stereotipai nuolat įsiterpia tarp pasaulio ir individo, ir jis dažnai naudojami stereotipais įprasmindamas socialinę aplinką. Kadangi stereotipuose yra ir neišsamios, ir neobjektyvios informacijos, ir jie tarnauja paties individo pozicijai įteisinti, jų nepakanka objektyviam socialinės tikrovės suvokimui. Šiame kontekste stereotipai yra aklosios dėmės, kurios neleidžia objektyviai, nuosekliai ir subalansuotai vertinti kito žmogaus. Jie laikomi griežtais ta prasme, kad yra nejautrūs tiek švietimui ir kritikai, tiek tikrovės pokyčiams.

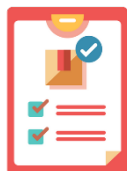
Stereotipiniai įsitikinimai ir išankstinės nuostatos atsiranda ne tik dėl socialinių sąlygų ir dėl to, kad jie leidžia žmonėms nukreipti savo priešišumą; jie egzistuoja ir dėl to, kad yra šalutiniai įprastų mąstymo procesų produktai. Klaidingas savo neigiamos praeities patirties perkėlimas į visiems bendrą atvejį gali būti žalingas; jį galima vadinti šališkumu. Jei žmogus dėl praeityje nemalonios pažinties su vienos grupės nariu susiformavo sampratą, kad tos grupės nariai turi tam tikrų savybių, jis gali manyti, kad visi grupės nariai turi tokių savybių.

Kitais atvejais išankstinės nuostatos gali būti ankstyvojo auklėjimo dalykas: vaikai, išmokyti, kad tam tikros nuostatos yra „teisingos“, be jokio pikto ketinimo gali susidaryti nuomonę neįvertinę abiejų tam tikro klausimo pusių įrodymų. Suaugusieji gali būti net šokiruoti, kai iš vaikų išgirs rasistinius įžeidimus ar komentarus ir savo pačių nuomonę apie įvairias grupes. Ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, Australijoje ir Europoje kai kurių žmonių manymu, tabu yra viešai reikšti išankstines nuostatas apie kitą rasę ar žmonių grupę; šią nuomonę sustiprina tam tikra teisinė sistema ir politika daugelyje didelių organizacijų. Vis dėlto tokie tabu neegzistuoja endemiškai už viešosios sferos ribų, o daugybė monokultūrų tariamus įžeidimus laiko normalia kasdiene kalba. Šis neatitikimas tarp įsitvirtinusio požiūrio ir liaudies požiūrio į tabu, susijusius su „išankstine nuostata“, yra susijęs su dažnai nurodomu politinio korektiškumo, ribojančio organišką nuomonių raišką visuomenėje, suvokimu ir kartu su tuo susijusiu pasipriešinimu tokiam žodžio laisvės ribojimui.

Pigmaliono efektas (save išpildanti pranašystė)

- Stereotipai gali sukurti realybę.
- Tai mitas, teigiantis, kad tai, ko žmonės nori, kad įvyktų, arba tai, ką jie suvokia kaip realybę, anksčiau ar vėliau įvyks.
- Pavyzdžiui: „Neigiamai save vertinanti jauna mergina atitinkamai elgiasi“
„Banko bankrotas ir gandai, kad bankas bankrutuos“
„Jei ką nors pasakysi 40 kartų, tai taps tiesa“
„Tai atėjo į galvą“

Įsivertinimo priemonė

Kelių pasirinkimų testas.

Išankstinė nuostata - tai sprendimo apie asmenį ar įvykį priėmimas neturint pakankamai informacijos. Dėl išankstinių nuostatų žmonės gali mąstyti ir elgtis klaidingai. Pavyzdžiui, išankstinė nuostata kultūrinių skirtumų atžvilgiu sukelia daug problemų visuomenėje.

- 1. Kuri iš toliau išvardytų problemų NĖRA viena iš išankstinių nuostatų sukeltų problemų?**
  - a) Išankstinės nuostatos sukelia diskriminaciją visuomenėje.
  - b) Išankstinės nuostatos pagreitina tarpkultūrinę sąveiką.
  - c) Kitų kultūrų žmonės gali būti daugumos atstumti.
  - d) Išankstinės nuostatos gali sukelti smurtą tarp skirtingų visuomenės grupių.

Stereotipas - tai suvokimo ir elgesio forma, kurią lemia polinkis klasifikuoti žmones pagal jų savybes. Šie bruožai, kuriuos, kaip manoma, turi žmonės, dažniausiai nėra pagrįsti tikrove. Stereotipas vystosi kartu su privatizavimo ir apibendrinimo tendencijomis.

- 2. Kuri iš šių situacijų yra stereotipų pavyzdys?**

- a) Mehmet tiki, kad jo palaikoma komanda šiemet taps čempione.
- b) Gozde laikosi atokiau nuo naujųjų kaimynų iš kaimo
- c) Sevim mano, kad visi japonai yra darbštūs ir protingi.
- d) Merve nenori priimti naujo mokinio į savo draugų grupę.

Žmonės mus vertina ir susidaro nuomonę apie daugelį dalykų - nuo mūsų gyvenimo būdo iki aprangos, muzikos, kurios klausomės, ir kalbėjimo manieros.

3. Kurią iš toliau išvardytų sąlygoja ši situacija?

- a) Išankstinę nuostata
- b) Empatiją
- c) Stereotipą
- d) Personalizavimą

4. Kuri iš toliau išvardytų nėra stereotipų savybė?

- I. Stereotipai yra tik teigiami.
- II. Stereotipus galima pakeisti.
- III. Stereotipai grindžiami moksliniais duomenimis.
- IV. Stereotipai formuojasi personalizavimo ir apibendrinimo būdu.

a) tik II; b) I ir IV; c) I ir III; c) I, II ir III

Refleksija

Ar galėtumėte bent 5 sakiniais apibendrinti tai, ką sužinojote?

Clark lėlės eksperimentas

Clark lėlės eksperimentas

Ši 1947 m. nuotrauka (autorius Gordon Parks, skirta žurnalui „Ebony“) gali atrodyti kaip vaikas pastebėtas žaidžiant, tačiau iš tiesų joje matomas eksperimentas, kuris padėjo Aukščiausiamam

Teismui priimti svarbų sprendimą byloje „Brown prieš Švietimo tarybą“, reikalaujantį rasinės integracijos Amerikos valstybinėse mokyklose.

Socialiniai psichologai Kenneth ir Mamie Phipps Clark siekė užginčyti teismo nuomonę, kad „atskiros, bet lygios“ valstybinės mokyklos yra konstitucinės (Plessy v. Ferguson, 1896 m.), tirdami, ar afroamerikiečių vaikai patyrė psichologinę ir emocinę žalą dėl segreguotų mokyklų lankymo.

Dr. Kenneth Clark šešerių-devynerių metų vaikams parodė dvi visiškai vienodas lėles, tik viena buvo juoda, o kita balta. Tada jis vaikams užduodavo keletą klausimų apie lėles, tokių kaip: „Parodyk man lėlę, su kuria tau patinka žaisti... parodyk man lėlę, kuri yra graži... parodyk man lėlę, kuri yra bloga lėlė“.

Nors dauguma vaikų galiausiai pasirinko baltąją lėlę kaip gerąją, o juodąją - kaip blogąją, juodaodžiai vaikai, kurie mokėsi segreguotose mokyklose, dar dažniau rinkosi juodąją lėlę kaip blogąją ir pirmenybę teikė baltajai - daugiau nei 70 %. Dr. Clark teigimu, kai tiems berniukams ir mergaitėms buvo pasakyta: „O dabar parodyk man lėlę, kuri yra panašiausia į tave“, kai kurie iš jų „emociškai sutriko, nes turėjo susitapatinti su lėle, kurią atmetė“. Kai kurie net išbėgo iš kambario.

Kaip prisiminė daktaras Clark, jis ir jo žmona priėjo prie išvados, kad „spalva rasistinėje visuomenėje buvo labai trikdanti ir traumuojanti asmens savivertės jausmo sudedamoji dalis“.

Dar šešto dešimtmečio pradžioje socialinių mokslų rezultatai ne taip dažnai patekdavo į šalies aukščiausiojo teismo akiratį. Tačiau ruošiantis byloms, kurios sudarė Brown bylą, N.A.A.C.P. vyriausiasis patarėjas (vėliau Aukščiausiojo Teismo teisėjas) Thurgood Marshall atmetė kitų pilietinių teisių advokatų perspėjimus, kad teisėjai įsižeis, jei jiems bus pasakojama apie lėles ir verkiančius vaikus.

1954 m. gegužę paaiškėjo, kad jis buvo teisus. Kai buvo priimtas Brown sprendimas, teismas, svarstydamas šį klausimą, rėmėsi lėlių tyrimu. Tą vakarą per audringą vakarienę ponas Marshall pakėlė taurę už Kenneth Clark ir pareikalavo kadaise skeptiškai nusiteikusių kolegų: „O dabar atsiprašykite!“

Refleksija

1. Koks buvo Clark lėlės eksperimento tikslas?
2. Ką parodė eksperimento rezultatai?
3. Kaip manote, kodėl šie rezultatai buvo tokie svarbūs, padedant panaikinti Plessy prieš Ferguson sprendimą „atskiros, bet lygios“?

E tema – Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas

Iš išankstinių nuostatų tyrimų duomenų paaiškėjo, kad išankstinės nuostatos tarp dviejų bendruomenių ir daugiausia priimančiosios visuomenės priežastis yra informacijos apie įvykius ir situacijas trūkumas. Kadangi prieiga prie informacijos suteikiama netiesiogiai ir ją gaunantys žmonės priima be jokių abejonių, susiformuoja komunikacijos tinklas, kurį sudaro klaidinga informacija. Šioje klaidingoje informacijoje dažniausiai pateikiami neigiami vertinimai apie imigrantus. Nereikėtų pamiršti žiniasklaidos įtakos skleidžiant šią klaidingą ir šališką informaciją. Dėl šios priežasties konfliktų ir neramumų atmosfera tarp abiejų bendruomenių kasdien vis stiprėja.

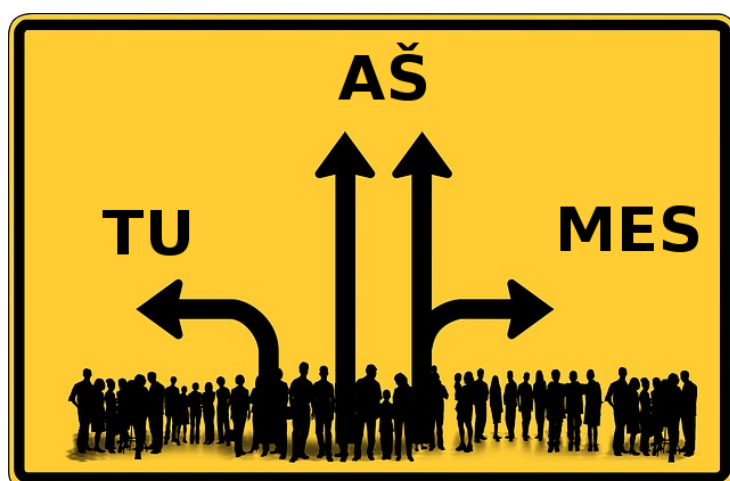
Visos šios priežastys parodė, kaip svarbu valdyti išankstines nuostatas ir stereotipus. Egzistuoja trys išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo būdai:

1. Socialinių kontaktų hipotezė.
2. Kategorijų panaikinimas.
3. Perkategorizavimas.

1. Socialinių kontaktų hipotezė

Socialinių grupių kontaktų trūkumas išryškina ribas tarp grupių ir sustiprina neigiamą požiūrį į „kitus“. XX a. šeštajame dešimtmetyje buvo iškelta hipotezė, kad būtų išvengta socialinio nutolimo ir galiausiai išankstinių nuostatų. Hipotezė grindžiama prielaida, kad jei sąveikos trūkumas ir segregacija tarp įvairių grupių žmonių skatina išankstinį nusistatymą, tai, priešingai, socialinių kontaktų tarp neigiamai vienas kitą vertinančių grupių narių užtikrinimas gali sumažinti išankstinį nusistatymą. Todėl, jei sąveikaus neigiamai vienas kitą suvokiantys grupių nariai, šie žmonės gali pradėti abejoti savo priešiškais stereotipais apie „kitos“ grupės narius, suvokti, kad „kitoje“ grupėje yra įvairių nuomonių, ir atsakyti apibendrinančių ir klaidingų vertinimų. Jie netgi gali atrasti savo ir „kitos“ grupės panašumų ir vėl suvokti tos grupės narius kaip „žmones“. Manoma, kad priešiška nusiteikusių grupių atstovams susirinkus patogioje ir draugiškoje aplinkoje ir užmezgus žmogiškus santykius, galima užmegzti gerus santykius ir pakeisti požiūrį į konfliktą.

Paveikslėlis iš: <https://psichika.eu/blog/category/stereotipai/>

Kaip socialiniai ryšiai mažina išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją?

Suvokdami, kad sužinome apie "kitą" grupę

- Tai esamų stereotipų ir požiūrių kvestionavimas ir atnaujinimas, atsižvelgiant į kontakto metu gautą „naują informaciją“ apie „kitą“. Pavyzdžiui, vasaros stovykloje, į kurią susirenka Izraelio ir Palestinos vaikai, jie vieni apie kitus sužino naujų dalykų. Palestiniečio vaiko suvokimas, kad tarp izraeliečių yra religingų ir nereligingų, vieni mėgsta futbolą kaip jis pats, o kiti nemėgsta sporto, verčia suabejoti homogenišku suvokimu ir stereotipais apie „kitą“ grupę.

Pasikeitus elgesiui:

- Draugiškoje aplinkoje užmezgus kontaktą su grupės nariu, kuris suvokiamas kaip priešiškas ar turintis išankstinę nuostatą, t. y. pakeitus elgesį prieš stereotipus ir požiūrį, gali pasikeisti elgesys, sukeliantis kognityvinius ir emocinius pokyčius. Nauja pozityvaus elgesio forma gali paskatinti teigiamo požiūrio išsiugdymą. Remiantis tuo pačiu pavyzdžiu, matant, kad jie pirmiausia gali žaisti futbolo rungtynes su izraeliečiu, žaisti toje pačioje komandoje ir bendradarbiauti, gali paskatinti suabejoti stereotipais, pirmiausia pasikeitus palestiniečio vaiko elgesiui.

Užmegzdami emocinius ryšius

- Neigiamas ir išankstines nuostatas galima pakeisti parodant teigiamus jausmus ir empatiją kitiems grupės nariams. Palestinitis ir izraelietis berniukai gali užmegzti draugystę ir emocinį ryšį vasaros stovykloje. Dėl to jų požiūris į visus „kitus“ grupės narius taip pat gali tapti pozityvesnis.

Iš naujo įvertinę savo grupę

- Požiūrio ir išankstinio nusistatymo į „kitą“ grupę sumažėjimas taip pat gali būti dėl to, kad asmuo iš naujo įvertina savo priklausymą grupei. Pavyzdžiui, matydami, kad jų pačių grupė nėra tokia homogeniška ir vienoda, arba matydami savo grupės silpnąsias vietas, gali sumažinti išankstinį nusistatymą prieš „kitą“ grupę.

Buvo rimtai nagrinėjamas klausimas, kaip apibendrinti visą grupę ar net kitos grupės narius iš to, ką kontakto metu gauname iš individo. Apibendrinimo problema iškyla trimis etapais, ir į kiekvieną iš jų reikia atsižvelgti organizuojant socialinių kontaktų programą. Trys etapai yra

šie:

Socialiniai kontaktai yra viena iš svarbiausių socialinių pokyčių priemonių, kurią, kartu su švietimu, vis dar turime, kad galėtume kovoti su išankstinėmis nuostatomis, diskriminacija ir tarpgrupiniu konfliktu, jei tam yra tinkamos sąlygos. Nepaisant visos kritikos ir trūkumų, tai yra mūsų turima socialinių pokyčių priemonė, tačiau ji turi būti kruopščiai parengta, kad skirtingų grupių asmenys galėtų bendrauti draugiškoje aplinkoje ir susidoroti su išankstinėmis nuostatomis bei diskriminacija.

Norintiems toliau nagrinėti šią temą, patariama žiūrėti:

<https://m.youtube.com/watch?v=D9lhs241zeg>

2. Kategorijų panaikinimas

Šią strategiją pasiūlė Brewer ir Miller (1984). Atitinkamai, jei socialinio kontakto metu priklausymas grupei yra mažiau akivaizdus, socialinės kategorijos tampa lankstesnės. Palengvinamas grupės ribų perėjimas, todėl grupės nariai gali lengviau „individualizuotis“, o skirtumas nuo visos „kitos“ grupės tampa nepastebimas. Kai išnyksta ryškios grupių kategorijų ribos, socialiniuose santykiuose į pirmą vietą iškyla individas ir jo savybės; žmonės apibrėžia vieni kitus ne dėl to, kad jie yra tam tikros grupės ar bendruomenės nariai, bet pagal jų žmogiškąsias savybes ir šiame kontekste užmezga tarpusavio santykius.

3. Perkategorizavimas

Trečioji strategija, kurioje kalbama apie tai, kaip apibendrinimas gali būti įgyvendintas nuo individualaus lygmens iki visos grupės lygmens; ji kalba apie dviejų grupių susivienijimą siekiant bendro tikslo, kad jos turi bendradarbiauti, kad galėtų egzistuoti, ir apie naujos bendros arba aukštesnės tapatybės kategorijos, peržengiančios abiejų etninių kategorijų ribas, susiformavimą.

Paveikslėlis iš: <https://www.koucingopaslaugos.lt/straipsniai-lt/nuostatos-save-ispildancios-pranasystes>

Už išankstines nuostatas atsako tie, kurie jas puoselėja. Teigti, kad išankstinių nuostatų auka privalo pakeisti išankstinių nuostatų turinčio asmens nuomonę, reiškia kaltinti auką. Mažai tyrimų patvirtina mintį, kad kokia nors konkreti aukų taikoma strategija gali priversti nusikaltėlius pakeisti savo nuomonę.

Vietoj to žmonės, tapę išankstinių nuostatų aukomis, turėtų sutelkti dėmesį į rūpinimąsi savimi ir sveikus įveikimo įgūdžius. Keletas strategijų, kurios gali padėti:

- Sukurkite stiprų palaikančių ir rūpestingų žmonių tinklą. Draugai ir šeima, kurie tiki žmogumi dėl jo patirčių, gali padėti lengviau susidoroti su išankstinėmis nuostatomis.
- Sukurkite tvirtą kultūrinį identitetą. Tyrimais nustatyta, kad žmonės, kurie sukuria stiprius teigiamus ryšius su savo kultūra, rase ar lytimi, geriau susidoroja su išankstinių nuostatų ir diskriminacijos keliamais sunkumais.
- Atpažinkite neigiamas mintis, kovokite su jomis ir pakeiskite jas. Diskriminacija ir išankstinės nuostatos gali būti internalizuoti. Moteris, patirianti nuolatinį spaudimą kaip turi atrodyti, gali imti manyti, kad jos išvaizda yra pagrindinis jos vertės šaltinis. Šių minčių atpažinimas ir įveikimas, dažnai padedant terapeutui, gali padėti atkurti sveiką savivertės jausmą.

- Kai įmanoma ir realu, pasipriešinkite išankstinėms nuostatom. Skundas dėl rasistiškai nusiteikusio mokytojo, darbo užmokesčio skirtumų dokumentavimas ir pranešimas apie seksualinį priekabiavimą gali padėti atgauti pasitikėjimo savimi jausmą ir sudaro didesnes galimybes, kad bus elgiamasi nešališkai.
- Pailsėkite nuo trikdančios žiniasklaidos ir žmonių. Po plačiai nuskambėjusios seksualinės prievartos bylos išprievartauta moteris gali jaustis jaudrinta ir sunerimusi. Pailsėjimas nuo socialinės žiniasklaidos ir vengimas laiką praleisti tarp žmonių, kurie jautriai reaguoja į seksualinės prievartos padarinius, gali padėti atkurti pusiausvyrą.

Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo strategijos būtų veiksmingos, jei jomis būtų siekiama:

- Galimybių mokytis išankstinių nuostatų mažinimas.
- Neigiamų nuostatų keitimas.
- Siauros socialinės tapatybės, pagrįstos vidine grupe, sumažinimas.
- Atgrasyti išankstinių nuostatų aukas nuo polinkio į savaime išsipildžiusias pranašystes.
- Ugdyti savo šališkumo suvokimą.
- Empatijos ir empatiško bendravimo stiprinimas.
- Praktikuoti dėmesingumą ir meilę.
- Plėtoti tarpgrupinę draugystę savo gyvenime.

Įsivertinimo priemonės

1. Sujunkite toliau pateiktus sakinius:

- Adward ir Moshe linksmiasi su Madrido „Real“ futbolo komanda
- Hansas dėkoja Dr. Muhammed už operacijas.
- Fatima priešinasi, kad Micheal kovoja prieš hijab draudimą.

- Perkategorizavimas
- Kategorijų panaikinimas
- Socialiniai kontaktai

2. Kelių pasirinkimų testas:

1. Kuris iš toliau išvardytų nėra išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymo metodas?
  - a) Socialiniai kontaktai
  - b) Išankstinis kategorizavimas
  - c) Perkategorizavimas

d) Socializacija

2. Kuris iš toliau išvardytų nėra socialinių kontaktų valdymo metodas?

- a) Mokymosi apie „kitą“ grupę suvokimas
- b) Emocinių ryšių užmezgimas
- c) Savo grupės pervertinimas
- d) Moksliniai eksperimentai

Refleksija

Ar galėtumėte bent 5 sakiniais apibendrinti tai, ką sužinojote?

3.(B) Vadovaujamas mokymasis

Tikslas: Sąvokos, teorijos ir pagrindiniai aspektai.

A tema - Kas yra išankstinė nuostata ir stereotipas?

A.1 veikla. Kūrybinė drama ir efektyvus bendravimas - žodžio konotacija (1,30 val.)

Dalyvių bus paprašyta paaiškinti ir suvaidinti jiems duotose kortelėse esančių žodžių konotacijas. Taip siekiama atskirti sąvokas, apimančias išankstines nuostatas ir stereotipus.

Instrukcijos:

1. Suskirstykite dalyvius į penkias grupes.
2. Kiekvienai grupei išdalykite korteles su žodžiais, kaip pavyzdyje. Be to, parodykite žodžius ekrane.

Žodžių pavyzdžiai: imigrantas, užsienietis, kitas, vargšas, priemiestis, pilietis, mes, tėvynė ir t. t.

3. Pateikite informaciją apie procesą su žodžiais, kuriuos rodėte ekrane.
4. Paprašykite grupių pasiruošti ir papasakoti 5 minučių scenarijų, kuriame būtų išdėstytos jų mintys, kai jie pirmą kartą pamatė kortelėse esančius žodžius. Tam skirkite 15 minučių. Šioje vaidmenų žaidimo užduotyje paprašykite jų per 5 minutes pasidalyti savo pasiūlymais, kaip išspręsti išankstinių nuostatų ir stereotipų, kuriuos sukuria žodis, užrašytas ant kortelių, esančių jų rankose, problemą.

- Po to, kai grupės pasidalins mintimis apie žodžius, bendrai bus aptarti šie klausimai:
- o Kas daro įtaką mintims, slypinčioms už žodžių?
  - o Ar žodžiai turi įtakos mūsų elgesiui?
  - o Ar tai yra diskriminacija? Jei taip, kokia tai diskriminacija?
  - o Kaip galime pakeisti savo elgesį susidūrę su tokia situacija?

Suteikite grįžtamąjį ryšį apie veiklos rezultatus.

B tema - Išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys

B.1 veikla. Kūrybinė drama ir efektyvus bendravimas - kieno tai istorija? (2 val.)

Kortelės su skirtingų šalių žmonių nuotraukomis ir jų istorijos bus sudėtos į dvi atskiras krūveles, kurios bus išdalytos dalyviams, o jų bus paprašyta suderinti nuotraukas su istorijoms. Visiems dalyviams atlikus užduotį, ekrane bus parodytos teisingos poros. Vėliau bus diskutuojama apie mūsų išankstines nuostatas ir jų priežastis, remiantis suderinimu. Tokiu būdu siekiama, kad dalyviai suvoktų išankstines nuostatas ir stereotipus imigrantų atžvilgiu ir įgytų empatišką požiūrį.

Instrukcijos:

1. Suskirstykite dalyvius į penkias grupes.
2. Kiekvienai grupei išdalykite šias nuotraukas. Be to, nuotraukas parodykite ekrane.
3. Paprašykite jų suderinti pasakojimus su nuotraukomis, kurias rodėte ekrane. Tam skirkite 15 minučių. Šioje vaidmenų žaidimo užduotyje, po to kai suderins nuotraukas, skirkite 15 minučių ir paprašykite jų parašyti istoriją pagal nuotraukas.
4. Paprašykite kiekvienos grupės 5 minutes suvaidinti savo scenarijus.

Po to, kai grupės suvaidins savo scenarijus, bendrai bus aptarti šie klausimai:

o Kokios priežastys lemia mūsų išankstines nuostatas?

o Ar tai šališkas požiūris? Kodėl?

o Ar čia esama rasės idėjos? Jei yra; Ar ji susijusi su kultūrine, politine, ekonomine ar socialine struktūra? O gal tai biologinė ir genetinė sąvoka / idėja?

Suteikite grįžtamąjį ryšį apie veiklos rezultatus.

Priemonės:

- Nuotraukų kortelės

A) Delbaz, 48 metai, Sirija, dailininkas.

B) Delbaz, 48 metai, afganistanietis, dailininkas.

C) Delbaz, 48 metai, persas, dailininkas.

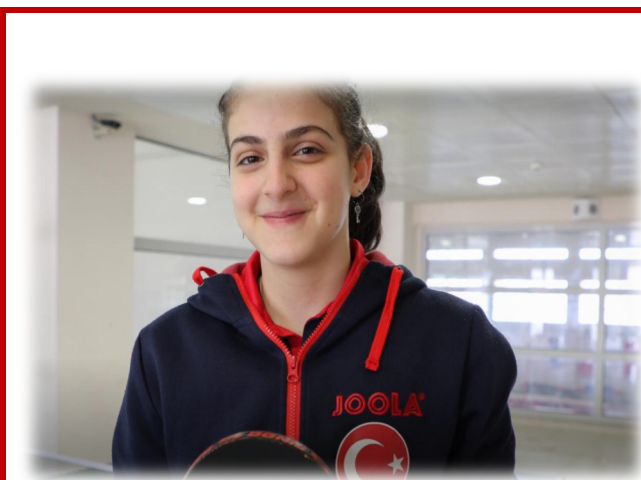
D) Delbaz, 48 metai, ispanas, dailininkas.

(<https://turkey.iom.int/stories/delbaz>)

- A) Zahra, 25 metai, persė, mados dizainerė.
- B) Sara, 25 metai, ispanė, mados dizainerė.
- C) Zahra, 25 metai, persė, mados dizainerė.
- D) Sara, 25 metai, prancūzė, mados dizainerė.

(<https://storyteller.iom.int/stories/story-about-us-fashion-journey-creating-opportunities>)

- A) Nahide, 16 metų, sirė, stalo tenisininkė, atstovauja Turkijai.
- B) Nadia, 16 metų, albanė, stalo tenisininkė, atstovauja Turkijai.
- C) Nadia, 16 metų, rusė, stalo tenisininkė, atstovauja Turkijai.
- D) Nahide, 16 metų, bosnė, stalo tenisininkė, atstovauja Turkijai.

([https://turkey.iom.int/stories/passion-makes-](https://turkey.iom.int/stories/passion-makes-perfect)

perfect)

Kaip manote, kuri negali būti ekonomiste?

A)

B)

C)

D)

E)

F)

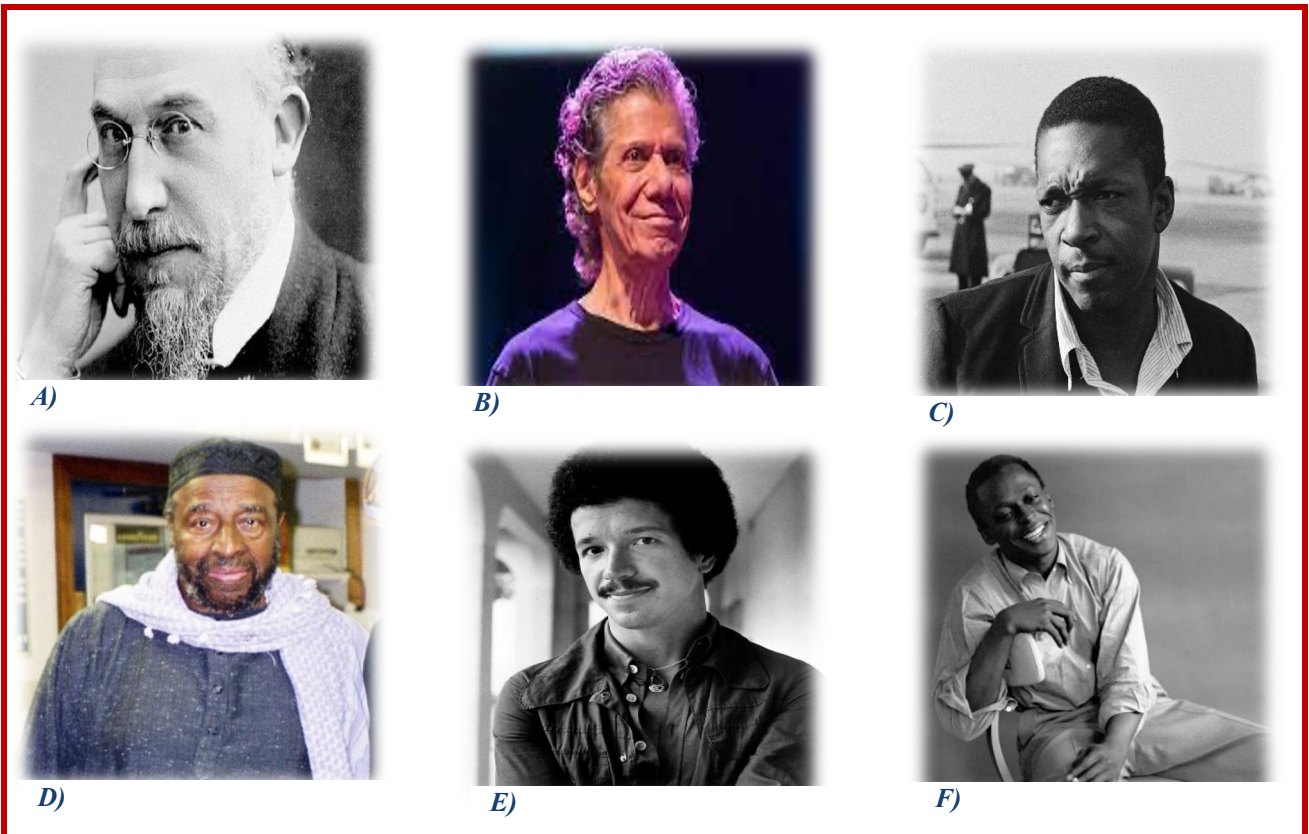
ATSAKYMAS: E

Anshula Kant (gimė 1960 m. rugsėjo 7 d.) - Pasaulio banko grupės vyriausioji finansininkė ir generalinė direktorė, paskirta 2019 m. liepos 12 d. Ji yra kilusi iš Roorkee, Indijoje. 1981 m. Kant Delio ekonomikos mokykloje baigė ekonomikos magistrantūros studijas. 1979 m. ji įgijo ekonomikos bakalauro laipsnį Lady Sri Ram moterų koledže. 1979 m. ji tapo Indijos bankininkų instituto sertifikuota teisininke.

1983 m. pradėjo dirbti Indijos valstybiniame banke (SBI) pareigūne bandomajam laikotarpiui. Tapo SBI (Maharashtra ir Goa) generaline direktore, Nacionalinės bankininkystės grupės vykdomojo direktoriaus pavaduotoja operacijoms ir SBI (Singapūras) generaline direktore. 2018 m. rugsėjo mėn. dvejiems metams tapo SBI generaline direktore ir banko valdybos nare.

2019 m. liepos 12 d. ji buvo paskirta Pasaulio banko grupės vyriausiąja finansininke ir generaline direktore ir yra atsakinga už balansą, finansų ir rizikos valdymą.

Kaip manote, kuris negali būti džiaz muzikantu?

ATSAKYMAS: D

Yusef Lateef, gimimo vardas **William Emanuel Huddleston**; 1920 m. spalio 9 d. - 2013 m. gruodžio 23 d.) - amerikiečių džiazo multiinstrumentalistas, kompozitorius, žymus Ahmadijos bendruomenės Amerikoje veikėjas.

Nors pagrindiniai Lateef instrumentai buvo tenorinis saksofonas ir fleita, jis taip pat grojo oboju ir fagotu, retais džiazė, ir nevakarietiškais instrumentais, pavyzdžiui, bambukine fleita, shanai, šofaru, xun, arghul ir koto. Jis žinomas kaip džiazė ir „rytų“ muzikos sujungimo novatorius. Peter Keepnews „*New York Times*“ nekrologe Lateef rašė, kad muzikantas „grojo pasaulio muziką, kol pasaulio muzika dar neturėjo pavadinimo“.

Tarp Lateef knygų - dvi novelės „*A Night in the Garden of Love*“ ir „*Another Avenue*“, apsakymų rinkiniai „*Spheres*“ ir „*Rain Shapes*“, taip pat autobiografija „*The Gentle Giant*“, parašyta bendradarbiaujant su Herb Boyd. Kartu su įrašų kompanija „YAL Records“ Lateef priklausė muzikos leidybos įmonei „Fana Music“, kurioje Lateef išleido savo paties kūrinis, tarp kurių yra „*Yusef Lateef's Flute Book of the Blues*“ ir daug jo paties orkestrinių kompozicijų.

C tema - Stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšys

Vadovaujamas mokymasis nebus vykdomas pagal temą.

D tema - Neigiamas išankstinių nuostatų ir stereotipų poveikis ir pasekmės

D.1 veikla. Filmo „The African Doctor“ aptarimas (1,30 val.)

„Netflix“ galite rasti daugybę subtitrų.

Dalyvių žiūrėto filmo („The African Doctor“) aptarimas.

Klausimai diskusijai:

Pažiūrėję filmą savarankiško mokymosi dalyje, vadovaujamo mokymosi dalyje aptarkite šiuos klausimus:

o Kodėl viskas sunkiau, kai esame juodaodžiai (užsieniečiai)?

o Stengtis į juos žiūrėti kaip į normalius žmones!?

o Kokios buvo vietinių gyventojų išankstinės nuostatos ir stereotipai apie atvykusią juodaodžių šeimą? Kokios galėjo būti šių išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys?

o Aptarkite, kodėl Afrikos gydytojo profesinis statusas nelaikomas pakankamu socialinio pripažinimo požyriu.

o Koks yra socializacijos priemonių (futbolo komandos) naudojimo poveikis išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymui? Aptarkite.

o Aptarti prezidento rinkimų procesą kaime, išankstinių nuostatų ir stereotipų kontekste.

E tema – Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas

E.1 veikla. Atvejo analizė - ar galite pasakyti „ne“? (2,30 val.)

Pirmiausia dalyviai pasidalins savo patirtimi, o tada bus aptarta, kaip jie galėtų reaguoti tokioje pačioje situacijoje.

Instrukcijos:

1. Suskirstykite dalyvius į penkias grupes.

2. Kiekvienos grupės nariai paeiliui po 5 minutes dalijasi savo individualia patirtimi su kitais grupės nariais. Paprašykite kitų narių 5 minutes pagalvoti, kaip jie reaguotų ir pateiktų sprendimų pasiūlymus, jei su šia patirtimi susidurtų vėliau, o tada paprašykite pasidalinti jais tarpusavyje per kiekvienam dalyviui skirtas 5 minutes.
3. Užsiėmimo pabaigoje paprašykite kiekvienos grupės pasirinkto atstovo per 5 minutes pasidalinti grupės mintimis ir rezultatais.

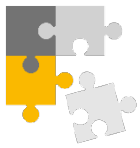

- Paprašykite grupių aptarti šią veiklą pagal šiuos klausimus:
- o Kokios yra mūsų išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys?
  - o Kokie yra šių patirčių apibendrinimai?
  - o Abipusių išankstinių nuostatų ir stereotipinio elgesio pateikimas.
  - o Kaip galime valdyti savo išankstines nuostatas ir stereotipus?

Suteikite grįžtamąjį ryšį apie veiklos rezultatus.

3.(C) Patirtinis mokymasis

A tema - Kas yra išankstinė nuostata ir stereotipas?

A.2 veikla. Stebėjimas ir bendravimas su institucija, organizacijų asociacija ir kt. (2 val. 30 min.)

Kartu su dalyviais aplankyti asociacijas, fondus ir viešąsias institucijas, kurios teikia paslaugas imigrantams, ir gauti informacijos apie šioje srityje atliktą darbą ir patiriamas problemas. Taip siekiama užtikrinti veiksmingesnį bendravimą ir kokybiškesnes paslaugas.

Instrukcijos:

- Pageidautina salė su apvaliais stalais ir kad prie kiekvieno stalo būtų ne daugiau kaip 8 žmonės.
- Į šią salę kviečiami dalyviai ir įvairių organizacijų, fondų bei bendruomenių vadovai.
- Kviestinių organizacijų ir fondų atstovai prisistato po vieną. Tam skiriama 30 minučių.
- Po to dalyviai suskirstomi į 5 grupes ir į kiekvieną grupę įtraukiamas po vieną organizacijos ar fondo atstovą.
- Tada aptariamos su išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais susijusios problemos. Tam skiriama 1,30 valandos.
- Keičiamasi idėjomis apie pasiūlymus dėl sprendimų, susijusių su išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais.
- Susitikimo pabaigoje kiekvienos grupės atstovas atsistoja ir trumpai papasakoja apie tai, kas buvo aptarta. Tam skiriama 30 minučių.
- Pagrindiniai susitikimo klausimai:

1. Kaip apibrėžtumėte išankstines nuostatas?
  2. Kaip apibrėžtumėte stereotipus?
  3. Kokie yra dažniausiai pasitaikantys išankstinių nuostatų ir stereotipų pavyzdžiai jūsų studijų srityje?
  4. Kokių trūkumų sukelia išankstinės nuostatos ir stereotipai?
  5. Kokių atsargumo priemonių imatės, kad išvengtumėte išankstinių nuostatų ir stereotipų?
- Suteikite grįžtamąjį ryšį apie veiklos rezultatus.

B tema - Išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys

B.2 veikla. Susitikimas su kaimynu imigrantu (2 val. 30 min.)

Dalyvių bus paprašyta susitikti su kaimynais iš imigrantų šeimų ar vietos bendruomenės savo kaimynystėje ar jos apylinkėse ir išklausti jų istoriją. Tuomet jų bus paprašyta savo patirtį išreikšti rašinyje. Siekiama, kad dalyviai susitiktų su savo kaimynais imigrantais, susipažintų su jais ir užmegztų glaudų tarpusavio ryšį gyvenime.

Instrukcijos:

- Dalyviai suskirstomi į grupes po 3 arba 5 asmenis.
- Iš jūsų mieste gyvenančių imigrantų sąrašo, kurie buvo identifikuoti susitikimų metu, paimti vardai ir pavardės surašomi ant kortelių po vieną ir šios kortelės metamos į dėžutę (prieš tai imigrantų paklausiama, ar jie nori dalyvauti šioje veikloje).
- Grupių vadovų prašoma pasirinkti vieną iš šių kortelių.
- Grupių prašoma nueiti į kavinę, parką arba, jei jos nori, į imigrantų namus ir susitikti bei praleisti laiką (Šiai veiklai galima atlikti išankstinį mokymąsi šios temos vadovaujamo mokymosi užduoties pabaigoje).
- Šios veiklos pabaigoje dalyvių prašoma parašyti rašinį.

Esė rašymo vadovas

1. Esėje turėtų atsispindėti tai, kaip jūs suprantate pagrindines sąvokas: stereotipai ir išankstinės nuostatos.
2. Esė turėtų būti ilgesnė nei 2 puslapiai (ne mažiau kaip 5000 spaudos ženklų su tarpais), Calibri šriftas 12 dydžio, tarpai tarp eilučių - 1,15 intervalo. Neskaičiuojant paveikslėlių ir schemų.
3. Atsakant į klausimus turėtumėte ne tik rasti, nukopijuoti ir įkelti atitinkamas dokumentų dalis, bet ir pateikti savo požiūrį, komentarus, pavyzdžius iš savo praktikos.
4. Esė struktūra:
  - I. Įvadas
  - Trumpa pastraipa apie išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastis.

II. Pagrindinė dalis (sugalvokite pavadinimą šiai daliai).

- Parašykite kelias pastraipas apie tai, kaip susipažinote su kaimynu imigrantu, savo susitikimo patirtį, kaimyno patirtį šalyje ir tai, kas jus sudomino jo istorijoje.

III. Apibendrinimas

- Kokios yra pagrindinės išankstinių nuostatų ir stereotipų priežastys teorinio mokymosi ir žmonių pasakojimų kontekste?

C tema - Stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšys

C.1 veikla. Susitikimas - kitokia pusbrolio/pusseserės patirtis (2 val. 30 min.)

Dalyvių prašoma nueiti į bet kurią skirtingų šalių kavinę ar restoraną ir paragauti tos šalies maisto. Kadangi šalies virtuvė ir kalba yra svarbios kultūros perdavimo priemonės, siekiama ugdyti kultūrinį sąmoningumą išbandant skirtingų šalių virtuves.

Instrukcijos:

- Dalyviai suskirstomi į grupes po 8 asmenis.
- Nustatomi 3 ar 5 skirtingų šalių virtuvių restoranai, kurie yra labiausiai paplitę jūsų mieste, jų pavadinimai užrašomi ant kortelių ir metami į dėžutę.
- Grupių vadovų prašoma pasirinkti vieną iš šių kortelių. Jei yra daugiau nei 3 ar 5 grupės, restoranų pavadinimus galima užrašyti kelis kartus.
- Grupių prašoma nueiti į šiuos restoranus ir pavalgyti (išankstinį mokymą šiai veiklai galima atlikti šios temos vadovaujamojo mokymosi veiklos pabaigoje).
- Šios veiklos pabaigoje dalyvių prašoma parašyti rašinį.

Esė rašymo vadovas

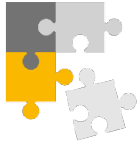
1. Esėje turėtų atsispindėti tai, kaip jūs suprantate pagrindines sąvokas: stereotipai ir išankstinės nuostatos.
2. Esė turėtų būti ilgesnė nei 2 puslapiai (ne mažiau kaip 5000 spaudos ženklų su tarpais), Calibri šriftas 12 dydžio, tarpai tarp eilučių - 1,15 intervalo. Neskaičiuojant paveikslėlių ir schemų.
3. Atsakant į klausimus turėtumėte ne tik rasti, nukopijuoti ir įkelti atitinkamas dokumentų dalis, bet ir pateikti savo požiūrį, komentarus, pavyzdžius iš savo praktikos.
4. Esė struktūra:
  - I. Įvadas
    - Trumpa pastraipa apie stereotipų ir išankstinių nuostatų ryšį.
  - II. Pagrindinė dalis (parašykite savo pavadinimą šiai daliai).
    - Kokios buvo jūsų ankstesnės mintys ir išankstinės nuostatos apie skirtingas virtuves?
    - Ko išmokote iš šios patirties?

- Kokių įdomių patirčių patyrėte per šią veiklą?

III. Apibendrinimas

- Kokie esminiai skirtumai tarp stereotipų ir išankstinių nuostatų teorinio mokymosi ir žmonių patirties su skirtingomis virtuvėmis kontekste?

E tema - Išankstinių nuostatų ir stereotipų valdymas

E.3 veikla. Vaidmenų žaidimai (scenarijai) – Kieno tai istorija? (2 val. 30 min.)

Dalyviams bus išdalytos kortelės su skirtingų kultūrų žmonių istorijomis ir jų bus paprašyta suvaidinti kortelėse užrašytas istorijas, taip pat bus aptarta jų patirtis šio žaidimo metu. Taip siekiama, kad dalyviai įgytų empatišką požiūrį, suprasdami imigrantų ir vietinių žmonių patirtis.

Instrukcijos:

- Suskirstykite dalyvius į penkias grupes.
- Paprašykite dalyvių pasirinkti vieną iš kortelių su istorija.
- Paprašykite dalyvių perskaityti pasirinktoje kortelėje užrašytą istoriją ir įsivaizduoti save pagrindinio istorijos veikėjo vietoje. Tada paprašykite jų užmerkti akis ir įsivaizduoti, ką išgyvena pagrindinis istorijos veikėjas. Šiam procesui skirkite dalyviams 10 minučių.
- Paprašykite dalyvių atmerkti akis ir papasakoti istorijas savais žodžiais bei pasidalinti, kaip jie jautėsi papasakoję istorijas. Kiekvienam skirkite po 10 minučių.
- Po to paprašykite dalyvių vėl pabūti savimi ir pasakyti, kaip jie reaguotų susidūrę su imigrantais ar vietos gyventojais. Tam skirkite 5 minutes.
- Užsiėmimo pabaigoje aptarkite su dalyviais, kaip galima valdyti išankstines nuostatas ir stereotipus. Skirkite tam 30 minučių.

Suteikite grįžtamąjį ryšį apie veiklos rezultatus.

Kortelės su istorijomis

1 istorija:

Dėl ant mūsų namų nukritusių bombų praradau motiną ir tėvą. Jie buvo seni, o visi kiti mano broliai ir seserys buvo vedę, visi gyveno skirtinguose regionuose. Aš taip pat praradau kai kuriuos iš jų. Buvau nežymiai sužeistas į koją. Tačiau sirgau lėtine liga. Mano inkstai praleidžia vandenį ir turėjau reguliariai vartoti vaistus. Žinojau, kad mano sesuo su šeima išvyko į Turkiją. Norėjau ir aš prie jų prisijungti. Tačiau jie sakė, kad tai pavojinga ir bus sunku kirsti sieną. Neturėjau ko prarasti. Rizikuodamas mirtimi, vidurnaktį išvykau su grupe iš Sirijos. Pakeliui jie buvo sugauti, kai kurie

pabėgo, bet moterys ir vaikai liko. Aš taip pat buvau moteris, bet kadangi neturėjau vaiko, kuris mane sulaikytų, taip pat bandžiau pabėgti. Buvo buferinė zona, ją peržengusi atsidurčiau Turkijos pusėje ir būčiau saugi. Toliau ėjau tamsoje. Lijo lietus, purvas lipo prie mano batų, kojos darėsi vis sunkesnės ir lėtėjo mano ėjimas. Todėl nusiaviau batus. Iš laukų bėgdavau tol, kol išsikvėpdavau, atsiguldavau ant žemės ir kurį laiką ilsėdavausi, tada atsistodavau ir vėl bėgdavau. Taip perėjau sieną ir pasidaviau turkų kareiviams...

2 istorija: Dirbau dėstytoja universitete. Turėjau dvi dukteris, viena iš jų buvo universiteto studentė, kita - mokytoja. Mano dėdė tarnavo Assad armijoje, bet buvo suimtas, nes stojo opozicijos pusėn. Jie pradėjo manyti, kad ir mes palaikome opoziciją. Mane atleido iš darbo universitete. Pradėjau nerimauti dėl savo dukterų saugumo ir mūsų ateities. Galvojome, kad galėtume išvykti į Turkiją, o iš ten galbūt keliauti į Europą. Su šeima atvykau į Turkiją. Norėjome vykti į Europą, tačiau tai buvo ilgas ir sunkus procesas. Nenorėjau bėgti valtimis ir rizikuoti mūsų saugumu. Pradėjau ieškoti darbo, bet nežinojau, kokį darbą galėčiau dirbti kaip universiteto dėstytoja. Mano dukros taip pat norėjo tęsti profesiją čia, bet buvo labai sunku rasti darbą su geromis darbo sąlygomis. Beje, mane ištiko infarktas, o vyresnioji dukra nenorėjo, kad dirbčiau. Ji ieškojo darbo, kad galėtų vesti privačias pamokas. Pradėjome gyventi iš tų nedidelių pinigų, kuriuos kai kurios turkų šeimos uždirbdavo duodamos arabų kalbos pamokas savo vaikams...

3 istorija: Aš esu afrikietė. Mano vyras dirbo privačioje įmonėje Afrikoje, ten susipažinome ir susituokėme. Susilaukėme dvynių vaikų. Mano vaikai buvo panašūs į mano vyrą, jie buvo raudonplaukiai ir šviesiaplaukiai. Ten žmonės manė, kad mano vaikai prakeikti. Jie elgėsi su jais kaip su vaikais albinosais. Jie atstumdavo mano vaikus. Tuo tarpu mano vyras mirė dėl nelaimingo atsitikimo darbe. Netekusi vyro, atidaviau savo vaikus į valstybinį bendrabutį, kad juos apsaugočiau. Nes bijojau, kad nesugebėsiu užtikrinti jų saugumo. Sulaukdavau grasinimų nužudyti. Vėliau nusprendžiau išsivežti vaikus į Turkiją pas vyro šeimą. Tačiau vyro šeima manęs visai nepriėmė. Jie išvarė mane ir mano vaikus iš mano vyrui priklausančio namo. Nežinau, ką daryti. Noriu grįžti į Afriką, bet bijau, kad jei pasiimsiu vaikus su savimi, negalėsiu jų apsaugoti. Šiuo metu neturiu kur apsistoti...

Istorija Nr. 4: Mokiausi koledže ir buvau antrą mėnesį nėščia. Mano vyras dirbo. Buvau šokiruota, kai vyras man pasakė, kad mus išsiųs į Sibirą. Nė vienas iš mūsų tiksliai nežinojo, kas mums nutiks. Negalėjome pasiimti savo šeimos prisiminimų ar daiktų. Tik tai, ką galėjome sutalpinti į vieną mažą lagaminą. Ant sienos kabėjo įrėminta mano tėvo nuotrauka. Išėmiau ją iš rėmelio ir padėjau tarp drabužių. Kai atvykome į traukinių stotį, mus pradėjo skirstyti į grupes ir atskyrė mane ir mano vyrą. Kadangi buvau nėščia, mane nuolat pykino ir buvau labai nusilpusi nuo priežiūros trūkumo. Prisimenu, kad kelis kartus buvau nualpusi. Mus išsiuntė į Sibiro dalį. Manęs nebuvo pasaulyje. Vienintelis dalykas, kuris palaikė mane gyvą, buvo mano kūdikis. Kitos moterys bandė mane padrašinti. Jaučiausi blogai dėl šalčio ir nepriežiūros. Mėnesius miegojau. Norėjau net numirti, bet kai tik pagalvodavau apie savo kūdikį, pratrūkdavau raudoti. Šioje stovykloje pagimdžiau savo vaiką. Negalėjau rūpintis ja taip, kaip norėjau, negalėjau maitinti krūtimi...

5 istorija: Dirbau Afganistane. Buvau elektrikas. Bet ten yra daug grupių. Gruputės yra ginkluotos ir nuolat konfliktuoja. Jos spaudė mane dalyvauti išpuoliuose prieš valstybę. Turėjau žmoną ir du vaikus. Aš bijojau. Buvo keletas mano giminaičių, kurie anksčiau išvyko į Turkiją. Jie sakė, kad ten jiems saugu. Pasikalbėjau su žmona ir nusprendėme vykti į Turkiją. Iš Afganistano pirmiausia vykome į Iraną. Ten kurį laiką pasilikome. Turėjome pažįstamų, kurie padėjo mums išsiaiškinti, kaip kirsti sieną ir patekti į Turkiją. Perėjome sieną pėsčiomis, kelias naktis praleidome lauke, rankomis iškasėme duobę žemėje, paguldėme į ją savo vaiką ir užkasėme žemėmis, kad jis nesusaltų... Atvykę į Turkiją, nuvykome į miestą, kuriame gyvena mūsų giminaičiai.

C.3) Apibendrinamasis vertinimas.

Kontrolinis sąrašas:

	TAIP	NE	NETAIKOMA
1- Žinau, ką reiškia išankstinė nuostata.			
2- Žinau, ką reiškia stereotipas.			
3- Pažįstu elgesį su išankstinėmis nuostatomis ir stereotipais.			
4- Išankstinės nuostatos yra kintantis elgesys.			
5- Iš išvaizdos galiu suprasti, kokiai grupei, religijai ar rasei priklauso žmonės.			
6- Išankstinė nuostata ir diskriminacija yra žodžiai, turintys tą pačią reikšmę.			
7- Išankstinių nuostatų priežastys susiformuoja dėl ankstesnės žmonių patirties.			
8- Išankstinės nuostatos yra mąstymo modeliai, kurių galima išmokti.			
9- Diskriminacija atsiranda dėl išankstinių nuostatų.			
10- Išankstinės nuostatos yra diskriminacinio elgesio rezultatas.			

Apibendrinamajam mokymosi rezultatų vertinimui naudosime „Vertinimo rubriką“.

Mokymosi rezultatai	Mokymosi rezultatų įrodymai	Rodikliai, vertinimo kriterijai	Lygiai	Deskriptoriai
1. Apibūdina, paaiškina ir analizuoja stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą bei pagrindines jų valdymo strategijas.	Jie žino, koks požiūris atspindi išankstines nuostatas ir stereotipus. Jie demonstruoja požiūrį nevertindami kito žmogaus asmeninės istorijos ir demonstruoja jautrų požiūrį.	-Kelių pasirinkimų testai (1,3 lygis) -Įsivertinimas (1,2 lygis) -Esė (3,4 lygis) - Vertinimo rubrika (kiekviename lygyje) - Testas prieš ir testas po (visi lygiai)	4 lygis	Kritiškai apgalvoja stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą bei įvairias jų valdymo strategijas.
			3 lygis	Tiksliai palygina ir analizuoja stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą bei įvairias jų valdymo strategijas.
			2 lygis	Paaiškina ir aptaria stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą bei pagrindines jų valdymo strategijas.
			1 lygis	Apibūdina pagrindinę stereotipų ir išankstinių nuostatų sampratą ir kai kurias pagrindines jų valdymo strategijas.
			Nepasiekė patenkinamo lygio	Jie negali valdyti savo stereotipinio ir šališko elgesio.
2. Apmąsto ir atpažįsta, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.	Dirbdami su imigrantais jie vengia išankstinių nuostatų ir stereotipų. Jie supranta stereotipų poveikį savo reakcijoms.	-Kelių pasirinkimų testai (1,2 lygis) -Įsivertinimas (1, 2, 4 lygis) -Esė (3 lygis) -Vertinimo rubrika (kiekviename lygyje)	4 lygis	Nustato ir kritiškai apmąsto, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.
			3 lygis	Tiksliai palygina ir išanalizuoja, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.
			2 lygis	Apsvarsto, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.

		- Testas prieš ir testas po (visi lygiai)	1 lygis	Atpažįsta, kaip išankstinės nuostatos ir stereotipai gali paveikti profesinę veiklą.
			Nepasiekė patenkimo lygio	Jie nepastebi savo išankstinių nuostatų ir stereotipinio elgesio.
3. Sąmoningai pasirenka ir taiko įvairias strategijas, padedančias išvengti stereotipų bendraujant su migrantais.	Bendraudami su imigrantu jie gali kontroliuoti savo reakcijas. Jie demonstruoja požiūrį nevertindami kito asmens asmeninės istorijos ir demonstruoja jautrų požiūrį.	-Kelių pasirinkimų testai (2,3 lygis) -Įsivertinimas (1,4 lygis) -Esė (2,3 lygis) -Vertinimo rubrika (kiekviename lygyje) - Testas prieš ir testas po (visi lygiai)	4 lygis	Numato ir kritiškai apmąsto įvairias strategijas, padedančias išvengti stereotipų bendraujant su imigrantais.
			3 lygis	Apsvarsto įvairias strategijas, padedančias išvengti stereotipų bendraujant su imigrantais.
			2 lygis	Išvardija įvairias strategijas, padedančias išvengti stereotipų bendraujant su imigrantais.
			1 lygis	Apibrėžia įvairias strategijas, padedančias išvengti stereotipų bendraujant su imigrantais.
			Nepasiekė patenkimo lygio	Jie nežino strategijų, padedančių išvengti stereotipų bendraujant su imigrantais.
4. Numato, atpažįsta ir identifikuoja	Jie atpažįsta imigrantų išankstines nuostatas ir	-Kelių pasirinkimų testai (1,2 lygis)	4 lygis	Pasirenka ir veiksmingai taiko strategijas, padedančias migrantams įveikti stereotipus ir išankstines

stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingus atskiriems migrantams ir migrantų grupėms, ir tikslingai pasirenka strategijas, padedančias migrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę.	stereotipus priimančiosios visuomenės atžvilgiu. Jie padeda šalinti imigrantų išankstines nuostatas. Atpažįsta išankstines nuostatas ir stereotipus bendraudamas su imigrantais ir elgiasi be išankstinių nuostatų.	-Įsivertinimas (2,3 lygis) -Esė (3,4 lygis) -Vertinimo rubrika (kiekviename lygyje) - Testas prieš ir testas po (visi lygiai)		nuostatas apie save ir naująją visuomenę.
			3 lygis	Numato ir identifikuoja stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingas atskiriems migrantams ir migrantų grupėms.
			2 lygis	Pasirenka strategiją, padedančią migrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę.
			1 lygis	Atpažįsta kai kuriuos stereotipus ir išankstines nuostatas, būdingus atskiriems migrantams.
			Nepasiekė patenkimo lygio	Negali identifikuoti stereotipų ir išankstinių nuostatų, būdingų atskiriems imigrantams ir imigrantų grupėms, ir negali parinkti strategijų, kurios padėtų imigrantams įveikti stereotipus ir išankstines nuostatas apie save ir naująją visuomenę.
5. Apsvarsto, atpažįsta ir atsisako priimti organizacijos ir bendruomenės praktikos, kurią formuoja stereotipai ir išankstinės nuostatos.	Jie konsultuojasi su atitinkamomis organizacijomis ir aptaria šališkumo valdymo problemas.	-Kelių pasirinkimų testai (1,2 lygis) -Įsivertinimas (2,3 lygis) -Esė (3,4 lygis) -Vertinimo rubrika (kiekviename lygyje)	4 lygis	Kuria idėjas ir (arba) sprendimus ir bendradarbiauja su kitomis organizacijomis, kad pakeistų organizacijos ir bendruomenės praktiką, kurią formuoja stereotipai ir išankstinės nuostatos.
			3 lygis	Apsvarsto organizacijos ir bendruomenės praktiką, kurią lemia stereotipai ir išankstinės nuostatos.

		-Testas prieš ir testas po (visi lygiai)	2 lygis	Išvardija organizacijos ir bendruomenės veiklas, kurias lemia stereotipai ir išankstinės nuostatos.
	1 lygis		Atpažįsta organizacijos ir bendruomenės veiklas, kurias lemia stereotipai ir išankstinės nuostatos.	
	Nepasiekė patenkimo lygio		Nesvarbu, kad organizacijos ir visuomenės praktiką formuoja stereotipai ir išankstinės nuostatos.	

3. Mokymosi sritis Teisingumas

3.1. mokymosi tema. Teisingumas ir lygios galimybės

1. Įvadas

Modulyje "*Teisingumas ir lygios galimybės*" nagrinėjami socialinio teisingumo, įtraukties, asmeninių teisių ir pareigų aspektai ir ugdomi mokytojų praktiniai įgūdžiai dirbant su migrantais. Modulį sudaro 20 valandų, jį sudaro 3 mokymosi etapai: teorinis (savarankiškas mokymasis), mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis) ir patirtinis mokymasis. Modulio turinį sudaro 5 temos:

Tema A. Socialinis teisingumas.

Tema B. Teisingumas ir lygybė.

Tema C. Socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės skatinimo priemonės orientavimo praktikoje.

Tema D. Taikymas. Patirtinis mokymasis.

Tema E. Temos apibendrinimas.

Kiekviena tema apima 1-3 atitinkamus užsiėmimus, kurie bus vertinami taikant formuojamąjį vertinimą (ataskaitas, grįžtamąjį ryšį apie vadovaujamą mokymosi veiklą) ir apibendrinamąjį vertinimą (viktoriną).

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 3.1.	
Modulio pavadinimas	Teisingumas ir lygios galimybės
Modulio tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ugdyti žinias ir supratimą apie socialinio teisingumo, teisingumo ir lygių galimybių sąvokas. 2) Didinti informuotumą apie migrantų teises. 3) Įgyti praktinių įgūdžių, kaip taikyti socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės principus kasdiniame darbe su migrantais. 4) Skatinti įtrauktį, teisingumą ir lygybę.
Būtinosis modulio sąlygos	Nėra
Trukmė	Iš viso valandų 20

	<ul style="list-style-type: none"> – Savarankiško mokymosi valandos 5,5 – Vadovaujamo mokymosi valandos 6,5 – Patirtinio mokymosi valandos 8
Modulio turinys	<p>Modulį sudaro 5 komponentai.</p> <p>Teorinis (savarankiškas mokymasis) Šiame komponente mokiniai gilins žinias ir supratimą apie socialinio teisingumo, lygybės ir lygių galimybių sąvokas. Šioje dalyje reikės skaityti pagrindinius teorinius tekstus ir žiūrėti vaizdo įrašus. Kiekviena tema turi savęs vertinimo priemonę.</p> <p>Vadovaujamas mokymasis (mišrus teorinis ir praktinis mokymasis) Šioje dalyje besimokantieji gilins žinias ir supratimą apie pagrindines socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės sąvokas, būtinas dirbant su žemos kvalifikacijos suaugusiaisiais migrantais. Šioje dalyje numatoma aptarti savarankiško mokymosi veiklos rezultatus grupėse, analizuoti asmenų, dirbančių su žemos kvalifikacijos migrantais, elgesio atvejus, pasirengti patirtinio mokymosi veiklai ir sukurti koliažą tema "<i>Teisingos visuomenės</i>". Koliažas apima du tikslus: temos apibendrinimui ir formuojamajam mokymosi vertinimui.</p> <p>Patirtinis mokymasis Šioje dalyje dalyviai pritaikys žinias, įgyvendindami tris veiklas: parengs profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksą; organizuos diskusiją apie profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo elgesio instrukcijos parengimą; organizuos diskusiją apie socialinį teisingumą, lygiateisiškumą ir lygias galimybes su asmenų organizacijos nariais ir bendruomenės nariais.</p> <p>Formuojamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> – Grįžtamasis ryšys apie vadovojamą mokymosi veiklą. – Atsiliepimai apie patirtinio mokymosi ataskaitas. – Atsiliepimai apie sukurtus koliažus.
Mokymosi rezultatai	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti ir išanalizuoti bendruosius teisingumo ir lygybės principus bei skirtumus. • Parinkti ir taikyti priemones, skatinančias socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę profesinio orientavimo praktikoje. • Ieškoti informacijos, kad būtų suteikta tinkama informacija, atsižvelgiant į konkrečią situaciją. • Aptarti ir apmąstyti, kaip organizacijoje ir bendruomenėje galima skatinti socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę. • Atpažinti ir kovoti su kliūtimis, trukdančiomis integracijai, teisingumui ir lygybei organizacijoje ir bendruomenėje.
Mokymosi turinys	<p>Tema A. Socialinis teisingumas. Tema B. Teisingumas ir lygybė.</p>

<p>Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>Tema C. Socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės skatinimo priemonės orientavimo praktikoje. Tema D. Taikymas. Patirtinis mokymasis. Tema E. Temos apibendrinimas.</p> <p>Tema A. Socialinis teisingumas. Temos tikslas: Paaiškinti ir išanalizuoti bendruosius socialinio teisingumo principus.</p> <p>A.1 veikla. (2 h). Kas yra socialinis teisingumas? Apibrėžimai ir principai. Savarankiškas mokymasis. Įrankis: Teorinė medžiaga.</p> <p>A.4.2 veikla. (40 min.) Praktinis seminaras. Socialinis teisingumas. Kortelių rūšiavimo veikla. Vadovaujamas mokymasis. Įrankiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Užduoties instrukcija (tikslai, klausimai ir laukiamas rezultatas). – Grįžtamojo ryšio gairės. <p>Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rawls, J. (1985). <i>Justice as Fairness: Political not Metaphysical</i>. Philosophy and Public Affairs, vol. 14, No. 3, (Summer, 1985), pp. 223-251. Gauta iš: http://www.johnjthrasher.com/wp-content/uploads/2013/11/Rawls_1985_Justice_as_fairness_political_not_metaphysical.pdf – Barak, G. (2015). <i>Social Justice and Social Inequalities</i>. Gauta iš: https://www.researchgate.net/publication/304183928_Social_Justice_and_Social_Inequalities – United Nations (2006). <i>The Role of the Social Justice in an Open World</i>: Gauta iš: https://www.un.org/development/desa/socialperspectiveondevelopment/2015/08/20/social-justice-in-an-open-world-the-role-of-the-united-nations/ <p><i>The Vail of Ignorance</i>. Gauta iš: https://www.futurelearn.com/info/courses/introducing-humanism/0/steps/37106</p> <p>Tema B. Lygybė ir teisingumas. Temos tikslas: paaiškinti ir išanalizuoti bendruosius teisingumo ir lygybės principus bei skirtumus.</p> <p>B.1 veikla. (1 h.). Kas yra lygybė ir teisingumas? Savarankiškas mokymasis. Priemonė: Teorinė medžiaga.</p> <p>B.2 veikla. (40 min.). Seminaras. Užimtumas. Atvejo analizė. Vadovaujamas mokymasis. Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Atvejo aprašymas ir instrukcijos (tikslai, klausimai ir laukiamas rezultatas). – Atsiliepimų gairės.
--	--

B.3 veikla. (40 min.). Seminaras. Švietimas. Atvejo analizė. Vadovaujamas mokymasis.

Priemonės:

- Instrukcijos (tikslai, klausimai ir laukiami rezultatai).
- Grįžtamojo ryšio gairės.

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- *Environmental Equity Vs. Environmental Justice: What's the Difference?*
<https://www.mobilizegreen.org/blog/2018/9/30/environmental-equity-vs-environmental-justice-whats-the-difference>

Equity vs. Equality: What's the Difference?

https://www.marinhhs.org/sites/default/files/boards/general/equality_v._equity_04_05_2021.pdf

Tema C. Socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės skatinimo priemonės orientavimo praktikoje

Temos tikslas:

- Parinkti ir taikyti priemones, skatinančias socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę profesinio orientavimo praktikoje.
- Suteikti informacijos apie konsultavimo specialistų, dirbančių su migrantais, etikos kodekso rengimą.
- Suteikite informacijos apie diskusijų socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės temomis organizavimą ir vedimą.

C.4.1 veikla. (30 min.). Etikos kodeksai. Savarankiškas mokymasis.

Tikslai:

- Informacijos apie panašių profesijų etikos kodeksus teikimas.
- Pasirengimas vadovaujamai mokymosi veiklai.

Priemonės: teorinė medžiaga.

C.2 veikla. (2 h.). Praktinis seminaras. Ugdymo konsultanto / mokytojo etikos kodekso kūrimas. Vadovaujamas mokymasis.

Įrankiai:

- Etikos kodekso rengimo instrukcijos, įskaitant pavyzdinę struktūrą.
- Gairės dėl atsiliiepimų apie etikos kodeksų projektus.

C.3 veikla. (1 h.). Diskusijos apie socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę organizavimas. Savarankiškas mokymasis.

Priemonės:

- Teorinė medžiaga.

C.4 veikla. (2 h.). Praktinis seminaras. Dviejų valandų diskusijos socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės tema organizavimo plano sukūrimas dalyvių organizacijoje. Vadovaujamas mokymasis.

Priemonės:

- Plano kūrimo instrukcija, įskaitant pavyzdinę plano struktūrą.
- Atsiliiepimų apie planus gairės.

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- *Centre for Teaching Excellence, University of Waterloo. Facilitating Effective Discussions.* Gauta iš: <https://uwaterloo.ca/centre-for-teaching->

	<p>excellence/teaching-resources/teaching-tips/alternatives-lecturing/discussions/facilitating-effective-discussions</p> <ul style="list-style-type: none"> - Costa, E. (2017). <i>10 ways to promote social justice everyday</i>. Gauta iš: https://www.mindfood.com/article/promote-social-justice/ - Dlugan, A. (2015). <i>How to Plan a Great Group Discussion</i>. Gauta iš: http://sixminutes.dlugan.com/group-discussion-plan/ . <p>National Association of Social Workers (NASW). (2021). <i>Code of Ethics</i>. Gauta iš: https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English</p> <p>Tema D. Taikymas. Patirtinis mokymasis.</p> <p>Temos tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ieškoti žinių, kad būtų suteikta tinkama informacija, atsižvelgiant į konkrečią situaciją. - Parinkti ir taikyti priemones, skatinančias įtrauktį, teisingumą ir lygybę profesinio orientavimo praktikoje. - Aptarti ir apmąstyti, kaip organizacijoje ir bendruomenėje galima skatinti įtrauktį, teisingumą ir lygybę. - Atpažinti ir kovoti su kliūtimis, trukdančiomis integracijai, teisingumui ir lygybei organizacijoje ir bendruomenėje. <p>Veikla D.1. (4 h.). Organizuoti Migrančių konsultavimo organizacijos etikos kodekso kūrimą. Patirtinis mokymasis.</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Užduoties aprašymas (tikslai, svarstylini klausimai ir laukiamas rezultatas). - Ataskaitos vertinimo kriterijai. <p>D.2 veikla. (4 h.). Dviejų valandų diskusijos socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės tema dalyvių organizacijoje ir bendruomenėje organizavimas. Patirtinis mokymasis.</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Diskusijos organizavimo ir ataskaitos rengimo instrukcijos (tikslai, tikslinė (-ės) grupė (-ės), klausimai, planavimas, ataskaitos rašymas). - Patirtinių pratybų vertinimo gairės. <p>Tema E. Mokymosi skyriaus 3.1 temos apibendrinimas. Lygybė ir lygios galimybės.</p> <p>Temos tikslas: Mokymosi vertinimas.</p> <p>E.1 veikla. (1,5 val.) Iš pateiktos medžiagos (žurnalų, reklaminių bukletų, skelbimų, smulkių daiktų) sukurkite koliažą teisingos visuomenės tema. Vadovaujamas mokymasis.</p> <p>Priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Instrukcijos (tikslai, procedūra ir laukiamas rezultatas). - Grįžtamojo ryšio apie veiklos rezultatus gairės.
Bibliografija	Žr. priedą

Priedas

Knowles, Malcolm; Holton, E. F., III; Swanson, R. A. (2005). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development (6th ed.). Burlington, MA.

Bin Mubayrik, H.,F. (2020). New Trends in Formative-Summative Evaluations for Adult Education. Access via Internet: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244020941006>

Bromley, M. (2015). Pedagogy: The SOLO taxonomy and constructive alignment. Access via Internet: <https://www.sec-ed.co.uk/best-practice/pedagogy-the-solo-taxonomy-and-constructive-alignment>

Main, P. A Teacher's Guide To SOLO Taxonomy. Access via Internet: <https://www.structural-learning.com/post/what-is-solo-taxonomy>

Collage techniques. Access via Internet: https://arl.human.cornell.edu/PAGES_Delft/Collage_deeper.pdf

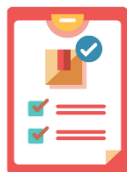
Strittmatter-Haubold, V., Fadja, E. (2013). Das Sandwich-Prinzip - Basis-Architektur zum Gestalten von Lehr-Lern-Arrangements. In Strittmatter-Haubold, Veronika & Fadja Ehlail. Lernen im Aufwind. Methodenreader zur Gestaltung von Lernprozessen (13-15).

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Tema A. Socialinis teisingumas.

A.1) Temos tikslas

Paaikinti ir išanalizuoti bendruosius socialinio teisingumo principus.

A.2) Įsivertinimo priemonė

1. Atsakykite į klausimus:

- Kokie yra pagrindiniai socialinio teisingumo principai pagal John Rawls?
- Koks yra pagrindinis argumentas, kritikuojantis socialinio teisingumo koncepciją?

2. Kas yra nežinojimo šydas? Pasirinkite teisingą atsakymą:

- a) tai priemonė, padedanti sprendimų priėmėjams priimant sprendimus ignoruoti socialinius skirtumus
- b) tai pirmasis iš dviejų Rawls teisingumo principų
- c) tai minties eksperimentas, naudojamas samprotavimams apie principus, kuriais turėtų būti grindžiama socialinio teisingumo principais besiremianti visuomenė.

A.3) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai.

A.3.1. Socialinis teisingumas

Bene įtakingiausia socialinio teisingumo teorija buvo John Rawls "teisingumo kaip sąžiningumo" sąvoka, pateikta jo knygoje "Teisingumo teorija" (1972), kuri remiasi tiek pagrindine socialinės sutarties teorija, tiek Kanto filosofine teisingumo kaip nešališkumo tradicija. Jis teigė, kad teisingos visuomenės taisyklės ir institucijos gali būti pasiektos tik žmonėms veikiant nenatūralioje padėtyje, kai jie nežino savo padėties, arba, kitaip tariant, yra už "nežinojimo šydo". Atitinkamai jis teigia, kad teisingas paskirstymas gali atsirasti tik nustačius taisykles ar procedūras, skirtas kuo labiau užtikrinti nešališkumą (Barak, 2015).

Maurianne Adams ir kt. apibūdino "socialinį teisingumą" kaip "visapusišką ir lygiavertį visų grupių dalyvavimą visuomenėje, kuri yra abipusiai formuojama taip, kad tenkintų jų poreikius. Socialinis teisingumas apima visuomenės viziją, kurioje išteklių paskirstymas yra teisingas", o visi aplinkos, bendruomenės, institucijos ar visuomenės nariai yra "fiziškai ir psichologiškai saugūs ir užtikrinti" (Adams ir kt., 2016).

Cituodami Mon Khechen (Khechen, 2013), galime teigti, kad "socialinis teisingumas paprastai siejamas su teisingos visuomenės kūrimu, o pagrindinė prielaida yra ta, kad teisingumas reiškia žmonių gerovę, kurią lemia lygios teisės ir naudos dalis, teisingas elgesys, kultūrinių skirtumų pripažinimas ir lygios galimybės naudotis ištekliais ir galimybėmis".

Todėl socialinis teisingumas grindžiamas visuomenės įsipareigojimu laikytis lygybės, paskirstymo, perskirstymo ir pagarbos įvairovei principų. Visuomenėje, kurioje egzistuoja socialinis teisingumas, užtikrinamos žmogaus teisės, o nepalankiausioje padėtyje esantys socialiniai sluoksniai turi galimybių tobulėti.

World Day of Social Justice

1 paveikslėlis. Pasaulinė socialinio teisingumo diena¹.

A.3.2. Nežinojimo šydas

Politikos filosofas John Rawls pasiūlė mąstymo eksperimentą. Jis paprašė įsivaizduoti, kad esame atsakingi už teisingos visuomenės kūrimą. Tačiau nežinome, kokią poziciją užimsime šioje visuomenėje, kai ji bus sukurta. Nežinome, kokia bus mūsų lytis, rasė ar seksualinė orientacija. Nežinome, ar būsim sveiki, ar ligoti, ar turėsime kokią nors negalią. Nežinome, ar būsim turtingi, ar vargšai. Net nežinome, kokie bus mūsų skoniai, aistros ir interesai.

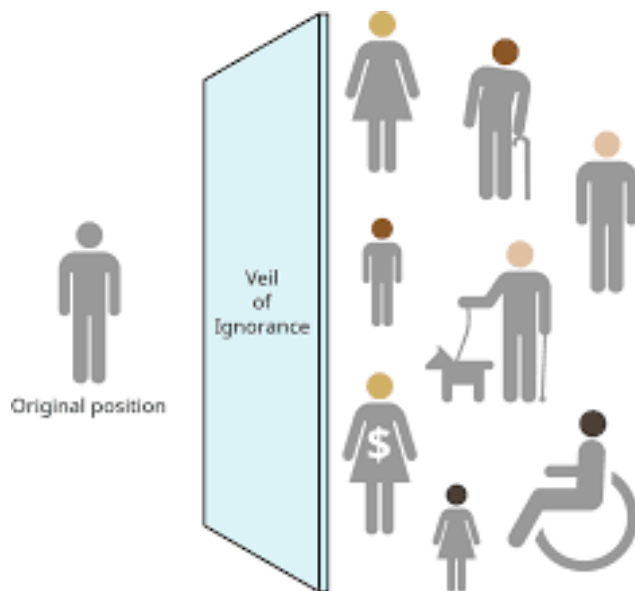
"Vienas iš esminių šios situacijos bruožų yra tas, kad niekas nežino savo vietos visuomenėje, savo klasinės padėties ar socialinio statuso, taip pat niekas nežino, kaip jam sekasi paskirstyti vertybes ir gebėjimus, koks jo intelektas, jėga ir pan. Netgi darysiu prielaidą, kad šalys nežino nei savo gėrio sampratos, nei savo ypatingų psichologinių polinkių". *John Rawls, Teisingumo teorija.*

¹ Paveikslėlis iš: <https://www.moas.eu/world-day-of-social-justice-2021-20th-feb-2021/>

Rawls tai apibūdino kaip buvimą už nežinojimo šydo arba pradinėje padėtyje. Jis manė, kad šis netikrumas dėl savo potencialios padėties suteikia būtiną motyvaciją moraliai svarstyti, kas sukurtų tikrai teisingą visuomenę. Nenorėdami nuskriausti savęs, turėtume užtikrinti, kad visuomenė nenuskriaustų nė vieno visuomenės nario. Turėtume įsijausti į tuos, kurie realiame pasaulyje užima kitokią padėtį nei mes, ir apsvarstyti, kaip norėtume, kad su mumis elgtųsi jų situacijoje. Taigi, iš už šydo mes pasirinktume daug teisingesnę visuomenę, nei yra tikrovėje.

Rawls tikėjo, kad žmonės, esantys už šydo, remsis **asmeninės laisvės** ir **lygių galimybių** principais. Tuomet žmogus nebūtų visuomenės baudžiamas dėl gimimo atsitiktinumų ar aplinkybių.

"Natūralus pasiskirstymas nėra nei teisingas, nei neteisingas; taip pat nėra neteisinga, kad žmonės gimsta visuomenėje tam tikroje padėtyje. Tai tiesiog natūralūs faktai. Teisinga ir neteisinga yra tai, kaip institucijos elgiasi remdamasis šiais faktais. *John Rawls, Teisingumo teorija.*

2 paveikslėlis. Nežinojimo šydas².

Akivaizdu, kad ne visi gimstame vienodi. Visuomenė taip pat negali padaryti visų vienodų. Kai kurios nelygybės yra neišvengiamos. Žinoma, kai kurios jų gali būti ir pageidautinos. Tik nedaugelis žmonių norėtų panaikinti tuos nelygumus ir skirtumus, kurie užtikrina turtingą žmonių asmenybių ir talentų įvairovę.

Tačiau humanistai tiki, kad galime ir turėtume stengtis pašalinti tuos galimybių skirtumus, kuriuos galima pašalinti socialinėmis reformomis ar veiksmais. Turėtume stengtis panaikinti nesąžiningą nelygybę ten, kur galime. Galimybių nelygybė trukdo bendrai žmonių gerovei ir pažangai.

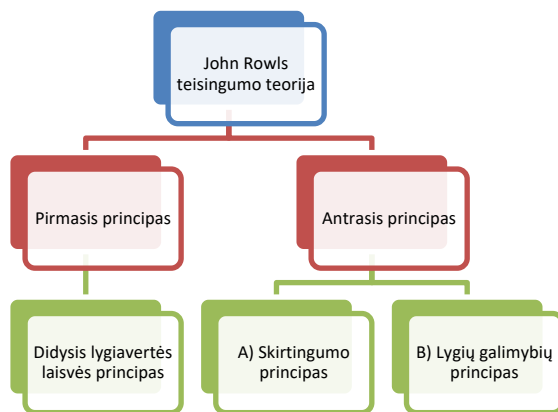
² Paveikslėlis iš: <https://www.ethicalpsychology.com/2019/08/veil-of-ignorance-reasoning-favors.html>

Todėl šis mąstymo eksperimentas nėra tik įdomus filosofinis pratimas humanistams. Jis taip pat gali būti kvietimas veikti. Humanistai mano, kad dieviškojo teisingumo nėra. Nėra kito gyvenimo, kuriame būtų galima ištaisyti šiame gyvenime patirtą neteisybę. Tai yra dalis jų motyvacijos siekti teisingesnės visuomenės čia ir dabar. Jei pripažįstame, kad pasaulis yra toks, kad mes nebūtume laimingi būdami tokioje padėtyje, kokioje atsidūrė kiti žmonės, turėtume stengtis jį pakeisti.

A.3.3. Socialinio teisingumo principai

Galutinis Rawls paaiškinimas dėl dviejų teisingumo principų:

1. "Kiekvienas asmuo turi turėti vienodą teisę į plačiausią bendrą vienodų pagrindinių laisvių sistemą, suderinamą su panašia visų laisvių sistema".
  2. "Socialinė ir ekonominė nelygybė turi būti sutvarkyta taip, kad ji būtų:
    - (a) teikianti didžiausią naudą mažiausiai galimybių turinčioms šalims, laikantis teisingo taupymo principo, ir
    - (b) orientuota į įstaigas ir pareigas, kurios yra atviros visiems, laikantis sąžiningų lygių galimybių."
- Pirmasis principas dažnai vadinamas *didžiuoju lygiavertės laisvės principu*. Antrojo principo a) dalis vadinama *skirtingumo principu*, o b) dalis - *lygių galimybių principu*.

4 paveikslėlis. John Rawls teisingumo teorija.

Rawls teisingumo principus išdėsto leksiškai taip: **1, 2b, 2a**. Pirmenybė teikiama *didžiajam lygiavertės laisvės principui*, po to - *lygių galimybių principui* ir galiausiai - *skirtingumo principui*. Pirmasis principas turi būti patenkintas prieš 2b, o 2b turi būti patenkintas prieš 2a. Kaip teigia Rawls: "Principas neįsigalioja tol, kol prieš jį esantys principai nėra visiškai įvykdyti arba nėra taikomi". Todėl pirmojo principo saugomos lygiavertės pagrindinės laisvės negali būti iškeistos ar paaukotos dėl didesnių socialinių privalumų (kuriuos suteikia 2b) arba didesnių ekonominių privalumų (kuriuos suteikia 2a).

Didysis lygiavertės laisvės principas

"Kiekvienas asmuo turi turėti vienodą teisę į plačiausią bendrą vienodų pagrindinių laisvių sistemą, suderinamą su panašia visų laisvių sistema".

Didysis lygiavertės laisvės principas daugiausia susijęs su teisių ir laisvių paskirstymu. Rawls nurodo šias lygiavertes pagrindines laisves: "politinę laisvę (teisė balsuoti ir eiti valstybines pareigas) ir žodžio bei susirinkimų laisvę; sąžinės ir minties laisvę; asmens laisvę, kuri apima laisvę nuo psichologinės ir fizinės prievartos bei susidorojimo (asmens neliečiamybė); teisę turėti asmeninę nuosavybę ir laisvę nuo savavališko suėmimo ir konfiskavimo, kaip apibrėžta teisinės valstybės koncepcijoje".

Skirtingumo principas

Socialinė ir ekonominė nelygybė turi būti sutvarkyta taip, kad ji būtų **a)** naudingiausia mažiausiai privilegijuotiems visuomenės nariams, laikantis teisingo taupymo principo (**2a**).

Rawls teiginys (a) yra tas, kad nukrypimai nuo lygybės sąrašo, kurį jis vadina pirminėmis gėrybėmis - "dalykais, kurių racionalus žmogus nori nepriklausomai nuo to, ko jis nori", yra pateisinami tik tiek, kiek jie pagerina padėtį tų, kurių padėtis pagal tokį paskirstymą yra blogiausia, palyginti su ankstesniu lygiu paskirstymu. Jo pozicija bent jau tam tikra prasme yra egalitaristinė, su nuostata, kad nelygybė leistina tada, kai ji naudinga mažiausiai privilegijuotiems. Svarbi Rawls požiūrio pasekmė yra ta, kad nelygybė iš tikrųjų gali būti teisinga, jei ji naudinga mažiausiai pasiturintiems. Jo argumentai, pagrindžiantys šią poziciją, daugiausia remiasi teiginiu, kad moraliai savavališki veiksniai (pavyzdžiui, šeima, kurioje gimstama) neturėtų nulemti žmogaus gyvenimo galimybių ar šansų.

Rawls taip pat orientuojasi į teiginį, kad žmogus morališkai nenusipelno savo įgimtų gabumų, taigi neturi teisės į visą naudą, kurią galėtų iš jų gauti, taigi bent vienas iš kriterijų, galinčių būti lygybės alternatyva vertinant paskirstymo teisingumą, yra eliminuojamas.

Be to, teisingo taupymo principas reikalauja, kad ateities kartoms būtų palikta tam tikra materialinė pagalba. Nors Rawls dviprasmiškai nurodo, ką tai reiškia, paprastai tai galima suprasti kaip "indėlių tiems, kurie ateis vėliau".

Lygių galimybių principas

Socialinė ir ekonominė nelygybė turi būti sutvarkyta taip, kad ji būtų **b)** susieta su pareigomis ir postais, kurie būtų prieinami visiems sąžiningų lygių galimybių sąlygomis (**2b**).

2b punkto nuostata yra leksiškai ankstesnė už 2a punkto nuostatą. Taip yra todėl, kad *lygios galimybės* reikalauja ne tik to, kad pareigybės ir postai būtų skirstomi pagal nuopelnus, bet ir to, kad visi turėtų tinkamas galimybes įgyti įgūdžių, kuriais remiantis vertinami nuopelnai, net jei dėl naudingos nelygybės, kylančios iš skirtumo principo, neturi reikiamų materialinių išteklių.

A.3.4. Socialinio teisingumo koncepcijos kritika

Sąvoką "socialinis teisingumas" kritikuoja liberalūs ekonomistai ir politikai, kurie remiasi Nobelio premijos laureato ekonomisto F. A. Hayek argumentais. F. A. F. Hayek antrajame veikalų "Teisė,

jstatymų leidyba ir laisvė" tome socialinio teisingumo idėją pavadino "miražu" (Hayek, 1978). Jis teigė, kad "socialinis teisingumas yra tuščia frazė, neturinti jokio nustatomo turinio", o "individo pastangų rezultatai neišvengiamai nenuspėjami, todėl klausimas, ar gautas pajamų paskirstymas yra teisingas, neturi jokios reikšmės". Vyriausybės vykdomą pajamų ar kapitalo perskirstymą jis laikė nepriimtina intervencija į asmens laisvę ir teigė, kad "kartą įvestas paskirstomojo teisingumo principas nebus įgyvendintas tol, kol visa visuomenė nebus organizuota pagal jį. Tai sukurtų tokią visuomenę, kuri visais esminiais atžvilgiais būtų priešinga laisvai visuomenei".

Ben O'Neil iš Naujojo Pietų Velso universiteto ir Miseso instituto teigia:

"Kadangi socialinio teisingumo programa neišvengiamai susijusi su reikalavimais, kad valdžia teiktų gėrybes, už kurias sumokama kitų pastangomis, terminas [socialinis teisingumas] iš tikrųjų reiškia ketinimą panaudoti *jėgą savo* norams pasiekti. Ne užsidirbti trokštamų gėrybių racionaliai mąstant ir veikiant, gaminant ir savanoriškai keičiantis, bet eiti ir prievarta atimti gėrybes iš tų, kurie gali jas pateikti!"

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- Rawls, J. (1985). *Justice as Fairness: Political not Metaphysical*. Philosophy and Public Affairs, vol. 14, No. 3, (Summer, 1985), pp. 234-239. Gauta iš: http://www.johnjhrasher.com/wp-content/uploads/2013/11/Rawls_1985_Justice_as_fairness_political_not_metaphysical.pdf
- United Nations (2006). *The Role of the Social Justice in an Open World*: Gauta iš: <https://www.un.org/development/desa/socialperspectiveondevelopment/2015/08/20/social-justice-in-an-open-world-the-role-of-the-united-nations/>
- *The veil of ignorance*. Gauta iš: <https://www.futurelearn.com/info/courses/introducing-humanism/0/steps/37106>

Kad geriau suprastumėte šią temą, peržiūrėkite šį vaizdo įrašą:

- POLITICAL THEORY - John Rawls <https://www.youtube.com/watch?v=5-JQ17X6VNg>
- What Does Social Justice Mean to You? <https://www.youtube.com/watch?v=c4t1VhOOmuY>

A.4) Mokymosi veikla

A.4.1 veikla. (1,5 h). Kas yra socialinis teisingumas? Apibrėžimai, principai. Savarankiškas mokymasis.

Tikslas: pateikti pagrindinę informaciją ir paaiškinti sąvokas.

Priemonė: Teorinė medžiaga (A.3 skirsnis) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai).

Refleksija:

Atsakykite į klausimus:

- Kokie yra pagrindiniai socialinio teisingumo principai pagal John Rawls?
- Koks yra pagrindinis argumentas, kritikuojantis socialinio teisingumo koncepciją?

A.4.2 veikla. (40 min.) Praktinis seminaras. Socialinis teisingumas. Kortelių rūšiavimo veikla.

Tikslas: Tikslas: Pagilinti socialinio teisingumo sąvokos supratimą.

Medžiagos:

- Lipnūs lapeliai (po vieną kiekvienam asmeniui) 5x10 cm.
- Pieštukai
- Baltoji lenta arba flipchartas.

Instrukcijos:

1. Kiekvienam dalyviui duokite po vieną lipnų lapelį.
2. Paprašykite dalyvių ant lipnių lapelių užrašyti, kaip jie supranta, kas yra socialinis teisingumas? Paaiškinkite, kad šis pratimas yra anoniminis. Juos perskaitysite atsitiktine tvarka. Duokite 10 minučių rašymui.
3. Surinkite lipnius lapelius.
4. Perskaitykite apibrėžimą ir priklijuokite užrašus prie baltos lentos arba flipchartinio popieriaus lapo.
5. Sugrupuokite užrašus pagal panašumus, raktinius žodžius, naudojamus apibrėžimui. (grupės gali būti: lygios teisės, lygios galimybės, lygios priegios, teisingas paskirstymas, teisingas elgesys, pagarba jvairovei). (10 min. 4-5 žingsniams)

Grįžtamojo ryšio gairės

- Pateikite apibrėžtis iš pirmiau pateikto teksto (A.3.1.). Parodykite dalyvių apibrėžimų panašumus su mokslininkų apibrėžimais. (5 min.)
- Paašškinkite socialinio teisingumo principus naudodami 4 paveikslėlj. John Rowls teisingumo teorija. (15 min.)

Tema B. Teisingumas ir lygybė.

B.1) Temos tikslas

- Paašškinti ir išanalizuoti bendruosius teisingumo ir lygybės principus bei skirtumus.

B.2) Savęs vertinimo priemonė

Atsakykite į klausimus:

- Koks skirtumas tarp lygybės ir teisingumo?
- Kokios yra trys prioritetingos JT sritys, susijusios su lygybe ir teisingumu? Pasirinkite tris teisingus atsakymus:
  - 1) Gyvenimo sąlygų lygybė
  - 2) Pajamų lygybė
  - 3) Teisių lygybė
  - 4) Lygios galimybės
  - 5) Išteklių lygybė

B.3). Teorijų paašškimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys.

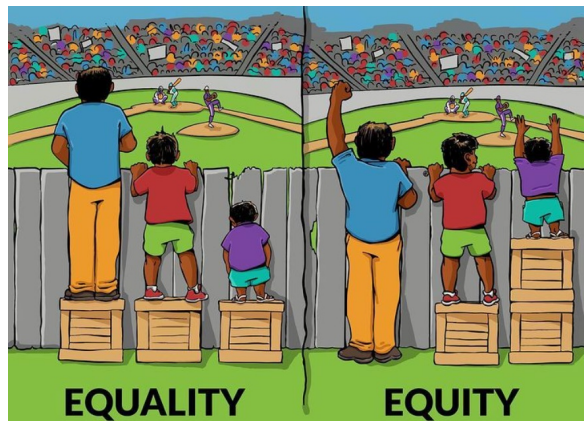
B.3.1. Teisingumas ir lygybė

Lygybė yra vienas pagrindinių demokratijos principų, grindžiamas įsitikinimu, kad visi žmonės turi turėti vienodas galimybes būti sėkmingi ir gyventi produktyvų bei malonų gyvenimą. Lygybės idėjai yra svarbiausia, kad kiekvienas žmogus galėtų pasiekti laimėjimų remdamasis savo pastangomis ir indėliu į visuomenę, o ne savo statusu ar padėtimi. Lygybė buvo ypač svarbi kovų dėl pilietinių teisių laikotarpiu, kai ne baltieji neturėjo vienodos padėties ir nebuvo vienodai traktuojami prieš įstatymą. Pastaruoju metu diskutuojama, ar pakanka lygybės ir ar teisingumas yra svarbesnis principas.

Teisingumas pripažįsta, kad visuomenėje ne visi žmonės atsiduria toje pačioje vietoje. Kai kurie žmonės susiduria su nepalankiomis sąlygomis ir aplinkybėmis, todėl jiems sunkiau toms pačiomis pastangomis pasiekti tuos pačius tikslus. Teisingumas gina tuos, kurie istoriškai galėjo atsidurti nepalankioje padėtyje, todėl jiems buvo sunku pasiekti sėkmę. Tai, kas yra "teisinga", kalbant apie lygybę, yra ne klausimas, kas yra tas pats, o klausimas, nuo ko žmogus pradeda. Nustatant, kas yra teisinga, atsižvelgiama į istorinius ir kitus veiksnius.

Paveikslėlyje - dailininko Angus Maguire sukurta karikatūra, kuri iliustruoja šių dviejų sąvokų skirtumą, vaizduodama tris skirtingo ūgio žmones, stebinčius beisbolo rungtynes per tvorą.

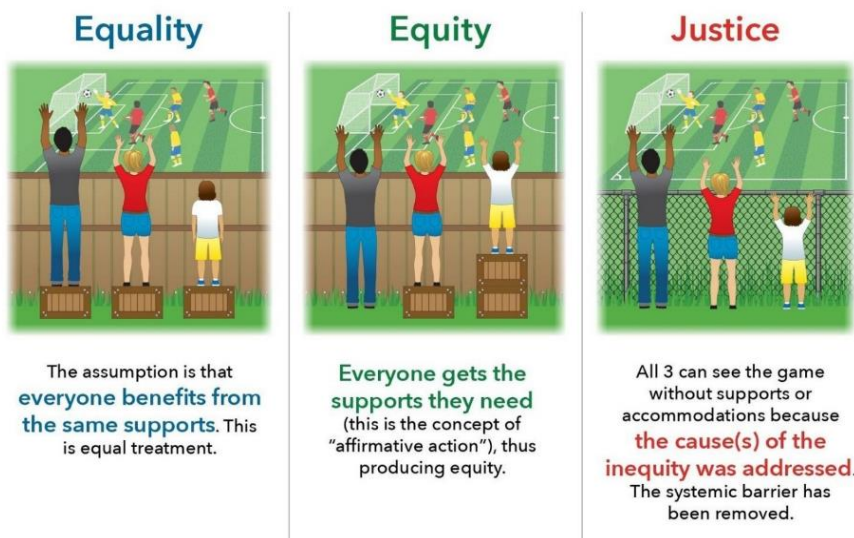
5 paveikslėlis. Lygybė ir teisingumas

Pirmoje karikatūros pusėje pavaizduota lygybė - trys žmonės stovi ant vienodo dydžio dėžių, todėl žemiausias žmogus negali matyti žaidimo, o aukščiausias turi didžiausią pranašumą. Šalia esančioje teisingumą iliustruojančioje karikatūroje kiekvienas asmuo stovi ant tokio dydžio dėžių, kokių jam iš tikrųjų reikia, kad galėtų lengvai stebėti beisbolo rungtynes.

Lygybė iš esmės reiškia, kad visiems suteikiamas vienodas išteklių kiekis, neatsižvelgiant į tai, ar visiems jų reikia. Kitaip tariant, kiekvienas asmuo gauna vienodą išteklių dalį, nepaisant to, ką jis jau turi arba ko neturi.

Teisingumas egzistuoja tada, kai ištekliai dalijami atsižvelgiant į tai, ko reikia kiekvienam asmeniui, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos.

Kita vertus, veiksmingiausia būtų tiesiog pašalinti kliūtį (tvorą):

6 paveikslėlis. Lygybė, teisingumas ir teisybė³.

B.3.2. Trys prioritėtinės sritys

Jungtinių Tautų dokumentas "*Socialinis teisingumas atviraime pasaulyje*": *Jungtinių Tautų vaidmuo* (Jungtinės Tautos, 2006) nurodo tris prioritėtines sritis, susijusias su lygybe ir teisingumu:

Lygių teisių užtikrinimas, kuris visų pirma reiškia visų formų diskriminacijos panaikinimą ir pagarbą visų asmenų pagrindinėms laisvėms bei pilietinėms ir politinėms teisėms. Tai yra svarbiausia lygybės forma. Kaip teigiama Visuotinės deklaracijos 1 straipsnyje, "visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis", o 2 straipsnis yra dar konkretesnis: "Kiekvienas žmogus turi visas šioje Deklaracijoje nustatytas teises ir laisves be jokių skirtumų, tokių kaip rasė, odos spalva, lytis, kalba, religija, politiniai ar kitokie įsitikinimai, tautinė ar socialinė kilmė, nuosavybė, gimimas ar kitokia padėtis."

Lygių galimybių užtikrinimas, kuriam būtinos stabilios socialinės, ekonominės, kultūrinės ir politinės sąlygos, leidžiančios visiems žmonėms išnaudoti savo potencialą ir prisidėti prie ekonomikos ir visuomenės gerovės.

Vienodos gyvenimo sąlygos visiems asmenims ir namų ūkiams. Ši sąvoka suprantama kaip atspindinti kontekstualiai nustatytą "priimtina" pajamų, turto ir kitų visuomenės gyvenimo aspektų nelygybės diapazoną, darant prielaidą, kad visuotinai sutariama dėl to, kas yra teisinga arba sąžininga bet kuriuo metu bet kurioje konkrečioje bendruomenėje arba visame pasaulyje, jei taikomos universalios normos."

B.3.3. Šešios nelygybės sritys

Tame pačiame dokumente įvardijamos šešios nelygybės sritys, atitinkančios situacijas, kurias, žvelgiant iš tiesiogiai susijusių asmenų ir "nešališko stebėtojo" perspektyvos, reikia taisyti. Nelygybės sritys išvardytos mažėjančia tvarka pagal jų santykinę svarbą ir didėjančia tvarka pagal tai, kaip sudėtinga jas išmatuoti; išskirtos šios nelygybės sritys:

1. Pajamų paskirstymo nelygybė.
2. Turto paskirstymo nelygybė, įskaitant ne tik kapitalą, bet ir materialųjį turtą, pavyzdžiui, žemę ir pastatus.

---

³ Paveikslėlis iš: <https://www.mobilizegreen.org/blog/2018/9/30/environmental-equity-vs-environmental-justice-whats-the-difference>

3. Darbo ir įdarbinimo galimybių paskirstymo nelygybė.
4. Žinių prieinamumo paskirstymo nelygybė.
5. Sveikatos priežiūros paslaugų, socialinės apsaugos ir saugios aplinkos užtikrinimo nelygybė.
6. Pilietinio ir politinio dalyvavimo galimybių paskirstymo nelygybė.

Trys būdai, kaip tai vyksta:

Pirma, nedarbo augimas, darbo užmokesčio mažinimas, socialinių išmokų mažinimas, mokesčių didinimas ir pagrindinių prekių kainų didinimas prisideda prie skurdinimo tų, kurie jau buvo ties skurdo riba.

Antra, tai reiškia, kad mažinamos lėšos svarbiausiose lygių galimybių kūrimo srityse, pavyzdžiui, švietimo srityje, ir didėja išlaidos, susijusios su galimybėmis naudotis pagrindinėmis sistemomis, pavyzdžiui, sveikatos ar teisingumo.

Trečia, pagal kryžminio susikirtimo logiką šios priemonės labiau paveiks tuos, kurie, būdami neturtingi, yra dar labiau marginalizuoti visuomenėje, pavyzdžiui, moteris, nelegalius imigrantus ar neįgaliuosius.

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- *Environmental Equity Vs. Environmental Justice: What's the Difference?*
<https://www.mobilizegreen.org/blog/2018/9/30/environmental-equity-vs-environmental-justice-whats-the-difference>
- *Equity vs. Equality: What's the Difference?*
https://www.marinhhs.org/sites/default/files/boards/general/equality_v._equity_04_05_2021.pdf

B.4) Mokymosi veikla

Veikla B.4.1. (1 h.). Kas yra lygybė ir teisingumas? Savarankiškas mokymasis.

Tikslas: išsiaiškinti teisingumo ir lygių galimybių sąvokas,

Įrankis: Teorinė medžiaga (B.3 skirsnis). Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys).

Refleksija:

Atsakykite į klausimus:

- Koks skirtumas tarp lygybės ir teisingumo?

- Kokios yra trys prioritetinės JT sritys, susijusios su lygybe ir teisingumu?

B.4.2 veikla. (40 min.). Seminaras. Užimtumas. Atvejo analizė.

Tikslai:

- Ugdyti žinias ir supratimą apie socialinio teisingumo, lygybės ir teisingumo sąvokas, remiantis kritiniu mąstymu, reikalingu realiame darbe su migrantais.
- Įgyti praktinių įgūdžių, kaip taikyti socialinio teisingumo, lygybės ir teisingumo principus kasdiniame darbe su migrantais.
- Didinti informuotumą apie migrantų teises.

Instrukcijos:

1) Individualus darbas. Dalyviams išdalykite situacijos aprašymo kopijas ir paprašykite pagal turimus duomenis parinkti darbuotoją į šią poziciją. Pasiruoškite paaiškinti, kodėl.

Situacija

Esate vaikų darželio direktorius ir ieškote valytojo, kuris dirbtų visą darbo dieną. Gavote keturias paraiškas:

1 KANDIDATAS yra juodaodis, jaunas, vienišas, žemos kvalifikacijos vyras iš Nigerijos, kuris ieško dienos darbo, nes mokosi vakariniuose kalbos kursuose. Kalbos įgūdžiai dar baziniai, tačiau šis asmuo gali suprasti ir bendrauti kasdieninėse situacijose.

2 KANDIDATAS yra neraštinga jauna ištekėjusi moteris iš Afganistano. Ji nemoka vietinės kalbos, neturi darbo patirties ir turi 3 metų dukrą, kuri galėtų lankyti tą patį darželį, jei moteris įsidarbintų.

3 KANDIDATAS yra vieniša pagyvenusi pensininkė iš Rusijos. Ji kalba tik rusų kalba, turi aukštąjį išsilavinimą, kadaise dirbo mokytoja ir niekada nedirbo jokio žemos kvalifikacijos darbo. Ji laisva vėlyvomis popietėmis ir vakarais po užsiėmimų Trečiojo amžiaus universitete, kur praktikuoja jogą.

4 KANDIDATAS yra vietinė žemo išsilavinimo, neseniai išsiskyrusi vidutinio amžiaus moteris. Visą gyvenimą ji buvo namų šeimininkė, todėl neturi darbo patirties. Ji gali dirbti dieną, kai jos nepilnamečiai vaikai yra mokykloje.

2. Suskirstykite grupę į mažesnes grupes po 3-5 asmenis.

3. Paprašykite grupių:

- Palyginti atskirus sprendimus.
- Aptarti rezultatus lygybės ir teisingumo požiūriu.
- Pasiruošti pristatyti savo rezultatus (pasirinkimus ir pagrindines diskusijos idėjas) plenariniame aptarime.
- Pristatyti grupių rezultatus.

Grįžtamojo ryšio gairės:

- 1) Patikrinkite, ar besimokantieji sugeba pagrįsti savo pasirinktus atvejo darbuotojus teisingumo ir lygybės požiūriu (argumentuose nėra rasistinių, nacionalistinių, seksistinių ar su asmens amžiumi susijusių komentarų).
- 2) Atkreipkite dėmesį, ar mokiniai sugeba pagrįsti savo pasirinkimą diskusijos metu ir tolerantiškai priimti kitų dalyvių argumentus, pateikti įžvalgas pastabas ir klausimus.
- 3) Stebėkite, ar rezultatų pristatymas yra teisingas ir pagrįstas argumentais, kurie remiasi teisingumo ir lygybės idėjomis.

Vertinimo kriterijai:

- 1 lygis. Besimokantysis geba nustatyti ir įvardyti nelygybės ar neteisingumo požymius.
- 2 lygis. Besimokantysis geba pagrįsti savo pasirinkimus ir apibūdinti teigiamus ir neigiamus atvejo dalyvių elgesio aspektus.
- 3 lygis. Mokinys geba palyginti savo idėjas su kitais mokiniais ir pasirinkti geriausius variantus, kad būtų užtikrintas teisingumas ir lygybė.

Veikla B.4.3. (40 min.) Seminaras. Švietimas. Atvejo analizė. Vadovaujamas mokymasis.

Tikslai:

- Skatinti įtrauktį, teisingumą ir lygybę švietimo aplinkoje.
- Plėtoti tarpkultūrinį požiūrį.
- Apmąstyti darbo su tarpkultūrinėmis visuomenėmis iššūkius.

Instrukcijos:

1. Pristatykite situaciją

Situacija

Grupė kurdų migrantų ateina į mokyklą mokytis vietinės kalbos. Mokykloje dirba mokytojas arabas, ir administratorius tikisi, kad jis galės padėti jiems mokytis ir integruotis į grupę, kurią sudaro arabai iš įvairių šalių. Tačiau paaiškėja, kad kurdų mokiniai nekalba ir nesupranta arabų kalbos (net ir musulmonai, tiesą sakant, pusė jų yra krikščionys). Vietinės kalbos mokytoja pasimetusi, ji negali dirbti tuo pačiu tempu su grupe, kurdų mokiniams reikia specialaus pasirengimo ir kitokių mokymo metodų nei arabams (kurie turi mokytojo padėjėją, kalbantį arabiškai).

2. Suskirstykite grupę į mažesnes grupes arba 3 asmenis ir paprašykite aptarti šiuos klausimus:
  - Dėl kokių priežasčių kurdai negalėjo kalbėti ar rašyti arabiškai?
  - Aptarkite, kokie išankstiniai nusistatymai galėjo paskatinti mokyklos darbuotojus manyti, kad jie turėtų mokėti arabų kalbą.
  - Nurodykite geriausias būdus, kaip mokykla turėtų elgtis, kad šiuo atveju būtų užtikrinta visų mokinių lygybė.
  - Atkreipkite dėmesį į panašius pavyzdžius, kai tam tikri prietarai gali trukdyti teisingumui ir lygybei ugdymo procese.
3. Pristatykite diskusijos rezultatus plenariniame posėdyje.

Grįžtamojo ryšio gairės

- Patikrinkite, ar mokiniai atpažįsta išankstinį nusistatymą, kodėl mokyklose manoma, kad kurdai turi mokėti arabų kalbą ("Jie yra arabų visuomenės dalis, jie turi mokėti kalbą"; "Jie meldžiasi arabiškai, jie moka kalbą").
- Pažiūrėkite, ar mokiniai pateikia tinkamus problemos sprendimus (remiantis teisingumo ir lygybės principu): mokykla galėtų pabandyti kreiptis į atitinkamas institucijas, kad jos surastų kurdiškai kalbantį padėjėją / savanorį, kuris padėtų kurdų mokiniams integruotis; mokykla galėtų paskirti kurdams kitą mokytoją, kuris galėtų skirti daugiau laiko jų mokymui pradiniam etape).
- Patikrinkite, ar besimokantieji gali pateikti pagrįstų (remiantis teisingumo ir lygybės principais) pavyzdžių, kurie galėtų trukdyti mokymo procesui.

Vertinimas:

- 1 lygis. Besimokantysis geba atpažinti pagrindinę atvejo problemos priežastį.
- 2 lygis. Besimokantysis sugeba apibūdinti teisingumu ir lygybe pagrįstus veiksmus, kurių mokykla turi imtis, kad pasiektų socialinį teisingumą šiuo atveju.
- 3 lygis. Mokinys geba analizuoti panašius pavyzdžius ir palyginti savo ir kitų mokinių patirtį.

Tema C. Priemonės socialiniam teisingumui, teisingumui ir lygybei skatinti

C.1) Temos tikslas

- Pasirinkti ir taikyti priemones, skatinančias socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę profesinio orientavimo praktikoje.
- Suteikti informacijos apie konsultavimo specialistų, dirbančių su migrantais, etikos kodekso rengimą.

- Pateikite informacijos apie diskusijų socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės temomis organizavimą ir vedimą.

C.2) Įsivertinimo priemonė

1. Pagalvokite, kaip jūsų organizacija galėtų geriau propaguoti socialinio teisingumo idėją?
2. Koks yra pagrindinis organizacijos etikos kodekso įvedimo tikslas?
3. Kokios yra pagrindinės etikos kodekso dalys?
4. Atsakykite į klausimus apie diskusijos organizavimą:
  1. Nuo ko priklauso tikslinės auditorijos pasirinkimas?
  2. Kokius svarbiausius aspektus turite numatyti prieš diskusiją?
  3. Kokią atsakomybę reikėtų priskirti?
  4. Ką daryti, jei diskusija nukrypsta nuo temos?
  5. Kaip ketinate užbaigti ir apibendrinti diskusiją?

C.3) Teorijų, pagrindinių apibrėžimų, bendrųjų matmenų paaiškinimas.

C.3.1. Organizacijos lygmens priemonės

Organizacijų, dirbančių su migrantais, lygmeniu galime rasti keletą priemonių, skirtų socialiniam teisingumui, teisingumui ir lygybei skatinti. Dauguma jų yra susijusios su organizacijų gebėjimų stiprinimu:

- Sukurti profesinio orientavimo specialistų etikos kodeksą, instrukcijas ar elgesio gaires.
- Organizuoti diskusijas įtraukties, teisingumo ir lygybės temomis, kuriose dalyvautų paslaugų teikėjai ir migrantai.
- Organizuoti susitikimus su vietos bendruomenėmis.
- Organizuoti susitikimus ir diskusijas su vietos politikais.
- Organizuoti advokacijos kampanijas.
- Rašyti straipsnius, duoti interviu, pateikti pavyzdžių.
- Mokyti asmenis, teikiančius socialines paslaugas migrantams ir kitoms nepalankioje padėtyje esančioms grupėms.

C.3.1.1. Profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksas.

Etikos kodeksas - tai principų vadovas, padedantis specialistams sąžiningai ir dorai tvarkyti verslą. Kodeksai atlieka keletą funkcijų:

- tinkamo elgesio vadovas
- padeda užkirsti skriaudą kitiems (dėl neetiško elgesio).
- nustato etiško elgesio standartus, kurie leistų žmonėms atpažinti (ir pranešti) apie neetišką elgesį.
- Skatindami etišką elgesį ir aukštus standartus, ugdykite darbuotojų geranoriškumą.

Paprastai etikos kodeksai apima pagrindines vertybes, elgesio principus ir (ne visada) profesinius standartus, pvz., Nacionalinė socialinių darbuotojų asociacija (NASW). (2021). *Etikos kodeksas*.

Pateikiame keletą pavyzdžių, kuriais galite vadovautis rengdami profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksą.

ACA etikos kodekso preambulė⁴

Amerikos konsultavimo asociacija (ACA) yra švietimo, mokslinė ir profesinė organizacija, kurios nariai dirba įvairiose srityse ir eina įvairias pareigas. Konsultavimas - tai profesiniai santykiai, įgalinantys įvairius asmenis, šeimas ir grupes siekti psichinės sveikatos, sveikos gyvensenos, švietimo ir karjeros tikslų. Profesinės vertybės yra svarbus būdas gyventi pagal etinius įsipareigojimus.

Toliau pateikiamos pagrindinės profesinės konsultanto profesijos vertybės:

1. skatinti žmogaus vystymąsi visą gyvenimą;
2. gerbti įvairovę ir laikytis daugiakultūrinio požiūrio, kuriuo remiama žmonių vertė, orumas, potencialas ir unikalumas jų socialiniame ir kultūriniame kontekste;
3. skatinti socialinį teisingumą;
4. saugoti konsultanto ir kliento santykių vientisumą; ir
5. dirbti kompetentingai ir etiškai.

Šios profesinės vertybės yra konceptualus toliau išvardytų etikos principų pagrindas. Šie principai yra etiško elgesio ir sprendimų priėmimo pagrindas. Pagrindiniai profesinės etikos principai

- *autonomija*, arba teisės kontroliuoti savo gyvenimo kryptį skatinimas;
- *nepiktybiškumas* arba vengimas atlikti veiksmus, kurie daro žalą;
- *geranoriškumas*, arba darbas asmens ir visuomenės labai skatinant psichinę sveikatą ir gerovę;
- *teisybė*, t. y. teisingas požiūris į asmenis ir sąžiningumo bei lygybės skatinimas;
- *ištikimybė*, arba įsipareigojimų laikymasis ir pažadų vykdymas, įskaitant pasitikėjimo pareigų vykdymą profesiniuose santykiuose; ir
- *teisingumas* arba teisingas bendravimas su asmenimis, su kuriais konsultantai susiduria profesinėje veikloje.

⁴ ACA Code of Ethics. (2014). Gauta iš: https://www.counseling.org/docs/default-source/default-document-library/2014-code-of-ethics-finaladdress.pdf?sfvrsn=96b532c_2

Gairės dėl politikos ir sistemų kūrimo visą gyvenimą trunkančiam orientavimui.

ES ir Komisijos orientacinė sistema⁵.

Orientavimo visą gyvenimą veiklos principai:

Į piliečius orientuotos: valstybės finansuojamos orientavimo visą gyvenimą paslaugos ir produktai yra skirti piliečiams. Tokios paslaugos ir produktai yra prieinami be jokios diskriminacijos, lanksčiai ir saugiai, suteikiant galimybę paslaugas pritaikyti asmeniniams poreikiams. Piliečiams tenka pagrindinis vaidmuo jas kuriant ir vertinant.

Visapusiškas integracinis požiūris: valstybės finansuojamomis orientavimo visą gyvenimą paslaugomis ir produktais pripažįstama piliečių gyvenimo patirtis, gyvenimo etapas, įvairovė, lytis ir socialinės bei ekonominės aplinkybės.

Lengva ir lygiateisė prieiga: piliečiai gali naudotis valstybės finansuojamomis orientavimo visą gyvenimą paslaugomis ir produktais, naudodamiesi įvairiais paslaugų teikimo kanalais (asmeniškai, laiškais, telefonu, elektroniniu paštu ir internetu). Visi piliečiai gali naudotis vienodo lygio paslaugomis.

Skaidrumas: piliečiai supažindinami su teikiamų orientavimo visą gyvenimą paslaugų ir produktų pobūdžiu, su jais susijusiais procesais ir procedūromis bei jų pagrindu.

Individualūs ir grupiniai karjeros valdymo įgūdžių skirtumai: valstybės finansuojamų orientavimo visą gyvenimą paslaugų ir produktų politikoje pripažįstama, kad asmenų, grupių ir bendruomenių gebėjimai valdyti savo mokymosi ir darbo kelią skiriasi. Jos padeda piliečiams įgyti kompetencijos planuoti ir valdyti savo mokymosi ir darbo kelią bei permainas jame.

Suinteresuotųjų šalių dalyvavimas ir atvirumas: Visos suinteresuotosios šalys dalyvauja kuriant orientavimo visą gyvenimą politiką ir sistemas ir yra pasirengusios dalytis žiniomis (pvz., strategijomis, metodais, koncepcijomis, priemonėmis, politikos vertinimais) ir skatinti diskusijas, kad būtų gilinamos žinios ir gerinamas problemų sprendimas ES, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

Efektyvumas ir veiksmingumas: valstybės finansuojamos visą gyvenimą trunkančio orientavimo paslaugos ir produktai gali įrodyti savo pridėtinę vertę ir investicijų grąžą vyriausybėms ir mokesčių mokėtojams.

Įrodymais **pagrįstos politikos formavimas:** į politines diskusijas ir sprendimus dėl orientavimo visą gyvenimą politikos ir sistemų kūrimo įtraukiami mokslinių tyrimų duomenys, įskaitant politikos vertinimą.

Orientuota į rezultatus: politika remia ir skatina mokymosi, ekonominius ir socialinius rezultatus, pasiektus vykdant orientavimo visą gyvenimą veiklą.

Paslaugų ir priemonių profesionalumas: orientavimo visą gyvenimą paslaugos (asmeniškai, nuotoliniu būdu, telefonu) ir priemonės (bet kokia žiniasklaidos forma) kuriamos ir įgyvendinamos

---

⁵ <http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/english/elgpn-tools-no-6-guidelines-for-policies-and-systems-development-for-lifelong-guidance/>

pagal nacionalinius standartus. Darbuotojai, vykdantys orientavimo visą gyvenimą veiklą, turi reikiamų profesinių žinių, kompetencijos ir kvalifikacijos.

Integruotos politikos požiūris: orientavimo visą gyvenimą politika yra neatsiejama švietimo, mokymo, užimtumo, jaunimo ir socialinės politikos dalis. Remiamas profesinio orientavimo visą gyvenimą politikos nuoseklumas visuose šiuose sektoriuose.

MOKYTOJŲ ETIKOS KODEKSAS⁶

1. Mokytojų etikos kodeksas (toliau - Kodeksas) nustato pagrindinius pedagoginių darbuotojų ir laisvųjų mokytojų (toliau - mokytojų) profesinės etikos reikalavimus, jų pareigas etiškai ir profesionaliai elgtis su mokiniais, jų tėvais (globėjais, rūpintojais) ir kitais šeimos nariais, kolegomis ir bendruomene.
2. Mokytojai savo veikloje vadovaujasi šiais pagrindiniais elgesio ir veiklos principais:
  - 2.1. pagarba;
  - 2.2. teisingumas;
  - 2.3. žmogaus teisių pripažinimas;
  - 2.4. atsakomybė;
  - 2.5. sąžiningumas;
  - 2.6. darbštumas ir solidarumas.
3. **Pagarbos principas.** Vadovaudamasis šiuo principu, mokytojas pripažįsta, kad bendravimas su mokiniais, jų tėvais (globėjais, rūpintojais) ir kitais šeimos bei įstaigos bendruomenės nariais grindžiamas asmens orumo ir neginčijamos vertės pripažinimu ir pasitikėjimu, taip sukuriant saugią, atvirą, save gerbiančią ir kūrybingą atmosferą.
4. **Teisingumo principas.** Vadovaudamasis šiuo principu, mokytojas pripažįsta mokinių ugdymosi poreikių įvairovę, atsižvelgia į kiekvieno mokinio socialinės ir kultūrinės aplinkos ypatumus ir yra nešališkas vertindamas kiekvieno mokinio pasiekimus ir pažangą, ugdymosi poreikius, mokinių ar jų grupių dalyvavimą sprendžiant bendruomenės problemas.
5. **Žmogaus teisių pripažinimo principas.** Vadovaudamasis šiuo principu, mokytojas nepažeidžia mokinio teisių ir teisėtų interesų, laikosi lygybės ir nediskriminavimo nuostatų, siekia užtikrinti, kad socialiniai, rasiniai, kalbiniai, religiniai ar kiti veiksniai nedarytų įtakos jo profesiniam elgesiui.
6. **Atsakomybės principas.** Vadovaudamasis atsakomybės principu, mokytojas veikia kaip profesionalas, nuolat tobulindamas savo profesines kompetencijas, kurios būtinos edukacinio darbo kokybei - tobulėti atsižvelgiant į kiekvieno mokinio gebėjimus, ugdymosi poreikius ir polinkius.
7. **Sąžiningumo principas.** Vadovaudamasis sąžiningumo principu, mokytojas pateikia teisingą informaciją apie savo patirtį, profesinę padėtį ir kompetenciją, sąžiningai naudoja išteklius savo

---

⁶ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2018). *Pedagogų etikos kodeksas* (lietuvių kalba). Gauta iš: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cde5eef16db011e89a0fd2d617326139?jfwid=qjs00i3g2>

profesinėje veikloje, laikosi švietimo įstaigos vidaus taisyklių, nepiktnaudžiauja savo padėtimi ar mokinio pasitikėjimu siekdamas asmeninės naudos.

8. Pasišventimo ir solidarumo principas. Vadovaudamasis atsidavimo ir solidarumo principu, mokytojas bendrauja su mokiniais, jų tėvais (globėjais, rūpintojais), kitų mokinių šeimos nariais, kolegomis ir bendruomene, siekdamas užtikrinti mokinių gerovę, empatija ir veiksmais parodydamas mokinio emocinės būsenos supratimą.

9. Laikytis Kodekso reikalavimų yra asmeninė mokytojo, siekiančio tinkamai ir kokybiškai atlikti savo pareigas, didinti profesijos prestižą ir pasitikėjimą šalies švietimo sistema, pareiga ir garbė, o jų pažeidimas užtraukia atsakomybę, numatytą Švietimo įstatyme ir kituose teisės aktuose.

Svarstant atsakomybę už Kodekso reikalavimų pažeidimą, įvykis nagrinėjamas ir vertinamas etikos komisijos, sudarytos iš įstaigos, kurioje dirba mokytojas, vadovo ir įstaigos vadovo.

10. Kiekviena švietimo įstaiga nustato savo bendruomenės mokytojų etikos ir elgesio standartus, atitinkančius Kodekso reikalavimus.

C.3.1.2. Diskusijų socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės temomis

organizavimas.

Diskusijų metodas dar vadinamas Sokrato metodu pagal senovės graikų filosofą Sokratą, kuris savo mokinius įtraukdavo klausimais ir dialogu. Kadangi auditorija nedidelė, mokytojas gali nustatyti, kaip kiekvienas kalbėtojas supranta temą, o mokiniai turi daug progų išsakyti sunkumus, su kuriais susiduria. Taip vyksta tikras protų susitikimas. Diskusijų metodas reikalauja, kad mokiniai ateitų gerai pasiruošę arba bent jau turėtų bendrą supratimą apie temą. Priverčiant juos iš anksto apgalvoti savo argumentus ir atsakyti į bendraamžių klausimus bei kontrargumentus, stiprėja jų gebėjimas mąstyti, analizuoti ir išsakyti mintis. Taip jie įgyja esminių įgūdžių, būtinų norint sulaukti sėkmės bet kurioje disciplinoje.

7 paveikslėlis. Diskusija⁷.

Kodėl diskusija? Diskusijos padeda:

- Giliau suprasti temą ar nagrinėjamą sritį.
- Tyrinėti idėjas ir keisti informacija.
- Praplėsti ir patikslinti savo žinias.
- Pagerinti gebėjimą kritiškai mąstyti.
- Padidinti pasitikėjimą savimi kalbant atitinkama tema.
- Diskusija gali pakeisti jūsų požiūrį ir idėjas.
- Diskusija gali padėti grupei priimti tam tikrą sprendimą arba padaryti išvadą.
- Diskusijos metu galite išgirsti kitų dalyvių mintis ir idėjas bei praplėsti požiūrį į temą.

Diskusijos organizavimo etapai

1) Sugalvokite diskusijos pavadinimą

Nors ir žinote, kad diskusija bus susijusi su teisingumu ir lygybe, galbūt norėsite susiaurinti temą, atsižvelgdami į savo organizacijos poreikius.

2) Apibrėžkite diskusijos tikslus

Turint aišką tikslą, daug lengviau planuoti diskusiją. Jūs žinote, ką norite, kad dalyviai iš jos gautų. Tačiau to nepakanka. Prieš pradėdami diskusiją turite aiškiai išdėstyti savo lūkesčius jai. Dėl šios priežasties turite numatyti pagrįstus diskusijos tikslus, kuriuos būtų galima įvertinti po renginio ir kurie paskatintų priimti sprendimus dėl tolesnių veiksmų, susijusių su teisingumu ir lygybe.

3) Raskite tikslinę auditoriją

Apsibrėžkite, kokių dalyvių tikėtės. Pagalvokite, kas galėtų labiausiai prisidėti prie diskusijos. Išsamiai informuokite juos apie renginį. Kuo konkrečiau galite nurodyti, ko tikėtės, tuo didesnė

---

⁷ Nuotrauka iš: <https://talkingtown.co/product/how-to-stand-out-in-a-group-discussion/>

tikimybė, kad jūsų auditorija galės sėkmingai dalyvauti. Taip pat informuokite juos apie bet kokias išankstines žinias, kurias jie turėtų turėti. Galite išdalyti klausimų sąrašą diskusijai, paprašyti dalyvių pasiruošti savo klausimus, pasiūlyti pagrindines sąvokas ar temas, į kurias jie turėtų sutelkti dėmesį.

4) Parengti medžiagą, vaizdinę medžiagą ir reikalingą techniką.

Pagalvokite, kokios medžiagos gali prireikti diskusijai: plakatų, lipnių lapelių, popieriaus, baltos lentos, žymeklių ir pan. Visada naudinga iš anksto išbandyti techniką, kad renginio metu ji jūsų nepavestų.

5) Nustatykite pagrindinius diskusijų terminus

Atkreipkite dėmesį į pagrindinius terminus, kuriuos klausytojai turi žinoti diskusijos metu, pvz: LYGYBĖ, TEISINGUMAS, IŠANKSTINĖS NUOSTATOS, MIGRANTAS, PABĖGĖLIS ir t. t. ir būkite pasirengę patikslinti jų reikšmę.

6) Suplanuokite turinį

Suplanuokite diskusijos turinį: kas bus pasakyta pradžioje, kokie bus pagrindiniai turinio akcentai, kaip baigsite renginį.

1. Pasveikinimas, įžanga ir temos pristatymas (10 min.)

Patariama pradėti diskusiją prisistatant ir nurodant diskusijos tikslą (geriau suprasti teisingumo ir lygybės skatinimo klausimus).

pvz., Sveiki atvykę, labai vertinu jūsų buvimą čia. Mano vardas X ir esu čia tam, kad vesčiau diskusiją teisingumo ir lygybės klausimais. Daugybė žmogaus teisių (išsilavinimas, darbas) vis dar nepasiekiamos milijonams pabėgėlių ir migrantų visame pasaulyje. Tiek pakeliui esančiose stovyklose, tiek naujose priimančioiose šalyse perkeltieji vaikai ir suaugę žmonės visame pasaulyje susiduria su teisingumo ir lygybės klausimais. Migrantų ir pabėgėlių mokytojai ir konsultantai taip pat susiduria su skirtingomis kultūrinėmis kliūtimis. Nepaisant to, kad jie yra labai kvalifikuoti ir patyrę, jie nežino, kaip elgtis su migrantu. Štai kodėl teisingumo ir lygybės skatinimo tema yra neatidėliotinai svarbi ir turi būti nagrinėjama mūsų diskusijoje.

2. Diskusija grupėse apie pasirinktus klausimus (klausimai pasirenkami atsižvelgiant į tikslinę auditoriją, bendruomenės poreikius (1 etapas) (3 klausimai * 15 min. = 45 min.).

Užduoti diskusiją skatinančius klausimus. Diskusiją pradėkite užduodami vieną iš paskirtų tyrimo klausimų arba klausdami grupės narių, kuris iš klausimų jiems pasirodė sudėtingiausias.

- *Kuo skiriasi teisingumas ir lygybė?*
- *Kuo svarbus skirtumas tarp teisingumo ir lygybės?*
- *Kokie yra realūs teisingumo ir lygybės pavyzdžiai?*
- *Ar galite prisiminti kitų pavyzdžių, kai su žmonėmis buvo elgiamasi teisingai ir dėl to jiems pavyko pasiekti sėkmę?*
- *Ar galite paminėti pavyzdį, kaip elgesys su žmogumi, kuriam taikomas lygybės principas, iš tikrųjų buvo neteisingas arba riboja jo sėkmę?*
- *Kaip lygybė ir teisingumas susiję su sąžiningumu? Mokykloje, sporte, visuomenėje ir t. t.?*
- *Ar galite pagalvoti, kaip jūsų mokykla, organizacija ar bendruomenė galėtų siekti didesnio teisingumo?*
- *Kaip skatinti teisingumą ir lygybę?*

- *Ką jums reiškia teisingumas ir lygybė? Ar turite kokių nors realių pavyzdžių, susijusių su lygybės ir teisingumo problemomis?*
- *Kaip geriausiai būtų galima skatinti teisingumą ir lygybę, kalbant apie migrantų problemas?*

3. Pertrauka (10 min.)

4. Diskusija grupėse apie pasirinktus klausimus (klausimai pasirenkami atsižvelgiant į tikslinę auditoriją, bendruomenės poreikius (2 etapas) (2 klausimai * 15 min. = 30 min.).

5. Pranešėjo apibendrinimas (25 min.)

Apibendrinkite informaciją auditorijai. Tai svarbiausia diskusijos dalis. Didžioji dalis mokymosi diskusijų metu vyksta būtent per apibendrinimą, todėl jo nesutrumpinkite. Daugybė būdų galima paskatinti dalyvius pasidalyti su visa grupe tuo, ką nuveikė mažesnė grupė: žodžiu, flipcharte, lentoje ar naudojant projektorius, fotokopijuojant ir pan. Ir nebūtinai turite išklausti visų; visai neblogai veikia atsitiktinis kelių grupių paraginimas pasisakyti.

Papildomi patarimai, kaip vesti diskusiją:

- **Fokusuokite diskusiją.** Įsitinkite, kad vienu metu kalba tik vienas grupės narys. Jei diskusija nukrypsta nuo temos, sustabdykite ją ir sugrąžinkite prie pagrindinių klausimų. Užtikrinkite, kad diskusija išliktų aktuali ir nenukryptų nuo teisingumo ir lygybės temos, pavyzdžiui, netaptų politine diskusija.
- **Pakartokite visų pastabų** ar klausimų **pagrindinę mintį** grupei, jei įmanoma, naudodami mikrofoną. Pavyzdžiui: "Jennifer ką tik paklausė..." Jei reikia, apibendrinkite arba perfrazuokite kalbėtojo mintį.
- **Įsidėmėkite.** Neužmirškite užsirašyti svarbiausių diskusijoje išryškėjusių dalykų ir juos panaudokite apibendrinami sesiją. Mokiniai taip pat gali norėti užsirašyti prieš pradėdami kalbėti. Atsakymų užrašymo procesas leis mokiniams generuoti naujas idėjas, taip pat klausimus. Baigę rašyti, paprašykite savanorių arba pakvieskite mokinius pasidalyti savo idėjomis. Ši veikla taip pat suteikia galimybę ramesniems mokiniams pasiruošti atsakymus, kuriais jie galėtų pasidalyti su grupe.
- **Būkite budrūs, jei pastebėsite požymių, kad diskusija gesta.** Kad diskusija prastėja, rodo tokie požymiai: pogrupių nariai įsitraukia į privačius pokalbius, nesiklauso vieni kitų ir bando primesti savo idėjas, įterpia pernelyg daug "smulkmenų" ir vengia dalyvauti. Pakeitus tempą ir pateikus naują klausimą, diskusija gali įsibėgėti. Įsitinkite, kad diskusijoje niekas nedominuoja, kviesdami ir skatindami prisidėti visus mokinius.
- **Jei dalyviams sunkiai sekasi bendrauti, venkite tokių pastabų: "Sulėtinkite tempą", "Įkvėpkite" arba "Atsipalaiduokite".** Tai nepadės ir gali būti suprasta kaip žeminimas. Venkite užbaigti kitų sakinius arba spėlioti, kas sakoma. Tai gali padidinti jų nepasitikėjimo savimi jausmą.
- **Neleiskite diskusijai peraugti į karštą ginčą.** Priminkite mokiniams pagrindines diskusijos taisykles: jie turi praktikuoti aktyvų klausymąsi, išlikti atviri bei sutelkti dėmesį į idėjas ir turinį, o ne į žmones ir asmenines problemas. Ramia pastaba išsklaidykite ginčus ir sugrąžinkite diskusiją į įprastą vėžes.

- **Užbaikite diskusiją.** Paskelbkite, kad diskusija baigiasi, ir prieš apibendrinami idėjas paklauskite grupės, ar yra kokių nors paskutinių pastabų ar klausimų. Baigiamosiose pastabose turėtumėte parodyti mokiniams, kaip vyko diskusija, pabrėždami 2-3 pagrindinius dalykus ir susiedami idėjas su bendra diskusijos tema. Taip pat būtina pripažinti įžvalgas mokinių pastabas. Užbaigti diskusiją labai svarbu, kad grupės nariai išeitų patenkinti, jog kažką nuveikė. Apibendrinkite diskusiją (galbūt išskabindami apibendrinimus plakatuose).
- **Nepamirškite, kad ne visi mokiniai jaučiasi patogiai, kai su jais palaikomas tiesioginis akių kontaktas.**

7) Apgalvokite grupės išdėstymą

Įsitikinkite, kaip paskirstysite dalyvius. Jei jie kalbės individualiai, galbūt norėsite susodinti juos ratu arba kvadratu. Jei jie bus suskirstyti į grupes, turėtumėte apsvarstyti grupių dydį (mokiniai dažniau kalbės mažesnėse grupėse. Didesnės keturių-penkių asmenų grupės geriau tinka sudėtingesnėms užduotims atlikti ir didesniai idėjų skaičiui generuoti) ir jų suskirstymo būdą (atsitiktinai paskirsčius mokinius į grupes išvengiama problemos, kai draugai nori tiesiog pasiplepėti; arba ilgalaikes grupes galite atrinkti pagal tam tikras savybes ar įgūdžius arba pagal susidomėjimą tema).

8) Suplanuokite pertraukas

Pagalvokite, ar diskusijos metu reikės pertraukų, ir apsvarstykite, ko gali prireikti per jas, kad patenkintumėte pagrindinius dalyvių poreikius: gėrimus, užkandžius, šalimais esančius tualetus.

9) Pasirinkite laiką

Diskusijos dažnai būna labai karštos, todėl vienintelis būdas jas suvaldyti ir nenukrypti į šalį - sekti laiką. Būkite pasiruošę laikrodį ant sienos arba laikrodį ant rankos. Gera mintis turėti laiko matavimo įtaisą, tam atvejui, jei kai kurie dalyviai būtų linkę viršyti kalbėjimui skirtą laiką.

10) Planuokite ir paskirstykite atsakomybes

Kas bus moderatorius?

Kas bus pagrindinis kalbėtojas?

Kas bus pranešėjas?

Kas bus atsakingas už tinkamos vietos paiešką?

Kas bus atsakingas už užkandžius ir gėrimus?

Kas bus atsakingas už aprūpinimą kanceliarinėmis prekėmis ir įranga?

11) Įvertinkite diskusiją ir parašykite ataskaitą

Apgalvokite, kaip ketinate vertinti diskusiją:

- **Paprašykite dalyvių parašyti vienos minutės rašinį.** Galite paprašyti dalyvių parašyti apie tai, kaip po diskusijos pasikeitė jų mąstymas arba kaip diskusija įsiliejo į jų ankstesnių žinių kontekstą. Paprašykite, kad dalyviai atiduotų savo rašinius ir peržiūrėtų pavyzdžius, kad įvertintų, ko išmoko.
- **Paprašykite dalyvių atsakyti į konkrečius su diskusija susijusius klausimus.** Kaip dalyvavimas diskusijoje paveikė jūsų supratimą apie temą ar paskatino veikti? Kokie su diskusija susiję klausimai liko neatsakyti? Taip pat galite naudoti oficialesnį klausimyną ir paprašyti mokinių įvertinti šiuos įvairius diskusijos aspektus.

Remdamiesi pateiktais atsakymais, parašykite ne ilgesnį kaip vieno puslapio pranešimą apie diskusiją.

Norintiems giliau išnagrinėti šią temą, rekomenduojama perskaityti:

- *Centre for Teaching Excellence, University of Waterloo. Facilitating Effective Discussions.* Gauta iš: <https://uwaterloo.ca/centre-for-teaching-excellence/teaching-resources/teaching-tips/alternatives-lecturing/discussions/facilitating-effective-discussions>
- Costa, E. (2017). *10 ways to promote social justice everyday.* Gauta iš: <https://www.mindfood.com/article/promote-social-justice/>
- Dlugan, A. (2015). *How to Plan a Great Group Discussion* Gauta iš: <http://sixminutes.dlugan.com/group-discussion-plan/>.
- National Association of Social Workers (NASW). (2021). *Code of Ethics.* Gauta iš: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>

C.4) Mokymosi veikla

C.4.1 veikla. (30 min.). Etikos kodeksai. Savarankiškas mokymasis.

Tikslai:

- Informacijos apie panašių profesijų etikos kodeksus teikimas.
- Pasirengimas vadovaujamai mokymosi veiklai.

Priemonės: teorinė medžiaga (C.3.1.1.1 skirsnis).

Refleksija:

Atsakykite į klausimus

- Koks yra pagrindinis organizacijos etikos kodekso įvedimo tikslas?
- Kokios yra pagrindinės etikos kodekso dalys?

C.4.2 veikla. (2 h.). Seminaras. Ugdymo konsultanto / mokytojo etikos kodekso kūrimas. Vadovaujamas mokymasis.

Tikslas: Praktiškas konsultavimo specialisto, dirbančio su migrantais, etikos kodekso projektavimas.

Priemonės:

- Etikos kodekso rengimo instrukcijos, įskaitant struktūros pavyzdį.
- Etikos kodeksų pavyzdžiai (C.3.1.1.1 skirsnis).
- Etikos kodekso projekto grįžtamojo ryšio gairės.

Instrukcijos:

1. Šios užduoties tikslas - pasiruošti mokymuisi patirtiniu būdu savo organizacijoje, kur dalyviai turės parengti organizacijos etikos kodeksą.
2. Paaiškinkite dalyviams, kad šios užduoties tikslas - parengti profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodekso projektą, kuriame turėtų būti 7-10 profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo darbo principų (vertybių) ir elgesio gairių.
3. Darbas vyks trimis etapais: individualus pavyzdžių nagrinėjimas, darbas grupėse kuriant etikos kodeksą ir sukurtų etikos kodeksų pristatymas plenariniame posėdyje.

1 žingsnis. Individualus darbas. (30 min.)

1. Išdalykite dalyviams etikos kodeksų pavyzdžių kopijas (C.3.1.1.1 skirsnis). Galite pateikti turimų savo šalies pavyzdžių.

2. Paprašykite dalyvių perskaityti pavyzdžius ir parinkti tinkamas idėjas profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksui parašyti. Atkreipkite dėmesį, kad pateikti pavyzdžiai nepateikia tiesioginių atsakymų ir turėtų būti laikomi gairėmis.

2 žingsnis. Darbas grupėse (40 min.).

1. Suskirstykite grupę į mažesnes grupes po 4-5 asmenis.

2. Paprašykite grupių sudaryti profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksą, kuriame turėtų būti 7-10 profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo darbo principų (vertybių) ir elgesio gairių.

Profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksas

Principai	Elgesio gairės

3. Paruoškite 5 min. trukmės pristatymą (ant flipchart popieriaus arba "PowerPoint" programoje).

3 -žingsnis. Pristatymai (apie 30 min.).

1. Paprašykite dalyvių pristatyti savo etikos kodeksus (5 min. kiekvienai grupei).

2. Po kiekvieno pristatymo suteikite galimybę užduoti klausimų kitoms grupėms. (Klausimams ir atsakymams skirkite iki 5 min.).

Etikos kodeksų projektų grįžtamojo ryšio gairės.

- Kaip principai susiję su pagrindinėmis socialinio teisingumo, lygybės ir lygių galimybių idėjomis, tokiomis kaip lygios teisės ir naudos dalis, sąžiningas elgesys, kultūrinių skirtumų pripažinimas.
- Kaip principai nurodo orientavimo konsultanto / mokytojo elgesio kryptį, pavyzdžiui, *teisingumo* principas reikalauja, kad konsultantas pripažintų piliečių gyvenimo patirtį, gyvenimo etapą, įvairovę, lytį, socialines ir ekonomines aplinkybes.

C.4.3 veikla. (60 min.). Diskusijos apie socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę organizavimas. Savarankiškas mokymasis.

Tikslas: Suteikti teorinių žinių apie diskusijos apie teisingumą ir lygybę organizavimą.

Priemonės:

- Teorinė medžiaga (C.3.1.2 skirsnis).

Įsivertinimo priemonė:

Atsakykite į klausimus apie diskusijos organizavimą:

1. Nuo ko priklauso tikslinės auditorijos pasirinkimas?
2. Kokius svarbiausius aspektus turite numatyti prieš diskusiją?
3. Kaip paskirstyti atsakomybes?
4. Ką daryti, jei diskusija nukrypsta nuo temos?
5. Kaip ketinate užbaigti ir apibendrinti diskusiją?

Veikla C.4.4. (2 h.). Seminaras. Dviejų valandų diskusijos socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės tema organizavimo plano sukūrimas dalyvių organizacijoje. Vadovaujamas mokymasis.

Tikslai:

1. Duoti nurodymus, kaip sukurti diskusijų planą.
2. Sudaryti išsamų planą, kaip vesti diskusiją apie teisingumo ir lygybės skatinimą dalyvių organizacijose.

Priemonės:

- Plano kūrimo instrukcija, įskaitant pavyzdinę plano struktūrą.

- Grįžtamojo ryšio apie planus gairės.

Instrukcijos

Būti teoriškai gerai pasirengusiam vadovauti diskusijai yra tik dalis darbo. Kitas svarbus aspektas - tiksliai įvardinti diskusijos eigą. Dėl šios priežasties kviečiame užpildyti toliau pateiktą lentelę ir pasitikrinti, ar esate pasirengę vesti diskusijų renginį nuo pradžios iki pabaigos.

Diskusijos organizavimo planas

Diskusijos pavadinimas	
Diskusijos tikslai	
Tikslinė auditorija	
Medžiaga, vaizdinė medžiaga ir technika	
Pagrindiniai terminai	
Turinys	
Grupės išdėstymas	
Pertraukos	
Laiko nustatymas	
Atsakomybės	
Diskusijos įvertinimas ir ataskaitos rašymas	

Grįžtamojo ryšio gairės.

- 1) Besimokančiųjų diskusijų lentelėse turi būti visiškai užpildyti visi atsakymai.
- 2) Atsakymai turėtų atitikti diskusijos apie teisingumą ir lygybę temą.

Pagrindiniai vertinimo kriterijai:

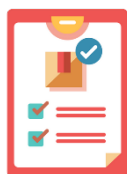
- Aiški tikslinė grupė.
- Konkretūs išmatuojami tikslai ir laukiami rezultatai.
- Aiškios atsakomybės.
- Klausimai, padedantys siekti diskusijos tikslų.
- Realus scenarijus, laikas.

Tema D. Taikymas. Patirtinis mokymasis.

D.1) Temos tikslas

Pateikti konsultavimo ir (arba) mokymo metodikas, kurias besimokantieji (konsultantai ir (arba) mokytojai) naudos savo darbo praktikoje su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantais, siekdami pagilinti ir pritaikyti modulio metu įgytas žinias.

D.2) Įsivertinimo priemonė

Parašykite vieno puslapio ataskaitą apie konsultanto ir (arba) mokytojo etikos kodekso rengimo proceso organizavimą, įskaitant tolesnius etikos kodekso užbaigimo veiksmus.

1. Parašykite vieno puslapio ataskaitą apie diskusijos socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės tema organizavimą dalyvio organizacijoje ir bendruomenėje.
2. Užpildykite diskusijų organizavimo kontrolinį sąrašą:

Užduotys	TAIP / NE
Turiu aiškų diskusijos pavadinimą.	
Esu nustatęs aiškius pasiekiamus tikslus.	
Informavau dalyvius apie visus būtinus išankstinius pasirengimo veiksmus.	
Paruošiau ir išbandžiau visą renginiui skirtą medžiagą, vaizdinę medžiagą ir techniką.	
Atrinkau ir apibrėžiau pagrindinius terminus, dėl kurių gali kilti dviprasmybių.	
Pateikiau klausimus ir diskusijos etapus.	
Pagalvojau, kaip išdėstyti žmones patalpoje.	
Suplanavau laiką ir pertraukas.	
Paskirsčiau atsakomybes.	
Nusprendžiau, kaip vertinsiu dalyvius ir esu pasirengęs parašyti iki vieno puslapio ataskaitą.	

D.3) Patirtinis mokymasis.

D.4) Mokymosi veikla

Veikla D.4.1. (4 h.). Organizuoti suaugusiųjų migrantų profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodekso kūrimą.

Tikslai:

- Aptarti ir apmąstyti, kaip organizacijoje ir bendruomenėje galima skatinti socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę.
- Atpažinti ir kovoti su kliūtimis, trukdančiomis socialiniam teisingumui, teisingumui ir lygybei organizacijoje ir bendruomenėje.

Laukiamas rezultatas:

1. Suaugusiųjų migrantų profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodekso projektas.
2. Etikos kodekso projektą sudaro 7-10 principų ir elgesio gairės, kuriomis įgyvendinami šie principai. Jį galite rašyti laisva forma arba naudoti toliau pateiktą formą:

(Organizacijos pavadinimas)

Suaugusiųjų migrantų profesinio orientavimo konsultanto / mokytojo etikos kodeksas

Principai	Elgesio gairės

Instrukcija:

1. Pakvieskite savo organizacijos suinteresuotų asmenų grupę (5-7 asmenis).
2. Pristatykite idėją sukurti suaugusiųjų migrantų profesinio orientavimo konsultantų/mokytojų etikos kodeksą.
3. Pateikite keletą etikos kodeksų pavyzdžių. Šiam tikslui galite naudoti mokymų metu parengtus etikos kodeksų projektus arba bet kokius turimus pavyzdžius.
4. Smegenų šturmas elgesio ir veiklos principai. Pasirinkite 7-10 principų, labiausiai tinkančių suaugusiųjų migrantų vadovavimo kontekste.
5. Aptarkite ir parašykite elgesio ar veiklos gaires, kaip įgyvendinti principus.
6. Parašykite etikos kodekso projektą.
7. Parašykite vieno puslapio ataskaitą apie etikos kodekso rengimo proceso organizavimą, įskaitant tolesnius etikos kodekso užbaigimo veiksmus. Pridėkite dalyvių sąrašą bei etikos kodekso projektą ir atsiųskite ataskaitą kursų organizatoriams.

Ataskaitos vertinimo kriterijai:

1. Ataskaitoje atsispindi etikos kodekso rengimo procesas.

2. Etikos kodekso projekte yra ne mažiau kaip 7 profesinio orientavimo konsultantų ir (arba) mokytojų elgesio principai su elgesio gairėmis.
3. Dalyvių sąrašas.

Veikla D.4.2. (4 h.). Dviejų valandų diskusijos socialinio teisingumo, teisingumo ir lygybės tema dalyvių organizacijoje ir bendruomenėje organizavimas.

Tikslai:

1. Aptarti ir apmąstyti, kaip organizacijoje ir bendruomenėje galima skatinti socialinį teisingumą, teisingumą ir lygybę.
2. Atpažinti ir kovoti su kliūtimis, trukdančiomis socialiniam teisingumui, teisingumui ir lygybei organizacijoje ir bendruomenėje.

Priemonės:

- Diskusijos organizavimo ir ataskaitos rengimo instrukcijos (tikslai, tikslinė (-ės) grupė (-ės), klausimai, planavimas, ataskaitos rašymas).
- Patirtinės veiklos vertinimo gairės.

Instrukcijos:

Diskusijos apie teisingumą ir lygybę organizavimas ir vedimas gali būti iššūkis tiek diskusijos vadovui, tiek auditorijai. Kartais riba gali tapti per siaura, ir žmonės gali pradėti asmeninti problemas arba pernelyg jautriai reaguoti į temą. Taip pat gali atsitikti, kad terminai gali sukelti dviprasmybių, todėl labai svarbu gerai pasiruošti renginiui ir patikrinti visus dalykus, kurie būtini tikrai produktyviai diskusijai.

Diskusijos organizavimo žingsniai:

1. Sukurkite nedidelį organizacinį komitetą.
2. Nuspręskite dėl diskusijos laiko ir vietos.
3. Suplanuokite diskusijos ir scenarijaus organizavimą (užpildykite lentelę).
4. Pakvieskite dalyvius.
5. Organizuokite registraciją.
6. Vykdykite diskusiją.
7. Įvertinkite diskusiją.
8. Parašykite ataskaitą.

Patikrinkite, ar turite lentelę su užrašais, kuriuos parengėte mokymosi vadovaujant mokytojui metu.

Užduotys	TAIP/NE
Turiu aiškų diskusijos pavadinimą.	

Esu nustatęs aiškius pasiekiamus tikslus.	
Informavau dalyvius apie visus būtinus išankstinius pasirengimo veiksmus.	
Parengiau ir išbandžiau visą renginiui skirtą medžiagą, vaizdinę medžiagą ir techniką.	
Atrinkau ir apibrėžiau pagrindinius terminus, dėl kurių gali kilti dviprasmybių.	
Parengiau klausimus ir apgalvojai diskusijos etapus.	
Pagalvojau, kaip išdėstyti žmones kambaryje.	
Suplanavau laiką ir pertraukas.	
Paskirsčiau atsakomybes.	
Nusprendžiau dėl dalyvių įvertinimo ir esu pasirengęs parašyti iki vieno puslapio ataskaitą.	

Patirtinės veiklos vertinimo gairės:

- Parengtas diskusijos organizavimo planas.
- Savikontrolės užduočių lentelė pildoma atsakymais TAIP / NE.
- Diskusijos rezultatai surašomi iki vieno puslapio ataskaitoje.

Tema E. Mokymosi skyriaus 3.1 temos apibendrinimas. Teisingumas ir lygios galimybės.

E.1) Temos tikslai:

- Apibendrinti socialinio teisingumo, teisingumo ir lygių galimybių temą.
- Įvertinti, kaip mokiniai supranta socialinio teisingumo, lygybės ir lygių galimybių sąvokas.

E.2) Įsivertinimo priemonė

1. Įvertinkite savo koliažą penkių balų skalėje.
2. Paaiškinkite savo vertinimą.

E.3) Teorijų, pagrindinių apibrėžimų, bendrųjų matmenų paaiškinimas.

E.3.1. Kas yra *koliažas*?

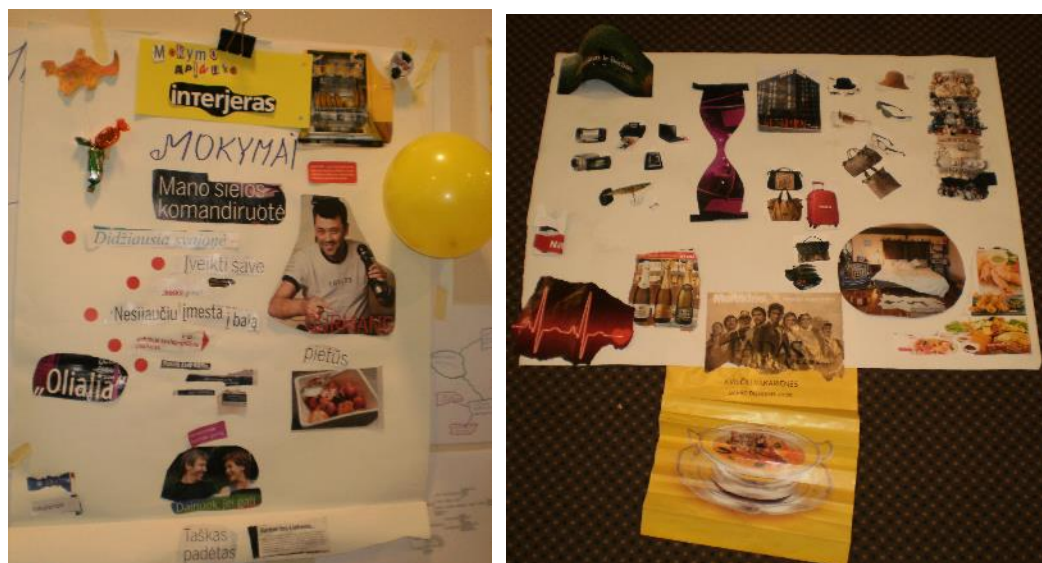

Koliažas (/kə'la:ʒ/, iš prancūzų kalbos: *coller*, "klijuoti", "klijuoti") - tai meno kūrimo technika, daugiausia naudojama vaizduojamajame mene, taip pat ir muzikoje, kai menas sukuriamas sujungus skirtingas formas taip sukuriant naują visumą.

Kartais koliažą gali sudaryti žurnalų ir laikraščių iškarpos, juostelės, dažai, spalvoto ar rankų darbo popieriaus gabalėliai, kitų meno kūrinių ar tekstų dalys, nuotraukos ir kiti rasti daiktai, priklijuoti prie popieriaus ar drobės. Koliažo ištakos siekia šimtus metų, tačiau ši technika smarkiai atsinaujino XX a. pradžioje kaip meno naujovė.

Terminą *Papier collé* XX a. pradžioje, kai koliažas tapo išskirtine modernaus meno dalimi, sukūrė Georges Braque ir Pablo Picasso.

Koliažo technikos naudojimas mokymui

Vizualinis mąstymas ir idėjų vizualizavimas yra neatsiejamas nuo idėjų ir sprendimų kūrimo. Kai kurių klausimų negalima tiesiog užfiksuoti žodžiais, todėl čia praverčia koliažai. Koliažai padeda struktūrizuoti, plėtoti, analizuoti ir pateikti vaizdinius klausimus, kuriuos sunku išreikšti žodžiais. Koliažas naudojamas idėjoms tyrinėti, koncepcijoms propaguoti ir galimoms darbo kryptims kurti. Koliažo kūrimo rezultatas - problemos ar temos aspekto vizualizacija.

Koliažą galima naudoti įvairiais tikslais ir skirtingose mokymo dalyse:

- Išsiaiškinti dalyvių žinias ir supratimą apie temą mokymų pradžioje.
- Išsiaiškinti veiksmų kryptį, sprendžiant problemą bet kuriame mokymo etape.
- Įvertinti žinias ir supratimą apie temą mokymo ar temos pabaigoje.
- Apibendrinti temą.

Informacijos šaltiniai:

- Collage. Gauta iš: <https://en.wikipedia.org/wiki/Collage>
- *The Origins of Collage*. Gauta iš: https://web.archive.org/web/20121103132135/http://www.kriegartstudio.com/nesting_cr/anes/susan_krieg_history_collage.htm
- *Collage Techniques*. Gauta iš: https://arl.human.cornell.edu/PAGES_Delft/Collage_deeper.pdf
- Tania K. Cowling. *Creative Collage Ideas for School Projects*. Gauta iš:

- <https://www.wgu.edu/heyteach/article/creative-collage-ideas-for-school-projects1905.html>

E.4) Mokymosi veikla

Veikla E.4.1. (1,5 val.) Iš pateiktos medžiagos sukurkite koliažą teisingos visuomenės tema. Darbas grupėse. Pristatymai, diskusija.

Tikslai

- Apibendrinti socialinio teisingumo, teisingumo ir lygių galimybių temą.
- Įvertinti, kaip mokiniai supranta socialinio teisingumo, lygybės ir lygių galimybių sąvokas.

Reikalingos medžiagos:

Gyvenimo būdo žurnalai, kelionių žurnalai, reklaminės brošiūros (statybinės medžiagos ir priemonės, namų apyvokos daiktai ir t. t.), įvairūs daiktai (segtukai, kramtomoji guma, balionai, popieriniai ar plastikiniai puodeliai ir lėkštės, dovanų pakuotės, tapetai, sveikinimo atvirukai, servetėlės, švitrinis popierius, aliuminio folija, kiaušinių dėžutės ir kt.

Priemonės:

Žirklys, klijai, lipni juosta, spalvoti žymekliai arba kreidelės.

Instrukcijos:

1. Iš anksto paruoškite darbo vietą grupėms. Grupės gali dirbti ant grindų arba ant stalų. Turėtų užtekti vietos 4-5 grupėms, kuriose dirbtų po 4-5 asmenis.
2. Darbo vietoje padėkite 1-2 lapus flipchartinio popieriaus, krūvą žurnalų ir brošiūrų, daiktus, žirkles, klijus, spalvotus žymeklius (panašūs rinkiniai kiekvienai grupei).
3. Suskirstykite grupę į 3-5 mažesnes grupes po 3-5 asmenis (priklausomai nuo mokymų dalyvių skaičiaus).
4. Duokite grupėms užduotį iš pateiktos medžiagos sukurti koliažą *teisingos visuomenės* tema. Mokiniai gali naudoti bet kokius daiktus, brėžti linijas, rodykles, naudoti žodžius ar trumpas frazes (geriau paimtus iš žurnalų, ne pačių parašytus).

"Jūs esate grupė žmonių, kurie dar net nėra gimę. Nežinote, kokia bus jūsų lytis, rasė ar seksualinė orientacija. Nežinote, ar būsite sveiki, ar ligoti, ar turėsite kokią nors negalią. Nežinote, ar būsite turtingi, ar vargšai. Jūs net nežinote, kokie bus jūsų pomėgiai, aistros ir interesai".

"Jūsų užduotis - sukurti teisingos visuomenės, kurioje norėtumėte gyventi, kai gimsite, paveikslą".
5. Skirkite 40 min. veiklai atlikti.

8. Paprašykite grupių pristatyti savo koliažus. Visiems pristatymams skirkite apie 20 min. (5 min. kiekvienai grupei). Kol vyksta pristatymai, užsirašykite pagrindinius dalykus, kad galėtumėte duoti grįžtamąjį ryšį.

9. Po pristatymų duokite grįžtamąjį ryšį apie visų grupių koliažus ir pristatymus. (10-30 min.) Grįžtamasis ryšys gali būti teikiamas dviem būdais: po kiekvieno koliažo pristatymo arba po visų pristatymų teikiant bendrą grįžtamąjį ryšį. Pirmasis variantas užims daugiau laiko.

Grįžtamojo ryšio apie veiklos rezultatus gairės:

- Kūrybiškumas (įvairių medžiagų ir neįprastų asociacijų naudojimas, humoras, išėjimas virš paviršiaus ir už flipcharto popieriaus ploto ribų)
- Pranešimo aiškumas.
- Pademonstruotas sąvokų supratimas.

Vertinimas:

- 1 lygis. Besimokantieji pateikia apibrėžimus ir apibūdina bendruosius visuomenės principus.
- 2 lygis. Mokiniai paaiškina ir analizuoja bendruosius teisingos visuomenės principus ir savybes.
- 3 lygis. Besimokantysis tiksliai paaiškina ir kritiškai apmąsto bendruosius teisingos visuomenės principus ir savybes.

Pasinaudokite sukurtais koliažais, kad pakartotumėte pagrindines mintis apie socialinį teisingumą, lygybę ir lygias galimybes.

3.2 mokymosi tema. Tarpkultūrinis supratimas ir santykiai

1. Įvadas

Projekto tikslas - orientuoti žemos kvalifikacijos suaugusiųjų migrantų ugdytojus ir (arba) konsultantus įgyti ir tobulinti savo praktiką, susijusią su socialiniu teisingumu, todėl buvo parengtas mokymo turinys. Mūsų naudotojai turi žinių ir metodų, kaip dirbti ir bendrauti su migrantais, todėl mūsų medžiaga turi padėti tobulinti žinias ir įgūdžius, orientuojant juos į labiau į socialinį teisingumą orientuotą požiūrį, daugiausia dėmesio skiriant tarpkultūrinių kompetencijų puoselėjimui daugiakultūroje aplinkoje.

Šis specialusis modulis skirtas tarpkultūrinei kompetencijai, kuri apima savo ir kitų daugialypiškumo atpažinimą ir įvertinimą bei jo reikšmę įvairiose situacijose. Žmonės priklauso skirtingoms grupėms ar kultūroms, kurios gali būti apibrėžiamos pagal tautybę, etninę priklausomybę, kalbą, amžių, socialinę klasę, lytį, religiją, politinę ar seksualinę orientaciją ir pan. Jų priklausymo jausmas ne tik daugialypis, bet ir kintantis - stiprėjantis arba silpnėjantis - priklausomai nuo jų bendravimo konteksto ir tikslo, taip pat nuo jų pašnekovų. Kultūrinė tapatybė gali būti nenuosekli, dėl jos gali būti deramasi ir ji gali būti bendrai konstruojama įvairiose situacijose, ji gali priklausyti nuo galios ir balso konkrečiame santykyje.

Šis specialusis modulis skirtas suaugusiųjų švietėjų kompetencijoms ugdyti tarpkultūrinės kompetencijos mokymo srityje, susijusioje su migrantais. Tai modulis, padedantis švietėjams nagrinėti įvairias tarpkultūrinės kompetencijos dimensijas, siekiant sukurti tinkamiausią ugdymo turinį besimokantiems migrantams. Modulį sudaro 30 valandų teorinio mokymosi, mišraus teorinio ir praktinio mokymosi, taip pat formuojamojo ir apibendrinamojo vertinimo veiklos.

Modulio struktūra yra tokia:

1. **A tema - Kultūrų įvairovės ir daugiakultūriškumo, kaip bendros mūsų visuomenės savybės supratimas**
2. **B tema - Migracija ir tarpkultūrinės kliūtys**
3. **C tema - Tarpkultūrinės kompetencijos, kaip socialinio teisingumo katalizatoriaus vaidmens supratimas**
4. **D tema - Tarpkultūrinės kompetencijos poveikis migrantų integracijai**
5. **E tema - Empatija ir santykių įvairovė per tarpkultūrinį supratimą**

Kiekvieną temą sudarė 2-3 veiklos, pagrįstos teoriniu, mišriu teoriniu ir praktiniu mokymusi bei patirtiniu mokymusi. Šių veiklų pažanga bus vertinama taikant formuojamąjį ir apibendrinamąjį vertinimą.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 3.2.	
Modulio pavadinimas	Tarpkultūrinis supratimas ir santykiai
Modulio tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Perteikti išsamų supratimą apie kultūrinių dimensijų svarbą ir jų įtaką tapatybei (ypač gyvenant kultūriškai skirtingoje visuomenėje arba daugiakultūrinėje visuomenėje). 2. Skatinti kritiškai apmąstyti kultūrinės įvairovės vaidmenį ir jos poveikį individams, bendruomenėms ir visuomenei bei tarpusavio sąveikai. 3. Skatinti įtrauktį, socialinį teisingumą ir lygybę tarp žmonių, kurie pasirenka/privalo gyventi naujame/nežinomame kultūriniame kontekste. 4. Padidinti smalsumą pažinti kitas kultūras ir vertinti kultūrų įvairovę kaip galimybę, o ne kaip naštą asmeniniame ir profesiniame gyvenime.
Būtiniosios modulio sąlygos	Netaikoma - šis modulis skirtas tiek patyrusiems, tiek naujokams šioje srityje.
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų - 30 valandų - Savarankiško mokymosi - 9 valandos - Vadovaujamo mokymosi - 9 valandos - Patirtinio mokymosi - 12 valandų
Modulio turinys	<p>Modulį sudaro 5 komponentai.</p> <p>1. Teorinis (savarankiškas mokymasis)</p> <p>Šiame modulyje 9 valandos bus skirtos savarankiškam mokymuisi ir modulio metu naudojamų sąvokų teoriniam supratimui ugdyti.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Istorinis kultūrinės įvairovės sąvokos supratimas (perskaityti dokumentus, kuriuose pateikiama išsami informacija apie šios sąvokos raidą). Šiuo metu „daugiakultūriškumo“ idėja yra ne įdomi sąvoka, atverianti visuomenę naujoms idėjoms ir kultūroms, bet, bent jau populiariame politiniame diskurse, praradusi populiarumą. Tačiau sociologas Tariq Modood, Bristolio universiteto Etniškumo ir pilietiškumo tyrimų centro direktorius, teigia, kad daugelis problemų, su kuriomis susiduriame šiandien, reikalauja daugiakultūriškumo sprendimų. 2. Tarpkultūrinės kompetencijos samprata, skaitant įvairius informacijos šaltinius (ugdymo turinį, politikos dokumentus, nacionalinius ir ES požiūrius šioje srityje). Rekomenduojami dokumentai yra prieinami (tiek kalbos, tiek internetinės prieigos požiūriu):

3. Suprasti tarpkultūrinės kompetencijos svarbą veikloje su suaugusiais migrantais (skaityti atitinkamus migrantų interviu, turėti prieigą prie statistinių duomenų, kuriais vertinama tarpkultūrinės kompetencijos svarba migrantų integracijai). Mes suteiksime besimokantiems galimybę naudotis perspektyviais informacijos šaltiniais (knygomis, moksliniais žurnalais, interviu, duomenų interpretavimu, statistiniais duomenimis).
4. Migracijos iš įvairių šaltinių sąvoka yra sąvoka, kurią mokiniai turi suprasti platesniame kontekste, kad galėtų paaiškinti įvairius su šiuo reiškiniu susijusius dėsningumus.

2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)

- Konceptijos, teorijos ir pagrindinės dimensijos gilinimas - gilinsime kultūrinės įvairovės ir tarpkultūrinės dimensijos sampratą bei tarpkultūrinę kompetenciją, kuri yra būtina sąlyga pedagogui, dirbančiam su migrantais.
- Vadovaujama mokymosi veikla grindžiama pirmojo etapo teoriniu mokymusi ir bus nagrinėjama ši veikla:
- Grupinės užduotys, skirtos paaiškinti tam tikras sąvokas ar situacijas, susijusias su tarpkultūrinės kompetencijos naudojimu, spręsti konkrečius atvejus, kai galima praktiškai pritaikyti tarpkultūrinę kompetenciją, parengti tarpkultūrinio supratimo planą konkrečioje migrantų grupėje, su kuria dirba pedagogai.

3. Patirtinis mokymasis

Patirtinis mokymasis apjungia jau įgytą informaciją ir per pirmuosius du mokymosi etapus išugdytą kompetenciją ir naudoja mokymosi būdus, pvz:

- rengti veiklas migrantams naudojant tarpkultūrines temas ir mokymosi metodus (bendrų kultūrų elementų nustatymas ir kultūrų įvairovės atradimas per muziką, literatūrą, filmus, maistą ir t. t.).
- Tarpkultūrinių renginių organizavimas organizacijoje
- Parašyti tam tikras tarpkultūrinio elgesio gaires organizacijai ir veikloje dalyvaujantiems migrantams.

4. Formuojamasis vertinimas

Formuojamasis vertinimas bus atliekamas mokymosi veiklos metu, kad būtų galima nuolat stebėti mokymosi veiklos pažangą.

Besimokantieji patys vertins mokymosi etapų užduotis.

- Diskusijos kurso metu (15 min. diskusijos)-1 balas

	<ul style="list-style-type: none"> ● Projektai grindžiamo mokymosi užduotys (15 minučių) - 1 balas ● Vieno puslapio rašto darbai, parengti remiantis teoriniam ir individualiam mokymuisi skirtais skaitiniais. ● Mokinių sukurtos idealios tarpkultūrinės mokymosi aplinkos plano vertinimas - 1 balas ● Vienos minutės darbas: 60 sekundžių, per kurias mokinys apibendrina referatą ar diskusiją klasėje - 1 balas ● Sunkiausiai suprantamas dalykas: mokiniai nustato sunkiausiai suprantamą dalyką ir paaiškina, kad -1 dalykas ● Atsiliepimai apie praktines ir patirtines užduotis kurso metu. Priemonės: kokybės kriterijai, stebėjimų sąrašai, savęs vertinimas, tarpusavio vertinimas - 1 balas. <p>5. Apibendrinamasis vertinimas</p> <p>Priešingai, apibendrinamuoju vertinimu vertinamas mokinių mokymasis, žinios, įgūdžiai ar sėkmė pasibaigus mokymo laikotarpiui, pavyzdžiui, skyriui, kursui ar programai.</p>
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje mokinys gebės:</p> <p>Žinios</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mokinys gali paaiškinti kultūrų įvairovės ir tarpkultūrinio supratimo vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje. 2. Mokinys gali paaiškinti pagrindinius kultūrinių dimensijų skirtumus ir kaip jie veikia tapatybę. 3. Mokinys gali paaiškinti savo organizacijos praktiką, kaip spręsti tarpkultūrinės visuomenės iššūkius. <p>Įgūdžiai</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mokinys kritiškai apmąsto kultūrinius aspektus, kurie daro įtaką pedagogo ir (arba) profesinio orientavimo konsultanto pasaulėžiūrai ir veikia ugdymo ir (arba) profesinio orientavimo santykius ir (arba) procesą. 2. Mokinys kritiškai apmąsto kultūrinius aspektus, kurie daro įtaką migrantų pasaulėžiūrai ir santykiams su vietos gyventojais. 3. Mokinys naudoja tarpkultūrinius metodus (metodus/techniką/strategijas) veikloje su migrantais. 4. Mokinys taiko įvairius metodus, skatinančius socialinį teisingumą ir įtrauktį migrantų grupėse. <p>Požiūris</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mokinys rodo smalsumą ir norą pažinti kitas kultūras. 2. Mokiniui būdinga empatija, draugiškas požiūris ir vertinimo nebuvimas. 3. Mokinys yra linkęs skatinti įtrauktį, lygybę ir teisingumą. <p>Be to, šios nuostatos iš anksto egzistuoja ir jos yra ugdomos per veiklą jos ugdomos</p>

<p>Mokymosi turinys</p> <p>☐ Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>A tema – Kultūrų įvairovės ir daugiakultūriškumo, kaip bendros mūsų visuomenės savybės supratimas</p> <p>A. 1 veikla - Straipsnių ir mokslinių darbų apie kultūrų įvairovę ir jos istorinį vaidmenį mūsų visuomenės raidoje skaitymas. Priemonės: Teorinė medžiaga A1, A2, A3 skyriai</p> <p>A. 2 veikla - Kultūrų įvairovės žemėlapių kūrimas - tai būtų vizualinis žemėlapis (skaitmeninis arba fizinis) su konkrečiais mūsų žemyno ir pasaulio kultūrų įvairovės vaizdais ir žodžiais - 3 valandos. Priemonės:</p> <p>A. 3 veikla - Daugiakultūriškumas šiais laikais - kaip mes jį suprantame? Vadovaujamas mokymasis.</p> <p>A. 4 veikla - Kultūrų įvairovės paieškos mūsų kasdiniame gyvenime - kiekvienas mokinys identifikuoja kultūrų įvairovės pavyzdžius (parduotuvės, tradicijos, muzika, kūriniai, elgsena), juos išvardija ir su jais susipažįsta, kad kultūrų įvairovė mokiniui įgautų praktinę prasmę - 3 valandos.</p> <p>B tema - Migracija ir tarpkultūrinės kliūtys</p> <p>B. 1 veikla - Kokiomis teorijomis grindžiama migracijos sąvoka? - Šia veikla siekiama analizuojant migracijos teorijas suprasti migracijos kontekstą. Po šios veiklos besimokantieji galės atsakyti į tokius klausimus: Kodėl žmonės palieka savo gimtąsias šalis ir persikelia gyventi į kitas šalis? Kaip jie pasirenka į kurią šalį keliauti? Priemonės: Teorinė medžiaga, kurią galima interpretuoti ir aptarti</p> <p>B. 2 veikla - Migracijos rūšys - Ką žinome apie migraciją globalizuotame ir daugiakultūriniame pasaulyje? - Šioje veikloje daugiausia dėmesio skiriama skirtingoms migracijos rūšims (iš kaimo į miestą, iš nacionalinės į tarptautinę, iš laikinos į nuolatinę). Migranto gyvenimo kontekstą galima suprasti ir paaiškinti, jeigu į individualią patirtį žiūrima platesniame kontekste, kuriame migracijos tipai formuoja pasaulį ir projektuoja migracijos judėjimą visame pasaulyje. Priemonės: Teorinė medžiaga, kurią galima interpretuoti ir aptarti</p> <p>B. 3 veikla - Migracijos iššūkiai tarpkultūrinėje visuomenėje. Tai 1 valandos trukmės veikla, paremta grįžusio migranto, kuriam nepavyko prisitaikyti naujoje visuomenėje, liudijimu. Besimokančiųjų prašoma išanalizuoti šią patirtį ir parengti veiklos, skirtos migrantams, planą, kuris galėtų palengvinti jų integraciją ir priėmimą naujoje visuomenėje.</p>
---	--

Priemonės: liudijimai

C tema - Tarpkultūrinės kompetencijos, kaip socialinio teisingumo katalizatoriaus vaidmens supratimas.

C. 1 veikla - Tarpkultūrinės kompetencijos vaidmens supratimas integruojant migrantus.

Interviu žiūrėjimas ir skaitymas (migrantų, kurie susidūrė su tarpkultūriniais iššūkiais persikeldami gyventi į kitą šalį ir kuriems tarpkultūriniai metodai buvo naudingi integruojantis naujoje šalyje) - šios medžiagos analizė poromis, po to - diskusija grupėje. Interviu žiūrėjimas ir skaitymas (liudijimai migrantų, kurie susidūrė su tarpkultūriniais iššūkiais persikeldami gyventi į kitą šalį ir kurie pasinaudojo tarpkultūriniais metodais integruojantis naujoje šalyje).

C. 2 veikla - Tarpkultūrinės kompetencijos atvejo analizės tyrimai ir supratimas įvairiose srityse (ekonomikos, švietimo, kultūros).

Naudosime 3 teiginius, kad išprovokuotume mokinius įvardyti veiklos tarpkultūrinio aspekto ypatumus ir šio konkretaus aspekto poveikį.

C. 3 veikla - Išankstinės nuostatos - savo išankstinių nuostatų migrantų atžvilgiu suvokimas - dirbant su migrantais reikia atidžiai pažvelgti į socializacijos paliktą pėdsaką savo kultūroje; kiekviena visuomenė turi savo kultūrą ir kultūrinės normas, kurios daro įtaką socialiniam gyvenimui ir santykiams pagal tam tikras paradigmas. Dėl to kiekviena visuomenė ir socialinė grupė kuria savo kolektyvinius stereotipus, susijusius tiek su savo kultūra/etniškumu/kilme, tiek su kitomis skirtingomis kultūromis/etninėmis grupėmis/kilme.

D tema - Tarpkultūrinės kompetencijos poveikis migrantų integracijai

D. 1 veikla - Kultūrinė mediacija - kodėl kultūrinė mediacija yra labai svarbi integruojant žmones į globalią visuomenę - šia veikla siekiama padėti suaugusiųjų mokytojams, kurie dirbs su migrantais suprasti apie kultūrinės mediacijos, tarpkultūrinės kompetencijos ir tarpkultūrinio bendravimo poveikį nustatant mokymosi kontekstą.

D. 2 veikla - Tarpkultūrinės kompetencijos vaidmens migrantų integracijai supratimas analizuojant straipsnius - šios veiklos tikslas - įtvirtinti žinias ir paskatinti mokinius nagrinėti temą.

	<p>D. 3 veikla - Etninė įvairovė pasaulyje - šioje veikloje daugiausia dėmesio skiriama pasaulio įvairovei ir tam, kad kai kurie regionai yra gana daugiakultūriai, todėl labai svarbu ugdyti tarpkultūrinę kompetenciją.</p> <p>D. 4 veikla - Sėkmingos ir nesėkmingos integracijos istorijos dėl tarpkultūrinių kompetencijų naudojimo ar jų stokos - grupėje analizuosime keturias istorijas ir nustatysime, kokia veikla buvo produktyvi naudojant tarpkultūrinės kompetencijas, o kokia - neproduktyvi, nes buvo ignoruojamas tarpkultūrinis požiūris.</p> <p>D. 5 veikla - Veiklos stebėjimas - labiau patyrusių suaugusiųjų mokytojų darbo stebėjimas ir taikomų veiksmingų bei neveiksmingų metodų dirbant su migrantais stebėjimas per tarpkultūrinio supratimo ir kompetencijos prizmę.</p> <p>E tema - Empatija ir santykių įvairovė per tarpkultūrinį supratimą</p> <p>E. 1 veikla - Kultūrų įvairovė Rytų ir Vidurio Europos miestuose - Vidurio Europoje yra daug miestų, pasižyminčių kosmopolitine etnine struktūra ir architektūra. Šie miestai yra gyvas įrodymas, kad skirtingų kultūrų ir religijų žmonės gali gyventi kartu ir prisidėti prie klestinčio miesto ar net viso regiono vystymosi. Mokiniai identifikuos šios vietos vertybes ir energiją ir pabandys nustatyti, kaip šios vertybės gali pastūmėti į priekį toleranciją ir empatiją.</p> <p>E. 2 veikla - Teisių aukcionas - šia veikla siekiama, kad mokiniai įsijaustų į migrantų situaciją, suprasdami jų teises ir suvokdami migrantų vaidmenį įvairių pasaulio bendruomenių gyvenime.</p> <p>E. 3 veikla – Empatijos ir abipusio supratimo su organizacija skatinimo kriterijų ir struktūros kūrimas - tai bus grupinė užduotis, kurios tikslas - sukurti elgesio kodeksą su organizacijomis, kuriose kiekvienas mokinys yra aktyvus.</p> <p>E. 4 veikla - Mokymasis per veiklą - kiekvienas mokinys ištirs, kokias nuostatas jis išsiugdė modulio metu, taikydamas pirmiau minėtą elgesio kodeksą bendraudamas su migrantu organizacijoje (konsultavimo sesijos, mokymų metu ir pan.).</p>
<p>Bibliografija</p>	<p>Priedas</p> <p>1. Carre, P. (2000). Motivation in adult education: From engagement to performance. Proceedings of the 41st Annual Adult Education Research Conference. Vancouver: University of British Columbia.</p>

2. Courtney, S. (1992). *Why adults learn: Towards a theory of participation in adult education*. London: Routledge
3. Cross, P. (1992). *Adult learners*. San Francisco: Jossey – Bass
- Dean, G. (2004). *An introduction to adult learners: nothing is for sure*. Fieldnotes for ABLE Stafe edition. Available at: http://www.pde.state.pa.us/able/lib/fieldnotes04/fn04adult_learner.pdf
4. Hiemstra, R., & Sisco, B. (1990). *Individualizing instruction: Making learning personal, empowering, and successful*. San Francisco: Jossey-Bass
5. Jarvis, P. (2004). *Continuing education and training*. Athens: Metaichmio
6. ALLEMANN – GHIONDA, C. 2009. From intercultural education to the inclusion of diversity: Theories and policies in Europe. *The Routledge International Companion to Multicultural Education* (Banks, J.A. ed.), 2009, 134 – 145.
7. Barrett, M., Byram, M., Lázár, I., Mompoin-Gaillard, P., & Philippou, S. (2013). *Developing intercultural competence through education*. Strasbourg: Council of Europe.
8. Byram, M., Nichols, A., & Stevens, D. (2001). Introduction. In M. Byram., A. Nichols., & D.Stevens (Eds.), *Developing intercultural competence in practice* (pp. 1-8). Clevedon, UK:Multilingual Matters.
9. Holmes, P. (2015). Intercultural encounters as socially constructed experiences: Which concepts? Which pedagogies? In N. Holden, S. Michailova, and S. Tietze (Eds.), *Routledge companion to cross-cultural management* (pp. 237-247). New York: Routledge.
10. Parekh Bhikhu, *Theorising Political Theory*, Published June 1, 1999 Review Article
<https://doi.org/10.1177/0090591799027003005>
11. WHO Study (2016), *Migration and health: enhancing intercultural competence and diversity sensitivity*

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

A tema - Kultūrų įvairovės ir daugiakultūriškumo, kaip bendros mūsų visuomenės savybės supratimas

A.1. Kultūrų įvairovė

A.1 veikla. Straipsnių ir mokslinių darbų apie kultūrų įvairovę ir jos istorinį vaidmenį mūsų visuomenės raidoje skaitymas.

Žemiau pateikto teksto apie kultūrų įvairovę ir jos istorinį vaidmenį mūsų visuomenės raidoje skaitymas. Mokinys taip pat gali remtis pirmoje vadovo dalyje minėtomis knygomis, jei gali skirti papildomo laiko nuodugnesniam skaitymui. Bus pabrėžiama kultūrinės įvairovės, kaip pasaulinės visuomenės pažangos katalizatoriaus, pripažinimo svarba. Šioje veikloje bus nagrinėjama globalizacijos svarba, pasitelkiant tiek švietimo srities, tiek politikos ir socialinių mokslų tyrimus.

Tikslai:

- Kultūrų įvairovės ir daugiakultūriškumo reikšmės supratimas
- Gebėjimas paaiškinti įvairesnes sąvokas, susijusias su kultūrų įvairove ir daugiakultūriškumu.
- Mokinys gebės palaikyti argumentuotą pokalbį kultūrų įvairovės ir daugiakultūriškumo tema.

Instrukcijos:

Mokiniai turi gebėti atsakyti į šiuos klausimus atviroje diskusijoje, kurios tikslas - supažindinti su mūsų veiklai rūpimomis temomis:

1. Kas yra kultūrų įvairovė? Ką ji jums reiškia ir kaip ji veikia jūsų gyvenimą?
2. Kokie yra pagrindiniai kultūriškai įvairios visuomenės bruožai? Kaip jaučiatės kaip daugiakultūrės šalies ar pasaulio pilietis?
3. Pateikite etninių bendruomenių pavyzdžių ir šių bendruomenių ypatumų? Kuo jos skiriasi, palyginti su kitomis bendruomenėmis?
4. Kas yra subkultūros šiuolaikinėje visuomenėje? Ar subkultūrų sąvoka gali padėti suprasti etninių bendruomenių skirtumus?
5. Kas yra perspektyvi įvairovė ir kaip ši sąvoka gali padėti suprasti skirtingų kultūrų skirtumus?

Vertinimas:

Mokytojas įvertins: mokinių žinias, jų norą dalyvauti diskusijoje, gebėjimą paaiškinti ir naudoti sąvokas.

Papildomas vertinimas bus grindžiamas individualiu darbu šia tema (mokinys turės raštu atsakyti į vieną iš diskusijos metu nagrinėtų klausimų, atsakymą pateikti 2 puslapių apimties darbe po trečiojo susitikimo, skiriant pakankamai laiko pasidomėti įvairiais šaltiniais).

Daugiakultūriškumas - socialinis faktas

Daugiakultūriškumas susijęs su šiuolaikinių visuomenių raidos stebėjimu. Šia prasme jis reiškia socialinę raidą, kuriai būdingas akivaizdus kultūrinių skirtumų didėjimas. Nemažindami tokio reiškinio sudėtingumo, vis dėlto galime remtis Bhikhu Parekh pasiūlyta tipologija ir išskirti tris pagrindines kultūrinės įvairovės kategorijas (Parekh 1999: 27):

a) „Bendruomenių įvairovė“ (bendruomenių įvairovė): šio tipo negalima painioti su gyvenimo būdo įvairove tam tikroje kultūroje arba su dominuojančių normų ginčijimu. Ji žymi tokias grupes kaip imigrantų bendruomenės, diasporos bendruomenės (žydai, čigonai), vietinės tautos ir regioninės mažumos (baskai, kvebekiečiai ir t. t.), kurioms bendra tai, kad jos telkiasi aplink „etninę tapatybę“. Sociologai pabrėžia etninės identifikacijos kriterijų įvairovę (kalba, religija, tradicijos ir t. t.) ir dvejoją šio proceso pobūdį - subjektyvų ir objektyvų.

b) „Subkultūrų įvairovė“ (subkultūrų įvairovė) - tai gyvenimo būdų įvairovė, kuri dėl papročių liberalizavimo ir elgesio individualizavimo patvirtinama šiuolaikinėse demokratijose. „Jaunimo kultūra“, „gėjų kultūra“ ar „pankų kultūra“ yra „subkultūrų“ pavyzdžiai, jei jie atitinka konkrečius tam tikroje kultūroje pastebimus gyvenimo būdus.

c) „Perspektyvi įvairovė“ atsiranda kvestionuojant dominuojančias kultūrinės grupės normas. Ji pasireiškia, pavyzdžiui, kai feministės kvestionuoja patriarchalinių modelių reikšmę namų, socialiniame ir politiniame gyvenime arba kai fundamentalistai atmeta šiuolaikinės valstybės sekuliarizacijos procesą, arba kai aplinkosaugininkai smerkia antropocentrizmą. Šie asmenys nebūtinai sudaro subkultūras bendroje kultūroje, bet meta iššūkį patiems pastarosios pagrindams. Būtent savo kritiška laikysena jie sužadina naujų kultūrinių reprezentacijų atsiradimą.

Parekh tipologija rodo, kad šiuolaikinių visuomenių daugiakultūriškumą lemia ir struktūriniai pokyčiai ir kolektyvinio jautrumo evoliucija, nes gyvenimo būdo liberalizavimas tuo pat metu skatina subkultūrų daugėjimą ir dominuojančių standartų kvestionavimą. Kadangi žmonių visuomenėse visada buvo etninės ribos, vis dėlto visuomenėse, kurios vis labiau suvokia savo daugiakultūriškumą, jis įgauna naują prasmę. Tai paaiškina, kodėl teisinė etninių grupių apsauga šiuolaikinėse demokratinėse valstybėse galėjo tapti politiniu tikslu ir kodėl daugiakultūriškumas, kaip socialinis faktas, yra glaudžiai susijęs su daugiakultūriškumu, kaip politine užduotimi.

Daugiakultūriškumas - politinė užduotis

Daugiakultūriškumas viešai patvirtina, kad pilietinė lygybė yra suderinama su pagarba kultūriniais skirtumams. Juo oficialiai patvirtinamas daugumoje demokratinėse šalių vyraujančio asimiliacinio

modelio, pagal kurį politinė integracija priklauso nuo daugumos kultūrinių normų perėmimo, atsisakymas.

Konkrečiai kalbant, tai reiškia politinių priemonių ir teisinių išimčių įgyvendinimą, kad būtų užtikrintas vienodas elgesys su etninėmis mažumomis, kai galiojantys standartai joms netinka. Šios priemonės leidžia, pavyzdžiui, pritaikyti nacionalinį kalendorių arba aprangos taisykles prie mažumų tradicijų (plg. paradigmatis pavyzdys literatūroje apie sikhų turbanų ir kirpanų Kanadoje daugiakultūriškumą - šalyje, kurioje įstatymai leidžia šios bendruomenės nariams nukrypti nuo šalms dėvėjimo ir ginklų nešiojimo taisyklių). Daugiakultūriškumo politika neapsiriboja vien teismų vykdomu įstatymų pritaikymu; ji taip pat reiškia visą eilę politinių priemonių, skirtų imigrantų integracijai skatinti (pozityvių veiksmų programa ekonomikos ir švietimo srityse, specialus politinis atstovavimas, gimtosios kalbos kursai imigrantų vaikams, kova su rasizmu, etninių švenčių finansavimas ir t. t.). Kiti demokratiniai režimai, tokie kaip Australija, Didžioji Britanija, Šveicarija ir Nyderlandai, ėmėsi panašios politikos, tačiau nesiekė, kad daugiakultūriškumas taptų konstituciniu principu. Tačiau kartu su Kanada jos priskiriamos prie šalių, kurios pritaikė „integruotą daugiakultūriškumą“, kaip priešpriešą Jungtinių Amerikos Valstijų „suskaitytam daugiakultūriškumui“ (Wieviroka 2001). Pirmuoju atveju daugiakultūriškumo politika aiškiai siekiama skatinti pagarbą kultūrų įvairovei, pasitelkiant viešojo pripažinimo formą. Antruoju atveju pripažinimo aspektas nėra toks aiškus; nors atrodo, kad jis daro įtaką diskusijoms dėl politinio korektiškumo ir mokyklų mokymo programų reformos, jis savaime neįkvepia pozityvių veiksmų politikos, kurios pagrindinis tikslas - kovoti su rasistiniais prietarais, o ne skatinti pagarbą kultūriniam skirtumams.

Taigi daugiakultūriškumas yra naujas ir daugialypis politinis reiškinys. Tikriausiai dar per anksti vertinti tikrąjį jo poveikį mažumų integracijai. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad viešoji nuomonė tokio pobūdžio politiką vertina nevienareikšmiškai. Jei „teisė būti kitokiam“ devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje kėlė kai kurių žmonių entuziazmą, tai ji visada kėlė ir stiprų pasipriešinimą. Šiuo metu, Europoje atgimstant ksenofobiškam nacionalizmui ir islamo terorizmo keliamoms baimėms, daugelyje demokratinų valstybių, kurios buvo priėmusios daugiakultūriškumo politiką, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, Nyderlanduose ir Kanados Kvebeko provincijoje, ja plačiai abejojama.

Daugiakultūriškumas, filosofinė diskusija

Pirmiau aprašyta evoliucija padarė didelę įtaką politinės filosofijos diskusijų raidai, ypač angliškai kalbančiose demokratinėse šalyse, kuriose buvo įgyvendintas daugiakultūriškumas. Intelektualinėje visatoje, kurioje dominavo John Rawls liberalizmas, susidomėjimas šiuo politiniu reiškiniu daugiausia virto kritine liberaliosios pilietybės teorijos diskusija.

a) Skirtingumo politika

Pirmasis garsus multikultūralizmo idėjos gynėjas remiasi „abstraktaus universalizmo“ kritika. Knygoje „Justice and the Politics of Difference“ Iris Marion Young smerkia tokio universalizmo nesugebėjimą garantuoti politinės lygybės skirtingas tapatybes ir gyvenimo būdus turintiems asmenims. Konkrečios kultūros kontekste institucionalizuotas pilietinis statusas patvirtina „normalia“ laikomos tapatybės, t. y. Vakarų demokratijose - sveiko, turtingo baltojo vyro, dominavimą. Toli gražu neužtikrindamas visų lygybės prieš įstatymą, jis marginalizuoja mažumų tapatybių požiūrį. Todėl teisingai suprastas universalizmas turi atsisakyti būti „nediferencijuotas“; priešingai, jis turi įgyvendinti „skirtumų politiką“, t. y. teikti pirmenybę dominuojančių grupių politiniam atstovavimui, kad į demokratinio svarstymo procesą būtų įtrauktos visos perspektyvos.

b) Pripažinimo politika

Jei pirmoji daugiakultūriškumo apsauga pasireiškė politiniu kultūrinės įvairovės, suprantamos plačiaja prasme, skatinimu, tai vėlesnėse diskusijose daugiausia dėmesio buvo skiriama etninei įvairovei. Savo garsiajame straipsnyje „The Politics of Recognition“ Charles Taylor gina Kvebeko mažumos Kanadoje bylą. Siekdamas pagrįsti šios mažumos teisę išsaugoti savo kultūrinę tapatybę, ypač politiškai skatindamas prancūzų kalbos vartojimą, Taylor imasi Michaël Sandel kritikos, skirtos „procedūrinei respublikai“, ir suformuluoja pirmąją komunitarinę daugiakultūriškumo politikos apsaugą. Kaip ir Sandel, jis atmeta politinio teisėtumo sampratos, grindžiamos teisingumo viršenybe prieš gėrį ribas, pagal kurias individualios laisvės neturi būti aukojamos bendrojo gėrio skatinimui. Toks „teisių liberalizmas“ iš esmės yra „nedraugiškas skirtumams“, nes kultūrinio tapatumo skatinimą iš karto pašalina iš teisėtų politinių tikslų. Todėl jis nekreipia dėmesio į esminį pastarojo vaidmenį individų gyvenime ir turi būti pakeistas liberalizmu, kuris būtų atviresnis šiai priežasčiai. Tokios evoliucijos, anot Taylor, reikalauja pati šiuolaikinės lygybės prasmė, kuri remiasi tiek visuotine orumo vertybe, tiek specifine autentiškumo vertybe.

c) Daugiakultūris pilietiškumas

Will Kymlicka teorija, kuri yra išsamiausias politinio liberalizmo atsakas į dvi minėtas kritiškas nuomones, gina šios filosofijos gebėjimą priimti daugiakultūriškumo iššūkį. Knygoje „Liberalism, Community and Culture“, Kymlicka iš naujo nagrinėja pagrindinius prieštaravimus, kuriuos komunitaristai kelia liberalams, ypač „tuštumos laisvės“ (Taylor) ir „neperkrauto savęs“ (Sandel) prieštaravimus, kad paneigtų nusistovėjusią idėją, pagal kurią politinis liberalizmas būtų neatsiejamas nuo atomistinės ir individualistinės socialinės filosofijos. Liberalai jokių būdu neneigia prisirišimo prie bendruomenės vertės ir visiškai pripažįsta, kad individo priimami gyvenimo planai yra jų inspiruojami. Tačiau jie atsisako praktinį vertinimą susiaurinti iki paprasto paveldėtų normų atradimo: individas išlieka laisvas kritikuoti savo kultūrinį kontekstą ir peržiūrėti savo pasirinkimus dėka teisingumo sampratos, kuri remiasi jo vertinimu. Šis revizijos principas netrukdo liberaliajai filosofijai pripažinti „kultūrinės priklausomybės vertę“, kurią Kymlicka siūlo interpretuoti kaip „pirminį gėrį“ Rawls prasme. Taigi jis plėtoja instrumentinę kultūrinės tapatybės apsaugą, kurioje kultūrinė tapatybė laikoma „bendru žodynu“, suteikiančiu prasmę individualiems pasirinkimams, kaip būtina autonomijos įgyvendinimo sąlyga.

A.2 veikla - Kultūrų įvairovės žemėlapis. Vadovaujamas mokymasis.

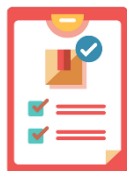
Tikslai: Per šią veiklą besimokantieji galės atpažinti žodžius, tradicijas ir elementus, būdingus kai kuriems pasaulio regionams, šalims. Mokiniai geriau pažins kultūrų įvairovę, taip pat ugdysis empatiją ir atvirumą kitoms kultūroms. Ši veikla yra gera pradedant kitas projekto veiklas.

Instrukcijos:

-Suskirstykite grupę į mažesnes grupes po 3-4 mokinius.

- Paprašykite grupių sukurti kultūrų įvairovės žemėlapij tam tikrose pasaulio dalyse, pvz., Azijoje, Afrikoje ir t. t.
  - Žemėlapyje turi būti nurodytos konkrečios pasaulio dalies kultūros ir bent 10 konkrečių kultūrų ar šalių ypatumų.
  - Žemėlapių formatas gali būti 2 D, 3D, gali būti skaitmeninis.
- Projekto pristatymas kitiems mokiniams ir grįžtamojo ryšio gavimas.

Vertinimas:

Įvertinsime galutinį produktą - mokinių pateiktus žemėlapius. Vertinimą atliks mokytojas ir kolegos.

A. 3 veikla - Daugiakultūriškumas šiais laikais - kaip mes jį suprantame?

Vadovaujamas mokymasis.

Manoma, kad suaugusiųjų mokytojams, kurie dirbs su migrantais, labai svarbu suprasti kultūrų įvairovės vaidmenį globalaus pasaulio pažangai. Šie žmonės turėtų gebėti suprasti ir perkelti į mokymą tarpkultūrinio bendravimo kompetenciją, kuri padėtų migrantams orientuotis naujoje visuomenėje ir priverstų juos pajusti smalsumą bei norą tyrinėti ir galiausiai integruotis į naują kultūrinį kontekstą.

Tikslai:

Analitiniai gebėjimai, gebėjimas aprašyti, argumentuoti, kritinis mąstymas, taip pat gebėjimas rašyti argumentuotą rašinį be konkrečių rašinio struktūros gairių.

Trukmė: 1,5 val.

Šaltinis: „The Sociology of Multiculturalism” <https://www.massolit.io/courses/the-sociology-of-multiculturalism>

Instrukcijos:

1. Mokinių paprašoma pažvelgti į nuotrauką (jie jau žino kurso temą, todėl intuityviai supranta, kad nuotrauka išreiškia daugiakultūriškumo aspektą mūsų visuomenėje).
2. Mokytojas užduoda šiuos klausimus:
  - Ar vaizduojami žmonės gyvena atviroje daugiakultūroje visuomenėje? Kodėl?
  - Ar paveikslėlyje pavaizduoti žmonės turi bendrą kalbą, ar jie tinkamai bendrauja tarpusavyje?
  - Ar kur nors paveikslėlyje matote diskriminacijos ar susvetimėjimo dėl kultūrų skirtumų požymių?

Grįžtamasis ryšys:

- Kaip vertinate savo visuomenę? Ar tai daugiakultūre visuomenė? Ar tai visuomenė atvira skirtingų kultūrų ir bendruomenių žmonėms?
- Parašykite vieno puslapio argumentuotą esė šia tema.

Vertinimas:

Mokiniai turi parašyti trumpą argumentuotą atsakymą į paskutinį klausimą. Esė bus grindžiama diskusijomis klasėje ir mokiniams pateiktais šaltiniais.

Vertinime: - sąvokos supratimą, gebėjimą argumentuoti savo požiūrį, gebėjimą pateikti savo požiūrį platesniame kontekste.

A. 4 veikla - Kultūrų įvairovės paieškos mūsų kasdieniame gyvenime.

Patirtinis mokymasis.

Kultūrų įvairovės atradimas mūsų gyvenime yra labai svarbus norint tinkamai suprasti kultūrų įvairovę, jos naudą ir ypatumus. Vien skaitymo apie kultūrų įvairovę ir dalyvavimo įvairiose veiklose nepakanka, kad tinkamai suprastume šį reiškinį ir įtrauktume jį į savo vertybių sistemą.

Tikslai: pažinti tam tikrus specifinius kitos kultūros elementus, tiesiogiai bendraujant su tos kultūros žmonėmis ir ugdant gebėjimą integruoti ar atkartoti kitų kultūrų elementus savo gyvenime.

Trukmė: 2 valandos

Instrukcijos:

Kiekvienas mokinys identifikuoja kultūrų įvairovės pavyzdžius (parduotuvės, tradicijos, muzika, kūriniai, elgsena), juos išvardija ir su jais susipažįsta, kad kultūrų įvairovė įgautų praktinę prasmę - 3 valandos.

Pavyzdžiai

Pvz. 1. Mokinys savo kaimynystėje suranda indišką parduotuvę, apsilanko joje, pasikalba su savininku ir nusiperka keletą produktų. Sekančiame užsiėmime jis pristato savo patirtį ir parduotuvėje įsigytus produktus.

Pvz. 2. Mokinys išmoksta tradicinio kroatų šokio pagrindinius žingsnelius. Sekančiame užsiėmime jis pristato kai kuriuos šokio elementus (patirtinis mokymasis) ir kai kurias istorines bei kontekstualizuotas šokio detales.

Vertinimas:

Vertinsime mokinio atvirumą tokiai patirčiai, smalsumo ir susidomėjimo atrasti naujos kultūros ypatumus lygį, taip pat jo gebėjimą atgaminti ir panaudoti tai, ko jis išmoko per šią konkrečią patirtį.

B tema - Migracija globalizuotame ir daugiakultūriame pasaulyje. Migrantams kylantys iššūkiai ir kaip tarpkultūrinė kompetencija gali palengvinti šį procesą.

B. 1 veikla - Kokiomis teorijomis grindžiama migracijos sąvoka? Savarankiškas mokymasis.

Šia veikla siekiama suprasti migracijos kontekstą. Po šios veiklos mokiniai galės atsakyti į tokius klausimus: Kodėl žmonės palieka savo gimtąsias šalis ir persikelia gyventi į kitas šalis? Kaip jie pasirenka į kurią šalį keliauti? Šios veiklos metu apžvelgiamos teorijos ir sukuriama skaitmeninė arba fizinė teorijų grafika. Mokiniai taip pat pasirinks, kuri teorija šiuo metu jiems atrodo aktualesnė.

Tikslai:

Suprasti migracijos teorinę raidą, suprasti, kaip teorijos gali paaiškinti skirtingus migracijos proceso tipus ir ypatumus, gebėti švietimo kontekste paaiškinti, kaip kultūriniai santykiai ir panašumai gali paveikti sprendimą migruoti į vieną ar kitą šalį.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

1. Mokių prašoma perskaityti toliau pateikiamą tekstą ir susirasti nuorodų internete, kad jie geriau suprastų migracijos reiškinį, kuris yra tarpkultūrinio gyvenimo būdo pradžia tiems, kurie renkasi šį konkretų kelią.
2. Atskirai pavaizduokite migracijos teorijų tipus ir jų turinį (ką reiškia kiekviena teorija). Grafike akcentuokite tą teoriją, kuri, jūsų nuomone, labiau tinka dabartiniams migracijos modeliams paaiškinti.

Tekstas

Migracijos studijos vystėsi kartu su tarptautinių santykių teorijų raida, pereidamos nuo asimiliacinių teorijų, ypač siejamų su Robert Park ir Čikagos mokykla (Horvath & Anghel, 2009, p. 13-41), prie transnacionalinio modelio, kuris vis dažniau taikomas šiandien, kuriame pabrėžiama galimybė, kad kilmės šalies skilimas nėra visiškas, tokiai situacijai palankios transporto ir komunikacijų transformacijos, kurios dėl padidėjusio greičio ir sumažėjusių sąnaudų padaro įveikiamą bet koki

atstumą ir įmanomą bet kokią bendravimą, 2003). „Čia“ ir „ten“ nebėra atskiros dimensijos, tai nėra erdvės ir kultūriniai kontekstai, kuriuos sieja ne tik kasmetinės kelionės ir reguliarios pinigų perlaidos, bet ir nuolatinis bendravimas bei dažni apsilankymai.

Migracija analizuojama iš kelių perspektyvų, priklausomai nuo ją tyrinijančių asmenų specializacijos. Antropologai daugiausia dėmesio skiria tam, kaip migracija lemia migrantų kultūrinės tapatybės transformaciją, dažniausiai formuluodami hipotezę, kad socialiniai santykiai padeda išsaugoti kultūrinius skirtumus. Politologai daugiausia dėmesio skiria migracijos politikai ir valstybės gebėjimui kontroliuoti migraciją, formuluodami hipotezę, kad valstybės savo veiksmais arba neveikimu gali kontroliuoti gyventojų požiūrį į migraciją. Sociologai, remdamiesi hipoteze apie integracijos ir socialinio bei žmogiškojo kapitalo ryšį, tiria priežastis, kurios vienais atvejais paaiškina integraciją, o kitais - diskriminaciją ir atskirtį. Galiausiai ekonomistai ieško priežasčių, lemiančių migracijos mastą ir jos padarinius, paaiškinimų, daugiausia dėmesio skirdami hipotezėms, susijusioms su ekonominio veiksnio įtaka (Bretell & Hollifield, 2015, p. 1-20).

Visapusiškas požiūris į migracijos reiškinį neįmanomas izoliuotame tyrimų kontekste, todėl veiksmingiausia analizė yra ta, kurioje naudojami keturių disciplinų šaltiniai, leidžiantys padaryti išsamias ir pagrįstas išvadas. Taigi migracijos teorijos skirstomos į tris tipus (Horvath & Anghel, 2009, p. 13-41).

Pirmas. Neoklasikinės ekonomikos teorijos, kurios remiasi XIX a. pabaigos teorijomis, priklausančiomis Ravenstein ir kurios išreiškia priežastinį ryšį tarp ekonominių sąlygų ir migracijos, tampančios tarptautinės darbo rinkos reguliavimo elementu, šiaurės-pietų, rytų-vakarų ašyse (Ravenstein, 1885). Įrodyta, kad šias teorijas galima patikrinti empiriškai, tačiau jų siūlomo požiūrio nepakanka.

Antras. Struktūriniai modeliai - tai modeliai, kuriuose išryškinama centro ir periferijos dichotomija ir iškeliamos diskusijos apie migraciją, šeimą ir namų ūkį kaip analizės vienetą.

Trečias. Pasaulinės migracijos sistemos teorija įpareigoja tyrėją analizuoti abi migracijos proceso puses, sutelkiant dėmesį į kilmės šalies ir tikslo šalies santykius pasauliniame kontekste. Tai teorija, kuri operuoja ir makrostruktūromis (tarptautinėmis rinkomis, valstybėmis, institucijomis, politika ir t. t.), ir mikrostruktūromis (migrantų santykiais, draugyste, šeimos santykiais, individualiomis patirtimis ir t. t.), apjungdama įvairias tyrimų rūšis ir sukurdamą kompleksinį ir išbaigtą požiūrį (Horvath & Anghel, 2009, p. 13-41).

Naujoji migracijos era, sutampanti su globalizacijos epocha, turi keletą svarbių bruožų: didėjantis migrantų ir migracijos procese dalyvaujančių pasaulio regionų skaičius, įvairėjanti ir kintanti migracijos dinamika ir galiausiai didėjanti priklausomybė nuo migracijos. Atsižvelgiant į šiuos pokyčius, kurie vyksta kartu su pasauliniais tarpusavio ryšiais, migracija įgauna naują prasmę ir pamažu praranda savybes, kurias ji turėjo šlovingais nacionalinių valstybių ir saikingo sienų pralaidumo laikais.

Vertinimas:

Įvertinsime mokinių sukurtų teorijų grafinį vaizdą ir jų argumentus dėl vienos ar kitos teorijos, kai reikia paaiškinti dabartinius migracijos modelius pasaulyje.

B. 2 veikla - Migracijos rūšys. Ką žinome apie migraciją globalizuotame ir daugiakultūriame pasaulyje?

Šioje veikloje daugiausia dėmesio skiriama įvairioms migracijos rūšims (iš kaimo į miestą, iš šalies į tarptautinę, iš laikinos į nuolatinę). Migranto gyvenimo kontekstą galima suprasti ir paaiškinti, jei į individualią patirtį žiūrėsime platesniame kontekste, kuriame migracijos tipai formuoja pasaulį ir lemia migracijos judėjimą visame pasaulyje.

Tikslai: žinios apie skirtingus migracijos tipus ir tai, kas lemia kiekvieno iš jų atsiradimą, supratimas koks yra ryšys tarp sėkmingo migracijos proceso ir tarpkultūrinės kompetencijos, kritinis mąstymas, gebėjimas argumentuoti ir pateikti savo poziciją.

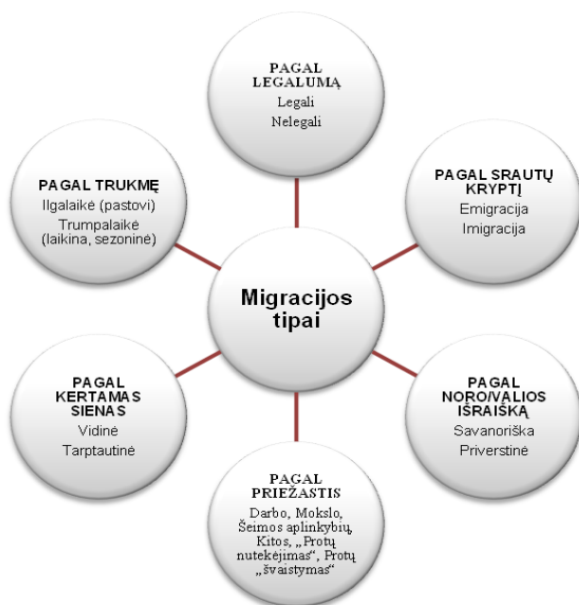
Trukmė: 1,5 val.

Instrukcijos:

1. Mokinių prašoma sudaryti jiems žinomų migracijos rūšių sąrašą. Atlikę šią individualią užduotį, atsakymus surašome į bendrą „flipchart“ lapą, kad migracijos tipus galėtume sugrupuoti.
2. Mokiniai savo pasirinkimus sugretina su žemiau pateiktu paveikslėliu, kuriame pavaizduoti kai kurie migracijos tipai. Tada jie atsako į klausimus:
  - Kokių migracijos rūšių jie nenustatė?
  - Kokios migracijos rūšys buvo jų sąrašė, bet nėra paveikslėlyje?
3. Grupėse po 2-3 mokiniai, atsakydami į šiuos klausimus, įsivaizduoja arba prisimena migracijos patirtį, atitinkančią atitinkamus migracijos tipus:
  1. Kas lemia migraciją?
  2. Kokia buvo konkrečios migracijos patirties nauda ir kokie buvo iššūkiai?
  3. Ar tarpkultūrinė kompetencija buvo privalumas sprendžiant migracijos iššūkius?

Migracijos tipai

1 pav. Migracijos tipai

(Šaltinis. Jančiaitė R. Valavičienė, N. Augutienė R. Prakapas R., 2009)

Vertinimas:

Vertinimo struktūra yra formuojamoji; mokytojas daugiausia dėmesio skirs temų supratimui įvertinti per sesijos metu vykstančias diskusijas.

B. 3 veikla - Migracijos iššūkiai tarpkultūrinėje visuomenėje.

Tai veikla, paremta grįžusio migranto, kuriam nepavyko prisitaikyti naujoje visuomenėje, liudijimu. Mokinių prašoma išanalizuoti šią patirtį ir parengti veiklos, skirtos migrantams, planą, kuris galėtų palengvinti jų integraciją ir priėmimą naujoje visuomenėje.

Tikslai:

Empatija migrantų problemoms, analitiniai gebėjimai, kritinis mąstymas, planavimas, idėjų struktūrizavimas, migrantams naudingo turinio apibendrinimas ir pateikimas.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

1. Išanalizuokite šią ištrauką iš interviu su rumunų studentu, grįžusiu į Rumuniją po penkerių metų studijų ir darbo Belgijoje:

2009 m., netrukus po to, kai mano šalis įstojo į Europos Sąjungą, išvykau turėdamas didelių siekių. Į daugiakultūrį Briuselį atvykau iš nedidelio Vakarų Rumunijos miestelio ir mane pribloškė infrastruktūra, žmonės, elgesys. Studijas pradėjau gražų saulėtą rudenį, turėdamas didelių siekių ir tikėjimo, kad galiu rasti sau vietą šiame naujame pasaulyje. Studijos buvo įtraukiančios ir vienodai sunkios, jos užėmė didžiąją dalį mano laiko. Taigi po pusės metų studijų atsidūriau tokioje situacijoje, kad neturėjau draugų užsieniečių, tik rumunus. Netrukus pradėjau dirbti nedideliame rumunų profesionalų, turinčių ryšių su tarptautine ir daugiakultūre profesine aplinka, rate. Per penkis metus darbe nesuartėjau su žmonėmis iš kitų šalių, sugebėjau turėti tik vieną draugą užsienietį. Neinvestavau laiko užmegzti ryšiams su žmonėmis iš Belgijos ar daugiakultūrio miesto, kuriame gyvenau. Mano gyvenimas apsiribojo nedidele rumunų grupe, nors akivaizdu, kad kalba nebuvo kliūtis. Vis dar svarstau, kodėl. Ar tai buvo mano kaltė? Ar aš nebuvo pasirengęs priimti naują visuomenę ir padaryti taip, kad ta nauja visuomenė priimtų mane? O gal ši naujoji visuomenė nebuvo pasirengusi priimti žmonių iš kitų šalių, ypač iš Rytų Europos?

2. Grupėse atsakykite į vieną iš dviejų klausimų:

- Ką Camelia turėjo daryti kitaip, kad susirastų daugiau draugų iš šalies į kurią atvyko?
- Kokiomis mokymo galimybėmis turėjo pasinaudoti Camelia, kad galėtų lengviau susirasti draugų ir lengviau pritapti naujoje šalyje?

3. Grupėse sukurkite 10 mokymo plano tikslų, kuriuos Camelia turėjo įgyvendinti, kad geriau suprastų kultūrinius skirtumus ir geriau prisitaikytų prie naujos visuomenės.

Grįžtamasis ryšys:

Jis grindžiamas diskusija ir planu, kurį parengs mokiniai. Vykdamas šią veiklą bus skatinamas tarpusavio grįžtamasis ryšys.

C tema - Tarpkultūrinės kompetencijos, kaip socialinio teisingumo katalizatoriaus vaidmens supratimas.

C. 2 veikla - Tarpkultūrinės kompetencijos atvejo analizės tyrimai ir supratimas įvairiose srityse (ekonomikos, švietimo, kultūros). Vadovaujamas mokymasis.

Naudosime 3 teiginius, kad paskatintume mokinius įvardyti veiklos tarpkultūrinio aspekto ypatybes ir šio aspekto poveikį.

Tikslai:

Ugdyti analitinę kompetenciją, kritinį mąstymą, reflekyvius gebėjimus, apibendrinimo gebėjimus.

Trukmė: 2 valandos

Teiginiai:

- 1. Tarpkultūrinė kompetencija ekonomikoje: Vis labiau globalėjančioje rinkoje tarpkultūrinės kompetencijos verslui yra tokios pat svarbios kaip ir finansinės kompetencijos.*
- 2. Tarpkultūrinė kompetencija švietime: Švietimas grindžiamas kultūrų įvairove ir tolerancija.*
- 3. Tarpkultūrinė kompetencija kultūroje: Vienintelė tikra kultūros kalba yra tarpkultūrinė kalba.*

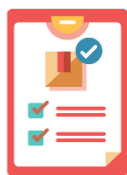
Instrukcijos:

1. Pasirinkite vieną iš pateiktų sakinių
2. Pateikite savo nuomonę apie šį teiginį viename puslapyje
3. Suraskite tris keturis akademinis ir žurnalistinius šaltinius pasirinkta tema.
4. Palyginkite ištirtą medžiagą tarpusavyje ir su savo požiūriu.
5. Parenkite galutinę 2 pastraipų santrauką apie skirtingus metodus.
6. Pažvelkite į žemiau pateiktą plakatą ir pasakykite, kokia veikla gali paskatinti tarpkultūrinį bendravimą ir santykius.

Veiklos plakate: Tarptautinių studentų organizacijų kultūros parodos; Meno ir amatų prekystaliai; Tautinio maisto prekystaliai; Veiklos vaikams; Kultūriniai renginiai.

Vertinimas:

Mokytojas įvertins mokinio dalyvavimą veikloje ir baigiamosios užduoties kokybę.

C. 3 veikla - Savo išankstinių nuostatų migrantų atžvilgiu suvokimas - trijų užduočių rinkinys, kuriame nagrinėjamas migranto gyvenimas. Vadovaujamas mokymasis.

Tikslai

Ugdyti empatiją, gebėjimą įsivaizduoti situaciją, susijusią su kultūriniais skirtumais, ir paaiškinti šią situaciją, kritinį mąstymą, gebėjimą įsivaizduoti mokymosi situacijas, kuriose suaugusiųjų mokytojas pateikia migrantui ugdymo turinį.

Trukmė: 3 valandos

Instrukcijos:

Dirbant su migrantais reikia atidžiai pažvelgti į jų kultūros pėdsaką, kurį paliko socializacija; kiekviena visuomenė turi savo kultūrą ir kultūrinės normas, kurios daro įtaką socialiniam gyvenimui ir santykiams bei juos kuria pagal tam tikras paradigmas. Dėl to kiekviena visuomenė ir socialinė grupė kuria savo kolektyvinius stereotipus, susijusius tiek su savo kultūra/etniškumu/kilme, tiek su kitomis kultūromis/etniškumu/kilme.

Stereotipai yra kognityviniai „trumpiniai“ (Kubik, 2010), priskiriami tam tikrai žmonių grupei, neatsižvelgiant į jos narių įvairovę. Šių stereotipų sureikšminimas ir priskyrimas didesniu mastu visiems grupės nariams paverčia juos išankstinėmis nuostatomis. Dėl to išankstinis nusistatymas peržengia stereotipų ribas, nes apima priešišką ir abejotinę požiūrį į bet kurį grupės asmenį, tik todėl, kad jis priklauso tai grupei (Allport, 1954).

Stereotipines išankstines nuostatas sunku pašalinti, nes jos yra paprastos ir lengvai perteikiamos. Jos paprastai išlieka ilgą laiką, net ir nesant kontaktui ar sąveikai tarp įvairių socialinių grupių. Tokiu būdu mes, kaip tam tikros kultūros ir socialinės grupės asmenys ir specialistai, taip pat galime perduoti stereotipines išankstines nuostatas arba elgtis pagal jas, nekvestionuodami jų ar net neturėdami jokio kontakto su atitinkamos socialinės, kultūrinės ar etninės grupės nariais.

Todėl specialistai, dirbantys su migrantais, turi suvokti savo pačių „mentalius vaizdinius“ apie moteris migrantas ir suabejoti savo išankstinėmis nuostatomis apie jas (pvz., skurdas, išsilavinimo stoka, stiprios patriarchalinės vertybės, motyvacija dirbti).

Kaip suvokti savo išankstines nuostatas migrantų atžvilgiu?

Atpažinti ir priimti savo išankstines nuostatas ir stereotipus gali būti sudėtinga. Žemiau pateikiame praktinių patarimų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti dirbant su migrantais, rinkinį, taip pat tris pratimus, kurie gali būti naudingi specialistams, siekiantiems įsisąmoninti savo išankstines nuostatas migrantų atžvilgiu.

Kalbant apie intervenciją, svarbu:

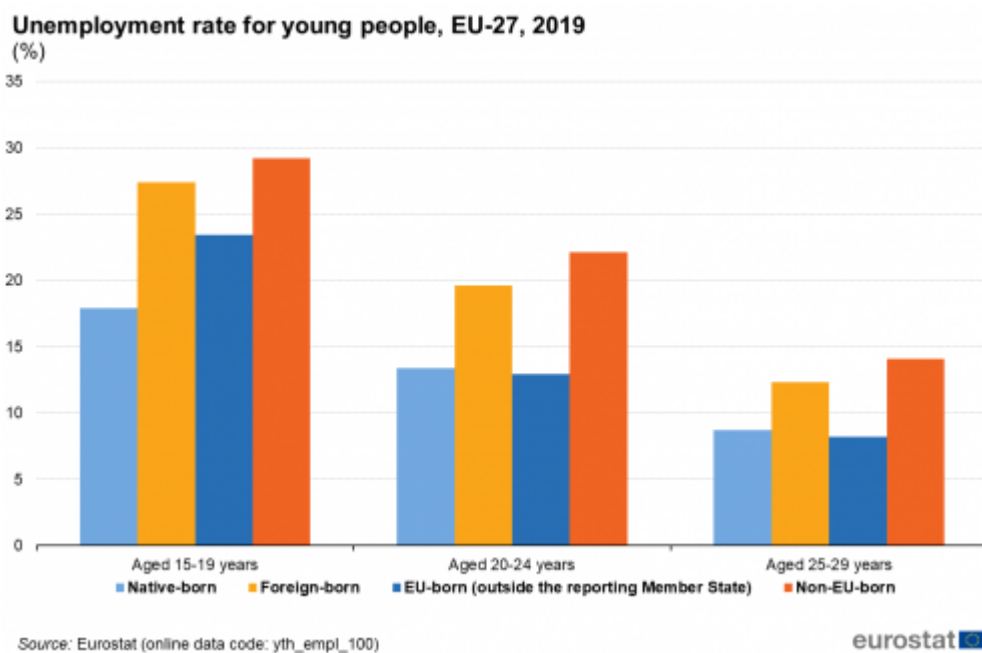
- Migrantus vertinkite kaip asmenis, o ne kaip kultūros, šalies, religijos ir t. t. narius.
- Leiskite migrantams išsakyti savo nuomonę apie savo padėtį ir poreikius, nelaikydami jų savaime suprantamu dalyku.
- Venkite supaprastintų tikrovės, kurią siejame su etnine ar kultūrine mažuma, interpretacijų.
- Venkite tėviško požiūrio. Reikėtų skatinti lygiaverčius vartotojų ir specialistų santykius.
- Pasistenkite skatinti migrantų gebėjimą patiems rinktis ir elkitės su jais kaip su suaugusiais žmonėmis.
- Pratimai, padedantys suvokti savo išankstines nuostatas ir stereotipus.

1 pratimas: įsivaizduokite migranto gyvenimą

Įsivaizduokite jaunuolį, vardu Solar. Jis jau metus gyvena jūsų mieste. Pabandykite aprašyti jo imigracijos istoriją ir kasdienį gyvenimą svečioje šalyje:

- Iš kur atvyko Solar?

- Kodėl jis paliko savo šalį?
- Kodėl jis atvyko į jūsų šalį?
- Ar pažįstate jį? Kodėl? Kodėl ne?
- Ar jis išsilavinęs? Kokį išsilavinimą jis turi?
- Kaip jis leidžia dienas?
- Kokios migranto galimybės darbo rinkoje? Pažvelkite į toliau pateiktą grafiką.

Vėliau palyginkite ir aptarkite istorijas su klasės draugais.

Šie klausimai gali būti naudingi:

- Apie kokius migrantus galvojote?
- Ar jis neturtingas, turtingas, nevedęs, vedęs, gerai išsilavinęs, nelabai gerai išsilavinęs?
- Spalvotosios rasės žmonės iš Afrikos, Artimųjų Rytų ar Rytų Europos

2 pratimas: įsivaizduokite save kaip migrantą

Įsivaizduokite save kaip migrantą, apsilankiusį institucijoje, kurioje dirbate. Užrašykite jausmus, kuriuos jaučiate šioje vietoje:

- Ko tikėtės?
- Kas jums "patinka"?
- Kas jums "nepatinka"?
- Ar jaučiatės laukiami?

Tada išanalizuokite savo mintis, aprašytas pirmajame pratime.

3 pratimas: Stereotipai apie moteris migrantas

Ar sutinkate, ar nesutinkate su šiais teiginiais apie moteris migrantas? Kodėl?

- Jos nenori integruotis į mūsų visuomenę.
- Jos nori gyventi pagal tradicinius moterų vaidmenis.
- Jos nėra gerai išsilavinę.
- Jos nežino apie lyčių lygybę.

Apmąstę šiuos teiginius, atsakykite į šiuos klausimus:

- Kokiais įrodymais (tyrimais, patikimais šaltiniais) galite pagrįsti savo nuomonę? O gal jūsų nuomonė pagrįsta ankstesnėmis nuomonėmis ar visuomenės sutarimu dėl to, kokie žmonės yra?
- Ar kai kuriuos iš šių teiginių siejate su tam tikros kilmės šalies moterimis?
- Kiek pažįstate moterų migrantų?

Vertinimas:

Tai emocinė veikla, kurios metu tikrinami tarpkultūrinio supratimo, tolerancijos ir abipusės pagarbos gebėjimai, todėl vertinimas orientuotas į mokinio požiūrį konkrečiame kontekste.

D tema - Tarpkultūrinės kompetencijos poveikis migrantų integracijai

D.1 veikla - Kultūrinė mediacija - kodėl kultūrinė mediacija yra labai svarbi integruojant žmones į globalią visuomenę? Savarankiškas mokymasis.

Šia veikla siekiama padėti pagrindus kultūrinės mediacijos, tarpkultūrinės kompetencijos ir tarpkultūrinio bendravimo poveikio supratimui nustatant mokymosi kontekstą suaugusiųjų mokytojams, kurie dirbs su migrantais.

Trukmė: 1,5 val.

Instrukcijos:

1. Pažvelkite į žemiau pateiktą paveikslėlį ir trumpai paaiškinkite, kaip suprantate šį paveikslėlį.

2. Perskaitykite toliau pateiktą tekstą ir išskirkite esminius metodus, kuriuos reikia taikyti tarpkultūriniam bendravimui mokymosi kontekste.

3. Apmąstykite savo patirtį, susijusią su tarpkultūrinio bendravimo veikla. Pasidalinkite patirtimi su mokymuose dalyvaujančiais kolegomis.

4. Parenkite įvadinį užsiėmimą apie tarpkultūrinę kompetenciją grupei migrantų iš pasirinktos šalies (iš Europos arba iš kito žemyno).

Tekstas. Bendravimo metodai ir technikos tarpkultūriniu požiūriu

Bet kokio dviejų žmonių susitikimo metu vyksta derybos dėl prasmės, kurios yra bendravimo esmė ir kuriomis siekiama bendros ir abiem pusėms priimtinos prasmės. Šis teiginys galioja bet kuriame tarpkultūriniame kontekste, nes tikrasis bendravimas apima susitarimą, kuris reiškia, kad kalbėtojo siunčiama žinia įgyja tokią pačią prasmę tuo metu, kai ją priima pašnekovas. Tarpkultūriniam bendravimui būdinga tai, kad jo dalyviai neturi to paties kultūrinio sąryšio arba vartoja ne tą pačią kalbą, o tai yra sunkiai įveikiama kliūtis. Žmonės gali kalbėti skirtingomis kalbomis, elgtis visiškai skirtingai, turėti savitą suvokimą ir pasaulėžiūrą, tačiau tarpkultūrinė kompetencija gali padėti išspręsti šias situacijas.

Kai sunku bendrauti, tarp minėtų grupių gali kilti nesusipratimų ir skirtumų, o nesusipratimai gali peraugti į konfliktą. Tada konfliktas gali sukelti agresiją, kuri, žinoma, yra kraštutinumas, kurį gali

pasiekti kultūrinė įvairovė, jei su ja nesielgiama tinkamai. Nepaisant to, skirtumai ne visada yra grėsmė, tai taip pat gali būti suprantama kaip galimybė bendravimo procese dalyvaujančioms šalims.

Kultūrinius skirtumus galima paversti privalumu, teigiama prielaida, pasitelkus įvairius bendravimo metodus ir technikas. Tarpkultūrinio bendravimo sėkmė priklauso nuo atvirumo ir noro bendrauti bei rasti bendrą pagrindą diskusijai, net jei kontekstas gali atrodyti nepalankus. Tarpkultūrinio bendravimo tikslas - parodyti žmonėms, kad net jei esame skirtingi, turime prieštarinę kultūrinę aplinką, visi turime tas pačias teises, o atviro bendravimo pagrindą sudaro abipusė pagarba. Taigi tinkamas asertyvumas yra būdas, kuriuo įgyvendiname bendravimo tikslą. Jo struktūra yra tokia:

1. *veiksmo formulavimas*
2. *įsijautimas į pašnekovo atsakymą*
3. *pašnekovo pageidaujamo rezultato formulavimas.*

Pagrindinis šio bendravimo būdo bruožas yra tas, kad vengiama kaltinti, akcentuojama empatija ir tai, kaip žmogus jaučiasi. (Aš jaučiuosi... Norėčiau, kad...). Pirmajame bendravimo proceso etape objektyviai apibūdinamas veiksmas ar situacija. Antrajame etape kalbama apie bendravimo dalyvių reakciją, ji gali būti emocijos ar impulso, perteikiančio atvirumą, o ne pasipriešinimą pašnekovui, forma. Todėl atsakymo tonas turi būti be atviro ar numanomo priekaišto pėdsakų. Pašnekovo kaltinimas dėl kitos kultūros sukelia gynybiškumą ir priešišumą.

Trečiuoju etapu siekiama atkreipti dėmesį į pašnekovo pageidaujamą rezultatą. Jis turi jaustis laisvas rinktis.

Kitas tarpkultūrinio tarpininkavimo ir bendravimo metodas yra derybos. Pagrindinė šio metodo sąvoka yra abipusė nauda, t. y. nauda abiem pusėms. Taip stiprinami santykiai. Šio proceso struktūra yra tokia: dalyvaujančių šalių poreikių tyrimas, papildomumo ir skirtumų diagnozavimas, sprendimų nustatymas, bendradarbiavimo veiksmai ir diskursas.

Helena Cornelius (1996) siūlo šias šio metodo taikymo gaires:

1. Suformuluokite kiekvieno bendravimo proceso dalyvio poreikius
2. Stenkitės patenkinti kiekvieno poreikius ne tik dirbtinai, bet ir nuoširdžiai.
3. Palaikykite kitų ir savo vertybes (kiekvienas dalyvis turi jaustis patogiai ir būti įsitikinęs, kad į jo vertybes yra pilnai atsižvelgiama).
4. Stenkitės būti objektyvūs ir atskirti problemą nuo žmonių (jei bendravimo procese kyla problemų, tai nebūtinai reiškia, kad problemą sukėlė konkretus asmuo, tai gali būti ir platesnis kontekstas, kuris paskatino tam tikrą neigiamą raidą).
5. Sutelkite dėmesį į teisingumą, o ne jėgą
6. Ieškokite kūrybiškų ir išradingų sprendimų
7. Būkite griežti problemos atžvilgiu, bet nuolankūs žmonėms (venkite kaltinimų).

Tarpkultūriniame kontekste dėl nesusipratimų dažnai kyla nesutarimų. Todėl galime pasinaudoti dar vienu metodu - grįžtamojo ryšio gavimu. Be grįžtamojo ryšio pašnekovai lengvai tampa pasyviais

klausytojais, niekada tiksliai nežinančiais, ar tinkamai suprato kito pašnekovo pranešimą. Tačiau patikrinant, kaip suprato kitų pašnekovų idėjas, labiau įsitrauks. Taip pat pasitaiko situacijų, kai net ir pasiekus priimtina susitarimą, priešinga pusė gali jį atmesti vien dėl įtarumo. Net jei asmuo perduoda teisingą pranešimą, pagrįstą tarpkultūrinėmis vertybėmis, tačiau lygiavertiškai nereaguoja į pašnekovą, pranešimas praranda savo vertę. Tačiau kaip užtikrinti grįžtamąjį ryšį? Yra 2 grįžtamojo ryšio situacijos:

a) kai pranešėjas įsitikina, kad pašnekovas jį teisingai suprato.

b) kai pašnekovas įsitikina, kad teisingai suprato, ką pasakė pranešėjas. (Birkenbihl, 1998, p. 163). Atsakymai gali būti įvairūs - nuo „uždarytų“ atsakymų iki „atvirų“ atsakymų, leidžiančių orientuotis pokalbyje.

Bandomąjį grįžtamąjį ryšį sudaro klausimas ar klausimų grupė apie tai, ką pranešėjas ką tik pasakė, siekiant gauti papildomos informacijos. Klausimų uždavimas padeda geriau suprasti pranešėją, todėl pranešimas yra aprašomasis, o ne vertinamasis. Šiam tikslui pašnekovai gali naudoti klausimus, kurie prasideda: „Ką turite omenyje sakydamas, kad...“, nes frazės „kodėl“ vartojimas sukelia gynybinį požiūrį. Kai pranešimo dalys yra nepakankamos, galima užduoti tiriamąjį klausimą: „Ar galite apie tai papasakoti daugiau?“. Taip pat reflektyvus tiriamasis klausimas naudingas siekiant paskatinti kalbėtoją giliau analizuoti nagrinėjamą temą: „Jūs sakėte, kad esate nusivylęs....“

Reflektuojamąjį grįžtamąjį ryšį sudaro pranešėjo perduodamo pranešimo priėmimas, padedant jam nuodugniai išnagrinėti temą. Todėl kartkartėmis galima įsiterpti ir pasakyti: „Jei teisingai supratau“.

b) Kai pašnekovas įsitikina, kad teisingai suprato pranešėją. (Birkenbihl, 1998, p. 163). Atsakymai gali būti įvairūs - nuo „uždarytų“ atsakymų, „uždarytų“ ribotų diskusijų ir debatų šia tema, iki „atvirų“ atsakymų, leidžiančių orientuotis pokalbyje.

Bandomąjį grįžtamąjį ryšį sudaro klausimas ar klausimų grupė apie tai, ką kalbėtojas ką tik pasakė, siekiant gauti papildomos informacijos. Tokio pobūdžio metodas pranešėjui garantuoja, kad pašnekovas tikrai klausosi jo pranešimo.

Šia prasme egzistuoja tam tikri refleksijos būdai, kurie naudojami siekiant užtikrinti bendravimo veiksmingumą, įskaitant: perfrazavimą, apibendrinimą, jausmų atspindėjimą. Šie būdai yra svarbūs, nes nepakanka klausytis, kad abi pusės tiksliai suprastų, kas buvo norima pasakyti. Dviprasmybės, neaiškumai, netikslumai ir nesusipratimai turi būti sprendžiami nekaltinančiu ir negrasinančiu būdu. Įrodymas, kad abi šalys pranešimą suprato vienodai, yra perfrazavimas.

Bendravimo, ypač tarpkultūrinio bendravimo, optimizavimo metodai ir būdai yra įvairūs ir tampa vis aktualesni globalizuotame pasaulyje. Reikėtų nepamiršti, kad įvairių komunikacijos priemonių naudojimas yra „pagrindinė socialinės sąveikos priemonė“. Žmonės kalbasi vieni su kitais, šypsosi vieni kitiems, keičiasi nuomonėmis, pažįsta vieni kitus ir priima vieni kitus. Toks keitimasis įgalina tarpkultūrinę kompetenciją.

D. 2 veikla - Tarpkultūrinės kompetencijos vaidmens migrantų integracijai supratimas analizuojant straipsnius. Savarankiškas mokymasis.

Šios veiklos tikslas - įtvirtinti žinias ir paskatinti mokinius tyrinėti temą.

Tikslai:

Teoriniu lygmeniu suprasti, ką reiškia tarpkultūrinė kompetencija, gebėti pastebėti ir nustatyti šios kompetencijos bruožus.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

1. Diskutuodami porose išsiaiškinkite, ką reiškia tarpkultūrinė kompetencija. Kas 10 minučių keičiame porų sudėtį.
2. Atlikus pratimą kiekvienas dalyvis diskusijų metu bus išskyręs bent 10 tarpkultūrinės kompetencijos požymių.
3. Pristatykite požymius prieš klasę
4. Sugrupuokite požymius į kategorijas ir sudarykite išsamią tarpkultūrinės kompetencijos svarbos struktūrą.

Vertinimas:

Vertinsime gebėjimą nustatyti tarpkultūrinės kompetencijos bruožus ir gebėjimą viešai apie juos kalbėti. Mokytojas taip pat nagrinės naujų kategorijų kūrimo kompetenciją.

D. 3 veikla - Etninė įvairovė pasaulyje. Vadovaujamas mokymasis.

Šioje veikloje daugiausia dėmesio skiriama pasaulio įvairovei ir tam, kad kai kurie regionai yra gana daugiakultūriai, todėl labai svarbu ugdyti tarpkultūrinę kompetenciją.

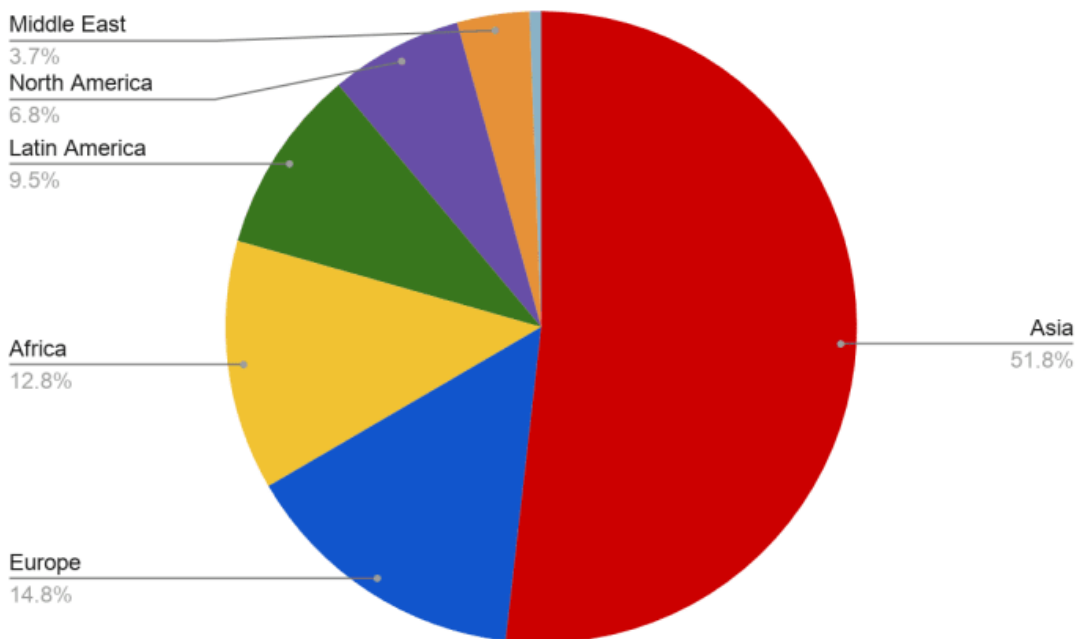
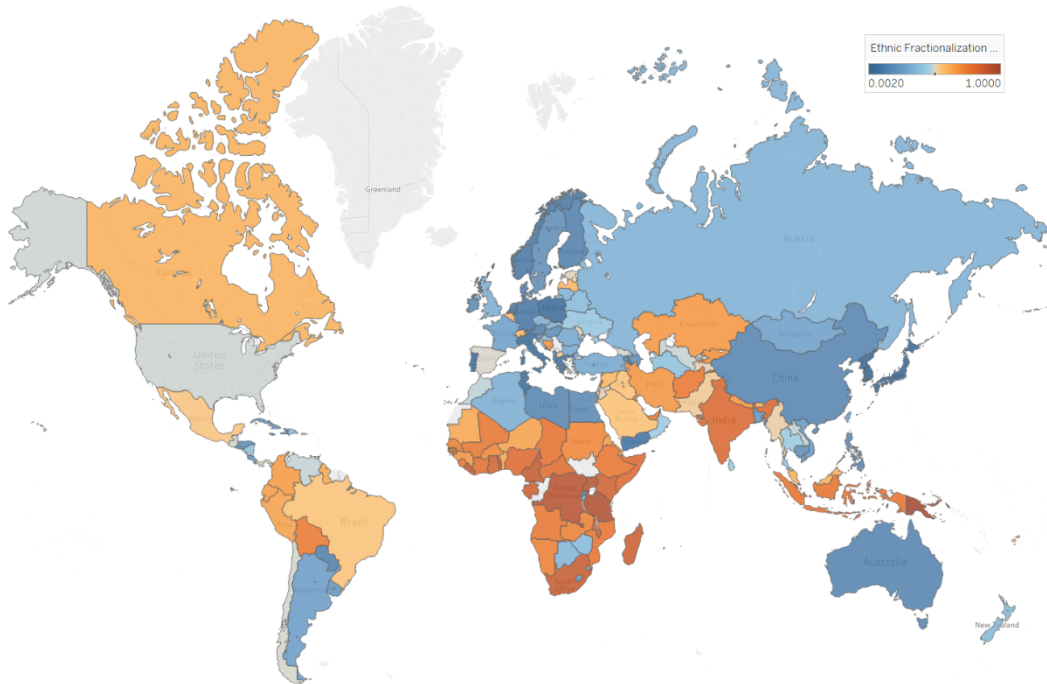
Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

Aptarkite etninės įvairovės pasiskirstymą pasaulyje - 15 minučių ir vienoje pastraipoje paaiškinkite, kodėl vieni regionai buvo atviresni kultūrų įvairovei nei kiti. Pažvelkite į toliau pateiktą žemėlapij ir grafinį pasiskirstymą:

Aptarkite šias temas:

- Etninės įvairovės pasiskirstymas
- Kai kurių regionų istorinės aplinkybės
- Tarpkultūrinio bendravimo vaidmuo pasirinktuose regionuose
- Ar vieni žmonės yra atviresni kultūrų įvairovei ir tarpkultūriniam bendravimui nei kiti?
Surenkite diskusiją (teigiami ir neigiami argumentai).

Vertinimas:

Dalyvavimas diskusijoje.

Mokiniai kritiškai apmąsto kultūrinius aspektus, veikloje su migrantais taiko tarpkultūrinius metodus (metodus/technikas/strategijas), įvairius metodus, skatinančius socialinį teisingumą ir įtrauktį migrantų grupėse, aktyvų klausymąsi, perfrazavimą, pozityvų performulavimą ir t. t., gebėjimą analizuoti ir apibendrinti informaciją, pastebėti naujovių ar pokyčių galimybes.

D. 4 veikla - Sėkmingos ir nesėkmingos integracijos istorijos dėl tarpkultūrinių kompetencijų naudojimo ar jų stokos

Grupėje analizuosime keturias iš šių istorijų ir nustatysime, kokia veikla buvo produktyvi naudojant tarpkultūrinę kompetenciją, o kokia - neproduktyvi, nes buvo ignoruojamas tarpkultūrinis požiūris.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

1. Mokiniai suskirstomi į grupes po 3-4.
2. Kiekviena grupė, tarp pažįstamų žmonių savo bendruomenėse (nauji migrantai arba integravęsi migrantai), turi nustatyti žmones, kurie norėtų pasidalinti savo istorijomis.
3. Kiekviena mokinių grupė ima interviu iš migranto, kurį pasirinko grupėje, ir nagrinėja toliau pateiktoje diagramoje nurodytas sąlygas ir bruožus:
4. Kiekviena grupė analizavo, kokia veikla ir pažanga migranto gyvenime buvo produktyvesnė dėl tarpkultūrinio švietimo ir supratimo ar mažiau produktyvi dėl tarpkultūrinio supratimo ir kompetencijų stokos.
5. 10 minučių trukmės analizė pristatoma klasėje.

Vertinimas:

Dalyvavimas rengiant interviu ir pristatant rezultatus.

Mokinys kritiškai apmąsto kultūrinius aspektus, veikloje su migrantais taiko tarpkultūrinius metodus (metodus/technikas/strategijas), įvairius metodus, skatinančius socialinį teisingumą ir įtrauktį migrantų grupėse, aktyvų klausymąsi, perfrazavimą, pozityvų performulavimą ir t. t., gebėjimą analizuoti ir apibendrinti informaciją, pastebėti naujovių ar pokyčių galimybes.

D. 5 veikla - Veiklos stebėjimas. Patirtinis mokymasis.

Labiau patyrusių suaugusiųjų mokytojų darbo stebėjimas ir veiksmingų bei neveiksmingų metodų, taikomų dirbant su migrantais, nustatymas per tarpkultūrinio supratimo ir kompetencijos prizmę.

Trukmė: 1,5 val.

Instrukcijos:

Mokiniai yra suskirstyti po 2.

1. Jie dalyvauja vienos valandos trukmės užsiėmime, kurį veda labiau patyrę mokyklos suaugusiųjų mokytojai (kalbų kursai, praktinių įgūdžių lavinimo kursai, teisės aktų kursai ir t. t.).
2. Tuo metu jie analizuoja suaugusiųjų mokytojo ir migranto sąveiką, ieškodami tam tikrų tarpkultūrinei kompetencijai būdingų bruožų. Vienas iš mokinių analizuos teigiamas kurso puses, o kitas - jo trūkumus.
3. Jie kartu parengs rekomendacijų suaugusiųjų mokytojams rinkinį - ką daryti ir ko nedaryti.

Vertinimas:

Mokinių atliktos analizės ir pateiktų rekomendacijų vertinimas.

Kriterijai: mokinys kritiškai apmąsto kultūrinius aspektus, veikloje su migrantais mokinys taiko tarpkultūrinius metodus (metodus/technikas/strategijas), įvairius metodus, skatinančius socialinį teisingumą ir įtrauktį migrantų grupėse, aktyvų klausymąsi, perfrazavimą, pozityvų performulavimą ir t. t., gebėjimą analizuoti ir apibendrinti informaciją, pastebėti naujovių ar pokyčių galimybes.

E tema - Empatija ir santykių įvairovė per tarpkultūrinį supratimą

E. 1 veikla – Kultūrų įvairovė Rytų ir Vidurio Europos miestuose.

Vidurio Europoje yra daugybė miestų, pasižyminčių kosmopolitiška etnine struktūra ir architektūra. Šie miestai yra gyvas įrodymas, kad skirtingų kultūrų ir religijų žmonės gali gyventi kartu ir prisidėti prie klestinčio miesto ar net viso regiono vystymosi. Mokiniai identifikuos šių vietų vertybes ir energiją ir pabandys nustatyti, kaip šios vertybės gali skatinti toleranciją ir empatiją.

Tikslai:

Bendravimo tobulinimas, priimančiosios šalies aplinkos pažinimas ir naudojimasis paslaugomis, pilietinė kompetencija, savęs pažinimas, informacijos analizė ir sintezė, pasitikėjimas savimi, organizavimas ir valdymas, savarankiškumas, atkaklumas ir ištvermė, iniciatyvumas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, derybos ir konfliktų valdymas, tarpkultūrinė kompetencija, interpretacija ir situacinis kontekstas, mokymasis mokytis.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

1. Mokinių prašoma perskaityti žemiau pateiktą tekstą ir išskirti Timišoaros ir jos skirtingų etninių grupių bruožus. Jų prašoma sudaryti bruožų sąrašą. Besimokančiųjų prašoma pažvelgti į žemiau pateiktą paveikslėlį, kuriame pavaizduotas įvykis Timišoaroje, ir jį apibūdinti.

2. Mokinių prašoma identifikuoti ir pristatyti 10 kitų Europos ir pasaulio miestų, kuriuose kultūrinės įvairovės vertybės yra svarbios ir formuoja bendruomenes.

Klausimai:

- Kokius žinote pasaulio miestus, kuriuose kultūrinė įvairovė yra labai išaukštinta ir vertinama bendruomenių gyvenime?
- Kokie yra kiekvieno miesto ypatumai?
- Kaip buvo integruota kultūrų įvairovė, koks buvo tarpkultūrinio bendravimo vaidmuo?
- Suformuluokite dešimt prielaidų, dėl kurių miestas tampa tarpkultūrinis ir kultūriškai įvairialypis miestas.

Timišoara - daugiakultūris miestas

Kas daro Timišoara Rumunijos etalonu, unikalia ir novatoriška erdve? Galbūt visų pirma tai daugiatautė ir daugiakultūre įvairovė, tolerancijos atmosfera ir ypač harmoninga įvairovė, atsirandanti dėl tradicijų, papročių ir kultūrų, priklausančių daugybei etninių grupių, susiliejus ir persipynus kelioms civilizacijoms mieste.

Tokioje erdvėje, kur Romos katalikai sudarė daugumą, religijos laisvė nebuvo ribojama - ją laisvai išpažino stačiatikiai, mozės, reformatai-kalvinistai, evangelikai liuteronai ir graikų katalikai.

Žydai

Tarpukario laikotarpiu Timišoaros žydų bendruomenėse gyveno daugiau kaip 12 000 žmonių. Jų vaidmuo, ypač plėtojant ekonominį gyvenimą, buvo labai svarbus, tačiau ne mažiau svarbus buvo ir jų, kaip kultūros puoselėtojų, vaidmuo. Tarp mėgstamiausių šių bendruomenių atstovų veiklų buvo leidyba - daugelis jų turėjo savo spaustuves ir cinkografijas, viena jų - tekstilės, medvilnės, vilnos ir šilko pramonės srityje. Žydai taip pat garsėjo muilo, aliejaus gamyba, odos pramone, avalynės ir skrybėlių gamyba. Jų veikla kultūros srityje buvo reikšminga - būtent žydų menininkai padėjo miesto filharmonijos orkestro pagrindus.

Vokiečiai

Vokiečių bendruomenė buvo Banato regiono ekonominės plėtros variklis. Dėl jų pasiaukojančio ir aktyvaus dalyvavimo gyvenvietės klestėjo. Tarpukario Timišoaroje švabai sudarė vokiečių mažumos branduolį. Tuo metu vokiečių gyventojų skaičius siekė 27 807. Habsburgų imperijos pabaiga ir Banato unija su Rumunija yra vokiečių etninės grupės raidos momentai. Tai atgimimo metas po „vengrizacijos“ proceso, kuris buvo lėtėjimo veiksnys. Tuo metu vėl atsiradė mokyklos ir teatrai vokiečių kalba, pradėti leisti laikraščiai vokiečių kalba.

Vengrai

Tarpukario laikotarpiu Timišoaroje gyveno apie 27 000 etninių vengrų. Priverstinės „vengrizacijos“ procesas baigėsi, o Rumunijos valstybė rūpinosi tautos, tiksliau, priklausymo tautai idėja. Kaip ir kitos tautos, vengrai paliko savo pėdsaką Timišoaros visuomenėje tiek ekonominiu, tiek politiniu, tiek kultūriniu ir meniniu požiūriais.

Vertinimas:

Vertinimas vyks veiklos metu. Bus vertinami šie aspektai: bendravimo įgūdžiai, aktyvus dalyvavimas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, refleksija, tarpkultūrinė kompetencija.

E.2 veikla - Teisių aukcionas. Vadovaujamas mokymasis.

Šia veikla siekiama, kad mokiniai įsijaustų į migrantų situaciją, suprastdami jų teises ir vertindami migrantų vaidmenį įvairių pasaulio bendruomenių gyvenime.

Tikslai:

- Supratimas apie žmogaus teises ir gyvenimo demokratinėje valstybėje svarbą.
- Žinios apie migrantų teises.
- Žinios apie šalies išteklius ir paslaugas bei pilietinės kompetencijos ugdymas.
- Pamąstymas ir supratimas apie tai, kokioje bejėgiškoje padėtyje be dokumentų gyvena migrantai.

Trukmė: 1 val.

Priemonės: balti lapai, rašikliai, kompiuteris, telefonas, spausdintuvas, prieiga prie interneto, banknotai.

Instrukcijos:

Atsižvelgdamas į tai, kad Europos Sąjungos piliečiai yra teisiškai ir socialiai apsaugoti, tačiau dokumentų neturintys migrantai neturi tokių pačių galimybių, mokytojas pateikia tokią Martino Liuterio Kingo citatą: „Istorija užfiksuos, kad didžiausia šio socialinio pereinamojo laikotarpio tragedija buvo ne stiprus nedorėlių šauksmas, o neatleistina gerųjų tyla“.

Mokytojas didina sąmoningumą apie žmogaus teises, kurios turi būti saugomos ir užtikrinamos visiems. Tada grupė suskirstoma į tris mažesnes grupes. Kiekviena grupė gauna po kelis kartono lapelius su užrašytais teisėmis ir dar du tuščius lapelius:

- Teisė į mokslą
- Teisė į darbą
- Teisė į migracijos ir apsigyvenimo laisvę
- Teisė į nuomonės, saviraiškos ir įsitraukimo laisvę
- Teisė į sveikatą
- Teisė į minties laisvę
- Teisė į pastogę

- Teisė gyventi saugiai ir be smurto

Jei manoma, kad trūksta svarbios teisės, grupės ją užrašys ant tuščio kartono lapo. Tada kiekviena grupė pasirinks tris teises, kurios, jų manymu, yra būtinos ir esminės. Kitos teisės bus suskirstytos pagal svarbą. Tada kiekvienai grupei bus išdalyti netikri banknotai ir teisės bus parduodamos aukcione. Kiekvienos teisės pradinė kaina bus 100 eurų, o kiekviena grupė dalyvaus aukcione, kad įsigytų pasirinktas teises. Jei nepavyks, grupės bandys įsigyti kitas pagal svarbą teises. Laimės ta grupė, kuriai pavyks įsigyti pasirinktas teises.

Galiausiai kiekviena grupė turės paaiškinti, kodėl pasirinko būtent tas tris teises. Antroje užduoties dalyje kiekviena grupė parengs informacinį lankstinuką apie tai, kaip galima užtikrinti ir apsaugoti šias teises. Kad galėtų parengti brošiūrą, kiekvienai grupei bus pateikta toliau nurodyta informacija ir šaltiniai:

- Spausdinta informacija apie migracijos įstatymus
- Viešųjų ir privačių šaltinių sąrašas
- Prieiga prie interneto, kad galima būtų naudotis žiniatinklio šaltiniais
- Galimybė paskambinti telefonu ir paprašyti informacijos apie šaltinius

Gavę reikiamą informaciją, dalyviai per valandą turės parengti brošiūrą.

Vertinimas:

Vertinant brošiūrą bus atsižvelgiama į šiuos aspektus:

- Informacijos aiškumas
- Išsami ir patikima informacija
- Informacijos pritaikymas tikslinei auditorijai

Grupė, padedama mokytojo, nuspręs, kuri brošiūra bus išplatinta asmenims ir asociacijoms.

E.3 veika - Sukurti empatijos ir abipusio supratimo su organizacija skatinimo kriterijus ir struktūrą. Patirtinis mokymasis.

Tai bus grupinė užduotis, skirta sukurti elgesio kodeksą su organizacijomis, kuriose dirba kiekvienas mokinytis.

Tikslai:

Bendravimo tobulinimas, skaitmeninė kompetencija, šalies aplinkos pažinimas ir naudojimas paslaugomis, pilietinė kompetencija, savęs pažinimas, informacijos analizė ir sintezė, pasitikėjimas savimi, organizavimas ir valdymas, savarankiškas veikimas, atkaklumas ir ištvėrmė, iniciatyvumas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, derybų ir konfliktų valdymas, tarpkultūrinė kompetencija, interpretacija ir situacinis kontekstas, mokymasis mokytis.

Užsiėmimo trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

- Mokiniai suskirstomi į poras.
- Jie turi atlikti organizacijos, kurioje dirba, organizacinės praktikos ir taisyklių tarpusavio vertinimą. Tarpusavio vertinimas grindžiamas galiojančiu elgesio kodeksu ir kolegos pateikta informacija.
- Atlikę tarpusavio vertinimą, jie sudarys 15 punktų sąrašą ir pateiks rekomendacijas naujam elgesio kodeksui, kuris turi būti įgyvendintas abiejose organizacijose ir kuriame daugiausia dėmesio skiriama empatijai ir tarpusavio supratimui.
- Kiekviena mokinių pora pristato savo sukurtą elgesio kodeksą.
- Grįžtamasis ryšys iš mokytojo ir kolegų.

Vertinimas:

Vertinimas vyks veiklos metu. Bus vertinami šie aspektai: bendravimo įgūdžiai, aktyvus dalyvavimas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, refleksija, tarpkultūrinė kompetencija.

E.4 veikla – Mokymasis per veiklą

Kiekvienas mokinys išnagrinės, kokias nuostatas jis išsiugdė modulio metu, taikydamas pirmiau minėtą elgesio kodeksą bendraudamas su migrantu organizacijoje (konsultavimo sesijos, mokymų metu ir t. t.).

Tikslai:

Bendravimo tobulinimas, skaitmeninė kompetencija, šalies aplinkos pažinimas ir naudojimas paslaugomis, pilietinė kompetencija, savęs pažinimas, informacijos analizė ir sintezė, pasitikėjimas savimi, organizavimas ir valdymas, savarankiškumas, atkaklumas ir ištvermė, iniciatyvumas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, derybų ir konfliktų valdymas, tarpkultūrinė kompetencija, interpretacija ir situacinis kontekstas, mokymasis mokytis.

Veiklos trukmė klasėje: Užsiėmimo trukmė 1 val.

Instrukcijos:

1. Individualus vertinimas.
2. Kiekvienas mokinys taiko naujai sukurtą elgesio kodeksą savo veikloje su migrantais.
3. Po kiekvieno iš trijų konsultavimo ar mokymo užsiėmimų mokinys trumpai išanalizuoja, ar jo požiūris atitinka elgesio kodeksą, ar ne. Mokinys turi tobulinti savo gebėjimus nuo vieno užsiėmimo iki kito.
4. Pasidalinimas patirtimi klasėje.

Vertinimas:

Vertinimas vyks veiklos metu. Bus vertinami šie aspektai: bendravimo įgūdžiai, aktyvus dalyvavimas, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, refleksija, tarpkultūrinė kompetencija.

Formuojamasis vertinimas - papildoma vertinimo priemonė

Šia priemone siekiama suteikti mokiniams savirefleksijos lapą, kurį jie galėtų saugoti viso kurso metu ir kuris padėtų nustatyti įgūdžius. Kompetencijų nustatymo proceso pradžioje mokytojas pristatys priemonę. Kiekvieno grupinio užsiėmimo pabaigoje arba savarankiškai po kiekvieno užsiėmimo dalyviai fiksuos užsiėmimo metu nustatytus ir (arba) ugdytus įgūdžius.

Mokytojas turės pabrėžti, kad žurnalą reikia atsinešti į pamoką, kad jį būtų galima atnaujinti. Po kiekvieno užsiėmimo mokytojas praves baigiamąją veiklą ir paragins moteris užpildyti savo žurnalus, remiantis ankstesne veikla ir apmąstymais apie įgūdžius, gebėjimus ir stiprybes.

Užsiėmimų pabaigoje žurnalą peržiūrės mokytojas, o mokinių grupė pateiks grįžtamąjį ryšį savo bendraamžiams.

Kompetencijų ugdymo žurnalas yra labai svarbus, kad būtų galima įvertinti 30 valandų individualaus, teorinio, mišraus ir patirtinio mokymosi pažangą.

Kompetencijos ugdymo žurnalas		
Užsiėmimo Nr. ir data:		
Šiandien nustatytos kompetencijos		
Kompetencijos pavadinimas	Kompetencijos aprašymas	Kaip galite įrodyti, kad įgijote šią specifinę kompetenciją?

Šiandien praktikuojamos kompetencijos		
Kompetencijos pavadinimas	Kompetencijos aprašymas	Kaip galite įrodyti, kad įgijote šią specifinę kompetenciją?

Formuojamasis vertinimas taip pat bus grindžiamas šia vertinimo veikla:

- Diskusijos kurso metu (15 min. diskusijos) - 1 balas
- Projektai grindžiamo mokymosi užduotys (15 minučių) - 1 balas
- Vieno puslapio rašto darbai, parengti remiantis teoriniam ir individualiam mokymuisi skirtais skaitiniais.
- Mokinių sukurto idealios tarpkultūrinės mokymosi aplinkos plano vertinimas - 1 balas
- Vienos minutės darbas: 60 sekundžių, per kurias mokinys apibendrina rašto darbą ar diskusiją klasėje - 1 balas
- Sudėtingiausias dalykas: mokiniai identifikuoja sudėtingiausią dalyką ir jį paaiškina - 1 balas
- Grįžtamasis ryšys apie praktines ir patirtines užduotis kurso metu. Priemonės: kokybės kriterijai, stebėjimų sąrašai, savęs vertinimas, tarpusavio vertinimas - 1 balas.

Apibendrinamasis vertinimas

Apibendrinamuoju vertinimu vertinamas mokinių mokymasis, žinios, įgūdžiai ar sėkmė pasibaigus mokymosi laikotarpiui, pvz., skyriui, kursui ar programai. Teorinio mokymosi vertinimas bus atliekamas pagal grupinių arba individualių projektų raštu arba žodžiu struktūrą. Todėl vertinsime tris mokinių pasiekimų dimensijas:

A. tarpkultūrinės kompetencijos supratimo vertinimas (mokiniai bus suskirstyti į 3-4 grupes po 4 ir turės parengti bendrą projektą, kuriame turės atsakyti į šiuos klausimus:

1. Ar tarpkultūrinė kompetencija yra žinoma sąvoka? Ką ji reiškia?
2. Ar mes vertiname šią kompetenciją savo visuomenėje? Koku būdu?
3. Ar tarpkultūrinė kompetencija yra privaloma?

Mokytojas vertins projektus atsižvelgdamas į:

- gebėjimą paaiškinti turinį
- gebėjimą apibendrinti ir sintetinti informaciją
- kritinį mąstymą

B. tarpkultūrinės kompetencijos sampratos istorinės raidos ir raiškos įvertinimas (mokiniai individualiai pasirinks analizuoti požiūrį į tarpkultūrinę kompetenciją skirtingose pasaulio dalyse - kaip ši samprata augo Rytų Europoje, Šiaurės Afrikoje ar Australijoje?- kiekvienas mokinys pristatys savo išvadą ir kartu nubrėšime tarpkultūrinės kompetencijos laiko ašį).

Mokytojas vertins šiuos gebėjimus: istorinio progreso išmanymą, gebėjimą paaiškinti progresą ir gebėjimą susisteminti informaciją pagal progreso ašį.

C. suaugusiųjų migrantų supratimo apie tarpkultūrinės kompetencijos sąvokos naudojimo ir įgūdžių ugdymo svarbą įvertinimas. Vertinimas bus atliekamas simuliaciniu žaidimu - kiekvienas iš besimokančiųjų klasėje imituos suaugusiems migrantams skirtą kurso atidarymą, kuriame jie skatins tarpkultūrinį mokymąsi ir švietimą.

Simuliacijos metu mokytojas įvertins: mokinio gebėjimą susiliesti su vaidmeniu, argumentavimo gebėjimus, taip pat jo gebėjimą kreiptis į konkrečią tikslinę grupę.

Bus vertinama mokinio pažanga: 70 % vertinimo bus skirta formuojamajam pažangos vertinimui, o 30 % - apibendrinamajam vertinimui.

Už kiekvieną formuojamąjį vertinimą įvertintą užduotį bus skiriamas 1 balas (iš viso 7 balai).

Už galutinį įvertinimą apibendrinamąjį vertinimą bus skiriami 3 balai.

Kokie yra pažengusio mokinio vertinimo rezultatai: jis gerai supranta sąvokos sampratą ir jos istoriją, taip pat gerai geba taikyti tarpkultūrinio ugdymo koncepcijas dirbdamas su migrantais.

Nuo 9 iki 10 balų

Kokie yra vidutinio mokinio vertinimo rezultatai: jis turi pagrindinį sąvokos ir jos istorijos supratimą ir ribotus gebėjimus taikyti tarpkultūrinį ugdymą su migrantais.

Nuo 6 iki 9 balų

Kokie yra pradedančiųjų vertinimo rezultatai.

Nuo 3 iki 6 balų

Papildoma literatūra teoriniam mokymuisi pagal temas

Developing Intercultural Competence in Practice- Edited by: Michael Byram, Adam Nichols and David Stevens

Šioje knygoje pateikiama praktinė pagalba mokytojams, norintiems padėti mokiniams įgyti tarpkultūrinę kompetenciją įprastoje klasėje. Joje pateikiami pamokų aprašymai ir medžiaga iš įvairių klasių keliose šalyse, skirta pradedantiesiems ir pažengusiems mokiniams.

Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures, Books a la Carte Edition (8th Edition) 8th Edition by Myron W. Lustig (Author), Jolene Koester (Author), Rona Halualani (Author)

Knyga suteikia besimokantiesiems pakankamai žinių, tinkamos motyvacijos ir naudingų įgūdžių, leidžiančių patirti, kaip kultūriniai skirtumai gali paveikti bendravimą su kitais. Autoriai pateikia keletą praktinių pasiūlymų, susijusių su prisitaikymu, kurio reikia siekiant tarpkultūrinės kompetencijos, kai susiduriama su kultūriniais skirtumais.

Tarpkultūrinių tarpininkų mokytojo saviugdos kursai

http://www.mediation-time.eu/images/TIME_O5_Trainer_Course_Module_2.pdf

Suaugusiųjų švietimo mokytojų kompetencijos

<https://lincs.ed.gov/publications/te/competencies.pdf>

Apie oficialų (politinį) sąvokos supratimą:

Europos Komisijos politikos dokumentai:

<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality-equity/inclusive-education/migrants-refugees>

ES požiūris į tarpkultūrinių kompetencijų vaidmenį:

Daugiakultūriškumas-<https://www.sirius-migrationeducation.org/multiculturalism/>

Papildoma literatūra

Linda Morrice (2012)- Learning and Refugees: Recognizing the Darker Side of Transformative Learning

Barraja-Rohan Anne-Marie (2018)- Teaching conversation for intercultural Competence
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED432918.pdf#page=148>

Michael Byram, Anwei Feng (2005), Teaching and Researching Intercultural Competence, Routledge 1st Edition

Lily A. Arasaratnam, Ten Years of Research in Intercultural Communication Competence (retrospective)-<https://immi.se/intercultural/nr35/arasaratnam.html>

Bretell, C & Hollifield, J.F, (2015) Migration Theory: Talking across disciplines, New York: Routledge

Castles, S, Miller M.J & Ammendola G., (2003) The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, New York: The Guilford Press

Chiswick B & Hatton T.J, (2003), in Globalization in Historical Perspective (ed. Bordo M.D, Taylor A.M, Williamson J.G), International Migration and Integration of Labour Markets, Chicago: University of Chicago Press, disponibil la <http://www.nber.org/chapters/c9586>

De Haas H (2008), Irregular Migration from West Africa to the Maghreb and the European Union,
International Organization for Migration in Geneva

Glorius. B et al. (2014), Migration in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement,
Amsterdam: Amsterdam University Press

Rekomenduošana literatūra daugiakultūrišķuma tema

- Still Not Easy Being British by Tariq Modood
- Multicultural Citizenship by Will Kymlicka
- Rethinking Multiculturalism by Bhikhu Parekh
- The Home We Build Together by Jonathan Sacks
- Multiculturalism Without Culture by Anne Phillips

3.3 mokymosi tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas

1. Įvadas

Šis modulis skirtas kritinio sąmoningumo ir kritinio refleksyvumo temai, kurioje įvairios sąmoningumo ir kritinio mąstymo/refleksyvumo sąvokos bus nagrinėjamos pasitelkiant teorinį turinį ir neformaliojo ugdymo veiklas, susijusias su šiomis temomis:

Tema A. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas

Tema B. Kritinis mąstymas ir dilemos

C tema C. Apibendrinimas – apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą

Modulis trunka 20 valandų ir susideda iš trijų mokymosi etapų: teorinio (savarankiško mokymosi), mišraus teorinio ir praktinio mokymosi (vadovaujamo mokymosi) ir patirtinio mokymosi.

Kiekviena tema apima atitinkamą veiklą, kuri bus vertinama taikant formuojamąjį vertinimą (diskusijos ir ataskaitos, grįžtamasis ryšys apie vadovaujamo mokymosi veiklą) ir apibendrinamąjį vertinimą (viktorina).

Labai svarbu pabrėžti, kad sąmoningumas ir kritinis mąstymas skiriasi nuo kritiškumo, ir šis modulis nėra skirtas mokyti asmenis priimti vertybinius sprendimus apie viską ir visus, o veikiau skatinti gebėjimą logiškai ir sąmoningai vertinti įvairias situacijas.

Tai labai svarbu gyvenimo eigai ir pilietiškumo įgyvendinimui. Juk kritiškai mąstydami apie mus supantį pasaulį galime rasti problemų ir tobulintinų dalykų ir taip vis labiau prisidėti prie visuomenės vystymosi. Todėl tai bus esminė žmonių, turinčių potencialo keisti tikrovę savybė. Todėl siekiama skatinti kritinį mąstymą, pasitelkiant humanizuotą, socialiai teisingą ir gebėjimu suvokti kitą žmogų bei visuomenėje kylančias problemas grindžiamą švietimą, padedantį suaugusiems migrantams apmąstyti savo tikrovę ir tapti aktyviais piliečiais.

Vis sudėtingesni su švietimu susiję klausimai šiuolaikinėje visuomenėje atskleidžia poreikį keisti mokymo programas, kurios vis dar vadovaujasi instrumentiniu racionalumu ir keičia požiūrį į perspektyvą, kuri didina pedagogo gebėjimą kritiškai mąstyti, tam kad galėtų atlikti savo profesinę veiklą, pedagogas be disciplinos žinių turi mokėti mokyti. Pastaraisiais dešimtmečiais refleksyvumo tema tapo tyrimo objektu keliose šalyse.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 3.3	
Modulio pavadinimas	Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas
Modulio tikslai	<ul style="list-style-type: none"> - įgyti žinių ir supratimo apie kritinio sąmoningumo koncepciją. - susipažinti su refleksyvumo sąvoka - gebėti ugdyti kritinį mąstymą ir kvestionuoti skirtingas realijas - gebėti atskirti abi sąvokas - gebėti pripažinti kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo svarbą integruojant žinias - loginio mąstymo ir kritinio sąmoningumo ryšys - skatinti <i>socialinį teisingumą</i> ugdant kritinį sąmoningumą ir mąstymą
Būtiniosios modulio sąlygos	<ul style="list-style-type: none"> - noras mokytis - noras mokytis daugiakultūroje aplinkoje
Trukmė	<p>20 valandų:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6 savarankiško mokymosi valandos - 6 vadovaujamo mokymosi valandos - 8 patirtinio mokymosi valandos
Modulio turinys	<p>Modulį sudaro 5 komponentai.</p> <p>1. Teorinis (savarankiškas mokymasis)</p> <p>Šio komponento metu mokiniai įgis žinių apie kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sąvokas ir jas supras. Šioje dalyje reikės skaityti pagrindinius teorinius tekstus ir žiūrėti vaizdo įrašus. Kai kurios temos skatina kritinį savirefleksyvumą ir individualią refleksiją. Siekiama ugdyti kritinį mąstymą ir požiūrį darbo su suaugusiais migrantais srityje.</p> <p>Teorinis turinys, skirtas savarankiškam mokymuisi, yra susijęs su šiais dalykais:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo apibrėžimas; - Kritinis mąstymas ir dilemos; - Loginio mąstymo raida; - Apibendrinimo metodas. <p>2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)</p> <p>Šioje dalyje mokymų dalyviai supras ir pagilins pagrindines kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sąvokas darbui su žemos kvalifikacijos suaugusiaisiais migrantais. Atsakydami į klausimynus, susijusius su anksčiau nagrinėtomis sąvokomis, kartu analizuos jų svarbą dirbant su žemos kvalifikacijos suaugusiais migrantais, pasitelkdami smegenų šturmo veiklą, kad ištirtų ir pasidalytų skirtingomis žinių perspektyvomis ir jų supratimu, t. y. analizuodami, apmąstydami ir grupėmis vertindami įvairias pateiktas ir (arba) su skirtingomis kultūromis susijusias dilemas (sprendžiamas vietoje, atsižvelgiant į individualią kultūrą), taip pat apie tai, kaip tinkamai apibendrinti.</p>

	<p>Ši dalis apima saviugdos rezultatų aptarimą grupėse, pasiruošimą patirtinio mokymosi veiklai ir žaidimo vaidmenimis ar įvairių scenarijų <i>socialinio teisingumo</i> tema kūrimą. Vykdydamas šią veiklą, mokytojas turėtų apibendrinti temą ir atlikti formuojamąjį mokymosi vertinimą.</p> <p>Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis susijęs su šiais dalykais:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sąvokos, teorijos ir pagrindinių dimensijų gilinimas; - Moralinės dilemos (susijusios su skirtingomis kultūromis); - Kaip tinkamai praveisti apibendrinimą; - Vadovaujamo mokymosi veikla. <p>3. Patirtinis mokymasis</p> <p>Šioje dalyje dalyviai įgytas žinias pritaikys įgyvendindami šešias veiklas neformaliojo ugdymo metodu.</p> <p>4. Formuojamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grįžtamasis ryšys ir mokymosi veiklos aptarimas - Grįžtamasis ryšys ir diskusijos apie patirtinio mokymosi ataskaitas - Atsiliepiami apie sukurtą veiklą - Priemonės: Veikla, paremta pasiūlytomis temomis, taikant neformaliojo ugdymo metodą <p>5. Apibendrinamasis vertinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Viktorina
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje mokinys gebės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Paaiškinti ir analizuoti skirtingas sąmoningumo ir kritinio mąstymo/refleksyvumo sąvokas; 2. Pasirinkti ir taikyti priemones, skatinančias sąmoningumą ir kritinį mąstymą/refleksyvumą vadovaujamos praktikos metu; 3. Ugdyti kritinį ir reflektyvų sąmoningumą, kad būtų skatinamas diferencijuotas, į sprendimus orientuotas požiūris į įvairias gyvenimo dilemas; 4. Aptarti ir apmąstyti, kaip galima skatinti <i>socialinį teisingumą</i> organizacijoje ir bendruomenėje, pasitelkiant kritinę sąmonę ir kritinį refleksyvumą/mąstymą; 5. Skatinti strategijas, taikomas žemos kvalifikacijos migrantams ir daugiakultūroje aplinkoje.
<p>Mokymosi turinys</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. A tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas Temos tikslas: Išnagrinėti ir išanalizuoti bendruosius kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo principus. 2. B tema. Kritinis mąstymas ir dilemos Temos tikslas: Ištirti ir išanalizuoti bendruosius kritinio mąstymo ir dilemų principus. 3. C tema. Apibendrinimas - Apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą Temos tikslas: susipažinti ir taikyti apibendrinimo techniką su žemos kvalifikacijos migrantais, siekiant skatinti kritinį mąstymą ir sąmoningumą.

➤ **Mokymosi ir mokymo veikla**

A tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas
Savarankiško mokymosi veikla

Veikla A.4.1 „Per greitas vertinti“

Trukmė: 1 val.

Tikslai: Skatinti kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą.

Vadovaujamo mokymosi veikla

Veikla A.1 „Istorijos pasakojimas“ - (Inspired in Método Original Checo, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021 m.)

Trukmė: trukmė 1 val. 30 min.

Tikslai:

- Skleisti informaciją apie savo stereotipus ir išankstines nuostatas.
- Suprasti, kaip stereotipai ir išankstinės nuostatos veikia mūsų kasdienę sąveiką.
- Skatinti dalyvius pasitelkti kūrybiškumą ir kritinį mąstymą.
- Išryškinti įvairius būdus ir perspektyvas, kaip sąmoningai ir refleksyviai siekti gyvenimo tikslų.

A.2 veikla. „Patobulink savo kritinio mąstymo įgūdžius“

Trukmė: 30 minučių

Tikslai: Užmegzti ryšius tarp dalyvių | Priversti dalyvius pasitelkti kūrybiškumą ir kritinį mąstymą | Išryškinti skirtingus būdus tai pačiai užduočiai atlikti.

Patirtinis mokymasis

A.1 veikla. „Smegenų šturmas“

Trukmė: 1 val. 30 min.

Tikslai: Išnagrinėti ir išanalizuoti kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sąvokas.

A.2 veikla. „Refleksijos ranka!“

Trukmė: 1 val. 30 min.

Tikslai: apmąstyti ir kritiškai suvokti migrantų lūkesčius, susijusius su juos priimančia šalimi.

A.3 veikla. „Įvairovės svogūnas“

Trukmė: 1 val. 30 min.

Tikslai:

- Suprasti įvairių dalyvių ir sistemų, kurių dalis jie yra, ryšius.
- Apmąstyti iš skirtingų perspektyvų.

B tema. Kritinis mąstymas ir dilemos

Savarankiško mokymosi veikla

Veikla B.4.1 „Klausyk manęs“

Trukmė: 1 val.

Tikslai: Skatinti kritinį mąstymą; skirtumus laikyti socialinės įtraukties forma.

Vadovaujamo mokymosi veikla

B.1 veikla. „Mąstyk plačiau“

Trukmė: 2 val.

Tikslai: skatinti refleksyvumą ir kritinį mąstymą; ugdyti nesmurtinio problemų sprendimo įgūdžius ir savimone; skatinti dalyvavimą; dirbti grupėje; gebėti gerbti kitų nuomonę; pasitikrinti žinias apie dilemų tipus.

Patirtinis mokymasis

B.1 veikla. „Taškų sujungimas“ - (Inspired in Método Original Português, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021 m.)

Trukmė: 2 val.

Tikslai:

- Skatinti įtrauktį ir socialinę atsakomybę pasitelkiant kritinį mąstymą.
- Suprasti daugiakultūrės visuomenės iššūkių ir galių sprendžiant įvairias dilemas ir ieškant novatoriškų sprendimų.
- Atsižvelgti į daugiakultūrines perspektyvas ir jomis naudotis skatinant kritinį mąstymą, kad būtų ugdomi ir tobulinami įgūdžiai bei žinios.

C tema. Apibendrinimas - Apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą

Savarankiško mokymosi veikla

C.4.1 veikla „Apibendrinimo pasiūlymas“

Trukmė: 2 val.

Tikslai: Skatinti kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą; Skatinti kritinį mąstymą; Sukurti sprendimus įvairių rūšių refleksyvioms dilemoms, aprašant kai kuriuos situacijos apibendrinimo žingsnius.

Vadovaujamo mokymosi veikla

C.1 veikla

	<p><i>„Be kaukių“ - (Inspired in Método Original Grego, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021 m.)</i></p> <p>Trukmė: 2 val.</p> <p>Tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinti savęs pažinimą ir kritišką sąmoningumą, susijusį su išankstinėmis nuostatomis dėl neįgaliųjų, LGBTQ+, čigonų... • Skatinti geresnį nematomos diskriminacijos ir mikroagresijos supratimą. • Supratimas, kad situacijos yra kelių perspektyvų sąveikos rezultatas. • Skatinkite gerus apibendrinimo įgūdžius, kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą. <p>Patirtinis mokymasis</p> <p>C.1 veikla. „Ar galiu įeiti?“ (paimta iš FAROL - Manual de Educação para os Direitos Humanos com Jovens, 2001)</p> <p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gilinti žinias ir supratimą apie migrantų ir (arba) pabėgėlių padėtį ir jų teises. • Praktikuoti gebėjimą pateikti argumentus ir priimti vertybinius sprendimus. • Skatinti solidarumą su žmonėmis, kurie yra priversti palikti savo namus. • Ugdyti ataskaitų rengimo įgūdžius, skatinančius kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą. <p>C.2 veikla. „Kalbos barjeras“ (paimta iš FAROL - Manual de Educação para os Direitos Humanos com Jovens, 2001)</p> <p>Trukmė: 30 minučių</p> <p>Tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didinti pasienio tarnybų ir imigracijos institucijų informuotumą apie diskriminaciją. • Ugdyti tarpkultūrinio bendravimo įgūdžius. • Skatinti empatiją pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams. • Skatinti kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą pabėgėlių realybės atžvilgiu.
<p>Bibliografija</p>	<p>Adam, BD. (1978). The survival of domination: Inferiorization and everyday life. New York: Elsevier.</p> <p>Adam, B. (1978). The survival of domination: Inferiorization and everyday life. New York: Elsevier.</p>

- Alexander, M. (2010). *The new Jim Crow: Mass incarceration in the age of colorblindness*. New York: The New Press.
- Alexander, M. (2010). *The new Jim Crow: Mass incarceration in the age of colorblindness*. New York: The New Press.
- Campbell, C., & MacPhail, C. (2002). Peer education, gender and the development of critical consciousness: Participatory HIV prevention by South African youth. *Social Science & Medicine*, 55(2), 331-345.
- Chronister, KM., & McWhirter, EH. (2006) An experimental examination of two career interventions for battered women. *Journal of Counseling Psychology*, 53(2), 151-164.
- David, E. (2009) Internalized oppression, psychopathology, and cognitive-behavioral therapy among historically oppressed groups. *Journal of Psychological Practice*, 15, 71-103.
- Dewey, J. (1938/1997) *Experience and Education*. Touchstone, New York.
- Elder, L., & Paul, R. (1996). At website www.criticalthinking.org
- FAROL – Manual de Educação para os Direitos Humanos com Jovens (2001). Humana Global.
- Freire, P. (2000). *Pedagogy of the oppressed*. New York, NY: The Continuum Publishing Company, 164.
- Freire, P. (2005). The banking concept of education. In D. Bartholomae, & A. Petrosky., ed. *Ways of reading*. New York: St. Martins Press; 7th ed. 255-267.
- Mullaly, R. (2002). *Challenging oppression: A critical social work approach*. Don Mills, Ontario: Oxford University Press, 232.
- Mayville, ML. (2011). Debriefing: The Essential Step in Simulation. *Newborn and Infant Nursing Reviews*, 11(1), 35-39.
- Nagel, T. (2001). *A última palavra*. (1). Editora Unesp.

- Orr, M., & Rogers, J. (2011) eds. Public engagement for public education”: Joining forces to revitalize democracy and equalize schools. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Paul, R., & Elder, L. (2002). Critical thinking: Tools for taking charge of your learning and your life. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Perkins, DD., & Zimmerman, MA. (1995). Empowerment theory, research, and application. *Am J Community Psychol*, 23(5), 569-579.
- Rudolph, J., & Simon, R., & Raemer, D., & Eppich, W. Debriefing as formative assessment: closing performance gaps in medical education. *Acad Emerg Med*. 2008;15(11):1010-1016. doi:10.1111/j.1553-2712.2008.00248.x
Vituledge.org/learn-how-to-conduct-a-successful-debriefing/
- Windsor, L., & Benoit, E., & Dunlap, E. (2010). Dimensions of oppression in the lives of impoverished black women who use drugs. *J Black Stud*, 41(1), 21-39.
- Windsor, L., & Dunlap, E., & Golub, A. (2011). Challenging controlling images, oppression, poverty, and other structural constraints: Survival strategies among African-American women in distressed households. *Journal of African American Studies*, 15(3), 290-306.
- Zimmerman, MA. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis.
- Zimmerman, MA. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis. In J. Rappaport & E. Seidman, *Handbook of community*, 43-63.

Link:

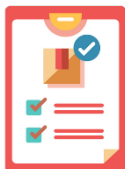
http://acervo.paulofreire.org:8080/jspui/bitstream/7891/3070/1/FPF_PTPF_12_069.PDF

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

3(A) Savarankiškas mokymasis

A tema. Kritinis sąmoningumas ir refleksyvumas

A.1) Temos tikslas: Išnagrinėti ir išanalizuoti bendruosius kritinio sąmoningumo ir kritinio refleksyvumo principus.

A.2) Įsivertinimo priemonė (kiekybinis vertinimas ir savirefleksija - kokybinis vertinimas)

Naudoti prieš ir po savarankiško mokymosi

1. Atsakykite į klausimus (01 balas už kiekvieną teisingą atsakymą)

a) Savais žodžiais paaiškinkite, ką suprantate apie kritinį sąmoningumą.

---

b) Savais žodžiais paaiškinkite kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sampratą ir raidą.

---

c) Pasak kritinės pedagogikos specialistės Ira Shor, kritinė pedagogika apibrėžiama taip: „Mąstymo, skaitymo, rašymo ir kalbėjimo įpročiai, kurie neapsiriboja paviršutiniška reikšme, pirmuoju įspūdžiu, vyraujančiais mitais, oficialiais pasisakymais, tradicinėmis klišėmis, priimta išmintimi ir paprastomis nuomonėmis, o padeda suprasti gilesnę bet kokio veiksmo, įvykio, objekto, proceso, organizacijos, patirties, teksto, dalyko, politikos, žiniasklaidos ar diskurso prasmę, radikalias priežastis, socialinį kontekstą, ideologiją ir asmenines pasekmes“.

Ar šis teiginys yra teisingas, ar klaidingas?

A) Teisingas

B) Klaidingas

d) Nurodykite keletą konkrečių patirčių, susijusių su mokymosi procesu.

A) Žiūrovas, stebėtojas, liudininkas, gynėjas, aktyvistas ir solidarumas

B) Žiūrovas, stebėtojas, liudytojas, gynėjas ir užuojauta

C) Liudytojas, gynėjas, aktyvistas, solidarumas ir ramybė

- e) Darant prielaidą, kad visa švietimo/mokymo praktika iš esmės yra etiška arba morali, išskirkite tris situacijų tipus.
- A) Asmeninės moralinės reakcijos, teisingo elgesio normos ir etinė refleksija.
  - B) Asmeninė refleksija, etinės moralinės reakcijos ir teisingo elgesio normos.
  - C) Asmeninės etinės reakcijos, moralinių reakcijų normos ir moralinė refleksija.
- f) John Dewey požiūriu, moralė yra įgimta arba pastovi?
- A) John Dewey požiūriu, moralė yra pastovi.
  - B) John Dewey požiūriu, moralė yra įgimta.
  - C) John Dewey požiūriu, moralė nėra nei įgimta, nei pastovi.
- g) Į ką orientuojasi kritinio sąmoningumo teorija?
- A) Kritinio sąmoningumo teorija orientuota į opresijos ir privilegijų vaidmenį kuriant ir palaikant socialinę ir individualią disfunkciją.
  - B) Kritinio sąmoningumo teorija orientuota į laisvės ir nepalankių sąlygų vaidmenį kuriant ir palaikant socialinę ir individualią disfunkciją.
- h) *Kritinis sąmoningumas - tai procesas, kurio metu asmenys taiko kritinio mąstymo įgūdžius, kad išnagrinėtų savo dabartinę situaciją, geriau suprastų konkrečią tikrovę ir sugalvotų, įgyvendintų bei įvertintų savo problemų sprendimus.*
- Tiesa ar netiesa?
- A) Tiesa
  - B) Netiesa
- i) Kritinio sąmoningumo ugdymas vyksta ne per grupinį dialogą, dalyvavimą veikloje ir įgalinimą. Tiesa ar netiesa?
- A) Tiesa
  - B) Netiesa
- j) Kas yra kritinis mąstymas?
- A) Kritinis mąstymas - tai faktų analizė, kuria siekiama nuodugniai suprasti problemą ar temą.
  - B) Kritinis mąstymas - tai spėjimų analizė, kuria siekiama nuodugniai išspręsti problemą ar temą.
- k) Kiek yra kritinio mąstymo raidos etapų?
- A) Šeši
  - B) Vienas
  - C) Keturi
  - D) Dešimt

- l) Ko paprastai reikalaujama iš mokinių, kai jų mokytojai tampa kokybiško mąstymo ir mokymosi šalininkais?**
- A) Nenurodo ir nepaaiškina tikslų ir uždavinių, nerenka ir nesistemina informacijos ir duomenų.
  - B) išsiaiškina klausimus, į kuriuos reikia atsakyti, ir problemas, kurias reikia išspręsti; nagrinėja dalykus daugiau nei vienu požiūriu; sprendžia sudėtingas problemas ir klausimus ir atskiria svarbius dalykus nuo nereikšmingų.
  - C) Neatsižvelgia į užuominas ir pasekmes, neišreiškia savo nuomonės konkrečiai ir tiksliai, taip pat neatsižvelgia į kitų požiūrį.
- m) Kuo vadovaujamės moraliniuose sprendimuose?**
- A) Mūsų moraliniai sprendimai grindžiami ne faktais apie pasaulį, bet loginio nuoseklumo jėga.
  - B) Mūsų moraliniai sprendimai grindžiami faktais apie pasaulį, o ne loginiu nuoseklumu.
  - C) Mūsų moraliniai sprendimai grindžiami faktais apie pasaulį ir loginiu nuoseklumu.
- n) Kada taisyklės yra moralios?**
- A) Taisyklės yra moralios, kai jos suformuluotos asmeniniu požiūriu.
  - B) Taisyklės yra moralios, kai jos suformuluotos nešališkai.
- o) Ar Akira Kurosawa filmo „After the rain“ samurajus Ilhein elgėsi amoraliai?**
- A) Ne
  - B) Taip
- p) Kada išnyksta moralinis prieštaravimas?**
- A) Moralinis prieštaravimas išnyksta, kai negalime atsiriboti nuo subjektyvumo ir kultūros.
  - B) Moralinis prieštaravimas išnyksta, kai galime atsiriboti nuo subjektyvumo ir kultūros.
- q) Kas yra dilema?**
- A) Dilema - tai situacija, kurioje sunku rasti priimtina sprendimą.
  - B) Dilema - tai nėra situacija, kuri kelia abejonių dėl priimtino sprendimo.
- r) Kas yra klasikinė dilema?**
- A) Klasikinė dilema - tai pasirinkimas tarp dviejų ar daugiau alternatyvų, kurių rezultatai yra vienodai nepageidaujami arba vienodai tinkami.
  - B) Klasikinė dilema paprastai nėra susijusi su moraline ar etine krize, tačiau dėl priimto sprendimo gali pasikeisti asmens ar veikėjo gyvenimas.
  - C) Abu variantai yra teisingi.

s) *Etinė dilema iškyla tada, kai asmuo yra priverstas pasirinkti vieną iš dviejų moraliai pagrįstų variantų, tačiau jie gali prieštarauti nustatytoms įmonės, vyriausybės agentūros ar įstatymo riboms. Ar tai tiesa, ar netiesa?*

A) Tiesa

B) Netiesa

t) *Etinė dilema skiriasi nuo moralinės dilemos, nes ji nėra verčiau susijusi su taisyklių laikymusi, negu su savo sąžine, nors sąžinė tikrai gali paskatinti žmogų apsvarstyti galimybę pažeisti taisykles. Ar tai tiesa, ar netiesa?*

A) Tiesa

B) Netiesa

u) **Kas yra moralinė dilema?**

A) *Moralinė dilema - tai situacija, kai žmogus blaškosi tarp gėrio ir blogio, ir žiūri į pačią žmogaus principų bei vertybių esmę.*

B) *Moralinė dilema - tai situacija, kai žmogus blaškosi tarp gėrio ir blogio, bet nežiūri į pačią žmogaus principų ir vertybių esmę.*

v) **Kas yra apibendrinimas?**

A) *Apibendrinimas - tai patirtis, leidžianti dalyviams susieti veiklas ir pamokas, kurias jie išmoko per veiklą.*

B) *Apibendrinimas nėra patirtis, leidžianti dalyviams susieti veiklas ir pamokas, kurias jie išmoko per veiklą.*

C) *Apibendrinimas - tai situacija, kuri susieja veiklą ir pamokas.*

w) *Apibendrinimo procesą galima suskirstyti į tris pagrindines sritis: objektyvūs faktai - tiesa, poveikis - subjektyvi asmeninė interpretacija, sutarto mokymosi perdavimas - bendras supratimas. Ar tai tiesa, ar netiesa?*

A) Tiesa

B) Netiesa

Vertinimo skalė:

0 - 5 balai - *Nėra žinių*

5 - 10 balų - *Minimalios žinios*

10 - 15 balų - *Pagrindinės žinios*

15 - 20 balų - *Pakankamos žinios*

20 - 28 balai - *Puikios žinios*

Savirefleksija

Atsakykite į klausimus:

1. Ar jūsų vertinimas skiriasi prieš ir po to, kai perskaitėte mokymosi medžiagą?
2. Jei jūsų įvertinimas buvo kitoks, kaip manote, kokiose srityse patobulėjote? O jei ne, kodėl?
3. Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

A.3) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

A.3.1 Kritinis sąmoningumas ir refleksyvumas

Kritinės pedagogikos specialistė Ira Shor kritinę pedagogiką apibrėžia taip:

„Mąstymo, skaitymo, rašymo ir kalbėjimo įpročiai, kurie neapsiriboja paviršutiniška reikšme, pirmuoju įspūdžiu, vyraujančiais mitais, oficialiais pasisakymais, tradicinėmis klišėmis, paplitusia išmintimi ir paprastomis nuomonėmis, o padeda suprasti gilesnę prasmę, radikalias priežastis, socialinį kontekstą, ideologiją ir asmenines bet kokio veiksmo, įvykio, objekto, proceso, organizacijos, patirties, teksto, temos, politikos, žiniasklaidos ar diskurso pasekmes.“

SHOR, Ira (1992). Empowering Education - Critical Teaching for Social Change, The University of Chicago press, p. 129.

Socialinio teisingumo problemų specifiškumas meta iššūkį tradicinei ugdymo praktikai. Be to, socialiniai ir politiniai prieštaravimai dažnai kyla dėl to, kad nesutariama dėl susijusių normų ir vertybių bei siūlomų sprendimų priimtimumo. Todėl vis dažniau manoma, kad su socialiniu teisingumu susijusios problemos nėra lengvai ir tiesmukai išsprendžiamos. Šiomis aplinkybėmis atrodo, kad labai svarbu taikyti kompleksinius ir pliuralistinius metodus, kuriuos taikydami suaugusieji imigrantai gali aptarti ir apmąstyti įvairias idėjas ir problemų, susijusių su socialiniu teisingumu, sprendimo būdus, niekada nesutikdami su sprendimais „bet kas bus gerai“.

Socialinio teisingumo problemų mastas negali būti suderinamas su reliatyvistiniais sprendimais. Nors teisingų atsakymų nėra, negalima pamiršti šių problemų rimtumo ir neatidėliotinum, todėl mokytojai/dėstytojai turi rasti ir įgyvendinti tinkamus būdus, kaip elgtis su žiniomis, netikrumu, vertybėmis ir normomis, etinėmis dilemomis, politiniais ginčais, susirūpinimu dėl planetos ir jos gyventojų ir kt. Taip taps aišku, kad socialinio teisingumo iššūkiai yra ne tik pažintiniai, bet ir etiniai bei politiniai, susiję su vertybėmis ir jausmais.

<https://theconversation.com/visual-illusion-that-may-help-explain-consciousness-new-study-151864>

Projekto „SoJust“ tikslas - remti ir įkvėpti mokytojus/dėstytojus skatinti migrantų įtraukų

moralinį ugdymą, kuris užkirstų kelią ar ištaisytų su socialiniu teisingumu nesuderinamą elgesį, kuris ypač pasireiškia, kai žmonės yra „žiūrovų“ sferoje, užkirstų jam kelią arba jį ištaisytų. Dauguma žmonių patenka į šią kategoriją. Taigi „stebėtojų“ nuostatos, susirūpinimas ir veiksmai yra būtina socialinio teisingumo sąlyga, bet ne pakankama. Bet kuriame projekte, susijusiame su socialinio teisingumo tema, visada bus kalbama apie mokymąsi, pagrįstą konkrečių ar hipotetinių atvejų stebėjimu, apmąstymais ir aptarimu. Konkretūs ar hipotetiniai atvejai bus paskata, skatinanti mokytis moralinės įtraukties, tikimasi, kad imigrantai iš paprastų „žiūrovų“ taps „aktyvistais“ ir nariais, kurie įsikiš, siekdami ištaisyti su socialiniu teisingumu akivaizdžiai nesuderinamas situacijas. Kartais mokymosi proceso etapus galima nustatyti iš kai kurių konkrečių šių „žiūrovų“ patirčių ir suklasifikuoti atsižvelgiant į jų vaidmenį, susijusius su socialinio teisingumo klausimais. Šie etapai aprašyti toliau:

- **Žiūrovas:** pirmoji fazė, kai nuo nežinojimo pereinama prie tam tikro etinės ar politinės problemos žinojimo. Ji vadinama žiūrovo faze ir atitinka momentą, kai jis tiesiogiai ar netiesiogiai stebi realią ar hipotetinę problemą, nepriskirdamas jai moralinės reikšmės, nesuteikdamas jai prasmės ar nepripažindamas asmeninio suinteresuotumo.

- **Stebėtojas:** atsiranda tada, kai asmuo, kuris yra etinės ar politinės problemos liudininkas, dėl kelių galimų priežasčių prabyla apie tą problemą, pradeda kreipti dėmesį, tikslingai ieškoti informacijos, bando stebėti daugiau panašių įvykių ir ne taip paviršutiniškai, ieškodamas tos etinės ar politinės problemos priežasčių, standartų ir pasekmių. Žiūrovai dabar yra sąmoningi stebėtojai.

- **Liudytojas:** jei mokymosi procesas tęsiasi, stebėtojams kyla susirūpinimas dėl etinės ar politinės problemos, dėl kurios jie nusprendžia imtis veiksmų, kad padidintų kitų sąmoningumą. Šiame etape žmonės kalba apie elgesį, kuris nesuderinamas su tikrai moraliu gyvenimu, sakydami tai, ką žino, o stebėtojas tampa liudininku, kuris kitiems pasakoja tai, ką žino, dažnai viešai, žiniasklaidoje.

- **Gynėjas:** didėjant susirūpinimui, žiūrovas jaučiasi vis labiau skatinamas viešai ir atvirai pasisakyti prieš elgesį, nesuderinamą su tikrai moraliu gyvenimu, smerkti, bet visų pirma ginti etišką elgesį, jungtis į grupes, kurios gina šiuos tikslus, rašyti laiškus laikraščių redaktoriams, kalbėti mokyklose, universitetuose ir pan. Dabar šie žmonės yra tikrai moralaus gyvenimo gynėjai.

- **Aktyvistas:** kai gynėjas imasi tiesioginių veiksmų tam tikrai etinei ar politinei problemai išspręsti, pavyzdžiui, stengiasi daryti įtaką vyriausybės politikai arba įsikiša į de facto situacijas, eidamas į vietas, kur vyksta su tikrai moraliu gyvenimu akivaizdžiai nesuderinamas elgesys, kad užkirstų kelią nusikaltėlių veiksams arba padėtų aukoms, taip prisiimdamas atsakomybės už individualius veiksmus ir asmeninę riziką našta. Be tokio prieinamumo vargu ar įvyks kokių nors pokyčių konkrečiose situacijose, akivaizdžiai nesuderinamose su tikrai moraliu gyvenimu.

- **Solidarumas/ auka/kankinys:** daugeliu atvejų aktyvizmas vyksta savo šalių grupėse, tačiau kai kurie aktyvistai solidarizuojasi su vietinėmis grupėmis, kovojančiomis ten, kur elgiamasi nesuderinamai su tikrai moraliu gyvenimu, stengiasi padėti ir tampa grupės, kuri tiesiogiai kenčia nuo akivaizdžiai su moraliu gyvenimu nesuderinamo elgesio pasekmių, nariais. Galiausiai jie rizikuoja taip pat, kaip ir aukos, kol kai kurie netenka gyvybės ir tampa kankiniais kovoje už tikrai moralų gyvenimą. Jie pripažįstami didvyriais, kovojančiais už tikrai moralų gyvenimą.

Šis moralinės raidos procesas, kuris reiškia moralinės bendruomenės plėtrą, yra grindžiamas universaliais etiniais principais.

https://theweekenduniversity.com/lecture_day/a-day-on-consciousness/

Šiame projekte taip pat daroma prielaida, kad visa ugdymo/mokymo praktika iš esmės yra etiška arba morali, todėl galima išskirti tris situacijų tipus: asmeninės moralinės reakcijos, teisingo elgesio normos ir etinė refleksija. Moralinės reakcijos - tai spontaniškos, neapgalvotos ir netyčinės reakcijos į asmeninę patirtį, ką daryti ar nedaryti tam tikroje situacijoje. Teisingo elgesio normos - tai socialinės konvencijos, susijusios su teisingais veiksmų modeliais tam tikrose socialinės veiklos rūšyse. Etinė refleksija - tai racionalus ir sistemingas moralinius veiksmus pateisinančių priežasčių apmąstymas.

Mokytojai/dėstytojai turi būti pasirengę išprovokuoti ir kritiškai nukreipti imigrantų etinę refleksiją, kad demokratiškai atsakingu ir kritiškai kompetentingu būdu skatintų jų moralinį augimą, susijusį su socialinio teisingumo klausimais.

John Dewey požiūriu, moralė nėra nei įgimta, nei nekintama, o kažkas, ko išmokstame nuolatiniame procese. Mokomės iš moralinių situacijų patirties, verčiančios mus apmąstyti tam tikras „tiesas“, kurias laikome savaime suprantamomis. Šiame procese demokratijos idealas yra moralinis idealas, nes demokratija yra gyvenimo būdas, kuriame skirtingą patirtį turintys žmonės sukuria naujas galimybes daryti įtaką vieni kitiems. Principai, kuriais grindžiama ši mokymo/dėstyimo perspektyva, yra šie: pradėti nuo imigrantų moralinės patirties, pasitelkiant konkrečius atvejus; supažindinti su konkrečiomis normatyvinėmis etikos teorijomis ir turėti etinę kalbą.

Paskutinė šio projekto prielaida yra ta, kad jis grindžiamas argumentavimo įgūdžių, reikalingų etiškai neutralioms sudėtingoms problemoms aptarti, mokymu/mokymusi. Kalbama ne apie informacijos įgijimą ir griežtą jos taikymą, bet apie argumentų įtikinamumo konstravimą ir vertinimą, kad būtų galima dalyvauti diskusijose. Argumentavimo kokybė susijusi su svarstymų kokybe ir įvairove.

Kritinis sąmoningumas: kitos perspektyvos

Kritinio sąmoningumo teorijoje daugiausia dėmesio skiriama priespaudos ir privilegijų vaidmeniui kuriant ir palaikant socialinę ir individualią disfunkciją. Socialinė disfunkcija gali apimti neproporcingą nedarbo, ligų, nusikalstamumo, benamystės, marginalizacijos, narkotikų prekybos ir/arba paslaugų prieinamumo trūkumo lygį bendruomenėje. Individuali disfunkcija gali būti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sutrikimai, ŽIV/ŽPV rizikos elgesys ir nusikalstamas elgesys.

Iš kritinio sąmoningumo perspektyvos disfunkcija suvokiama kaip tiesioginė struktūrinės ir internalizuotos nelygybės pasekmė.

Freire (2000:164) sukūrė kritinio sąmoningumo teoriją, reaguodamas į nuskurdusių Brazilijos gyventojų neraštingumo lygį. Neišmanymas yra daugiau nei žinių trūkumas, jis taip pat reiškia kritinio mąstymo įgūdžių stoką. Žinios visuomenėje tarnauja tam tikram tikslui. Dažnai tas tikslas yra puoselėti įprastus, dažnai priespaudą keliančius mąstymo būdus. Vienas iš tradicinės mokyklos tikslų - skatinti įsitraukimą į pagrindinę srovę. Žinių įgijimas be kritinio mąstymo įgūdžių gali įskiepyti žmogui priespaudos kultūrą. Norint pasipriešinti opresijai, reikia ne tik įgyti žinių, bet ir kritinio mąstymo įgūdžių.

A.3.2 Kritinis sąmoningumas: Samprata

Kritinis sąmoningumas - tai procesas, kurio metu asmenys taiko kritinio mąstymo įgūdžius, kad išnagrinėtų savo dabartinę situaciją, geriau suprastų savo konkrečią realybę, sugalvotų,

įgyvendintų ir įvertintų savo problemų sprendimus. Bendruomenės išmintingume kritinis sąmoningumas yra pagrindinė teigiamo elgesio pokyčio sudedamoji dalis. Ją sudaro du komponentai: anti-opresinis mąstymas ir anti-opresiniai veiksmai. Anti-opresinis mąstymas reikalauja gilesnį struktūrinės ir internalizuotos opresijos supratimą. Anti-opresiniai veiksmai - tai bendros pastangos įveikti ir panaikinti struktūrinę ir internalizuotą opresiją. Būtina ugdyti kritišką privilegijų ir opresijos sistemų suvokimą, nes be šio suvokimo negalima imtis veiksmų. Kritinis mąstymas ir kritinio sąmoningumo anti-opresinis mąstymas veikia kartu, nes opresija apima informacijos kontrolę ir ji reikalauja neinformuoto mąstymo. Nesugebėdamas kritiškai mąstyti, žmogus negali išsiugdyti anti-opresinio mąstymo.

<https://www.nytimes.com/2016/07/05/science/what-is-consciousness.html>

Kita svarbi kritinio sąmoningumo sudedamoji dalis yra anti-opresiniai veiksmai. Kovos su opresija veiksmai vykdomi individualiu ir bendruomenės lygmenimis. Asmuo gali pasinaudoti ištekliais ir dirbti su kitais, kad sumažintų opresiją bendruomenėje per asmeninį tobulėjimą ir bendruomenės veiklą (pvz., savanoriauti bendruomenės organizacijoje, padėti skleisti informaciją, dalyvauti politiniuose procesuose). Kad būtų galima imtis anti-opresinių veiksmų, visa bendruomenė turi gebėti kritiškai mąstyti ir ugdyti bendruomenės gebėjimus. Bendruomenės gebėjimai - tai bendruomenės

gebėjimas veiksmingai pasinaudoti savo turimomis stiprybėmis ir ištekliais siekiant spręsti bendruomenės problemas. Stiprybės ir ištekliai apima bendruomenės narių dalyvavimą bendruomenės veikloje, įgalinimą, lyderystę, įgūdžius, išteklius, bendruomenės istorijos supratimą, bendruomenės galią ir kritinį mąstymą.

A.3.3 Kritinio sąmoningumo ugdymas

Kritinio sąmoningumo ugdymas vyksta per grupinį dialogą, dalyvaujamąjį veiksma ir įgalinimą. Kai žmonės ugdo kritinį sąmoningumą, jie susiburia, kad išsiugdytų ir taikytų kritinio mąstymo įgūdžius diskusijose apie savo bendruomenes, apie tai, kaip bendruomenės sąlygos juos veikia ir kaip jie gali prisijungti prie veiksmų, kad pagerintų savo ir savo bendruomenių gyvenimą. Dialogas peržengia paprastą asmeninių nuomonių aptarimą. Jis apima kritinio mąstymo įgūdžių taikymą, aktyvų klausymąsi ir atvirą mąstymą. Tikimasi, kad per dialogą žmonės sužinos apie save, ypač apie tai, kaip jie mąsto ir kaip save riboja dėl giliai įsišaknijusių prielaidų ir įsitikinimų, atspindinčių internalizuotą opresiją. Kritinio sąmoningumo ugdymo metu žmonės skatinami mesti iššūkį įvardytoms opresijos jėgoms ir nukreipti savo pykčio, liūdesio ir nusivylimo jausmus į anti-opresinius veiksmus.

Tikimasi, kad žmonės, ugdydami kritinį sąmoningumą, atras ir prisijungs prie bendruomenės organizacijų, kurios sprendžia jiems rūpimus klausimus. Tiesiogiai dalyvaudami žmonės mokosi, kaip dirbti kolektyviai siekiant bendruomenės tikslo ir kaip užmegzti socialinius ryšius. Veikla gali būti tokia: dalyvavimas bendruomenės susirinkimuose, įstojimas į organizacijas kaip nariams, kūrimas naujų verslų, tenkinančių bendruomenės poreikius, lėšų rinkimas, savanoriška veikla bendruomenės renginiuose ir darbuose, dalyvavimas vietos politikoje. Žmonės skatinami įtraukti savo bendraamžius į pokalbį apie pokyčius ir kurti paramos grupes. Įsitraukdami į sąmoningumą ugdančius dialogus, žmonės gali suformuoti naują tapatybę ir pradėti keisti požiūrį į save, juos supantį pasaulį ir savo galimybes tobulinti save ir savo bendruomenę.

A.4) Mokymosi veikla

A.4.1 veikla „Per greitas vertinti“

Tikslai: Skatinti kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą.

Instrukcijos:

Perskaite teorijų paaiškinimus, pagrindinius ir bendruosius šios temos apibrėžimus, pažiūrėkite vaizdo įrašą ir parašykite kritinę refleksiją apie tai, kaip nevertinti, kol nesužinote konteksto, kuris

apima kiekvieną asmenį (socialinio, kultūrinio, asmeninio, akademinio...), ir ką jaučiate ir ką galėtumėte patobulinti ar pakeisti.

Trukmė: 1 val.

Jei norite, juodraštyje parašykite detales, apie kurias pagalvojote ir pasidalinkite jomis su grupe.

Šaltinis: https://www.youtube.com/watch?v=Fzn_AKN67ol

Grįžtamasis ryšys:

- Ar, jūsų nuomone, ši veikla yra tinkama kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo ugdymui?
- Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

3(A) Savarankiškas mokymasis

B tema. Kritinis mąstymas ir dilemos

B.1) Temos tikslai:

- tyrinėti ir analizuoti bendruosius kritinio mąstymo ir dilemų principus;
- tyrinėti, analizuoti ir apmąstyti įvairias dilemas su kritiniu ir refleksyviu sąmoningumu.

B.2) Įsivertinimo priemonė

Atsakykite į šiuos klausimus:

- a. Kas, jūsų nuomone, yra kritinis mąstymas? (5 balai)
- b. Ką manote apie kritinio mąstymo procesą? (5 balai)
- c. Pasirinkite keletą kritinio mąstymo etapų ir pareflektuokite apie juos, pateikdami konkrečių pavyzdžių. (5 balai)
- d. Kaip manote, kokie yra kritinio mąstymo privalumai dirbant su daugiakultūremis ir mažumų grupėmis? (5 balai)
- e. Paašškinkite, kuo skiriasi klasikinės, etinės ir moralinės dilemos. (5 balai)
- f. Pateikite įvairių pavyzdžių apie įvairias dilemas, su kuriomis gali susidurti žemos kvalifikacijos imigrantai. (5 balai)
- g. Pasiūlykite ir apibūdinkite sprendimus, kaip spręsti ankstesnes dilemas. (5 balai)

Vertinimo skalė:

0 - 5 balai - *Nėra žinių*

5 - 10 balų - *Minimalios žinios*

10 - 15 balų - *Pagrindinės žinios*

15 - 20 balų - *Pakankamos žinios*

20-30 balų - Puikios žinios

Grįžtamojo ryšio klausimai:

- Ar, jūsų nuomone, ši veikla yra tinkama kritinio mąstymo ir sąmoningumo ugdymui?
- Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

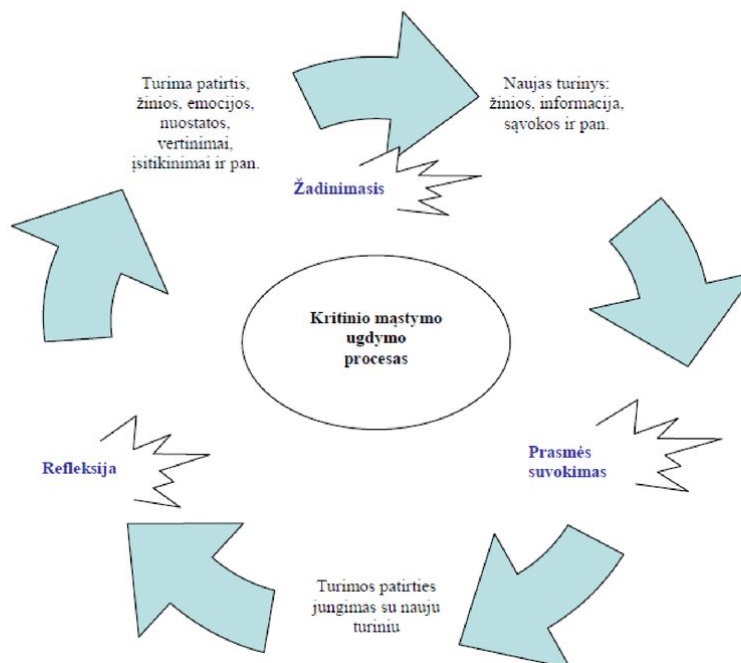
B.3) Teorių paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

B.3.1. Kritinis mąstymas ir dilemos

Kritinis mąstymas - tai faktų analizė, kuria siekiama nuodugniai suprasti problemą ar temą. Kritinio mąstymo procesą paprastai sudaro tokie etapai kaip informacijos ir duomenų rinkimas, apgalvotų klausimų kėlimas ir galimų sprendimų analizė. Pavyzdžiui, jei dirbate žmogiškųjų išteklių srityje ir turite išspręsti dviejų darbuotojų konfliktą, pasitelksite kritinį mąstymą, kad suprastumėte konflikto pobūdį ir kokių veiksmų reikėtų imtis situacijai išspręsti.

Kritinio mąstymo ugdymo schema

Paveikslėlis iš: <https://slideplayer.lt/slide/17947076/>

Kritinio mąstymo įgūdžiai leidžia suprasti ir spręsti situacijas remiantis visais turimais faktais ir informacija. Paprastai kritinis mąstymas darbe apima faktų, duomenų ir kitos informacijos

apdorojimą ir sisteminimą, kad būtų galima apibrėžti problemą ir parengti veiksmingus sprendimus. Pravartu apmąstyti, kokius kritinio mąstymo įgūdžius jau turite ir kokius galbūt reikėtų tobulinti, ir juos pabrėžti savo gyvenimo aprašyme bei per pokalbius. Be to, galite apsvarstyti galimybę nustatyti tikslus ir pritaikyti praktiką, kuri padėtų ugdyti kritinio mąstymo įgūdžius, būtinus sėkmingai veiklai darbe ir gyvenime.

Straipsnyje „*Critical Thinking Development: A Stage Theory*” (2021 m.) pateikiamas praktinis vadovas mokytojams, norintiems naudoti konceptualų žemėlapij, kuris padėtų besimokantiems pereiti raidos etapus ir tapti kritiškai mąstančiais žmonėmis.

Prieš pereinant prie pačių etapų, reikėtų trumpai apžvelgti, ką turime omenyje kalbėdami apie kritinį mąstymą. Mūsų darbinė apibrėžimas yra toks: Mes apibrėžiame kritinį mąstymą kaip: gebėjimą ir polinkį tobulinti savo mąstymą sistemingai nukreipiant jį intelektualiam savęs vertinimui.

Paveikslėlis iš: <https://psichika.eu/blog/kritinis-mastymas-indukcija/>

Svarbu pripažinti, kad, remiantis šiuo požiūriu, žmonės yra kritiškai mąstantys, pilna šio termino prasme, tik tada, jei jie turi šį gebėjimą ir polinkį visose arba daugumoje savo gyvenimo sričių (pvz., kaip tėvai, piliečiai, vartotojai, meilužiai, draugai, besimokantieji ir profesionalai).

Kritinio mąstymo raidos etapai

- Pirmasis etapas: Nereflektuojantis mąstytojas
- Antrasis etapas: Iššūkį turintis mąstytojas
- Trečiasis etapas: Pradedantysis mąstytojas
- Ketvirtasis etapas: Praktikuojantis mąstytojas
- Penktasis etapas: Pažengęs mąstytojas
- Šeštasis etapas: Mąstymo meistras

<https://www.linkedin.com/pulse/critical-thinking-development-stage-theory-brannon-sanford>

Pirmasis etapas: Nereflektuojantis mąstytojas

1. *Būdingi bruožai:* Nereflektyvūs mąstantys žmonės dažniausiai nesuvokia, kokį lemiamą vaidmenį jų gyvenime vaidina mąstymas, ir nežino, kaip mąstymo problemos lemia jų gyvenimo problemas. Nereflektuojantys mąstytojai nesugeba aiškiai įvertinti savo mąstymo ir jį tobulinti.

Antrasis etapas: Iššūkį turintis mąstytojas

2. *Būdingi bruožai:* Mąstytojai pereina į „iššūkio“ stadiją, kai iš pradžių suvokia, kad mąstymas atlieka lemiamą vaidmenį jų gyvenime, ir tai, kad mąstymo klaidos sukelia jiems rimtų ir didelių problemų.

Trečiasis etapas: Pradedantysis mąstytojas

3. *Būdingi bruožai:* Tie, kurie pereina į pradedančiojo mąstytojo etapą, aktyviai imasi iššūkio pradėti aiškiai valdyti savo mąstymą įvairiose gyvenimo srityse. Šiame etape mąstytojai pripažįsta, kad jų mąstymas turi esminių problemų, ir iš pradžių bando geriau suprasti, kaip jį valdyti ir tobulinti. Remdamiesi šiuo pradiniu supratimu, pradedantieji mąstytojai pradeda keisti kai kuriuos savo mąstymo būdus, tačiau turi ribotą supratimą apie gilesnius jų mąstymui būdingų problemų lygmenis. Svarbiausia, jie neturi sistemingo plano, kaip pagerinti savo mąstymą, todėl jų pastangos būna nesėkmingos.

Ketvirtasis etapas: Praktikuojantis mąstytojas

4. *Būdingi bruožai:* Šiame etape mąstytojai jaučia, kokius įpročius turi išsiugdyti, kad galėtų valdyti savo mąstymą. Jie ne tik pripažįsta, kad jų mąstyme esama problemų, bet ir suvokia,

kad šias problemas reikia spręsti globaliai ir sistemingai. Remdamiesi poreikio nuolat praktikuotis pojūčiu, jie aktyviai analizuoja savo mąstymą įvairiose srityse. Tačiau kadangi praktikuojantys mąstytojai tik pradeda sistemingai žiūrėti į savo mąstymo tobulinimą, jie vis dar menkai įžvelgia gilesnius mąstymo lygmenis, taigi ir gilesnius mąstyme glūdinčių problemų lygmenis.

Penktasis etapas: Pažengęs mąstytojas

5. *Būdingi bruožai:* Šiame etape mąstytojai jau turi susiformavusius gerus mąstymo įpročius, kurie „atsiperka“. Remdamiesi šiais įpročiais pažengę mąstytojai ne tik aktyviai analizuoja savo mąstymą visose svarbiose gyvenimo srityse, bet ir turi svarbių įžvalgų apie problemas gilesniuose mąstymo lygmenyse. Nors pažengę mąstytojai geba gerai mąstyti visose svarbiose savo gyvenimo srityse, tačiau jie dar nesugeba nuosekliai mąstyti aukštame lygyje visose šiose srityse. Pažangūs mąstytojai gerai valdo savo egocentrišką prigimtį. Jie nuolat stengiasi būti sąžiningi. Žinoma, kartais jie pasiduoda egocentrizmui ir samprotauja vienpusiškai.

Šeštasis etapas: Mąstymo meistras

6. *Būdingi bruožai:* Mąstymo meistras ne tik sistemingai valdo savo mąstymą, bet ir nuolat stebi, peržiūri ir permąsto savo mąstymo tobulinimo strategijas. Jie giliai įsisavino pagrindinius mąstymo įgūdžius, todėl kritinis mąstymas jiems yra ir sąmoningas, ir labai intuityvus. Kaip pasakytų Piaget, jie nuolat pakelia savo mąstymą iki sąmoningo suvokimo lygio. Turėdami daug patirties ir praktikos įsivertinimo srityje, mąstytojai meistras ne tik aktyviai analizuoja savo mąstymą visose reikšmingose gyvenimo srityse, bet ir nuolat gilina naujas įžvalgas apie problemas gilesniuose mąstymo lygmenyse. Mąstymo meistras yra tvirtai įsipareigojęs sąžiningai mąstyti ir labai gerai, bet ne tobulai kontroliuoja savo egocentrišką prigimtį.

B.3.2 Kritinio mąstymo privalumai

<https://fia.com.br/blog/pensamento-critico/>

Kai mokytojai tampa kokybiško mąstymo ir mokymosi šalininkais, laikydamiesi šios etapo teorijos, jie moko taip, kad mokiniams nuolat prireiktų:

- 1) nurodyti ir paaiškinti tikslus ir uždavinius;
- 2) išsiaiškinti klausimus, į kuriuos reikia atsakyti, ir problemas, kurias reikia išspręsti;
- 3) rinkti ir sisteminti informaciją ir duomenis;
- 4) aiškiai įvertinti jiems pateiktos informacijos prasmę ir reikšmę;
- 5) parodyti, kad supranta sąvokas;
- 6) nustatyti prielaidas;
- 7) apsvarstyti pasekmes ir padarinius;
- 8) nagrinėti dalykus iš daugiau nei vieno požiūrio taško;
- 9) aiškiai išdėstyti tai, ką jie sako;
- 10) išbandyti ir patikrinti tikslumą;
- 11) būti pasirengusiam klausimams, ginčijamiems klausimams ar problemoms ir nesiblaškyti savo mąstyme;
- 12) išreikšti save tiksliai ir tiksliai;
- 13) spręsti sudėtingas problemas ir klausimus;
- 14) atsižvelgti į kitų požiūrį;
- 15) logiškai išreikšti savo mintis;
- 16) atskirti reikšmingus dalykus nuo nereikšmingų.

Yra daugybė būdų, kaip mokyti turinio, kad mokiniai tobulėtų kaip mąstytojai. Tačiau jei norime tai padaryti, turime aiškiai atkreipti dėmesį į intelektą ir suvokti etapus, kuriuos jie turi pereiti. Svarbu suvokti, kad visi kaip mąstytojai vystosi palaipsniui ir kad bet kurio iš mūsų pažanga tiesiogiai priklauso nuo mūsų intelektinių žinių ir atsivavimo lygio. Kitaip tariant, jei noriu išsiugdyti kritinio mąstymo gebėjimus, turiu ir „atrasti“ savo mąstymą, ir intelektualiai jį valdyti. Norėdamas tai padaryti, turiu tvirtai įsipareigoti siekti šio tikslo.

Kodėl tai taip svarbu? Būtent todėl, kad žmogaus protas, paliktas vienas, siekia to, kas iš karto lengva, patogiu ir atitinka jo savanaudiškus interesus. Tuo pat metu jis natūraliai priešinasi tam, ką sunku suprasti, kas sudėtinga, kas reikalauja įsitraukti į kitų žmonių mąstymą ir problemas.

Dėl šių priežasčių labai svarbu, kad mes, mokytojai ir pedagogai, atrastume savo „mąstymą“, mąstymą, kuriuo mąstome klasėje ir už jos ribų, mąstymą, dėl kurio patekome į bėdą, ir mąstymą, kuris leidžia mums tobulėti. Mąstymui (kokybiškam mąstymui) pedagogai turi teikti didžiausią prioritetą. Kai kartu mokomės kaip tobulėjantys mąstytojai, kai stengiamės pakelti mąstymą į aukštesnį lygį, o po to į dar aukštesnį, naudos gauna visi, o mokykla tampa tuo, kuo ji ir turėjo būti - vieta, kurioje galima atrasti mokymosi visą gyvenimą galią. Tai turėtų būti pagrindinis visų mūsų

mokinių tikslas. Visi esame suinteresuoti priimti iššūkį: pradėti, praktikuotis ir tobulėti kaip mąstytojai.

B.3.3 Dilemos

<https://ciat.org/ciatblog-los-dilemas-de-la-digitalizacion/?lang=en>

Ar prisimenate atvejį, kai reikėjo rinktis ir kiekvienas variantas buvo vienodai nemalonus? Galbūt melavote, ir nutiko kas nors baisaus, arba teko atskleisti tiesą ir būti nubaustam už melą. Ši painiava vadinama dilema: situacija, kurioje sunku rasti priimtina sprendimą. Literatūroje dilemos yra pagrindinis konfliktas, su kuriuo susiduria daugelis veikėjų. Gyvenime daugelis žmonių susiduria su įvairiomis dilemomis, o jų pasirinkimas gali turėti ilgalaikių pasekmių. *Dažniausiai pasitaikančios dilemų rūšys yra klasikinės, etinės ir moralinės.*

Klasikinė dilema

Klasikinė dilema - tai pasirinkimas tarp dviejų ar daugiau alternatyvų, kurių rezultatai yra vienodai nepageidaujami arba vienodai tinkami. Dilema paprastai nesusijusi su moraline ar etine krize, tačiau dėl priimto sprendimo gali pasikeisti asmens ar veikėjo gyvenimas.

Jaunuolio amžiuje kai kurie klasikinių dilemų pavyzdžiai yra šie:

- Kokį darbo pasiūlymą priimti
- Svarstymas, ar persikelti į kitą miestą
- Jaunesni mokiniai gali susidurti su kitokiomis klasikinėmis dilemomis. Kai kurios iš jų gali būti šios:
- Du suaugę imigrantai, turintys savitas tradicijas, tuo pačiu metu rengia gimtadienio vakarėlį, kaip jiems suvaldyti savo vakarėlį?
- Ką dėvėti fotografavimo dieną, atsižvelgiant į kultūrą?

Klasikinės dilemos yra daugiau nei paprasti pasirinkimai, nes jos paprastai skatina žmogų galvoti apie pasirinkimo pasekmes. Dėl to istorijos veikėjas gali patirti nuotykį, baimę dėl savo gyvybės arba pradėti pokyčius dėl pasirinkimo, kurį priėmė sprenddamas dilemą.

Etinė dilema

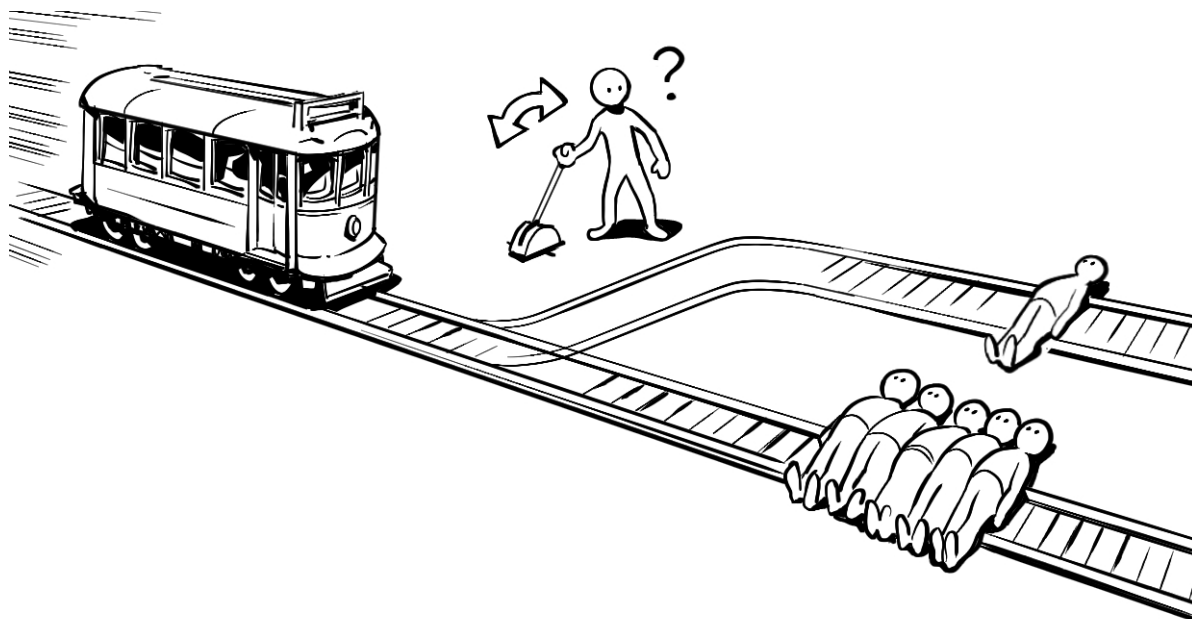
<https://www.linkedin.com/pulse/ethical-dilemmas-consulting-industry-company-clients-jaarui-bie>

Etinė dilema iškyla tada, kai asmuo yra priverstas pasirinkti vieną iš dviejų moraliai pagrįstų variantų, tačiau jie gali prieštarauti nustatytoms įmonės, vyriausybės agentūros ar įstatymo riboms. Kai kurios etinės dilemos gali būti susijusios su tiesos laikymusi, o ne ištikimybe draugui; įstatymų ar taisyklių laikymusi, o ne užuojauta dėl sunkios asmens padėties; ir rūpesčiu dėl atskiro asmens, o ne didesniu poveikiu bendruomenei. Etinė dilema skiriasi nuo moralinės dilemos, nes ji labiau susijusi su taisyklių laikymusi, o ne su sąžine, nors sąžinė tikrai gali paskatinti žmogų apsvarstyti galimybę pažeisti taisykles. Etinės dilemos ypač svarbios medicinos ir baudžiamosios teisės srityse, taip pat tokiose profesijose kaip socialinis darbas ir psichologija. Be to, dauguma valstybės tarnautojų turi išklausti etikos mokymus, kad galėtų spręsti dažniausiai pasitaikančias dilemas, su kuriomis gali susidurti dirbdami su visuomene. Naujausi mokslo pasiekimai taip pat išklėlė įdomių ir dar neišspręstų etinių dilemų. Keletas etinių dilemų pavyzdžių:

- Administracijos darbuotojos padėjėja sužino, kad jos viršininkas plovė pinigus, ir turi nuspręsti, ar jį išduoti, ar ne.
- Gydytojas atsisako mirtinai sergančiam pacientui duoti morfijaus, tačiau slaugytoja mato, kad pacientas kankinasi.
- Vyriausybės rangovas sužino, kad žvalgybos agentūros neteisėtai šnipinėjo šalies piliečius, tačiau pagal sutartį ir teisės aktus jis privalo išsaugoti šio atskleidimo konfidencialumą.

Moralinė dilema

Moralinė dilema - tai situacija, kai žmogus blaškosi tarp gėrio ir blogio, ir žiūri į pačią žmogaus principų bei vertybių esmę. Dėl pasirinkimo, kurį asmuo padaro, jis gali jaustis prislėgtas, kaltas, jausti palengvėjimą arba abejoti savo vertybėmis. Moralinė dilema dažnai verčia asmenį apsispręsti, su kuriuo pasirinkimu jis ar ji gali gyventi, tačiau bet kokios pasekmės, kad ir kokios jos būtų, yra labai nemalonios.

Perjungimo dilema. (cc) David Navarrot. <http://www.cienciacognitiva.org/?p=1147>

Moralinės dilemos dažnai naudojamos siekiant padėti žmonėms apmąstyti savo įsitikinimus ir veiksmus, todėl jos dažnai pasitaiko psichologijos ir filosofijos pamokose. Keletas moralinių dilemų pavyzdžių:

- Klasikinė „gelbėjimosi valtys dilema“, kai gelbėjimosi valtyje telpa tik 10 žmonių, tačiau skęstančiame laive yra 11 keleivių. Reikia nuspręsti, kas liks laive.
- Traukinys su sugedusiais stabdžiais lekia link bėgių išsišakojimo. Kairėje - moteris su dviem vaikais; dešinėje - vyras, atliekantis įprastinę bėgių priežiūrą. Inžinierius turi nuspręsti, į kurią pusę nukreipti greitėjantį traukinį.
- Vyras sužino, kad serga nepagydoma liga, ir nusprendžia paprašyti žmonos pagalbos, kad ji padėtų nutraukti skausmą, kol jis dar nėra labai stiprus.
- Draugė sužino, kad jos geriausios draugės vaikas ją apgaudinėja. Ji turi nuspręsti, ar pasakyti draugei, ar laikyti tai paslapyje.

B.3.4 Loginis mąstymas ir moralė

Mūsų moraliniai sprendimai grindžiami ne faktais apie pasaulį, bet loginio nuoseklumo jėga. Tai reiškia, kad bet kuri racionali būtybė privalo laikytis logikos principų.

Taigi, jei galime logiškai įrodyti, kad tam tikri moralės principai yra pagrįsti, tuomet moralės principai objektyviai galios visoms racionalioms būtybėms. Jie bus objektyvūs ta prasme, kad jie neatspindi to ar kito asmens, tos ar kitos kultūros perspektyvos, bet todėl, kad jie teisingi bet kuriai racionaliai būtybei. Todėl moralės principai yra nepriklausomi nuo proto ta prasme, kad jie nepriklauso nuo konkrečių perspektyvų ar interesų.

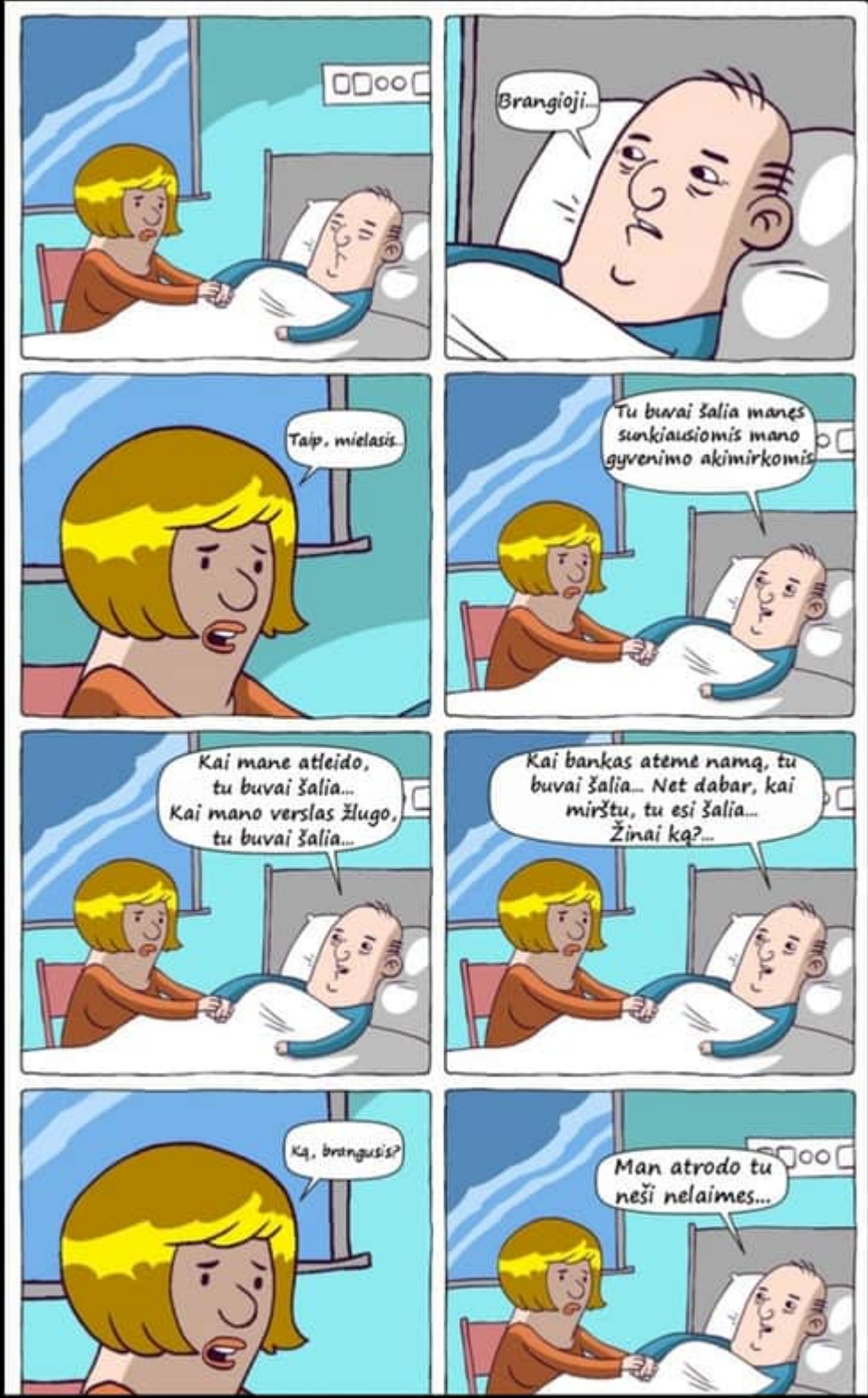

<http://4.bp.blogspot.com/-xpob5V-pDHk/UW7mx9P0QPI/AAAAAAAAAex4/8Vfpkz5PP9Q/s1600/moral+brain.jpg>

Šis metodas gali būti įvairiai formuluojamas. Čia aptarsime Thomas Nagel formuluotę, vadinamą normatyviniu realizmu, kuri parodo, kokių mastu esminės etinės problemos kyla dėl mūsų gebėjimo priimti vis objektyvesnius požiūrius, atskiriančius mus nuo mūsų subjektyvių požiūrių.

Loginio nuoseklumo svarba

Vyriška logika

Atrodo tiesa, kad jei konkretus moralės principas taikomas vienam atvejui, tai tas moralės principas turės būti taikomas visoms situacijoms vienodai visais moralės požiūriu svarbiais aspektais. Taikyti priešastį kaip konkretaus veiksmo pateisinimą, bet paskui nelaikyti to paties pateisinimo visose situacijose vienodai visais moraliai reikšmingais aspektais, atrodo nenuoseklu ir savavališka. Taigi atsižvelgimas į visų interesus atrodo objektyvus ir visuotinis moralinis reikalavimas. Atkreipkite dėmesį, kad jei kas nors sako, jog João yra geras žmogus, nes davė kraujo, tai, norėdamas būti nuoseklus, jis turi sakyti, kad Manuel yra geras žmogus, nes jis taip pat davė kraujo. Jei abu davė kraujo, o tas kažkas sako, kad João yra geras žmogus, o Manuel - ne, tuomet jis yra nenuoseklus. Taisyklės yra moralios, kai jos suformuluotos nešališkai, t. y. kai vienodai moraliai atsižvelgiama į visų interesus, neatsižvelgiant į konkrečius polinkius ir norus.

Nagel teigia, kad visi žmonės gali turėti nešališką motyvaciją, kad mus galima paskatinti priimti moralinius sprendimus vien tik objektyviu požiūriu. Žinoma, ši motyvacija konkuruoja su kitomis savanaudiškomis ar asmeninio pobūdžio motyvacijomis. Tačiau konkretaus veiksmo pateisinimas yra susijęs su priešasčių, dėl kurių turėčiau veikti nešališkai, nepriklausomai nuo savo asmeninių motyvų, svarstymu, pasveriant jas su kitais motyvais. Gerą pavyzdį, apie tai, kas pasakyta, randame Akira Kurosawa filme „After the rain“. Šiame filme matome samurajų Ilhei, kurį sujaudina aplinkinių žmonių vargas ir jis nusprendžia dalyvauti kovose su netikrais samurajais už pinigus, o tai draudžia samurajų garbės kodeksas. Už šiose kovose uždirbtus pinigus Ilhei nusprendžia pirkti maisto ir dalyti jį vargšams. Vieną dieną samurajai išsiaiškina, kuo užsiima Ilhei, ir pasmerkia jį už samurajų garbės kodekso pažeidimą. Tačiau, žvelgiant iš nešališko taško, samurajus pasielgė objektyviai moraliai, nes atsižvelgė ne tik į savo, bet ir į visų susijusių žmonių interesus. Motyvacija buvo ne šališka ar savanaudiška, o morali nešališku požiūriu. Visada galime sakyti, kad samurajus buvo kvailas, nes aukojosi vardan interesų, priešingų jo asmeniniams interesams. Tačiau niekas negali pasakyti, kad Ilhei pasielgė amoraliai. Bet kuris žmogus manys, kad jis elgėsi objektyviai moraliai, nes veikė vadovaudamasis neasmeniškais arba nešališkais priešastimis, taigi objektyviai.

Tačiau kodėl kyla moralinis prieštaravimas? Nagel teigia, kad moralinis prieštaravimas kyla tada, kai nesugebame atsiriboti nuo savo subjektyvių polinkių ir troškimų. Tuomet manome, kad etikoje neįmanoma turėti objektyvumo. Kai matome, kad žmonės veikia ne dėl moralinių priešasčių, o dėl subjektyvių paskatų, susidaro iliuzija, kad nėra moralinių priešasčių veikti. Būtent ši subjektyvi iliuzija, kurią sukuria mūsų troškimų ir polinkių projektavimas į pasaulį, galiausiai įgauna normatyvinių priešasčių pavidalą. Tai ir yra etinio subjektyvizmo pagrindas: asmeninių preferencijų ir prietarų iškėlimas į kosminių vertybių rangą. Šios iliuzijos pasekmė, sako Nagel, yra etinis nihilizmas.

Nagelis taip pat teigia, kad tai, jog skirtingose kultūrose laikui bėgant labai skiriasi moralė, nėra pakankamas pagrindas teigti, kad vertybės neturi objektyvios tikrovės. Moraliniai nesutarimai išnyksta, kai tik sugebame nusiauti batus, atsiriboti nuo subjektyvumo ir kultūros. Reikia ne pašalinti

subjektyvumą ir kultūrą, bet juos integruoti. Etikos teorijos uždavinys - kurti ir lyginti gero gyvenimo sampratas, kurias galima suprasti ir svarstyti iš perspektyvos, kuri nėra konkreti, taigi ir iš daugelio perspektyvų, kiek sugebame abstrahuoti iš jų ypatybių (subjektyvumo ar kultūros).

Todėl reikėtų užduoti tokį klausimą: jei yra priešastis veikti, kyla klausimas, kokia tai priešastis ir kaip ji dera su kitomis egzistuojančiomis priešastimis ir kurios taikomos ne tik man ar mano kultūrai?

<https://medium.com/@AmericanPublicU/the-question-of-moral-relativism-and-winning-at-ethics-8b8fa5bb6c7b>

Pasak Nagelio, būti racionaliam reiškia būti nuosekliam. Nemažai objektyvistinių etikos teorijų teigia, kad vertybės nėra tik nuomonės ar kultūros dalykas. Veiksmai yra teisingi arba neteisingi tiek, kiek jie yra arba nėra pateisinami pagrįstais samprotavimo metodais. Būtent šia prasme galime pritarti švelniam universalizmui, grindžiamam žmogaus teisėmis. Tai bus pagrindiniai moralės principai, bendri visiems žmonėms, nepriklausomai nuo konkrečių kultūrų. Ir būtent šie pagrindiniai moralės principai leidžia mums racionaliai ginti tuos veiksmus, kurie yra leistini, kai jais paisoma prigimtinių žmogaus vertės arba kai jie prisideda prie didesnio gėrio, lygiai taip pat, kaip veiksmai nėra

leistini, kai jais negerbiama prigimtinių žmogaus vertė arba kai jie naudingi konkrečioms interesams.

Etinis objektyvizmas remiasi moraliniais argumentais, t. y. tikėjimu, kad įmanoma pateikti priešastis, kurios nuosekliai pagrįstų, jog tam tikras elgesys yra moraliai nepriimtinas arba kad tam tikras elgesys yra moraliai privalomas. Šiomis aplinkybėmis, net jei yra moralinių nesutarimų, atrodo pagrįsta pripažinti, kad yra moralinė pažanga.

Atkreipkite dėmesį, kad, pavyzdžiui, buvo panaikinta vergija ir moterys įgijo balsavimo teisę. Jei tai yra moralinė pažanga, tuomet atrodo pagrįsta daryti išvadą, kad egzistuoja pastovūs moralės standartai, į kuriuos galime atsižvelgti vertindami savo veiksmus. Jei tokių pastovių moralės normų nėra, tuomet neturime pagrindo manyti, kad pasaulis dabar yra geresnis nei prieš 100 metų. Iš tiesų geriausias paaiškinimas, kodėl manome, kad egzistuoja moralinė pažanga, yra tas, kad iš tikrųjų egzistuoja moralinė pažanga.

B.4) Mokymosi veikla

B.4.1 veikla. „Klausyk manęs“ (1 val.)

Tikslai: Skatinti kritinį mąstymą; skirtumus laikyti socialinės įtraukties forma.

Instrukcijos: Po to, kai perskaitysite teorijų paaiškinimą, pagrindinius ir bendruosius apibrėžimus, kuriais galima naudotis šioje temoje, pažiūrėkite vaizdo įrašą, o po to pagalvokite, atskleidami situacijas, kuriose daugiakultūriniai barjerai yra žinomi ir ką reiktų atsižvelgti bei įtraukti, kad būtų skatinama socialinė įtrauktis ir socialinis teisingumas.

Šaltinis: <https://www.youtube.com/watch?v=ctbl3RftTNk>

Grįžtamasis ryšys:

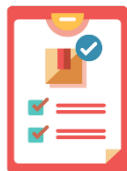
- Ar, jūsų nuomone, ši veikla yra tinkama kritiniam mąstymui skatinti ir skirtingoms perspektyvoms formuoti, siekiant didinti socialinę įtrauktį ir socialinį teisingumą?
- Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

3(A) Savarankiškas mokymasis

C tema. Apibendrinimas – apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą

C.1) Temos tikslas: susipažinti ir taikyti apklausos techniką su žemos kvalifikacijos migrantais, siekiant skatinti kritinį mąstymą ir sąmoningumą.

C.2) Įsivertinimo priemonė

Atsakykite į klausimus:

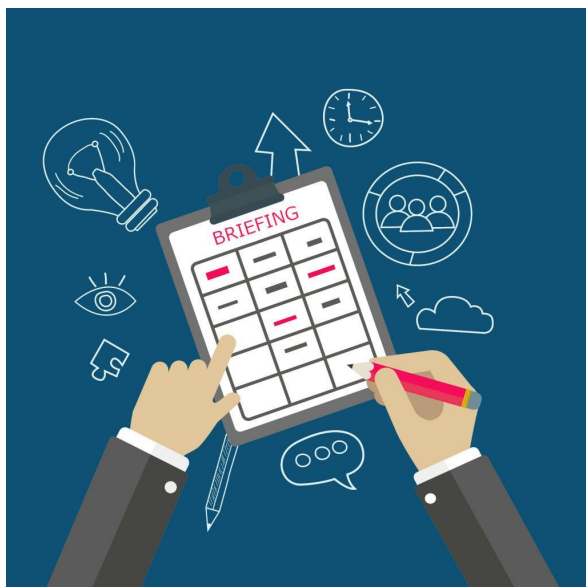
- a) Kaip manote, ko reikia, kad apibendrinimas būtų geras?
- b) Kaip manote, ar svarbu atlikti apibendrinimą, kad būtų skatinamas kritinis sąmoningumas ir pagarba daugiakultūrinei aplinkai?

C.3) Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

C.3.1 Apibendrinimas

Apibendrinimas - tai patirtis, leidžianti dalyviams susieti veiklas ir pamokas, kurias jie išmoko per veiklą. Paprastai skiriami du apibendrinimo tipai. Trumpalaikis „karštas“ ir ilgalaikis „struktūruotas“ apibendrinimas. Kaip rodo pavadinimas, karštasis apibendrinimas vyksta beveik iš karto po užduoties atlikimo. Jų metu galima iš arti pamatyti, kaip žmonėms sekėsi dirbti. Paprastai jis vyksta komandos ir būrio lygmeniu ir detalizuoja labai konkrečius veiksmus. Ilgalaikis „struktūruotas“ apibendrinimas suteikia daugiau laiko apmąstymams ir tobulintinių sričių analizei. Tokiuose apibendrinimuose dažnai apžvelgiama platesnė operacijų perspektyva, kartais tarnybos lygmeniu ir už jos ribų. Tai savo ruožtu padeda formuoti kryptį, susitelkimą ir ateities uždavinius.

<https://www.trainingwheelsgear.com/products/debriefing-thumball>

Pagrindiniai apibendrinimo proceso tikslai - chronologine tvarka išsiaiškinti, kas įvyko, pašalinti klaidingus suvokimus/nesusipratimus, suteikti kontekstą, kuriame būtų galima pabrėžti teigiamus pasiekimus, identifikuoti išmoktas pamokas būsimums operacijoms ir sustiprinti komandos/organizacijos sanglaudą. Pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas atliks apibendrinimą, kam jis skirtas ir kada jis turėtų įvykti. Per patį apibendrinimą visų komandos narių arba konkrečių komandos lyderių reikėtų paprašyti chronologine tvarka apibūdinti, kas vyko ir kokie buvo jų veiksmai. Šis procesas turėtų būti vykdomas tokioje aplinkoje, kad kiekvienas galėtų išsakyti savo nuomonę, nepriklausomai nuo jo ar jos rango. Ši veikla iš tiesų bus naudinga tik tuo atveju, jei žmonės jausis galintys kalbėti sąžiningai,

nebijodami kaltinimų.

Apibendrinimo procesą galima suskirstyti į tris pagrindines sritis: objektyvūs faktai - tiesa, poveikis - subjektyvi asmeninė interpretacija, sutarto mokymosi perdavimas - bendras supratimas. Klausimai kiekvienai sričiai gali būti tokie:

Objektyvūs faktai ir tikrovė apie tai, kas įvyko:

- Kas konkrečiai nutiko?
- Ką matėte ir/arba jautėte?
- Kada tai įvyko?
- Kas ką padarė? (Vaidmenys ir atsakomybė)

Interpretacija ir veiksmų poveikis:

- Ką tai reiškia?
- Kokie buvo migrantų grupės laimėjimai?
- Koks elgesys/kokie veiksmai turėjo didžiausią poveikį grupei ir jos nariams?
- Kokius sprendimus priėmėte?
- Kokias prielaidas padarėte?
- Kas padėjo/trukdė komandai?

Mokymasis ir ateities ketinimai:

- Ką rinksimės daryti kitą kartą?
- Kokią gerą patirtį galime pasiimti su savimi?
- Kaip šį mokymąsi galime pritaikyti kitą kartą?
- Ką norime pradėti/nustoti/tęsti daryti?
- Kur turime sutelkti daugiau dėmesio/susirūpinimo?

Apibendrinimas turi tapti mokymosi proceso kultūros dalimi, nes iki šiol buvo imtasi tik „križių“ apibendrinimų (kai kas nors nepavyksta). Paprastai jie yra reaktyvūs ir turi šalutinį poveikį - verčia žmones reaguoti gynybiškai.

Sutelkdami dėmesį į apibendrinimo procesą ir drausmingai rūšiuodami smulkius elementus, švietimo organizacijos gali suteikti mokiniams daugiau laisvės imtis veiksmų ir ilgainiui būti veiksmingesniems, sąmoningesniems ir sąmoningesniems, ugdyti kritinį mąstymą ir refleksyvumą, išlaikant pusiausvyrą tarp etinių ir moralinių vertybių bei principų.

Nurodymai, kaip atlikus veiklą taikyti ir pravesti gerą apibendrinimą:

<https://teachingblog.mcgill.ca/2021/02/23/debriefing-sessions-sharing-recent-learning-among-colleagues/>

1. Nustokite kalbėti žmonėms ir pradėkite kalbėtis su žmonėmis
Kvieskite žmones į pokalbį, o ne tik sakykite jiems tai, ką jie turi žinoti.
2. Nustatykite diskusijos eiliškumą, kad parengtumėte grupę pokalbiui

Lygiai taip pat, kaip prieš sunkesnius fizinius pratimus atliekate apšilimą ir tempimo pratimus, taip ir žmones reikia apšildyti, kad jie pradėtų kalbėti. Pateikiame greitą trijų žingsnių modelį, kaip pravesti apklausą, kuris puikiai veikia:

- Užduokite klausimus „**Kas**“ - šie klausimai susiję su tuo, kas įvyko per pratimą, ir naudojami diskusijai pradėti. Pavyzdžiui, „Kas nutiko po to, kai pajutote nemalonumą?“
- Užduokite klausimus „**Ir kas iš to?**“ - šie klausimai susieja veiklą su jūsų programos tikslais ir suteikia jai prasmės. Pavyzdžiui, „Kaip manote, kodėl žmonės staiga nustojo kalbėti?“.
- Užduokite klausimus „**Kas dabar?**“ - šiais klausimais siekiama pamokos tikslo, aptariamas būsimas elgesys ir tikslai. Pavyzdžiui, „Kaip kitą kartą neleisti, kad jūsų diskusija taptų nekontroliuojama?“.

3. Užduokite daug atvirų klausimų

Klausimas „Kaip jautiesi?“ yra veiksmingesnis už klausimą „Ar tau šalta?“ Atviri klausimai greičiausiai suteiks daugiau įžvalgų ir galimybių žmonėms dalyvauti abipusiame pokalbyje.

4. Naudokite įvairius formatus grupės įtraukimui.

Apibendrinimas - tai daugiau nei tik paprašyti grupės susėsti į ratą ir užduoti keletą klausimų. Pirmasis mokymosi žingsnis - įtraukti smegenis, todėl pasirinkite įvairius diskusijų metodus, kurie būtų įdomūs, interaktyvūs ir prasmingi, kad pritrauktumėte žmonių dėmesį. Peržiūrėkite keletą smagių, interaktyvių ir naudingų apibendrinimo idėjų, pateiktų „playmeo“ veiklos duomenų bazėje.

5. Padarykite taip, kad būtų lengva matyti ir girdėti vienas kitą

Apsvarstykite galimybę kalbėtis ratu ir prieiti arčiau, kad girdėtumėte vienas kitą. Taip pat atkreipkite dėmesį į tai, kad vėjas ir saulė gali turėti įtakos jūsų grupės matomumui ir girdimumui. Pavyzdžiui, rekomenduojama žiūrėti į saulę, o ne į savo grupę, nes priešingu atveju tai suteiks žmonėms dar vieną pretekstą žiūrėti kitur. O nugaras saugokite nuo kitų žmonių, įdomių panoramų ir kitų įvykių, kurie lengvai atitrauks jų dėmesį nuo jūsų pokalbio.

6. Neutralus atsakas į pastabas

Žmonės išsiugdo daugybę įveikos įgūdžių, kad neatrodytų kvailai prieš bendraamžius. Pavyzdžiui, užuot iš karto įsitraukę į diskusiją, kai kurie žmonės mieliau laukia, kol kiti pateiks pirmuosius atsakymus. Taigi, jei perteiksite savo nuomonę apie jų atsakymus sakydami „Puikus“, „Geras atsakymas“ arba „Visiškai teisingai“, galite paskatinti kai kuriuos žmones atidėti savo atsakymą arba visai neatsakyti, nes jie manys, kad teisingas atsakymas jau buvo pateiktas. Aišku, tai nėra griežta taisyklė, bet jei norite pritraukti daug grupės narių, apsvarstykite, kokį poveikį gali turėti jūsų komentarai.

7. Naudokite tai, kas jums tinka, ir keiskite tai, kas netinka

Viską, ką čia perskaitysite, pritaikykite prie savo grupės amžiaus, poreikių ir savybių, oro sąlygų, aplinkos, turimo laiko ir, žinoma, savo asmenybės.

C.4) Mokymosi veikla

C.4.1 veikla „Apibendrinimo pasiūlymas“ (2 val.)

Tikslai: Skatinti kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą; Skatinti kritinį mąstymą; Sukurti įvairių rūšių dilemų su refleksyvumu sprendimus, apibūdinant kai kuriuos situacijos aptarimo žingsnius.

Instrukcijos: Perskaite šioje temoje pateikiamų teorijų paaiškinimus, pagrindinius ir bendruosius apibrėžimus, pasiūlykite ir aprašykite situaciją, kurioje gyvenote arba kurią įsivaizduojate, dėl kurios jums sunkiau priimti atitinkamą sprendimą. Po to kritiškai apmąstykite, taikydami kai kuriuos klausimus iš įvairių apibendrinimo dalių, ir įsivaizduokite, kad jums reikia pravesti apibendrinimą apie jūsų ankstesnį pasiūlymą.

Grįžtamasis ryšys:

- Ši veikla padės jums suprasti, kaip svarbu aptarti situaciją, kad būtų skatinamas refleksyvumas ir pasiekti įvairių būdų ir perspektyvų, taikant kritinio mąstymo metodą?
- Ar manote, kad apibendrinimas gali padėti jums suprasti ir gerbti daugiakultūrę aplinką ir būti jūsų mokymosi proceso ir gyvenimo patirties dalimi (savirefleksija)?

3(B) Vadovaujamas mokymasis

A. tema Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas

A.1 veikla. „Istorijos pasakojimas“⁸ (1 val. 30 min.)

Tikslai:

- Skleisti informaciją apie savo stereotipus ir išankstines nuostatas.
- Suprasti, kaip stereotipai ir išankstinės nuostatos veikia mūsų kasdienę sąveiką.

⁸ Inspired in Método Original Checo, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021.

- Skatinti dalyvius pasitelkti kūrybiškumą ir kritinį mąstymą.
- Išryškinti įvairius būdus ir perspektyvas, kaip sąmoningai ir refleksiviai siekti gyvenimo tikslų.

Priemonės:

- Popierius, rašiklis, pirmosios asmeninės istorijos dalies kopija kiekvienam dalyviui ir mokytojui; antrosios asmeninės istorijos dalies kopija kiekvienam dalyviui (duoti dalyviams diskusijų ir apmąstymų pabaigoje).

Instrukcijos:

Dalyviai perskaito pusę asmeninės istorijos apie asmenį iš grupės, kuri paprastai yra diskriminuojama visuomenės (jei reikia, pakoreguokite istoriją, nes tai priklauso nuo grupės, su kuria dirbate). Tada jų paprašoma įsivaizduoti likusią to asmens gyvenimo istoriją. Galiausiai jie susiduria su antrąja realios gyvenimo istorijos dalimi ir palygina ją su savo sukurtomis. Refleksijos metu (klausimai pateikiami toliau) jie apmąsto, kaip tai, kaip jie įsivaizdavo antrąją dalį, vaizduoja jų pačių viziją tam tikros grupės, etninės grupės ar kultūros atžvilgiu ir t. t...

Klausimai apmąstymams:

1. Kaip jaučiatės išgirdę visą istoriją?
2. Kas jus labiausiai nustebino?
3. Koks buvo didžiausias skirtumas tarp jūsų ir tikrosios istorijos?
4. Kaip manote, kodėl buvo tokie skirtumai?
5. Kaip šią patirtį galite pritaikyti kasdienėse gyvenimo situacijose?
6. Ar žinote panašią situaciją, kai kas nors buvo vertinamas pagal kitų žmonių šališkumą, o ne pagal jo asmenybę?
7. Kaip ši patirtis pakeitė jūsų požiūrį į gyvenimą?

B.2. A.1 Mokymo/mokymosi veiklos metu naudojamos priemonės

Priemonės:

- Popierius, rašiklis, pirmosios asmeninės istorijos dalies kopija kiekvienam dalyviui ir mokytojui, antrosios asmeninės istorijos dalies kopija kiekvienam dalyviui.

Yousef Saíd istorija

Pirmoji istorijos dalis...

Yousef Saíd užaugo Angoloje. Jis yra portugalės motinos ir angolo tėvo sūnus. Šiuo metu jam yra 27 metai ir jis neseniai emigravo į Portugaliją ieškodamas geresnio gyvenimo.

Norėdamas greičiau prisitaikyti, jis nusprendė atvykti vienas, kad susirastų butą ir darbą sau ir žmonai bei mokyklą dukrai. Jo motina turėjo informacijos ir žinių apie šalį, jis taip pat turėjo kitų emigrantų liudijimų.

Jis nesimoko, nes būdamas jaunesnis nusprendė mesti mokyklą. Nepaisant to, jis yra ambicingas žmogus, iš pradžių įsidarbino statybose, taip pat susirado nedidelį butą, kuriame beveik nėra vietos, kol ieško pakankamai didelio buto savo šeimai, kuri atvyko prieš 4 mėnesius. Prisitaikyti buvo sunku, nes integracijos procesas ne visada buvo lengvas ir jis ne kartą jautėsi kartais diskriminuojamas. Jo žmona vis dar neturi darbo, tačiau ji dirba valytoja privačiuose pastatuose ir namuose po kelias valandas. Dukrai labai sunku mokytis mokykloje, todėl jos rezultatai labai prasti.

Yousef Saíd norėjo patobulinti savo kvalifikaciją ir norėjo užsiregistruoti „Qualifica“ centre. Po pokalbio ir diagnozės nustatymo jis nusprendė dalyvauti mokymo kursuose, kad galėtų kelti savo kvalifikaciją, nes siekia pretenduoti į geresnius darbo pasiūlymus ir galėtų padėti bei padrąsinti savo dukrą. Tačiau išlaidos kaupėsi, o viltis pasiekti šį tikslą blėso...

Antroji istorijos dalis...

Taigi, iš poreikio padėti dukrai susidūrusiai su sunkumais, Yousef Saíd pradėjo mokytis devintoje klasėje (B3) pagal įgūdžių pripažinimo, patvirtinimo ir sertifikavimo procesą (RVCC). Per šią patirtį Yousef Saíd atrado pomėgį ir talentą kompiuteriams, todėl nusprendė įsitraukti į suaugusiųjų mokymo kursą (Curso EFA de Dupla Certificação) - kompiuterių techniko dvigubo sertifikavimo kursą, kurį skatina mokykla, bendradarbiaudama su imigrantų asociacija. Tai suteikė jam galimybę sėkmingai integruotis į visuomenę, patobulinti ir įgyti žinių apie vietovę bei patobulinti portugalų kalbą, nes nors Angoloje kalba ta pati, yra daug skirtumų, būtent akcentas ir tarmės.

Baigęs šiuos kursus, Yousefas grįžo į darbą, norėdamas kompensuoti savo ekonominius išteklius, tačiau kartu ieškojo darbo naujoje specializuotoje srityje, nes tokį pasiūlymą rado vietos įmonėje. Toje įmonėje prestižas ir atlyginimas buvo geresni, todėl jis galėjo persikelti iš mažo buto į didesnį ir patogesnį. Kai jie persikraustė, Yousef pasiūlė žmonai, kuri taip pat buvo žemos kvalifikacijos, eiti tuo pačiu keliu kaip ir jis, siekiant asmeninių laimėjimų ir dar labiau padidinti jų pajamas. Taigi, Yousef žmona pradėjo savo procesą užsirašydama į „Qualifica“ centrą.

B.3. A.1 Mokytojo naudojamos formuojamojo vertinimo priemonės

- Klausimai apmąstymams | Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui.

B.4. A.1 Mokinio naudojamos praktinio mokymosi priemonės ir nurodymai/rekomendacijos, kaip jas naudoti

- Jeigu rašant antrąją istorijos dalį mokiniams kyla abejonių, jie gali klausti ir bendrauti su mokytoju, taip pat gali aptarti savo nuomonę su kitu kolega.
- Savirefleksija aptariant veiklos tikslus grupėje, savęs suvokimas pateikiant atsakymus į mokytojo užduotus klausimus apmąstymams.
- Mokiniai gali vienu žodžiu parašyti, kaip jie jautėsi šioje veikloje ir ką iš tikrųjų pasiekė ją atlikdami.

A.2 veikla. „Patobulink savo kritinio mąstymo įgūdžius“ (30 min.)

Tikslai: Užmegzti ryšius tarp dalyvių | Priversti dalyvius pasitelkti kūrybiškumą ir kritinį mąstymą | Išryškinti skirtingus būdus tai pačiai užduočiai atlikti.

Instrukcijos:

Dalyviai bus suskirstyti į 4 grupes po 5 žmones. Kiekvienai grupei bus paskirtas tikslas, susijęs su kritiniu mąstymu; jie turės pateikti praktinių pasiūlymų, kaip jie gali pasiekti šį konkretų tikslą. Tokiu būdu jie turės praktines gaires, kuriomis vadovaudamiesi galės imtis veiksmų, kad taptų geresniais mąstytojais kasdieniame gyvenime.

B.2. A.2 Mokymo/mokymosi veiklos metu naudojamos priemonės

Priemonės: 5 A4 formato popieriaus lapai, rašiklis.

Tikslai, pavyzdžiui, bus tokie:

1. Susiraskite geresnį darbą.
2. Gerinti santykius vietos bendruomenėje.
3. Kalbinių barjerų tarp migrantų ir priimančiosios bendruomenės įveikimas.
4. Gerbti vieni kitų ritualus/kultūrą (pvz., melstis darbo metu/per pamokas/mokymus...).

B.3. A.2 Mokytojo naudojamos formuojamojo vertinimo priemonės

- Aptarkite įvairias perspektyvas, kad pasiektumėte tikslus, neignoruodami skirtingų nuomonių ir pasiūlymų, sprendimų medyje užfiksuokite skirtingus pasiūlymus ir galimybes.
- Kokybinis vertinimas, paremtas jų gebėjimu priimti inovatyvius sprendimus siekiant įvairių tikslų, gerbiant kitus, nepaisant jų kultūros, tradicijų, vertybių ir pan.

B.4. A.2 Mokinio naudojamos praktinio mokymosi priemonės ir nurodymai/rekomendacijos, kaip jas naudoti

- Jeigu rašant žingsnius savo tikslams pasiekti mokiniams kyla abejonių, jie gali klausti ir bendrauti su mokytoju, o paskui juos aptarti.
- Savirefleksija aptariant veiklos tikslus grupėje, suvokiant savo gebėjimus rasti naujoviškus sprendimus ir siekti skirtingų tikslų, gerbiant kitus, nepaisant jų kultūros, tradicijų, vertybių ir kt.
- Mokiniai gali vienu žodžiu parašyti, kaip jie jautėsi šioje veikloje ir ką iš tikrųjų pasiekė ją atlikdami.

3(B) Vadovaujamas mokymasis

B tema. Kritinis mąstymas ir dilemos

B.1 veikla. „Mąstyk plačiau“ (2 val.)

Tikslai: skatinti refleksyvumą ir kritinį mąstymą; ugdyti nesmurtinio problemų sprendimo įgūdžius ir savimonę; skatinti dalyvauti; dirbti grupėje; gebėti gerbti kitų nuomonę; patikrinti žinias apie dilemų tipus.

Priemonės: 4 lapai arba A4 formato kortelės, kurių kiekvienoje yra viena iš raidžių: A, B, C, D.

Instrukcijos:

1. Korteles su raidėmis A, B, C ir D padėkite ant kiekvienos iš keturių kambario sienų matomoje vietoje, pageidautina aukščiau akių lygio.
2. Paprašykite dalyvių nueiti į salės centrą ir informuokite, kad jiems bus pateiktos kelios dilemos, kurių kiekviena turi keletą galimų sprendimų, ir kad jie turės pasirinkti vieną iš jų.
3. Paašškinkite, kad kiekvienas sprendimas atitinka vieną iš raidžių, pakabintų ant kambario sienų, todėl kiekvienas asmuo turėtų išklaudyti dilemą, pasirinkti sprendimą, su kuriuo labiausiai

sutinka, ir pereiti į atitinkamo kambario kampą. Tačiau jei kitas asmuo pateikia solidesnį sprendimą ir tai pagrindžia kitą variantą, galima pereiti prie kitos raidės/į kitą kambario kampą.

4. Mokytojas perskaito pirmąją dilemą ir kiekvienas dalyvis juda pagal ankstesniame punkte pateiktus nurodymus.
5. Paprašykite dalyvių pagrįsti savo pasirinkimą ir taip pabandyti įtikinti žmones, kurie pasirinko kitus variantus, prisijungti prie jų.
6. Šis procesas kartojamas kiekvieną kartą, kai grupei pateikiama dilema.
7. Pabaigoje surenkite diskusiją apie žaidime iškilusias problemas.

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui:

- Mokytojas turi užtikrinti, kad visi dalyvautų diskusijoje, tiesiogiai užduodamas klausimus tiems, kurie nekalba spontaniškai.
- Visų taip pat reikėtų paprašyti, kad jie nesektų savo draugų pavyzdžiu, kai sprendžia, kokią raidę/variantą pasirinkti, ir prieš priimdami sprendimą pagalvotų apie dilemą.
- Taip pat reikėtų paaiškinti, kad jiems bus lengviau pagrįsti savo poziciją, jei ji yra asmeninio pasirinkimo rezultatas.
- Raidė D garantuoja, kad dalyviai gali pridėti kitą sprendimą prie pateiktų. Tai svarbu ne tik dėl šio veiksnio, bet ir dėl to, kad leidžia pateikti dalyvių amžiui pritaiktą atsakymą.

B.2. B.1 Mokymo/mokymosi veiklos metu naudojamos priemonės

Priemonės: 4 lapai arba A4 formato kortelės, kurių kiekvienoje yra viena iš raidžių: A, B, C, D. Toliau pateikiamos dilemos.

1 dilema

Alexia yra čigonė, kuri lanko mokyklą, norėdama patobulinti savo žinias ir įgūdžius, kad įgytų daugiau kvalifikacijos. Savo klasėje ji yra vienintelė šios tautybės atstovė.

Kai istorijos mokytoja paprašo mokinių atlikti darbą apie rumunų tautos kultūrą, kokia būtų jūsų strategija, jei būtumėte jos klasėje?

- a) Paprašyti Alexia pagalbos, nes ji supranta daugiau apie šią temą nei jūs;
- b) Ieškoti informacijos šia tema internete, nes manote, kad ji nežino daugiau nei jūs ar internetas;
- c) Jūs net neprisisimate, kad Alexia egzistuoja, nes su ja nesusišnekate ir darbą atliekate remdamiesi tik moksliniais tyrimais;
- d) Kitas variantas.

2 dilema

Jūsų sesuo susirado naują vaikiną musulmoną ir prašo jūsų padėti jai įtikinti tėvus pritarti šiems santykiams, nes ji yra labai laiminga su juo. Jūs jau turėjote galimybę su juo susitikti ir jis jums patiko. Ką jūs darote?

- a) Einate pasikalbėti su tėvais ir bandote juos įtikinti, kad jie turėtų su tuo sutikti;
- b) Pasakote seseriai, kad į šį reikalą nesikišite;
- c) Pasikalbate su tėvais, kad jie uždraustų jūsų seseriai susitikinėti su tuo vaikinu, nes, nors ir atrodo malonus, niekada nežinai, ar musulmonai netaps pavojingi;
- d) Kitas variantas.

3 dilema

Paul yra homoseksualus. Tačiau jis niekada nediršo apie tai pasakyti savo šeimai ar draugams. Jam patinka vienas klasės vaikinai ir ji norėtų su juo susitikinėti. Tačiau jis neįsivaizduoja, ar šis vaikinai taip pat homoseksualus ir ar galėtų jį įsimylėti. Jis bijo, kad jei atskleis savo jausmus vaikinui, šis visiems apie tai papasakos ir jie iš jo pasišaipys.

Ką turėtų daryti Paul?

- a) Pamiršti šią idėją ir ieškoti psichologinės pagalbos, kad nebūti homoseksualiam.
- b) Pasakyti tėvams ir draugams, kad yra gėjus, pakviesti berniuką į pasimatymą ir pažiūrėti, kas bus.
- c) Prieš atskleidžiant jam savo jausmus, pabandyti suartėti su vaikinui ir geriau jį pažinti, kad įsitikinti jog jis yra homoseksualus ir jis gali jam patikti.
- d) Kitas variantas.

4 dilema

Žinote, kad jūsų pastate gyvena moteris, nukentėjusi nuo smurto šeimoje. Vieną ypač smurtingą naktį ji šaukiasi pagalbos. Jūs girdite šauksmus. Ką darote?

- a) Einate į jos namus išsiaiškinti, kas vyksta.
- b) Skambinate policijai ir pranešate apie situaciją.
- c) Nieko nedarote, nes žinote, kad jūsų vyras yra alkoholikas, ir mušate jį tik tada, kai jis grįžta namo girtas. Kitomis dienomis nieko nevyksta.
- d) Kitas variantas.

5 dilema

Marco ir Sónia susitikinėja ir yra jūsų draugų grupės nariai. Jie abu labai šaunūs, bet tu negali nepastebėti, kad jis labai pavydus, net kontroliuoja jos mobiliojo telefono žinutes. Vieną dieną viskas susikomplicavo ir jis trenkė jai tiesiai tavo akivaizdoje. Marco ir Sónia paprašė tavęs niekam nesakyti, nes tai daugiau nepasikartos. Ką tu darai?

- a) Niekam nesakote, nes tikite, kad bus taip, kaip sakoma.
- b) Įtikinate Sónia eiti pasikalbėti su mokyklos psichologu ir pasisiūlyte eiti kartu su ja.
- c) Aptariate su bendrais draugais, nes norite sužinoti, ką jie galvoja.
- d) Kitas variantas.

6 dilema

Humberto yra naujokas mokykloje ir jo gyvenimas nebus lengvas: jis abejotinai rengiasi ir yra labai drovus. Vieną dieną, eidamas priešais jūsų draugų grupę, jis suklumpa, atskleisdamas savo nerangumą ir keblumą. Visi juokiasi. O tu?

- a) Jūs juoksitės kartu su kitais, nes jis tikrai yra toks, kurį galima pamiršti.
- b) Jums nesmagu, kai draugai juokiasi ir paprašote jų liautis juoktis.
- c) Nereaguojate, bet per kitą pertrauką nueinate pasikalbėti su Humberto ir duodate jam patarimų dėl įvaizdžio ir požiūrio.
- d) Kitas variantas.

7 dilema

Per pokalbį kavinėje jūsų draugė sako, kad nori įsivaikinti vaiką, pirmenybę teikdama juodaodžiui, nes jie paklusnesni ir nuolankesni, todėl galvoja vykti jo pasiūlymą į Afrikos šalį.

- a) Manote, kad tai rasistinis požiūris, nes vaikams kuriamos etiketės, bet nieko nesakote, kad nekiltų ginčas.
- b) Jūs sutinkate su ja.
- c) Pasakote jai, kad su tokiu požiūriu geriau būtų įsivaikinti pliušinį žaislą, nes ji ruošiasi įsivaikinti vaiką, prieš kurį turi išankstinį nusistatymą.
- d) Kitas variantas.

8 dilema

Jūsų kolega savo „Facebook“ paskyroje dalijasi rasiinę neapykantą demonstruojančiais įrašais ir giriasi esąs neonacistas. Kokios pozicijos turėtumėte laikytis jo atžvilgiu?

- a) Stengiatės su juo nebendrauti, nes manote, kad jis yra bjaurus.
- b) Jums patinka klausytis jo kalbos, nes tai rodo, kad jis turi savo nuomonę ir kad jis jau daug galvojo ir tyrinėjo tą temą.
- c) Jūs argumentuotai atsakote į jo pranešimus parodydami, kad jis klysta, ir kai tik jį sutinkate ir išgirstate ginant rasistines idėjas, parodote savo nepasitenkinimą, nors ir žinote, kad prieštaraujate jo draugų nuomonei.
- d) Kitas variantas.

9 dilema

Esate viešojo aptarnavimo vietoje ir pastebite, kad aptarnaujantis asmuo diskriminuojančiai elgiasi su labai kukliai atrodančia moterimi, kuri eilėje stovi prieš jus.

- a) Apsimetate, kad negirdite, nes moteris yra suaugusi ir turi apsiginti.
- b) Paprašote, kad žmogus taip nekalbėtų, bet jei jis jums pasako ką nors blogo, užsičiaupiate ir apgaildestaujate, kad įsikišote.
- c) Ar manote, kad jis elgiasi gerai, nes priešais jus esanti moteris vilkina paslaugą, nes nieko apie nieką neišmano...
- d) Kitas variantas.

10 dilema

Esate ligoninėje ir lankote koją susilaužiusį senelį. Tame pačiame kambaryje yra pagyvenęs vyras, kuris buvo operuotas dėl vėžio ir kuris praeinančiai slaugytojai skundžiasi skausmu. Pastaroji, pavargusi nuo jų skundų, atsidūsta: „Nežinau, kam jie leidžia mano mokesčių pinigus operuodami šiuos senelius.“

- a) Esate sukrėstas ir nueinate pasikalbėti su tuo vyriškiu, sakydamas, kad neteiktų reikšmės tam, ką girdėjote, bet neketinate apie tai pranešti, nes bijote, kad jie atkeršys seneliui.
- b) Esate sukrėstas ir einate ieškoti atsakingo asmens, papasakojate, kas nutiko, ir reikalaujate, kad tas asmuo būtų nubaustas.
- c) Iš tiesų sutinkate, kad, atsižvelgiant į šalies finansinius sunkumus, būtina geriau apgalvoti viešąsias išlaidas ir tylite.
- d) Kitas variantas.

Dilema 11

Į jūsų klasę patenka mergaitė, turinti protinę negalią ir negali mokytis taip, kaip jūs. Nuo to laiko pamokose atsirado tam tikrų nesklaidumų ir mokymosi procesas vyksta lėčiau. Atsižvelgiant į tai, jūs:

- a) Manote, kad ji turėtų būti specialioje tokiems mokiniams skirtoje įstaigoje, nes trukdo pamokoms.
- b) Manote, kad ji turi teisę būti su jumis, nes tai yra galimybė jai gyventi „normalų“ gyvenimą.
- c) Esate abejingas, nes nesidomite mokykla.
- d) Kitas variantas.

12 dilema

Ibrar yra jaunas pakistanietis, nelegaliai atvykęs į Portugaliją. Jis miega gatvėje ir ieško maisto šiukšlynuose, nes nieko nepažįsta. Galiausiai gauna asociacijos paramą maistu ir nakvynę, tačiau reikia savanorio, kuris padėtų susitvarkyti legalizavimo reikalus ir susirasti darbą.

- a) Pasiūlytote savanoriauti, nes įsivaizduojate, ką reiškia būti jo vietoje.
- b) Jums net nekyla mintis savanoriauti, nes jums nelabai rūpi žmonės, atsidūrę tokioje situacijoje. Jūs tiesiog ignoruojate.
- c) Manote, kad kas nors turėtų apie tai pranešti Užsieniečių ir sienų tarnybai, nes jei tai neteisėta, jis turėtų būti deportuotas į savo šalį.
- d) Kitas variantas.

B.3. B.1 Mokytojo naudojamos formuojamojo vertinimo priemonės

- Apsvarstykite iš skirtingų perspektyvų, kaip galima būtų spręsti įvairias dilemas, nepaisant skirtingų nuomonių ir pasiūlymų.
- Kokybinis vertinimas, pagrįstas jų gebėjimu nagrinėti dilemas ir ieškoti inovatyvių sprendimų, atsižvelgiant į daugiakultūrę aplinką, nepaisant jų kultūros, tradicijų, vertybių ir t. t. ir skatinant *socialinį teisingumą*.
- Patarimai, kaip tyrinėti veiklą/grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui.

B.4. B.1 Mokinio naudojamos praktinio mokymosi priemonės ir nurodymai/rekomendacijos, kaip jas naudoti

- Jeigu mokiniams kyla abejonių jie gali klausti ir bendrauti su mokytoju.
- Savirefleksija aptariant veiklos tikslus grupėje, suvokiant savo gebėjimą spręsti dilemas ir gerbti kitus, nepaisant jų kultūros, tradicijų, vertybių ir t. t.
- Mokiniai gali vienu žodžiu parašyti, kaip jautėsi šioje veikloje ir ką iš tikrųjų pasiekė ją atlikdami.

3(B) Vadovaujamas mokymasis

C tema. Apibendrinimas – apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą.

C.1 veikla. „Be kaukių“ (2 val.)⁹

Tikslai:

- Skatinti savęs pažinimą ir kritišką sąmoningumą susijusį su išankstinėmis nuostatomis neįgaliųjų, LGBTQ+, čigonų atžvilgiu...
- Skatinti geresnį nematomos diskriminacijos ir mikroagresijos supratimą.
- Supratimas, kad situacijos yra kelių perspektyvų sąveikos rezultatas.
- Skatinkite geros apklausos įgūdžius, kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą.

Priemonės:

Erdvė (viduje arba lauke), dekoruota pagal darbo scenarijų. Šioje erdvėje dalyviams turėtų būti užtikrintas privatumas, kad jie galėtų vaidinti savo „kaukes“ be pašalinių asmenų įsikišimo, „kaukės“ - popierėliai su vaidmenų, kuriuos jie turėtų atlikti, aprašymais, butaforija suteikianti tikrumo scenarijui, pagalbininkai (jų skaičius priklauso nuo grupės dydžio).

---

⁹ Inspired in Método Original Grego, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021.

Instrukcijos:

- Simuliacijos metu dalyviams pateikiamas scenarijus, pagal kurį jie turi atlikti jiems paskirtą vaidmenį („kaukę“). Tikimasi, kad dalyviai, reaguodami į konkrečią situaciją, įsisąmonins savo išankstines nuostatas.
- Paruoškite scenarijų prieš atvykstant dalyviams. Būkite kūrybingi ir sukurkite kuo tikroviškesnę aplinką. Jei įmanoma, surenkite scenarijų kitoje patalpoje nei klasė, kad dalyviai prisijungtų prie scenarijaus tik tada, kai bus pasirengę pradėti vaidinti.
- Turėkite omenyje, kad gali tekti koreguoti scenarijų, kai turėsite aiškų vaizdą apie dalyvių grupę, su kuria dirbsite. Kai kurias kaukes galima pakeisti, kad jos geriau tiktų grupei, kuriai skirsite šią veiklą.

B.2. C.1 Mokymo/mokymosi veiklos metu naudojamos priemonės

a. Scenarijus: *Klasės scenarijus*

- **Paskirti 2 pagalbininkų vaidmenys:** neabejingas kitoms kultūroms mokytojas, atviras kitoms kultūroms mokinys.
- **Situacijos, kurios yra kai kuriose kaukėse (bet gali būti ir kitokios, atsižvelgiant į dalyvių reakciją į savo kaukę):**
  1. Vyras, kuris nori nutraukti pamoką, nes atėjo laikas melstis.
  2. Moteris nenori būti poroje su kitu vyru klasėje, nes jos vyras jai neleidžia.
  3. Vyras atsisako būti poroje su mergina, nes mano, kad tai negerbtina ir/arba ji yra silpna.
  4. Mokinys blogai elgiasi su mokytoju, nes jis yra gėjus.
  5. Mokinys atsisako klausyti ir mokytis dalyko, nes tai prieštarauja jo kultūrai.
  6. Mokytojas nemėgsta vieno iš mokinių dėl jo religijos ir/arba kultūros.
  7. Moteris atsisako bendrauti su kitais vyrais.
  8. Mokinys nesupranta nieko, ką sako mokytojas, ir šaukia, kad ji/jis kalbėtų jo/jos gimtąja kalba (įtraukite valstybinę kalbą šalies, kurioje gyvena dauguma dalyvių).

b. Dalyviams duoti kaukes:

Migrantai AEAS, PT pamokoje, kurioje mokosi šalies, kurioje pasirinko gyventi kalbos.

Região de Águeda newspaper, 2022

Mokinys, kuris nori, kad viskas vyktų pagal jį.	Mokinys, kuris negerbia kitų religijų ir/arba kultūrų.	Mokinys, kuris nėra suinteresuotas mokytis ir gerbti šalies, kurioje pasirinko gyventi kultūrą.
Geras mokytojas.	Netikintis mokytojas, kuris nevertina besimokančiųjų religijų ir/arba kultūrų.	Moteris/vyras bando pasinaudoti kitos lyties tualetu. Elkitės atitinkamai.
Mokinys, kuriam patinka įvairios kultūros ir nori jas visas pažinti.	Pagyvenusi moteris, kuri diskriminuoja įvairias kultūras, ypač Rytų (ankstesniame scenarijuje šalia jūsų sėdės arabas. Elkitės atitinkamai).	Asmuo, kuris yra baltasis fašistas (ankstesniame scenarijuje per pertrauką turite kalbėti mobiliuoju telefonu ir pasyviai agresyviai komentuoti kitus kolegas migrantus).

Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui:

1. Kokius jausmus sukėlė ši veikla?

2. Kaip vyko jūsų personažo kūrimo procesas? Ar kas nors norėtų pasidalinti savo personažo asmenine istorija?
3. Ar sunku buvo atlikti savo kaukės vaidmenį? Kodėl?
4. Kaip imituoju atskleidėte savo kaukę? Kaip elgėtės, kokias priemones tam naudojote? Kuo grindėte šiuos pasirinkimus?
5. Kaip žmonės reagavo į jūsų kaukę? Kaip jautėtės?
6. Kuri situacija jus labiausiai pribloškė? Kodėl?
7. Ar galite identifikuoti mikroagresijas, kurios buvo vaidinime?
8. Ar šios simuliacijos metu nukentėjote nuo mikroagresijos? Ar kas nors bandė įsikišti? Kaip? Ar dėl to buvo geriau, ar blogiau?
9. Jeigu neįsikišėte: Kodėl? Ar jūsų kaukės vaidmuo neleido to padaryti?
10. Kodėl jūsų personažas negalėtų veikti prieš tam tikrą diskriminacijos rūšį?
11. Ar kada nors matėte panašią situaciją realiame gyvenime? Ar įsikišote? Kodėl? Ar kas nors įsikišo? Jei taip, pateikite pavyzdį.

B.3. C.1 Mokytojo naudojamos formuojamojo vertinimo priemonės

- Apibendrinimo klausimai | Grįžtamojo ryšio vadovas mokytojui.

B.4. C.1 Mokinio naudojamos praktinio mokymosi priemonės ir nurodymai/rekomendacijos, kaip jas naudoti

- Savirefleksija apie veiklos tikslus. Diskusija grupėje, savęs suvokimas pateikiant atsakymus į mokytojo užduotus apibendrinamuosius klausimus apmąstymams.
- Pabandykite atlikti šią veiklą be apibendrinimo metodo (be apibendrinimo klausimų). Ar buvo tas pats? Kaip manote, ar būtumėte galėję skatinti savimonę ir kritinį sąmoningumą taip pat, ar apklausos procesas padeda ir tobulina kritinį mąstymą ir refleksyvumą?
- Mokiniai gali vienu žodžiu parašyti, kaip jie jautėsi šioje veikloje ir ką iš tikrųjų pasiekė ją atlikdami.

3(C) Patirtinis mokymasis

A tema. Kritinis sąmoningumas ir kritinis refleksyvumas

C.1. Patirtinis mokymasis

A.1 veikla. „Smegenų šturmas“ (1 val. 30 min.)

Tikslas: Išnagrinėti ir išanalizuoti kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sąvokas.

Priemonės: popierius, rašikliai, lenta.

Instrukcijos:

Mokytojas pakviečia kiekvieną dalyvį suformuluoti atsakymą ar žodį apie tai, kas, jo manymu, yra kritinis sąmoningumas ir refleksyvumas. Tada kiekvienas savo nuomonę/žodį užrašo ant baltos lentos.

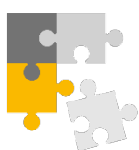
Po to visa klasė diskutuos apie kritinio sąmoningumo ir refleksyvumo sampratą, t. y. pateiks praktinių pavyzdžių ir atsakys į klausimus:

„Kas yra kritinis sąmoningumas?“,

„Kaip manote, kas tai yra refleksyvumas?“,

„Kada turime būti sąmoningesni, kad skatintume refleksyvumą?“,

„Kas yra gerai ir kas blogai?“ ir t. t. (pritaikykite klausimus savo tikslinei migrantų grupei).

A.2 veikla. „Refleksijos ranka!“ (1 val. 30 min.)

Tikslai:

Skatinti apmąstymus ir kritišką požiūrį į migrantų lūkesčius, susijusius su juos priimančia šalimi.

Priemonės: A4 formato popieriaus lapas, rašikliai, skirtukai, lenta, toliau pateikto dokumento kopijos kiekvienam dalyviui ir mokytojui.

Instrukcijos:

- Nupieškite savo ranką, kaip pavaizduota toliau pateiktame paveikslėlyje.

- Uzpildykite prašomą informaciją.
- Po to aptarkite veiklą.
- Išsaugokite piešinį, o po kelių mėnesių ar metų jį pažiūrėkite ir patikrinkite, ar kas nors pasikeitė.

C.2. A.1 Priemonės, kurias mokiniai naudojo patirtinio mokymosi metu ir nurodymai/rekomendacijos, kaip jas naudoti

Refleksyvumo ranka

Esu įsipareigojęs

_____

_____

_____

Vienas dalykas, ką reikia keisti mano šalyje

_____

_____

Dalykas, kuris patinka mano šalyje

_____

_____

_____

Kas keista mano šalyje

_____

_____

_____

Kas apibūdina mano šalies kultūrą

_____

_____

_____

A.3 veikla. „Įvairovės svogūnas“ (1 val. 30 min.)

Tikslai:

- Suprasti įvairių dalyvių ir sistemų, kurių dalis jie yra, ryšius.
- Pažvelgti iš skirtingų perspektyvų.

Instrukcijos:

Šioje užduotyje dalyviai turi suformuoti du ratus: vieną ratą viduje, o kitą išorėje, kad pavaizduotų svogūno sluoksnius. Dalyviai turi stovėti vienas priešais kitą po du.

Kiekviena pora turi greitai identifikuoti bendrą dalyką (įprotį, bruožą, požiūrį, anksčiau įvykusį dalyką ir t. t.) ir rasti būdą jam išreikšti (galite leisti jiems laisvai reikštis arba kiekvienai porai parinkti skirtingą išraiškos būdą: „padainuoti dainą“, „pavaizduoti“, „parašyti dviejų eilučių eilėraštį“, „panaudoti simbolį“, „panaudoti garsą“ ir t. t.).

Tada išorinis ratas turi judėti į dešinę ir sudaryti naujas poras, kurios turi rasti panašumą ir jį išreikšti. Už veiklą atsakingi asmenys gali pateikti informaciją apie panašumo pobūdį (mėgstamas maistas, kas jiems nepatinka mokykloje, šeimoje, muzikoje, elgesyje, politinėje orientacijoje ir t. t.), taip plėtodami ir eidami gilyn į svogūno sluoksnius.

Grupės gali keistis kelis kartus, kol ratas bus baigtas (priklausomai nuo grupės dydžio). Sudėtingesnis variantas - pakviesti poras įvardyti savo skirtumus ir išreikšti savo papildomumą (arba rasti šiuos du aspektus simbolizuojančią išraišką).

Grįžtamojo ryšio klausimai:

Po šio pratimo galima diskutuoti pagal šiuos klausimus:

- Kokie skirtumai mus nustebino?
- Iš kur jie atsirado?
- Kiek mūsų skirtumai papildo vienas kitą?

3(C) Patirtinis mokymasis

B tema. Kritinis mąstymas ir dilemos

C.1. Patirtinis mokymasis

B.1 veikla. „Taškų sujungimas“¹⁰ (2 val.)

Tikslai:

- Skatinti įtrauktį ir socialinę atsakomybę pasitelkiant kritinį mąstymą.
- Suprasti daugiakultūrės visuomenės sunkumus ir galią sprendžiant įvairias dilemas ir ieškant novatoriškų sprendimų.
- Gerbti daugiakultūrines perspektyvas ir jomis naudotis skatinant kritinį mąstymą, kad būtų ugdomi ir tobulinami įgūdžiai bei žinios.

Priemonės:

Lego kaladėlės (daugelis iš to paties rinkinio, kelios iš kito rinkinio, kurios **NEDERA** prie kitų); Stalai; Kiekvienai komandai atskira vieta.

Aprašymas:

Dalyviai, naudodamiesi duota medžiaga turi sukurti jungtį tarp 2 duotų taškų. Tačiau tai pavyks padaryti tik vienai grupei (pirmajai grupei), nes ji turės reikiamų detalių, kad įveiktų atstumą, ir visos detalės susijungs tarpusavyje.

Apibendrinimo metu turėtų būti aptariami sunkumai sujungiant visus taškus ir sujungimo svarba kuriant visavertę visuomenę.

Be visų jos narių indėlio neįmanoma sukurti visuomenės, kurioje būtų atsižvelgiama į visų poreikius ir sprendžiamos visos socialinės problemos.

Dalyviai apklausos metu turėtų suvokti, kokią reikšmę turi nesusijusios dalys: jos simbolizuoja mikroagresiją, netoleranciją, smurtą, kuris persmelkia visuomenę ir neleidžia užmegzti ryšio.

Kiekviena grupė turėtų būti atskiroje erdvėje/kambaryje, kad negalėtų matyti viena kitos pažangos. Siūloma, kad kiekviename kambaryje būtų po mokytoją, kuris prižiūrėtų, kad stalai nebūtų judinami ir palaikytų grupės dviasią, kai grupė nusivilia ir nori pasiduoti.

---

¹⁰ Inspired in Método Original Português, CLARO'ED! Combater a Discriminação Invisível, 2021.

Instrukcijos:

Kiekviename kambaryje turi būti 2 stalai: ant pirmojo stalo turi būti užrašyta „taškas A“, o ant antrojo – „taškas B“. „Taškas A“ turėtų būti užrašytas mažesniu, neryškiu arba negražiu šriftu, o „taškas B“ - gražesniu šriftu.

Šis skirtumas turėtų reikšti, kad visuomenė visada stengiasi vystytis, o evoliucija įmanoma tik per įvairovę ir socialinę sanglaudą.

Stalai turėtų būti atskirti pagal pirmai grupei duotų LEGO detalių skaičių.

Tik pirmoji grupė, panaudojusi visas dalis, galės sujungti taškus. Todėl atstumas tarp stalų kitose grupėse turėtų būti toks pats.

Labai svarbu, kad mokytojas iš anksto išbandytų konstrukciją ir nustatytų tinkamą atstumą bei detalių, kurių reikia sėkmingai sujungti skaičių (**teisingas detalių skaičius duodamas tik pirmajai grupei**).

Atskirkite priemones ir sudėkite jas į darbo kambarius (po kambarį kiekvienai grupei):

- ✓ **1-oji grupė** gauna visas reikalingas detales (1/2 raudonas, 1/4 geltonas, 1/6 mėlynas, 1/6 baltas);
- ✓ **2-oji grupė** negauna geltonų dalių;
- ✓ **3-ioji grupė** gauna 1/2 raudonas, 1/4 geltonas, 1/6 mėlynas ir 1/6 baltas, **KADANGI po 1 kiekvienos spalvos figūrėlę yra iš kito rinkinio (figūrėlės, kurios nedera prie kitų).**

Apibendrinimo klausimai:

1. Kaip jautėtės statydami konstrukcijas?
2. Koks buvo jūsų bendras tikslas?
3. Kuri yra jūsų struktūra? Su kokiais sunkumais susidūrėte kurdami savo kūrinį?
4. Paaiškinkite grupės strategiją/procesą.
5. Kokius panašumus įžvelgiate tarp visų struktūrų?
6. Kaip manote, kodėl skiriasi spalvos? Kaip manote, ką jos reiškia?
7. Kokios spalvos buvo kitokios dalys (kurios netiko)?
8. Kaip manote, ką reiškia kitokios dalys?
9. Kaip manote, kaip tai galima pritaikyti realiame gyvenime?

3(C) Patirtinis mokymasis

C tema. Apibendrinimas – apibendrinimo svarba skatinant kritinį sąmoningumą ir kritinį refleksyvumą

C.1. Patirtinis mokymasis

C.1 veikla. „Ar galiu įeiti?“¹¹ (1 h)

*„Pabėgėliai ir pabėgėliai, keliaukite namo! Keliaukite... jei jie galėtų.“
(FAROL, p. 115)*

Temos: Migracija, diskriminacija ir netolerancija, taika ir smurtas su refleksyvumu.

Tikslai:

- Gilinti žinias ir supratimą apie migrantų ir/arba pabėgėlių padėtį ir jų teises.
- Lavinti gebėjimą pateikti argumentus ir priimti vertingus sprendimus.
- Skatinti solidarumą su žmonėmis, kurie yra priversti palikti savo namus.
- Ugdyti apklausos rengimo įgūdžius, skatinančius kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą.

Aprašymas:

Šis užsiėmimas - tai drama apie grupę migrantų/pabėgėlių, kurie bando išvykti į kitą šalį.

Nagrinėjamos šios temos:

- Migrantų/pabėgėlių statusas
- Socialiniai ir ekonominiai argumentai dėl teisės į prieglobstį suteikimo arba nesuteikimo

Teisės:

- Teisė prašyti prieglobsčio kitoje šalyje ir juo naudotis (pabėgėlių atveju) | Teisė negrąžinti (pabėgėlių teisė negrįžti į savo šalį, kurioje jiems gresia persekiojimas ir mirtis)
- Teisė į nediskriminavimą

Instrukcijos:

- Padarykite bylų dokumentų kopijas: po vieną kiekvienam nacionalinės imigracijos tarnybos inspektoriui, pabėgėliui ar pabėgėliams ir stebėtojai.

---

¹¹ Gauta iš FAROL - Manual de Educação para os Direitos Humanos com Jovens, 2001.

- Paruoškite sceną vaidmenų žaidimui. Nubrėžkite ant grindų liniją, kuri simbolizuoja sieną, arba išdėliokite baldus, kad sukurtumėte fizinę sieną su tarpu sienos kirtimo vietai. Pasinaudodami stalu sukurkite pasienio kontrolės langą ir, jei norite, padarykite plakatus apie įvažiavimo į šalį taisykles arba muitinės klausimus.
- Paaiškindite, kad ruošiatės atlikti vaidinimą apie migrantų/pabėgėlių grupę, kuri palieka savo gimtąją šalį ir vyksta ieškoti saugumo kitoje šalyje.
- Pradėkite nuo grupinės refleksijos, kad išsiaiškintumėte, ką dalyviai žino apie migrantus/pabėgėlius. Užrašykite šiuos dalykus dideliame popieriaus lape arba „flipchart“ lentoje, kad vėliau analizės metu galėtumėte jais remtis.
- Parodykite dalyviams paruoštą kambarį, kai jie skaito toliau pateiktą tekstą (pritaikykite prie klasės realijų - migrantų/pabėgėlių ir/arba šalių realijų): *„Šalta, tamsi ir drėgna naktis, X ir Y šalių pasienyje. Daug migrantų/pabėgėlių dabar atvyksta prie X šalies sienos; jiems reikia pereiti į šalį Y. Jie alkani, sušalę ir labai pavargę; jie beveik neturi pinigų ir neturi jokių dokumentų, išskyrus pasus. Žmonės, atsakingi už imigraciją iš Y šalies, ne visi yra tos pačios nuomonės - vieni nori įsileisti migrantus/pabėgėlius, o kiti - ne. Migrantai/pabėgėliai yra beviltiški, todėl jie pasitelkia visus įmanomus argumentus, kad įtikintų atsakingus asmenis.“*
- Suskirstykite dalyvius į tris grupes. Viena grupė atstovaus migrantams/pabėgėliams iš X šalies, antroji atstovaus už imigraciją atsakingiems asmenims Y šalyje, o trečioji grupė bus stebėtojai.
- Paprašykite migrantų/pabėgėlių bei inspektorių pasiruošti savo vaidmenims ir argumentus. Išdalinkite bylas ir skirkite jiems 20 minučių.
- Pradėkite vaidmenų žaidimą. Vaidinimas gali trukti tiek laiko, kiek norite, bet 10 minučių turėtų pakakti.
- Pabaigoje duokite stebėtojams 10 minučių pasiruošti, o tada pradėkite apklausą ir vertinimą.

Klausimai diskusijai:

Pirmiausia paprašykite veiklos stebėtojų pateikti bendrų pastabų apie vaidmenų žaidimą. Tada paklauskite, kaip jautėsi asmenys migrantų/pabėgėlių ir inspektorių vaidmenyse. Galiausiai pereikite prie nagrinėjamų klausimų ir to, ko išmoko dalyviai analizės:

- Ar su migrantais/pabėgėliais buvo elgiamasi sąžiningai?
- Pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnį ir 1951 m. Konvenciją dėl pabėgėlių statuso šie asmenys turi teisę į apsaugą. Ar jiems buvo suteikta tokia apsauga? Kodėl ir kodėl ne?
- Ar manote, kad šalis turėtų turėti teisę neleisti atvykti migrantams/pabėgėliams? Kada? Dėl kokių priežasčių?
- Ar jie taip elgtųsi, jei būtų inspektoriais? Ir jei žinotų, kad šiems žmonėms gresia mirtis, jei jie grįžtų į savo šalį?
- Su kokiomis problemomis susiduria migrantai/pabėgėliai, atvykę į priimančiąją šalį? Kokios žmogaus teisės, jūsų nuomone, yra pažeidžiamos?

- Ką galima padaryti, kad būtų išspręstos kai kurios migrantų/pabėgėlių priėmimo problemos, su kuriomis jie susiduria jūsų šalyje?
- Ar jūsų šalyje yra šalies viduje perkeltų asmenų? Arba kaimyninėje šalyje?
- Ką galime ir ką pirmiausia reikėtų padaryti, kad žmonės netaptų migrantais/pabėgėliais?

Patarimai fasilitavimo komandai:

- Pirminės grupinės refleksijos tikslas - įvertinti, kokių žinių dalyviai turi apie pabėgėlius/migrantus: *kodėl egzistuoja pabėgėliai/migrantai; kas juos skatina ir verčia palikti savo tėvynę; iš kur jie atvyksta ir kur keliauja*. Ši informacija padės išsiaiškinti, kaip atlikti galutinę analizę ir kokios papildomos informacijos reikės šiame etape.
- Gerai pagalvokite, ką daryti, jei jūsų grupėje yra pabėgėlis. Galbūt geriausia, kad jis (ji) nepriklausytų grupei, kuri atstovaus pabėgėliams, nes gali turėti blogų prisiminimų apie šią patirtį.
- Šios trys grupės nebūtinai turi būti tos pačios. Galite pasirinkti tris ar keturis stebėtojus, o likusiems žmonėms leisti atlikti aktyvesnius dramos vaidmenis.
- Galite stebėtojui duoti kopijas su papildoma informacija, kad jis galėtų susipažinti su informacija apie migrantų/pabėgėlių teises, kol kitos dvi grupės ruošiasi vaidmenų žaidimui.
- Scena vyksta tamsią ir šaltą naktį... Kodėl vaidinimo metu neišjungus šviesos ir neatidarius langų, kad viskas atrodytų tikroviškiau? Jei tinka jūsų situacijai ir siekiant padidinti migrantų/pabėgėlių sumaištį, jie taip pat gali užrašyti ženklus pasienyje užsienio kalba arba sugalvoti kalbą! Tačiau nepamirškite supažindinti inspektorių su ta kalba!

Pasiūlymas:

Sužinokite daugiau apie migrantus ir/ arba pabėgėlius savo šalyje, ypač apie jų kasdienį gyvenimą. Dalyviai gali norėti susisiekti su vietos migrantų ir/arba pabėgėlių paramos asociacija ir paimti interviu iš jų ir ten dirbančių žmonių.

Padalomoji medžiaga dalyviams

Migrantų ir/ arba pabėgėlių vaidmuo

Migrantų ir/arba pabėgėlių argumentai ir pasirinkimo galimybės

Jie turi parengti argumentus ir taktiką; turi nuspręsti, ar nori argumentuoti visa grupė kartu, ar kiekvienas narys pateikia savo argumentus atskirai.

Galite pasinaudoti šiais mūsų pateiktais argumentais ir kitais, kuriuos prisimenate:

- Turime teisę gauti prieglobstį;
- Mūsų sūnūs ir dukros badauja; jūsų moralinė pareiga mums padėti;
- Jei grįšime, būsimė nužudyti;
- Mes neturime pinigų;
- Neturime kur eiti;
- Savo gimtajame mieste dirbau gydytoju, slaugytoju ir inžinieriumi;
- Norime tik prieglobsčio, kol bus saugu grįžti;
- Jau priėmėte kitus migrantus/pabėgėlius;
- Kur mes esame? Jie mums pasakė, kad mus išleis Z šalyje.
- Bandysiu papirkti inspektorius, kad mane įleistų.

Prieš pradėdami vaidmenų žaidimą, apgalvokite šias galimybes:

- Ar vaidinsite kaip grupė, ar individualiai?
- Ar esate pasiruošę atsiskirti, jei inspektorai to paprašys?
- Ką darysite, jei būsite išsiųstas atgal? Ar norite grįžti namo, jei jus bandys išsiųsti?
- Ar jie prašys įleisti juos į šalį Z?
- Ar kas nors iš jūsų turi dokumentus? Ar jie yra tikri, ar suklastoti?

Jūsų vaidmuo - atstovauti įvairiai migrantų/pabėgėlių grupei, todėl nepamirškite pasiruošti, nuspręsti, kokia yra jūsų tapatybė: amžius, lytis, šeimyniniai santykiai, profesija, turtas, religija ir tai, ar su savimi atsivežate prekių, ar ne.

Stebėtojų vaidmuo

Jūsų vaidmuo - stebėti vaidmenų žaidimą. Jo pabaigoje jūsų bus paprašyta pateikti grįžtamąjį ryšį. Iš savo tarpo pasirinkite vieną asmenį, kuris jums atstovaus.

Žiūrėdami vaidinimą, be kitų detalių, turėtumėte nepamiršti:

- Skirtingi migrantų ir/arba pabėgėlių ir inspektorių vaidmenys;
- Pateikiami argumentai ir jų pateikimo būdas;
- Žmogaus teisių ir migrantų ir/arba pabėgėlių teisių pažeidimai.

Turite nuspręsti, kaip ketinate atsižvelgti į visus šiuos dalykus. Pavyzdžiui, galite suskirstyti grupę taip, kad pusė jos narių atkreiptų dėmesį į tai, ką pasakė migrantai ir/arba pabėgėliai, o kita pusė atkreiptų dėmesį į inspektorius.

Inspektorių vaidmuo

Inspektorių argumentai ir pasirinkimo galimybės

Turite parengti argumentus ir taktiką; turite nuspręsti, ar jie nori argumentuoti kaip grupė, ar kiekvienas narys pateikia savo argumentus atskirai.

Galite pasinaudoti šiais argumentais, kuriuos jums pateikiame, ir kitais, kuriuos prisimenate:

- Šie žmonės yra beviltiški, negalime jų išsiųsti;
- Jei išsiųsime juos atgal, būsime atsakingi už tai, jei jie bus suimti, kankinami ar net nužudyti;
- Esame teisiškai įpareigoti priimti migrantus/pabėgėlius;
- Jie neturi pinigų, todėl jiems reikės valstybės paramos. Mūsų šalis neturi tam lėšų;
- Ar jie turi kelionės ar asmens tapatybės dokumentus? Ar jie yra tikri, ar suklastoti?
- Ar jie panašūs į tikrus pabėgėlius (jei pasirinkote scenarijų su pabėgėliais)? Galbūt jie čia atvyko tik tam, kad pagerintų savo gyvenimo lygį...
- Mūsų šalis yra jų gimtosios šalies karinė ir ekonominė partnerė. Mes negalime jų apsaugoti;
- Galbūt jie turi įgūdžių, kurių mums reikia...
- Mūsų šalyje jau yra pakankamai migrantų/pabėgėlių. Turime pasirūpinti savo piliečiais. Šie žmonės turi vykti į turtingesnes šalis;
- Galėtume pareikalauti, kad jie sumokėtų mums kyšį už tai, kad juos įsileistume;
- Jei juos įsileisime, ateis kiti žmonės;
- Jie nekalba mūsų kalba, išpažįsta kitokią religiją ir valgo kitokį maistą. Jie negalės integruotis;
- Jie sukels mums politinių problemų;
- Kai kurie iš šių žmonių gali būti teroristai arba persirengę nusikaltėliai ir karo nusikaltėliai.

Prieš pradėdami vaidmenų žaidimą, apgalvokite šias galimybes:

- Ar leisite visiems migrantams/pabėgėliams kirsti sieną?
- Ar ketinate leisti keliems žmonėms kirsti sieną?
- Ar skirstysite juos pagal amžių, profesiją, turtą...?
- O gal ketinate daryti ką nors kita?

C.2 veikla. „Kalbos barjeras“¹² (30 min.)

Ar žinote, kaip atsakyti į šiuos klausimus? Ar jūsų prieglobsčio prašymas būtų priimtas?

Temos: Migracija; Karas ir terorizmas; Diskriminacija ir smurtas

Tikslai:

- Didinti informuotumą apie pasienio tarnybų ir imigracijos institucijų vykdomą diskriminaciją.
- Ugdyti tarpkultūrinio bendravimo įgūdžius
- Skatinti empatiją pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams.
- Skatinti kritinį sąmoningumą ir refleksyvumą pabėgėlių tikrovės atžvilgiu

Aprašymas:

Ši veikla - tai sunkumų, su kuriais susiduria pabėgėliai, prašydami prieglobsčio, simuliacija. Kai kurios iš nagrinėjamų temų yra šios:

- Nusivylimai ir emociniai veiksniai, kuriuos turi patirti pabėgėliai
- Kalbos barjerų įveikimas
- Diskriminacija prieglobsčio prašymo nagrinėjimo metu

Teisės:

- Teisė prašyti ir gauti prieglobstį
- Teisė nebūti diskriminuojamam dėl etninės kilmės ar šalies .
- Teisė būti laikomam nekaltu ir būti pripažintam nekaltu, kol nėra priešingų įrodymų.

Priemonės: „Prieglobsčio prašymo“ kopijos, po vieną kiekvienam dalyviui; rašikliai, po vieną kiekvienam dalyviui.

---

¹² Gauta iš FAROL - Manual de Educação para os Direitos Humanos com Jovens, 2001.

Instrukcijos:

1. Paruoškite kambarį taip, kad galėtumėte sėdėti už stalo ir vaidinti oficialioje ir biurokratinėje aplinkoje.
2. Leiskite dalyviams atvykti, bet nepasisveikinkite su jais, apsimesdami, kad nematėte jų atvykstant. Nieko nesakykite apie tai, kas įvyks.
3. Palaukite keletą minučių, net ir po numatytos veiklos pradžios, išdalinkite kiekvienam dalyviui po prieglobsčio prašymo kopiją ir rašiklį.
4. Pasakykite dalyviams, kad jie turi penkias minutes užpildyti formą, bet daugiau nieko nesakykite. Ignoruokite visus klausimus ir protestus. Jei teks bendrauti, kalbėkite kita kalba (arba išgalvota kalba) ir naudokite gestus. Bendraukite minimaliai. Atminkite, kad pabėgėlių problemos nėra jūsų problemos. Jūsų darbas - tik išdalinti formas ir jas surinkti!
5. Santūriai pasisveikinkite su dalyviais (pvz., „*Jau vėlu. Forma. Užpildykite ją. Turite tik kelias minutes*“).
6. Praėjus penkioms minutėms, nesišypsodami surinkite formas ir neužmegzkite jokio asmeninio kontakto.
7. Pakvieskite asmenį užpildytoje formoje nurodytu vardu ir pavarde ir paprašykite jo prisistatyti. Pažiūrėkite į jo užpildytą formą ir sugalvokite pasakyti ką nors apie tai, kaip jis ją užpildė, pavyzdžiui, „*Jūs neatsakėte į 8 klausimą*“ arba „*Matau, kad į 6 klausimą atsakėte „ne“*“. *Prašymas atmestas*“. Nesileiskite į diskusijas, greičiau pereikite į kitą etapą, pakviesdami kitą asmenį.
8. Procesą pakartokite kelis kartus. Nebūtina peržiūrėti visų reikalavimų, tęskite tik tiek laiko, kiek reikia, kad dalyviai suprastų, kas vyksta.
9. Galiausiai išeikite iš savo vaidmens ir pakvieskite dalyvius aptarti tai, kas įvyko.

Klausimai diskusijai:

Iš pradžių paklauskite dalyvių, kaip jie jautėsi užsiėmimo metu, o po to aptarkite, kas įvyko, ko jie išmoko ir koks ryšys su žmogaus teisėmis.

- Kaip jie reagavo, kai pildė suprantamą formą?
- Kiek tikroviška buvo prieglobsčio prašytojo patirties simuliacija?
- Kaip manote, ar jūsų šalyje su prieglobsčio prašytojais elgiamasi sąžiningai? Kodėl?
- Kokios pasekmės gali būti asmeniui, kurio prieglobsčio prašymas atmetamas?
- Ar jie kada nors buvo patekę į situaciją, kai nemokėjo kalbos ir susidūrė su pareigūnu, pavyzdžiui, policininku arba asmeniu, tikrinančiu bilietus? Kaip jie jautėsi?
- Kokios žmogaus teisės yra šios veiklos priežastis?
- Kokias galimybes turi prieglobsčio prašytojai prašydami apsaugos nuo jų teisių pažeidimų?

- Kiek prieglobsčio prašytojų yra jūsų šalyje? Ar manote, kad jūsų šalis priima pakankamai daug pabėgėlių?
- Kokios teisės jūsų šalyje nesuteikiamos prieglobsčio prašytojams?

Patarimai fasilitavimo komandai:

Šią veiklą nesudėtinga atlikti: svarbiausia - būti „rimtam“ ir saugoti popierius, turėti rimtą, griežtą ir biurokratinį požiūrį. Žmonių, prašančių prieglobsčio, problema nėra jūsų problema, jie čia yra tam, kad atliktų savo darbą! Problema ta, kad daugelis žmonių nenori pabėgėlių savo šalyje, o imigracijos pareigūnai gauna įsakymus kontroliuoti šių žmonių procesus ir įsileisti tik tuos, kurie turi jų tapatybę patvirtinančius dokumentus ir teisingai užpildo formas. Pabėgėliai dažnai nemoka šalies, kurioje atsidūrė, kalbos, todėl jiems labai sunku užpildyti formas. Be to, jie patiria didžiulę įtampą ir daug emocijų, todėl jiems ypač sunku suprasti, kas vyksta ir kodėl jų prašymai dažnai atmetami.

Forma parengta kreolų kalba. Kreolų kalbos atsirado dėl to, kad du žmonės, nemokantys bendros kalbos bandė susikalbėti, todėl susidarė kalbų derinys, pavyzdžiui, Jamaikos kreolų kalboje yra daug anglišku žodžių su tarmišku tarimu ir angliška gramatika.

Yra ir daugiau pavyzdžių, pvz.: Afrikos šalių (pvz., Mozambiko, Angolos...); Lotynų Amerikos šalių (pvz., Haičio ir Dominikos Respublikos...); Ramiojo vandenyno ir Indijos vandenyno (pvz., Papua Naujosios Gvinėjos, Seišelių...).

Kreolų kalbą šioje veikloje naudojome todėl, kad ją moka palyginti nedaug žmonių. Jei kas nors iš grupės narių moka kreolų kalbą, galima paprašyti, kad jis būtų pasienio arba imigracijos pareigūnu.

Idėjos veiklai:

Sužinokite daugiau apie procedūras ir tai, kas vyksta, kai prieglobsčio prašytojas atvyksta prie sienos. Kur ir kada reikia užpildyti pirmąsias formas? Ar nuo pat pradžių turite teisę į vertėją? Paieškokite internete oficialios informacinės svetainės, pakvieskite ką nors iš imigracijos institucijos, kad atvyktų ir papasakotų apie savo darbo iššūkius, ir apklauskite prieglobsčio prašytojus, kad sužinotumėte jų nuomonę apie situaciją, apie tai, kiek teisinga jiems atrodo sistema ir su kokiais sunkumais jiems teko susidurti, ypač dėl pirmųjų formų pildymo. Surinkta informacija gali būti panaudota informavimo kampanijose apie pabėgėlius arba grąžinta imigracijos departamentui ar organizacijai, pavyzdžiui, Jungtinėms Tautoms ar „Amnesty International“.

Tikimybė, kad pabėgėliui bus suteikta apsauga, labai priklauso nuo procedūrų, taikomų prieglobsčio byloms nagrinėti. Net ir reikalavimas suteikti griežtesnę tarptautinę apsaugą gali žlugti, jei jis nebus teisingai išnagrinėtas.

Pasienio ir imigracijos institucijos turi suprasti pareigą priimti prieglobsčio prašytojus, o prieglobsčio prašytojams turėtų būti suteikta teisinė ir vertimo žodžiu pagalba.

2005 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Europos prieglobsčio procedūrų direktyva, kuria nustatomi būtiniausi valstybių narių pabėgėlio statuso suteikimo ir sustabdymo procedūrų standartai. Direktyvoje kalbama apie galimybę pasinaudoti procedūromis (įskaitant pasienio procedūras), aptikimą, prašymų vertinimą, asmeninius pokalbius ir teisinę pagalbą. ECRE požiūriu, direktyva „*neužtikrina visapusiško ir teisingo prieglobsčio prašymo įvertinimo... prie susirūpinimą keliančių klausimų priskiriamos... sankcijos už išankstines procedūras, kuriomis nukrypstama nuo pačios direktyvos principų ir garantijų. 2009 m. direktyva buvo iš dalies pakeista siekiant užtikrinti geresnį prieglobsčio sistemos Europoje suderinimą*“.

Dokumentai	
Prieglobsčio prašymo formos pavyzdys	
Requerimento para asilo	
1. Cyfenw	
2. Enw	
3. Dat nesans	
4. Pais, ciudad de residencia	
5. Ou genyen fanmi ne etazini?	
6. Kisa yo ye pou wou	
7. Ki papye imagrasyon fanmi ou yo genyen isit?	
8. Eske ou ansent?	
9. Eske ou gen avoka?	
10. Ou jam al nahoken jyman	

C.3 Apibendrinamasis vertinimas

Viktorina 01 | Kritinis sąmoningumas

Atkreipkite dėmesį! Teisingas atsakymas pažymėtas žaliai.

Trukmė: 5 minutės

Tikslai: Patikrinti dalyvių žinias prieš ir po mokymosi dalies.

Instrukcijos: Dalyviai turi atsakyti į klausimus apie kiekvieną temą. Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriami 2 balai.

Priemonės: Projektorius, nešiojamas kompiuteris, telefonai

I. Disfunkcijos kyla iš:

- a. struktūrinės nelygybės
- b. internalizuotos nelygybės
- c. **abiejų**

- II. Kritinis sąmoningumas padeda:**
- a. diskutuoti argumentais
  - b. išnagrinėti dabartinę situaciją ir įvertinti sprendimus.**
  - c. išreikšti save neverbaliai
  - d. išreikšti save žodžiu
- III. Anti-opresinis mąstymas reiškia:**
- a. neigti neigiamas mintis
  - b. gilinti supratimą**
  - c. bendradarbiavimo pastangos siekiant įveikti struktūrinę opresiją
  - d. mąstymas stresinėje situacijoje
- IV. Anti-opresiniai veiksmai reiškia:**
- a. supratimo gilinimas
  - b. bendradarbiavimo pastangos siekiant įveikti struktūrinę opresiją**
  - c. konfliktų valdymas
- V. Kritinio sąmoningumo ugdymo metu dalyvaujantys žmonės:**
- a. susirenka kartu ugdyti bei taikyti kritinio mąstymo įgūdžius diskusijose apie savo bendruomenes
  - b. paverčia idėjas veiksmais
  - c. skatinami mesti iššūkį nustatytoms opresijos jėgoms ir nukreipti savo pykčio, liūdesio ir nusivylimo jausmus į anti-opresinius veiksmus.
  - d. tikimasi, kad jie atras ir prisijungs prie bendruomenės organizacijų, kurios sprendžia jiems rūpimus klausimus.
- e. visi aukščiau išvardinti variantai**

Vertinimo skalė

- 0 - 2 balai** - *Nėra žinių*
- 2 - 4 balai** - *Minimalios žinios*
- 4 - 6 balai** - *Pagrindinės žinios*
- 6-8 balai** - *Pakankamos žinios*
- 8 - 10 balų** - *Puikios žinios*

Viktorina 02 | Kritinis mąstymas

Dėmesio! Teisingas atsakymas pažymėtas žaliai.

Trukmė: 5 minutės

Tikslai: Patikrinti dalyvių žinias prieš ir po mokymosi dalies.

Instrukcijos: Dalyviai turi atsakyti į klausimus apie kiekvieną temą. Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriami 02 balai.

Priemonės: Projektorius, nešiojamas kompiuteris, telefonai

- I. Kritinis mąstymas yra:**
- a. idėjų pavertimas veiksmais
  - b. faktų analizė, siekiant nuodugniai suprasti problemą ar temą**
  - c. savo nuomonės argumentavimas
- II. Kritinis mąstymas apima šiuos etapus:**
- a. informacijos ir duomenų rinkimą
  - b. apgalvotų klausimų uždavimą
  - c. galimų sprendimų analizę
  - d. visus**
- III. Nereflektyvūs mąstytojai:**
- a. mėgsta analizuoti savo aplinkybes ir (arba) idėjas
  - b. apmąsto savo klaidas ir stengiasi jas ištaisyti
  - c. nesuvokia, kokį vaidmenį jų gyvenime vaidina mąstymas**
- IV. Iššūkį turintys mąstytojai:**
- a. žmonės, ieškantys iššūkių kasdieniame gyvenime
  - b. žmonės, kurie meta iššūkius kitiems žmonėms, nes tai smagu
  - c. žmonės, kurie suvokia, kokį lemiamą vaidmenį jų gyvenime vaidina mąstymas**
- V. Pradedantieji mąstytojai:**
- a. pripažįsta, kad jų mąstymas turi esminių problemų, ir iš pradžių bando jas geriau suprasti**
  - b. stengiasi išmokti naujų dalykų, nes yra pradedantieji
  - c. duoda patarimų tiems, kurie nori patobulinti savo mąstymą
- VI. Praktikuojantys mąstytojai:**
- a. žmonės, mėgstantys praktikuotis
  - b. žmonės, turintys daug praktinių idėjų
  - c. žmonės, pripažįstantys, kad problemas reikia spręsti globaliai ir sistemingai**
- VII. Pažangūs mąstytojai:**
- a. geriausiai suvokia savo mintis
  - b. turi reikšmingą įžvalgą apie problemas gilesniuose mąstymo lygmenyse**
  - c. pripažįsta, kad problemas reikia spręsti globaliai ir sistemingai.
- VIII. Pagrindiniai mąstytojai:**
- a. mėgsta manipuliuoti kitų žmonių mąstymu
  - b. nuolat stebi, peržiūri ir permąsto savo mąstymo tobulinimo strategijas**
  - c. pasiekė aukščiausią savo minčių įsisąmoninimo lygį, todėl nemano, kad jas reikia toliau tobulinti

Vertinimo skalė

0 - 4 balai - *Nėra žinių*

4 - 6 balai - *Minimalios žinios*

6-8 balai - *Pagrindinės žinios*

8 - 10 balų - *Pakankamos žinios*

10 - 16 balų - *Puikios žinios*

Viktorina 03 | Dilemos

Dėmesio! Teisingas atsakymas pažymėtas žaliai.

Trukmė: 5 minutės

Tikslai: Patikrinti dalyvių žinias prieš/po teorinės dalies/savarankiško mokymosi.

Aprašymas: Dalyviai turi atsakyti į klausimus iš kiekvienos temos. Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriami 02 balai.

Priemonės: Projektorius, nešiojamas kompiuteris, telefonai

I. Dilemos - tai sprendimai, kurie gali turėti įtakos mūsų ateičiai.

- a. **Taip**
- b. Ne

II. Dilemų tipai:

- a. Filosofinės, klasikinės, psichologinės
- b. Visos dilemos yra vienodos
- c. **Klasikinės, etinės, moralinės**
- d. Klasikinės, etinės, filosofinės

III. Klasikinė dilema:

- a. **Sprendimas, kokius marškinėlius vilkėti fotografavimo dieną.**
- b. Jums yra 14 metų, bet, norėdami gauti nuolaidą, deklaruojate, kad jums yra 12 metų.
- c. Jūsų geriausias draugas nusirašė nuo jūsų testo metu ir gavo aukštesnį įvertinimą nei jūs. Jeigu jį paskysite, galite gauti aukštesnį įvertinimą.

IV. Etinė dilema yra tada, kai...

- a. Nežinote, į kurį koledžą stoti
- b. Du draugai tuo pačiu metu rengia gimtadienio vakarėlį ir jūs turite nuspręsti, kur eiti.
- c. **Sužinojote, kad jūsų viršininkas pardavinėja narkotikus; ar jį išduosite?**

V. Moralinė dilema yra:

- a. Vyriausybės šnipinėjimas
- b. **Marihuanos legalizavimas**
- c. Nežinojimas, kokius marškinėlius vilkėti fotografavimo dieną

Vertinimo skalė

- 0 - 2 balai** - Nėra žinių
- 2 - 4 balai** - Minimalios žinios
- 4 - 6 balai** - Pagrindinės žinios
- 6-8 balai** - Pakankamos žinios
- 8 - 10 balų** - Puikios žinios

04 viktorina | Loginis mąstymas ir apibendrinimas

Dėmesio! Teisingas atsakymas pažymėtas žaliai.

Trukmė: trukmė: 5 min.

Tikslai: Patikrinti dalyvių žinias prieš ir po mokymosi dalies.

Aprašymas: Dalyviai turi atsakyti į klausimus apie kiekvieną temą. Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriami 02 balai.

Priemonės: Projektorius, nešiojamas kompiuteris, telefonai

I. Loginis samprotavimas grindžiamas:

- a. **faktais**
- b. nuomonėmis

II. Apibendrinimas gali būti

- a. trumpas
- b. ilgas
- c. **abu variantai**

III. Apibendrinimo tikslas:

- a. supažindinti grupę su veikla
- b. **paaiškinti, kas vyko chronologine tvarka**
- c. sukurti saugią vietą tarp dalyvių

IV. Apibendrinimo procesą galima suskirstyti į šias sritis:

- a. aiškinimas ir veiksmų poveikis, mokymasis ir ateities planai
- b. objektyvūs faktai apie tai, kas įvyko, mokymasis ir ateities planai
- c. **objektyvūs faktai apie tai, kas įvyko - aiškinimas ir veiksmų poveikis - mokymasis ir ateities planai**

V. Apibendrinimo metu turite kalbėti:

- a. žmonėms
- b. **su žmonėmis**

VI. Apibendrinimo metu rekomenduojama vienpusė sąveika

- a. Tiesa
- b. **Netiesa**

VII. Koks apibendrinimas rekomenduojama atlikus užduotį?

- a. **trumpalaikė apklausa**
- b. ilgalaikė apklausa

Vertinimo skalė

- 0 - 4 balai** - *Nėra žinių*
- 4 - 6 balai** - *Minimalios žinios*
- 6-8 balai** - *Pagrindinės žinios*
- 8 - 10 balų** - *Pakankamos žinios*

10-14 balų - Puikios žinios

Grįžtamasis ryšys:

1. Ar manote, kad visos šio modulio sąvokos ir turinys yra svarbūs jūsų kasdieniame gyvenime ir kaip nors prisidėjo prie labiau apibrėžto kritinio sąmoningumo , mąstymo ir refleksyvumo skatinimo įvairiuose jūsų gyvenimo kontekstuose ir tarpasmeniniuose santykiuose su kitomis kultūromis?
2. Kaip, jūsų nuomone, galėtumėte patobulinti savo žinias ir įgūdžius šioje srityje?

4. mokymosi sritis Atsakomybė

4.1. Advokacija

1. Įvadas

Šio modulio tikslas - žingsnis po žingsnio padėti besimokančiajam įgyti advokacijos kompetenciją. Mokymosi procesas suskirstytas į tris etapus: savarankiškas mokymasis, kurio metu bus siekiama suteikti visas teorines kompetencijas, susijusias su advokacija, kad būtų galima suprasti jos principus ir tikslus, taip pat gebėti atskirti skirtingus jos vykdymo būdus; antrajame etape bus taikomas labiau praktinis požiūris, kurio metu besimokantysis galės pagilinti jau įgytas žinias ir išmokti naujų, kartu su savo darbo grupe su suaugusiais migranta ir kitais kolegomis išbandyti pagrindinių advokacijos principų svarbą (ir priežastis, dėl kurių ji vykdoma); trečiasis etapas bus grindžiamas platesne praktinio mokymosi baze, apimančia organizaciją ir referencinę bendruomenę, ir juo bus siekiama išbandyti advokacijos procesus tiek besimokančiajam, tiek jo darbo grupei.

2. Sinoptinė lentelė

Modulis Nr. 4.1	
Modulio pavadinimas	Advokacija
Modulio tikslai	Modulio tikslas - nukreipti besimokantį į kompetencijų ugdymo kelią. Konkrečiai modulyje: -Sužinosite, kaip veikia advokacija ir kaip įgyvendinti kiekvieną advokacijos kampanijos žingsnį. -Sužinosite daugiau apie galią, privilegijas ir opresiją bei kaip su jomis kovoti taikant antiopresines praktikas. -Sužinosite apie kvestionuojamas visuomenės problemas tiek organizacijų ir bendruomenių lygmeniu -Sužinosite, kaip leisti suaugusiems migrantams geriau suvokti saviadvokacijos galią.
Būtiniosios modulio sąlygos	
Trukmė	<ul style="list-style-type: none"> - Iš viso valandų: 30 valandų - Savarankiško mokymosi valandos: 5 valandos - Vadovaujamojo mokymosi valandos: 11 valandų - Patirtinio mokymosi valandos: 14 valandų
Modulio turinys	Modulį sudaro 5 komponentai.

6. Teorinis (savarankiškas mokymasis)

Pirmoje dalyje besimokantysis supras, kokios yra pagrindinės advokacijos savybės, kaip ji veikia ir kaip ją taikyti. Be to, teorijoje bus gilinamasi į pagrindines svarbias socialines problemas, susijusias su suaugusiųjų migrantų įtraukimu.

1. Kas yra advokacija?
2. Galia, privilegijos ir kovos su opresija principai

Vadovaujamas mokymasis

Vadovaujamojo mokymosi skyriuje besimokantysis pagilins kai kurias sąvokas, jau įgytas mokantis savarankiškai, ir įgis papildomos informacijos per vadovojamą patirtį. Vadovaujamas mokymasis yra ir praktinis, ir teorinis, derinant šiuos du aspektus: trumpas paskaitas ir praktinę veiklą.

1. **Vadovaujamas mokymasis (teorinis ir praktinis):** Susidoroti su galia
Vaidmenų žaidimas. Jei būčiau tavo vietoje: mokytojai gyvena suaugusiųjų migrantų patirtimi.
2. **Vadovaujamas mokymasis (teorinis ir praktinis):** Mokymasis apie privilegijas ir opresiją
Atvejo analizė: Opresijos ir sankirtos istorija
3. **Vadovaujamas mokymasis:** Teorija, skirta praktiniam pritaikymui
Atvejo analizė: Kaip veikia advokacija?
4. **"Mąstyk" laboratorija**

Patirtinis mokymasis

Šioje dalyje pateikiami paaiškinimai ir praktiškai įgytų žinių panaudojimo gairės. Tokiu būdu besimokantysis paverčia jas kompetencija. Tikslas - sukurti savo advokacijos kampaniją.

1. **Seminaras apie advokaciją.**
2. **Viešas renginys su bendruomene.**
3. **Bendruomenės laboratorijos.**
4. **Saviadvokacijos išbandymas.**

7. Formuojamas vertinimas

-Diskusija
-Kolegų atsiliepimai apie praktinę užduotį
-"Purviniausias" taškas
-Vadovaujamojo vertinimo diskusija

8. Apibendrinamas vertinimas

	<p>-Viktorinos - praktinės veiklos rezultatų rinkimas (parašų sąrašas, vertinimo klausimynas, parengta dokumentacija)</p>
<p>Mokymosi rezultatai</p>	<p>Šio modulio pabaigoje besimokantysis gebės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Besimokantysis gebės apibūdinti advokacijos principus 2. Besimokantysis gebės apibūdinti pagrindines socialines problemas, susijusias su privilegijomis, opresija, galia. 3. Besimokantysis gebės analizuoti kontekstą ir situaciją, susijusių su iškilusiomis socialinėmis problemomis ir kitų asmenų advokacijos kampanijomis. 4. Besimokantysis gebės rasti galimus sprendimus dėl galios, privilegijų ir opresijos praktikos. 5. Besimokantysis gebės planuoti ir organizuoti advokacijos kampaniją 6. Besimokantysis gebės eksperimentuoti su socialinio teisingumo ir advokacijos bendruomenėje principais.
<p>Mokymosi turinys</p> <p>➤ Mokymosi / mokymo veikla</p>	<p>A tema: Kas yra advokacija B tema: Galia, privilegijos ir kovos su opresija principai</p> <p>1. Teorinis (savarankiškas mokymasis) Pagrindinių sąvokų, teorinių sąvokų, principų paaiškinimas</p> <p>A tema: Kas yra advokacija? -Advokacijos apibrėžimas (kodėl?) -Advokatoriaus vaidmuo -Klaidinga nuomonė apie advokaciją -Esamas advokacijos tipas -Advokacijos principai -Pagrindinės advokacijos temos -Advokacija orientavimo/konsultavimo procesuose. Trukmė : 2,5 valandos Priemonės: infografikos, vaizdo įrašai, skaidrės, tekstas ir vaizdinės priemonės.</p> <p>B tema: Galia, privilegijos ir kovos su opresija principai - Galios, privilegijų ir opresijos apibrėžimas -Įžanga apie galią - Visuomenės santykis su valdžia - Socialinių grupių sąvoka - Kas yra privilegija?</p>

- Privilegija veiksme
- Opresijos apibrėžimas ir jos apraiškos
- Penki opresijos veidai
- Antiopresinės praktikos principai

Trukmė: 2,5 valandos

Priemonės: infografikos, vaizdo įrašai, skaidrių demonstravimas, tekstas ir vaizdinės priemonės

2. Mišrus teorinis ir praktinis mokymasis (vadovaujamas mokymasis)

Sąvokų, teorijų ir pagrindinių dimensijų gilinimas taikant praktinį požiūrį į įgytas teorines sąvokas.

B tema: vadovaujamas mokymasis

1. Susitikimas (2 val.)

Vaidmenų žaidimas. Jei būčiau tavo vietoje: mokytojai išgyvena suaugusiųjų migrantų patirtį. (Mokytojas eksperimentuoja su realia suaugusio migranto patirtimi, susijusia su privilegijomis ir opresiniais veiksmais).

Trukmė: trukmė 45 min.

Vadovaujamas mokymasis (teorinis ir praktinis):

Susidoroti su galia

Priemonės: žaidimo scenarijaus kontekstas; žaidimo vadovas ir instrukcija; skatinamųjų klausimų sąrašas; grįžtamojo ryšio klausimai.

Trukmė: Trukmė: 1,15 val.

2. Susitikimas (2,5 val.)

Vadovaujamas mokymasis: Mokymasis apie privilegijas ir opresiją

Trukmė: 2 val: Trukmė (1,15 val.)

Atvejo analizė: Opresijos ir sankirtos (Analizuokite atvejo analizę ir nurodykite, kaip būtų galima taikyti antiopresinius principus)

Trukmė: 1 val: 1.15 val.

Priemonės: atvejo analizės scenarijus, atvejo analizės gairės, diskusiją skatinančių klausimų sąrašas, rašymas ant balto lapo, grįžtamojo ryšio klausimai.

A tema: vadovaujamas mokymasis

3. Susitikimas (2,5 val.)

Vadovaujamas mokymasis: Teorija praktiniam advokacijos taikymui

Trukmė: 1,5 val.

Atvejo analizė: Kaip veikia advokacija? (Analizuokite advokacijos praktiką, kad suprastumėte, kas yra veiksminga, o kas ne)

	<p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Priemonės: atvejo analizės scenarijus, atvejo analizės gairės, diskusiją skatinančių klausimų sąrašas, rašymas ant balto lapo, refleksijos užrašai, grįžtamojo ryšio klausimai.</p> <p>4. "Mąstyk" laboratorija (4 val.):</p> <p>Fokus grupė: švietimo ir konsultavimo santykių vertinimas antiopresiniu požiūriu;</p> <p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Smegenų šturmo veikla: etapas, kurio metu ieškoma kasdienių darbinių problemų sprendimo būdų</p> <p>Trukmė: 1 val</p> <p>5. Advokacijos kampanijos dirbtuvės: smegenų šturmo metu rastas sprendimas tampa advokacijos kampanijos pagrindu.</p> <p>Trukmė: 2 val.</p> <p>Priemonės: diskusijų gairės, diskusijų rezultatų rinkimo lentelė, refleksijos užrašai, smegenų šturmo gairės ir smegenų šturmo maketas, seminaro mokymosi schema.</p> <p>3. Patirtinis mokymasis</p> <p>Patirtinio mokymosi tikslas - žinias paversti kompetencija. Įgijęs teorinę sampratą ir atlikęs praktines pratybas, besimokantysis turi eksperimentuoti, kad įgytos žinios taptų visaverte praktine patirtimi.</p> <p>1. Praktinis seminaras apie advokaciją:</p> <p>mokytojai/konsultantai dirba su advokacijos principais ir mokosi, kaip juos taikyti organizacijoje.</p> <p>Trukmė: 3 valandos</p> <p>Priemonės: praktinio seminaro mokymosi schema, seminaro gairės, seminaro įgyvendinimo priemonės.</p> <p>2. Viešas renginys su bendruomene: viešas praktinio seminaro "Išbandyk advokaciją" (I) rezultatų pritaikymas. Renginiu siekiama įtraukti išorės dalyvius ir bendruomenę.</p> <p>Trukmė: 1 val.</p> <p>Priemonės: viešųjų renginių organizavimo gairės</p> <p>3. Bendruomenės laboratorijos: praktinis seminaras su išorės dalyviais (asociacijomis, įmonėmis, savanorių grupėmis, mokyklomis, švietimo centrais, vietinės politikos formuotojais ir t. t.), skirtas aptarti</p>
--	---

	<p>pagrindinius klausimus, susijusius su migrantais ir jų įtraukimu į vietos bendruomenes (3 pagrindinės temos: darbo rinka, švietimas, tarpkultūriškumas).</p> <p>Trukmė: 8 valandos</p> <p>Priemonės: seminaro mokymosi schema, seminaro gairės, seminaro įgyvendinimo priemonės.</p> <p>4.Išbandykite advokaciją: migrantų ir migrantų lyderio organizuojama ir įgyvendinama advokacijos kampanija.</p> <p>Trukmė: 2 valandos</p> <p>Priemonės: seminaro mokymosi schema, seminaro gairės, seminaro įgyvendinimo priemonės</p>
Bibliografija	Priedas

3. Mokymosi ir mokymo medžiaga

Mokymosi kelią sudaro 3 mokymosi moduliai, kurių kiekvienas atitinka vieną mokymosi etapą.

1. Savarankiškas mokymasis: suteikti teorinių žinių apie advokaciją ir socialines problemas, kurios dažniausiai aktualios suaugusiems migrantams, pavyzdžiui, apie galios naudojimą, privilegijų sampratą, opresijos ir antiopresijos praktikas, kurios daro įtaką į socialinį teisingumą orientuotiems bendruomenės ir migrantų santykiams.
2. Vadovaujamas mokymasis: juo siekiama praktiškai perteikti ankstesniame etape įgytas žinias ir informaciją. Tai mišrus mokymosi būdas, kai derinama teorinė ir praktinė veikla. Šiame etape žinios iš abstrakčios dimensijos pereina į realią praktiką. Šiame etape besimokantysis analizuoja situaciją ir kontekstą, kad galėtų mokytis ir atpažinti išmokus principus.
3. Patirtinis mokymasis: šiuo etapu siekiama įtvirtinti žinias ir paversti jas kompetencija. Veikla yra visiškai praktinė ir reikalauja visapusiško besimokančiojo įsitraukimo, kuris privalo praktiškai pritaikyti ir išbandyti visus išmokus dalykus. Šiame etape besimokantysis praktiškai panaudoja žinias organizuodamas advokacijos kampaniją.

A tema: Savarankiškas mokymasis

Modulyje aptariamos trys pagrindinės į socialinį teisingumą orientuotos praktikos temos: kas yra advokacija ir kaip ji veikia; galia, privilegijos ir antiopresinės praktikos; sankirtos. Paskutinės dvi temos skirtos dažniausiai pasitaikančioms socialinėms problemoms, susijusioms su suaugusiųjų migrantų įtraukimu į visuomenę, kurios taip pat taikomos nesąmoningais būdais tiek iš bendruomenių, tiek iš organizacijų pusės. Advokacija yra pagrindinis veikimo būdas sprendžiant minėtas socialines problemas.

Įsivertinimo priemonė

Kelių pasirinkimų viktorina:

- 1. Ką reiškia advokacija?**
  - a. Kieno nors gynimas teisme.
  - b. Pagalba dėl pažeistų žmogaus teisių.
  - c. Patarimų teikimas sunkumų patiriančiam asmeniui.
  - d. Ieškojimas būdų ir ėmimasis veiksmų, padedančių kurti priemones socialinėms ekonominėms ir politinėms problemoms spręsti.

- 2. Kas gali atlikti advokacijos veiksmą?**
  - a. Visi, kurie nori veikti ir siūlyti socialinių, ekonominių ir politinių problemų sprendimus.
  - b. Tik socialiniame ir teisingumo sektoriuose dirbantys specialistai.
  - c. Asociacijos ir nevyriausybinės organizacijos, ginančios žmogaus teises.
  - d. Su socialine ir ekonomine politika susijusių viešojo administravimo institucijų atstovai.

- 3. Ar yra skirtingų advokacijos rūšių?**
  - a. Taip
  - b. Ne

- 4. Kad galėtumėte būti advokatoriumi...?**
  - a. Turite turėti tam tikrą kvalifikaciją.
  - b. Turite užimti atitinkamas profesines pareigas.
  - c. Tam nereikia specialaus išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos.
  - d. Specialios kvalifikacijos nereikalaujama, tačiau turite dirbti socialinės politikos srityje.

- 5. Kokie yra advokacijos principai?**
  - a. Nepriklausomybė, lygybė ir lojalumas.
  - b. Nepriklausomybė, teisingumas ir sąžiningumas.
  - c. Skaidrumas, lygybė ir lojalumas.
  - d. Prieinamumas, nuolankumas ir lygybė.

- 6. Ar aktyvizmas ir lobizmas yra propagavimo dalis?**
  - a. Taip, visada.
  - b. Ne.
  - c. Taip, tačiau aktyvizmas ir lobizmas ne visada yra orientuoti į advokaciją.

- 7. Ką reiškia lobizmas?**
  - a. Įtakos darymas politikos formuotojams tam tikru klausimu.

- b. Pasinaudojimas kai kurių atstovų žiniomis savo interesams paremti.
- c. Panašių interesų turintys asmenys sudaro veiksmų grupę.
- d. Aktyvus kišimasis į politinių sprendimų priėmimą.

8. Kokie yra advokacijos proceso etapai?

- a. Veiklos planavimas, kampanijos organizavimas, kampanijos įgyvendinimas.
- b. Problemos supratimas, veiksmų planavimas, kampanijos įgyvendinimas.
- c. Partnerystės tyrimai, veiksmų planavimas, veiklos stebėseną.

9. Advokacijos kampanija...

- a. Ji grindžiama problemos analize, tikslų, kuriuos reikia pasiekti, apibrėžimu, kad būtų pasiūlytas sprendimas, veiklos, skirtos sprendimui pasiekti, įgyvendinimu.
- b. Ji grindžiama temos, kurią reikia nagrinėti, pasirinkimu ir informuotumo didinimo veiksmų organizavimu.

10. Veiksminga advokacijos kampanija...

- a. Ji orientuota į komunikaciją ir duomenų sklaidą, siekiant padidinti visuomenės nuomonės jautrumą.
- b. Ji orientuota į dialogą su politinių sprendimų priėmėjais, siekiant daryti įtaką jų pozicijoms.
- c. Ji orientuota į tikslų, kurie gali būti laikomi naudingais sprendžiant problemą, pasiekimą.
- d. Ji orientuota į problemos sprendimą pasitelkiant aktyvizmo, lobizmo ir masinės bei galingos komunikacijos veiksmus.

Savirefleksija

- *Kaip manote, kas yra advokacija?*
- *Kaip manote, kas gali atlikti advokatoriaus vaidmenį?*
- *Kaip manote, kas yra propagavimo kampanija?*
- *Ar kada nors dalyvavote ar organizavote advokacijos kampanijas? Jei taip, ar žinojote, kokiais principais vadovaujatės, ir ar juos taikėte?*
- *Jei ne, ar kada nors galvojote apie dalyvavimą?*
- *Jei žinote apie advokaciją, kaip manote, kiek ji svarbi sprendžiant socialines problemas?*
- *Jei nesate susipažinę su advokacija, ar kada nors norėjote apie ją sužinoti?*

Teorijų paaiškinimas, pagrindinės apibrėžimai, bendrieji matmenys

A tema: Advokacijos apibrėžimas (kodėl?)

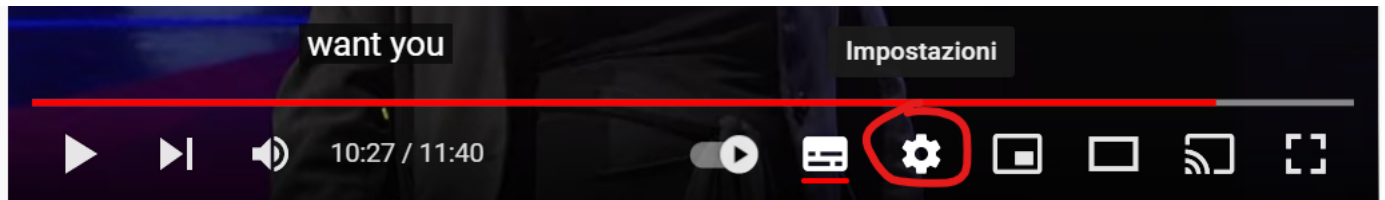
- **Esamas advokacijos tipas**
- **Advokacijos principai**

➤ Advokacijos teorija praktiniam taikymui

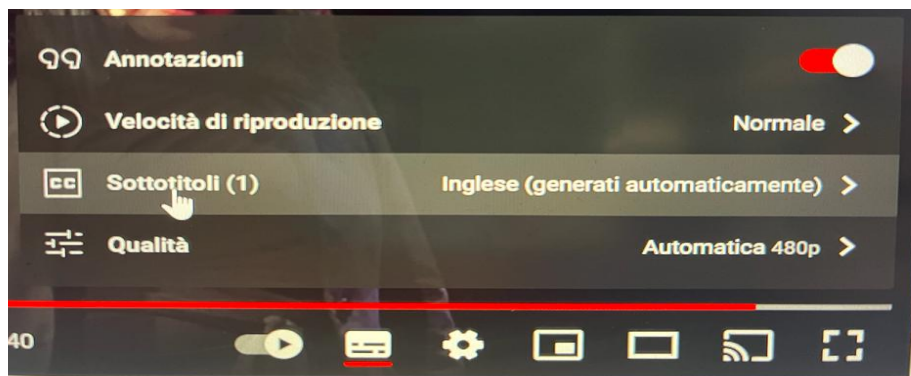
Vaizdo įrašų žiūrėjimo instrukcijos su vertimu į jūsų kalbą.

Galite peržiūrėti vaizdo įrašą su automatinio vertimu į kelias kalbas. Norėdami įjungti režimą, atlikite šiuos veiksmus

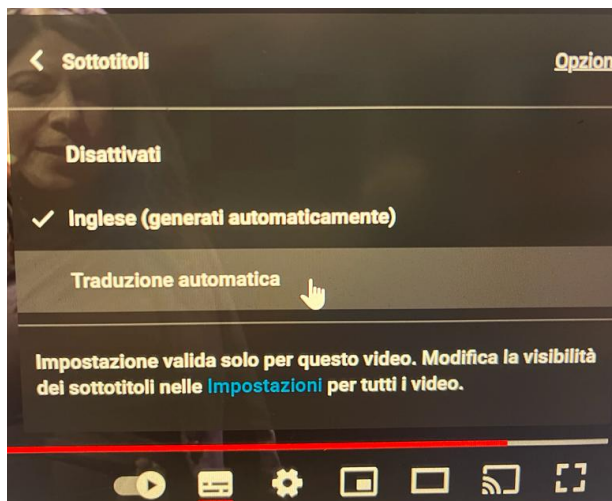
1. Pradėkite vaizdo įrašą.
2. Įrankių juostoje spustelėkite krumpliaračio piktogramą.

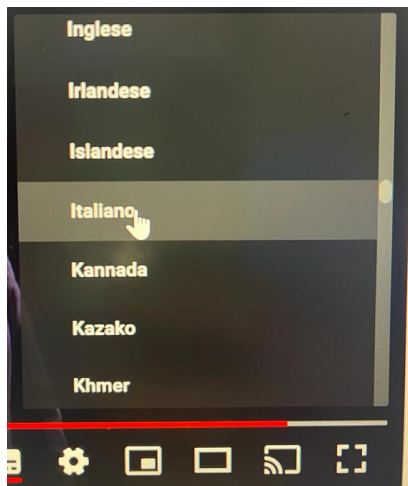
3. Atidarykite meniu, spustelėkite "Sottotitri".

4. Atsidarys šoninis meniu, kuriame spustelėkite "Automatinis vertimas".

5. Spustelėjus "Automatinis vertimas", bus rodomas sąrašas su visomis kalbomis. Pasirinkite savąją ir pavadinimai bus automatiškai išversti į pasirinktą kalbą.

A TEMA: Kas yra advokacija?

Ižanga (12 min.): [Xiomara Torres | TEDxPortland](#) - YouTube

Šiame vaizdo įrašė - Xiomara Torres, vienos iš nedaugelio Amerikoje dirbančių moterų teisėjų, priklausančių etninei mažumai, liudijimas. Jos istorija - tai akinantis pavyzdys, kaip advokacijos veiksmai gali pakeisti žmogaus gyvenimą.

Savirefleksija:

Atsakykite į šiuos klausimus:

1. Kokius jausmus jums sukėlė ši istorija?
2. Kas būtų nutikę, jei Xiomara nebūtų suradusi savo gynėjo?
3. Kokia jūsų nuomonė apie advokaciją po to, kai peržiūrėjote vaizdo įrašą?

1. Advokacijos apibrėžimas

Sąvoka "**advokacija**" turi daugybę apibrėžimų ir štai keletas iš jų:

"Advokacija - tai parama asmeniui, kad jo balsas būtų išgirstas. Tai paslauga, kuria siekiama padėti žmonėms suprasti savo teises ir išreikšti savo nuomonę."

(Advocacyfocus.org)

"Advokacija gali būti apibūdinama kaip procesas, kurio metu asmuo, neturintis arba turintis mažai interesų konflikto, sutinka su asmens nuomone ir rūpesčiais ir jiems atstovauja, kad būtų užtikrintos didesnės teisės ir privilegijos."

(Henderson R., Pochin M.)¹³

¹³ (Henderson ir Pochin, 2001, pg.2)

Žodis "advokacija" turi skirtingus apibrėžimus, o visiems jies įtakos turi ir kultūrinis kontekstas, kuriame jie sukurtos. Pavyzdžiui, Italijoje advokacija dažniausiai aiškinama kaip programų ir veiksmų, kuriais siekiama pakeisti taisykles, praktiką ir organizacinius modelius, įgyvendinimas¹⁴, taigi įgauna platų atspalvį ir daugiausia siejama su teisiniu ir reguliavimo kontekstu; kitose realijose advokacija pripažįstamas net ir vienintelis veiksmas, kai įsikišama į pagalbą sunkumų patiriančiam asmeniui, net ir daug mažesniame kontekste, pavyzdžiui, darbo vietoje.

Taigi, laikui bėgant advokacijos esmė nepasikeitė - ji grindžiama principu suteikti pagalbą ir paramą sunkumus patiriančiam asmeniui, tačiau jos tikslas buvo apribotas. Iš tikrųjų advokacija siekiama suteikti paramą tiems, kurie neturi galimybės išsakyti savo nuomonės, kurie neturi priemonių arba kuriems nepripažįstama galimybė įtvirtinti savo pasirinkimą. Advokacija siekiama kiekvienam suteikti galimybę keistis: tiek individualiai, tiek nacionaliniu lygmeniu.

Prieš tęsiant advokacijos apibrėžimo kursą, būtina išmokti pagrindinį žodyną:

Advokatorius: tas, kuris imasi advokacijos veiksmų ir veikia, komunikuoja asmens ar grupės naudai esant nepalankioms sąlygoms.

Partneris: advokatoriaus pagalba naudojasi asmuo, kuris yra nepalankioje padėtyje.

Partnerystė: tai santykiai tarp advokatoriaus ir partnerio. Jų santykiai - tai partnerystė, kurią lemia tam tikros esminės vertybės, pavyzdžiui, lojalumas, nepriklausomybė ir lygybė.

2. Advokatoriaus vaidmuo

Advokatorius atlieka savo partnerio palaikymo vaidmenį ir, priklausomai nuo jo teikiamos advokatoriaus pagalbos pobūdžio, kuria tvirtą partnerystę.

Advokatorius gali:

- Padėti asmeniui pasisakyti už save arba išsakyti savo nuomonę.
- Padėti asmeniui suprasti vykstantį procesą, jo teises ir galimus pasirinkimus.
- Dalyvauti priimant svarbų sprendimą dėl savo partnerio.
- Atlikti tyrimą, išanalizuoti problemos priežastį ir pateikti sprendimą.
- Veikti ir kalbėti, kad būtų užtikrinta pagarba pagrindinėms partnerių teisėms.
- Būti į socialinį teisingumą orientuoto veiksmo skatintoju.
- Veikti siekiant užmegzti ryšius su politikos formuotojais arba paveikti visuomenės nuomonę tam tikru klausimu, skleisti informaciją apie tam tikrą reiškinį ir siūlyti jo sprendimą.

---

¹⁴ (Bodini ir kt., 2019)

Advokacijos įgūdžiai

- KLAUSYMAS
- SPRENDIMŲ KVESTIONAVIMAS
- PRIEIGA PRIE INFORMACIJOS IR (ARBA) JOS PAIEŠKA.
- DALYVAVIMAS BENDRUOMENIŲ VEIKLOJE
- IŠŠŪKIO DISKRIMINACIJAI SKELBIMAS
- KOMUNIKACIJA
- PROBLEMŲ SPRENDIMAS
- MEDIACIJA IR KONFLIKTŲ VALDYMAS
- SKIRTINŲ SITUACIJŲ PLANAVIMAS IR VADOVAVIMAS JOMS
- JAUTRUMAS KITŲ ASMENŲ TEISIŲ APSAUGAI.
- TARPKULTŪRINIAI SANTYKIAI

Kaip jau minėjome, advokacija gali būti vykdoma įvairiomis aplinkybėmis ir įvairiais aspektais, pradedant mažais kasdienio gyvenimo epizodais ir baigiant sudėtingomis tarptautinio masto kampanijomis. Tačiau norint tęsti advokacijos kelią, reikia turėti esminių įgūdžių, kurie būtini, kad nueitas kelias būtų veiksmingas ir ramus.

Būtent šie įgūdžiai labiausiai būdingi advokatoriui, kuris savo veiksmus neabejotinai grindžia bendrais moraliniais ir etiniais principais, susijusiais su lygybe, įtraukimu ir noru ginti bei įgyvendinti marginalizuotų žmonių ir grupių teises. Tačiau moralinių vertybių nepakanka, nes veiksmingas advokacijos procesas negali apsieiti be tarpdisciplininių įgūdžių ir gebėjimų rinkinio.

Advokatorius turi ne pakeisti partnerį, bet būti jo pagalbininkas, kad būtų pripažintos jo teisės. Ši parama pasireiškia aktyvia naudingų priemonių paieška, kalbėjimu partnerio vardu, jei jis negali išreikšti savo nuomonės, pagalba partneriui ieškant saugaus bendravimo kanalo tikslams pasiekti.

Dėmesio, dažnai partneris gali patirti abejingumą iš subjektų, kurie nelaikys jo galinčiu išreikšti savo nuomonę. Tai taip pat gali vykti asmens ir jo poreikių diskriminacija, advokatorius šiuo atveju gali imtis paramos partneriui, kad būtų pripažinta jo teisė spręsti dėl savo gyvenimo.

Bendravimas: šis įgūdis yra labai svarbus advokacijos santykių veiksmingumui. Iš tiesų advokatorius turi gebėti bendrauti įvairiais būdais:

1. Bendravimas su partneriu: bendraujant su asmeniu, kuris patiria diskriminaciją ir yra linkęs tylėti, reikia sąžiningumo, skaidrumo ir saugumo. Advokatorius turės būti sąžiningas ir nežadėti to, ko nėra tikras, kad gali gauti; tačiau jis turi užtikrintai pranešti, kaip ketina padėti partneriui. Taip jis sukurs pasitikėjimu ir lojalumu grindžiamus santykius, vengs kurti klaidingus lūkesčius, bet skatins partnerį tęsti advokacijos kelią.
2. Bendravimas su išorine aplinka: kai advokatoriui tenka bendrauti su pašnekovais ir savo propaguojamos informacijos gavėjais, jis turi pasirodyti pasitikintis savimi, ryžtingas ir motyvuotas. Dažnai advokacijos veiksmai susiduria su kliūtimis, pavyzdžiui, abejingu ar trukdančiu požiūriu, todėl labai svarbu, kad advokatorius turėtų reikiamą charizmą, kad galėtų tiesiogiai ir saugiai bendrauti, neleidamas, kad išorinis skepticizmas pakirstų tikrumą, kuriuo grindžiami jo advokacijos veiksmai. Be to, reikės ryžto, kad užtikrintumėte, jog sulauksite tinkamo pašnekovų dėmesio.

Advokatorius turi gebėti aiškinti partnerio poreikius ir reikalavimus, ypač kai jis menkai sugeba išreikšti savo nuomonę. Tuomet jis turi interpretuoti šiuos prašymus išoriškai, neįsiveldamas į manipuliavimo informacija klaidą. Todėl bendraujant negalima ignoruoti esminės vertybės - nuoseklumo santykiyje su partneriu nustatyto tikslo atžvilgiu.

1 mokymosi veikla. Perskaitykite istorijos pradžią ir parašykite likusią jos dalį, vadovaudamiesi 5 klausimais

Ali yra 18 metų, kilęs iš Senegalo ir neseniai atvykęs į Europą. Jam nustatyti mokymosi sunkumai, todėl jis pamažu mokosi valstybinės kalbos. Ali patiria sunkumų mokykloje, nes bendraklasiai jį erzina per pamokas ir ne visi mokytojai skiria jam laiko ...

Kas?	<i>Kas taps Ali advokatoriumi?</i>
Kodėl?	<i>Kodėl advokatorius nusprendė padėti Ali?</i>
Kaip?	<i>Kaip advokatorius padės Ali?</i>
Ką?	<i>Su kokiais sunkumais susidurs Ali advokatorius?</i>
Kada?	<i>Kada Ali advokatorius nusprendžia imtis veiksmų?</i>
Kur?	<i>Kur advokatorius eis ir pas kokius pašnekovus nuneš Ali prašymą?</i>

3. Klaidingas supratimas apie advokaciją

Aktyvizmas	Advokacija	Lobizmas
<p>“Veikla, ypač kaip organizacijos, turinčios tam tikrų tikslų, nario, siekiant politinių ar socialinių pokyčių,”</p> <p>Oxford žodynas</p>	<p>“1. Visuomenės palaikymas, kokiais nors idėjai, veiksmų kryptčiai ar įsitikinimui 2. Parama, patarimai ir pagalba žmonėms, dažnai turintiems specialių poreikių ar tikslų, kurie negali kalbėti patys už save“</p>	<p>“Bandyti paveikti politiką ar vyriausybę ir, pavyzdžiui, įtikinti juos palaikyti ar nepritarti įstatymo pakeitimui”</p> <p>Oxford žodynas</p>

Advokacijos sąvoka neturėtų būti painiojama ar keičiama aktyvizmo ir lobizmo sąvoka, tačiau tai labai dažna klaida. Čia pateikiami kiekvieno termino apibrėžimai pagal Oxford žodyną, ir jūs galite iš karto suprasti skirtumą tarp advokacijos, lobizmo ir aktyvizmo.

Advokacijos procese gali pasitaikyti tiek aktyvizmo tiek lobizmo, **BET** aktyvizmo ir lobizmo veiksmai ne visada **ne visada esti** advokacijos proceso dalis.

Aktyvizmas pagrįdė susideda iš stipraus poveikio tam tikram reiškiniui, siekiant sutelkti į jį visuomenės nuomonę.

Advokacija palaiko neteisėjų paveikto individą ar grupę, išklausydamas juos, informuodamas, tyrinėdamas ir tapdamas jų atstovu arba padėdamas subjektui ir (arba) grupei rasti būdą pasisakyti. Įvairiomis apraiškomis advokacija taip pat gali apimti aktyvizmą, debatų, posėdžių ir viešų demonstracijų organizavimą.

Lobizmo procesas, anot Oksfordo žodyno, tai komunikacijos kanalo su atstovais ir politinių sprendimų priėmėjais sukūrimas, siekiant paveikti jų balsavimą dėl tam tikrų įstatymų arba padaryti juos tam tikros politinės veiklos atstovais instituciniuose forumuose. Lobistinė veikla gali būti advokacijos proceso dalis, bandant pasiekti tikslą išspręsti neteisėbę. Tačiau lobistinę veiklą vykdo ir tie, kurie bando ginti savo interesus net priešindamiesi į socialinį teisingumą orientuotoms priemonėms.

¹⁵ USIDHR ([Activism Versus Advocacy: What is Human Rights Advocacy? - US Institute of Diplomacy and Human Rights \(usidhr.org\)](https://www.usidhr.org/)) and Hall S. (2018)

Mokymosi veikla 2. Atskirkite šiuos aktyvizmo, advokacijos ir lobizmo veiksmus. Perskaitykite sakinius ir priskirkite juos atitinkamam stulpeliui.

- a) Internetinė peticijos kampanija, kuria raginama Europos Komisijos pirmininkui išsiųsti pabėgėlių teises ginančius teisės aktus.
- b) Interviu su parlamentine grupe, remiančia balsavimą dėl įstatymo, kuriuo suteikiama pilietybė vaikui, gimusiam iš tėvų imigrantų.
- c) Dialogas prefektūroje dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo imigrantui.
- d) Pasisakymas, siekiant pripažinti teisingą darbuotojų darbo užmokestį.
- e) Dialogas su administracinėmis tarnybomis dėl būsto paskirstymo mažas pajamas gaunančioms šeimoms.
- f) Popietiniai paramos užsiėmimai migrantams, susiduriantiems su integracijos sunkumais.
- g) Demonstracija su parašų rinkimu, kad būtų aktyvuotos naktinio stebėjimo programos pavojinguose rajonuose.
- h) Demonstracija priešais reprezentacinę vietą, kurioje prašoma pripažinti lygias galimybes įsidarbinti.

ADVOKACIJA	AKTYVIZMAS	LOBIZMAS

4. Egzistuojantis advokacijos tipas

Kaip pabrėžta įžanginėje dalyje, advokacija yra plati sąvoka, po kuria slepiasi įvairūs veiksmai ir įvairios paramos apraiškos. Ji gali būti vykdoma tiek mikrolygmeniu, remiant vieną asmenį siekiant tikslo, tiek makrolygiu, kai siekiama remti visą žmonių kategoriją vykdant daugybę įvairių veiksmų. Todėl, atsižvelgiant į vykdymo būdus, galima išskirti šešias propagavimo rūšis

1. Piliečių teisių gynimas

Pilietiška advokacija

Ji atsirado JAV 1966 m. dėl problemų ir rūpesčių, kuriuos iškėlė vaikų su negalia tėvai.

Wolfensbergeris idealizavo veikimo principus. Modelis numatė vidutinės trukmės ir ilgalaikius ir vienareikšmius advokatoriaus ir partnerio santykius. Advokatorius buvo paprastas pilietis, laisvai ir savanoriškai siūlantis savo laiką.

Jei advokacijos schemas jau yra sukurtos, jos turi nustatyti žmones, kuriems gali būti naudingi advokacijos santykiai. Nors advokatorių gali paskirti socialinių paslaugų teikėjas, jis turi būti lojalus savo partneriui.

Pilietybė buvo sukurta pirmiausia siekiant paremti tas nepalankias sąlygas turinčias grupes, kurioms institucijos suteikė paramos paslaugas ir kurioms gresia atskirtis tiek nuo visuomenės, tiek nuo prieigos prie paslaugų.

di Autore
sconosciuto è
concesso in
licenza da

16

Vienas iš esminių pilietiškos advokacijos aspektų yra būtent savanoriškumo principas, kurį pilietis taiko, kai nusprendžia padėti kitam. Didelę įtaką pilietiškos advokacijos plitimui turi daugybė daugelyje šalių užfiksuotų pranešimų apie netinkamą valstybinių socialinės rūpybos paslaugų veikimą: iškyla nelygybės ir nevienodo požiūrio, diskriminacijos ar piktnaudžiavimo problemos tų, kurie ir taip patiria marginalizaciją ir stigmatizaciją.

2. Savanoriška advokacija

Savanoriška advokacija grindžiama tais pačiais pilietiškos advokacijos principais, tačiau jos nėra visiškai tapačios. Savanoriška advokacija grindžiama į problemą orientuotu modeliu, t. y. orientuojasi į problemą, kurią norima išspręsti, todėl pagal savanorišką schemą veikiančios advokatoriai orientuojasi ne tik į konkrečią grupę, bet ir į panašias problemas, o partnerių priėmimas yra bendresnis. Dėl šios priežasties savanoriai advokatoriai per vieną kartą gali dirbti su daugiau nei vienu partneriu, jei jie turi bendrą problemą, kurią reikia išspręsti.

Be to, keičiasi ir advokacijos santykių pobūdis: jei pilietiška advokacija grindžiama advokatoriaus ir partnerio santykių skaidrumu ir tvirtumu, tai savanoriška advokacija grindžiama advokatoriaus kompetencija ir žiniomis apie konkretų klausimą. Dėl šios priežasties organizacija, teikianti savanoriškos advokacijos schemą, ieško žmonių, kurie jau išmano šią sritį, arba rengia specialius mokymus savanoriams¹⁷.

¹⁶ Henderson R. ir Pochin M. (2001), p. 3-5

¹⁷ Henderson R. ir Pochin M. (2001) p.5

Skirtumai and panašumai

Pilietiška advokacija

- ▶ Veikiama laisvu laiku
- ▶ Jokio atlyginimo ar patirtų išlaidų susigrąžinimo nenumatyta, nes tai gali pakenkti advokatorių lojalumui
- ▶ Vienkartiniai vidutinės trukmės santykiai
- ▶ Ji daugiausia pagrįsta advokacijos santykių stiprumu

Savatoriška advokacija

- ▶ Veikiama laisvu laiku
- ▶ Numatytas patirtų išlaidų gražinimas
- ▶ Vienkartiniai arba daugkartiniai trumpalaikiai santykiai
- ▶ Tai daugiausia pagrįsta advokatoriaus kompetencijomis

3. Saviadvokacija

Norėdami susipažinti su saviadvokacija, siūlome pažiūrėti šį vaizdo įrašą

[Self Advocacy- A State Of Mind | Abby Edwards | TEDxYouth@Dayton - YouTube](#)

Saviadvokacija kyla iš laisvos iniciatyvos asmenų, kenčiančių nuo tam tikrų problemų ir savarankiškai nusprendžiančių nutraukti šablonus, kuriuose jie yra atsidūrę, savarankiškai veikti, kad būtų pripažintos jų teisės.

Kaip liudija Abby, saviadvokacija nereiškia, kad vyksta didžiulės kovos, reikalaujančios milžiniškų ekonominių ar organizacinių pastangų, galima tiesiog nusiųsti elektroninį laišką, kad paprašytumėte informacijos, praneštumėte apie netinkamą paslaugą ar paprašytumėte naujos. Jei praktikuoti saviadvokaciją yra taip paprasta, kodėl mažai kas ją praktikuoja? Priežasčių yra daug: pirmosios, akivaizdesnės, susijusios su fizinių ir (arba) kognityvinių gebėjimų, leidžiančių asmeniui tiesiogiai bendrauti su išorine aplinka, stoka, tačiau likusios priežastys susijusios su savo gyvenimo kontrolės stoka, kurią patiria daugelis žmonių.

Jei susimąstytume, kiekvienas gyvenime esame patyrę jausmą, kad negalime kontroliuoti savo pasirinkimų, kad jaučiamės įkalinti situacijose, kuriose nesijaučiame patogiai ir sunkiai atgauname kontrolę, nes išorinis pasaulis nustato taisykles, į kurias, mūsų manymu, negalime įsikišti, net jei užtektų pasakyti "NE!", kad viskas pradėtų keistis.

Dabar įsivaizduokite, kaip šie psichiniai apribojimai dvigubai stipriau veikia žmogaus, kuris patiria diskomfortą arba kurio psichofizinė būklė nėra optimali, protą. Kaip subjektas, kuris kenčia ir kuris dažnai dėl savo būklės gyvena visuomenės paraštėse, gali tikėti, kad gali apsiginti?

Tačiau kai kurie drąsūs žmonės nusprendė peržengti savo ribas ir įsipareigojo ginti savo teises net ir mažais žingsneliais, o tam labai dažnai technologijos yra puikus sąjungininkas. Aplink šiuos

drąsولیus sutelkiamas dėmesys, ir jie tampa visos grupės atstovais spaudai, aplink juos sukuriama vertė ir skatinami nauji procesai, orientuoti į didesnį socialinį teisingumą.

4. Tarpusavio advokacija

Tarpusavio advokacija egzistuoja tada, kai partneris ir advokatorius turi tą pačią patirtį ir (arba) priklauso tai pačiai grupei, todėl santykiškai grindžiami ir gebėjimu suprasti, ir poreikių bei problemų atitikimu.

"Klara - moteris, patyrusi smurtą šeimoje, kuriai pavyko ištrūkti iš nesveikos šeimos aplinkos ir pradėti naują gyvenimą naujame mieste. Klara kaimynų grupėje vieną dieną sutinka Marą. Mara ant rankos turi į akis krentančių žymių, o paklausta, kaip jos atsirado, pareiškia, kad trenkėsi į duris. Šie epizodai kartojasi, kol Klara nusprendžia prisistatyti, papasakoti savo istoriją Marai ir padėti jai suprasti, kad ją galima pakeisti. Kartu jos pradeda advokatavimo kelionę, kurioje Klara padeda Marai atgauti laisvę."

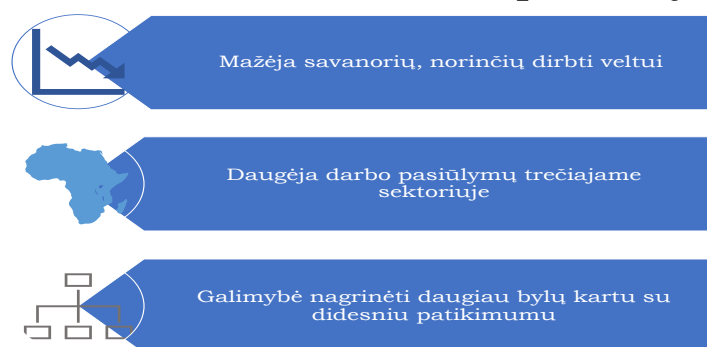
Iš visų egzistuojančių advokacijos rūšių tarpusavio advokacija yra mažiausiai paplitusi, nes reikalauja didelių abiejų pusių pasitikėjimo ir pastangų. Žmonėms, kuriems reikia advokacijos ir kurie gyvena panašiose situacijose, sunkiau susitikti, nes jie dažnai nežino, kad jiems reikia advokacijos, arba jiems nelengva bendrauti su pašaliniais.

Tarpusavio advokacija taip pat grindžiama gerumu ir altruizmu: nepaisyti savo ego ir padėti kitam žmogui yra nepaprastai drąsus veiksmas.

Tarpusavio advokacija taip pat gali pasireikšti, kai du subjektai, gyvenantys kartu su to paties tipo nepatogumais, nusprendžia palaikyti vienas kitą ir bandyti pasiekti geresnių rezultatų.

5. Profesionali advokacija

Advokatavimo atsiradimo priežastys

18

Socialiniame kontekste veikiančio darbo sektoriaus plitimą iš esmės lėmė politinės vizijos paradigmatis pokytis, dėl kurio advokacijos ir aktyvizmo veiksmai sulaukia paramos ne tik iš privataus, bet ir iš viešojo finansavimo, kaip tai gerai matyti ir iš Europos Komisijos kvietimo imtis veiksmų.

¹⁸ Henderson R. ir Pochin M. (2001) p. 9

Todėl, kaip matyti iš to paties termino, vienas iš esminių aspektų yra tas, kad advokatoriui šiuo atveju mokama už tai, kad jis atliktų advokacijos veiksmus partnerio vardu. Be to, advokatavimo santykiai grindžiami ne tiesioginiais ilgalaikiais dviejų šalių santykiais, o advokatoriaus gebėjimu nustatyti reikiamą informaciją apie spręstiną problemą ir pritaikyti tinkamus įgūdžius jai išspręsti.

Yra abejojančių dėl tokio pobūdžio advokatavimo sąžiningumo ir skaidrumo, nes, pasak jų, ekonominiu atlygiu grindžiama advokacija gali turėti įtakos rezultato kokybei, taip pat gali kilti interesų konflikto pavojus.

Siekiant kovoti su šiomis galimybėmis, organizacijų akreditavimo procedūros, taip pat atrankos ir stebėsenos procesas yra griežtesni, be to, advokatoriai bus atrenkami daugiau dėmesio skiriant ne tik intervencijos sektoriaus žinioms, bet ir tam įgūdžių ir etinių vertybių paketui, kuris būtinas šiai profesijai atlikti.

3 mokymosi veikla.

1. Porų atitikimas: Perskaitykite apibrėžimus ir sujunkite juos su teisingais

Pasisako už apmokamą darbuotoją

Santykiai gali būti grindžiami abipuse parama

Advokatorius gali paremti daugiau partnerių per vieną kartą ir susigrąžinti patirtas išlaidas.

Asmuo dirba tam, kad būtų pripažintos jo teisės

Ši veikla grindžiama ilgalaikiais santykiais

Savanoriška advokacija

Saviadvokacija

Pilietiška advokacija

Tarpusavio advokacija

Profesionali advokacija

2. Užbaikite apibrėžimą

Saviadvokacija yra...

Savanoriška advokacija yra...

Pilietiška advokacija yra...

Tarpusavio advokacija yra...

Profesionali advokacija yra...

5. Advokacijos principai

Nors advokacijos apraiškos yra skirtingos, visos jos grindžiamos altruizmo ir solidarumo veiksmais, kuriais siekiama tikslų, skatinančių visuomenę labiau orientuotis į socialinį teisingumą ir egalitarinį elgesį su žmonėmis. Tačiau, norint pasiekti šiuos tikslus, advokacija turi būti grindžiama pagrindiniais principais, kurių negalima ignoruoti¹⁹.

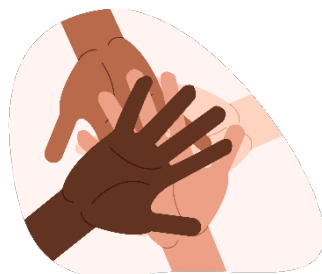
1. Nepriklausomybė

Advokatorius turi veikti be interesų konflikto, todėl jis turi būti nepriklausomas ir nesuinteresuotas su pašnekovais, kurie turės priimti jo advokacinius prašymus. Advokatorius, norėdamas sąžiningai atstovauti savo partneriui, turi būti nesusietas jokiais asmeniniais interesais, taip pat turi būti pasirengęs išlaikyti savo kaip advokatoriaus poziciją net ir sunkiausiais momentais.

2. Lygybė

Advokacijos veiksmai turi būti prieinami visiems, pasitelkiant priemones ir metodus, kurie grindžiami įtraukimo principu. Kad užtikrintume, jog veikiamo vadovaudamiesi lygybės principu, advokacijos veikla turi atspindėti tris kriterijus:

- *Prieinamumas*: advokacija turi būti atvira ir prieinama visoms grupėms ir (arba) asmenims, kuriems jos reikia, o tam būtina, kad pats veiksmas būtų viešas ir visiems prieinamas. Advokacija, kuria siekiama remti kitų žmonių teises, turi būti nemokama visiems, kad jie galėtų sužinoti apie esamas galimybes.
- *Kalbos ir kultūrinis sąmoningumas*: siekiant, kad advokacijos veikla būtų prieinama visiems, būtina remtis didžiausios sklaidos principu. Informacija, paslaugos, veikla turi būti reklamuojama atsižvelgiant ir į jos

---

¹⁹ Henderson R. ir Pochin M. (2001) p. 31-32

gavėjų kultūrinius profilius. Naudojantis tinkama kalbine pagalba, norint tęsti advokacijos veiklą, būtina išmanyti partnerio kultūrą.

3. Lojalumas

Tai pagrindinis advokacijos principas. Santykiai būtinai turi būti grindžiami advokatoriaus lojalumu partneriui. Šis lojalumas pasireiškia keliais aspektais:

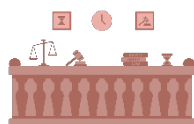
- Veikiant nesuinteresuotai ir nebandant manipuliuoti partnerio poreikiais pagal asmeninį vertinimo kriterijų.
- Iš klausant partnerį ir padedant jam priimti asmeninius, bet argumentuotus, logiškus ir nuoseklius sprendimus, susijusius su jo poreikiais.
- Turimos informacijos konfidencialumo ir slaptumo išlaikymu prieš tuos, kurie nedalyvauja advokacijos procese.
- Lojalumas dalijantis informacija, įvykiais ir rezultatais pagal nuoseklią faktų tikrovę. Savo veiksmus ir tikslus grindžiant tvirtu pagrindu ir konkrečiais įrodymais.

6. Pagrindinės advokacijos temos

Kaip rašoma Butler 1988 m. leidinyje²⁰, šiuolaikinės advokacijos pradžia - grupės tėvų susirūpinimas, kas po jų mirties rūpinsis neįgaliais vaikais. Laikui bėgant advokacija išsiplėtė keliose srityse, nes žmonės patyrė diskriminaciją kiekviename savo kasdienio gyvenimo аспекte.

Sritys, kuriose advokacija pasireiškia dažniau:

Sveikata	Teisingumas	Švietimas	Darbas
<ul style="list-style-type: none"> - Vienodų galimybių gauti medicininę priežiūrą pripažinimas - Sąžiningas elgesys su pacientais - Pagarbos asmeniui ir jo sveikatos būklei garantija 	<ul style="list-style-type: none"> - Asmens neliečiamų teisių pripažinimas - Teisingumo sistemos traktavimo užtikrinimas - Teisinė pagalba asmenims, turintiems prastas prieinamumo sąlygas 	<ul style="list-style-type: none"> - Galimybė gauti valstybės teikiamą išsilavinimą - Paramos priemonių pripažinimas asmenims, turintiems mokymosi ar pažinimo sutrikimų - Galimybė gauti nemokamą išsilavinimą be politinių, socialinių ir 	<ul style="list-style-type: none"> - Darbuotojo orumą pripažįstantis elgesys darbe - Laisvas patekimas į darbo rinką - Vienodas požiūris į darbuotojus - Teisės į darbą pripažinimas

²⁰ Butler ir kiti, (1988), p.3

		ekonominių apribojimų	
--	--	-----------------------	--

7. Advokacijos dimensijos

Kaip jau minėta, advokacija gali pasireikšti įvairiais būdais ir dideliu mastu, pradedant individualia ir baigiant nacionaline sritimis. Toliau jos išsamiai analizuojamos:

Mikro Lygmuo

- Atskirų asmenų palaikymas savoje migrantų grupėje
- Kasdieninių problemų ir kliūčių sprenimas
- Darbas savoje organizacijoje
- Vietinės reikšmės veiksmai

Mezo Lygmuo

- Migrantų ir jų grupių palaikymas ir palyda
- Ekonominių, socialinių, politinių problemų sprendimas
- Bendradarbiavimas su kitomis nacionalinėmis organizacijomis
- Darbas su bendruomene
- Vietinės/regioninės reikšmės veiksmai

Makro Lygmuo

- Darbas su vienos kategorijos migrantais marginalinėje grupėje
- Sudėtingesnių ekonominių, socialinių, politinių problemų sprendimas
- Bendradarbiavimas su kitomis nacionalinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis
- Viešosios nuomonės palaikymo tyrimai
- Vietinės ir tarptautinės reikšmės veiksmai

8. Advokacija orientavimo/konsultavimo procesuose

Advokacija konsultavimo ir orientavimo procese beveik visada yra pageidautinas rezultatas partnerystėje, kuri užsimezga tarp mokytojo ir (arba) konsultanto ir jų migrantų grupės. Mokytojas / konsultantas iš tiesų atlieka esminį vaidmenį renkanti ir analizuojanti savo darbo grupės poreikius ir visų pirma atlieka esminį vaidmenį sprendimų priėmimo procesuose, kuriuos suaugę migrantai priima dėl savęs ir gyvenimo kelio, kurį jie pasirinks naujoje bendruomenėje. Akivaizdu, kad mokytojai / konsultantai gali patys tapti savo darbo grupės ar atskiro asmens advokatoriais, tačiau jie taip pat gali veikti siekdami paskatinti vertingus tarpusavio advokavimo ir savigynos procesus, palaikydami dalyvaujančius subjektus tikėti savo gebėjimais ir suteikdami jiems priemonių šiam keliui pradėti.

Advokacija švietimo santykiuose

Mokymosi dimensijoje mokytojas, bendradarbiaudamas su savo organizacija ar kolegomis, gali kurti mokymosi kelius, pagrįstus advokacijos principais, stiprindamas jau pastebėtus principus ir integruodamas kitus.

1. **Asmens nurodyti būdai, kaip** migrantas gali įgyti naujų įgūdžių, taip pat atsižvelgiant į jau turimus. Iš tiesų svarbu prisiminti, kad suaugęs migrantas gali neturėti įgūdžių ir žinių, glaudžiai susijusių su vietinės bendruomenės turima kultūra, bet turės įgūdžių ir žinių, susijusių su jo gimtąja kultūra, mums nežinomų, bet ne mažiau naudingų. Veiksmingame mokymosi kelyje atsižvelgiama į šiuos ypatumus ir analizuojamas tas įgūdžių rinkinys, kuris būdingas kiekvienam asmeniui, kad būtų sudarytas jam funkcionalus mokymosi kelias.
2. **Įgalinimas** yra vienas iš pagrindinių tikslų, kurių reikia siekti mokantis mažai įgūdžių turinčiam suaugusiajam. Žinių, priemonių perėmimas ir įgūdžių įgijimas turi būti kuriamas taip, kad suaugęs migrantas būtų saugesnis ir galėtų pasitikėti savo galimybėmis bei pagerinti savo esamą padėtį.

Advokacija konsultavimo santykiuose

Kaip jau buvo pabrėžta anksčiau, advokatorius turi gebėti išklaudyti savo partnerį ir padėti jam be prievartos rinktis, nustatyti jo poreikius ir suprasti, kaip jie gali būti gerbiami ir tenkinami. Konsultantas, atlikdamas savo vaidmenį, savaime tampa suaugusio migranto pašnekovu ir padeda jam statyti asmeninį kelią. Žvelgiant iš šios perspektyvos, labai svarbu, kad konsultantas savo suaugusiuosius migrantus taip pat vestų savęs pažinimo ir įgalinimo keliu, kuris nukreipia juos į gebėjimą užsiimti saviadvokacija ir tarpusavio advokacija.

Įsivertinimo priemonė

Kelių pasirinkimų viktorina:

1. **Ką reiškia advokacija?**
  - a) Kieno nors gynimas teisme.
  - b) Pagalba žmogui, kad jo teisės būtų pažeistos.
  - c) Patarimų teikimas sunkumų patiriančiam asmeniui.
  - d) Veiksmų organizavimas ir ieškojimas būdų socialinėms, ekonominėms ir politinėms problemoms spręsti.

- I. **Kas gali atlikti advokacijos veiksmą?**
  - a) Visi, kurie nori veikti ir siūlyti socialinių, ekonominių ir politinių problemų sprendimus.
  - b) Tik socialiniame ir teisingumo sektoriuose dirbantys specialistai.
  - c) Asociacijos ir nevyriausybinės organizacijos, ginančios žmogaus teises.
  - d) Su socialine ir ekonomine politika susijusių viešojo administravimo institucijų atstovai.

- II. **Ar yra skirtingų advokacijos rūšių?**
  - a) Taip
  - b) Ne

III. Būti advokatoriumi...?

- a) Turite turėti tam tikrą kvalifikaciją.
- b) Turite užimti atitinkamas profesines pareigas.
- c) Tam nereikia specialaus išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos.
- d) Specialios kvalifikacijos nereikalaujama, tačiau turite dirbti socialinės politikos srityje.

IV. Kokie yra advokacijos principai?

- a) Nepriklausomybė, lygybė ir lojalumas.
- b) Nepriklausomybė, teisingumas ir sąžiningumas.
- c) Skaidrumas, lygybė ir lojalumas.
- d) Prieinamumas, nuolankumas ir lygybė.

V. Ar aktyvizmas ir lobizmas yra advokacijos dalis?

- a) Taip, visada.
- b) Ne.
- c) Taip, tačiau aktyvizmas ir lobizmas ne visada yra orientuoti į gynybą.

VI. Ką reiškia lobizmas?

- a) Įtakos darymas politikos formuotojams tam tikru klausimu.
- b) Pasinaudojimas kai kurių atstovų žiniomis savo interesams paremti.
- c) Panašių interesų turinčių asmenų susibūrimas į veiksminę grupę.
- d) Aktyvus kišimasis į politinių sprendimų priėmimą.

B tema: Galia, privilegijos ir kovos su opresija principai

Taikant socialinį teisingumą labai svarbus vaidmuo tenka galios, privilegijų naudojimui ir antiopresinei praktikai. Šie klausimai yra daugelio visuomenėje kylančių problemų pagrindas ir yra traktuojami per daugybę tiek individualiu, tiek teritoriniu ir tarptautiniu lygmeniu vykdomų advokacijos kampanijų. Moduliui siekiama išsiaiškinti, kas jos yra ir kaip jos pasireiškia, kaip jas atpažinti ir kaip taikyti antiopresines teorijas socialinėje veikloje.

Įsivertinimas

Kelių pasirinkimų viktorina

1. Kas yra galia?

- a) Gebėjimas daryti įtaką kitiems ir naudotis įvairiais ištekliais.
- b) Turėti sprendimų priėmimo arba politikos formuotojo vaidmenį.

c) Būti aukščiausiam visuomenės lygmenyje.

2. Kas yra privilegija?

- a) Užimti prestižinį vaidmenį visuomenėje.
- b) Būti pripažintam dėl nuopelnų ir socialinio statuso.
- c) Neužsitarnauta prieiga prie išteklių kaip tam tikros grupės nariui.

3. Kas yra opresija?

- a) Tirono naudojimas valdžia.
- b) Sistema, kuri palaiko visuomenės susiskirstymą į socialines grupes.
- c) Prieš oponentus ir spaudą taikoma cenzūros sistema.

4. Galia visada yra neigiama.

- a) Tiesa.
- b) Netiesa.

5. Grupė, agregacija ir asociacija yra tas pats.

- a) Tiesa.
- b) Netiesa.

6. Kas yra socialinė grupė?

- a) Socialinė grupė remiasi bendrais principais, o jai priklausantys žmonės patiria poveikį.
- b) Socialinė grupė remiasi bendrų požymių, kurie apibūdina jai priklausančius žmones, rinkiniu.
- c) Socialinę grupę sudaro žmonės, turintys bendrų bruožų ir susibūrę į grupę.

7. Yra įvairių privilegijų formų.

- a) Tiesa.
- b) Netiesa.

8. Turėti privilegijų nereiškia daryti įtaką kitų žmonių gyvenimui.

- a) Tiesa
- b) Netiesa.

9. Kokios yra 5 opresijos apraiškos?

- a) Išnaudojimas, marginalizacija, bejėgiškumas, kultūrinis imperializmas, smurtas.
- b) Pasmerkimas, kultūrinė tyla, diskriminacija, marginalizacija, smurtas.
- c) Išnaudojimas, pasmerkimas, bejėgiškumas, diskriminacija, persekiojimas.

10. Antiopresyvi praktika yra...

- a) Praktika, kuria siekiama kovoti su neteisybe ir neteisingumu.
- b) Pratybų rinkinys opresijai pašalinti.
- c) Žmonių švietimas, kaip pasipriešinti opresijai.

Teorijų paaiškinimas, pagrindiniai apibrėžimai, bendrieji matmenys

B tema: Galia, privilegijos ir kovos su opresija principai

- Kas yra galia, privilegijos ir opresija
- Kaip naudojamos valdžia ir privilegijomis
- Kovos su opresija praktika

1. Galios, privilegijų ir opresijos apibrėžimas

Galia: gebėjimas daryti įtaką kitų žmonių elgesiui ir galimybė naudotis įvairiais ištekliais: kultūriniais, politiniais, ekonominiais.

Privilegija: neužsitarnauta prieiga prie išteklių, kurie lengvai prieinami tik kai kuriems žmonėms dėl jų priklausymo privilegijuotai socialinei grupei. Ši prieiga garantuojama žmonėms, priklausantiems dominuojančiai grupei.

Dominuojanti grupė - tai socialinė grupė, kuri dėl savo padėties visuomenėje turi geresnes galimybes naudotis ištekliais, pavyzdžiui, pinigais, geresniu išsilavinimu, geresnėmis darbo vietomis. Dėl to jie turi geresnes galimybes ir taip įtvirtina savo, kaip dominuojančios grupės, socialinį vaidmenį.

Opresija: tai sistema, kuri palaiko pranašumą ir nepalankią padėtį, pagrįstą priklausymu socialinei grupei, ir specialiai ar nespecialiai veikia individualiu, instituciniu ir kultūriniu lygmenimis.

Socialinis identitetas - tai individo suvokimas, kas jis yra, atsižvelgiant į tai, kokiai (-oms) socialinei (-ėms) grupei (-ėms) jis priklauso. Socialinis tapatumas leidžia individams jaustis priklausančiais pagal bendrus bruožus. Šie požymiai yra pagrįsti lytimi, rase, religija, seksualine orientacija ir daugeliu kitų.

Socialinis teisingumas: praktika, kuria siekiama skatinti teisingumą, lygybę, pagarbą ir garantuoti, kad visi turėtų vienodas teises ir galimybes.

2. Įvadas apie galią

Pažiūrėkite šį Eric Liu vaizdo įrašą, kuriame jis labai veiksmingai ir iš karto paaiškina, kas yra galia. Nuoroda čia [Understand Power](#).

Savirefleksija

Atsakykite į klausimus

- Ar kada nors galvojote, kad valdžia yra kelių asmenų prerogatyva?
- Ar kada nors pagalvojote, kad valdžia gali pasinaudoti ir paprastas pilietis?

- *Ar kada nors galvojote, kad valdžia yra tiesiog neigiama jėga?*

Parodytame vaizdo įrašė pateikiama daug įdomių idėjų, kaip suprasti galią, ir pateikiama tikrai naudingų pamąstymų apie tai, kaip žmonės turėtų vertinti galios sąvoką.

Klaidingai manoma, kad valdžia yra praktika, priskiriama tik valdančiosioms klasėms priklausantiems subjektams, kurie gali lemti aplinkinę visuomenę pagal savo poreikius, o tai neigiamai nuteikia valdžią. Dauguma piliečių mano, kad valdžia yra piktnaudžiavimas asmens gebėjimu daryti įtaką savo interesų naudai mažumos grupės sąskaita, ir jei daugeliu atvejų šią prielaidą galima laikyti teisinga, taip pat svarbu pabrėžti, kad daugeliu kitų atvejų valdžia įgauna teigiamą atspalvį, naudojama siekiant socialiai svarbių rezultatų. Nors iš tiesų galia gali atrodyti elitinė, ja gali naudotis bet kas, jei tik jis įsipareigoja rūpintis jį supančia visuomene ir sutelkti savo pastangas doriems tikslams pasiekti.

3. Visuomenės santykis su valdžia

Galija a priori nėra nei neigiama, nei teigiama.

Tad kaip įmanoma, kad šie galios centralizavimo epizodai, galios naudojimas negatyviems tikslams taip dažnai kartojasi?

Apie valdžią, jos priežastis ir padarinius dauguma gyventojų neturi pakankamai išsamių žinių. Iš tikrųjų visuomenę veikia fatalistinis įsitikinimas, kad viskas vyksta ne dėl konkrečių priežasčių, o todėl, kad visada taip buvo.

Viena iš priežasčių, skatinančių fatalizmą, yra tai, kad žinios buvo perduotos nedaugeliui. Socialinė, politinė ir ekonominė dinamika yra stratigrafinio proceso, kurio pagrindas siekia net gana tolimus laikus, rezultatas. Geopolitinė pusiausvyra, tautos ir visos planetos socialinis turtas yra daugybės tarpinių įvykių grandinės rezultatas: Europos sąvoka gimė ant Antrojo pasaulinio karo griuvėsių, kuris savo ruožtu buvo visų ankstesnių istorinių įvykių rezultatas. Tų pačių žinių delegavimas į nedaugelio rankas pakurstė šią dinamiką, dėl kurios valdžia tampa nedaugelio, o ne visų prerogatyva.

Taigi atsakymas į mūsų klausimą yra žinių trūkumas, dėl kurio žmonės nesiima veiksmų.

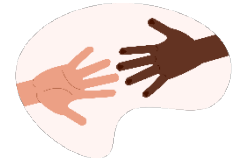
Antrasis aspektas - mokytojų ir (arba) konsultantų nesuvokimas, kokią "potencialią galią" jie gali turėti. Norint pasiekti šį suvokimą, būtina ugdytis pilietiniame gyvenime. Pilietinis ugdymas iš tiesų yra ne tik teisinių ir reguliavimo pagrindų, reglamentuojančių Tautą, kurioje gyvenate, mokymasis, bet ir gebėjimas aktyviai praktikuoti savo, kaip piliečių, vaidmenį. Gyvenant savo gyvenimą taip pat reikia aktyviai atlikti savo, kaip piliečių, vaidmenį.

Kad suprastume ir pasinaudotume galia, kaip mokytojai ir (arba) konsultantai, reikia trijų veiksnių:²¹

---

²¹ Gauta iš Eric Liu "[Why ordinary people don't understand power](#)"

1. Turėkite tvirtą vertybių sistemą. Mokytojas ir (arba) konsultantas, norintis pasinaudoti savo galia keisti visuomenę, į kurią jis kreipiasi, privalo savo veiklą grįsti etinių ir moralinių vertybių sistema. Skirtumas tarp negatyvios ir pozityvios galios įgyvendinimo yra konfigurūtuotas ne tik tiksluose, bet visų pirma vertybėse, kurios daro įtaką ją įtvirtinančiam subjektui. Mokytojas / konsultantas, norintis pozityviai įtvirtinti savo galią, turi siekti teisingumo, pagarbos, įtraukties.

2. Gebėjimas skaityti sistemas, kuriomis grindžiama jį supanti visuomenė. Visuomenė yra gyvas ir kintantis organizmas, kurį nuolat veikia įvairūs veiksniai ir įvykiai. Turime gebėti skaityti šiuos mechanizmus, o tam turime būti informuoti, rinkti įrodymus, studijuoti istoriją, politiką ir ekonomiką.

3. Pasidalykite šia patirtimi su kitais. Keleto žmonių galia turės pasiduoti daugelio sąmoningumui ir reikalavimams. Kaip apibrėžta, galia yra gebėjimas daryti įtaką kitų žmonių elgesiui, todėl veiksmas gali būti laikomas galingu, kai sulaukia palaikymo.

Todėl valdžia yra neutrali ir įgauna skirtingus atspalvius priklausomai nuo to, kas ir kodėl ją naudojami.

iš apibrėžimo matyti, kad galia - tai gebėjimas daryti įtaką kitų žmonių elgesiui, taip pat daryti įtaką žmonių prieigai prie išteklių. Advokacijos kampanija, kaip parodyta diagramoje, gali atlikti visa tai, bei atnešti naudos visuomenei, į kurią ji įsikiša.

5. Socialinės grupės sąvoka

Norint geriau suprasti galios santykius, privilegijų ir opresijos dinamiką, būtina pateikti koordinatas socialinei grupei apibrėžti. Priklausyti socialinei grupei reiškia dalytis su kitais tam tikru gyvenimo būdu ar savybe, kuri taip pat apibrėžia individo tapatybę ir per kurią kiti taip pat jį atpažįsta²². Young taip pat pažymi, kad grupės apibrėžimas dažnai painiojamas su asociacijos ar susivienijimo apibrėžimu.²³

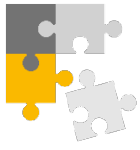
Kaip jau minėjome, socialinė grupė grindžiama bendru veiksmu, o priklausymas grupei grindžiamas ne tik savęs pripažinimu, bet ir išorinių subjektų pripažinimu. Labai svarbu, kad kiekvienas individas vienu metu priklausytų kelioms grupėms ir taip pat galėtų modifikuoti savo santykius su jomis, keisdamas savo skiriamuosius požymius.

Grupės gali atpažinti save pagal skirtingus požymius, tokius kaip: seksualinė orientacija, lytis, rasė, religija ir daugelis kitų, nuo daug platesnių ir apimančių daugybę žmonių, iki kitų mažesnių, nes jie yra pagrįsti mažiau bendromis savybėmis.

²² Young (1988) p. 273

²³ Id., p. 275

Kokie ryšiai užsimezga tarp šių grupių?

5 mokymosi veikla.

Pagalvokite apie šiuolaikinę visuomenę ir išskirkite kuo daugiau socialinių grupių. Tada pagalvokite, kokie santykiai tarp jų egzistuoja. Susiekite jas ir paaiškinkite, kokia dabartinė dinamika daro joms įtaką.

---

6 mokymosi veikla. Užbaikite apibrėžimą

Socialinė grupė yra....

Agregacija yra....

Asociacija yra...

Galia reiškia...

Socialinė tapatybė reiškia...

Savirefleksija

Atsakykite į klausimus:

- Kokius jausmus apie valdžią jaučiate perskaitę šį skyrių?
- Ar pagalvojote, kiek daug potencialo turi žmonės?
- Ar manote, kad normalūs piliečiai gali naudotis valdžia teigiamais tikslais?

6. Kas yra privilegija?

Norėdami susipažinti su privilegijų sąvoka, žiūrėkite šį vaizdo įrašą [The power of privilege: Tiffany Jana at TEDxRVAWomen - YouTube](#)

Iš privilegijos apibrėžimo suprantame, kad privilegija galima vadinti visą eilę galimybių ir išteklių, kurių neužsitarnaujame asmeniniu darbu, bet kuriais galime naudotis, nes priklausome dominuojančiai socialinei grupei.

Socialinė grupė tapatinama su bendromis savybėmis ar požymiais, kuriuos turi jai priklausantys asmenys ir kuriems savo ruožtu daro įtaką priklausymas tai grupei. Egzistuoja įvairios socialinės grupės, kurias skiria rasė, lytis, religija, seksualinė orientacija, išsilavinimo lygis, o tarp šių grupių vyksta sąveika, pasireiškianti per opresijos arba sąjungos dinamiką. Iš tikrųjų yra grupių, kurios laikomos dominuojančiomis, nes jas išskirianti savybė dėl išankstinių nuostatų ir stereotipų laikoma valingesne už kitą, todėl jos įgyja galią mažumomis laikomų grupių atžvilgiu. Kartais šis galios įgyvendinimas yra nesąmoningas, tačiau tai yra neteisingos klasifikavimo sistemos stratifikacijos laikui bėgant rezultatas.

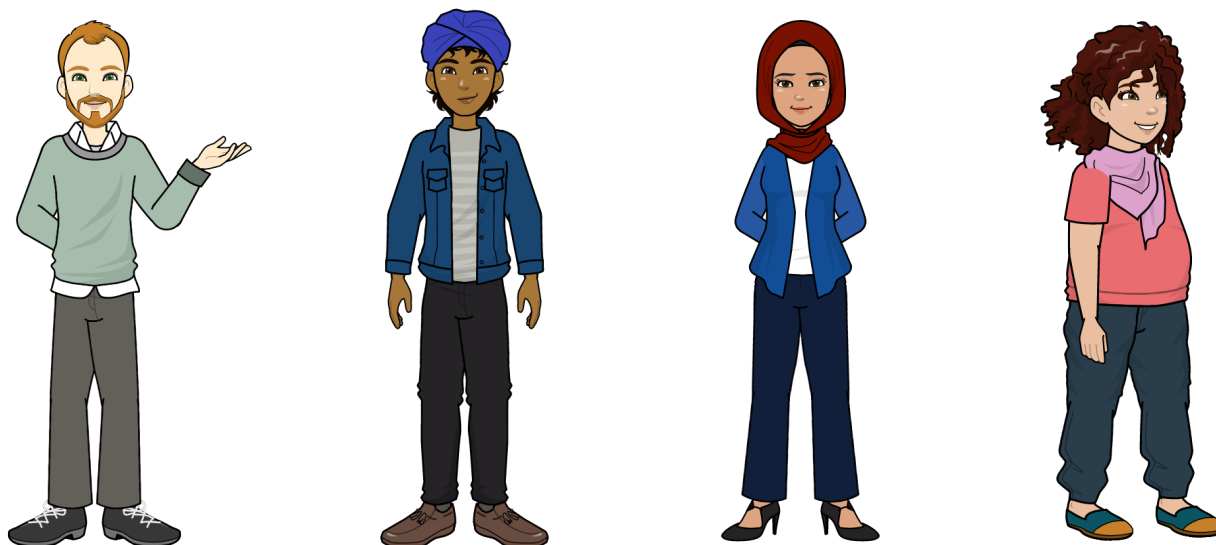
Pavyzdžiui, vienu grupių narių nepatiria nei neteisybės, nei prietarų, jiems neleidžiama naudotis išteklių, o kitų grupių nariai su tuo susiduria kiekvieną dieną. Todėl individo ir socialinės grupės sutapimas neigiamai veikia subjekto, kuris moka kainą už tai, kad gali būti pripažintas pagal tam tikrą savybę, kelią.

Todėl šia prasme veikia socialinis teisingumas, kuris nepretenduoja panaikinti šiuos skirtumus, bet siekia panaikinti bet kokią su jais susijusią neteisybės formą, skatindamas teisingumu, pagarba ir įtraukimu grindžiamą visuomenę.

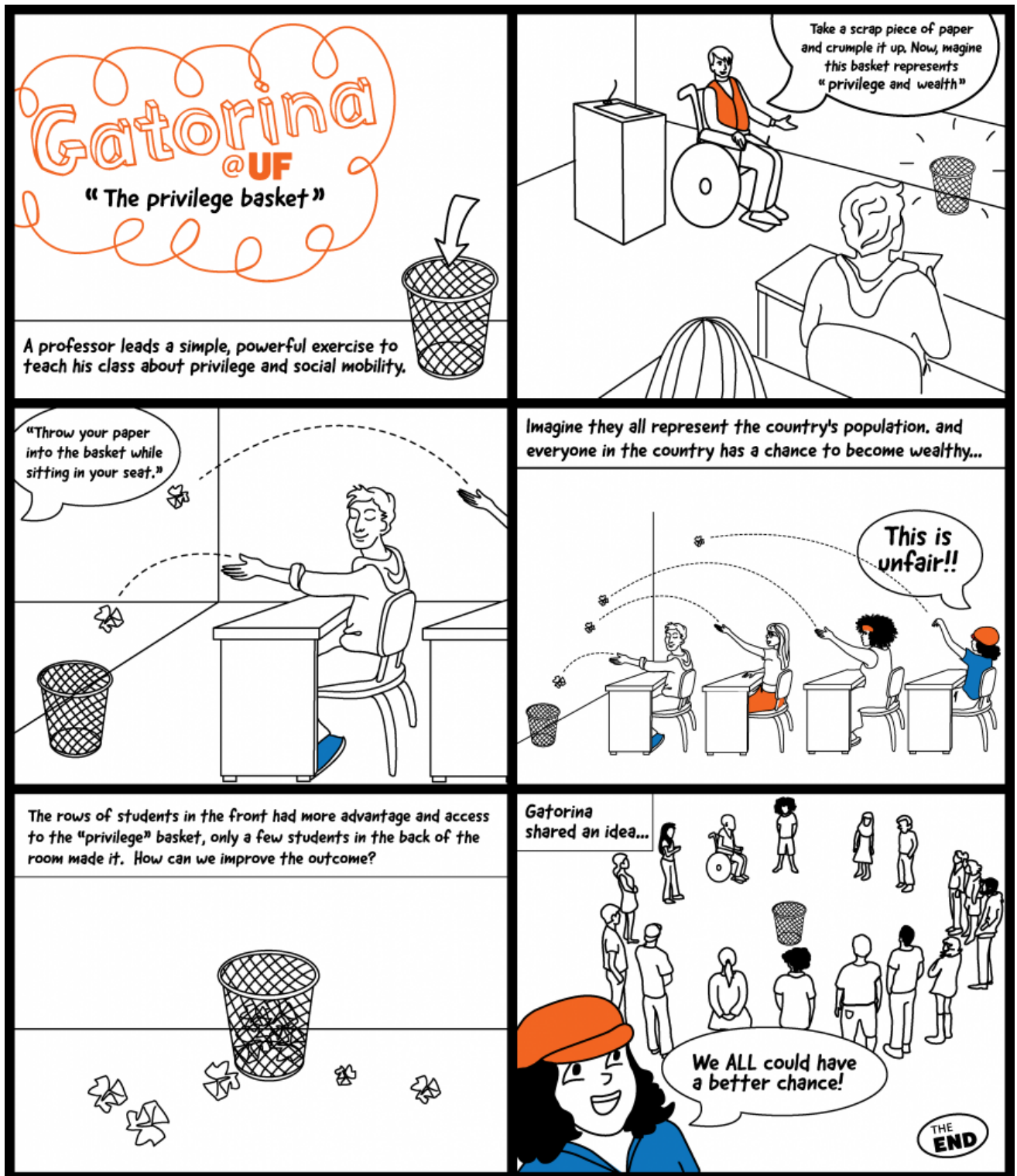

7 mokymosi veikla. Socialinės grupės.

Pažvelkite į šiuos personažus ir atspėkite, kokioms socialinėms grupėms jie priklauso. Tada išvardykite, kokias privilegijas jie gali turėti, o kokias negali turėti.

7. Privilegija veikiančiant

counseling.ufl.edu - 2020

Šioje iliustracijoje aiškiai ir veiksmingai paaikškinta, kaip veikia privilegija. Privilegijas turintis asmuo paprastai nesuvokia, ką jos jam reiškia ir kaip jo nežinomos privilegijos gali reikšti tokių pačių galimybių paneigimą kitiems.

8. Opresijos apibrėžimas ir jos apraiškos

Paprastai opresijos terminas siejamas su karinio ir politinio totalitarizmo įvaizdžiu, kai tironas engia savo tautą, taikydamas laisvės ir saviraiškos cenzūros režimą. Tačiau, kaip pastebi Young, su 60-ųjų ir 70-ųjų metų socialiniais judėjimais šis terminas įgavo kitokią prasmę.

Terminas "opresija" šiais laikais reiškia visas neteisybes ir skriaudas, kurias kai kurios socialinės grupės patiria dėl neoliberalioje visuomenėje paplitusių veiksmų ir praktikos²⁵. Kai kuriais atvejais šią socialinę opresiją remia ir politiniai režimai (kaip buvo apartheido Pietų Afrikoje atveju), tačiau daugeliu atvejų ši nesąžininga praktika yra neatsiejama nuo visuomenės struktūros, todėl plačiai plinta ir veikia ne tik kelių asmenų veiksmus. Šios opresijos apraiškos akivaizdžios net ir eilinių piliečių kasdienėje veikloje, kai jie elgiasi šališkai konkrečių privilegijų neturinčių socialinių grupių atžvilgiu.

Dažnai bendrinėje leksikoje opresijos sąvoka prilyginama diskriminacijos sąvokai, tačiau diskriminacija laikytina opresijos priemone, todėl iš esmės jų sutapatinti nereikėtų. Iš tikrųjų diskriminacijai būdinga galimybė būti atpažintai dinamikoje, kurioje yra diskriminuojamas asmuo ir diskriminacijos veiksnys; opresija pasireiškia net ir nesant akivaizdžios diskriminacijos.

Sisteminė opresija	Tai reiškia, kad engiama grupė nebūtinai turi grupę, kuri ją engia.
Struktūrinė opresija	Tai reiškia santykius tarp grupių, todėl opresija yra šios dinamikos rezultatas, ne visada sąmoningas.

---

²⁵ Young (1988) p. 271

9. Penki opresijos veidai²⁶

Išnaudojimas

Įžanga

- Jis remiasi marksistine išnaudojimo kapitalistiniame kontekste teorija.
- Juo siekiama paaiškinti, kaip skirtumas tarp klasių tebeegzistuoja visuomenėje, kuri šiuos skirtumus normatyviai panaikino ir yra paremta laisvos prekybos darbo rinka.
- Visuomenė skirstoma į turtinguosius (kurie „turi“) ir vargšus (tuos, kurie „neturi“), o pirmųjų turtas grindžiamas antrųjų darbo išnaudojimu.

Apibrėžimas

Kitų žmonių darbo naudojimas siekiant pelno ir netinkamas jų atlyginimas, jų darbo jėgos išnaudojimas ir jų teisių nesilaikymas.

Pavyzdžiai

Kalnakasiai Afrikoje yra išnaudojami brangakmenių gavybai, tačiau jų atlyginimas nėra susijęs su prekių kainomis. Menkai apmokamus darbus paprastai atlieka žemos kvalifikacijos, juodaodės arba geltonodės moterys. Nors dabar tai laikoma paslauga, šie darbai neturi savarankiškumo ir dažniausiai yra nepakankamai apmokami.

Marginalizacija

Įžanga

- Marginalizacijos sąvoka yra ne tokia konkreti kaip išnaudojimas.
- Ji aktualesnė darbinėje bei ekonomikos sritims.
- Rezultatas yra leisti šioms socialinėms grupėms priklausyti nuo socialinių paslaugų, kurios gali imtis prispaudos.

Apibrėžimas

Socialinės grupės nustumimas ar uždarymas į žemesnę visuomenės lygmenį ar pakraštį, atimant iš jų teisę naudotis savo socialinėmis teisėmis, gebėjimais ir įvairiomis galimybėmis.

Pavyzdys

Etninės grupės, pagyvenę žmonės, vienišos mamos ar jaunuoliai, ieškantys pirmojo darbo. Jie yra išstumti iš darbo rinkos, todėl negali dalyvauti socialiniame gyvenime.

Lotynų amerikiečiams ar afroamerikiečiams, Rytų europiečiams ar Šiaurės Afrikos gyventojams Europoje sunku įsidarbinti.

²⁶ Id., p. 276-288

Bejėgiškumas

Ižanga

- Taip pat pagrįsta marksistinė socialistinė teorija apie visuomenės padalijimą į dvi klases: „turinčius“ ir „neturinčius“.
- Žmonės, kurie turi žemesnį išsilavinimą arba turi mažiau galimybių, paprastai patiria bejėgiškumą, nes yra žemiau kitų grupių.
- Giliausia bejėgiškumo forma yra savo būsenos introjekcija, kuri pasireiškia tikėjimu, kad žmogus yra mažiau vertingas už kitus.

Apibrėžimas

Bejėgiai paprastai dominuojami valdančiosios klasės ir gauna įsakymus. Jie nelinkę išsakyti savo nuomonės ir dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.

Pavyzdys

Darbuotojų skirstymas į profesionalus ir neprofesionalus, daro neprofesionalus bejėgius, todėl jie tampa pavaldūs.

Kultūrinis imperializmas

Ižanga

- Tai tam tikra spauda, pagrįsta visa kultūrine sistema ir skirtingomis kultūromis, kurios yra pavaldumo santykiuose.
- Įvairių kultūrų sklaidoje, nustatant vertybes ir tikslus naudojami skirtingi parametrai.
- Apima paradoksą, kai jaučiatės esantis nematomas ir tuo pačiu metu, kai tarsi esate pažymėtas ir į jus žiūri kaip į kitokį.

Apibrėžimas

Valdančiosios klasės kultūra yra universalizuota ir nusistovėjusi kaip norma, bei vaidina lemiamą vaidmenį. Kita kultūra nėra vertinama.

Pavyzdys

Seksualizmas yra kultūrinio imperializmo forma, kai heteroseksualumas laikomas valdančiuoju, o visi kiti tipai atokiai laikomi kitokiais. Visuomenės žinutės, vertybės ir pasiekimai yra nukreipti į heteroseksualumą.

Smurtas

Ižanga

- Tai sisteminė priespaudos forma, nes ji tiesiogiai nukreipta į bet kurį grupės narį.
- Smurtas būna įvairių formų. Smurtu taip pat turi būti laikomas apšaukimas ar smulkus priekabiavimas.
- Jis visada grindžiamas neracionalumu: smurtas prieš šias grupes yra nepagrįstas, nors jį praktikuojantys teigia priešingai.

Apibrėžimas

Tai labiausiai matoma smurto forma. Grupės nariai gyvena žinodami, kad turi bijoti atsitiktinių, neišprovokotų išpuolių prieš save patį ar savo turtą

Pavyzdys

Atsitiktinis rasistinis išpuolis į gatves. Prievartavimai ar agresija.

10. Kovos su opresija praktika²⁷

Išanalizavus opresijos apraiškas, būtina atkreipti dėmesį į socialinių darbuotojų vaidmenį ją švelninant, kovojant su socialine nelygybe.

Šiuo klausimu labai svarbus Burke ir Harrison indėlis, kurie atskleidžia antiopresinės praktikos principus ir siūlo, kaip teoriją paversti praktika.

Tačiau pirmiausia būtina paaiškinti **antiopresinės praktikos reikšmę**.

Antiopresinė praktika yra vienas iš socialiniame darbe taikomų į socialinį teisingumą orientuotų metodų. Jis rodo, kad socialiniai skiriamieji veiksniai vertinami tiek kaip plačios socialinės struktūros, tiek kaip asmeninės ir organizacinės problemos. Ji įvertina ne tik atskirų asmenų naudojimąsi galia ir piktnaudžiavimą ja, bet ir tai, kaip jie pasireiškia sudėtingose socialinėse struktūrose, pavyzdžiui, švietimo, ekonomikos ir kt. Todėl ja siekiama atpažinti egzistuojančius opresijos mechanizmus ir skatinti praktiką, provokuojančią juos panaikinti.

11. Antiopresinės praktikos principai

Burke ir Harrison pristato Clifford suformuluotus antiopresinius principus. Šie principai yra naudingi vertinant socialinį darbą, kad jis būtų įgalintas.

Antiopresiniai principai ir jų taikymas socialiniame darbe

²⁷ Burke, Harrison (1998) p. 131-138

Socialinis susiskirstymas: kaip matome, mūsų visuomenė yra susiskaidžiusi į skirtingas socialines grupes, kurių kiekviena yra susijusi su tam tikra privilegija arba atitinkama opresijos forma. Pagrindiniai skirstymai susiję su rase, klase, lytimi, negalia ir amžiumi, tačiau yra ir mažesnių skirstymų, kurie siaurai susiję su kitomis nelygybės ar diskriminacijos formomis. Dažnai pasitaiko, kad asmuo kenčia nuo diskriminacijos, susijusios su skirtingomis socialinėmis grupėmis, todėl juodaodė jauna moteris kenčia nuo visos opresijos, susijusios su trimis socialinėmis grupėmis, kurioms ji priklauso. Socialinio susiskaidymo principai reikalauja suprasti, kaip susiskirstymas tarpusavyje susijęs ir formuoja žmonių gyvenimą.

Atlikti: Sistemingai išanalizuokite visus socialinius susiskaidymus, kuriems priklauso asmuo. Taip pat išanalizuokite kiekvieną socialinį susiskaidymą ir jo apraiškas, kad suprastumėte, kokią įtaką jis daro individo patiriamai opresijai.

Asmeninio ir politinio aspektų susiejimas: individo gyvenimo istoriją visada reikia skaityti atsižvelgiant į kultūrinį, politinį ir ekonominį kontekstą, kuriame jis brandino savo patirtį. Vertinant situaciją negalima susitelkti tik į veiksmus ir pačią patirtį, bet reikia atsižvelgti ir į visus minėtus veiksnius.

Atlikti: Išnagrinėkite visapusišką klientų patirtį, o ne tik priežastį, dėl kurios jie susidūrė su socialinėmis paslaugomis. Pasirūpinkite, kad kiekvienas sprendimas būtų priimtas klientų naudai, taip pat išnagrinėti įrodymus, kuriais remtasi priimant sprendimą. Ar įrodymai, į kuriuos atsižvelgta, yra svarbūs atvejo nagrinėjimui?

Galia: daugelis klientų patiria bejėgiškumą, o jų gyvenimo patirtis taip pat buvo paveikta to, kaip valdžia buvo nukreipta jų atžvilgiu. Viena iš bejėgiškumo jausmo priežasčių yra ta, kad jie neturi priegios prie išteklių, kurie galėtų pakeisti jų gyvenimo patirtį arba suteiktų jiems galimybę keistis.

Atlikti: Analizuokite ir įvertinkite galios, kurią suteikia intervencijos, kurią ketinate atlikti, rūšis, įgyvendinimą. Iš pradžių išanalizuokite, kokią galią, kaip priklausantis tam tikrai socialinei grupei, turite ir įsitikinkite, kad jūsų nepaveikė ja pagrįsta vizija. Ar jūsų įsikišimas iš tiesų yra galimybė išlyginti skirtumus ir galimybė klientui, ar ja rizikuojate sustiprinti kliento bejėgiškumo jausmą?

Istorinė ir geografinė vieta: kiekviena kliento patirtis turės būti įtraukta į laiko ir geografinę erdvę, nes jos turės tam tikrą įtaką pačiai patirčiai. Kai kurios opresijos patirtys kaip tik laikytinos būdingomis vietai ir istoriniam laikotarpiui, kuriame jos įgyvendinamos: ta pati socialinė grupė, tiesą sakant, kai kuriose vietose gali patirti arba nepatirti opresijos, arba patirti skirtingą opresiją.

Atlikti: Vertinant įgyvendinamą įsikišimą, taip pat analizuojamas geografinis ir istorinis kontekstas, kuriame atsидūrė klientas. Be to, šie veiksniai turės įtakos tam, kaip organizacija teikia savo paslaugas. Iš tiesų socialinis darbuotojas turi kvestionuoti savo veiklos ribas, peržengdamas pačios agentūros ribas.

Refleksyvumas: santykiuose su vartotoju socialinis darbuotojas taip pat turi atsižvelgti į savo socialinę tapatybę ir žinoti, kaip jo pamatinių vertybių sistema gali paveikti jo nagrinėjamo atvejo vertinimą. Be to, siekiant daryti įtaką socialinio darbuotojo ir kliento santykių sėkmei, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad santykiuose nebūtų iš naujo siūlomas santykių modelis, paremtas slegiančia patirtimi. Pavyzdžiui: jei klientas yra jauna juodaodė moteris, gali būti netinkama ją patikėti vyrui ir baltaodžiui socialiniam darbuotojui.

Atlikti: Įvertinkite ir įsitikinkite, kad esate tinkamas socialinis darbuotojas šiam atvejui spręsti ir kad jūsų socialinė tapatybė negali pakeisti santykio su klientu, sukeldama jam nepatogumų ir didindama jo bejėgiškumo jausmą.

Kelių pasirinkimų viktorina

- 1. Kas yra galia?**
  - a) Gebėjimas daryti įtaką kitiems ir naudotis įvairiais ištekliais.
  - b) Turėti sprendimų priėmimo arba politikos formuotojo vaidmenį.
  - c) Būti aukščiausiam visuomenės lygmenyje.

- 2. Kas yra privilegija?**
  - a) Užimti prestižinį vaidmenį visuomenėje.
  - b) Būti pripažintam dėl nuopelnų ir socialinio statuso.
  - c) Neužsitarnauta prieiga prie išteklių kaip tam tikros grupės nariui.

- 3. Kas yra opresija?**
  - a) Tirono naudojimasis valdžia.
  - b) Sistema, kuri palaiko visuomenės susiskirstymą į socialines grupes.
  - c) Prieš oponentus ir spaudą taikoma cenzūros sistema.

- 4. Galia visada yra neigiama**
  - a) Tiesa.
  - b) Netiesa.

- 5. Grupė, agregacija ir asociacija yra tas pats**
  - a) Tiesa.
  - b) Netiesa.

- 6. Kas yra socialinė grupė?**
  - a) Socialinė grupė remiasi bendrais principais, o jai priklausantys žmonės patiria poveikį.
  - b) Socialinė grupė remiasi bendrų požymių, kurie apibūdina jai priklausančius žmones, rinkiniu.
  - c) Socialinę grupę sudaro žmonės, turintys bendrų bruožų ir susibūrę į grupę.

- 7. Yra įvairių privilegijų formų**
  - a) Tiesa.
  - b) Netiesa.

- 8. Turėti privilegijų nereiškia daryti įtaką kitų žmonių gyvenimui**
  - a) Tiesa.
  - b) Netiesa.

- 9. Kokios yra 5 opresijos apraiškos?**

- a) Išnaudojimas, marginalizacija, bejėgiškumas, kultūrinis imperializmas, smurtas.
- b) Pasmerkimas, kultūrinė tyła, diskriminacija, marginalizacija, smurtas.
- c) Išnaudojimas, pasmerkimas, bejėgiškumas, diskriminacija, persekiojimas.

10. Antiopresyvi praktika yra...

- a) Praktika, kuria siekiama kovoti su neteisybe ir neteisingumu.
- b) Pratybų rinkinys opresijai pašalinti.
- c) Žmonių švietimas, kaip pasipriešinti opresijai.

B tema: Vadovaujamas mokymasis

8 veikla. Vaidmenų žaidimas: Jei būčiau tavo vietoje...²⁸

Pastaba vedėjui: pakaitomis naudokite vieną ar kitą veiklą. Šią veiklą sudaro keletas trumpesnių imitacinių pratimų, kurių tikslas - padėti dalyviams apmąstyti savo vaidmenį visuomenėje, savo požiūrio poveikį ir kultūrinių ar lyčių prietarų bei stereotipų taikymą. Šia veikla siekiama, kad dalyviai geriau suprastų kitų žmonių patirtį ir suvoktų, kokius aspektus galima patobulinti.

Trukmė: 45 minutės

Veiklos tikslas: Suprasti, kaip diskriminaciniai ir išankstiniai veiksmai įgyvendinami kasdieniame gyvenime, net nesąmoningai. Dalyviai gebės atpažinti opresijos, privilegijų ir sankirtos dinamiką, kultūrinę diskriminaciją ir išankstinių nuostatų taikymą. Padidės supratimas apie kalbos naudojimą ir antidiskriminacinius veiksmus.

Darbo režimas: Šioje veikloje turi dalyvauti mokytojai/konsultantai.

- Dalyviai turi būti suskirstyti į poras arba grupes po 4. (5 min.)
- Dalyviams paaiškinami žaidimo metodai ir taisyklės (5 min.)
- Kiekvienai grupei bus pateikta situacija ir kiekvienam dalyviui bus paskirtas vaidmuo. Kiekviename scenarijuje yra du pagrindiniai vaidmenys. Mokytojai ir (arba) konsultantai vaidins tą, kuris jiems priskirtas, taigi vienas asmuo iš poros ar grupės atliks migranto vaidmenį. Kiekviena grupė / pora perskaitys paskirtą situaciją ir supras savo vaidmenį. (5 min.)
- Kiekviena grupė (pora) inscenizuoja paskirtą situaciją. (20 min.)
- Aptarimas (10 min.)

Medžiaga: Konteksto kortelė ir vaidmenų kortelė.

Priemonės: žaidimo scenarijaus kontekstas; žaidimo vadovas ir instrukcijos; skatinančių klausimų lentelė.

²⁸ Užduotis, pritaikyta pagal IMPROaction 3.0 įrankių rinkinyje esantį šabloną (<https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/improaction-3-0.2630/>).

Žaidimo instrukcija:

Žaidimo tikslas - imituoti diskriminacijos ir (arba) marginalizacijos situacijas, kad būtų galima suprasti jas lemiančią dinamiką. Kad žaidimas būtų veiksmingesnis, dalyviai gali inscenizuoti jiems iš tikrųjų nutikusį įvykį, aprašyti kontekstą, paskirstyti vaidmenis ir jį atkartoti. **Atkreipkite dėmesį:** diskriminacija turi būti susijusi ne tik su migrantų dalyvių, bet ir su mokytojų / konsultantų patirtimi, jei jie yra patyrę įvykių, kai jautėsi migrantų grupės atstumti / diskriminuojami. Norėdami žaisti, kiekvienai porai / grupei priskirkite po konteksto kortelę ir atitinkamą vaidmenų kortelę.

Žaidimo taisyklės:

- Nerėkaukite ir nebūkite agresyvūs.
- Neįžeidinkite ir nesakykite blogų žodžių.
- Nesielkite provokuojančiai.
- Nepasitikėkite savo pranašumu ir arogancija.
- Atvaizdavimas turi būti tikroviškas, bet ne perteklinis.
- Jei dalyvis nesijaučia patogiai, gali nutraukti žaidimą.

Konteksto kortelė	
1 scenarijus - Valstybės tarnyboje dirbančio asmens ignoravimas	Kontekstas: Klientas kreipiasi į valstybinę įstaigą, kad paprašytų informacijos ir dokumentų paslaugai aktyvuoti....
	Instrukcijos: Operatorius ignoruoja klientą ir nepateikia aiškių atsakymų
2 scenarijus - Pokalbis dėl darbo	Aplinkybės: parduotuvė ieško darbuotojo, o pokalbyje dalyvauja berniukas imigrantas...
	Instrukcijos: parduotuvės savininkas nėra malonus kandidatui...
3 scenarijus - Naujokas mokykloje	Kontekstas: į mokyklą atvyksta naujas berniukas...
	Nurodymai: klasė nesveikina mokinio...
4 scenarijus - Problemos su automobiliu	Kontekstas: vyras turi bėdų su savo automobiliu
	Instrukcijos: praeiviai jam nepadedą...
5 scenarijus - Įsikūrimas naujoje vietoje	Kontekstas: berniukui sunku įsitvirtinti naujame centre...
	Instrukcijos: operatorius nori jam padėti, bet berniukas atsisako, nes nepasitiki ...

Vaidmenų kortelės			
1 scenarijus	Operatorius Klientas	3 scenarijus	Mokiniai klasėje Naujai atvykęs mokinys

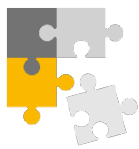
2 scenarijus	Pokalbio dėl darbo vedėjas Kandidatas	4 scenarijus	Žmonės Vyras
5 scenarijus	Berniukas Operatorius		

Klausimai diskusijai (10 min.)

Užsiėmimo metu dalyviai galės geriau suprasti kito požiūrį, pojūčius, kurie jaučiami tam tikrose situacijose. Kartu ieškosime sprendimų, kaip apriboti žalingas nuostatas, suprasti, kaip valdyti nemalonus situacijas, didinti savo veiksmų ir žodžių suvokimą.

- Kaip jautėtės atlikdami savo vaidmenį?
- Ko išmokote iš šios veiklos?
- Ar žinote, kad visi mes galime paskatinti diskriminacinį požiūrį į kitus?
- Kokios yra tinkamos priemonės šiems jausmams valdyti?
- Ar pasikeitė jūsų suvokimas apie savo vaidmenį santykiuose?

9 veikla. Vaidmenų perėmimas

Veiklos tikslas: Tikslas: didinti informuotumą apie tai, kaip veikti siekiant įtraukties. Ugdyti įtraukiančias nuostatas kasdieniame gyvenime. Suvokti savo privilegijas ir kaip jas valdyti. Įtraukimas. Ugdyti socialinius įgūdžius ir būdus, kaip parodyti savo idėją šia tema. Ugdyti įgūdžių, kaip kovoti su socialine atskirtimi.

Darbo režimas: Šią veiklą galima atlikti tiek su mokytojais/konsultantais, tiek su migrantais arba tik su mokytojais.

- Vedėjas paaiškina taisykles (5 min.)
- Žaidimų aikštelės organizavimas. Nustatykite pradžios liniją ir pasirūpinkite, kad būtų pakankamai vietos, kad dalyvis galėtų judėti pirmyn arba atgal. Vaidmenų paskirstymas (5 min.)
- Žaidimo laikas (15 min.)
- Diskusija (15 min.)
- Grįžtamasis ryšys ir refleksija (15 min.)

Medžiagos: Vaidmenų kortelės ir teiginių sąrašas

Įrankiai: Žaidimo instrukcijos, skatinančių klausimų lentelė, grįžtamojo ryšio ir apmąstymų lentelė.

Žaidimo instrukcijos

Kiekvienas dalyvis gauna popieriaus lapą su savo vaidmeniu visuomenėje. Laikykitės informacijos slaptumo, nesidalykite savo vaidmeniu su kitais dalyviais. Tegul dalyviai užmerkia akis ir pamąsto apie tai:

- Pagalvokite apie savo personažą
- Kaip jaučiatės visuomenėje
- Įsijauskite į personažo vaidmenį
- Su kokiomis problemomis susiduriate? (jei yra)
- Ar jaučiatės įtrauktas į visuomenę ir kodėl?
- Koks dabar yra jūsų kasdienis gyvenimas?
- Kur bendraujate?
- Kaip tai veikia jūsų saviugdą?
- Kaip tai veikia jūsų gyvenimą?
- Kaip tai veikia jūsų jausmus?
- Koks jūsų gyvenimo būdas?
- Kur gyvenate?

Paprašykite dalyvio atsistoti ant linijos, užmerkti akis, pagalvoti apie savo personažą ir jo padėtį visuomenėje. Perskaitykite teiginius, po kiekvieno teiginio dalyviai turėtų judėti pirmyn arba atgal pagal savo charakterio padėtį visuomenėje. (PASTABA: teiginius perskaitykite aiškiu balsu, tarp jų darydami protingas pauzes).

Pabaigoje visi atmerkia akis ir patikrina situaciją, kurioje yra. Dalyviai pasakoja apie savo charakterius; kaip jie jaučiasi būdami toje vietoje. Pageidautina, kad tuos pačius personažus turintys žmonės pasidalytų, kodėl jie atsidūrė tose vietose. Kokie jausmai, kaip privilegijuotai jaučiatės ir kodėl.

Vaidmenų kortelės	
Vyras inžinierius migrantas, 40 metų	Teisininkė, 50 m.
Vyras, ūkininkas, 70 m.	Afrikos menininkas, 25 m.
Vieniša bedarbė gyvenanti motina, 30 m.	Vieniša dirbanti imigrantė motina, 30 m.
Neįgali migrantė, 20 m.	Neįgalus migrantas, 20 m.
Gydytojas gėjus, 50 metų.	Politikas migrantas, 60 m.
Benamė moteris, 20 m.	Vyras, amatininkas, išėjęs į pensiją, 65 m.
Migrantė aktorė, 25 m.	Vyras, baigęs studijas ir bedarbis, 23 m.
Vietinis biuro darbuotojas, vedęs, turintis vaikų, 40 m.	Vietinis biuro darbuotojas, vedęs, turintis vaikų, 40 m.
Migrantas berniukas, 18 m.	Neįgalus vietinis berniukas, 18 metų
Išsiskyręs fabriko darbuotojas su vaikais, 50 m.	Migrantė namų šeimininkė su vaikais, 50 m.

Teiginiai	
Niekada nesate susidūrę su rimtais finansiniais sunkumais.	Jaučiate, kad visuomenė, kurioje gyvenate, gerbia jūsų kalbą, religiją ir kultūrą.

Turite padorų būstą su interneto ryšiu ir televizija.	Jaučiate, kad jūsų nuomonė socialiniais ir politiniais klausimais yra svarbi ir kad į jūsų nuomonę yra įsiklausoma.
Kiti žmonės konsultuojasi su jumis įvairiais klausimais	Nebijote, kad jus sustabdys policija.
Žinote, kur kreiptis patarimo ir pagalbos, jei jos prireiktų.	Niekada nesijautėte diskriminuojamas dėl savo kilmės
Turite tinkamą socialinę ir medicininę apsaugą, atitinkančią jūsų poreikius.	Kartą per metus galite išvykti atostogauti
Galite pakviesti draugus vakarienės į namus	Gyvenate įdomų gyvenimą ir esate pozityviai nusiteikę dėl savo ateities.
Manote, kad galite studijuoti ir įgyti pasirinktą profesiją.	Nebijote, kad jus persekios ar užpuls gatvėse.
Svarbiausias religines šventes galite švęsti su giminaičiais ir artimais draugais.	Bent kartą per savaitę galite nueiti į kiną ar teatrą.
Nebijote dėl savo vaikų ateities	Naujus drabužius galite pirkti bent kartą per tris mėnesius.
Galite įsimylėti pasirinktą žmogų	Jaučiate, kad jūsų kompetencija yra vertinama ir gerbiama visuomenėje, kurioje gyvenate.

Klausimai diskusijai

Diskusijos metu dalyviai aptars, kokias pozicijas jie užima, kaip keičiasi jų ir kitų dalyvių jiems priskirto vaidmens suvokimas, aptars, kokie socialiniai ir ekonominiai kintamieji, regis, dažniausiai pasikartoja ir kaip jie skirtingai veikia atskirus interpretuojamus vaidmenis.

- Ar jautėte, kad jūsų personažas buvo įtrauktas į visuomenę? Kodėl?
- Kas jums padėjo įsijausti į personažą?
- Ar jūsų personažo kitų suvokimas artimas jūsų suvokimui?
- Ar jūsų užimama pozicija atitinka realią jūsų personažo būklę?
- Ar atsiranda skirtumų dėl personažų vaidmens visuomenėje?
- Kokie veiksniai jums darė didžiausią įtaką?
- Ar veikėjai, esantys vienodose sąlygose, užima skirtingas pozicijas, ar yra skirtingai suvokiami? Kodėl?

Grįžtamasis ryšys ir refleksija

- Kas nutiko veiklos metu?
- Ką jautėte užsiėmimo metu?
- Ką šie žmonių skirtumai reiškia realiame gyvenime?
- Kaip manote, kam buvo skirtas šis pratimas?
- Kokias strategijas taikytumėte ugdydami empatiją visuomenėje?

- Ar manote, kad susidūrimas su šiais skirtumais yra naudingas didinant sąmoningumą?
- Ką galime pasisemti iš šios veiklos, kad ugdytume empatiją socialinės atskirties klausimais?
- Ar manote, kad iš šios veiklos galime ką nors pasiimti, kad ugdytume empatiją socialinei atskirčiai?

Vadovaujamas mokymasis: Susitvarkyti su valdžia

Perspektyvos keitimas: aktyvus pilietiškumas (tiek mokytojų ir (arba) konsultantų, tiek suaugusiųjų migrantų).

Eric Liu²⁹ :

"Dalis meno naudotis valdžia - tai būti budriam, turėti balsą, bet tai taip pat reiškia, kad reikia turėti areną, kurioje būtų galima įtakingamai priimti sprendimus."

Vienas iš būdų pradėti keisti dalykus ir veikti pozityvios galios perspektyvoje. Pirmoji sritis, kurioje galime įsikišti, yra mūsų bendruomenė.

Patarimai, kaip elgtis kaip aktyviems piliečiams.

- ✓ Nustatykite tikslus, kuriuos norėtumėte pasiekti savo mieste
- ✓ Pagalvokite, kaip norėtumėte pasiekti savo tikslus.
- ✓ Išanalizuokite dinamiką, darančią įtaką jūsų miestui: politinės ir valdžios formos, įtakingi žmonės, esamų idėjų žemėlapis, išteklių ir galimų grėsmių apžvalga.
- ✓ Apsvarstykite, kaip įsikišti į teritorijoje esančias galios formas ir kaip jos paveiktų jūsų veiksmus.
- ✓ Sužinokite apie taisykles, dalyvaukite miesto susitikimuose, surinkite reikiamą informaciją, kad suprastumėte, kaip įgyvendinti pokyčius.
- ✓ Įtraukite kitus žmones į savo kelionę, dalinkitės gauta informacija ir informuokite kitus.

10 mokymosi veikla. Konteksto analizė.

Išanalizuokite teritorinį kontekstą, kuriame gyvenate. Ar iš tikrųjų žinote, kokia yra dabartinė padėtis? Kas yra didžiausią įtaką darantys žmonės? Kokių problemų kyla? Kokią įtaką joms daro įstatymai ir politika?

---

²⁹ Intervention at the TedEx ([Eric Liu: Why ordinary people need to understand power - YouTube](#))

B tema: Vadovaujamas mokymasis apie privilegijas ir opresiją

Privilegijų iliustracija

Privilegija yra socialiai įtvirtinta, nes ji gimė kartu su pačia civilizacija ir pasireiškė susiskirstymu į socialines klases, ekonomines klases, užkariavimo karais ir jų pateisinimu tikėjimu, kad viena kultūra ar rasė yra aukštesnė už kitas. Todėl laikui bėgant šios privilegijos sustiprėjo tiek,

Marija gyvena didmiesčio pakraštyje ir yra kilusi iš Afrikos. Jos šeimos pajamos nedidelės, todėl Marija lanko valstybinę mokyklą savo rajone ir neturi galimybės įgyti aukščiausio lygio išsilavinimą. Tačiau Marija svajoja tapti gydytoja, todėl uoliai mokosi ir dirba, kad sutaupytų pinigų universitetui...

Markas gyvena didmiesčio pakraštyje ir yra europietiškos kilmės. Jo šeimos pajamos nedidelės, todėl Markas lanko rajono valstybinę mokyklą ir neturi galimybės įgyti aukščiausio lygio išsilavinimą. Tačiau Markas svajoja tapti teisininku, todėl uoliai mokosi ir dirba, kad sutaupytų pinigų universitetui...

kad suponuoja šiuolaikinio pasaulio socialinę ir ekonominę organizaciją net ir demokratinėse šalyse.

Marija ir Markas turi tą pačią istoriją, kliūtis, su kuriomis susiduria; tačiau vienam iš jų teks šiek tiek mažiau iššūkių.

Šis skirtumas matuojamas vadinamuoju "**nematomu neuždirbtų išmokų paketu**"³⁰ : Markas yra berniukas ir baltaodis, todėl jis naudosis tam tikromis privilegijomis, kurios nesusijusios su jo gebėjimais, o tik su jo fiziologinėmis savybėmis.

Žiūrėkite šį vaizdo įrašą, kuriame Sue Borrego veiksmingai paaiškina, kas yra "nematomas neuždirbtų išmokų paketas" ir kaip jis veikia pasaulį, kuriame gyvename. [Understanding My Privilege | Sue Borrego | TEDxPasadenaWomen - YouTube](#).

Savirefleksija

Atsakykite į klausimus:

- Ar kada nors susimąstėte apie tai, kokią nesąmoningą privilegiją turite?
- Ar žinote, kaip šie nesąmoningi šališkumai veikia visuomenę, kurioje gyvename?
- Kaip, jūsų manymu, galima kovoti su šiais privilegijuotais visuomenės turtais?

³⁰ Šį apibrėžimą pateikė Peggy McIntosh esė "White Privilege: "Peace and Freedom Magazine" 1989 m. paskelbtame straipsnyje "White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack".

Žemiau pateikiame dažniausiai mūsų visuomenėje pasitaikančių privilegijų sąrašą ir jų aprašymą³¹ :

Baltųjų privilegija: Baltųjų privilegijos - tai neužsitarnautos privilegijos, suteikiamos žmonėms, kurie, daugiausia pagal veido spalvą ir susijusius fizinius bruožus, laikomi kilusiais iš Europos. Turėti baltųjų privilegiją nereiškia būti rasistu, nes tai susiję ne su jūsų požiūriu į kitus žmones, o su kitų žmonių požiūriu į jus, kai jie elgiasi su jumis nevertindami jūsų pagal apdarą. Baltųjų privilegija yra išankstinių nuostatų ir rasistinės teorijos, kuri leido įsitikinti, kad baltieji žmonės

yra geresni už kitus, rezultatas.

Su baltųjų privilegija susijusi opresijos forma yra **rasizmas**, kuris reiškia subjekto diskriminaciją pagal tas fizines ir kultūrinės apraiškas, kurios lemia jo priklausymą etninei grupei. Rasizmo apraiškos yra įvairios ir visos jos veda prie "individualaus ir grupinio lygmens procesų ir struktūrų, susijusių su rasinės nelygybės reprodukcija³²". Rasizmas taip pat gali būti vykdomas institucijose ir vyriausybėse, kurios kursto **sisteminį rasizmą**, pasireiškiantį antirasistinėmis nuostatomis ir procedūromis.

Vyrų privilegijos: patriarchalinėse visuomenėse vyrai turi daugiau galimybių ir geresnę prieigą prie išteklių. Vyrų privilegijos pavyzdys - vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas, kuris egzistuoja tarp tą patį darbą dirbančių vyrų ir moterų ir dėl kurio bandoma šviesti žmones.

Santykinės opresijos forma yra **mačizmas arba patriarchizmas, t. y.** toks požiūris, kuris diskriminuoja ir nuvertina moteriškąją visatą ir laiko moteris žemesnėmis už vyrus.

Klasės privilegija ir ekonominė nelygybė: privilegija susijusi su asmenimis, kurie priklauso aukštomis socialinėms klasėms, pasižyminčioms turtais ir didelėmis darbo vietomis. Šios privilegijos, žinoma, nesuteikiamos asmenims, kilusiems iš žemesnių socialinių sluoksnių.

Referentinės opresijos forma yra **ekonominiai skirtumai ir paslaugos, dėl kurių** žmonės, turintys kuklesnę socialinę ekstradiciją, negali naudotis tokiomis pačiomis paslaugomis, neturi galimybės įgyti profesijos, mokytis ar gauti aukštos kokybės medicininės priežiūros.

Religinė privilegija: viena religija laikoma svarbesne už kitą, nes ji labiausiai paplitusi arba labiausiai įsisakvėbusi į institucijų organizaciją ir pačius teisės aktus. Tie, kurie išpažįsta tam tikroje teritorijoje dominuojančią religiją, turės daugiau privilegijų nei kiti, net jei jos susijusios tik su galimybe praktikuoti pamaldas.

Santykinės opresijos forma yra persekiojimas dėl religinių tikslų, kai tam tikrą tikėjimą išpažįstantys asmenys yra diskriminuojami ir marginalizuojami, o sunkiausiais atvejais iš jų atimamos laisvės ir

³¹ Riderio universiteto bibliotekos ([What is Privilege? - Privilege and Intersectionality - Research Guides at Rider University](#))

³² Collins (2018) <https://www.learningforjustice.org/magazine/fall-2018/what-is-white-privilege-really>

teisės. Pasulyje yra daug religinių persekiojimų, kurie kartais sukelia ginkluotus konfliktus, kaip pastebima Artimuosiuose Rytuose.

Privilegijos dėl gebėjimų: tai privilegijų ir "normalumo" sąlygų, kurios pripažįstamos žmonėms, neturintiems psichinės ir (arba) fizinės negalios, visuma.

Santykinės opresijos forma - tai neįgaliųjų **įgalumas**, kai neįgaliesiems neužtikrinami tokie patys išteklių ar galimybių, nes jiems nuolat tenka lyginti produktus ir paslaugas, kurių standartas pagrįstas normalių gebėjimų asmenimis. Gebėjimų trūkumo pavyzdys - architektūrinės kliūtys viešuosiuose pastatuose, viešajame transporte ir tai, kad net pramogų vietos yra

pritaikytos naudotis įgaliesiems.

Fizinė išvaizda: visuomenė yra nustačiusi tobulumo standartus ir fizinėms asmenims savybėms, skleisdama šiuos įvaizdžio stereotipus per komunikacijos ir pramogų kanalus. Toks įvaizdžio standartizavimas lėmė žmonių homologizaciją ir tų, kurie neatitinka kanonų, marginalizaciją.

Gimininga opresijos forma yra **kūno gėdinimas**, kuriuo diskriminuojami asmenys, neatitinkantys kanono. Tai lemia individualių ypatumų suvienodinimą ir dėl to kylančias pasekmes silpniausių subjektų psichologinei sveikatai. Tokie reiškiniai kaip valgymo sutrikimai yra glaudžiai susiję su šiuolaikinėje visuomenėje paplitusių fizinių stereotipų

įsisavinimu.

Cislytis: privilegija pripažįstama tiems, kurie patenka į socialines grupes, priklausančias fiksuotiems lyties kanonams: vyras, moteris, turintys heteroseksualią seksualinę orientaciją; taigi privilegiją turi tie, kurių biologinė lytis taip pat atitinka įprastą lytinę tapatybę. Su tuo susiję **heteroseksizmo** (išankstinės nuostatos, palaikančios tik vyro ir moters santykius), **heteroseksualumo prielaidos** (įsitikinimas, kad visi yra heteroseksualūs ir kad heteroseksualumas yra norma), **heteronormatyvumo** (įsitikinimas, kad heteroseksualumas yra dominuojanti seksualinė forma)

reiškiniai.

Santykinės opresijos forma yra **homotransfobija**, pasireiškianti visų, kurie demonstruoja kitokią seksualinę orientaciją ar lytinę tapatybę, diskriminacija. Su lytimi ir seksualine orientacija susijusi diskriminacija turi įvairių formų, tačiau tarp labiausiai paplitusių ir laikomų nekenksmingomis, pavyzdžiui, netinkamas įvardžio vartojimas, klausinėjimas, koks yra tikrasis transseksualaus asmens vardas, klausinėjimas, ar visada buvai homoseksualus.

11 mokymosi veikla. Raskite privilegiją

Perskaitykite kiekvieną teiginį ir priskirkite jį privilegijai.

Galiu būti tikras, kad darbe lengvai sulauksiu paaukštinimo- _____

Iš manęs niekada nebus tikimasi, kad susituokęs pasikeisiu pavardę, arba manęs klausinės, jei to nepadarysiu - _____

Priimant sprendimus dėl mano įdarbinimo nebus atsižvelgiama į mano rasę ar tautybę - _____

Per pokalbį dėl darbo manęs neklaus, ar esu ištekėjusi, ar noriu vaikų - _____

Būdamas sveikas galiu lengvai naudotis viešosiomis paslaugomis - _____

Turiu vietą, kur galiu melstis ir praktikuoti savo religiją - _____

Mane pasirink kampanijos metu, nes turiu tiesius šviesius plaukus, mėlynas akis - _____

Galiu išeiti vienas su draugais ir niekas manęs nesmerks - _____

B tema: vadovaujamojo mokymosi veiklos

12 mokymosi veikla. Atvejo analizė - opresijos istorija ir sankirtos aspektas

Užsiėmimo tikslas: pristatomu užsiėmimu siekiama lavinti gebėjimą analizuoti kontekstą, kuriame pasireiškia diskriminacija, marginalizacija, susikirtimai ir galios dinamika. Analizuodamas pateiktą atvejį, dalyvis turi gebėti įvertinti, kaip pasireiškia pirmiau aprašyta dinamika ir kaip galima išspręsti situaciją.

Trukmė: 1 valanda

Instrukcijos:

- Dirbkite grupėse. Jei grupėje yra daugiau nei 5 dalyviai, padalykite juos į dvi grupes.
- Kiekviena grupė analizuos po vieną atvejį.
- Kiekvieno atvejo analizė truks 15 minučių.
- Analizės pabaigoje vedėjas suburs abi grupes ir pereis prie 20 minučių trukmės vadovaujamos diskusijos.
- Diskusijos rezultatai turi būti kaupiami lentoje ir naudojami dalyvių refleksijos etape.
- Refleksijos etapas trunka 5 minutes.
- Paskutinis etapas - dalyvių atsiliepimų rinkimas, kurio trukmė - 10 minučių.

Medžiagos: Atvejo tyrimo aiškinamoji medžiaga, baltas popierius, rašikliai, lipdukai

Įrankis: Atvejo analizės gairės, diskusijos klausimų sąrašas, grįžtamojo ryšio klausimai

Atvejo analizė

Užsieniečiui su negalia viskas sunkiau³³

Mobilumas, namai, darbas ir net prašymas įsigyti naują neįgaliojo vežimėlį - viskas yra sunkiau ar net beveik neįmanoma jaunam neįgaliam migrantui, atvykusiam į Italiją iš Afrikos.

Mano vardas Bakri, man 32 metai, atvykau iš didelės Afrikos šalies po ilgos ir kankinančios kelionės. Gyvenu imigrantams skirtoje įstaigoje, kurioje palaikau gerus santykius ir su operatoriais, ir su kitais žmonėmis, kurie gyvena kartu su manimi. Lankiau italų kalbos kursus užsieniečiams, taip pat įgijau vidurinės mokyklos baigimo diplomą, o centre veikiančios teisinių konsultacijų tarnybos dėka man buvo pripažinta lydinčiojo asmens pašalpa ir neįgalumo pensija. Iš tiesų judu neįgaliojo vežimėliu: Dėl to, kad esu užsienietis, man beveik neįmanoma susirasti būsto ir darbo, o tai yra pagrindiniai mano troškimai. Pastaruoju metu man atrodo, kad rasistiškai nusiteikusių žmonių daugėja, o gal tai aš dabar labiau pastebiu. Man vis sunkiau rasti žmonių, kurie man padėtų, taip pat yra tokių, kurie nekantrauja dėl mano lėtumo ir blogai su manimi elgiasi. Žinau, turėjau prie to priprasti, bet niekada nepripranti būti laikomas kitokiu, pačia neigiamiausia šio žodžio prasme, vien todėl, kad užaugai kitoje šalyje arba todėl, kad tau sunku atlikti įvairias užduotis tuo pačiu metu kaip ir kitiems. Jau nekalbant apie tai, kad beveik neįmanoma rasti nuomojamo namo. Kai žmonės mane sutinka, jie iškart pakeičia savo požiūrį; jie galvoja, kad būdamas imigrantas ir turėdamas negalią negaliu susirasti darbo ir nuolatinės pajamos. "Nenoriu tau išnuomoti namo, nes tada, jei nemokėsi, nebegalėsiu tavęs išmesti: joks teisėjas neišmes neįgaliojo vidury gatvės", - taip man kartą buvo pasakyta būtent šiais žodžiais. Bet aš labai gerai galėčiau mokėti nuomą dėl neįgalumo pašalpos, bet niekas to nesupranta. Kaip man būtų svarbu turėti namus, tvirtą tašką, kuriame galėčiau savarankiškai kurti gyvenimą! Man taip pat buvo pasakyta, kad galiu kreiptis dėl socialinio būsto, bet tai netiesa, nes nesu pilietis. Taigi pagalvojau, kad pabandyčiau jį, namą, nusipirkti. Galėjau tikėtis, kad kai kurie draugai ir šeima paskolins man savo santaupų, o tada aš išmokėsiu būsto paskolą. Nuėjau į banką jos prašyti, bet man jos nesuteikė, sakydami, kad mano pabėgėlio statusas baigiasi ir visai nesakoma, kad jis bus atnaujintas. Ir tada: Aš negaliu turėti hipotekos paskolos, nes nesu Italijos pilietis, negaliu turėti socialinio būsto, nes nesu Italijos pilietis, negaliu turėti namo nuomai, nes nesu pripažintas piliečiu ir esu neįgalus. Kaip man išeiti iš struktūros, kurioje gyvenu? Jaučiuosi tarsi atsidūręs aklavietėje. Kai buvau gimtojoje šalyje, padėjau tėvui šeimos versle, jis turėjo nedidelę parduotuvėlę, kurioje prekiaavo maisto produktais ir kitais namų apyvokos daiktais. Čia man sudėtinga ieškoti darbo. Pirma, man sunku savarankiškai judėti. Negaliu vairuoti automobilio, nes neturiu pinigų nusipirkti jį su specialiais valdikliais, kurių man reikėtų. Taigi turiu judėti viešuoju transportu, tačiau beveik neįmanoma rasti autobuso su platforma neįgaliojo vežimėliui, o kai noriu važiuoti metro, daugeliu atvejų liftai ar eskalatoriai neveikia. Tai, žinoma, man sukelia rimtų problemų. Žmogus neįgaliojo vežimėlyje negali važinėti po miestą kaip bet kuris kitas. Kaip tuomet galėčiau būti punctualus? Į šį aspektą taip pat reikėtų atsižvelgti įdarbinant neįgalųjį. Žinau, kad gyvenimas sudėtingas visiems, tačiau negalios atveju kliūtys tampa neįveikiamos. Užaugau pripratęs,

³³ Bucci (2020), p. 3-4

kad turiu daryti dvigubai daugiau nei visi kiti, tačiau ne visada lengva susitaikyti su tokia padėtimi. Net norėdamas turėti naują neįgaliojo vežimėlį susidūriau su dideliais sunkumais. Senasis buvo visas suniokotas, be atramos ir kėlė man didžiulių problemų, ypač atsižvelgiant į miesto, kuriame gyvenu, gatvių ir šaligatvių būklę. Iš pradžių man buvo pasakyta, kad prieglobsčio prašytojai neturi teisės į neįgaliojo vežimėlį. Vis dėlto galėjau nueiti pas gydytoją ir, jei man to reikėjo, galėjau pasiimti vaistų. Kodėl vietoj to negalėjau turėti neįgaliojo vežimėlio, kuris man buvo reikalingas judėti? Tada paprašiau parapijos ir jie man parūpino naują neįgaliojo vežimėlį, ne tobulą, bet bent jau su tinkamo dydžio minkšta pagalve. Dabar, kai jau turiu pabėgėlio statusą, kreipiausi, bet nebuvo lengva rasti gydytoją, kuris man išrašytų vaistų. Iš tiesų struktūros, kurioje gyvenu, viduje daugelis manė, kad vis tiek neturiu teisės jo turėti. Turėjau teirautis apie įvairius įstatymus ir dokumentus, kad būtų aišku, jog taip nėra. Žinau, kad centruose nėra daug neįgaliųjų, tačiau manau, kad ten dirbantys žmonės turėtų gerai žinoti, kokios teisės jiems garantuojamos. Taip pat ir todėl, kad jie yra žmonės, kuriems mokama už tai, kad suteiktų mums informaciją ir padėtų, kai susiduriame su sunkumais. Norėčiau aiškiai pasakyti: nenoriu, kad kiti man padėtų, nes esu gailesčio vertas vargšas neįgalus užsienietis! Tiesiog noriu, kad būtų gerbiamos mano teisės ir kad, jei neišmanau įstatymų, būtų kas nors, kas man padėtų juos sužinoti.

Atvejo analizės gairės (15 min.)

Šis pirmasis veiklos etapas skirtas tam, kad dalyvis analitiškai perskaitytų atvejo tyrimą, nustatytų faktus ir naudingus duomenis, atsižvelgdamas į įgytas teorines žinias.

Konteksto aprašymas	Nustatykite ir apibūdinkite politinį, socialinį ir ekonominį istorijos kontekstą.
Temos ir problemos aprašymas	Nustatykite istorijos temą ir problemą.
Pasakotojo būklės aprašymas	Nurodykite ir apibūdinkite pasakotojo jausmus.
Veiksmų aprašymas	Nustatykite ir apibūdinkite, kokius veiksmus atliko pasakotojas.
Rezultatai Aprašymas	Nustatykite (jei įmanoma) rezultatus.

Diskusijos klausimų sąrašas (20 min.)

Naudojant šiuos klausimus bus lengviau diskutuoti atvejo analizės etape. Siūlomais klausimais atvejo studija bus analizuojama nebe analitiniu, o kritiniu požiūriu. Šiuo etapu siekiama išryškinti, kiek dalyviai suprato apie antiopresinę, galios ir privilegijų dinamiką, kad būtų galima nustatyti, kur padaryta klaida ir ką galima patobulinti.

- Kokios pagrindinės problemos apibūdina istoriją?
- Kaip dažnai šios problemos pasitaiko jus supančioje aplinkoje?
- Kokie diskriminacijos veiksniai taikomi ir kodėl jie taikomi?
- Kokie veiksniai daro įtaką šios diskriminacijos pasireiškimui?

- Kokius principus galima taikyti sprendžiant šias problemas?
- Kaip padėtumėte pasakotojui?

Vedėjas naudoja šiuos klausimus kaip bendrą diskusijos giją, tačiau leidžia dalyviams diskutuoti ir palaiko natūralią pokalbio eigą, neverčiant ir nepertraukiant jo.

Grįžtamasis ryšys (10 min.)

- Ar veikla buvo naudinga teorinėms žinioms patikrinti praktiniu aspektu?
- Kuris veiklos etapas buvo įdomiausias? Kuri buvo sudėtingiausia?
- Ar veikla sustiprino jūsų žinias apie B ir C temas?
- Ar daugiau žinote apie antiopresyvią praktiką ir diskriminaciją tarp lyčių?

A tema: Vadovaujamas mokymasis

Advokacijos teorija praktiniam taikymui

Atliekant advokacijos veiksmus tiek mikro-, tiek makrolygmeniu, reikia ypatingo dėmesio kiekviename jų įgyvendinimo etape. Iš esmės advokacijos procesas iš esmės skirstomas į 3 etapus:

Šie trys etapai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir remiasi vienas kitu, jei struktūra nėra tvirta, kampanija nepasieks visų užsibrėžtų rezultatų.

Advokacijos kampanijos planas

Žiūrėkite vaizdo įrašą [Part 1: Making Advocacy Effective - Tutorial - YouTube](#), kuriame pristatomi pagrindiniai advokacijos kampanijos planavimo etapai, susiję su pirmuoju pagrindiniu etapu - problemos supratimu. Toliau šiuos žingsnius analizuosime išsamiau, kad susidarytume aiškų vaizdą, kaip veikti.

Problemų supratimas

Norint imtis advokacijos veiksmy, reikia nustatyti problema, kurią norite išspręsti. Prieš pradędant ieškoti sprendimų, kaip reaguoti į reiškinį ir jį palaikančią advokacijos kampaniją, būtina atlikti išsamią paties reiškinio analizę.

Todėl, prieš pradędant nagrinėti toliau, būtina:

I. Nustatykite problema

Nustatykite temą, kurią norite nagrinėti, tada reikia apibręžti problema, kurią norite spręsti, ir ją išanalizuoti. Nagrinėjamos temos aktualumas yra esminis advokacijos kampanijos sėkmės pagrindas. Didelis socialinis, politinis ar ekonominis reiškinys yra daugialypis ir jo negalima nagrinėti kaip vientiso riškinio, nes rizikuojate iššvaistyti savo laiką, energiją ir išteklius. Šiuo atveju veikti reikia mažais žingsneliais.

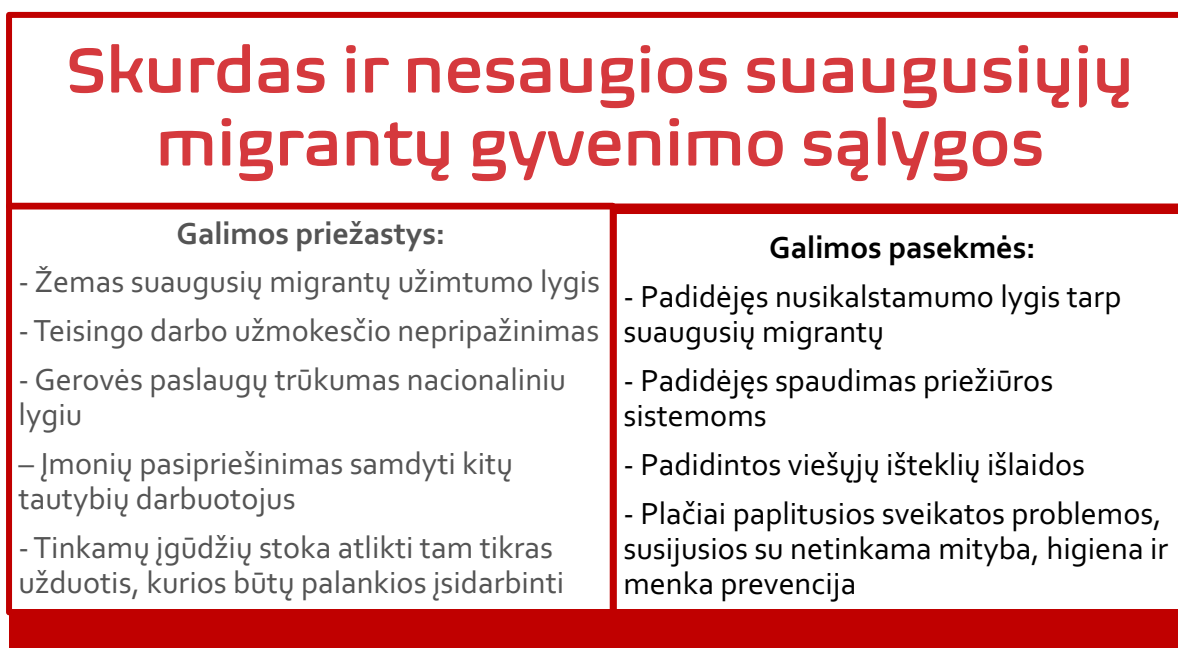
Gebėti paprastai ir veiksmingai nustatyti problema, analizuoti pasirinktą temą ir atsakyti į klausimus:³⁴

- Kokios galimos priežastys?

- Kokios galimos pasekmės?

Atsakymai į šiuos klausimus padės nustatyti problema, kurią norite išspręsti.

Paimkime pavyzdį...

Kiekviena priežastis yra problema, kuri sudaro reiškinį.

Kiekviena pasekmė yra viena iš būsimų problemų, kurių reikia išvengti.

³⁴ Euromed [Online training guide – EU advocacy](#) - EuroMed Rights [Online training guide – EU advocacy](#) دليل الأوروبي الاتحاد أمام الدعوة – تفاعلي

13 mokymosi veikla. Konteksto analizė

Atsakykite į tą patį klausimą apie priežastis ir pasekmes, susijusias su šiuo reiškiniu

- Nepakankama migrantų grupių įtrauktis į visuomenę
- Migrantų grupių iš pirmosios priimančiosios šalies emigracijos į kitas šalis reiškiniai

II. Problemų analizė ir įrodymų rinkimas

Nustačius problemą, kurią norite spręsti ir išspręsti per advokacijos kampaniją, labai svarbu ją išanalizuoti, kad gerai susipažintumėte su šiuo reiškiniu, nes tai padės išvengti kliūčių, trukdančių įgyvendinti mūsų planą, ir suteiks mums reikiamų priemonių iškilusioms kliūtims įveikti. Problemos analizė padeda geriau ją pažinti ir surinkti įrodymus, kurie bus esminiai mūsų sėkmei.

Kokia nauda iš įrodymų rinkimo?³⁵

1. Duomenys, statistika ir atsiliepimai **padės** aiškiai ir veiksmingai **perteikti jūsų advokacijos žinutę**. Tikslī informacija atkreipia visuomenės ir rėmėjų dėmesį į jūsų reikalą.
2. Aiškūs ir tikri duomenys taip pat padės apsaugoti nuo bet kokių kritikų. Reklamos kampanijos gali būti kritikuojamos: **geriausias** ginklas joms apginti yra skaidrumas ir konkretumas.

Kiek duomenų ir įrodymų galima laikyti pakankamais?

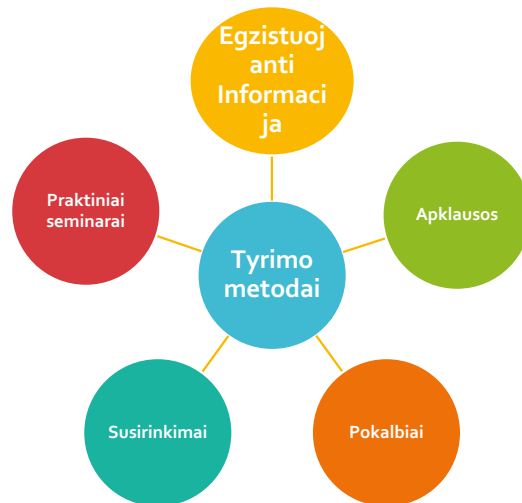
Teisingo skaičiaus nėra. Tačiau **svarbu** apsvarstyti, koku lygmeniu

nuspėsite veikti (mikro-, mezo-, makrolygmeniu), taigi, kas bus jūsų pašnekovai, kokia plati bus klausytojų auditorija. Jei jūsų sumanyta advokacija susijusi su nedidele grupe **vietos lygmeniu**, pakaks, pavyzdžiui, surinkti **svarbius duomenis tik apie tą teritoriją ir tik apie kelias** suinteresuotąsias šalis, kurias pateiksite savo pašnekovui. Jei jūsų planuojama advokacija susijusi su visa kategorija **nacionaliniu mastu**, jums reikės **statistiškai reikšmingų duomenų**, atspindinčių padėtį **visoje šalyje**.

Kokius duomenis rinkti ir kaip juos rinkti?

³⁵ PLAN International (2014), p. 33-36.

Kaip minėjome, duomenys turi atspindėti pašnekovą. Valdžios aparatas pirmenybę teiks statistiniams ir skaitmeniniams duomenims, o liudijimai ir istorijos labiau veikia žmones, kurie turės susidurs su konkrečiu atveju. Duomenys gali būti renkami keliais būdais, ir jie veiksmingai pateikiami šioje schemoje:

III. Suraskite suinteresuotąsias šalis

Tvirta ir veiksminga advokacijos kampanija taip pat grindžiama bendradarbiavimo santykių tarp siūlančios organizacijos ir visų galimų suinteresuotųjų subjektų, suinteresuotų paremti šį tikslą, ypač tų, kurie turi reikiamų žinių, kad galėtų valdyti pačią kampaniją, plėtojimu.

Suinteresuotoji šalis suteikia pridėtinės vertės mūsų kampanijai, nes ji gali sustiprinti žinių įvairioms auditorijoms, gali pateikti naują požiūrį analizuojant ir tiriant siektinus tikslus, gali valdyti kampanijos įgyvendinimo užduočių veiklą arba aktyviai daryti įtaką mūsų kampanijos rezultatams.

Kas gali būti advokacijos projekto suinteresuotosios šalys?

1. Savanorių organizacijos / nevyriausybinės organizacijos
2. Viešosios ir (arba) administracinės įstaigos
3. Įmonės
4. Mokyklos ir mokytojai
5. Žiniasklaida
6. Neformalios grupės

Todėl suinteresuotųjų šalių pasirinkimas gali būti įvairus, tačiau svarbu, kad jis būtų funkcionalus ir užtikrintų mūsų projekto sėkmę. Išanalizuokite, kokią naudą gali duoti suinteresuotoji šalis ir kaip ji gali padėti, o tada inicijuokite procedūras, kaip į ją kreiptis ir ją įtraukti. Vėlgi, svarbu turėti duomenų, pagrindžiančių jūsų poziciją, kad galėtumėte veiksmingai parodyti, kokią vertę tame kontekste turi rėmimo veiksmai.

Veiksmų planavimas ir kampanijos įgyvendinimas

IV. Apsibrėžkite tikslą

Supratę problemą, išanalizavę kontekstą ir nustatę galimas suinteresuotąsias šalis, apibrėžkite tikslą arba uždavinius, kuriuos reikia pasiekti. Vienu metu pasirinkite kelis tikslus, visada turėdami omenyje, kad svarbu koncentruotis į konkretų atvejį.

Pasirinkus per daug tikslų, veiksmai būtų nesukoncentruoti, nes objektyviai sunku vienu metu veiksmingai ir konkrečiai atlikti daug veiksmų. Be to, nustačius per daug tikslų vienu kartu, gali padidėti nesėkmės tikimybė, todėl padidėtų nepasitenkinimo pačia kampanija jausmas ir tai paskatintų mus pasiduoti. Taip neturi atsitikti! Atliekame po kelis žingsnius, kad išspręstume po vieną problemą vienu metu. Todėl, norėdami pasirinkti tikslus, laikykitės S.M.A.R.T. požiūrio.

36

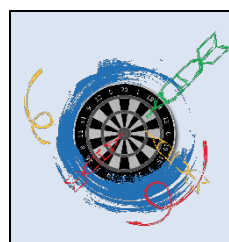
Vertimo lentelė: Būkite išmanus. Įsitink, kad jūsų tikslai yra:

Specifiniai	Išmatuojami	Pasiekiami	Orientuoti į rezultatus	Pamatuoti laike
Įvardinkite ką turite omeny. Pokyčiai? Kas, ką, kada ir kur?	Ar bus įmanoma pamatuoti sėkmę? Turėtų būti įmanoma!	Realistiškai įvertinkite, ką įmanoma pasiekti.	Koncentruokitės į prasmingus pokyčius.	Įsivardinkite, kada pokyčiai įvyks.

V. Apsibrėžkite tikslinę auditoriją ir žinutę

Kad pasiektumėte savo tikslus, taip pat turite nusistatyti, į ką nukreiptas jūsų tikslas ir kaip ketinate perduoti savo žinią. Todėl nustatę tikslą turite paklausti savęs, kam jis skirtas? O kai tiksliai nustatysite, kam, turėsite savęs paklausti, kaip norite to pasiekti ir kaip turėsite jį įtikinti įgyvendinti šį pokytį.

Tikslinė auditorija priklauso nuo tikslo

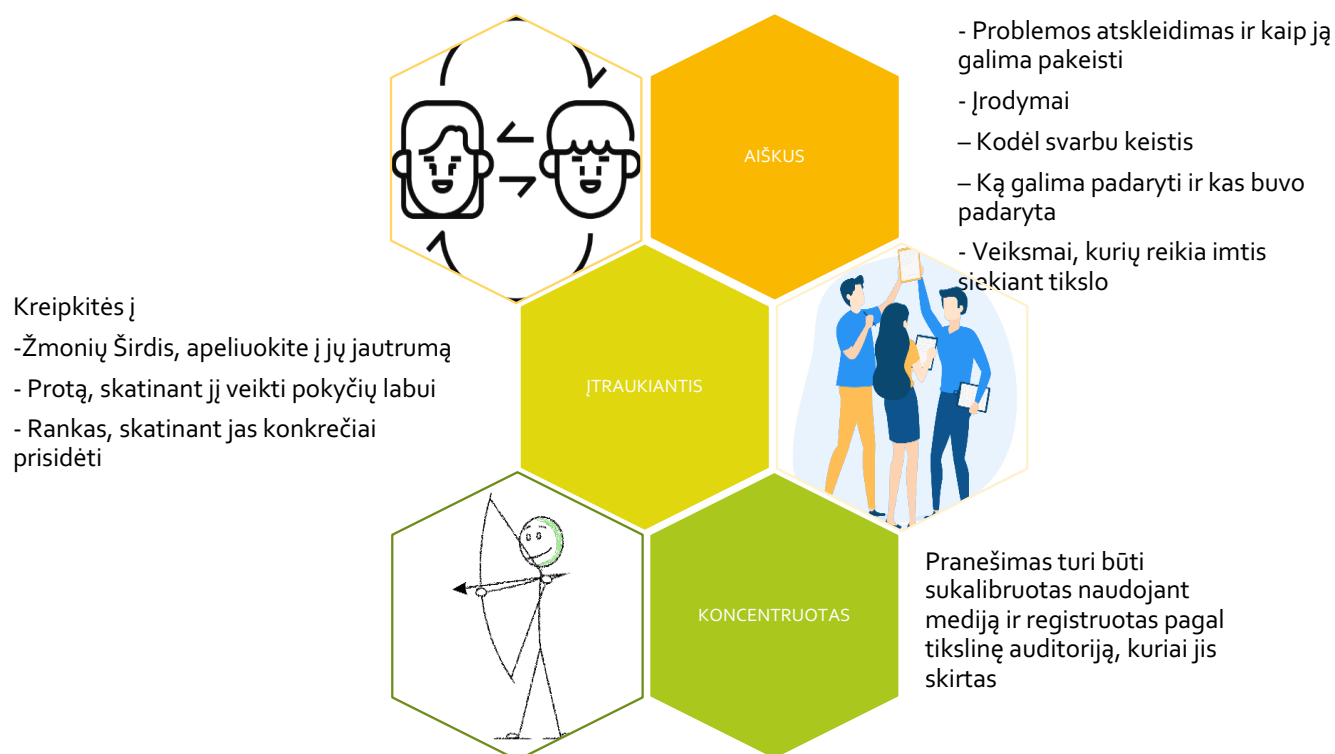
Jei siekiama pakeisti įstatymą, tai turi būti vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios institucija.

Jei siekiama kultūrinių pokyčių, taikins bus viešoji nuomonė, paprasti žmonės ir, svarbiausia, tie, kurie pasirodė esą labiausiai priešiški pokyčiams.

Išsamiai išstudijavę tikslinę auditoriją, galėsite sukurti veiksmingo bendravimo su ja strategiją. Nustatykite, KAS ir KĄ paveiks jūsų priimti sprendimai, ir taip jūsų sėkmės galimybės padidės kelis kartus.

³⁶ PLAN International (2014), p.54

Kaip sukurti gerą pranešimą?

14 mokymosi veikla. SMART tikslai.

Pasirinkite problemą ir pabandykite apibrėžti atitinkamus tikslus, taikydami SMART metodą, apibrėždami

- KOKS yra jūsų tikslas,
- KAS yra jūsų tikslinė grupė,
- KAIP prie jų prieisite,
- KAIP norite taikyti savo sprendimą,
- KAIP informuosite apie savo tikslą ir susijusią problemą,
- KUR įgyvendinsite savo advokacijos veiksmus,
- KIEK laiko prireiks,
- KADA suplanuosite kiekvieną užduotį tikslui pasiekti.

VI. Veiksmų plano nustatymas

Išanalizavus problemą, įtraukus suinteresuotąsias šalis, apibrėžus tikslus, nustačius tikslinę grupę, suformulavus žinutę ir pasirinkus komunikacijos priemones, reikia parengti advokacijos kampanijos veiksmų planą.

Kiekvienas tikslas turi būti pasiektas vienu ar keliais advokacijos veiksmais, kurie turi būti suplanuoti iki smulkmenų, kad būtų sumažinta rizika. Išanalizuokite, kuri iš tipinių advokacijos

veiklų yra veiksmingiausia ir nuosekliausia atsižvelgiant į nustatytą tikslą, o nustačius tinkamą veiklą, ji turi būti suplanuota pagal konkrečius kriterijus.

Kokius veiksmus galima apsvarstyti planuojant advokacijos kampaniją?

Veiksmai gali būti įvairūs ir, kaip pabrėžta ankstesniuose puslapiuose, kai kurie iš jų patenka į tipišką aktyvizmo ir lobizmo veiklą. Kiekvienas veiksmas, vadovaujantis tais pačiais kriterijais, taikomais kuriant pranešimą, turi būti nuosekliai suplanuotas atsižvelgiant į siekiamą tikslą ir tikslą, su kuriuo jis susijęs. Pavyzdžiui: viešos demonstracijos daro stiprų poveikį gyventojams ir, priklausomai nuo jų masto ir dalyvių skaičiaus, gali sulaukti didesnio ar mažesnio žiniasklaidos dėmesio. Tačiau, nors jos ir gali patraukti politikos formuotojų dėmesį, jų nepakanka, kad paveiktų jų balsavimą. Dialogai su politinių sprendimų priėmėjais, parašų rinkimas bus esminiai siekiant paveikti politinio ir administracinio pobūdžio rezultatus, tačiau jie nesulauks didelio gyventojų susidomėjimo .

Atsiradus naujoms technologijoms, kai kurie kampanijos veiksmai, pavyzdžiui, parašų ar peticijų rinkimas, taip pat persikėlė į internetą. Šios veiklos perkėlimas į internetą turi privalumų, tačiau yra taisyklių, kurių negalėsite išvengti, kad jūsų kampanija būtų veiksminga. Internetinės kampanijos vykdomos pagal tuos pačius iki šiol pristatytus principus, todėl laikykitės šių taisyklių:

- Pasirinkite **kelias problemas ir kelis** tikslus.
- Naudokite **kelias sklaidos platformas** ir pasirinkite jas pagal tikslą bei savo gebėjimų jomis naudotis.
- **Laikykitės interneto etiketo** : "nerėkaukite" rašydami didžiosiomis raidėmis, nevirtokite agresyvaus tono su tais, kurie jus puola, visada tikrinkite skelbiamų pranešimų šaltinius.
- Naudokite **aiškia**, profesionalią kalbą

- **Kurkite bendruomenę.** Socialiniai tinklai - tai vietos, kuriose užmezgami pokalbiai: nesitikėkite, kad teks bendrauti išskirtinai su nesusijusiais žmonėmis, bet aktyviai sąveikaukite.

15 mokymosi veikla. Apsibrėžkite veiksmų planą.

Užpildykite lentelę vadovaudamiesi instrukcijomis ir atsižvelgdami į gautą informaciją

Tikslas	Veiksmas	Tikslinė auditorija	Ištekliai	Kas	Kada	Kur
Apibūdinkite tikslą, kurį norite pasiekti	Nurodykite visus veiksmus, reikalingus tikslui pasiekti.	Įsivardinkite auditoriją, į kurią bus nukreipti jūsų veiksmai	Nustatyti, kokie ištekliai ir priemonės bus naudojami veiksmui įgyvendinti.	Nurodykite, kas yra atsakingas už veiksmo įgyvendinimą.	Apibrėžkite, kada šis veiksmas turi būti atliktas, kad būtų pasiektas tikslas.	Kur vyks veiksmas

○ **Stebėsenos procesas ir tolesni veiksmai**

Trumpalaikiais, vidutinės trukmės ir ilgalaikiais tikslais grindžiamas advokacijos kelias turės būti nuolat stebimas, kad būtų galima įsitikinti, jog tikslai bus pasiekti, ir visų pirma nustatant galimus pavojus, kad būtų įmanoma veiksmingai juos sustabdyti.

Be to, siekiant gauti svarbios informacijos, naudinga stebėti įgyvendinamus veiksmus:

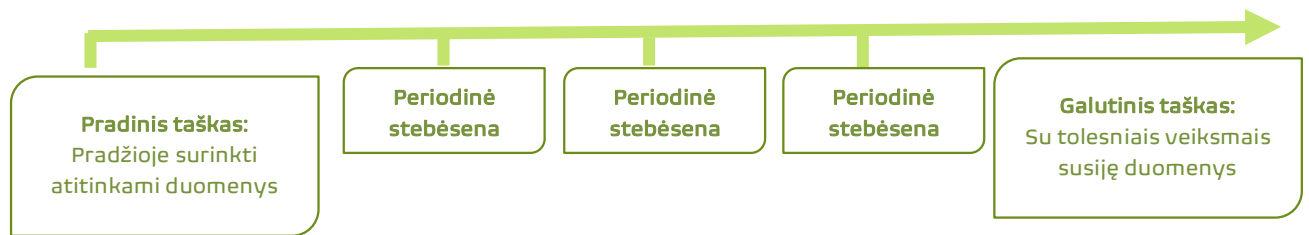
Įrodymai: turėsite konkrečius ir realius savo veiklos rezultatus. Šie rezultatai taps papildoma varomąja jėga ateityje, nes galėsite įrodyti, kad vyksta norimi pokyčiai.

Patobulinimai: Duomenys taip pat parodo, ar kas nors nepavyko, galbūt viskas veikia ne taip, kaip turėtų. Duomenys, kurie neatitinka lūkesčių, neturėtų jūsų atbaidyti, bet suteikti jums nuorodų, ką galima patobulinti ir pakoreguoti.

Tokią pačią stebėseną reikės vykdyti ir tolesnio etapo metu.

Pasibaigus suplanuotam advokacijos procesui, reikės įvertinti, kokių rezultatų tikėtasi, kokie tikslai pasiekti ir kokie uždaviniai įgyvendinti. Kelio pabaigos analizės veikla turi būti kruopštesnė ir punktualesnė nei stebėseną, nes tai laikytina ne pabaiga, o naujo kelio pradžia.

Būtina kritiškai išanalizuoti duomenis, nustatyti svarbiausias problemas ir suprasti, ar būtų buvę įmanoma pasiekti daugiau. Advokacijos kelias niekada nebūna linijinis ir ne visada veda į užsibrėžtą tikslą, tačiau jis vis tiek suteiks galimybę įgyti naujų įgūdžių, naujų priemonių ir žinių, dėl kurių vėlesni keliai gali tapti tvirtesni.

Įsivertinimas

1. Kokie yra advokacijos proceso etapai?

- b) Veiklos planavimas, Kampanijos organizavimas, Kampanijos įgyvendinimas.
- c) Problemos supratimas, Veiksmų planavimas, Kampanijos įgyvendinimas.
- d) Partnerystės tyrimai, Veiksmų planavimas, Veiklos stebėseną.

2. Advokacijos kampanija...

- a) Ji grindžiama problemos analize, tikslų, kuriuos reikia pasiekti, apibrėžimu, kad būtų pasiūlytas sprendimas, veiklos, skirtos sprendimui pasiekti, įgyvendinimu.
- b) Ji grindžiama temos, kurią reikia nagrinėti, pasirinkimu ir informuotumo didinimo veiksmų organizavimu.

3. Veiksminga advokacijos kampanija...

- a) Ji orientuota į komunikaciją ir duomenų sklaidą, siekiant padidinti visuomenės nuomonės jautrumą.
- b) Ji orientuota į dialogą su politinių sprendimų priėmėjais, siekiant daryti įtaką jų pozicijoms.
- c) Ji orientuota į tikslų, kurie gali būti laikomi naudingais sprendžiant problemą, pasiekimą.
- d) Ji orientuota į problemos sprendimą pasitelkiant aktyvizmo, lobizmo ir masinės bei galingos komunikacijos veiksmus.

A tema: Vadovaujamojo mokymosi veikla

16 mokymosi veikla. Atvejo analizė: Kaip veikia advokacija?

Veiklos tikslas: pristatomu užsiėmimu siekiama lavinti gebėjimą analizuoti advokatavimo veiksmus. Analizuodamas pateiktą atvejį, dalyvis turi gebėti įvertinti, ar buvo laikomasi ir kokių advokacijos principų, kaip buvo organizuota kampanija, įvertinti jos rezultatus ir potencialą. Dalyvis turi įvertinti kampanijos komunikacinį privalumą ir numatomus tikslus.

Trukmė: 1 val.

Instrukcijos:

- Dirbkite grupėse. Jei grupėje yra daugiau nei 5 dalyviai, padalykite juos į dvi grupes.
- Kiekviena grupė analizuos po vieną atvejį. Kiekvieno atvejo analizė truks 20 minučių.
- Analizės pabaigoje vedėjas suburs abi grupes ir pereis prie 20 minučių trukmės vadovaujamos diskusijos.
- Diskusijos rezultatai turi būti kaupiami lentoje ir naudojami dalyvių refleksijoms.
- Refleksijų etapas trunka 10 minučių.
- Paskutinis etapas - dalyvių atsiliepimų rinkimas, kurio trukmė - 10 minučių.

Medžiagos: Atvejo tyrimo aiškinamoji medžiaga, baltas popierius, rašikliai, lipdukai

Priemonės: Atvejo analizės gairės, diskusijos klausimų lentelė, grįžtamojo ryšio klausimai

Atvejo analizė

JT Žmogaus teisių biuras

#StandUp4Migrants

Paleista 2020 m. gruodžio mėn.

#StandUp4Migrants - tai kampanija ir internetinių priemonių rinkinys, kuriais siekiama skatinti teigiamus pokyčius pasakojimuose apie migraciją. Ji taip pat didina informuotumą apie tai, kaip baimės skatinami prieš migrantus nukreipti naratyvai ir dezinformacija, kartais itin aktyviai skleidžiama, gali sukelti diskriminaciją ir susiskaldymą visuomenėje. Joje naudojami pasakojimai animacinių vaizdo įrašų forma, siekiant perteikti pasakojimą apie migraciją tiek iš migrantų, tiek iš priimančiųjų bendruomenių narių perspektyvos. Pagal kampanijos hashtagą visi naudotojai gali įsitraukti į kampaniją dalydamiesi savo istorijomis apie migraciją. Kartu kampanija parodo būdus, kaip kiekvienas gali prisidėti prie naratyvo kaitos ir dalytis turiniu, kuris veiksmingai išreiškia jo individualią patirtį. Kampanijos priemonių rinkinyje pateikiamas septynių žingsnių vadovas su informacija, praktine veikla ir įkvėpiančiais pavyzdžiais, kaip įsitraukti į viešąjį diskursą apie migraciją. Vadovas parengtas remiantis [UN Human Rights Seven Key Elements on Building Human Rights Based Narratives on Migration and Migrants](#).

Nurodymas apie atvejo tyrimą

Šio atvejo tyrimo santrauka paimta iš portalo "OECD – Better Policies for Better Lives".³⁷ Portale kaupiamos kampanijos, priemonės, platformos ir naudingos naujienos integracijos ir kovos su diskriminacija klausimais, kuriose galima rasti kitų kampanijų, kurias galima analizuoti mokymosi tikslais. Norėdami išsamiau susipažinti su konkrečia atvejo kampanija, rekomenduojame apsilankyti projekto interneto svetainėje.

Atvejo analizės tikslas:

- Taikyti kritinį mąstymą skaitant pateiktą situaciją.
- Perduoti teorines žinias praktiniu lygmeniu analizės procese.
- Nustatyti ir analizuoti atkartojamus modelius.
- Nustatyti, analizuoti ir spręsti kritinius pasakojimo taškus.

Atvejo analizės gairės (20 min. kiekvienam atvejui)

Šis pirmasis veiklos etapas skirtas tam, kad dalyvis analitiškai perskaitytų atvejo tyrimą, nustatytų faktus ir naudingus duomenis, atsižvelgdamas į įgytas teorines žinias.

Konteksto aprašymas	Nustatykite ir apibūdinkite politinį, socialinį ir ekonominį kontekstą, kuriame vyksta advokacijos kampanija.
Temos ir problemos aprašymas	Nurodykite temą ir problemą, kuriai skirta jūsų advokacijos kampanija.
Tikslai Aprašymas	Nustatykite ir apibūdinkite, kokių tikslų siekiama advokacijos kampanija.
Tikslas Aprašymas	Nustatykite, kokiai tikslinei auditorijai skirta advokacijos kampanija.
Veiksmų ir pranešimo aprašymas	Nurodykite ir apibūdinkite, kokie veiksmai buvo suplanuoti. Apibūdinkite kampanijos žinutę.
Rezultatai Aprašymas	Nurodykite (jei įmanoma) kampanijos rezultatus.

Diskusijos klausimų sąrašas (30 min.)

³⁷ [Campaigns, tools, platforms - Good communications can be a powerful tool in support of migrant integration. This site brings together articles and good practice examples from the OECD Network of Communicators on Migration](#)

Naudojant šiuos klausimus bus lengviau diskutuoti atvejo analizės metu. Siūlomais klausimais atvejo studija bus analizuojama nebe analitiniu, o kritiniu požiūriu. Šiuo etapu siekiama išryškinti analizuojamų kampanijų stipriąsias ir silpnąsias puses ir taip nustatyti modelius, kuriuos galima pakartoti, bei klaidas, kurių reikėtų vengti.

- Ar, atsižvelgiant į advokacijos kampanijos temą, problema, kurią reikia spręsti, yra pakankamai ribota, ar per plati?
- Ar tarp problemų, kurios apibūdina advokacinės kampanijos temą, būtumėte pasirinkę įsikišti dėl tos pačios problemos?
- Ar nustatyti tikslai atitinka problemą, kurią norima išspręsti kampanija?
- Jei ne, kokius tikslus būtumėte išsikėlę?
- Ar numatyti veiksmai yra tinkami nustatytiems tikslams pasiekti? Jei taip, kodėl? Jei ne, kodėl ir kokius veiksmus būtumėte pasirinkę?
- Ar aiškiai apibrėžtas kiekvieno veiksmo tikslas? Ar veiksmai ir bendravimo stilius atitinka nustatytą tikslą? Jei taip, kodėl? Jei ne, kokių klaidų pastebite ir kaip jas ištaisytumėte?
- Ar pasiekti rezultatai yra tinkami, palyginti su skatinamais veiksmais? Kokių rezultatų tikėtumėtės pasiekti vykdydami šią kampaniją?

Vedėjas naudoja šiuos klausimus kaip bendrą diskusijos giją, tačiau leidžia dalyviams diskutuoti ir palaiko natūralią pokalbio eigą, nespausdamas ir nepertraukdamas jo.

Grįžtamasis ryšys (10 min.)

- Ar veikla buvo naudinga teorinėms žinioms patikrinti praktiniu aspektu?
- Kuris veiklos etapas buvo įdomiausias? Kuris buvo sudėtingiausias?
- Ar ši veikla sustiprino jūsų žinias apie advokaciją?

17 mokymosi veikla. „Mąstyk“ laboratorija

Šis užsiėmimas suskirstytas į 3 skirtingus etapus, kurie veda dalyvį nuo kasdienių santykių dinamikos refleksijų iki gebėjimo rasti sprendimus įvairioms jam rūpimoms problemoms spręsti.

1) Fokus grupė (1 val.)

Veiklos tikslas: atsižvelgiant į įgytas žinias apie antiopresyvią dinamiką, galios, privilegijų ir sankirtos sampratą, mokytojai ir (arba) konsultantai palygins savo reikšmingą darbo patirtį, dinamiką, į kurią orientuota jų darbo veikla, išryškins sunkumus ir atpažins, ar jų praktikoje galima

rasti veiksmų, susijusių su išmoktomis teorijomis. Ši veikla pasitarnaus tam, kad dalyviai eitų ne tik savęs pažinimo, bet ir paramos bei dalijimosi su kolegomis keliu.

Darbo režimas: Šią veiklą turi atlikti mokytojai/konsultantai, padedami koordinatoriaus.

- Veiklos paaiškinimas ir tikslo nustatymas (5 min.)
- Diskusijų taisyklių paaiškinimas (5 min.)
- Fokus grupė (40 min.)
- Grįžtamasis ryšys ir apibendrinimas (10 min.)

Medžiagos: Baltas popierius, flipchartas, post it lapeliai

Priemonės: Fokus grupės gairės, fokus grupės klausimai, grįžtamojo ryšio lentelė

Fokus grupės gairės (moderatoriui)

Moderatorius turi nešališkai vesti diskusiją, padėdamas dalyviams ramiai diskutuoti ir skatindamas juos lyginti, bet nevertindamas.

- Sukurkite teigiamą toną.
- Sukurkite nesmerkiančią aplinką.
- Įsitinkite, kad visi girdi; atkreipkite dėmesį į tylesnius grupės narius.
- Vienas kalbėtojas vienu metu.
- Nustatykite maksimalų kalbėjimo laiką.
- Išgaukite kuo išsamesnius atsakymus.
- Atidžiai stebėkite savo klausimus ir laiką - tai jūsų darbas, kad įsitikintumėte, jog laikotės užsibrėžto tikslo.
- Jei dalyviai nesutaria dėl temos, iš naujo organizuokite diskusiją dominančia tema.
- Nėra teisingų ar neteisingų atsakymų, tik skirtingi požiūriai.
- Padėkokite dalyviams ir papasakokite jiems, kokių veiksmų imsitės toliau, kad gautą informaciją panaudotumėte.

Focus grupės klausimai

- Ar yra buvęs toks atvejis iš jūsų darbo patirties, kai susidūrėte su sunkumais santykiuose su suaugusiuoju migrantu?
- Kodėl jaučiatės patekęs į bėdą?
- Kaip susidorojote su šiais sunkumais?
- Ar mokymo / konsultavimo santykių metu jums yra tekę patirti jausmą, kad vertinant taikomas šališkumas?
- Kokią laisvos saviraiškos erdvę užtikrinote suaugusiems migrantams, su kuriais dirbate susitikimų metu?

- Ar kai kuriose ankstesnėse savo patirtyse galite atsekti nuostatas, susijusias su opresijos ar galios dinamika?
- Ar kada nors patyrėte išankstinį nusistatymą prieš suaugusį migrantą?
- Ar žinote atvejų, kai suaugusieji migrantai patyrė opresiją ar diskriminaciją iš išorės? Ar jie prašė jūsų pagalbos?
- Atsižvelgiant į tai, kas buvo išmokta apie antiopresinę ir galios bei privilegijų dinamiką, kaip manote, kiek jie iš tikrųjų taikomi suaugusiųjų migrantų mokymo / konsultavimo srityje? Kiek žinių ir sąmoningumo šiomis temomis turi mokytojai?

Grįžtamasis ryšys

- Ką manote apie šią veiklą?
- Ar tai buvo naudinga bendraujant su kolegomis?
- Ar iškilo svarbių klausimų, į kuriuos dar nebuvote atkreipę dėmesio?
- Ar po šio užsiėmimo atkreipsite daugiau dėmesio į tai, kaip bendraujate su savo darbo grupe?

2) Smegenų šturmas

Užsiėmimo tikslas: užsiėmimo tikslas - perkelti tikslinės grupės diskusijos rezultatus į praktinę plotmę, taikant konkrečios analizės metodą darbo veiklai, nustatant problemas ir galimus sprendimus. Pirmasis supratimas, gautas iš palyginimo, įtvirtinamas apmąstant praktinį santykių aspektą. Be to, žinios bus taikomos konkrečiame kontekste, atsisakant teorinės ir abstrakčios dimensijos.

Instrukcijos:

Šią veiklą turi atlikti mokytojai ir (arba) konsultantai, padedami koordinatoriaus.

- Veiklos paaiškinimas ir tikslo nustatymas (5 min.)
- Smegenų šturmo etapų ir taisyklių paaiškinimas (5 min.)
- Pirmasis smegenų šturmo etapas (20 min.)
- Apibendrinimas (5 min.)
- Antrasis smegenų šturmo etapas (20 min.)
- Apibendrinimas (5 min.)

Medžiagos: Baltas popierius, flipchartas, post it lapeliai

Įrankiai: Smegenų šturmo gairės, 1 ir 2 smegenų šturmo etapų paaiškinimas, grįžtamojo ryšio lentelė.

Smegenų šturmo gairės

- Pristatykite klausimą, kuris bus nagrinėjamas smegenų šturmo metu.
- Paašškinkite, kas bus daroma smegenų šturmo metu.
- Pirmojo flipchart popieriaus lapo viršuje užrašykite klausimą, į kurį reikia atsakyti.
- Nustatykite smegenų šturmo taisykles.
- Prieš prasidedant smegenų šturmui pasiūlykite vieną minutę ramybės, kad žmonės galėtų apgalvoti klausimą ir užsirašyti kelias idėjas.
- Vadovaukite smegenų šturmui, užrašydami kilusias idėjas flipchart arba paprastoje lentoje. Prašykite tik idėjų, o ne vertinimo. Nutraukite bet kokius komentarus apie pristatytas idėjas.
- Užrašydami idėjas, jas sunumeruokite skaičiais arba raidėmis, kad būtų lengviau jas perskaityti.
- Prašykite naujų idėjų ir skatinkite grupę laisvai jomis dalytis. Padrąšindami padėkite kurti energiją ir laisvą mąstymą.
- Kai popierius bus pilnas, nenustokite kurti minčių šturmo! Pakeiskite puslapį ir tęskite.
- Kai atsakymai sulėtėja, suteikite paskutinę galimybę pateikti papildomų idėjų, tada sustabdykite smegenų šturumą.
- Baigę smegenų šturumą, apžvelkite pasiūlymą ir paprašykite paašškinti, jei kas nors neaišku.

Smegenų šturmo taisyklės

- Visos idėjos yra laukiamos.
- Jokių pastabų ar vertinimo smegenų šturmo metu.
- Kuo daugiau idėjų, tuo geriau.
- Šiuo metu nesijaudinkite dėl pasikartojančių idėjų.
- Naudokite pozityvią ir padrąšinančią kalbą.
- Vadovaukite diskusijai, kad visi dalyviai galėtų kalbėti, o kiti klausytųsi.

Apibendrinimo etapas: Apibendrinimo etapas yra naudingas, kad dalyviai galėtų paašškinti savo idėjas ir išsiaiškinti, kurios iš jų yra dažniausios ir svarbiausios. Leiskite jiems nustatyti prioritetus, su kuriomis idėjomis jie norėtų dirbti vėliau. Šis etapas taip pat skirtas apmąstymams ir grįžtamajam ryšiui apie dalyvių jausmus ir emocijas suteikti.

Smegenų šturmas 1: pirmojo smegenų šturmo metu dalyviai turi nurodyti kasdienes problemas, su kuriomis susiduria darbo metu. Visos problemos yra tinkamos, jos nėra klasifikuojamos. Tegul jie išvardija visas jiems kylančias problemas nuo mažiausios iki didžiausios.

1 apibendrinimo etapas: dalyviai aptars nustatytas problemas, aptars, kurios iš jų yra dažnos, o kurios - ne. Nustatytas problemas jie suskirstys pagal svarbą ir įtakos jų kasdienei veiklai laipsnį.

2 smegenų šturmas: smegenų šturmo tikslas - nustatyti galimus ankstesniame etape nustatytų problemų, kurios buvo pripažintos svarbiausiomis ir kurias reikia spręsti, sprendimus. Rasite kuo daugiau sprendimų, kurie bus surinkti lentoje / flipcharte.

2 apibendrinimo etapas: dalyviai aptars siūlomus sprendimus ir atitinkamai nustatys prioritetus tiems, kurie, jų nuomone, yra veiksmingiausi, įgyvendinami ir tinkami pagal jų kompetenciją ir patirtį. Jie taip pat reflektuos, kaip verta būti aktyviems ir iniciatyviems keičiant esamą situaciją ir kiek svarbu, kad kiekvienas dalyvautų bendruomenės veikloje.

Grįžtamasis ryšys

- Ko išmokote iš šios veiklos?
- Kaip jaučiatės pasidaliję savo nuomone ir idėjomis?
- Ar esate patenkintas rasta išėjimi?
- Kaip manote, ar imsitės veiksmų, kad išspręstumėte rastą problemą?

3) Seminaras apie advokacijos veiksmus

Veiklos tikslas: veiklos tikslas - praktiškai pritaikyti įgytas žinias apie advokacijos kampanijų organizavimą, siekiant žinias paversti kompetencija. Dalyviai praktiškai pritaikys pirmąsias veiklos planavimo ir analizės sąvokas. Advokacijos kampanijos kūrimas prasidės nuo smegenų šturmo sesijos metu gautų rezultatų.

Instrukcijos:

Dalyviai - tai mokytojai ir (arba) konsultantai, kurie dalyvauja ankstesnėje "Mąstyk" laboratorijos veikloje.

- Tikslų paaiškinimas (5 min.)
- Veiklos paaiškinimas (5 min.)
- Seminaro veikla, skirta problemoms nustatyti ir advokavimo kampanijai planuoti (1, 5 val.)
- Aptarimas ir grįžtamasis ryšys (20 min.)

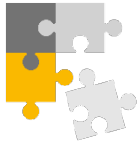
Medžiaga: Flipchart lenta, popierius, rašiklis

Priemonės: Seminaro gairės, seminaro mokymosi schema. Norėdami sudaryti mokymosi schemą, naudokitės pateikta priemone. Pasirinkite užsiėmimą iš siūlomų užsiėmimų skyriuje "Seminaro užsiėmimai" arba suplanuokite naujus užsiėmimus pagal savo poreikius.

Rezultatai, kuriuos turi parengti advokatoriai: Advokacijos kampanijos planas

Patirtinis mokymasis

Patirtinio mokymosi dalyje nurodoma praktinė veikla, kurią reikia atlikti tiek organizacijoje, tiek bendruomenėje. Veikla, kuria siekiama nagrinėti dvi temas, pasiūlytas savarankiško mokymosi ir vadovaujamo mokymosi skyriuose, yra šiuolaikiška, nes su opresija, privilegijomis ir galia susijusi problema, kurią galima aptikti vietos bendruomenėse ir suaugusiųjų migrantų grupėje, gali būti sprendžiama per advokavimo kampaniją.

18 mokymosi veikla. Seminaras apie advokaciją (3 val. arba 1,5x2 val.)

Veiklos tikslas: veikla orientuota į advokacijos kultūros sklaidą organizacijoje, kurioje dirba mokytojas / konsultantas. Siekiama stiprinti žinias apie šią praktiką ir dalytis jos pagrindiniais principais bei veiksmingais veiklos modeliais. Mokymasis grindžiamas dviem etapais: teoriniu ir praktiniu, kurių metu paaiškintus principus reikės išbandyti kuriant bendruomenei skirtą advokacijos kampaniją. Praktinis eksperimentavimas bus parengiamasis etapas įgyvendinant antrąją patirtinio kelio veiklą, t. y. Viešųjų renginių bendruomenę.

Instrukcijos:

Dalyviai - kiti kolegos ir organizacijos nariai; **moderatoriai - mokytojai ir (arba) konsultantai, kurie mokėsi ir savarankiškai, ir vadovaudamiesi mokymosi metodais.**

- Tikslas paaiškinimas (5 min.)
- Veiklos paaiškinimas (5 min.)
- Teorinis paaiškinimas apie advokaciją (60 min.)
- Praktinė veikla, skirta advokacijos kampanijos planavimui (90 min.)
- Apibendrinimas ir grįžtamasis ryšys (20 min.)

Mokymosi rezultatai: veikla turi būti planuojama dėl to, kad būtų pasiekti šie mokymosi rezultatai

Mokymosi rezultatų koordinatorius

- Padėjėjas paaiškina teorijas ir advokatavimo principus.
- Padėjėjas pasirenka ir apibrėžia klausimą, kurį nori nagrinėti kampanijos metu.
- Padėjėjas gebės planuoti ir organizuoti advokatavimo

Medžiagos: flipchart lentos, kompiuteris, ppt pristatymas, rašiklis, post it lapeliai

Priemonė: Seminaro gairės, seminaro mokymosi schema. Norėdami sudaryti mokymosi schemą, naudokitės pateikta priemone. Pasirinkite užsiėmimą iš siūlomų skyriuje "Praktinių seminarų veiklos" arba suplanuokite naują užsiėmimą pagal savo poreikius.

19 mokymosi veikla. Viešas renginys su bendruomene (1 val.)

Veiklos tikslas: siekiama įtraukti bendruomenę, kad ji sužinotų apie organizacijos veiklą, įtraukti ją į advokacijos kampaniją, supažindinti bendruomenę su suaugusiųjų migrantų problema, rasti paramą būsimai veiklai, pavyzdžiui, bendruomenės laboratorijoms. Tikslinė grupė yra ir piliečiai, ir asociacijos ir (arba) kitos organizacijos.

Instrukcijos:

Šią veiklą galima vykdyti ir internetu, ir tiesiogiai.

- Renginio pristatymas

- Advokataavimo veiklos pristatymas ir tikslo paaiškinimas
- Diskusijos ir atsiliepimai

Rezultatas: parengti dalyviams skirtą informacinę medžiagą, kad jie galėtų dalyvauti būsimoje veikloje.

Priemonė: viešųjų susirinkimų organizavimo gairės

Viešojo susirinkimo organizavimo gairės

- Nuspręskite, ką pakviesti - kas sprendžia panašius klausimus? Kas turi įtakos? Kas gali būti suinteresuotas?
- Nustatykite datą ir laiką - jei yra dalyvių, kuriems labai rekomenduojama dalyvauti, įsitikinkite, kad jie gali arba sutinka dėl datos ir laiko.
- Organizuokite susitikimo vietą - jei susitikimas yra tiesioginis, parinkite patogią vietą, kurioje visi puikiai matytų ir klausytųsi. Jei renginį organizuojate internetu, būtinai naudokite platformą, kuria lengva naudotis, ir turėkite gerą internetinį ryšį.
- Sutarkite dėl darbotvarkės - kokius pagrindinius klausimus reikia aptarti? Sudarykite svarbiausių punktų sąrašą.
- Pristatymas ir vadovavimas - paaiškinkite veiklos tikslą, padėkokite tiems, kurie joje dalyvauja. Skirkite šiek tiek laiko pasyviai bendravimui, tada pradėkite diskusiją ir palengvinkite ją.
- Protokoluokite - rinkite įdomius pasiūlymus ir nuomones, atkreipkite dėmesį į aktyviausius dalyvius, kad jie galėtų dalyvauti ir būsimoje veikloje.

Kaip parengti pristatymą

- ✓ Susidomėjimas įtaka - kokios temos daro didžiausią įtaką jūsų auditorijai? Sutelkite dėmesį į temas, kurios atkreipia jų dėmesį, ir išnaudokite jas, kad aktyviai įtrauktumėte juos.
- ✓ Sukurkite puikią žinutę - nešvaistykite per daug laiko pasyviai kalbėjimui. Paruoškite trumpą ir veiksmingą kalbą, kurioje turite paaiškinti veiklos tikslą, temą ir tikslus, kurių norite pasiekti. Naudokite patrauklų požiūrį, paprastą ir paveikų.

20 mokymosi veikla. Bendruomenės laboratorijos (2 val. x 4 kartus)

Veiklos tikslas: veikla orientuota į praktinį bendruomenės įtraukimą į advokacijos kampaniją. Susitikimo su bendruomene metu dalyviai bus tiek supažindinami su advokacijos sąvoka ir perduodamos pagrindinės kompetencijos, tiek konkrečiai pradedama advokacijos kampanija, kuria bus siekiama paveikti dalyvių nuomonę pasirinktomis temomis. Tokiu būdu organizacija galės konkrečiai įsitraukti į advokacijos procesą ir tuo pat metu rinkti nuomones apie konkrečias bendruomenės problemas bei idėjas joms spręsti.

Instrukcijos:

Padėjėjai yra mokytojai ir (arba) konsultantai, tiesiogiai dalyvaujantys įgyvendinant advokacijos kampanijas. Veikla turėtų būti suplanuota per skirtingus susitikimus, kurių kiekvienas būtų skirtas konkrečiai sričiai, pavyzdžiui, **darbo rinkai, švietimui, tarpkultūriškumui, o vienas - bendruomenės problemų analizei**. Pasirinkite po vieną temą, kuri bus plėtojama kiekviename susitikime

- Veiklos pristatymas.
- Praktinė veikla, skirta problemoms, priežastims ir pasekmėms nustatyti.
- Praktinė veikla, skirta galimiems sprendimams nustatyti.
- Praktinė veikla dėl galimo įsikišimo.
- Atsiliepimai ir apibendrinimas.

Mokymosi rezultatai: veikla turi būti planuojama siekiant šių mokymosi rezultatų

- Padėjėjas taiko tinkamus komunikacijos principus, skirtus advokacijos kampanijai.
- Padėjėjas eksperimentuoja su socialinio teisingumo ir advokatavimo bendruomenėje principais.

Priemonės: Seminaro gairės, seminaro mokymosi schema. Norėdami sudaryti mokymosi schemą, naudokitės pateikta priemone. Pasirinkite užsiėmimą iš siūlomų skyriuje "Praktinių seminarų veiklos" arba suplanuokite naują užsiėmimą pagal savo poreikius.

21 mokymosi veikla. Išbandykite saviadvokacijos įgūdžius (2 val.)

Veiklos tikslas: siekiama įtraukti suaugusiuosius migrantus į konkretų advokacijos procesą. Paaiškinus advokatavimo teoriją ir svarbą, būtina, kad migrantai įsitrauktų į praktinį išmoktų dalykų taikymą. Veikla padidins jų supratimą apie konkrečią galimybę vykdyti saviadvokaciją, atrasti saviadvokacijos veiksmų potencialą ir padidinti jų saugumą.

Instrukcijos:

Dalyviai yra suaugę migrantai, o moderatorius - mokytojas ir (arba) konsultantas.

- Tikslų paaiškinimas (5 min.)
- Veiklos paaiškinimas (5 min.)
- Saviadvokacijos teorijos paaiškinimas (30 min.)
- Praktinis užsiėmimas (problemos ir priežasčių nustatymas; galimų sprendimų paieška; veiksmų planavimas) (60 min.)
- Apibendrinimas ir grįžtamasis ryšys (20 min.)

Mokymosi rezultatai: veikla turi būti planuojama siekiant šių mokymosi rezultatų

- Padėjėjas apibūdina advokatavimo principus.
- Padėjėjas analizuoja socialinių problemų kontekstą ir situaciją bei kitų asmenų advokacijos kampaniją.
- Padėjėjas planuoja advokacijos kampaniją.

Priemonės: Seminaro gairės, seminaro mokymosi schema. Norėdami sudaryti mokymosi schemą, naudokitės pateikta priemone. Pasirinkite užsiėmimą iš siūlomų skyriuje "Praktinių seminarų veiklos" arba suplanuokite naują užsiėmimą pagal savo poreikius.

SEMINARŲ ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Šiame skyriuje rasite naudingų priemonių, kurios padės įgyvendinti siūlomus praktinius seminarus tiek vadovaujamojo, tiek patirtinio mokymų metu. Priemonės nurodytos modulio pabaigoje, nes jos galioja visiems siūlomiems seminarams:

1. **Seminaro gairės:** gairės, kaip organizuoti, planuoti ir įgyvendinti seminarą. Jose pateikiamos bendrosios ir metodinės nuorodos, naudingos bet kokiam įgyvendinamam seminarui, nekonkretizuojant temos ir tikslo.
2. **Seminaro veiklos priemonės:** Surinktos priemonės skirtos įvairioms veikloms, kurios visos orientuotos į advokavimo praktiką. Jos atitinka įvairius tikslus (įvadas į advokaciją, problemos identifikavimas, problemos analizė, tikslų analizė, kampanijos planavimas) ir gali būti pasirinktos padėjėjo, atsižvelgiant į seminaro tikslus ir dalyvių tipą. Juos galima įvairiai derinti, kad būtų galima pasiūlyti visada veiksmingą ir įtraukiančią patirtį,

Praktinio seminaro planavimas

Nusistatykite tikslą: apibrėžkite, kokį mokymosi tikslą norite pasiekti per seminarą. Apibendrinkite jį keliais žodžiais ir turėkite omenyje, kai planuosite kitus žingsnius.

Parinkite dalyvius: gerai apgalvokite, kas dalyvaus seminare. Turint omenyje dalyvių profilį, būtina suprasti, kaip pasiekti savo tikslą ir kokia veikla jiems labiausiai tinka.

Planavimas: planuodami seminarą pasitarkite su dalyviais, kad suprastumėte, kokie yra jų lūkesčiai ir kokia veikla juos labiausiai įtrauks.

Pritaikykite veiklas: seminaro metu galima atlikti daug veiklų, tačiau įsitikinkite, kad pasirinktos veiklos yra svarbios dalyviams. Pritaikykite jų turinį ir taisykles atitinkamai pagal tikslus ir pagal tai, kas jas vykdys.

Praktinio seminaro schema

Skrysius	Veikla	Tikslas
Apibrėžkite seminaro etapus. Kad pasiektumėte mokymosi tikslą, nustatykite etapus, kurie leistų žmonėms įsitraukti palaipsniui.	Numatykite atitinkamas veiklas kiekvienam seminaro etapui.	Apgalvokite, kokių rezultatų sieksite vykdydami kiekvieną veiklą.

Planavimo priemonės pavyzdys

Įvadas	Pavadinimas	Grupės kūrimas
Kas yra advokacija	Pristatymas ir analizė	Informuotumo didinimas
Advokacijos planas	Veiksmų idėjos, pasaulinė kavinė	Dalijimasis nuomonėmis, veiklos nustatymas, įgūdžių tobulinimas

Užbaigimas	Mūsų vizija	Dalijimasis nuomone, geresnis informuotumas
------------	-------------	---

Praktinio seminario metu

Seminaro atidarymas: sutvarkykite erdvę taip, kad visi gerai matytų ir girdėtų, ką jūs ir kiti kalbate. Pasveikinkite žmones ir sukurkite patogią aplinką. Nustatykite elgesio taisykles dėl kalbėjimo eiliškumo, pagarbos kitų nuomonei ir atvirumo.

Pristatymas: paaiškinkite seminario tikslą ir pagrindinę temą. Apžvelkite veiklos eigą. Pristatydami temą ar veiklą būtinai kalbėkite aiškiai ir pereikite nuo paprasto prie sudėtingo: jei pradėsite nuo kažko, ką sunku suprasti ar atlikti, prarasite jų dėmesį ir įsitraukimą. Naudokite kasdienius pavyzdžius, kad supažindintumėte juos su temomis.

Dalyvavimo veikla:

Pradžia: paaiškinkite kiekvienos veiklos tikslą ir taisykles. Jei ji sudėtinga, supažindinkite su veiksmis po vieną. Įsitinkinkite, kad visi suprato, ko prašote.

Renginio eigoje: stebėkite grupę ir padėkite tiems, kuriems kyla sunkumų, ir padėkite tiems, kurie nėra visiškai įsitraukę, būkite pasirengę paaiškinti, bet nebūkite įkyrūs, informuokite apie likusį laiką.

Pabaiga: palikite laiko klausimams, aptarkite užduotį, paprašykite grupės reflektuoti ir pateikti grįžtamąjį ryšį, užbaikite veiklą, paaiškindami mokymosi tikslus.

Apibendrinimas ir grįžtamasis ryšys

Įžanga: paaiškinkite, kokia yra diskusijos tema ir kodėl ji svarbi, paaiškinkite, kaip svarbu po veiklos aptarti rezultatus.

Diskusija: atidžiai išklauskite dalyvių nuomones ir paprašykite paaiškinti, jei kas nors neaišku, skatinkite kiekvieną išsakyti savo nuomonę, kontroliuokite kalbėjimo eiliškumą, paprašykite dalyvių vengti vertinti ar teisti kitų dalyvių nuomonę.

Uždarymas: patikrinkite, kaip žmonės jaučiasi, paklauskite, ko jie išmoko ir ar tikėjosi pasiekti tokių rezultatų, paklauskite atsiliepimų apie veiklos efektyvumą. Apibendrinkite visas aktualiausias idėjas ir tikslus. Padėkokite dalyviams už bendradarbiavimą ir pagirkite juos už pasiektus rezultatus.

Praktinio seminaro veiklos priemonės.

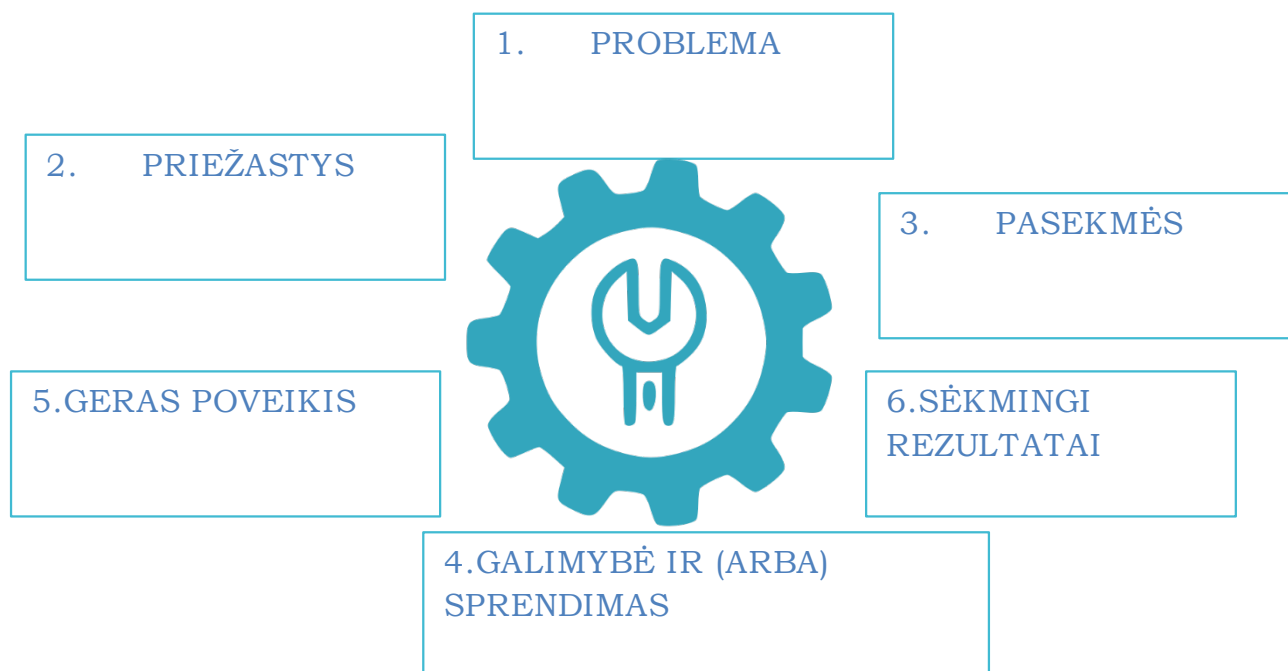
Mašina: "nuo problemos prie galimybės"³⁸

Priemonės tikslas: taikyti kitokį mąstymo metodą, kad nustatytas problemas būtų galima analizuoti galimybių požiūriu.

Seminaro skyrius: Įvadinis etapas/ Advokacijos kampanijos tikslų apibrėžimas

Instrukcija:

1. Užpildykite aplink mašiną esančius problemų langelius. Pradėkite rašyti pagrindinę problemą virš mašinos, tada rašykite problemos priežastis ir pasekmes 1 - 3 žingsniai.
2. Dabar įsivaizduokite, kad kas nors perjungė "sėkmingos advokacijos jungiklį" ir visi problemos teiginiai buvo pakeisti, kiekvieną iš jų užrašykite kaip teigiamą teiginį, pavyzdžiui, jei problema yra "jaunimas nelanko mokyklos", galimybę užrašykite kaip "jaunimas lanko mokyklą". 4- 6 žingsniai.

Advokacijos matuoklis³⁹

Tikslas: įvertinkite, ar pasirinktas klausimas yra tinkamas jūsų advokacijos kampanijai ir tinka organizacijai, su kuria dirbate.

Praktinių seminarų skyrius: Įvadas / Klausimo, kurį reikia spręsti pasitelkiant advokaciją, pasirinkimas

³⁸ PLAN INTERNATIONAL (2014), p.25

³⁹ "Plan International" (2014 m.), p. 43, pasiūlyto "An Advocacy Toolkit" adaptacija.

Instrukcija:

1. Atsakykite į klausimą ir pasirinkite skaičių nuo 1 iki 10 (1 visiškai ne - 10 labai)
2. Apskaičiuokite bendrą sumą ir patikrinkite rezultatą.

Klausimas

- Ar jūsų organizacija / komanda turi patirties pasirinktoje industrinėje šakoje?
- Ar jūsų organizacija / komanda yra susidūrusi su situacijomis, susijusiomis su pasirinkta problema?
- Ar jūsų organizacija (komanda) turi pakankamai žinių šiuo klausimu, kad galėtų planuoti advokacijos kampaniją?
- Ar jūsų organizacija / komanda turi pakankamai entuziazmo gilintis į pasirinktą temą?
- Ar jūsų organizacija / komanda yra pasiryžusi išspręsti problemą?

Bendras rezultatas:

Rezultatai:

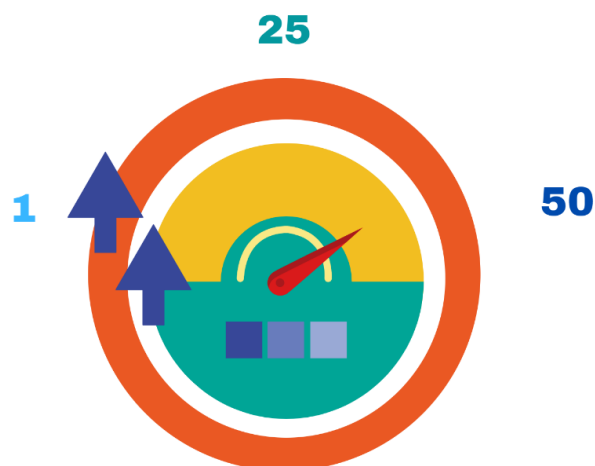
1-10: Verta pamąstyti, ar tai geriausia, ko galite pasiekti?!

10-20: Gerai, bet nepakanka. Prisijunkite prie jau vykdomos kampanijos ir pasiūlykite savo indėlį.

20-30: Esate teisingame kelyje! Pradėkite planuoti ir galvoti apie galimus rezultatus.

30-40: Beveik tobula. Pradėkite planuoti kampaniją ir veiksmus.

40 -50: Jūs esate pasiruošę, tiesiog padarykite tai!

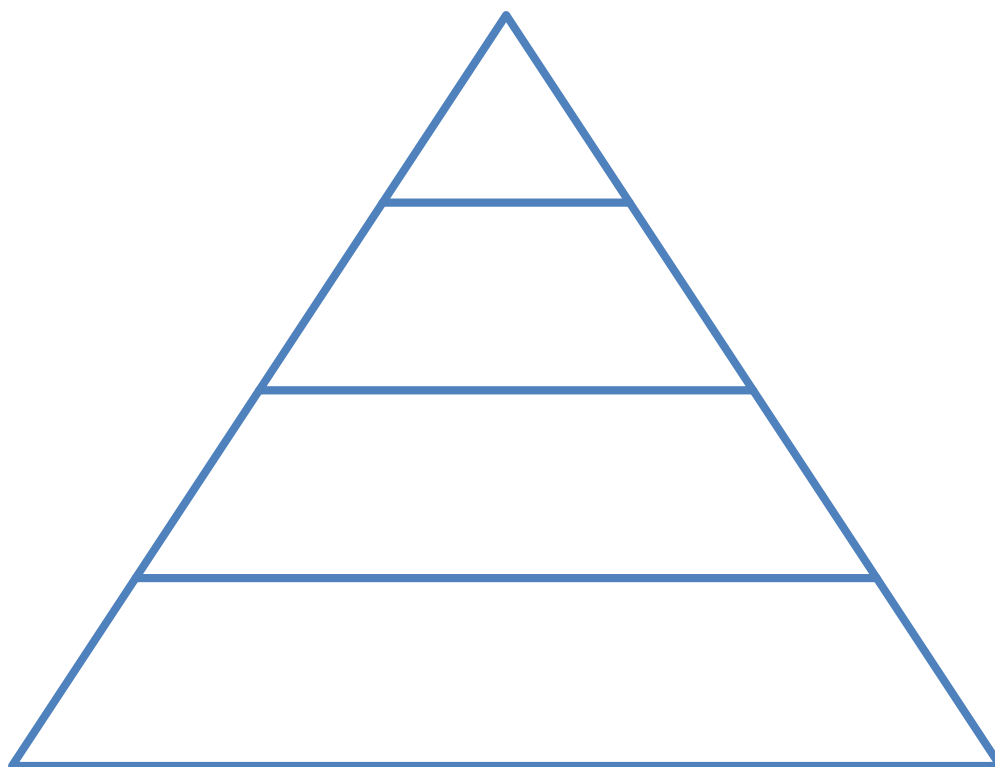
Mano tikslas⁴⁰

Tikslas: Apmąstyti prioritetus ir motyvaciją, mokytis siekti tikslų, spręsti problemas. Dalyvis dalyvaus smegenų šturme apie tai, kaip spręsti problemą ir rasti galimą jos sprendimą arba su tuo susijusią motyvaciją.

Praktinių seminarų skyrius: Problemos supratimas / tikslų apibrėžimas

Instrukcija:

1. Užrašykite lentoje žodį "tikslas" ir paprašykite dalyvių pasvarstyti, kokio tikslo jie nori pasiekti.
2. Dalyviams duokite po piramidės kopiją ir paprašykite jų užpildyti ją žodžiais, susijusiais su pasiekimais, veiksmais, jausmais ir motyvacija, nuo apačios iki viršaus. Žodžiai apačioje yra labiau motyvuojantys nei žodžiai viršuje, nes jie yra pagrindas, kuriuo remiantis bus pasiektas tikslas.
3. Aptarkite su grupe piramides.
  - Dalykai, kuriuos jie laiko prioritetiniais.
  - Jų patiriamos emocijos ir kaip jos gali motyvuoti arba atgrasyti.
  - Veiksmai, kurių reikia imtis, kad būtų pasiekti tikslai.
  - Sunkumai, su kuriais jiems tenka susidurti.

⁴⁰ Priemonės, pateiktos leidinyje "Unexpressed talent toolkit" (2014) p.54, adaptacija.

Mūsų lūkesčiai⁴¹

Tikslas: išsiaiškinti lūkesčius dėl galimos advokacijos kampanijos ir organizacijų veiksmų. Dalyviai nustatys, kokius lūkesčius jie norėtų patenkinti planuojamais advokacijos kampanijos veiksmais.

Praktinių seminarų skyrius: Įvadas

Instrukcija:

Vedėjas iš anksto paruošia lentą, padalytą į tris dalis, ant kurios užrašo šiuos klausimus:

- Ką žinau apie šią iniciatyvą?
- Ką pasiekčiau dalyvaudamas šioje iniciatyvoje?
- Kokių baimių, nuogąstavimų ar abejonių turiu dėl šio pasiūlymo?
- Ką galiu pasiūlyti, kad ši iniciatyva būtų sėkminga?

Dalyviai laisvai anonimiškai atsako į klausimus ant spalvotų lipdukų, kuriuos jie iškabina lentoje atitinkamose skiltyse. Vėliau pastebimi grupės atsakymų skirtumai ir panašumai, primenami projekto tikslai ir patikslinama priimta metodika.

PEST analizė

Tikslas: PEST analizė naudojama siekiant apmąstyti kultūrinį, politinį ir socialinį kontekstą ir suprasti, kas vyksta visuomenėje ir kokios problemos daro didžiausią įtaką.

Praktinių seminarų skyrius: Problemos supratimas / problemos nustatymas

Instrukcija:

1. Norėdami atlikti PEST analizę, peržiūrėkite savo tyrimą ir sudarykite politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių veiksnių, kurie daro poveikį, sąrašą ir įrašykite juos į atskirus langelius.
2. Pažvelkite į kiekvieną iš veiksnių ir pagalvokite, kokį poveikį jie daro. Kurie veiksniai daro didžiausią įtaką?
3. Apsvarstykite, kaip reikės reaguoti į nustatytus svarbius aplinkos veiksnius.

P (politiniai veiksniai)

E (ekonominiai veiksniai)

---

⁴¹ Priemonės, pateiktos leidinyje "Age in Tandem – Competence oriented tool for training and consulting" (2012 m.), adaptacija, p. 74.

S (socialiniai veiksniai)

T (technologiniai veiksniai)

SSGG analizė

Tikslas: veikla siekiama ištirti tam tikro konteksto, veiksmo ir dalyko stipriąsias ir silpnąsias puses, kad būtų geriau suvokiami gebėjimai, išteklių ir sėkmės perspektyvos. Atlikus analizę bus galima išsamiai apibūdinti veiksmus, kurie turės įtakos veiksmui, ir numatyti galinčius kilti sunkumus.

Praktinių seminarų skyrius: Veiksmų planavimas

Instrukcija:

Analizė grindžiama dviem pagrindiniais aspektais: stiprybėmis ir silpnybėmis.

1. Stiprybės - tai veiksmų ar išteklių pridėtinė vertė platesniame veiksmų plane, daranti teigiamą įtaką laukiamų rezultatų pasiekimui.
2. Silpnybės yra ne mažiau svarbios, nes jos atskleidžia, kurie veiksmai ir išteklių veiksmai plane gali nepadėti pasiekti norimų rezultatų arba turėti įtakos procesui. Silpnybių analizė būtina norint numatyti sunkumus ir suprasti, kaip juos įveikti.
3. Galimybės - tai išorės veiksniai, kurie gali turėti teigiamos įtakos mūsų veiksmų planui.
4. Grėsmės - tai išoriniai veiksniai, kurie gali neigiamai paveikti mūsų veiksmų planą.

Mokymų vadovas paprašys grupės kuo laisviau užpildyti lentelę, kad būtų galima konkrečiai ir veiksmingai ištirti kampanijos kontekstą, išteklius ar dalykus, kurie turi būti įtraukti į kampaniją.

Stiprybės
Kokių svarbiausių žinių ir įgūdžių turime?
Svarbiausia mūsų patirtis?
Svarbiausia mūsų motyvacija?
Silpnybės
Kokių žinių ir (arba) įgūdžių neturime?
Kokią svarbiausią neigiamą patirtį išgyvenome?
Didžiausia mūsų baimė?
Galimybės

Išvardykite palankias sąlygas ar situacijas, kontaktų tinklą, pagalbą iš išorės, turimus papildomus išteklius...

Grėsmės

Išvardykite išorines grėsmes, kurios neigiamai veikia mano situaciją, prieštarigus veiksmus, nepalankius išorinius dalykus...

Problemų medis⁴²

Tikslas: ši veikla naudinga siekiant išsiaiškinti, kokios priežastys lemia tam tikrą problemą, analizuojant ją kapiliariniu būdu ir nustatant keletą nedidelių problemų, į kurias galima įsikišti vykdant advokacijos kampaniją.

Praktinių seminarų skyrius: Problemos supratimas / problemos nustatymas

Instrukcija:

Naudojama priemonė yra medžio formos:

- Šaknys yra priežastys
- Pagrindinė problema - liemuo
- Šakos atspindi įvairius pagrindinės problemos padarinius

Ši veikla tikrai veiksminga, jei joje dalyvauja ir tie, kuriuos problema palietė.

1. Užrašykite problemą, kurią norite spręsti, ant kamieno.
2. Nurodykite priežastis, kurias galima nustatyti atlikus problemos tyrimą. Ar yra politinė, socialinė, ekonominė padėtis, kuri lemia problemą? Kiekvieną priežastį įrašykite į langelį ir padėkite ant šaknelių, po problema, tada jas apibendrinkite į platesnę priežastį.
3. Atkreipkite dėmesį į pasekmes, kai problema pasireiškia.

Užpildę medžio problemą, turėsite bendrą vaizdą apie aplinkybes ir veiksmus, kuriuos galima spręsti ir į kuriuos galima atsižvelgti vykdant advokacijos kampaniją. Nustatykite, kurie iš padarinių ar priežasčių yra aktualiausi ir labiausiai susiję su jūsų organizacija, ir suplanuokite veiksmus.

⁴² Priemonės pritaikymas "An educational advocacy toolkit" (2014 m.), p. 47.

Tikslo medis⁴³

Tikslas: užsibrėžti tikslus, naudingus esamai problemai spręsti, ir galimus veiksmus jiems pasiekti. Užsiėmimas skatina dalyvį priimti pozityvaus mąstymo sistemą, pereinant nuo analizės prie veiksmo.

Praktinių seminarų skyrius: Tikslų nustatymas / veiksmų planavimas

Instrukcija: norint naudoti šią priemonę, būtina užpildyti problemų medį. Norint užpildyti medį kuo tiksliau, užtenka paprastais teiginiais nurodyti prieš tai apibrėžtas priežastis, problemą ir pasekmes. Naudokite teigiamus žodžius, pavyzdžiui, pagerinti, padidinti...

---

⁴³ Priemonės adaptacija iš "An educational advocacy toolkit" (2014 m.) p. 48.

GROW modelis

Tikslas: Tikslas: GROW modelis naudojamas siekiant veiksmingai apibrėžti tikslus, kad būtų pasiekta tai, ką siūlo dalyvis ar organizacija.

Praktinių seminarų skyrius: Tikslų nustatymas / veiksmų planavimas

Instrukcija: Pagal GROW modelį kiekviena raidė žymi žodį, raidžių reikšmė

G (Goal): Tikslas, tikslas, kurį norime pasiekti

R (Reality): Realybė, analizuojamos realios dalyvio galimybės.

O (Options): Galimybės, įvairios alternatyvos tikslui pasiekti.

W (Will): Tai klausimų serija: kas, kada, kaip... Dalyviai suskirstomi poromis.

Užsiėmimas vyksta grupėje arba keliuose grupėse, atsižvelgiant į bendrą dalyvių skaičių. Pasibaigus pirmajam etapui, kai įvairios grupės apibrėžia GROW modelį, instruktorius surengia plenarinį diskusijų posėdį, kurio metu apibrėžiamas bendras visų dalyvių modelis.

GROW MODELIS	
G = TIKSLAS	Apie kokią temą ar dalyką norite kalbėti? Koks šios temos tikslas? Kokio rezultato tikėtės pasiekti? Kada norite jį pasiekti? Kokius tarpinius žingsnius galima išskirti?
R = REALYBĖ	Kokia yra dabartinė situacija, susijusi su tema? Ar turite partnerių, su kuriais galėtumėte pasidalyti savo tikslu? Kokių veiksmų ėmėtės iki šiol? Kokias kliūtis reikia įveikti, kad galėtumėte judėti į priekį? Kokios kliūtys ar organizacinis pasipriešinimas trukdo jums veikti? Kokių įgūdžių reikia tikslui pasiekti? Kokią situaciją iš tikrųjų norite išspręsti?
O = GALIMYBĖS	Kaip tai pasiekti? Parašykite 2 ar 3 skirtingus variantus, kaip tai padaryti. Kokia kiekvieno varianto nauda ir sąnaudos? Kuriam iš šių sprendimų teiktumėte pirmenybę arba kuris iš jų būtų jums naudingesnis?
W = VALIA, MOTYVACIJA	Kurį variantą ar variantus pasirenkate? Kokie yra jūsų sėkmės kriterijai ir priemonės? Kada tiksliai prasideda ir baigiasi kiekvienas veiksmo etapas? Kas gali sutrukdyti jums pereiti šiuos etapus arba pasiekti tikslą? Ką darytumėte, kad pašalintumėte vidines ir išorines kliūtis? Kas turėtų žinoti jūsų planus? Kokios ir kieno paramos jums reikia? Ką ir kada ketinate daryti, kad gautumėte tokią paramą?

Su kuo kalbėtis...?

Tikslas: ši priemonė naudinga siekiant nustatyti tikslią auditoriją, į kurią norite nukreipti veiklą. Ji padeda ją išanalizuoti atitinkamai pagal siekiamus tikslus, parinkti, kuri auditorija yra tinkamiausia ir kaip geriausiu būdu pasiekti užsibrėžtus tikslus.

Praktinių seminarų skyrius: Planavimo veiksmai

Instrukcija: Norint, kad kampanija būtų veiksminga, svarbu nustatyti tikslią auditoriją.

1. Kiekvienai grupei paskirkite tikslą ir paprašykite jų nustatyti visus tinkslinės auditorijos variantus.
2. Po darbo grupėse surenkite diskusiją plenariniame posėdyje, kad būtų galima pasidalyti nuomonėmis apie pasirinktą tikslią auditoriją.

Tikslas:	
Kas?	Nustatykite, kokia auditorija yra tinkamiausia šiam tikslui pasiekti.
Kodėl?	Paaškindite, kodėl tai yra tinkamiausia auditorija.
Kas ją įtakoja?	Kokie veiksniai jai daro didžiausią įtaką?
Kaip?	Kaip planuojate ją pasiekti ir įtraukti?

Kalbėkite garsiai!

Tikslas: pradėkite smegenų šturmu apie komunikacijos priemones ir žinutę, kad būtų galima veiksmingai įtraukti tikslią auditoriją. Kad kampanija būtų veiksminga, komunikacija yra vienas iš svarbiausių sėkmės veiksnių, į kurią reikia sutelkti dėmesį.

Praktinių seminarų skyrius: Veiksmų planavimas

Instrukcija: Surenkite smegenų šturmo sesiją ir paprašykite dalyvio "įsiaišinti į tikslinės auditorijos batus" ir įsivaizduoti, kas yra funkcionalu tikslinei auditorijai, kuriai skirta advokacijos kampanija.

Koks yra tikslas?	Kokį kanalą reikėtų naudoti?	Kokia turėtų būti žinutė?
Paaugliai, suaugę darbuotojai, NEET, politikos formuotojai	Socialinė žiniasklaida, televizija, pranešimas spaudai, straipsniai	Aiški, oficiali, neoficiali, sudėtinga

Bendruomenės žemėlapių sudarymas⁴⁴

Tikslas: didinti informuotumą apie socialinius klausimus, kurie daro įtaką bendruomenei; nustatyti klausimus ar problemas, kurias reikia spręsti pasitelkiant advokaciją.

Praktinių seminarų skyrius: Problemos supratimas/identifikavimas

Instrukcija: Pastaba vedėjui: Toliau pateiktame apraše vaizduojama vietovė yra vietovė kaimynystėje, tačiau šią veiklą taip pat galima pritaikyti taip, kad vietovės žemėlapių sudaro tam tikra mokykla ar švietimo įstaiga.

1. Paaiškinkite, kad užduotis - sudaryti milžinišką savo vietovės žemėlapių.
2. Grupėje pieštuku nubraižykite labai apytikslų geografijos žemėlapių: kelius, miestus, kalvas, sienas - viską, kas atitinka jūsų vietovės mastelį. Jis neturi būti tikslus ar detalus.
3. Paprašykite visų spalvotais rašikliais nubraižyti planą, o tada pridėti, jų manymu, svarbius orientyrus, skirtingomis spalvomis žymint skirtingus organizacijų tipus (pvz., žalia spalva - gamyklas ir parduotuves, raudona - gyvenamuosius namus, mėlyna - vyriausybinis pastatus ir t. t. - pagal poreikį).
4. Dabar paprašykite grupės įvardyti kai kuriuos vietas "privalumus":
  - Kokias paslaugas ir infrastruktūrą turi bendruomenė?
  - Kokios konkrečios socialinės paslaugos ar priemonės yra prieinamos? Kas jomis naudojasi?
  - Kokių įgūdžių turi bendruomenė?
5. Dabar paprašykite dalyvių ant lipnių lapelių užrašyti kai kurias emocijas ar jausmus, kuriuos jie jaučia skirtingoms miesto dalims, taip pat skirtingiems socialinių paslaugų pastatams ir įstaigoms, kurias jie pavaizdavo žemėlapyje - jie gali būti teigiami arba neigiami. Dabar jie turėtų šiuos lapelius padėti ant žemėlapių.
6. Pakvieskite grupę ant skirtingų spalvų lipdukų užrašyti savo idėjas, kaip pagerinti teritoriją ar socialinių paslaugų įstaigas.
7. Plenariniame posėdyje aptarkite kai kurias jausmų ir idėjų priežastis.

Pasaulio kavinė

Tikslas: skatinti dalyvių mokymąsi ir dalijimąsi patirtimi; didinti informuotumą apie socialines problemas; kaupti idėjas apie problemų priežastis, jų sprendimo būdus ir advokacijos veiklą.

Praktinių seminarų skyrius: Problemų supratimas/identifikavimas; Sprendimų paieška/veiksmų planavimas

⁴⁴ " An Educational toolkit " (2014 m.) priemonės pritaikymas

Instrukcijos: Patalpa turi būti įrengta kaip kavinė su skirtingais stalais ir kėdėmis aplink kiekvieną stalą. Užkandžių pateikimas taip pat gali padėti sukurti gerą dalijimosi atmosferą.

1. Supažindinkite dalyvius su procesu: Netrukus kiekvieno stalo viduryje pateiksime po skirtingą klausimą. *Pakviesime jus atsisėsti prie stalo, kurio tema jus domina, ir aptarti klausimą su kitais.. Prie kiekvieno stalo bus po užrašinėtoją, kuris fiksuos svarbiausius pokalbio momentus. Po nustatyto laiko, išskyrus užrašinėtoją, dalyvių bus paprašyta persėsti prie kito stalo. Turėsite galimybę aplankyti skirtingus stalus Jei stalas atrodo užimtas, palaukite iki kito turo. Pabaigoje iš užrašinėtojų išgirsime apie pagrindinius iškeltus klausimus.*
2. Dabar nustatykite žmogų, kuris būtų pasirengęs užsirašyti kiekvieną klausimą. Tai gali būti dalyvis arba jūsų grupės ar organizacijos narys. Užrašinėtojo vaidmuo - užfiksuoti pagrindinius diskusijos dalykus. Užrašinėtojas nekeičia stalų. Po kiekvieno raundo jis turėtų naujai grupei trumpai apibendrinti ankstesnius pokalbius ir tik tada pakviesti juos tęsti pokalbį.
3. Pasaulio kavinės pabaigoje paprastai pravartu padaryti trumpą pertraukėlę, kad užrašinėtojai galėtų parengti trumpą pristatymą apie pokalbio prie jų stalo rezultatus.
4. Pakvieskite užrašinėtoją trumpai pristatyti diskusijas ir paprašykite grupės komentarų. Atminkite, kad grupė neturėtų siekti konsensuso (visi sutinka su tuo pačiu), reikėtų pripažinti skirtingus požiūrius.

Bibliografija

Bodini et all (2019)

Bodini C, Bonetti M., Calacoci M., Di Maria E., Gattiglia N., Lanotte A., Rinaldi A., *Organizzazione e gestione dei processi di advocacy*, 2019

Bucci (2020)

Bucci D., *Storie di discriminazioni multiple. Migranti con disabilità*, Agenzia E.net, 2020

Burke, Harrison (1995)

Burke B., Harrison P., Anti-oppressive practice. In: Adams R., Dominelli L., Payne M., Campling J. (eds) *Social Work*. Palgrave, London, 1995

Butler at all (1988)

Butler K., Carr, S. and Sullivan, F. (1988) *Citizen advocacy: A powerful partnership*, London: National Citizen Advocacy

Collins (2028)

Collins C., *What Is White Privilege, Really?*, Learning for Justice website, 2018

Hall (2018)

Hall S., *Advocacy versus Activism: What is the difference?*, Ruminating.org, 2018

Henderson, Pochin (2001)

Henderson R, Pochin M., *A RIGHT RESULT? Advocacy, justice and empowerment*, The Policy Press, University of Bristol, 2001

Plan International (2014)

Smith D., Edleston J., Burke T., Laurie E., *An Advocacy Toolkit*, Plan International, 2014

Young (1988)

Young I. M., *Five Faces of Oppression*, The Philosophical forum, Vol. XIX, n. 4, 1988